

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการย่อยที่ 4

การวิเคราะห์นโยบายและยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา

และวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน

(An Analysis of Policies and Strategies of Buddhist and Cultural Tourism in
ASEAN Community)

โดย

อาจารย์สายชล ปัญญชิต และคณะ

พฤษภาคม 2560

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการย่อยที่ 4

การวิเคราะห์นโยบายและยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา

และวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน

(An Analysis of Policies and Strategies of Buddhist and Cultural Tourism in
ASEAN Community)

คณะผู้วิจัย	สังกัด
อาจารย์สายชล ปัญญชิต	สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาจารย์ภูเบศ วณิชชานนท์	สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระมหานันทกรณ ปิยภาณี ดร.	วิทยาลัยพุทธศาสตร์นานาชาติ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระศรีสมโพธิ (วรัญญู วรบุญ) ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์

ชุดโครงการ การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม : นโยบาย ผลกระทบ และการ
จัดการเชิงเครือข่ายเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกร่วมทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของ
ประชาคมอาเซียน

สนับสนุนโดย สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.)

และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

(ความเห็นในรายงานนี้เป็นของผู้วิจัย วช. และ สกว. ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป)

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร (Executive Summary)

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์นโยบายและยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน” เป็นการวิจัยที่มุ่งเน้นการวิเคราะห์นโยบายและยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน และศึกษาพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน เพื่อให้ได้มาซึ่งแนวทางในการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน

วัตถุประสงค์ของการศึกษา 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน 2) เพื่อวิเคราะห์นโยบายและยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน และ 3) เพื่อเสนอรูปแบบและกระบวนการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน

ขอบเขตการศึกษาวิจัย การศึกษามุ่งเน้นทำความเข้าใจพฤติกรรมและรูปแบบการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม โดยให้ความสำคัญกับการวิจัยเชิงเอกสารเกี่ยวกับนโยบาย ยุทธศาสตร์และแนวทางการจัดการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมทั้งในแหล่งท่องเที่ยวของประเทศไทยและประชาคมอาเซียน

พื้นที่ศึกษา สำหรับพื้นที่การศึกษาวิจัยใช้พื้นที่การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมกำหนดพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียนในลักษณะของประเทศที่มีความเชื่อมโยงกับหลักฐานทางโบราณคดี วิถีทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมร่วมในอดีตที่เคยเป็นเส้นทางอารยธรรมทางพระพุทธศาสนาและการค้าขายของประชาชนในอาเซียน สำหรับเกณฑ์การคัดเลือกแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมดังกล่าว ผู้วิจัยกำหนดจากแหล่งโบราณคดีและศาสนสถานที่เป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งท่องเที่ยวตามเส้นทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอดีตที่มีการสร้างสรรค์พุทธศิลปกรรม ตลอดจนเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมที่มีความโดดเด่นในกลุ่มนักท่องเที่ยว

1) ประเทศมาเลเซีย กำหนดการศึกษาพื้นที่การท่องเที่ยวในแหล่งโบราณคดี/แหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมจำนวน 2 แห่ง ได้แก่ วัดไชยมังคลาราม รัฐปีนัง และแหล่งโบราณคดีบูจิงวัลเลย์ รัฐเคดะห์

2) ประเทศอินโดนีเซีย กำหนดการศึกษาพื้นที่การท่องเที่ยวในแหล่งโบราณคดี/แหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมจำนวน 2 แห่ง ได้แก่ เจดีย์บุโรพุทโธและจันทิเมนดุต ที่ตั้งอยู่ในเขตตอนกลางของเกาะชวาและยกจากการ์ตา

3) ประเทศไทย กำหนดการศึกษาพื้นที่การท่องเที่ยวในแหล่งโบราณคดี/แหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมจำนวน 4 ภูมิภาค แห่ง ได้แก่ (1) ภาคกลาง ประกอบด้วย วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร วัดอรุณราชวราราม จังหวัดกรุงเทพมหานคร วัดพระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม (2) ภาคเหนือ ประกอบด้วย วัดพระธาตุดอยสุเทพ วัดพระสิงห์ จังหวัดเชียงใหม่ (3) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วย วัดพระธาตุพนม จังหวัดนครพนม วัดพระธาตุขามแก่น จังหวัดขอนแก่น (4) ภาคใต้ ประกอบด้วย วัดพระบรมธาตุ จังหวัดนครศรีธรรมราช วัดฉลอง จังหวัดภูเก็ต

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา 1) นักท่องเที่ยวชาวไทย กลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน เลือกพื้นที่ที่ทำการศึกษาจากแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงและมีความสำคัญทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในประเทศไทย 2) นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ เลือกกลุ่มตัวอย่างโดยบังเอิญ สำหรับกลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลสำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึก ประกอบด้วย 1) ผู้บริหารหน่วยงานภาครัฐ อาทิ ตัวแทนจากกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ผู้อำนวยการกองพุทธสถาน สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ผู้แทนสำนักงานพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ผู้แทนกรมการท่องเที่ยว ผู้แทนการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย จำนวน 10 คน 2) ผู้บริหาร และสมาชิกหน่วยงานเอกชน อาทิ นายกสมาคมธุรกิจท่องเที่ยวประจำจังหวัด ตัวแทนมัคคุเทศก์ จำนวน 10 คน 3) พระสงฆ์ ผู้ทรงคุณวุฒิและพระสงฆ์ที่มีประสบการณ์บริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม อาทิ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม วัดพระปฐมเจดีย์ วัดพระธาตุดอยสุเทพ วัดพระธาตุพนม วัดพระบรมธาตุ และวัดฉลอง จำนวนรวม 20 รูป

วิธีดำเนินการศึกษาวิจัย สำหรับการศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยแบบผสมผสาน โดยทำการเก็บข้อมูลทั้งในเชิงคุณภาพและปริมาณ ที่เชื่อมโยงความรู้ระหว่างพฤติกรรมนักท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน นโยบายและยุทธศาสตร์การจัดการท่องเที่ยวเข้าด้วยกัน โดยมีวิธีการศึกษาใน 4 ลักษณะ ได้แก่

1. การสำรวจพฤติกรรมนักท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม เพื่อทราบถึงพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวและกระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกร่วมทางประวัติศาสตร์และ

วัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในกลุ่มประชาคมอาเซียน รวมทั้งแนวทางการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวที่เน้นการเสริมสร้างการเรียนรู้ตามแหล่งโบราณคดีทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม

2. การศึกษาภาคสนามจากการสัมภาษณ์และการประชุมกลุ่มย่อย (Focus group) ร่วมกับผู้บริหารผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว และองค์กรหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม เพื่อทราบถึงสถานการณ์การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในปัจจุบัน รวมถึงแนวทางการพัฒนาการจัดการแหล่งท่องเที่ยวลักษณะดังกล่าวในอนาคต

3. การศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary study) เพื่อค้นหาข้อมูลความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับนโยบายยุทธศาสตร์ และพฤติกรรมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน ตลอดจนกระบวนการจัดการเพื่อการพัฒนาท่องเที่ยวในกลุ่มประเทศอาเซียนโดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม

4. จัดประชุมสัมมนาเชิงปฏิบัติการร่วมกับกลุ่มตัวแทน ผู้บริหารสำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ผู้บริหารกรมการท่องเที่ยว สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานพระพุทธศาสนา เจ้าของธุรกิจการท่องเที่ยว เพื่อจัดทำแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียนในอนาคต

ผลการศึกษา

สำหรับผลการสรุปการศึกษาวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์นโยบายและยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน” ผู้วิจัยจะมุ่งเน้นการอธิบายให้เข้าใจผลการศึกษาตามแต่ละวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยจะให้ความสำคัญกับการอธิบายให้เข้าใจมิติของความสำเร็จในการพัฒนานโยบายและยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน ที่เหมาะสมต้องการผลักดันให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการนำไปใช้ประโยชน์ต่อไป ทั้งนี้ผู้วิจัยได้แบ่งหัวข้อการสรุปผลการศึกษาออกเป็นดังต่อไปนี้

ผลการศึกษาด้านพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน

รูปแบบพฤติกรรมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม เป็นการสรุปที่แสดงให้เห็นปัจจัยการเข้ามาท่องเที่ยวและการแบ่งกลุ่มประเภท ตามลักษณะของวัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในประชาคมอาเซียน โดยสามารถแบ่งออกเป็น 4 รูปแบบได้ดังนี้

(1) พฤติกรรมการท่องเที่ยวตามความเชื่อและวัฒนธรรมท้องถิ่น เป็นรูปแบบพฤติกรรมการท่องเที่ยวที่เกิดจากกลุ่มคนที่ประชาชนในท้องถิ่นรวมตัวสร้างความศรัทธา ตลอดจนให้ความสนใจต่อการเข้าสักการบูชาหรือเรียนรู้ในแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม จนสามารถผลักดันให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงประจำท้องถิ่น จนสามารถผลักดันให้หน่วยงานด้านการท่องเที่ยวหรือนักท่องเที่ยวจากต่างถิ่นให้ความสนใจเข้ามาส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยว ตลอดจนเกิดการสร้างชื่อเสียงในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวต่อไป

(2) พฤติกรรมการท่องเที่ยวตามสมัยนิยม เป็นเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ที่มีพัฒนาการมาจากการเติบโตของเทคโนโลยีสารสนเทศและการคมนาคมอย่างชัดเจน นอกจากนี้ยังเป็นลักษณะพฤติกรรมการท่องเที่ยวที่เปลี่ยนแปลงไปตามช่วงระยะเวลาของสังคม ที่ต้องการแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณค่าทางวัฒนธรรม วิถีชีวิตและคงไว้ซึ่งศรัทธาบางประการที่ตรงกับความต้องการของนักท่องเที่ยว สังคมปัจจุบันพยายามนิยามรูปแบบพฤติกรรมการท่องเที่ยวตามสมัยนิยมให้มีชื่อที่แตกต่างกันออกไป เช่น กลุ่มนักท่องเที่ยวแนว “Hipster” “Slow life” เป็นต้น

(3) พฤติกรรมการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้วัฒนธรรมต่างประเทศ เป็นลักษณะการท่องเที่ยวที่เกิดจากการที่อุตสาหกรรมท่องเที่ยวและการพักผ่อนหย่อนใจ (Leisure) เป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตของคนในสังคมปัจจุบัน ส่งผลให้เกิดการขยายตัวด้านการบริการและธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก อาทิ การพัฒนาระบบการคมนาคมขนส่งตั้งแต่อุตสาหกรรมเครื่องบิน จนถึงการขนส่งระบบรางและรถโดยสารภายในประเทศ การพัฒนาอุตสาหกรรมบริการตั้งแต่โรงแรม รายการการท่องเที่ยวหรือแม้แต่เว็บไซต์ที่เกี่ยวข้องกับการส่งจองบริการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในรูปแบบต่างๆ การพัฒนานโยบายส่งเสริมการขายแหล่งท่องเที่ยวใหม่ๆ ที่เปิดกว้างด้านรูปแบบตามกระแสของเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไป ตลอดจนการสร้างภาคีเครือข่ายระหว่างรัฐต่อรัฐ หรือแม้แต่รัฐกับบริษัทเอกชนเพื่อร่วมมือให้เกิดการส่งเสริมการท่องเที่ยวระดับภูมิภาค เป็นต้น

(4) พฤติกรรมการท่องเที่ยวแบบกลุ่มทัวร์ เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับนักท่องเที่ยวตลาดใหม่ๆ หรือกลุ่มคนที่ออกเดินทางท่องเที่ยวเป็นครั้งแรก การเดินทางโดยอาศัยการท่องเที่ยวแบบกลุ่มทัวร์จะ

สามารถช่วยอำนวยความสะดวกและเหมาะสมกับประเทศจุดหมายปลายทาง ที่ยังไม่สามารถยกระดับการบริการด้านการท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้สำหรับแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของไทยและประชาคมอาเซียนนั้น นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ที่เดินทางมาเป็นกลุ่มทัวร์จะเป็นชาวจีน ชาวอินเดียและประเทศในแถบตะวันออกกลางซึ่งจะมีความแตกต่างจากนักท่องเที่ยวประเทศอื่น ตรงที่นักท่องเที่ยวจากประเทศในแถบตะวันออกกลางจะเดินทางเป็นกลุ่มทัวร์ขนาดเล็กระดับครอบครัว และมีการกำหนดพฤติกรรมการท่องเที่ยวที่มีลักษณะเฉพาะออกไปด้วย

ผลการศึกษาด้านการวิเคราะห์นโยบายและยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน

การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน ถือเป็นอีกหนึ่งยุทธศาสตร์ที่สำคัญด้านการท่องเที่ยวที่ประเทศในประชาคมอาเซียน พยายามผลักดันให้แหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของตนเอง สามารถยกระดับสู่การจุดหมายปลายทางด้านการท่องเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยวทั่วโลกได้ ทั้งนี้สามารถวิเคราะห์นโยบายและยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียนตามกรอบการวิเคราะห์แบบ SWOT ได้ดังนี้

1. นโยบายและยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน มีจุดแข็ง คือการที่ประชาคมอาเซียนได้มีการดำเนินการพัฒนายุทธศาสตร์ความร่วมมือด้านการท่องเที่ยวร่วมกัน โดยหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ได้พัฒนาความร่วมมือที่เรียกว่า “แผนยุทธศาสตร์ท่องเที่ยวอาเซียน พ.ศ. 2554 –2558 หรือ ASEAN Tourism Strategic Plan –ATSP” ส่งผลให้เกิดการวางแผนและส่งเสริมให้มีกิจกรรมการท่องเที่ยว ตลอดจนอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวที่ต้องการเดินทางท่องเที่ยวภายในประชาคมอาเซียน สามารถเดินทางถึงกันได้สะดวกยิ่งขึ้น นอกจากนี้การบรรจุให้การพัฒนาสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานและการคมนาคมอยู่ในแผนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติในประเทศต่างๆ ประชาคมอาเซียนยังมีความสำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวด้วยเช่นกัน

2. นโยบายและยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน มีแนวทางที่เป็นโอกาสในการส่งเสริมการพัฒนาการท่องเที่ยวในมิตินี้ คือการที่นโยบายและยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน มีการส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลายประเภท อาทิ แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวทางกิจกรรมกีฬาหรือแหล่งท่องเที่ยวในมหานครที่

มุ่งเน้นการพักผ่อนและบริโภคสินค้าและการบริการ ส่งผลประการหนึ่งที่สำคัญคือเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวจำนวนมากเข้ามาท่องเที่ยวในประชาคมอาเซียน เพราะสามารถเลือกสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยวได้หลากหลายรูปแบบ นอกจากนี้การถึงความสำคัญของการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมและการส่งเสริมการจัดการความรู้ทางประวัติศาสตร์ของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมให้มีคุณค่ามากขึ้น เช่น ประเทศไทย ประเทศลาว ประเทศเวียดนามและประเทศกัมพูชา ดังนั้นหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องจึงมีการจัดทำแผนการอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ซึ่งจะช่วยให้เกิดกระบวนการที่มุ่งเน้นการพัฒนาอย่างยั่งยืนได้ เช่น แผนการพัฒนากการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2555-2559 ของประเทศไทย เป็นต้น

3. นโยบายและยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียนมีจุดอ่อน คือยังได้รับการให้ความสำคัญจากหน่วยงานภาครัฐของประเทศของประชาคมอาเซียนให้เป็นนโยบายและยุทธศาสตร์ที่สำคัญที่ภาครัฐสนใจส่งเสริมด้านการท่องเที่ยว เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไม่สามารถยกระดับแนวทางการบริหารจัดการ ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวหลักในการดึงดูดนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในประชาคมอาเซียนได้ รวมทั้งการยกระดับความปลอดภัยและกระบวนการอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวอย่างครอบคลุมพื้นที่การท่องเที่ยว การพิจารณาให้ความสำคัญต่อการพัฒนาและยกระดับการดูแลความปลอดภัยให้ทั่วถึงในสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญ ยังขาดการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ที่ชัดเจน อีกทั้งการไม่มีศูนย์บัญชาการและบุคลากรที่เพียงพอต่อการป้องกันและตรวจตราเหตุร้ายที่จะเกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ยังเป็นอีกจุดอ่อนที่ลดความน่าเชื่อถือให้กับนักท่องเที่ยวที่ต้องการเข้ามาท่องเที่ยวในประชาคมอาเซียนในปัจจุบันด้วย

4. นโยบายและยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียนมีอุปสรรค คือการที่นโยบายและยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียนขาดความต่อเนื่องในการดำเนินการเนื่องจากปัญหาทางการเมือง รวมทั้งยังขาดการให้ความสำคัญต่อการพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยว ส่งผลให้ศักยภาพของบุคลากรในมิติต่างๆ ไม่สามารถยกระดับการพัฒนาให้สอดคล้องกับความเจริญก้าวหน้าของวิทยาการและเทคโนโลยีในสังคมปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาภาษา คุณภาพการบริการ การเอาใจใส่ต่อนักท่องเที่ยว นอกจากนี้การพัฒนาให้มีมัคคุเทศก์ที่มีความเชี่ยวชาญเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ คุณค่าของพุทธศิลป์และหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ยังถือเป็นอีกหนึ่งความท้าทายในอนาคตสำหรับผู้กำหนดนโยบายการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมอีกด้วย

ผลการศึกษาด้านรูปแบบและกระบวนการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของ ประชาคมอาเซียน

การวิเคราะห์รูปแบบและกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียนสามารถสรุปรูปแบบและกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียนได้ทั้งสิ้น 4 รูปแบบดังต่อไปนี้

1. การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมให้เป็นมรดกโลกและเป้าหมายของนักเดินทางระดับนานาชาติ มุ่งเน้นการให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับด้านการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของไทย อาทิ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สมาคมอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ตลอดจนมหาเถรสมาคม พัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกและพื้นที่การเรียนรู้ในลักษณะพิพิธภัณฑ์และศูนย์การเรียนรู้ประจำวัด ให้มีความพร้อมต่อการรองรับนักท่องเที่ยวระดับนานาชาติ และการพัฒนาพื้นที่ของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมให้มีการจัดภูมิทัศน์และสถานที่ที่ได้มาตรฐาน มีการจัดแบ่งพื้นที่สำหรับกิจกรรมทางเศรษฐกิจ กิจกรรมการท่องเที่ยวและพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาให้ชัดเจน

2. การพัฒนาการเชื่อมต่อแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน มุ่งเน้นการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ขั้นตอนของการดำเนินงานคือประการที่หนึ่งพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือเพื่อการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในประเทศไทย ทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับมหานครและระดับภูมิภาค โดยกำหนดให้หน่วยงานด้านการท่องเที่ยวพัฒนารอบนโยบาย ยุทธศาสตร์และความร่วมมือในการพัฒนาเส้นทางคมนาคมเพื่อการรองรับการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมร่วมกัน

3. การสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมกับชุมชนท้องถิ่น มุ่งเน้นการสร้างเครือข่ายด้านการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม โดยมีกระบวนการที่สำคัญในการผลักดันให้ประสบความสำเร็จทั้งสิ้น 4 ขั้นตอน กล่าวคือขั้นตอนที่หนึ่งระดมเครือข่ายด้านการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในพื้นที่ ขั้นตอนที่สองคือการพัฒนากิจกรรมและสินค้าที่มีเอกลักษณ์เฉพาะของท้องถิ่นขึ้น ขั้นตอนสามคือการพัฒนาการบริการนั้นถือและขั้นตอนที่สี่คือการดึงดูดให้เครือข่ายภาคเอกชนภายในเข้ามาลงทุนเพื่อสร้างแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมให้มีความยั่งยืนร่วมกัน

4. การพัฒนาข้อมูลสารสนเทศและการประชาสัมพันธ์ มุ่งเน้นการให้ความสำคัญต่อการพัฒนาข้อมูลสารสนเทศและการประชาสัมพันธ์ข่าวสารของแหล่งท่องเที่ยว ทั้งนี้องค์ประกอบที่สำคัญของการพัฒนาข้อมูลสารสนเทศและการประชาสัมพันธ์มีหลายประการ อาทิ การพัฒนาเว็บไซต์เพื่อการอธิบายแนวทางการท่องเที่ยวช่วงเวลาที่เหมาะสม การเดินทางและสถานที่พัก ตลอดจนข้อมูลความโดดเด่นของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ซึ่งการพัฒนาข้อมูลสารสนเทศต้องอิงอยู่กับความต้องการของนักท่องเที่ยว รวมทั้งควรพัฒนาการให้บริการที่ครอบคลุมภาษาของกลุ่มเป้าหมายที่เข้ามาแหล่งท่องเที่ยวด้วย

ข้อเสนอแนะการวิจัย

การพัฒนาข้อเสนอแนะการวิจัย จะแบ่งออกเป็น 2 ด้านได้แก่ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาวิจัยและข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย เพื่อให้ครอบคลุมมิติทั้งการศึกษาวิจัยเพิ่มเติมในอนาคตและการนำผลการวิจัยที่ได้ไปใช้ประโยชน์ เพื่อการพัฒนานโยบายและยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน

1. ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาวิจัย

(1) ควรมีการสนับสนุนให้เกิดการศึกษาวิจัย เกี่ยวกับการพัฒนาและการจัดการเพื่อการยกระดับแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของไทยสู่การเป็นมรดกโลก เพื่อส่งเสริมให้เกิดการอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมใหม่ๆ ในการดึงดูดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและการเรียนรู้

(2) ควรมีการสนับสนุนให้เกิดการศึกษาวิจัย เกี่ยวกับการจัดการความรู้และการพัฒนาต้นแบบของการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของไทยในมิติของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

(3) ควรมีการสนับสนุนการวิจัยการท่องเที่ยวเชิงเปรียบเทียบ เกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของไทยและของประชาคมอาเซียน ควรมีรูปแบบที่จะเป็นมาตรฐานในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมอย่างไร

(4) ควรสนับสนุนให้เกิดการวิจัยเพื่อการสำรวจและแบ่งกลุ่มแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา และวัฒนธรรมของไทยว่าอยู่ในกลุ่มที่เหมาะสมต่อการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวระดับนานาชาติ แหล่งท่องเที่ยวระดับชาติหรือแหล่งท่องเที่ยวระดับท้องถิ่น เพื่อให้สามารถกำหนดนโยบายในการพัฒนาได้อย่างเหมาะสม

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนา นโยบาย

(1) กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาและสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ควรบูรณาการการพัฒนา นโยบายและยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม เพื่อให้สามารถกำหนดแนวทางการพัฒนาที่เหมาะสมในการแบ่งกลุ่มแหล่งท่องเที่ยวระดับนานาชาติ แหล่งท่องเที่ยวระดับชาติและแหล่งท่องเที่ยวระดับท้องถิ่น

(2) กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา สำนักงานเจ้าคณะภาคและสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ควรจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการเพื่อทำความเข้าใจนโยบาย ยุทธศาสตร์และแนวทางการปฏิบัติเพื่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน

(3) กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ควรส่งเสริมให้สำนักงานเจ้าคณะภาค สำนักงานเจ้าคณะจังหวัดจัดทำนโยบายการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในพื้นที่ ให้มีความสอดคล้องกับหลักการพัฒนาพื้นที่ทางกายภาพ บุคลากรและการบริการที่เหมาะสมต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์นโยบายและยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน” เป็นการวิจัยที่มุ่งเน้นการวิเคราะห์พฤติกรรมการท่องเที่ยวและแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน โดยมีวัตถุประสงค์ของการศึกษา 3 ประการคือ 1) เพื่อศึกษาพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน 2) เพื่อวิเคราะห์นโยบายและยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน และ 3) เพื่อเสนอรูปแบบและกระบวนการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน สำหรับกระบวนการศึกษาวิจัยเป็นการวิจัยเชิงผสมผสานที่มีกระบวนการเก็บข้อมูลทั้งการสำรวจ การวิจัยเชิงเอกสาร การสนทนากลุ่มย่อยและการสัมภาษณ์เชิงลึก จากกลุ่มตัวอย่างทั้งนักท่องเที่ยว ตัวแทนผู้บริหารหน่วยงานภาครัฐด้านการท่องเที่ยว มัคคุเทศก์และผู้บริหารสมาคมประกอบการด้านการท่องเที่ยว

ผลการศึกษาพบว่า **ประการหนึ่ง** รูปแบบพฤติกรรมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียนมีทั้งสิ้น 4 รูปแบบได้แก่ (1) พฤติกรรมการท่องเที่ยวตามความเชื่อและวัฒนธรรมท้องถิ่น (2) พฤติกรรมการท่องเที่ยวตามสมัยนิยม (3) พฤติกรรมการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้วัฒนธรรมต่างประเทศ และ (4) พฤติกรรมท่องเที่ยวแบบกลุ่มทัวร์ **ประการที่สอง** นโยบายการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน แบ่งการสนับสนุนนโยบายด้านการท่องเที่ยวออกเป็น 2 กลุ่ม กล่าวคือกลุ่มประเทศที่มีแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม รวมทั้งมีประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธจะมีนโยบายที่โดดเด่นกว่าในการส่งเสริมการท่องเที่ยวด้านพระพุทธศาสนาอย่างชัดเจน ได้แก่ ไทย กัมพูชา เมียนมาร์ ลาว เวียดนาม ขณะที่ประเทศอีกกลุ่มหนึ่งจะมุ่งเน้นการพัฒนาในมิติความโดดเด่นทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์เชิงคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวได้แก่ อินโดนีเซีย มาเลเซีย สิงคโปร์ บรูไน และฟิลิปปินส์ ทั้งนี้จุดแข็งของนโยบายการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียนคือการที่ประชาคมอาเซียนได้มีการดำเนินการพัฒนายุทธศาสตร์ความร่วมมือด้านการท่องเที่ยวร่วมกัน โดยหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ได้พัฒนาความร่วมมือที่เรียกว่า “แผนยุทธศาสตร์ท่องเที่ยวอาเซียน พ.ศ. 2554 – 2558” ส่งผลให้เกิดการวางแผนและส่งเสริมให้มีกิจกรรมการท่องเที่ยว ตลอดจนอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวที่ต้องการเดินทางท่องเที่ยวภายในประชาคมอาเซียนได้เป็นอย่างดี ขณะที่จุดอ่อนคือการที่ยังได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐของประเทศต่างๆ ของประชาคมอาเซียนให้เป็นนโยบายและยุทธศาสตร์ที่สำคัญที่มากนัก **ประการที่สาม** รูปแบบและกระบวนการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน มี 4 รูปแบบสำคัญได้แก่ (1) การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมให้

เป็นมรดกโลกและเป้าหมายของนักเดินทางระดับนานาชาติ (2) การพัฒนาการเชื่อมต่อแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน (3) การสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมกับชุมชนท้องถิ่น มุ่งเน้นการสร้างเครือข่ายด้านการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม และ (4) การพัฒนาข้อมูลสารสนเทศและการประชาสัมพันธ์

Abstract

The study of “The Analysis of Policies and Strategies of Buddhist and Cultural Tourism in ASEAN Community” aims to analyze tourist behavior and the paths of developing Buddhist and cultural attractions in ASEAN Community. The objectives of this study were: firstly, to study tourist behavior in Buddhist and cultural attractions of ASEAN community; secondly, to analyze policies and strategies of religious and cultural tourism in ASEAN Community; and thirdly, to suggest patterns and processes of development and management in Buddhist and cultural tourism of ASEAN Community. This research employs mixed methodology, which includes survey method, documentary research, focus group discussion and in-depth interview. The main samples were tourists, officers from government organizations, guides, and executives from Thai tourism associations.

The results of this study revealed that, first, there are 4 patterns of tourist behavior in Buddhist and cultural tourism of ASEAN Community as follows: 1) touring with one’s belief and local culture; 2) pop culture tour; 3) foreign culture learning tour; and 4) group tour. Second, the policies of Buddhist and cultural tourism in ASEAN Community are found to be separated into 2 categories: the countries with Buddhism as the main religion of the population, such as Thailand, Cambodia, Laos, Myanmar and Vietnam, are seen to clearly support the famous attractions; and the countries promoting their own famous Buddhist and cultural attractions in culture distinction and historical values, such as Indonesia, Malaysia, Brunei, and the Philippines. In addition, the strength of Buddhist and cultural tourism of ASEAN Community policy is the development of cooperation in tourism strategies plan by the sectors related with tourism business, which is called *The ASEAN Tourism Strategic Plan 2011-2015* (ATSP) promoting tourist activities as well as supporting the more convenient transportation among ASEAN countries. The weakness of Buddhist and cultural tourism of ASEAN Community, though, is seen in the insufficient endorsement from government to advance to main sector of tourism. Finally, 4 patterns and processes of development and management in Buddhist and cultural tourism of ASEAN Community are found as follows: 1) the development of Buddhist and culture attractions to become the world heritage and tourists international destinations; 2) the

incensement of connections of Buddhist and cultural attractions of ASEAN Community; 3) the extension of participation networks of Buddhist and cultural attractions of ASEAN Community; and 4) the development of information and public relations.

สารบัญ

	หน้า
บทสรุปผู้บริหาร	ก
บทคัดย่อภาษาไทย	ญ
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ฉ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย	5
1.3 ขอบเขตการวิจัย	5
1.4 นิยามศัพท์	6
1.5 กรอบการวิจัย	7
1.6 ประโยชน์ที่ได้รับ	8
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎีและเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	9
2.1 พฤติกรรมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม	9
2.2 การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน	22
2.3 การบริหารจัดการการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม	36
2.4 นโยบายการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน	51
2.5 กรอบแนวคิดในการวิจัย	66
2.6 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	66
บทที่ 3 การดำเนินการวิจัย	69
3.1 รูปแบบการวิจัย	69
3.2 ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง	70
3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	81
3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล	82
3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล	83

บทที่ 4 การวิเคราะห์นโยบายและยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ของประชาคมอาเซียน	87
4.1 ข้อมูลพื้นฐานนักท่องเที่ยวของประชาคมอาเซียน	87
4.2 พฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวด้านพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของ ประชาคมอาเซียน	93
4.3 รูปแบบพฤติกรรมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคม อาเซียน	125
4.4 การวิเคราะห์นโยบายและยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและ วัฒนธรรม	146
4.5 รูปแบบและกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของ ประชาคมอาเซียน	175
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	190
5.1 สรุปผลการศึกษาด้านพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทาง พระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน	190
5.2 สรุปผลการศึกษาด้านการวิเคราะห์นโยบายและยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวทาง พระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน	193
5.3 สรุปผลการศึกษาด้านการรูปแบบและกระบวนการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวทาง พระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน	195
5.4 ข้อเสนอแนะการวิจัย	197
บรรณานุกรม	199
ภาคผนวก	206
(ก) แผนภาพสรุปการวิจัย	206
(ข) แบบสอบถาม	220
(ค) บทความวิจัย	235
(ง) แบบสรุปโครงการวิจัย	254
(จ) การนำไปใช้ประโยชน์	256
(ฉ) ตารางเปรียบเทียบ	258

(ช) ภาพ	259
(ซ) ประวัติผู้วิจัย	266
(ณ) ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของในประชาคมอาเซียน	271

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การที่ภาครัฐเห็นว่าประเทศไทยเป็นกลุ่มประเทศที่มีความพร้อมและเหมาะสม ในการเป็น ศูนย์กลางการท่องเที่ยวของภูมิภาคอาเซียนนั้น ได้ส่งผลด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและแหล่งท่องเที่ยวหลาย ประการ เช่นการสร้างยุทธศาสตร์ด้านส่งเสริมการท่องเที่ยวในมิติต่างๆ ให้เป็นกลไกสำคัญ โดยมุ่งหวังให้ การท่องเที่ยวเป็นหนึ่งในอุตสาหกรรมบริการที่สามารถดึงดูดรายได้ให้กับประเทศไทยได้ เพราะการมี ความพร้อมทั้งทางด้านอารยธรรม ประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรมและสิ่งสวยงามตามธรรมชาติเป็นปัจจัย ส่งเสริมนั้น จึงสร้างโอกาสให้กับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในประเทศไทยเสมอมา อย่างไรก็ตามการ เตรียมความพร้อมด้านทักษะการบริหารจัดการ ที่จะตามมาจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรมและ เศรษฐกิจ ยังไม่ได้รับการส่งเสริมศักยภาพมากนัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการบริหารจัดการการท่องเที่ยวของ แหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมนั้น ยังมีความจำเป็นที่ต้องศึกษาและถอดองค์ความรู้ เพื่อยกระดับการพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการและนโยบายการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา และวัฒนธรรม ให้มีความพร้อมต่อการรองรับการเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและ วัฒนธรรมของประชาคมอาเซียนให้ได้

ทั้งนี้ จากการศึกษาเรื่อง “รูปแบบและกระบวนการจัดการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในประเทศไทย”¹ พบประเด็นสำคัญในการพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการและสร้างนโยบายการส่งเสริมการ ท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประเทศไทย เพื่อให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนา ประเทศ ในการจะรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนมีดังนี้ 1. การท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวทาง พระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมเป็นที่สนใจของนักท่องเที่ยวทั้งชาวต่างชาติและชาวไทย โดยจากการศึกษา พบว่าเส้นทางการท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมจะเป็นเส้นทางที่เน้นการบูรณาการการท่องเที่ยวเข้าด้วยกัน ของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา ทางวัฒนธรรม ตลอดจนการท่องเที่ยวสิ่งสวยงามตามธรรมชาติ ต่างๆ ทั้งนี้พบว่าความสนใจของนักท่องเที่ยวที่เป็นประชากรกลุ่มอาเซียนส่วนใหญ่จะเน้นการท่องเที่ยว

¹ พระมหาสุทิตย์ อาภากร ดร. และคณะ. (2556). **การพัฒนารูปแบบและกระบวนการจัดการท่องเที่ยวทาง พระพุทธศาสนาในประเทศไทย**. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.ได้รับทุน สนับสนุนจากงบประมาณประจำปีพุทธศักราช 2556 โดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยและสำนักงานคณะกรรมการการ วิจัยแห่งชาติ

ตามสถานที่ท่องเที่ยวที่มีเอกลักษณ์และความสำคัญทางประวัติศาสตร์ อารยธรรมตลอดความเชื่อที่มีอยู่ร่วมกันของประชากรในกลุ่มประชาคมอาเซียน

2. รูปแบบการท่องเที่ยวที่สร้างความสุขผ่านการปฏิบัติธรรมระยะยาว เช่น การนั่งสมาธิ หรือ แม้แต่การศึกษาหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา ระยะสั้น ตลอดจนการท่องเที่ยวเพื่อการค้นคว้าประวัติศาสตร์ อารยธรรม ชื่นชมความสวยงามของโบราณสถาน โบราณวัตถุ สถาปัตยกรรม และองค์ความรู้ที่ผูกติดกับแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา มีศักยภาพที่จะเชื่อมต่อการท่องเที่ยวด้านธรรมชาติ ด้านสุขภาพ ด้านอาหาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งเส้นทางที่มีการเชื่อมต่อกับประเทศเพื่อนบ้าน การท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมจะมีความโดดเด่นในเรื่องของความหลากหลายทางวัฒนธรรมและชาติพันธุ์ ซึ่งสร้างความน่าสนใจเชิงเอกลักษณ์ร่วมของประชาคมอาเซียนและองค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์ ศาสนา และวัฒนธรรมได้เป็นอย่างดี

3. เส้นทางแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในประเทศไทยทุกภูมิภาค² จะมีเอกลักษณ์และความโดดเด่นเฉพาะที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจ อย่างไรก็ตาม ปัญหาองค์ความรู้ การอนุรักษ์ ศิลปวัฒนธรรม ศาสนา รวมทั้งการเตรียมความพร้อมเพื่อการรองรับสู่การเป็นประชาคมอาเซียน ยังไม่ได้ถูกยกระดับให้เป็นที่สนใจมากนัก สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กรมการท่องเที่ยว ตลอดจนสำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย³ ได้ตระหนักถึงการพัฒนาศักยภาพในระบบการบริหารจัดการของพระสังฆาธิการ บุคลากรทางพระพุทธศาสนา ชุมชนองค์ความรู้ทางพุทธศิลป์ หลักธรรมคำสอน ตลอดจนการสร้างสมดุลระหว่างการให้ความสุขและความสงบทางจิตใจจากคำสอนทางพระพุทธศาสนาและการท่องเที่ยวเชิงธุรกิจ ดังนั้นจึงเห็นว่าการพัฒนาศักยภาพด้านการบริหารจัดการ โดยเฉพาะในเส้นทางท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาที่มีความพร้อมและความสำคัญในอนาคต จะเป็นประโยชน์ทางการท่องเที่ยวและสามารถสร้างความยั่งยืนให้กับแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาได้

4. นโยบายการส่งเสริมการพัฒนาการท่องเที่ยวและการพัฒนาศักยภาพบุคลากรการท่องเที่ยว โดยเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อการรองรับการเตรียมความพร้อมอันเกิดจากการเข้าเป็นกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน และการเคลื่อนที่ของประชากรบนโลกไร้พรมแดนยังไม่มีความพร้อมมากนัก หากจะสามารถพัฒนาให้

² โปรดดูจากเส้นทางท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาทั้ง 4 ภาค รวม 12 เส้นทางสำคัญในพระมหาสุทิตย์ อาภากร ดร. และคณะ. (2556). **การพัฒนา รูปแบบและกระบวนการจัดการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในประเทศไทย**. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

³ ข้อมูลจาก **การประชุมเรื่องการท่องเที่ยวทางเลือก ณ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย อาคาร SM Tower จัดโดยฝ่ายอุตสาหกรรม สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย 2556.**

ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมได้นั้น ควรพัฒนาองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับมิติการบูรณาการการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในประเทศไทย ให้สามารถยกระดับมาตรฐานไปสู่สากลโดยเชื่อมโยงและเข้าใจกับวัฒนธรรมและภูมิปัญญา ตลอดจนทุนทางสังคมและทุนทางวัฒนธรรมของสังคมไทยควบคู่ไปด้วย⁴

สำหรับงานศึกษาที่อธิบายให้เห็นภาพของการสร้างศูนย์กลางและพัฒนานโยบายการท่องเที่ยวในระดับประเทศไทยไปสู่สากลนั้น ตัวอย่างจากการศึกษาของ Chon (2000) ใน “Tourism in Southeast Asia: A new Direction” และมิ่งสรรค์ ขาวสะอาด (2548) ใน “การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการที่ยั่งยืนในลุ่มน้ำโขง” สรุปให้เห็นว่าทิศทางใหม่ของนโยบายการจัดการท่องเที่ยวในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ นั้น เน้นไปที่การสร้างระบบการบริหารจัดการและการทำการตลาดด้านการท่องเที่ยวที่ครบวงจร ไม่ว่าจะเป็นการวางแผนการท่องเที่ยว การบริการและการจัดการท่องเที่ยวที่เป็นที่ยอมรับตามมาตรฐานสากล สำหรับการท่องเที่ยวในภูมิภาคลุ่มน้ำโขงนี้ งานของมิ่งขวัญ ขาวสะอาด ได้ชี้ให้เห็นถึงพัฒนาการของการท่องเที่ยวในอนุภูมิภาคนี้ โดยเจาะจงไปที่ประเทศไทย ลาวและกัมพูชา ซึ่งงานดังกล่าวได้ชี้ให้เห็นถึงโอกาสในการเชื่อมระบบคมนาคมขนส่ง และการปรับภูมิทัศน์ของแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และประวัติศาสตร์ให้มีความโดดเด่นมากขึ้นเพื่อให้สามารถรองรับการเจริญเติบโตของตัวเลขนักท่องเที่ยวที่จะเพิ่มมากขึ้นในอนาคต

ในส่วนของการยกระดับความสามารถของการแข่งขันด้านนโยบายและศักยภาพการบริหารจัดการการท่องเที่ยวในระดับภูมิภาคอาเซียนนั้น งานวิจัยเรื่อง “Mekong Tourism Competitiveness & Opportunities” ของ “Adam and Mingsarn Kaosa-ard” ได้ประเมินความสามารถในการแข่งขันและการพัฒนาการท่องเที่ยวของพื้นที่ดังกล่าวพบว่า แหล่งท่องเที่ยวทั้งของประเทศไทยและลาวโดยภาพรวมยังควรปรับปรุงการบริหารจัดการ โครงสร้างพื้นฐานต่างๆ เพื่อให้รองรับกับจำนวนนักท่องเที่ยวที่กำลังเพิ่มขึ้นในอนาคต ทั้งนี้เพื่อให้การท่องเที่ยวในอนุภูมิภาคนี้สามารถขยับตนเองขึ้นไปเป็นตลาดสำหรับการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวที่มีการใช้จ่ายเงินจำนวนมากและต้องการสถานที่ท่องเที่ยว ตลอดจนการบริการต่างๆ ที่เน้นคุณภาพสูง ที่สำคัญคือจะสามารถเพิ่มเส้นทางการท่องเที่ยวให้รองรับกับความต้องการของนักท่องเที่ยวที่ต้องการเส้นทางใหม่อยู่ตลอดเวลา

⁴ โปรตดู ดร.แม่ชีกฤษณา รักษาโณมและคณะ. (2556). รูปแบบและกระบวนการจัดการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ : กระบวนการเปลี่ยนแปลง “เส้นทางบุญ” สู่ “เส้นทางธรรม”. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

การสร้างความพร้อมด้านศักยภาพการบริหารจัดการให้กับบุคลากรและแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตลอดจนการผลักดันนโยบายการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นนั้น ยังไม่ได้ความสนใจทั้งประเด็นการบริหารจัดการ การพัฒนาศักยภาพบุคลากร ตลอดจนการเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวเพื่อให้สะดวกแก่การบริการและการส่งเสริมให้เป็นอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเท่าที่ควร ซึ่งในบทความของพระมหาสุทิตย์ อาภากรโรและสายชล ปัญญชิต (2556) ที่ชื่อเรื่อง “รูปแบบของเครือข่ายการเรียนรู้ทางสังคมในการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา” ได้สะท้อนให้เห็นว่าแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมยังขาดความเข้าใจในมิติการบริหารจัดการการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับเอกลักษณ์ของตนเอง อีกทั้งการบูรณาการขององค์กรภาครัฐ หน่วยงานด้านการท่องเที่ยวและคณะธุรกิจอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการ ก็เข้าไปมีบทบาทส่งเสริมการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางศาสนาได้อย่างจำกัด เพราะลักษณะเฉพาะทางการปกครองหรือข้อกฎหมายมีความละเอียดอ่อนมากกว่าแหล่งท่องเที่ยวโดยทั่วไป สอดคล้องกับข้อเสนอของ Peggy Teo, T.C. Chang and K.C.Ho จากงานที่ชื่อว่า “Introduction: Globalization and Interconnectedness in Southeast Asian Tourism” ที่สะท้อนศักยภาพและปัญหาของการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของประชาคมอาเซียนว่า การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของภูมิภาคนี้ยังขาดระบบการบริหารจัดการที่มีศักยภาพ แม้ว่าหลายประเทศจะมีความพร้อมทางฐานทรัพยากรและมรดกทางวัฒนธรรม แต่หลักการบริหารจัดการ ตลอดจนระเบียบและนโยบายของการส่งเสริมการท่องเที่ยว รวมทั้งการพิทักษ์มรดกในแหล่งท่องเที่ยวของตนเองอย่างเป็นระบบ ถ้าหากได้ความร่วมมือจากภาคส่วนต่างๆ ของประเทศนั้นๆ ก็มีโอกาที่จะสร้างมูลค่าและเป็นพื้นที่ที่พัฒนาทั้งทางสังคมและเศรษฐกิจให้กับประเทศได้

ภายใต้การนำเสนอที่ผ่านมานั้น ผู้วิจัยพบว่าการวิเคราะห์นโยบายและยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน มีความสำคัญอย่างยิ่งในการผลักดันให้เกิดการขยายตลาดและการพัฒนาอย่างยั่งยืน สำหรับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในประเทศไทย เนื่องจากการส่งเสริมบทบาทดังกล่าว ถือเป็น ส่งเสริมที่สำคัญในการผลักดันให้ประเทศไทย สามารถเข้าใจพฤติกรรมนักท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทย นอกจากนี้ยังสามารถวิเคราะห์แนวทางการดำเนินนโยบายและยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน ซึ่งจะช่วยให้วิเคราะห์ภาพรวมของแนวทางการสร้างข้อเสนอเพื่อส่งเสริมนโยบายและรูปแบบการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน ให้เหมาะสมและมีความสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมในประชาคมอาเซียนในปัจจุบันได้ดียิ่งขึ้น

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษาพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน

1.2.2 เพื่อวิเคราะห์นโยบายและยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน

1.2.3 เพื่อเสนอรูปแบบและกระบวนการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษารั้ครั้งนี้ มุ่งเน้นทำความเข้าใจพฤติกรรมและรูปแบบการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม โดยให้ความสำคัญกับการวิจัยเชิงเอกสารเกี่ยวกับนโยบาย ยุทธศาสตร์และแนวทางการจัดการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมทั้งในแหล่งท่องเที่ยวของประเทศไทยและประชาคมอาเซียน โดยแบ่งขอบเขตด้านต่างๆ ออกเป็น 2 ส่วนสำคัญดังนี้

1.3.1 ขอบเขตเนื้อหา

1.3.1.1 มุ่งเน้นการวิจัยเอกสารเกี่ยวกับนโยบาย ยุทธศาสตร์และการสร้างความร่วมมือระหว่างรัฐบาล (Intergovernmental collaboration) ของประชาคมอาเซียน เกี่ยวกับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ที่จะส่งเสริมการสร้างเอกลักษณ์และการเจริญเติบโตมากยิ่งขึ้น

1.3.1.2 มุ่งเน้นการศึกษาพฤติกรรมและรูปแบบการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในประเทศไทยและประชาคมอาเซียน ซึ่งในการศึกษาขั้นนี้ จะมุ่งเน้นการเก็บข้อมูลในประเทศลาว เมียนมาร์ กัมพูชา มาเลเซีย และอินโดนีเซีย

1.3.1.3 มุ่งเน้นศึกษานโยบายและยุทธศาสตร์การจัดการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของหน่วยงานภาครัฐและวัดในประเทศไทยและในประเทศไทยและประชาคมอาเซียน ซึ่งในการศึกษาขั้นนี้จะมุ่งเน้นการเก็บข้อมูลในประเทศลาว เมียนมาร์ กัมพูชา มาเลเซีย และอินโดนีเซีย

1.3.2 ขอบเขตด้านพื้นที่การศึกษา ประชากรและกลุ่มตัวอย่างเชิงคุณภาพ

1.3.2.1 เก็บข้อมูลเชิงสำรวจจากนักท่องเที่ยวชาวไทย จากพื้นที่การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในประเทศไทย 12 แห่ง ใน 4 ภูมิภาคของประเทศไทย ได้แก่จังหวัดดังต่อไปนี้ เชียงราย, เชียงใหม่, แพร่, นครปฐม, กรุงเทพมหานคร, พระนครศรีอยุธยา, นครพนม, ขอนแก่น, ร้อยเอ็ด, นครศรีธรรมราช, สุราษฎร์ธานี, ภูเก็ตจำนวน 400 คน

1.3.2.2 เก็บข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์เชิงลึก จากผู้บริหารหน่วยงานภาครัฐกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ผู้อำนวยการกองพุทธสถาน สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ผู้แทนสำนักงานพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ผู้แทนกรมการท่องเที่ยว ผู้แทนการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และตัวแทนภาคเอกชน จำนวน 20 คน

1.3.2.3 เก็บข้อมูลจากการจัดสนทนากลุ่มและแบบสัมภาษณ์เชิงลึก จากพระสงฆ์ผู้ทรงคุณวุฒิและพระสังฆาธิการที่มีประสบการณ์บริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม เช่น วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร วัดอรุณราชวราราม จังหวัดกรุงเทพมหานคร วัดพระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม วัดพระธาตุตอดยสุเทพ วัดพระสิงห์ จังหวัดเชียงใหม่ วัดพระธาตุพนม จังหวัดนครพนม วัดพระธาตุขามแก่น จังหวัดขอนแก่น วัดพระบรมธาตุ จังหวัดนครศรีธรรมราช วัดฉลอง จังหวัดภูเก็ต จำนวน 20 คน

1.3.2.4 เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้บริหารและนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในอาเซียน ได้แก่ ประเทศมาเลเซีย และอินโดนีเซีย

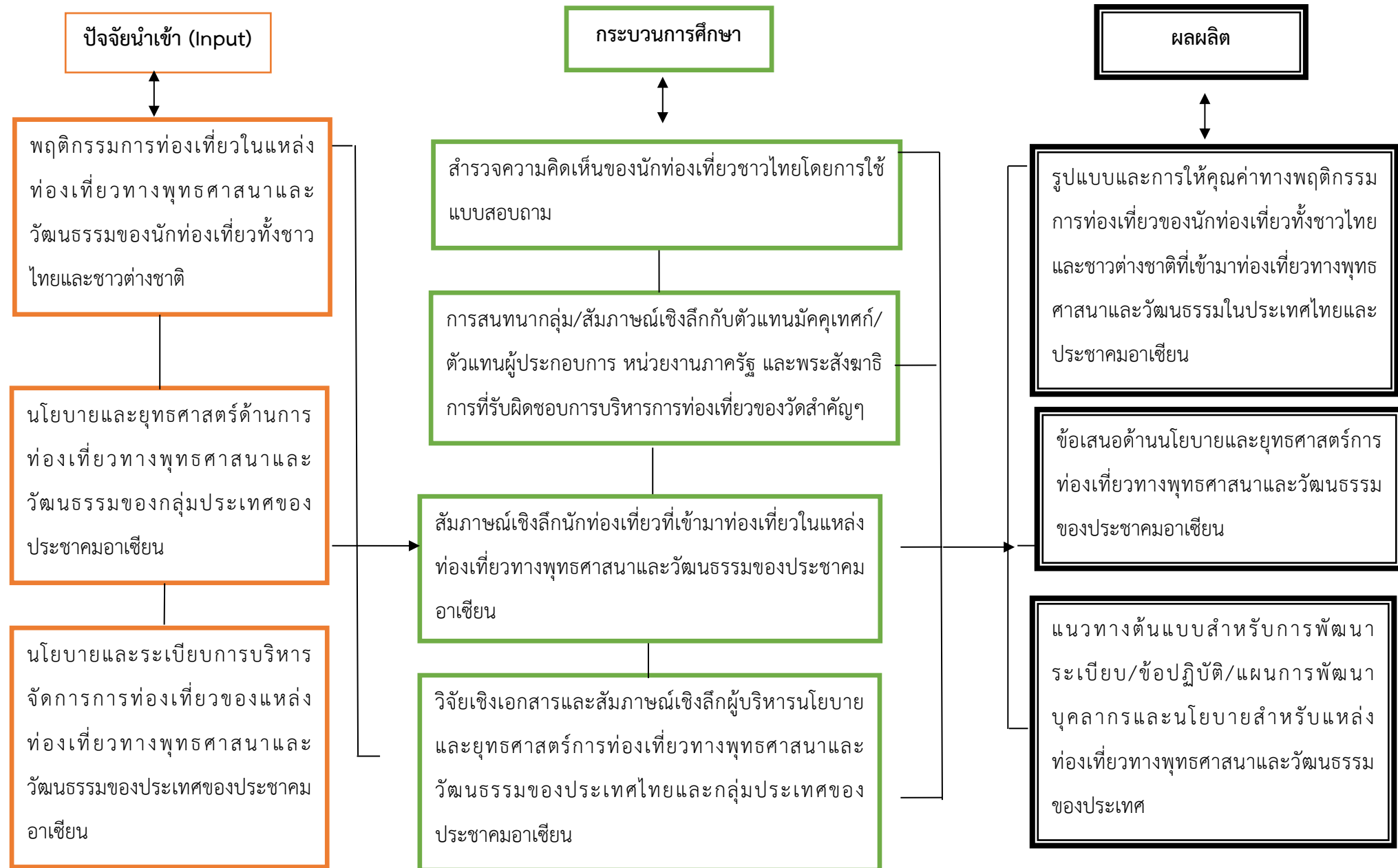
1.4 นิยามศัพท์

1.4.1 การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม หมายถึง การท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นเข้าเยี่ยมชมและเรียนรู้สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ อารยธรรม ตลอดจนสถานที่สำคัญทางพระพุทธศาสนา ซึ่งมีเรื่องราวและการถ่ายทอดความรู้ทางประวัติศาสตร์ ประเพณีและวิถีชีวิตของสถานที่ท่องเที่ยวนั้นๆ

1.4.2 ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม หมายถึง แผนนโยบายและแผนปฏิบัติการอย่างเป็นระบบเกี่ยวกับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ซึ่งอาจแบ่งย่อยเป็นรายปีหรือราย 3 – 5 ปี ตามแต่ที่หน่วยงานผู้จัดทำเห็นสมควร

1.4.3 ประชาคมอาเซียน หมายถึง การรวมตัวของกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียนให้เป็นชุมชนที่มีความแข็งแกร่ง สามารถสร้างโอกาสและรับมือส่งท้าย ทั้งด้านการเมืองความมั่นคง เศรษฐกิจ และภัยคุกคามรูปแบบใหม่ โดยสมาชิกในชุมชนมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดี สามารถประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจได้อย่างสะดวกมากยิ่งขึ้น และสมาชิกในชุมชนมีความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

1.5 กรอบการวิจัย

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.6.1 แหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในประเทศไทย ได้แนวทางการพัฒนานโยบายและรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม

1.6.2 แหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในประเทศไทยได้ สะท้อนมุมมองและข้อเสนอแนะต่อการพัฒนา ปรับปรุงและยกระดับหลักการ ระเบียบและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนานโยบายและยุทธศาสตร์การส่งเสริมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม

1.6.3 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการการท่องเที่ยว เช่น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย กรมการท่องเที่ยว และผู้ประกอบการภาคเอกชน มีความเข้าใจและได้ชุดความรู้เกี่ยวกับการพัฒนานโยบายและศักยภาพการบริหารจัดการการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตลอดจนข้อเสนอแนะต่อการพัฒนา ปรับปรุงและยกระดับหลักการ ระเบียบและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการและนโยบายการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม เพื่อให้สอดคล้องและเตรียมความพร้อมสู่การเข้าร่วมประชาคมอาเซียน

1.6.4 นักท่องเที่ยวได้ชุดความรู้และข้อมูลสารสนเทศเพื่อการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม

1.6.5 นักวิจัยด้านการท่องเที่ยวศึกษา นิสิตนักศึกษา นักท่องเที่ยวและผู้สนใจ ได้รับความรู้ ความเข้าใจในวิถีของชาวพุทธ และสามารถยกระดับไปสู่การพัฒนาพัฒนาจิตใจและสังคม ตามหลักการที่ว่า “เที่ยวไทย ถึงธรรม มาตรฐานสากล” รวมทั้งมีส่วนร่วมในการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมอันเป็นมรดกของมนุษยชาติ

บทที่ 2

การทบทวนเอกสารและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่องการวิเคราะห์นโยบายและยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน มุ่งเน้นการทำความเข้าใจพฤติกรรมการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในประเทศไทยและประชาคมอาเซียน ตลอดจนนโยบายและยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของกลุ่มประเทศของประชาคมอาเซียน ซึ่งจะมีส่วนต่อการวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประเทศไทยและประชาคมอาเซียน ทั้งนี้ผู้วิจัยได้แบ่งหัวข้อการทบทวนเอกสารและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องออกเป็นดังต่อไปนี้

- 2.1 พฤติกรรมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม
- 2.2 การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน
- 2.3 การบริหารจัดการการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม
- 2.4 นโยบายการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน
- 2.5 กรอบแนวคิดในการวิจัย
- 2.6 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 พฤติกรรมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม

สำหรับการทบทวนองค์ความรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมนั้น จะเน้นทำความเข้าใจพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวในรูปแบบต่างๆ ตลอดจนปัจจัยที่นำไปสู่การตัดสินใจท่องเที่ยวของผู้คนในสังคม อีกทั้งมุ่งเน้นศึกษาพฤติกรรมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในสังคมไทยและประชาคมอาเซียน เพื่อให้เกิดความเข้าใจในมิติและมุมมองของพฤติกรรมนักท่องเที่ยว ซึ่งจะส่งผลสำคัญต่อการวิเคราะห์และสร้างข้อเสนอแนะด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมต่อไป

2.1.1 ความหมายพฤติกรรมการท่องเที่ยว

สำหรับความหมายและรูปแบบของพฤติกรรมท่องเที่ยวนั้น มีนักวิชาการด้านการท่องเที่ยวอธิบายและจำแนกไว้จำนวนมาก โดยแต่ละความหมายมีจุดมุ่งเน้นและการพยายามอธิบายปรากฏการณ์การท่องเที่ยวที่แตกต่างกันไป เริ่มต้นจากการศึกษาของโสภณวรรณ ตรีสุวรรณ์ และคณะ (2554) ได้ให้ความหมายของพฤติกรรม

การท่องเที่ยวว่าหมายถึง พฤติกรรมการตัดสินใจและการกระทำของนักท่องเที่ยว ที่เกี่ยวข้องกับการซื้อหรือการใช้บริการจากการท่องเที่ยวตามแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ เพื่อตอบสนองในความต้องการและความพึงพอใจของตนเอง ซึ่งพฤติกรรมการตัดสินใจและการกระทำดังกล่าว ทำให้สามารถจำแนกนักท่องเที่ยวได้ออกเป็นหลายประเภทตามเหตุจูงใจที่หลากหลาย

ขณะที่ เลิศพร ภาระสกุล (2555) ได้อ้างถึงงานที่ชื่อว่า “Toward a sociology of international tourism” ของ Cohen (1972) นักสังคมวิทยาการท่องเที่ยว ซึ่งได้นิยามความหมายของการพฤติกรรมท่องเที่ยวผ่านการตัดสินใจเพื่อท่องเที่ยวและการเรียนรู้หรือประสบการณ์ที่ต้องการเรียนรู้จากการท่องเที่ยวไว้ว่า ประการที่หนึ่งการจำแนกพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวตามลักษณะการเดินทาง การเลือกแหล่งท่องเที่ยว และที่พักเป็นเกณฑ์ โดยแบ่งออกเป็น 4 ประเภทคือ นักท่องเที่ยวแบบมหาชนที่เป็นระบบ นักท่องเที่ยวแบบมหาชนที่เดินทางตามลำพัง นักท่องเที่ยวประเภทนักสำรวจ และนักท่องเที่ยวประเภทท่องเที่ยวแบบล่องลอย และความหมายที่สองที่ Cohen ได้อธิบายไว้คือ นักท่องเที่ยวจะมีพฤติกรรมการท่องเที่ยวตามการเรียนรู้ที่นักท่องเที่ยวต้องการ ตั้งแต่กลุ่มที่มีพฤติกรรมการท่องเที่ยวที่เน้นไปเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ และกลุ่มที่มีพฤติกรรมการท่องเที่ยวที่เน้นเพื่อในระดับเรียนวัฒนธรรม ค่านิยมและประสบการณ์จากคนในท้องถิ่น

งานอีกชิ้นที่มีส่วนสำคัญต่อการให้ความหมายด้านพฤติกรรมการท่องเที่ยวคืองานของ Plog (2001) ที่ชื่อว่า “Why destination areas rise and fall in popularity” โดยเขาได้แบ่งพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่และอธิบายอย่างชัดเจนถึงความแตกต่างของพฤติกรรมการท่องเที่ยวทั้งสองรูปแบบว่า พฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวกลุ่มหนึ่งจะ ไม่ชอบแสวงหาความแปลกใหม่ แต่ชอบแหล่งท่องเที่ยวที่ตนคุ้นเคยอยู่แล้ว โดยเรียกนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ว่าประเภท psychocentrics ส่วนอีกกลุ่มหนึ่งมีบุคลิกแบบผจญภัย ต้องการแสวงหาความแปลกใหม่ ไม่สนใจสิ่งอำนวยความสะดวก โดยเรียกนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ว่าประเภท allocentrics

แม้ว่าจะมีความพยายามอธิบายพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว ในมิติที่แตกต่างกันออกไป แต่การที่สังคมไม่ได้หยุดนิ่งและวิทยาการ ตลอดจนเทคโนโลยีมีความเจริญก้าวหน้ามากขึ้น วัฒนธรรมการท่องเที่ยวเองก็ได้รับอิทธิพลของการพัฒนาทางวิทยาการเช่นเดียวกัน ดังนั้นการอธิบายความหมายของพฤติกรรมการท่องเที่ยว ด้วยการใช้เกณฑ์ทางสังคมและจิตวิทยาการท่องเที่ยวมาอธิบาย อาจไม่สามารถครอบคลุมและครบถ้วนเมื่อยุคสมัยเปลี่ยนแปลงไป สอดคล้องกับมุมมองของ เลิศพร ภาระสกุล (2555) ที่สรุปความหมายของพฤติกรรมการท่องเที่ยวว่า พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวไม่ได้มีความหมายและรูปแบบที่มั่นคง

ตลอดเวลา เพราะในความเป็นจริงแล้วมีการเปลี่ยนแปลงไปตามวงจรชีวิตของนักท่องเที่ยว และพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวแต่ละคนยังขึ้นอยู่กับปัจจัยกำหนดตัวอื่นๆ เช่น สภาพทางการเงิน สุขภาพ ภาระหน้าที่การงาน ระดับ

การศึกษา การพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของแต่ละประเทศ ซึ่งทำให้พฤติกรรมนักท่องเที่ยวมีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยของสังคม ตลอดจนวัฒนธรรมความเจริญก้าวหน้าที่เคลื่อนที่ไปตามกาลเวลา

2.1.2 รูปแบบและปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการท่องเที่ยว

เมื่อพิจารณาถึงการเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมการท่องเที่ยวไปตามยุคสมัยแล้ว จะพบว่าความหมายและจุดมุ่งเน้นของการท่องเที่ยวไม่ได้หยุดนิ่งตลอดเวลา แต่กลับเปลี่ยนแปลงไปตามการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งวิทยาการด้านการคมนาคมขนส่ง การเปิดเสรีทางการเดินทาง ตลอดจนเทคโนโลยีที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการท่องเที่ยว เช่น อุปกรณ์บันทึกการเดินทาง การส่งเสริมการท่องเที่ยวระหว่างประเทศ ตลอดจนพื้นที่สาธารณะออนไลน์ที่แบ่งปันประสบการณ์การการท่องเที่ยว ถือเป็นนวัตกรรมสำคัญที่กระตุ้นให้เกิดการพฤติกรรมท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ๆ ขึ้นมาอีกมากมาย อย่างไรก็ตามจากการศึกษาพบว่า สามารถสรุปรูปแบบพฤติกรรมการท่องเที่ยวตามการเสนอของ Hudman (1980) ได้ดังนี้

1) การท่องเที่ยวตามความต้องการของนักท่องเที่ยวเอง กล่าวคือพฤติกรรมการตัดสินใจท่องเที่ยว ไม่ว่าจะช่วงเวลาหรือสถานที่ขึ้นอยู่กับความต้องการของนักท่องเที่ยวเอง ทั้งนี้อาจเกิดจากการต้องการเรียนรู้ในสถานที่ท่องเที่ยวใหม่ๆ หรืออาจจะเป็นความต้องการที่จะพักผ่อนในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งก็ได้ ทั้งนี้สามารถโดยส่วนใหญ่แล้ว เป้าหมายสำคัญของรูปแบบพฤติกรรมการท่องเที่ยวลักษณะนี้คือต้องการความสุขและเวลาที่สามารถพักผ่อนหย่อนใจกับครอบครัวและเพื่อนฝูง

2) การท่องเที่ยวตามแรงดึงดูดจากวัฒนธรรมการท่องเที่ยว กล่าวคือรูปแบบพฤติกรรมการท่องเที่ยวลักษณะนี้ นักท่องเที่ยวจะออกไปท่องเที่ยวเพราะได้รับแรงดึงดูดจากความต้องการการท่องเที่ยว ซึ่งอาจเกิดจากการชื่นชอบสถานที่ท่องเที่ยวซึ่งเป็นจุดหมายของการท่องเที่ยว หรืออาจเป็นความต้องการการเรียนรู้สถานที่ที่มีประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณีหรืออารยธรรมที่น่าสนใจ ตรงกับจิตความชื่นชอบของตนเอง ขณะเดียวกันในสถานการณ์การท่องเที่ยวในปัจจุบัน รายการส่งเสริมการท่องเที่ยวถือว่ามีสำคัญอย่างยิ่งต่อการดึงดูดให้เกิดการขยายตัวของการท่องเที่ยว ดังนั้นองค์กรธุรกิจการบิน ธุรกิจอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวต่างๆ จึงพยายามสร้างแรงดึงดูดและถือว่าเป็นกระบวนการที่มีผลต่อพฤติกรรมการท่องเที่ยวในปัจจุบันเป็นอย่างมาก

นอกจากนี้แล้วงานของ บุญเลิศ ตั้งจิตวัฒนา (2548) ได้อธิบายถึงปัจจัยที่นักท่องเที่ยวใช้ในการตัดสินใจท่องเที่ยว และแบ่งเป็นขั้นตอนดังต่อไปนี้

1) การส่งเสริมการตลาดของการท่องเที่ยว (Tourism Promotion) เป็นการเอื้ออำนวยในเรื่องของข้อมูลข่าวสารสำหรับการท่องเที่ยวให้แก่นักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมาย โดยสื่อสารผ่านสื่อและหน่วยงานต่างๆ เช่น จากหนังสือพิมพ์ นิตยสาร เว็บไซต์ โซเชียลมีเดีย บริษัทนำเที่ยว และจากองค์กรที่ส่งเสริมการท่องเที่ยว เป็นต้น

2) ความต้องการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวแต่ละคน (Need) เมื่อนักท่องเที่ยวได้รับข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยวแล้ว ก็เกิดความต้องการที่จะท่องเที่ยวขึ้นภายในจิตใจ ทั้งนี้เพื่อเติมเต็มสิ่งที่ขาดหายไปหรือเพิ่มรสชาติให้กับชีวิตของแต่ละคน

3) สิ่งจูงใจสำหรับนักท่องเที่ยว (Motivation) เป็นแรงกระตุ้นความอยากที่จะท่องเที่ยว ซึ่งเกิดขึ้นจากปัจจัย 2 ประการ คือ Push Factor เป็นสภาพเงื่อนไขที่กระตุ้นผลักดันให้เกิดความต้องการหลีกเลี่ยงความจำเจในชีวิตประจำวันเพื่อไปท่องเที่ยว และ Pull Factor เป็นสภาพเงื่อนไขที่ดึงดูดใจให้ไปเยือนและชมแหล่งท่องเที่ยวหรือร่วมกิจกรรมทางการท่องเที่ยว ซึ่งอาจแบ่งสิ่งจูงใจได้ออกเป็น 4 ประเภท คือ

(1) สิ่งจูงใจด้านกายภาพ (Physical Motivation) เช่น ต้องการพักผ่อนร่างกายและจิตใจ ต้องการบำรุงรักษาสุขภาพ

(2) สิ่งจูงใจด้านวัฒนธรรม (Culture Motivation) เช่น ต้องการรู้จักวัฒนธรรมที่แตกต่าง รวมทั้งการดำเนินชีวิต ศิลปะ สถานที่ทางประวัติศาสตร์ งานเทศกาลต่างๆ เป็นต้น

(3) สิ่งจูงใจส่วนตัว (Personal Motivation) เช่น การเดินทางไปเยี่ยมญาติ ไปจาริกแสวงบุญ เป็นต้น

(4) สิ่งจูงใจด้านสถานภาพและชื่อเสียง (Prestige and Motivation) เช่น การเข้าร่วมประชุม หรืออบรม การเข้าร่วมแข่งขันกีฬา เป็นต้น

4) การตัดสินใจของนักท่องเที่ยว (Decision Making) เป็นองค์ประกอบที่ส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยวอย่างมาก เมื่อนักท่องเที่ยวได้รับข้อมูลการท่องเที่ยว ประกอบกับเกิดความต้องการที่จะท่องเที่ยว อีกทั้งมีแรงกระตุ้นจากสิ่งจูงใจ จนทำให้เกิดภาพลักษณ์จากการท่องเที่ยวขึ้นของแต่ละท่องเที่ยว เพื่อประกอบการพิจารณาในการตัดสินใจว่าจะไปท่องเที่ยวที่ใด โดยคำนึงถึงความประหยัด ปลอดภัย สะดวกสบาย และความพึงพอใจที่สุดเป็นเกณฑ์

5) การวางแผนค่าใช้จ่ายการท่องเที่ยว (Planning for Expenditure) เมื่อมีการตัดสินใจว่าจะไปท่องเที่ยวในสถานที่ใด จะต้องมีการศึกษาค่าใช้จ่ายในการเดินทางท่องเที่ยว ในการวางแผนค่าใช้จ่ายจะต้องคำนึงถึงค่าใช้จ่ายทั้งหมดในการท่องเที่ยวในครั้งนั้นๆ เช่น ค่าพาหนะเดินทาง ค่าอาหาร ค่าที่พัก ค่ารักษาพยาบาล ค่าใช้จ่ายในการซื้อของ เป็นต้น

6) การเตรียมการเดินทาง (Travel Preparation) เมื่อตัดสินใจเลือกสถานที่ท่องเที่ยวที่แน่นอนและมีการวางแผนค่าใช้จ่ายเรียบร้อยแล้ว ก็จะมีการเตรียมตัวจองตั๋วเครื่องบินที่จะเดินทาง การจองรายการท่องเที่ยว การยืนยันการเดินทาง เช่น หนังสือเดินทาง (Passport) การอนุญาตเข้าประเทศ (Visa) เป็นต้น

7) การเดินทางท่องเที่ยว (Travel) เป็นการเดินทางออกจากที่อยู่อาศัยเพื่อท่องเที่ยว จนถึงการท่องเที่ยวเสร็จสิ้นและเดินทางกลับ โดยจะมีการประเมินผลการท่องเที่ยวเป็นระยะๆ ตามประสบการณ์ที่ได้รับ ตั้งแต่ยานพาหนะสำหรับการเดินทาง สภาพแวดล้อมของจุดหมายปลายทางหรือสถานที่ท่องเที่ยว ตลอดจนที่พัก อาหารการกิน ฯลฯ ซึ่งจะส่งผลต่อการตัดสินใจในการเดินทางท่องเที่ยวครั้งต่อไป หรือแนะนำการเดินทางกับบุคคลอื่นๆ

8) ประสบการณ์ของนักท่องเที่ยว เมื่อได้ทำการประเมินผลการท่องเที่ยวในครั้งนั้นๆ แล้ว ผลที่ได้คือประสบการณ์ที่เกิดจากการท่องเที่ยว

9) ทักษะคตินักท่องเที่ยว เมื่อนักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์จากการเดินทางท่องเที่ยวแล้ว ก็จะทำให้เกิดทัศนคติต่อการท่องเที่ยวครั้งนั้นๆ หากได้รับความพึงพอใจก็จะเกิดทัศนคติที่ดีต่อการท่องเที่ยวครั้งนั้น ส่งผลให้อาจกลับมาท่องเที่ยวอีกครั้งหรือบอกแต่แก่ผู้อื่นให้มาท่องเที่ยว ตรงกันข้ามหากไม่ได้รับความพึงพอใจ ก็จะเกิดทัศนคติที่ไม่ดี ส่งผลให้ไม่อยากเดินทางมาท่องเที่ยวอีก

ขณะที่ Mill (1990) อธิบายไว้แตกต่างกัน โดยระบุว่าองค์ประกอบที่กระตุ้นให้เกิดการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวมี 4 ประการด้วยกัน ได้แก่

1) สิ่งดึงดูดใจ (Attractions) เช่น การเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม และชาติพันธุ์ และการให้ความบันเทิงเริงรมย์

2) สิ่งอำนวยความสะดวก (Facilities) เช่น การเดินทาง ที่พัก ร้านอาหารและเครื่องดื่ม สถานบริการต่างๆ สถานที่นันทนาการ และปัจจัยพื้นฐานทางเศรษฐกิจอื่นๆ

3) การขนส่ง (Transportation) การคมนาคมขนส่งเป็นปัจจัยสำคัญในการนำนักท่องเที่ยวไปยังจุดหมายปลายทางหรือแหล่งท่องเที่ยว โดยมีการขนส่งที่รวดเร็ว สะดวกสบาย และปลอดภัย

4) การต้อนรับ (Hospitality) เป็นสิ่งสำคัญอย่างมาก การเดินทางไปครั้งแรกหากเกิดความประทับใจในการต้อนรับหรือพนักงานบริการเป็นที่น่าพึงพอใจ จะเป็นส่งผลสำคัญต่อการกลับมาเยือนรวมถึงสภาพอารมณ์และจิตใจตลอดการเดินทางครั้งนั้น

จากแนวคิดและการพิจารณาเหตุปัจจัยในการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวข้างต้น Phillip (1982) ได้ทำการศึกษาเพิ่มเติมและจัดกลุ่มประเภทของนักท่องเที่ยวที่มีพฤติกรรมแตกต่างกัน แบ่งออกเป็น 15 ประเภทได้แก่

1) นักท่องเที่ยว (Tourist) มีพฤติกรรมชมสถานที่ที่มีชื่อเสียงและเป็นที่ยอมรับ สำนวณสถานที่ต่างๆ ด้วยตนเอง และมักจะบันทึกภาพและใช้จ่ายของที่ระลึก แต่มีระยะเวลาในการพักผ่อนสั้น

2) นักเดินทาง (Traveler) มีพฤติกรรมเยือนสถานที่ที่มีชื่อเสียง ไม่มีการใช้บัตรเครดิตหรือผู้นำเที่ยว นิยมทดลองทานอาหารพื้นถิ่น แต่มีระยะเวลาในการพักผ่อนสั้น

3) นักท่องเที่ยวที่เดินทางในวันหยุด (Holidaymaker) ส่วนใหญ่มาจากสังคมเมืองหรือสังคมที่มีความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ มีฐานะดี มีความสามารถในการใช้จ่ายใช้สอยสูง มีพฤติกรรมท่องเที่ยวในสถานที่ที่มีชื่อเสียงและเป็นที่ยอมรับ

4) นักท่องเที่ยวที่มีฐานะทางสังคมระดับสูง (Jet-seller) มีความหรูหราและฟุ่มเฟือย โดยจะระมัดระวังสถานภาพทางสังคม และท่องเที่ยวในสถานที่ที่มีชื่อเสียง

5) นักธุรกิจ (Businessman) มักร่วมเดินทางกันเป็นสมาคมหรือกับคนที่อยู่ในระดับอาชีพใกล้เคียงกัน มีความสามารถในการใช้จ่ายใช้สอยสูง นิยมสิ่งอำนวยความสะดวกสบายและหรูหรา

ใน 5 ประเภทข้างต้น มีความเหมือนกันในเรื่องของความสัมพันธ์กับท้องถิ่น โดยมักจะไม่มี ความสนใจเข้าไปสัมผัสหรือศึกษาวิถีการดำรงชีวิตของท้องถิ่นหรือของสถานที่นั้นๆ อย่างลึกซึ้ง

6) ผู้อพยพ (Migrant) เดินทางมากับคนที่อยู่ในระดับฐานะเดียวกัน มีความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย แต่มักจะมีปัญหาในเรื่องของการใช้ภาษา

7) นักอนุรักษ์ (Conversationalist) มีพฤติกรรมการเดินทางด้วยตนเอง สนใจในสภาพแวดล้อมโดยรอบ มีการบันทึกภาพ แต่มีการใช้จ่ายใช้สอยที่ประหยัด

8) นักสำรวจ (Explorer) มีพฤติกรรมการสำรวจเยี่ยมชมสถานที่ต่างๆ ด้วยตนเอง พร้อมเผชิญกับสภาพแวดล้อมที่เสี่ยงอันตราย

9) นักสอนศาสนา (Missionary) มีพฤติกรรมมุ่งเน้นแสวงหาความหมายของชีวิต ไม่แสวงหาความสุขทางโลก สังเกตและสนใจสังคมของสถานที่ที่ไปเยือน

10) นักเรียนต่างชาติ (Overseas student) มีพฤติกรรมทดลองประสบการณ์แปลกใหม่ เช่น ทานอาหารพื้นถิ่น ทำกิจกรรมทางวัฒนธรรม

11) นักมานุษยวิทยา (Anthropologist) มีพฤติกรรมการสำรวจสถานที่ต่างๆ ด้วยตนเอง สังเกตสังคมที่ไปเยือนอย่างสนใจ และทดลองศึกษากิจกรรมพื้นถิ่น

12) บุปผาชน (Hippie) มีพฤติกรรมสนใจในสภาพแวดล้อมต่างๆ ต่อด้านวิถีชีวิตในสังคมเมือง ไม่สนใจกับสถานภาพทางสังคม ใช้ชีวิตอย่างไม่หรูหราและไม่ฟุ่มเฟือย

13) นักกีฬาต่างชาติ (International athlete) มีพฤติกรรมเที่ยวชมสถานที่ที่มีชื่อเสียงและเป็นที่ยอมรับ เดินทางเพื่อแสวงหาประสบการณ์และความหมายของชีวิต มักสำรวจสถานที่ต่างๆ ด้วยตนเอง

14) นักข่าวต่างชาติ (Overseas journalist) มีพฤติกรรมสำรวจสถานที่ต่างๆ ด้วยตนเอง ชอบบันทึกภาพ และทำกิจกรรมที่เสี่ยงอันตราย

15) นักแสวงบุญ (Religious Pilgrim) เดินทางเพื่อแสวงหาความหมายในชีวิต ไม่สนใจสถานภาพทางสังคม ไม่ใช่ชีวิตหรูหราฟุ่มเฟือย

กล่าวโดยสรุปนั้น รูปแบบและปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการท่องเที่ยวมีองค์ประกอบหลายประการ ซึ่งแต่ละองค์ประกอบจะมีความสำคัญที่แตกต่างกันออกไปตามสังคมและวัฒนธรรมที่ศึกษา นอกจากนี้ช่วงเวลาและการประดิษฐ์กรรมกิจกรรมการท่องเที่ยวในสังคมปัจจุบันเอง ก็ได้เปลี่ยนแปลงรูปแบบและองค์ประกอบในการตัดสินใจท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวให้มีความหลากหลายมากขึ้นด้วย อย่างไรก็ตามจากการศึกษาเชิงเอกสารสามารถสรุปปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว ออกเป็นสาระสำคัญได้ทั้งสิ้น 3 ปัจจัย กล่าวคือ

ประการที่หนึ่งปัจจัยด้านเศรษฐกิจ กล่าวคือระบบอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในปัจจุบันมีมูลค่าทางการตลาดมหาศาล ส่งผลให้องค์กรธุรกิจและบริการด้านการท่องเที่ยวได้พยายามสร้างและพัฒนากิจกรรมเพื่อให้สามารถตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคให้ได้มากที่สุด เช่น การสร้างจัดโปรโมชั่นรายการพิเศษด้านการคมนาคม การจัดเทศกาลลดราคาแหล่งท่องเที่ยว ตลอดจนการขยายเส้นทางการท่องเที่ยวออกไปยังต่างประเทศ เป็นต้น ขณะที่ระดับประเทศนั้นการที่ปัจจุบันอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีความสำคัญมากขึ้น จนถือเป็นอีกหนึ่งภาคธุรกิจและบริการที่สำคัญต่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศต่างๆ ส่งผลให้เกิดกิจกรรมการส่งเสริมการท่องเที่ยวระหว่างประเทศ ทั้งลักษณะการยกเลิกการขอหนังสืออนุญาตเดินทางเข้าประเทศชั่วคราวหรือการพัฒนาเส้นทางการคมนาคมให้มีการเชื่อมต่อกันระหว่างประเทศ เพื่อให้เกิดการขยายตัวในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและระบบเศรษฐกิจ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจจึงถือว่าเป็นตัวกำหนดให้เกิดการขยายตัวด้านการท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก สำหรับในระดับพฤติกรรมเชิงปัจเจกบุคคลแล้ว การที่เศรษฐกิจมีความเจริญก้าวหน้าหรือถดถอย ถือเป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่กำหนดให้นักท่องเที่ยวสามารถจัดรายการการท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับตนเองที่สุด

ประการที่สองปัจจัยด้านวัฒนธรรม ประเพณีและความเชื่อ กล่าวคือความเชื่อ ค่านิยมและศรัทธาทางศาสนา ถือว่าเป็นอีกหนึ่งอิทธิพลสำคัญที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการท่องเที่ยว จะเห็นได้จากการเดินทางจาริกแสวงบุญไปยังพื้นที่สำคัญทางศาสนาของโลก อาทิ ประเทศอินเดียและเนปาลของศาสนาพุทธ ประเทศซาอุดีอาระเบียของศาสนาอิสลาม หรือ นครวาติกันของศาสนาคริสต์ เป็นต้น นอกจากการจาริกแสวงบุญแล้ว ในอีกกรณีหนึ่งความผูกพันทางวัฒนธรรม ศรัทธาและความเชื่อนำไปสู่การเลือกสถานที่ท่องเที่ยวที่มีความเกี่ยวข้องกับปัจจัยดังกล่าว ในหลายประเทศมีการรื้อฟื้นวัฒนธรรม ประเพณีและความเชื่อเพื่อพัฒนาให้เป็นเทศกาลการท่องเที่ยว

จนได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวทั้งในและต่างประเทศ นอกจากนี้การพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวทางศาสนาและวัฒนธรรมในเชิงสถาปัตยกรรม อาคารและสิ่งปลูกสร้าง ยังสามารถเป็นปัจจัยดึงดูดให้นักท่องเที่ยววางแผนการเดินทางไปในสถานที่แห่งนั้นได้อีกด้วย

ประการที่สามปัจจัยด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กล่าวคือการนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ยังคงตัดสินใจท่องเที่ยว โดยให้ความสนใจกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นหลัก นอกจากนี้การค้นพบสถานที่ท่องเที่ยวและกิจกรรมที่ไม่สามารถพบเจอได้ในประเทศตนเอง เป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการท่องเที่ยว จะเห็นได้ว่าสถานที่ท่องเที่ยวที่มีความโดดเด่นทางธรรมชาติ สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างมาก นอกจากนี้ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมยังหมายถึงการจัดการสภาพแวดล้อมให้มีความพร้อมรองรับการท่องเที่ยว อาทิ การบริหารจัดการขยะ การบริหารจัดการสภาพภูมิอากาศ ตลอดจนการปรับภูมิทัศน์ให้มีความเหมาะสมหรือปรับสภาพให้มีความพร้อมด้านการท่องเที่ยวมากขึ้น การพัฒนาอย่างยั่งยืนในปัจจัยด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ถือเป็นอีกหนึ่งแนวโน้มที่สำคัญของการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวของประเทศต่างๆ

2.1.3 พฤติกรรมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในประเทศไทย

สำหรับพฤติกรรมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในประเทศไทยสามารถกล่าวได้ว่า มีความหลากหลายและแตกต่างไปตามเป้าหมายของการเดินทางท่องเที่ยว ทั้งนี้จากการศึกษาเชิงเอกสารจะพบว่าความโดดเด่นของเส้นทางการท่องเที่ยว มีส่วนอย่างสำคัญต่อการกำหนดพฤติกรรมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในประเทศไทย ทั้งนี้เมื่อพิจารณาจากการพัฒนาการท่องเที่ยวของพื้นที่ต่างๆ ให้มีความสอดคล้องกับความก้าวหน้าด้านการจัดการท่องเที่ยว จะพบว่าพฤติกรรมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในประเทศไทยมีรูปแบบที่สำคัญ 3 รูปแบบ

(1) ประวัติศาสตร์และพระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมือง

สำหรับรูปแบบการท่องเที่ยวลักษณะนี้ จะเน้นให้เห็นอัตลักษณ์ของความสำเร็จในพระพุทธรูปและพระอารามประจำท้องถิ่น โดยส่วนใหญ่มักมีเรื่องราว ประวัติศาสตร์เชื่อมโยงจิตสำนึกระหว่างคนในท้องถิ่น อันเกิดขึ้นจากศรัทธาทางพระพุทธศาสนาและศิลปวัฒนธรรม ที่สอดคล้องกับการรากเหง้าทางวัฒนธรรมของคนในท้องถิ่นมาช้านาน

การศึกษาของพระใบฎีกาเสน่ห์ ญาณเมธีและคณะ (2556) พบว่าเครือข่ายเส้นทางกลุ่มวัดที่เป็นแหล่งเรียนรู้เชิงประวัติศาสตร์และพระพุทธศาสนา ความเชื่อชุธาตุ พระพุทธศาสนาสายลังกาวงศ์ส่งผลให้แนวคิดในการยึดถือปรัชญาคำสอนรวมถึงพิธีปฏิบัติมีการเปลี่ยนแปลงจากลัทธิจารีตที่มีมาแต่เดิม โดยเฉพาะคติเรื่องการบูชาพระธาตุถูกให้ความหมายกลายเป็นอุดมการณ์หนึ่งของกระบวนการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ชุธาตุ เป็นคำเรียกที่แสดงถึงความเชื่อเรื่องการบูชาพระธาตุในวัฒนธรรมล้านนา ภายใต้แนวคิดแบบลังกาคติ โดยที่ชุธาตุเป็นแนวคิดที่

สะท้อนถึงการให้ความหมายและความสำคัญต่อองค์พระธาตุสำคัญอย่างเป็นระบบด้วยจำนวน 12 องค์ควบคู่กับการนับปีนักษัตรแบบล้านนา อันจะแสดงถึงการกระจายแรงศรัทธาของผู้ที่เกิดในแต่ละปีได้มีการปฏิบัติบูชาต่อองค์พระธาตุสำคัญ นอกจากนี้ ความเชื่อเรื่องชุธาตุยังได้สร้างเครือข่ายทางวัฒนธรรม (Cultural Network) โดยเฉพาะทางด้านพระพุทธศาสนาภายใต้คตินิยมการบูชาพระธาตุของทั้งวัฒนธรรมพม่าและล้านช้างตลอดจนลุ่มแม่น้ำโขง

ขณะที่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นั้น การศึกษาของ แม่ชีกฤษณา รักษาโฉมและคณะ (2556) พบว่า พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์และพระอริยสงฆ์เป็นแหล่งดึงดูด ซึ่งนักท่องเที่ยวมีความเชื่อว่าไหว้พระพุทธรูปและทำบุญกับพระอริยสงฆ์ได้บุญมาก ส่วนมากพระอริยสงฆ์เป็นพระนักปฏิบัติธรรมได้ชื่อว่าตามรอยพระอริยสงฆ์ และยังมีรูปแบบการปฏิบัติธรรมที่ยังสืบทอดมาจนถึงทุกวันนี้มีทั้งหมด 10 วัด ได้แก่ (1) หลวงพ่อพระใส วัดโพธิ์ชัย จังหวัดหนองคาย (2) พระเจ้าใหญ่อินทร์แปลง วัดมหาวนาราม จังหวัดอุบลราชธานี (3) สรีระของหลวงปู่คำคะนิง จุลมณี วัดถ้ำคูหาสวรรค์ อุบลราชธานี (4) รูปเหมือนของหลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต และเจดีย์พิพิธภณท์ รูปเหมือนหลวงปู่หลุย จันทสาโรและเจดีย์พิพิธภณท์วัดป่าสุทธาวาส จังหวัดสกลนคร (5) รูปเหมือนหลวงปู่เสาร์ กนตสีโลและเจดีย์พิพิธภณท์ วัดดอนธาตุ จังหวัดอุบลราชธานี (6) รูปเหมือนหลวงปู่เทสก์ เทสรังสีและเจดีย์พิพิธภณท์ วัดหินหมากเป้ง จังหวัดหนองคาย (7) รูปเหมือนหลวงปู่สุวัจน์ สุวโจและเจดีย์พิพิธภณท์ วัดป่าเขาน้อยจังหวัดบุรีรัมย์ (8) รูปเหมือนหลวงพ่อบุญ สุกัทโธ และเจดีย์พิพิธภณท์ วัดหนองป่าพง จังหวัดอุบลราชธานี (9) หุ่นขี้ผึ้งของหลวงพ่อบุญมหาพันธ์ สิลวิสุโธ และเจดีย์อัฐฐบริหาร วัดเนรมิตวิปัสสนา จังหวัดเลย (10) รูปเหมือนของหลวงปู่ศรีมหาวิโรและเจดีย์พิพิธภณท์ วัดประชาคมวนาราม (ป่ากุง) จังหวัดร้อยเอ็ด

สำหรับภาคกลางนั้น ความโดดเด่นด้านนี้จะดำรงคู่กับประวัติศาสตร์และความสำคัญของการก่อร่างสร้างเมืองในยุคต่างๆ จะส่งผลให้ลักษณะทางพุทธศิลป์ของพุทธสถานและพุทธศิลปกรรมในมิติต่างๆ ได้รับการยอมรับว่าสามารถสะท้อนให้เห็นถึงยุคสมัยของอารยธรรมและความเจริญรุ่งเรืองของเมืองหลวงในแต่ละยุคสมัยของราชอาณาจักรไทยได้ การศึกษาของณัฐธีร์ ศรีดีและคณะ (2556) พบว่านักท่องเที่ยวที่เน้นการเที่ยวส่วนหนึ่งก็มักจะให้ความสนใจในวัดเชิงประวัติศาสตร์ ซึ่งอาศัยเก็บข้อมูลและดูความงามด้านพุทธศิลป์ในสมัยต่างๆ เพื่อรำลึกถึงความเจริญของพระพุทธศาสนาในสมัยต่างๆ และนักท่องเที่ยวสามารถเลือกได้ว่า หากได้เยี่ยมชมวัดเชิงประวัติศาสตร์นี้ ก็สามารถรู้ถึงความงามด้านพุทธศิลป์ในสมัยนั้น ๆ ได้ อีกอย่าง เพื่อได้ศึกษาความเป็นมาของพระพุทธศาสนาที่อยู่คู่บ้านคู่มืองในประเทศไทย วัดเหล่านี้ จัดเป็นวัดในเชิงประวัติศาสตร์ เช่น วัดอรุณราชวราราม วัดพระปฐมเจดีย์ วัดใหญ่ชัยมงคล วัดมเหยงค์วัดมหาธาตุราชบุรี วัดมหาธาตุเพชรบุรี เป็นต้น

สำหรับภาคใต้เน้นการศึกษาของพระสรวิชัย อภิปัญญาและคณะ (2556) นั้นสะท้อนให้เห็นว่าการท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ในภาคใต้เน้น การท่องเที่ยวผ่านเส้นทางพุทธธรรมเชิงบูรณาการเพื่อท่องเที่ยวตามรอยจารึกประวัติศาสตร์แห่งดินแดนศรีวิชัย นักท่องเที่ยวเดินทางมาเพื่อการพักผ่อนตามเส้นทางธรรมชาติที่สามารถจรรโลงจิตใจ ตลอดจนสร้างการเจริญสติ โดยส่วนใหญ่แล้วนักท่องเที่ยวจะศึกษาหาองค์ความรู้ประกอบการเดินทางท่องเที่ยว เช่น การท่องเที่ยวในแหล่งพระพุทธศาสนาทางประวัติศาสตร์ของภาคใต้อย่างพระบรมธาตุไชยา พระธาตุศรีสุราษฎร์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี หรือวัดพระมหาธาตุ หอพระพุทธสิหิงค์ จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นต้น นอกจากนี้แหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาที่สะท้อนองค์ความรู้ทางศาสนา ปรัชญาทางศาสนา และการสอนการใช้ชีวิตผ่านแง่คิดทางศีลธรรมต่างๆเช่น วัดธารน้ำไหล (สวนโมกข์) จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นต้น

โดยสรุปแล้ว การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในประเทศไทย ที่เน้นความโดดเด่นเส้นทางการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาที่เน้นประวัติศาสตร์นั้น เป็นการท่องเที่ยวของผู้ที่สนใจในลักษณะของการเรียนรู้ที่มีความสัมพันธ์กับพระพุทธศาสนา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประวัติศาสตร์ของบ้านเมืองและสิ่งแวดล้อมทางศิลปกรรมที่อาศัยประวัติศาสตร์ ความเป็นเอกลักษณ์ องค์ความรู้ และกระบวนการสร้างสรรค์ที่อยู่ภายในวัดหรือพุทธศิลปกรรมนั้นๆ เป็นเครื่องดึงดูดใจ รูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวในลักษณะนี้มุ่งเน้นการเรียนรู้ในเชิงลึกของแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัด โดยให้ความสำคัญกับประวัติศาสตร์ สื่อ การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากศิลปกรรมที่มีอยู่ภายในวัด

(2) เส้นทางการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาที่เน้นความโดดเด่นของศิลปวัฒนธรรม

สำหรับเส้นทางการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในลักษณะนี้นั้น สามารถสรุปได้ว่าเป็นรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เป็นลักษณะของการเที่ยวชมสถาปัตยกรรม ประติมากรรม จิตรกรรม และการเที่ยวชมบริเวณวัด (เชิงวัดพุทธธรรม) ซึ่งเป็นการเที่ยวชมพุทธศิลปกรรมภายในวัด โดยอาศัยความงามทางด้านพุทธศิลปกรรม ความสำคัญทางประวัติศาสตร์ ความเป็นเอกลักษณ์และความมีชื่อเสียงของแหล่งท่องเที่ยวเป็นปัจจัยในการดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว นั้น เป็นรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมมากที่สุด เพราะเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวเข้าเยี่ยมชมจำนวนมากในแต่วันหรือในแต่ละช่วงเวลาตามการท่องเที่ยว โดยเฉพาะวัดที่มีลักษณะการท่องเที่ยวดังกล่าว เช่น วัดพระเชตุพนฯ วัดอรุณราชวราราม วัดเบญจมบพิตร ในกรุงเทพมหานคร วัดพระศรีมหาธาตุ จังหวัดพิษณุโลก วัดร่องขุน จังหวัดเชียงราย เป็นต้น ล้วนก่อให้เกิดการเที่ยวชมที่มีคุณค่าทางจิตใจและมูลค่าในเชิงการท่องเที่ยว ดังนั้น วัดต่างๆ จึงได้มีการสร้างสรรค์พุทธศิลปกรรมที่มีความสวยงามเพื่อแสดงให้เห็นถึงความศรัทธาในพระพุทธศาสนาและการดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชม

การศึกษาของพระใบฎีกาเสน่ห์ ญาณเมธีและคณะ (2556) พบว่าเส้นทางการท่องเที่ยววัดที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม และมีการจัดการท่องเที่ยวเพื่อรองรับการเดินทางมาเที่ยวชมของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ โดยเฉพาะวัดที่มีการก่อสร้างใหม่จะมุ่งเน้นในการแสดงศิลปกรรมที่โดดเด่นและมีเอกลักษณ์ของภูมิภาค รวมทั้งมีการผสมผสานกับศิลปกรรมในภูมิภาคอื่นๆ และศิลปกรรมในต่างประเทศ แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงทัศนคติจากการก่อสร้างศาสนสถานที่มีความเชื่อทางศาสนาเป็นหลักไปสู่การประยุกต์แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวมาใช้ประโยชน์ให้มากขึ้น ประกอบด้วย วัดต่างๆดังต่อไปนี้ 1. วัดพระธาตุสุโทนมงคลคีรีสามัคคีธรรม อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ 2. วัดอนาลโย คอยบุษราคัม อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา 3. วัดร่องขุน อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย 4. วัดท่าตอน อำเภอแม่สาย จังหวัด เชียงใหม่ 5. วัดบ้านเด่น อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ 6. วัดจองกลาง วัดจองคำ วัดจองใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ขณะที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นั้น จากการศึกษาของแม่ชีกฤษณา รักษาโณม (2556) พบว่าพระธาตุที่มีลักษณะผสมผสานส่วนมากสร้างในลักษณะมีพื้นที่ภายในใช้สอยได้ในรูปแบบพิพิธภัณฑ์ พระธาตุเจดีย์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีลักษณะคล้ายคลึงกันกระจายกันอยู่ทั่วภูมิภาค และพระพุทธรูปทั่วภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีเป็นจำนวนมากแต่ที่โดดเด่นและเก่าแก่มากมีประวัติศาสตร์การสร้างที่ชัดเจนศักดิ์สิทธิ์แสดงอิทธิฤทธิ์เป็นพระพุทธรูปประจำจังหวัดประชาชนในจังหวัดและใกล้เคียงหรือกระทั่งประเทศเพื่อนบ้านให้ความเคารพมากที่สุดมี 2 องค์คือพระใสที่วัดโพธิ์ชัยและพระเจ้าใหญ่อินแปลงที่วัดมหาวนารามทั้ง 2 องค์เป็นศิลปะแบบลาวปางมารวิชัย พระใสมีชื่อเสียงในเรื่องความศักดิ์สิทธิ์อิทธิฤทธิ์มีเรื่องเล่าว่ามีพระพุทธรูป 3 องค์ สร้างโดยพระธิดาทั้ง 3 องค์ของกษัตริย์ล้านช้าง ประกอบด้วย 10 วัด คือ (1) วัดพระธาตุพนม จังหวัดนครพนม (2) วัดพระธาตุเรณู จังหวัดนครพนม (3) วัดหนองแวงพระมหาธาตุแก่นนคร จังหวัดขอนแก่น (4) วัดพระธาตุเรืองรอง จังหวัดศรีสะเกษ (5) วัดพระธาตุมหาเจดีย์ชัยมงคล จังหวัดร้อยเอ็ด (6) วัดพระธาตุนาดูน จังหวัดมหาสารคาม (7) วัดพระธาตุบังพวน จังหวัดหนองคาย (8) วัดพระธาตุขามแก่น ขอนแก่น (9) วัดพระธาตุหนองบัว จังหวัดอุบลราชธานี (10) วัดพระธาตุเชิงชุม จังหวัดสกลนคร

สำหรับเส้นทางการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในภาคกลางนั้น การศึกษาของณัฐธี ศรีดี (2556) พบว่า รูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมซึ่งเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เน้นการเที่ยวชมสถาปัตยกรรม ประติมากรรม จิตรกรรม และการเที่ยวชมบริเวณวัด ที่อาศัยความงดงามทางด้านศิลปกรรม ความสำคัญทางประวัติศาสตร์ ความเป็นเอกลักษณ์และความมีชื่อเสียงของแหล่งท่องเที่ยวเป็นปัจจัยในการดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว วัดในแถบภาคกลางนั้นถือว่าเป็นวัดประเภทพุทธศิลป์ ฉะนั้นนักท่องเที่ยวได้ให้ความสนใจเพื่อที่จะเที่ยวชมความงดงามของวัดวาอารามในสถานที่ต่างๆ ทั้งในกรุงเทพมหานครและในต่างจังหวัด

โดยเฉพาะตามวัดที่มีความงดงามทางด้านพุทธศิลปกรรมนั้นจะมีนักท่องเที่ยวจำนวนมากเดินทางมาเที่ยวชม ดังเช่น วัดประเพณีพระนอน ประกอบไปด้วย วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม หรือวัดโพธิ์ กรุงเทพมหานคร วัด สะดือ จ. อยุธยา วัดพระนอนจักรสีห์ จ. สิงห์บุรี วัดขุนอินทประมูล จ. อ่างทอง เป็นต้น ถ้าเป็นพุทธศิลป์ด้าน พระใหญ่ หรือพระนั่ง ก็ประกอบด้วยวัด วัดไตรมิตร วัดพนัญเชิง วัดหน้าพระเมรุ วัดม่วง วัดป่าโมก วัดไชโยวัด ปาเลไลยก์ ส่วนพุทธศิลป์ในด้านรอยพระบาท เช่น วัดพระพุทธรบาท วัดพระแท่นดงรัง วัดที่มีจิตรกรรมด้านศิลปะ ได้แก่ วัดเขาชีจรรย์ วัดพระพุทธราย เป็นต้น

นอกจากนี้ การศึกษาเส้นทางการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในภาคใต้นั้น เส้นทางการท่องเที่ยวทาง พระพุทธศาสนา ที่มีความโดดเด่นด้านศิลปวัฒนธรรมจะแสดงออกให้เห็น ถึงลักษณะของการประยุกต์ระหว่าง ศิลปวัฒนธรรมทางพุทธศาสนากับความเชื่อทางพระพุทธศาสนานิกายมหายาน หรือที่คนไทยเรียกกันว่า “วัดจีน” เป็นต้น การท่องเที่ยวลักษณะนี้ได้รับความนิยมอย่างสูงในกลุ่มนักท่องเที่ยวที่เป็นชาวพุทธในประเทศมาเลเซีย และสิงคโปร์ เพราะแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาดังกล่าวมีความเชื่อมโยงกับอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ รวมทั้ง เชื้อชาติและความเป็นเครือญาติร่วมกัน ซึ่งเป็นบทบาทที่สำคัญของการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวทาง พระพุทธศาสนา ให้สามารถขยายแหล่งท่องเที่ยวไปได้มากยิ่งขึ้น

(3) เส้นทางการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาเชิงวิถีประชา

สำหรับภาคเหนือ นั้น การศึกษาของพระใบฎีกาเสน่ห์ ญาณเมธี (2556) พบว่าความโดดเด่นของการจัด งานประเพณีหรือวัฒนธรรมของจังหวัดทางภาคเหนือ สามารถสร้างความสนใจหรือดึงดูดใจนักท่องเที่ยวได้ เช่น ประเพณีงานสงกรานต์หรือประเพณีงานลอยกระทงของจังหวัดเชียงใหม่ และจุดเด่นและเสน่ห์ที่สำคัญของจังหวัด ทางภาคเหนือ คือ สภาพภูมิอากาศที่เย็นสบายและมีอากาศหนาวจัดในฤดูหนาว สภาพแวดล้อมและธรรมชาติที่ สวยงาม มีแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลาย มีชื่อเสียง และสามารถพัฒนาเชื่อมโยงการท่องเที่ยวระหว่างกลุ่มจังหวัด ตลอดจนการพัฒนาเชื่อมโยงกับกลุ่มประเทศอนุภูมิภาคกลุ่มน้ำโขงตอนบน ทำให้เกิดเครือข่ายเส้นทางกลุ่มวัดที่มี การท่องเที่ยวเชิงจิตธรรมเน้นศรัทธาความเชื่อ และประเพณีวัฒนธรรม ประกอบด้วยวัดดังต่อไปนี้ 1) วัดพระศรีรัตน มหาธาตุวรมหาวิหาร อ.เมือง จ.พิษณุโลก 2) วัดในอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย 3) วัดในอุทยานประวัติศาสตร์ ศรีสัชนาลัย 4) วัดมหาธาตุ (พระบรมธาตุทุ่งยั้ง) อ.ลับแล จ.อุตรดิตถ์ 5) วัดพระแท่นศิลาอาสน์ อ.ลับแล จ. อุตรดิตถ์ 6) วัดสูงเม่น ตำบลสูงเม่น อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ 7) วัดภูมินทร์ หมู่บ้านภูมินทร์ อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน 8) วัดพระธาตุเขาน้อย หมู่บ้านเขาน้อย ตำบลตุ้ใต้ อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน 9) วัดศรีโคมคำ (วัด พระเจ้าตนหลวง) ตำบลเวียง อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา 10) วัดพระแก้ว ตำบลเวียง อำเภอเมืองเชียงราย จังหวัดเชียงราย 11) วัดน้ำฮู อำเภอปายจังหวัดแม่ฮ่องสอน 12) วัดพระธาตุดอยกองมู อำเภอเมืองจังหวัด

แม่ฮ่องสอน 13) วัดพระนอน อำเภอเมืองจังหวัดแม่ฮ่องสอน 14) วัดหัวเวียง อำเภอเมืองจังหวัดแม่ฮ่องสอน 15) วัดต่อแพ อำเภอขุนยวมจังหวัดแม่ฮ่องสอน 16) วัดเจดีย์ขาว อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง 17) วัดพระแก้วดอนเต้า สุชาดาราม อำเภอเมืองลำปางจังหวัดลำปาง

ในขณะที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นั้น แม่ชีกฤษณา รักษาโณมและคณะ (2556) พบว่า จุดเริ่มต้นของพุทธศาสนากับวิถีประชา มีกระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้แก่ชุมชนคือ การเรียนรู้ผ่านพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านโดยมีการนำแสดงวิถีชีวิตชนพื้นเมืองเผ่าต่างๆ เช่น เผ่าลาว เผ่าเขมร เผ่าเยอ เผ่าส่วย การสร้างโบสถ์ของวัดนี้ไม่เหมือนทั่วไป การสร้างแฝงไปด้วยคำสอน ต้องการที่จะสอนประชาชนท้องถิ่นไม่ให้ลืมอาชีพเดิมของตน เรียกโบสถ์นี้ว่า โบสถ์เทียมเกวียนมีรูปปั้นวัวคู่ตัวใหญ่เทียมเกวียนขนาดใหญ่ หุ่นแสดงวัฒนธรรม เช่น หุ่นเด็กนักเรียนแสดงความเคารพผู้ปกครอง หุ่นจำลองวิถีการดำเนินชีวิตของคนพื้นเมืองในสมัยอดีต จำลองปูนปั้นปรีชาธรรม ปูนปั้นประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น บนฝาผนังมีจิตรกรรมเล่าเรื่องพุทธประวัติ ภาพสัตว์มงคลต่างๆ ปูนปั้นประเพณีบั้งไฟ ปูนปั้นพิธีกรรมต่างๆ เช่น พิธีฟ้งธรรมเป็นต้น แสดงเครื่องมือเครื่องใช้ เครื่องปั้นดินเผา ถ้วยชามเครื่องดักสัตว์ อารูต่างๆ อุปกรณ์เลี้ยงไหม เตารีดโบราณ แผ่นเสียง หนังสือเก่า แสดงอุปกรณ์ในการทำประมง ภาพจิตรกรรมฝาผนังเป็นภาพเขียนเล่าเรื่องถึงสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญของจังหวัด ภาพเล่าเรื่องเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ ได้แก่ จำนวน 10 วัด คือ ได้แก่ (1) วัดป่าหนองหลุม จังหวัดขอนแก่น (2) วัดเนินพระเนาวนาราม จังหวัดหนองคาย (3) วัดป่านานาชาติ จังหวัดอุบลราชธานี (4) วัดเขาจันทร์งาม จังหวัดนครราชสีมา (5) วัดป่าบ้านสร้างขุ่ย จังหวัดสกลนคร (6) วัดไตรสิกขาทลามลธาราม จังหวัดสกลนคร (7) วัดป่าโสมพนัส จังหวัดสกลนคร (8) วัดคลองตาลอง นครราชสีมา (9) วัดพิชโสภาราม จังหวัดอุบลราชธานี (10) วัดป่าสาละวัน จังหวัดนครราชสีมา

สำหรับภาคกลางนั้น การศึกษาของณัฐธีร์ ศรีดี (2556) ได้อธิบายให้เห็นถึงเส้นทางการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในลักษณะนี้ วัดในแถบภาคกลางให้ความงามด้านสถาปัตยกรรมด้านพุทธศิลป์ และประวัติศาสตร์เท่านั้นยังไม่พอ หากแต่ว่าวัดเหล่านั้นยังให้ความสำคัญในเรื่องวัฒนธรรมประเพณีแก่นักท่องเที่ยวเช่นเดียว ซึ่งบางวัดอาจมีการจัดกิจกรรมในด้านพระพุทธศาสนา เช่น ทำบุญงานวัดประจำปี งานฉลองพระเจดีย์ เป็นต้น วัดที่มีงานประจำปี ซึ่งเป็นวัฒนธรรมประเพณีของวัดนั้น ๆ หรือจังหวัดนั้น ได้แก่ วัดพระปฐมเจดีย์ วัดใหญ่บางลี้ใน วัดไร่ขิง วัดเขาตะเครา วัดเพชรสมุทรวรวิหาร วัดโสธรวราราม เป็นต้น งานวัฒนธรรมประเพณีเช่นนี้ เป็นการดึงดูดให้นักท่องเที่ยวให้ความสนใจมาส่วนหนึ่ง อีกทั้งบางจังหวัดยังได้อาศัยวัดในจังหวัดจัดงานประเพณีจังหวัดเช่น วัดเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดนนทบุรี เป็นต้น ซึ่งถือว่าเป็นวัดประจำจังหวัดนนทบุรี เวลามีกงานประเพณีจังหวัด วัดนี้มักจะถูกจัดกิจกรรมขึ้น

ในส่วนของภาคใต้ นั้น การศึกษาของพระสรวิชัย อภิปัญญาและคณะ (2556) พบว่า เส้นทางการท่องเที่ยวในลักษณะนี้ แหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา มักเป็นสถานที่ทางศาสนาที่สะท้อนวิถีชีวิต วัฒนธรรม ชุมชนของคนในพื้นที่นั้นๆ โดยที่วัดเหล่านี้มักสะท้อนประวัติศาสตร์ชุมชน วัฒนธรรมท้องถิ่น อีกทั้งอาจมีเอกลักษณ์บางประการที่สะท้อนลักษณะเฉพาะทางชาติพันธุ์ ระบบความเชื่อหรือความเป็นเครือญาติที่มีสายใยผูกพันกับท้องถิ่นนั้นๆ กล่าวคือ แหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา ที่ได้รับความนิยมอย่างมาก จากการศึกษาเบื้องต้นครั้งนี้ เช่น พระโพธิสัตว์เจ้าแม่กวนอิม จังหวัดสงขลา ศาลเจ้าจุ้ยตุ่ยเต้าโบเก้ง จังหวัดภูเก็ต เป็นต้น โดยที่นอกจากจะเป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศแล้ว แหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาที่เป็นศูนย์รวมจิตใจของชุมชนนั้น ยังเป็นแหล่งกราบไหว้สักการะเพื่อความเป็นสิริมงคลของคนในท้องถิ่น ซึ่งเป็นการแสดงออกเชิงสัญลักษณ์หลายประการ อาทิ การเป็นสถานที่ทางศาสนาของกลุ่มผู้อพยพย้ายถิ่นร่วมกันในอดีต ศูนย์รวมจิตใจของคน

2.2 การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน

สำหรับในส่วนนี้ ผู้วิจัยจะนำเสนอการศึกษาเอกสารเพื่อทำความเข้าใจการจัดการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน ทั้งนี้หากเราพิจารณาศาสนาว่าเป็นหลักการดำเนินชีวิต และแนวทางปฏิบัติซึ่งคนส่วนมากในโลกได้ยึดถือและปฏิบัติโดยยึดตามความเชื่อของแต่ละศาสนาที่มีเอกลักษณ์มีความเหมือนและต่างกันออกไป ศาสนาจึงเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ซึ่งจะกล่าวดังต่อไปนี้ ในบริบทของการท่องเที่ยวโดยมีศาสนาเป็นปัจจัยหลักในการส่งเสริมการท่องเที่ยว เมื่อพิจารณาศาสนาในฐานะที่เป็นแหล่งการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมนั้น จำเป็นต้องพิจารณาในสองบริบท ประการที่หนึ่งคือการพิจารณาในฐานะโบราณสถาน โบราณวัตถุหรือในมิติศิลปะ ประการที่สองคือการพิจารณากิจกรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่ของแหล่งปลูกสร้างทางศาสนา อันที่จริงแล้วคุณสมบัติที่สำคัญของการท่องเที่ยวเชิงศาสนานั้นไม่เคยได้รับการกล่าวถึงอย่างชัดเจนหรือบันทึกไว้อย่างใด แต่ในขณะเดียวกันยังมีนักคิดที่มีชื่อเสียงหลายท่านได้พยายามนิยามความหมายของมันโดยได้กล่าวถึงการท่องเที่ยวเชิงศาสนาไว้ในหลายแง่มุม บ้างก็กล่าวในความหมายที่คล้ายคลึงกันหรือที่แตกต่างกันออกไปซึ่งจะหยิบยกแนวคิดที่น่าสนใจมาให้พิจารณาดังนี้

2.2.1 ข้อถกเถียงว่าด้วยการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม

งานของ Rinschede (1977) ได้แบ่งการจัดการท่องเที่ยวทางศาสนาว่าเป็นการท่องเที่ยวประเภทหนึ่งที่มีผู้เข้าร่วมซึ่งได้รับแรงจูงใจจากศาสนาไม่มากนักน้อย เพื่อนำไปตัดสินใจในการเริ่มเดินทางท่องเที่ยว นอกจากนี้เขายังได้พิจารณาการท่องเที่ยวรูปแบบนี้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม โดยที่นักท่องเที่ยวหรือนัก

แสวงบุญจะวางแผนเพิ่มวันท่องเที่ยวเพื่อที่จะสามารถไปเยี่ยมชมสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญได้ นอกจากนี้ยังได้สรุปมุมมองเกี่ยวกับการท่องเที่ยวทางศาสนาไว้อย่างน่าสนใจ 3 ประการ กล่าวคือ ประการแรก ท่านเชื่อว่าการท่องเที่ยวในลักษณะนี้จะช่วยพัฒนาจิตใจและศีลธรรมของบุคคล ประการต่อมา ได้กล่าวถึงการท่องเที่ยวในด้านของคุณค่าทางด้านจิตใจ โดยสามารถกระตุ้นจิตสำนึกของสังคม และช่วยลดอคติในมนุษย์นำไปสู่การเคารพซึ่งกันและกันของนานาประเทศทั่วโลก และประการสุดท้าย การท่องเที่ยวนี้สามารถเสริมสร้างเป้าหมายสำหรับปัจเจกชนเพื่อที่จะยกระดับจิตใจของคนเหล่านั้นให้สูงขึ้น

ขณะที่ องค์การการท่องเที่ยวโลก (UNWTO, 2011) ได้กล่าวว่าการท่องเที่ยวทางศาสนาคือ ความเชื่อที่บรรพบุรุษได้ส่งผ่านจากรุ่นสู่รุ่น และยังเป็นเครื่องมือที่จะระบุพื้นเพและวัฒนธรรมของคนในแต่ละพื้นที่ มุมมองทางศาสนานี้ได้ถูกนำเสนอในรูปแบบของการท่องเที่ยว รวมถึงกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับประเพณี ความเชื่อและงานเทศกาลพื้นบ้าน (Vidic, 2007) หลังจากนั้นจึงกลายเป็นกิจกรรมที่ผู้คนได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการสักการะบูชาตามสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ เช่น การปล่อยสัตว์สู่ป่า หรือ การบริจาคทาน เป็นต้น สำหรับ Istvan et al. (2012) ได้พิจารณากิจกรรมการท่องเที่ยวทางศาสนาแตกต่างออกไป โดยคำนึงถึงพฤติกรรมและปัจจัยส่งเสริมทางจิตวิทยา สังคมมากยิ่งขึ้น กล่าวคือเขามีมุมมองว่าการท่องเที่ยวเชิงศาสนา เป็นการเดินทางไปยังสถานที่สำคัญทางศาสนา โดยแรงบันดาลใจมาจากการศรัทธาต่อศาสนานั้นๆ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือการท่องเที่ยวทางศาสนาและวัฒนธรรม ไม่เพียงแต่ไปเยี่ยมชมตามสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ วัด โบราณสถานหรือโบราณวัตถุที่มีความสำคัญทางศาสนา ตลอดจนคุณค่าทางวัฒนธรรมและความเชื่อเท่านั้น แต่ยังหมายถึงการเข้าร่วมกิจกรรมพิเศษทางการท่องเที่ยวทางศาสนาและวัฒนธรรมตามยุคสมัยด้วย เช่น การประชุมทางศาสนา นิทรรศการงานแสดงศิลปะทางวัฒนธรรม และการไปคอนเสิร์ตที่บรรเลงเพลงศักดิ์สิทธิ์

ในอีกแง่มุมหนึ่ง Boorstin (1964) นักทฤษฎีที่มีชื่อเสียงด้านการอธิบายพฤติกรรมการท่องเที่ยวท่านหนึ่ง ได้อธิบายการท่องเที่ยวในฐานะที่ไม่สำคัญ ไม่น่าสนใจ เป็นสิ่งที่ผิวเผิน และเป็นกิจกรรมที่จะต้องมิดวแทน แนวคิดนี้ได้กระตุ้นให้ MacCannell (1979:589 – 603) เขียนตอบโต้อย่างรุนแรงโดยเน้นว่าการท่องเที่ยวเป็นรูปแบบหนึ่งของการเดินทางสมัยใหม่ โดยแนวคิดที่ว่า การท่องเที่ยวนี้เป็นสัญลักษณ์ของความศิวิไลซ์ของยุคสมัยใหม่ซึ่งได้เริ่มปรากฏในงานเขียนของนักคิดต่างๆ โดยศาสนาไม่เพียงแต่เป็นปรากฏการณ์ของความเป็นสมัยใหม่เท่านั้น แต่ยังยอมรับว่าเป็นวิถีชีวิตใหม่ที่นาสนใจซึ่งมนุษย์ได้ก้าวข้ามจากความเข้าใจจากระดับเบื้องต้นสู่ความเข้าใจที่เต็มไปด้วยพัฒนาการและความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

ในขณะที่องค์ประกอบของการท่องเที่ยวเป็นอีกเนื้อหาหนึ่งที่เรามาพิจารณาในประเด็นนี้ Smith (1994) ได้จำแนกองค์ประกอบของการท่องเที่ยวออกเป็น 5 ประการ ประการแรกคือ สิ่งปลูกสร้างทางกายภาพ รวมถึง

สถานที่และจุดสนใจของนักท่องเที่ยว ประการที่สอง คือ เสรีภาพในการเลือกที่จะท่องเที่ยว ประการที่สามคือ ผู้ให้บริการในพื้นที่ท่องเที่ยว ประการถัดมาคือคือ การมีความสัมพันธ์ระหว่างสถานที่ที่นักท่องเที่ยวสนใจและกิจกรรมภายในนั้น ประการสุดท้ายคือ การให้ความต้อนรับด้วยความยินดีในทุกๆการบริการ อย่างไรก็ตามมีข้อเสนออีกหนึ่งองค์ประกอบ คือ ความต้องการที่จะออกเดินทางของนักท่องเที่ยว ซึ่งปัจจัยนี้ขึ้นอยู่กับ สถานะทางเศรษฐกิจ (Viorica & Sorin, 2010) ความปลอดภัยของสถานที่ท่องเที่ยว และความสัมพันธ์ต่อสาธารณะ (Mekonnen, 2010) สิ่งเหล่านี้ล้วนมีความเกี่ยวข้องกับ สิ่งที่จะดึงดูดนักท่องเที่ยว และ ความสามารถที่จะตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว

จะเห็นได้ว่าสถานที่สำคัญทางศาสนาหรือจุดหมายปลายทางของนักท่องเที่ยวเป็นหนึ่งในองค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวเชิงศาสนา จุดหมายปลายทางนี้มีความพิเศษกว่าจุดท่องเที่ยวทั่วไปเพราะประกอบไปด้วย ความเชื่อมโยงของความศรัทธาและความเชื่อที่สามารถเห็นได้อย่างเด่นชัดระหว่างการท่องเที่ยวและศาสนาดังนี้ สถานที่เหล่านั้นเป็นแหล่งของความเชื่อต่างๆไม่ว่าจะเป็นภูตผีปิศาจ การรักษาโรคภัยไข้เจ็บ ปาฏิหาริย์ หรือลางบอกเหตุ ในเบื้องต้นสถานที่นี้เป็นที่ตั้งอยู่บนภูมิประเทศทั่วไปแต่ต่อมาผู้คนเริ่มเพิ่มสัญลักษณ์เพื่อนำเสนอถึงพระเจ้า โดยมีแท่นบูชาในการบวงสรวงพิธีกรรมทางศาสนา หลังจากนั้นเรียกสิ่งเหล่านี้ว่าเป็น“บ้านของพระเจ้า” สัญลักษณ์ที่สำคัญคือ แท่นบูชาและรูปเคารพ ด้วยองค์ประกอบและความเชื่อทางศาสนาเหล่านี้ สถานที่นี้จึงถูกใช้เป็นที่ชุมนุมทางศาสนาและเป็นที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาซึ่งถูกจัดขึ้นตามเทศกาลหรือโอกาสสำคัญ

ในขณะเดียวกันความน่าสนใจของสถานที่ท่องเที่ยวทางศาสนาไม่ได้มีเฉพาะในแง่มุมมองของสถาปัตยกรรมเท่านั้นแต่ยังมีความสำคัญในด้านของประวัติศาสตร์ หรือตั้งอยู่ท่ามกลางทัศนียภาพที่งดงาม ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนดึงดูดทั้งนักแสวงบุญและนักท่องเที่ยวให้เข้าไปเยี่ยมชม ทั้งนี้การท่องเที่ยวเชิงศาสนาจะมีนักท่องเที่ยวหรือส่วนมากจะเรียกว่านักแสวงบุญซึ่งมีบทบาทในการกำหนดทิศทางของการเจริญเติบโตของท่องเที่ยวนั้นๆ ซึ่งพวกเขาต่างมีเหตุผลหรือแรงจูงใจในการเดินทางที่คล้ายคลึงและแตกต่างกัน โดยได้มีการแบ่งประเภทของนักท่องเที่ยวในบริบทต่างๆดังนี้ วัตถุประสงค์ในการเดินทางและความสนใจของกลุ่มนักท่องเที่ยวได้ถูกนำมาแบ่งประเภทของนักท่องเที่ยว โดย Cohen ได้กล่าวถึงมุมมองของเขาในผลงานชื่อ นักแสวงบุญและการท่องเที่ยวความเหมือนและความแตกต่าง โดยแบ่งนักท่องเที่ยวตามความสนใจ นักท่องเที่ยวแต่ละประเภทจะมีพฤติกรรมที่แตกต่างกันตามความสนใจของนักท่องเที่ยวนั้นๆ

นักวิชาการอีกส่วนหนึ่งเห็นว่่านักแสวงบุญและนักท่องเที่ยวจะมีความแตกต่างกัน คือนักแสวงบุญจะมีความเคร่งครัดในศาสนาหรือจะมีศรัทธาต่อศาสนาอย่างแรงกล้า ความเป็นอยู่ที่เรียบง่ายและให้ความสนใจเป็นพิเศษกับวัฒนธรรมท้องถิ่นของพื้นที่ที่เข้าไปเยี่ยมชม ในขณะที่นักท่องเที่ยวจะรักความสบาย ต้องการสิ่งอำนวยความสะดวก

ความสะดวกจากจุดหมายปลายทาง ความสะดวกสบายต่างๆในรูปแบบของ การบริการ ความต้องการ และความปรารถนา (De sousa 1993; Gupta 1999)

การศึกษาพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวหรือนักแสวงบุญในการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวทางศาสนาจะเห็นได้ว่ามีเหตุผลที่กระตุ้นให้ออกเดินทางท่องเที่ยวด้วยเหตุผลทางศาสนา โดยนักท่องเที่ยวและผู้แสวงบุญส่วนใหญ่ไว้วางใจที่จะปฏิบัติตามกฎของศาสนาเพื่อให้หวังว่าจะมีชีวิตที่ตนปรารถนา นอกจากนี้มีผู้คนจำนวนมากที่ใช้ศาสนาเป็นวัตถุประสงค์ในการออกเดินทาง เตรียมตัวที่จะเดินทางไม่ว่าจะเป็นการเดินทางระยะใกล้หรือไกล ขึ้นอยู่กับระดับความเชื่อของแต่ละศาสนา บางครั้งก็เป็นการเดินทางที่แสนยาวนานเพื่อตอบสนองความต้องการและทำตามความเชื่อของศาสนา จุดมุ่งหมายของการเดินทางส่วนมากจะเรียกว่าเป็น “การเดินทางแสวงบุญ” ซึ่งตั้งขึ้นเพื่อที่จะให้สาวกทำตามข้อกำหนดทางศาสนา หรือปฏิบัติตนตามคำสอนของศาสนานั้นๆ และจุดหมายของสถานที่ปลายทางของการแสวงบุญนั้นคือ สถานที่ศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ

แม้ศาสนาถูกพบว่าเป็นจุดเริ่มต้นของมุมมองในการท่องเที่ยวแต่ก็ยังมีเหตุผลอื่นเข้ามาเกี่ยวข้อง ได้ให้ความเห็นว่าการท่องเที่ยวรวมถึงการย้ายถิ่นฐานโดยปัจเจกชน จากสถานที่หนึ่งไปยังอีกสถานที่หนึ่งด้วยเหตุผลส่วนตัวที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับศาสนาทั้งหมดเพื่อตอบสนองความต้องการของพวกเขา หรือเป็นการพักผ่อนอย่างหนึ่ง หรือเป็นการสร้างช่วงเวลาดีๆ หรือเพื่อสุขภาพที่แข็งแรง หรือเพื่อตอบสนองความต้องการที่เป็นอิทธิพลจากศาสนา หรือแม้กระทั่งเพื่อผลประโยชน์ทางการศึกษา หรืออยากมีประสบการณ์ในสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ในแง่ของวัฒนธรรม แต่เพราะพวกเขาถูกกำหนดว่าเป็นสิ่งตกทอดทางวัฒนธรรมที่พึงจะต้องกระทำ (Timothy and Boyd 2003)

ในแง่ของการรวมกลุ่มทางสังคม การแสวงบุญสามารถเป็นปัจจัยหนึ่งในการสร้างกลุ่มทางสังคมหรือชุมชนใหม่ขึ้นมา โดยนักแสวงบุญมักจะเดินทางกันเป็นกลุ่มซึ่งจะทำให้ได้รวมตัวกันเกิดเป็นชุมชนทางศาสนา ซึ่งจะมีการตระหนักรู้และการมีส่วนร่วมในความเป็นสมาชิกในกลุ่มสังคมหรือชุมชนนั้นๆ และกลายเป็นพฤติกรรมร่วมภายในกลุ่ม (Herd instinct) ซึ่งจะมีค่านิยมและมีพฤติกรรมในทางเดียวกันและในเวลาเดียวกัน ซึ่งหากกลุ่มดังกล่าวต้องการไปแสวงบุญที่ใดทุกคนก็จะต้องทำตามที่กลุ่มต้องการ เป็นการสร้างอัตลักษณ์และตอกย้ำความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกันโดยมีศาสนาเป็นตัวประสานซึ่งยากต่อการแทรกแซงและยังคงส่งผ่านวิธีนี้ไปยังรุ่นต่อรุ่น อย่างไรก็ตามอาจมีข้อสงสัยว่าการท่องเที่ยวเชิงศาสนาเกิดขึ้นได้อย่างไรและมีวิวัฒนาการจากอดีตสู่ปัจจุบันในลักษณะใด ซึ่งได้มีการวิเคราะห์และถกเถียงกันถึงประเด็นดังกล่าวดังนี้

ในเบื้องต้นเชื่อว่าศาสนาได้มีอิทธิพลในการกำหนดแนวทางชีวิตของผู้คน ไม่ว่าจะเกี่ยวข้องกับเกิดการแต่งงาน การเจ็บป่วย หรือ การเสียชีวิต ศาสนาก็ยังมีบทบาทในการกำหนดความเชื่อและพิธีกรรมในการปฏิบัติตน

ในช่วงสถานการณ์สำคัญในชีวิตว่าจะเป็นในศาสนาใดก็ตาม แม้กระทั่งในส่วนของการเดินทางท่องเที่ยวเกือบทุกศาสนาได้มีคำสอนพื้นฐานซึ่งกำหนดให้สาวกเดินทางไปยังสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ แต่ทว่าไม่มีศาสนาใดเลยที่ไม่กำหนดให้สาวกเดินทางไปยังสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ เรียกได้ว่าเป็นกฎที่สาวกจะต้องออกเดินทางไปยังที่ต่างๆ ซึ่งไม่ใกล้ก็ไกลเพื่อไปแสวงบุญตามคำสอนของศาสนา ถือว่าเป็นการเดินทางที่ขับเคลื่อนด้วยศรัทธาและความเชื่อในศาสนา แต่จากมุมมองของพุทธศาสนิกชนสถานการณ์นี้ไม่ใช่สิ่งที่จำเป็นสำหรับข้อขัดแย้งของศาสนาพุทธซึ่งคำสอนพระพุทธเจ้าได้กล่าวไว้ในพระไตรปิฎกว่า เราจะต้องเดินทางสายกลางจากประสบการณ์ที่เราได้ประสบพบเจอ แนวทางการพัฒนาท่องเที่ยวที่นำทางไปสถานที่หนึ่งคงยังไม่ใช่การเดินทางที่แท้จริงความสำคัญอยู่ที่แต่ละคนควรที่จะเริ่มเดินทางด้วยความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น

2.2.2 บทวิเคราะห์ว่าด้วยโอกาสและความโดดเด่นของการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน

กล่าวสำหรับการวิเคราะห์ว่าด้วยโอกาสของการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียนนั้น ประการแรกที่ควรถูกหยิบยกขึ้นมาถกเถียงคือคุณูปการของการท่องเที่ยวทางเศรษฐกิจ ซึ่งถือว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งในสังคมปัจจุบัน และหากพิจารณาจากความพยายามพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวตลอดจนการจัดการบริการสาธารณะต่างๆ จะเห็นได้ว่าภาครัฐและเอกชนในประเทศกลุ่มประชาคมอาเซียนเอง ก็มีแนวโน้มที่จะให้ความสนใจต่อภาคบริการและการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น

หากพิจารณาการท่องเที่ยวในมิติของการพัฒนาทางเศรษฐกิจ จะเห็นได้ว่าการปรับตัวโดยการนำการตลาดและเทคโนโลยีที่ทันสมัย มาปรับใช้เป็นเครื่องมือของยุคสมัยใหม่เพื่อใช้กับการท่องเที่ยวในปัจจุบันมากขึ้น การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมก็เช่นกัน วัด โบราณสถาน เส้นทางแสวงบุญ สถานที่ศักดิ์สิทธิ์ และพลัดดึงดูดของอภิปรัชญาถูกใช้อย่างเห็นได้ชัดในการทำการตลาดดึงดูดนักท่องเที่ยว เช่น สื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ กิจกรรมการทำบุญตามเส้นทางศรัทธาหรือการวิปัสสนากัมมัฏฐาน เป็นต้น ความก้าวหน้าของวิทยาการและอินเทอร์เน็ตนำไปสู่การเพิ่มจำนวนอย่างรวดเร็วของหนังสือแนะนำการท่องเที่ยวและเว็บไซต์โฆษณา เพื่อนำนักท่องเที่ยวไปยังสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ในหลายปีที่ผ่านมา บางคนอาจกล่าวว่าคุณลักษณะหลักของสังคมร่วมสมัย คือการดำเนินชีวิตประจำวันในโลกที่กำลังหดเล็กลง ในแง่ของการเดินทางซึ่งเป็นผลมาจากความเจริญก้าวหน้าในวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีซึ่งได้เปลี่ยนแปลงทุกสิ่งอย่าง ยกตัวอย่างเช่น ทำให้อุปสรรคในด้านของเวลาและระยะทางไม่เพียงแต่ลดลง แต่ยังสามารถมีคุณภาพที่ดีขึ้น เช่น การเดินทางด้วยเครื่องบินที่มีความสะดวกสบายและสามารถย่นระยะเวลาในการเข้าถึงจุดหมายปลายทางของนักท่องเที่ยวได้เมื่อเทียบกับในสมัยโบราณที่ต้อง

เดินทางด้วยเท้า ซี่ม้า หรือนั่งเรือซึ่งใช้เวลานานในการเดินทาง ความศรัทธาในศาสนากระตุ้นให้การท่องเที่ยวเชิงศาสนาได้เติบโตขึ้นมากอย่างเห็นได้ชัดในยุคสมัยใหม่ (Loyd 1998)

ขณะที่การท่องเที่ยวนี้มีการเปลี่ยนแปลงไปโดยแตกต่างจากเดิมในหลายประการ ผลของการตลาดและการเจริญเติบโตของผลกำไรจากการท่องเที่ยวเชิงศาสนา สถานที่สำคัญทางศาสนากำลังเป็นที่นิยมในหมู่นักท่องเที่ยวมากกว่านักแสวงบุญ นั่นจึงกลายเป็นสินค้าและแพ็คเกจสำหรับกลุ่มนักท่องเที่ยวที่ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวซึ่งได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมที่ต้องการความสะดวกสบายและสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ มากขึ้น ความต้องการที่มากขึ้นของนักท่องเที่ยวยังคงดำเนินต่อไปอย่างต่อเนื่อง ในด้านเนื้อหา รูปลักษณ์ รวมถึงการวางแผนผังเมืองของเมืองและหมู่บ้านที่อยู่ในเส้นทางแสวงบุญ จำนวนรายงานการศึกษาการพัฒนาของการท่องเที่ยวได้จัดทำขึ้นในพื้นที่เฉพาะเจาะจงหรือในพื้นที่ทั่วไป โดยเนื้อหาหลักได้เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างการท่องเที่ยวกับศาสนาและได้กล่าวถึงมุมมองของทั้งสองสิ่งที่มีความเกี่ยวข้องและมีอิทธิพลซึ่งกันและกันซึ่งส่งผลให้เกิดการก่อสร้างของโครงสร้างพื้นฐานที่สำคัญหรือสิ่งอำนวยความสะดวก ในสังคมที่เป็นสังคมที่เจริญและได้รับการพัฒนาแล้ว จะเรียกได้ว่าการเปลี่ยนแปลงนี้เป็นไปใน “ทิศทางของการท่องเที่ยว” ดังนั้นทิศทางการพัฒนาของโลกปัจจุบันกำลังจะรวมกันเป็นหนึ่งเดียว

แม้ว่าสถานการณ์การท่องเที่ยวเชิงศาสนาในปัจจุบันอาจจะเฟื่องฟู แต่ในสังคมที่พัฒนาแล้ว การเพิ่มขึ้นของเวลาว่าง นำไปสู่การให้เวลากับกิจกรรมทางศาสนาที่น้อยลง เยาวชนในองค์กรเยาวชนและสมาคมต่างๆ ในประเทศเหล่านั้นมักจะใช้เวลาไปกับการเล่นกีฬา การหาความบันเทิง และกิจกรรมทางศาสนาต่างๆ ที่พวกเขาเคยเข้าร่วม จะเห็นได้ว่าพฤติกรรมในหมู่หนุ่มสาวและคนรุ่นใหม่ได้แตกต่างไปจากในยุคของบรรพบุรุษ แม้พวกเขา ยังคงเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาสำคัญๆ แต่เวลาในส่วนนี้ก็ได้ถูกกลืนด้วยกิจกรรมอื่นๆ ซึ่งเป็นผลมาจากวิถีชีวิตแบบตะวันตก และความก้าวหน้าของยุคร่วมสมัย

การท่องเที่ยวไม่ใช่ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นเดี่ยวๆ ในสังคม โดยมีความสัมพันธ์ใกล้เคียงกับธรรมชาติ เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ฯลฯ สิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบ ซับซ้อน รวมถึงพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่ถูกกำหนดโดยระบบที่ซับซ้อนของปัจจัยที่ต่างกัน จึงปฏิเสธไม่ได้ว่าปริมาณนักท่องเที่ยวหรือนักแสวงบุญที่เพิ่มขึ้นส่งผลกระทบต่อสังคมท้องถิ่นที่นักท่องเที่ยวได้เดินทางเข้าไปเยี่ยมชมในหลายๆ ด้าน ซึ่งมีหลักฐานที่เห็นได้ชัดว่าการท่องเที่ยวได้มีผลกระทบทางตรงกับวัฒนธรรมท้องถิ่นในทางบวกและลบ (Michaud and Jean, 1997; Smith, 1977; Teo, 1994; Winzeler, 2011: 221-249)

สิ่งที่ได้รับผลกระทบทางบวกที่เห็นได้ชัดน่าจะเป็นผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ โดยอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวนี้ได้ช่วยกระจายการพัฒนาเศรษฐกิจในพื้นที่การท่องเที่ยว และได้กระตุ้นและสนับสนุนในอุตสาหกรรมที่

เกี่ยวข้อง และงานบริการที่กำลังเติบโตอย่างต่อเนื่อง เช่น การขนส่ง การบริการด้านอาหาร โรงแรมและที่พัก งานศิลปะและงานหัตถกรรม การพัฒนาของโครงสร้างพื้นฐานควบคู่ไปกับการท่องเที่ยวนี้ยังสามารถช่วยสร้างกระบวนการของการเข้าสู่ยุคอุตสาหกรรมและความเป็นสมัยใหม่ (Hitchcock *et al.*, 1993: 3)

ดังนั้นเราจึงเข้าใจและยอมรับได้ว่าปรากฏการณ์นี้ได้ส่งอิทธิพลในหลายส่วนของภาคเศรษฐกิจ ซึ่งอีกประการคือ โอกาสในการจ้างงาน โดยอ้างถึงสถิติในปี 2011 การท่องเที่ยวสร้างงานถึง 4.4 ล้านตำแหน่ง ซึ่งค่ามากกว่า 11 เปอร์เซ็นต์ของการจ้างงานทั้งหมด โดยเป็นเงินทั้งหมด 1,735.5 ล้านบาท นับเป็น 16.3% ของ GDP ปัจจุบันนำไปสู่จำนวนประชากรในการตั้งถิ่นฐานที่เพิ่มขึ้น การเดินทางแสวงบุญมีบทบาทในการเป็นตัวกระตุ้นเศรษฐกิจในบริเวณที่นักท่องเที่ยวเข้าไปเยี่ยมชม ด้วยการพัฒนาเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวในปัจจุบัน ในหลายสถานที่กลายเป็นสถานที่ในการดึงดูดนักท่องเที่ยวหลัก และบางครั้งถึงกับเป็นสถานที่หลักในการหารายได้ของชุมชน

สำหรับด้านของวัฒนธรรม การท่องเที่ยวสามารถช่วยฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่น (McKean 1989) และรักษาวัฒนธรรมท้องถิ่น (Geriya, 2003; Kahn, 1997; King, 1993; Putra and Hitchcock, 2005). โดยในวัฒนธรรมท้องถิ่นกำลังจะเลื่อนหายไปจากชุมชนท้องถิ่น เช่น การแต่งกาย อาหารพื้นบ้าน การละเล่นพื้นบ้าน วัฒนธรรมดั้งเดิมกำลังจะถูกวัฒนธรรมสากลกลืนกลาย โดยเยาวชนส่วนมากมักไม่ได้รับการปลูกฝังให้อนุรักษ์สิ่งที่บรรพบุรุษหวงแหนแต่กลับให้ความนิยมตามกระแสตะวันตก ในขณะที่ชาวต่างชาติได้ให้ความสนใจกับวัฒนธรรมพื้นบ้านและชื่นชมในความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน ซึ่งสิ่งนี้ทำให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องหันมารักษาเอกลักษณ์เหล่านี้เพื่อเป็นจุดขายของการท่องเที่ยว ในทางกลับกันแม้การท่องเที่ยวเชิงศาสนาจะสร้างผลกระทบหลักทางบวกในเศรษฐกิจ แต่ก็สามารถส่งผลกระทบทางด้านลบในหลายแง่ เช่น ผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ชายฝั่งที่ได้รับความเสียหายเพราะไม่ได้รับการจัดการสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม (Parnwell, 1993) หรือ การลดความสำคัญของความชนพื้นเมือง การหายไปของความเข้าใจด้านวัฒนธรรม และการบริหารจัดการวัฒนธรรม

นอกจากนี้หลายกรณีผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจของการท่องเที่ยวเชิงศาสนามักจะมีความสำคัญกว่าผลกระทบทางด้านลบที่เกิดจากการท่องเที่ยว กรณีนี้ถูกนำเสนอในวรรณกรรมที่ให้ความสนใจกับพื้นที่ที่กำลังพัฒนาในโลก Baedcharoen (2000) ได้นำเสนอในกรณีของประเทศไทยที่ยังค่อนข้างไม่แน่ใจกับผลกระทบทางลบของการท่องเที่ยวในสถานที่ท่องเที่ยว เพราะมีผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่ตนเองได้รับเข้ามาเกี่ยวข้อง งานของ Shackley (1999) ได้กล่าวถึงศักยภาพของเงินที่ทำให้พระสงฆ์อนุญาตให้เทศกาลงานบุญถูกรบกวนโดยนักท่องเที่ยว ด้วยความแตกต่างทางด้านวัฒนธรรมและพื้นที่ที่หลากหลายของนักท่องเที่ยว จึงเกิดอุปสรรคในการสื่อสารในเรื่องของ การอธิบายแนวคิดและการปฏิบัติตนในสถานศักดิ์สิทธิ์ให้นักท่องเที่ยวได้เข้าใจโดยมีเส้นแบ่งเขตของวัฒนธรรมขีดไว้อยู่ (Shackley 201a: 9) .ในขณะที่สมัยก่อนนักท่องเที่ยวเดินทางเข้าออกอุโบสถด้วย

ความสงบและให้ความเคารพในสถานที่นั้นๆ ในทางกลับในสมัยนี้แม้นักท่องเที่ยวจะมองว่าสถานที่นั้นๆ มีความศักดิ์สิทธิ์ แต่พวกเขาก็ยังขาดความระมัดระวังในการปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมความประเพณี (Shackley 2001a:8) และไม่ตระหนักถึงมารยาทที่ควรกระทำ เช่น การพูดเสียงดัง ถ่ายภาพผู้ที่กำลังสวดมนต์หรือนั่งสมาธิ เป็นการรบกวนและทำลายความศักดิ์สิทธิ์และความสงบของสถานที่

แม้ว่าจำนวนนักท่องเที่ยวที่มีจำนวนมากเกินไปอาจดีต่อเศรษฐกิจ แต่สามารถส่งผลกระทบต่อโครงสร้างของตัวอาคาร (การขโมยของ, การทำลายทรัพย์สิน การขีดเขียนกำแพงวัด หรือ การสึกหรอของโครงสร้าง ฯลฯ) แม้ว่าปฐนียสถานหลายแห่งกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวบริจาคเงินเพื่อช่วยบูรณะซ่อมแซมและสนับสนุนการทำงานของเจ้าหน้าที่ในบริเวณนั้น เพราะบางคนไม่ได้รับค่าจ้าง แต่สถานที่ส่วนมากก็ไม่ได้มีการขอรับการบริจาคแต่อย่างใด (Nolan and Nolan 1992)

กล่าวสำหรับโอกาสที่อาเซียนจะก้าวเข้าสู่ประชาคมอาเซียน สถานการณ์การท่องเที่ยวในอาเซียนเป็นหนึ่งในประเด็นที่ประเทศไทยควรจับตามองประเทศสมาชิกในแต่ละประเทศที่มีทรัพยากรทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรมที่ใกล้เคียงกับประเทศไทยซึ่งมีจุดน่าสนใจโดยสามารถนำมาพิจารณาเพื่อเป็นประโยชน์และนำมาปรับใช้กับนโยบายและแผนพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศไทยได้ จะสังเกตเห็นว่าประเทศในกลุ่มอาเซียนหลายประเทศที่อยู่ในช่วงเริ่มเติบโตจะมุ่งใช้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นพื้นฐานในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศ สร้างรายได้และกระจายรายได้ในประเทศนั้นๆ ไม่ว่าจะเป็นกัมพูชา ลาว เวียดนาม เมียนมาร์ หรือแม้แต่ฟิลิปปินส์ ในขณะที่ประเทศที่มีการพัฒนา ณ ระดับหนึ่งแล้วจะมุ่งเน้นพัฒนาประเทศให้เป็นศูนย์กลางในการท่องเที่ยวไม่ด้านใดก็ด้านหนึ่ง ดังจะเห็นได้จากประเทศสิงคโปร์ที่ต้องการให้สิงคโปร์เป็นศูนย์กลางรวมการท่องเที่ยวที่มีประสิทธิภาพ

สำหรับประเทศไทยพบว่า ในเป้าหมายยังไม่ได้ระบุอย่างชัดเจนว่าต้องการพัฒนาประเทศให้เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวแบบใดหรือไม่ เพียงระบุว่าต้องการเพิ่มรายได้จากการท่องเที่ยวเท่านั้น ความไม่ชัดเจนนี้จะส่งผลในการกำหนดนโยบาย และยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยวต่อไป ในด้านของทรัพยากรธรรมชาติซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งในการดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาท่องเที่ยว โดยการปิดประเทศของพม่าก็ได้สร้างความได้เปรียบ ความโดดเด่นในเรื่องทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ ทั้งป่าไม้ พลังงาน (ก๊าซธรรมชาติ) และแร่ธาตุต่างๆ โดยเฉพาะอัญมณี ตลอดจนทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวที่หลากหลาย สวยงาม ยังมีความสดใหม่และมีความเป็นธรรมชาติอยู่มากในสายตาของนักท่องเที่ยวทั่วโลก รวมทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในเชิงพุทธศาสนาโดยมีวัดวาอารามที่มีความเก่าแก่และยิ่งใหญ่

นอกจากนี้ทรัพยากรในด้านวัฒนธรรม (Cultural diversity) เนื่องจากความหลากหลาย เชื้อชาติ ศาสนา และความเชื่อของประชากร และการมีประวัติศาสตร์ที่ยาวนานของมาเลเซีย ทำให้มาเลเซียมีวัฒนธรรมและสถานที่ท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ที่หลากหลายและสวยงาม เช่น หมู่บ้านวัฒนธรรมซาราวัก เนินเขาเซนต์พอล St. Paul's Hill (A'Famosa) วัดเก็กลกลี่ (Kek Lok Si) ถ้ำบาตู สุเหร่าปุตรา สวนวัฒนธรรมมินิมาเลเซีย เป็นต้น ในขณะที่เดียวกันพม่าได้สร้างความหลากหลายให้กับผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว ประเทศพม่าได้รับการยอมรับว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่น่าสนใจ และมีแนวโน้มที่แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเหล่านี้จะเป็นสินค้าสำคัญทางการท่องเที่ยว ดังนั้นการขยายตัวของการท่องเที่ยวจะมีส่วนช่วยในการสร้างคุณภาพชีวิตของชุมชนท้องถิ่นให้ดีขึ้น นอกจากนี้พม่ายังใช้ข้อได้เปรียบจากโครงการความร่วมมือในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง (GMS) ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวตามเส้นทางระเบียงเศรษฐกิจต่างๆ ซึ่งประเทศไทยเราก็มีความหลากหลายทางด้านวัฒนธรรมทั้งสี่ภาคซึ่งควรได้รับความสำคัญและนำเสนอสู่สายตาชาวโลก

ด้านนโยบายจากภาครัฐนั้นเป็นตัวกำหนดทิศทางในการท่องเที่ยวที่มีความสำคัญและประเทศในกลุ่มประชาคมอาเซียนให้ความสนใจ ประเทศกัมพูชาได้ปรับปรุงในส่วนของการมาตรการทางกฎหมายและการจัดตั้งคณะกรรมการเพื่อกำกับดูแลมาตรการด้านการท่องเที่ยว โดยรัฐบาลกัมพูชาได้ออกกฎหมายเพื่อการดูแลรักษาระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมต่างๆที่เป็นมรดกของชาติ เพื่อการเติบโตของอัตราการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน และให้ความสำคัญกับการรักษา ดูแลสิ่งแวดล้อม และสังคม การขยายตัวทางการท่องเที่ยวที่ขาดการควบคุมดูแลย่อมส่งผลกระทบต่อความเสื่อมโทรมของแหล่งท่องเที่ยว ทรัพยากร และอาจหมายถึงการแปรผันทางวัฒนธรรมและวิถีชุมชนด้วย ดังนั้นร่างแผนแม่บทการท่องเที่ยวของพม่าจึงได้กล่าวแนวทางรักษาและดูแลสังคมและสิ่งแวดล้อม โดยการสร้างกฎเกณฑ์ กฎหมาย นโยบายในการดูแลรักษาสังคมและสิ่งแวดล้อม การให้ความสำคัญกับนโยบายการท่องเที่ยวยั่งยืน (Sustainable Tourism) และการท่องเที่ยวสีเขียว (Green Tourism) และการสร้างระบบรักษาความปลอดภัยภายในแหล่งท่องเที่ยว อีกทั้งยังวางแผนทางการตลาดและการออกแบบนโยบายเพื่อการสนับสนุนและส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์โดยทำการส่งเสริมสถานที่ท่องเที่ยวหลักเป็นจุดหมายสำคัญ คือ นครวัดนครธม และแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์การเมืองในสมัยสงครามกลางเมืองในพื้นที่กรุงพนมเปญ และจังหวัดใกล้เคียงซึ่งมีสถานที่สำคัญอันแสดงถึงสัญลักษณ์แห่งความรุนแรงและสงครามการล้างเผ่าพันธุ์ในอดีต

การให้ความสำคัญกับการทำการตลาดของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องถือว่าเป็นอีกวิธีหนึ่งที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องให้ความสนใจ การทำการตลาดของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในประเทศพม่า เริ่มต้นจากการพิจารณา อุปสงค์และอุปทานภายในประเทศ เพื่อวางโมเดลและกลยุทธ์ทางการตลาดที่เหมาะสมกับกลุ่มนักท่องเที่ยว และสร้าง

รูปแบบการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับพม่า สร้างอัตลักษณ์ของการท่องเที่ยวให้เป็นเสมือนตราสินค้าให้กับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของพม่าที่สร้างความจดจำให้กับนักท่องเที่ยว รวมถึงการสร้างความรู้และกระตุ้นให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่สำคัญของประเทศอย่างต่อเนื่อง หรือ ในหน่วยงานการท่องเที่ยวของเวียดนาม ได้สร้างสโลแกนของการท่องเที่ยวและโลโก้ดอกบัวบาน เพื่อเป็นสัญลักษณ์ของโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งชาติเวียดนามในช่วงปี พ.ศ. 2555 – 2558 โดยดอกบัว 5 กลีบที่แต่ละกลีบมีสีแตกต่างกัน ซึ่งหมายถึงผลิตภัณฑ์ของหน่วยงานด้านการท่องเที่ยวของประเทศเวียดนาม ได้แก่ การท่องเที่ยวทางหมู่เกาะทะเล การท่องเที่ยวเชิงนิเวศวิทยา การท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ และการท่องเที่ยวเชิงผจญภัย เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์ด้านการท่องเที่ยวและเพื่อให้นักท่องเที่ยวทั้งชาวเวียดนามและชาวต่างชาติเกิดการจดจำและตระหนักถึงเครื่องหมายทางการค้าด้านการท่องเที่ยวของประเทศเวียดนามได้

นอกจากนี้การสื่อสารด้วยภาษาอังกฤษนับว่าเป็นสิ่งสำคัญในการอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวทั่วโลกซึ่งใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาราชการ โดยประชากรบางส่วนของบางประเทศ เช่น พม่า ฟิลิปปินส์ เวียดนาม และสิงคโปร์ มีทักษะในการสื่อสารด้านภาษาอังกฤษ สิ่งเหล่านี้ล้วนดึงดูดนักท่องเที่ยวจากทุกภูมิภาคให้อยากเดินทางเข้าไปท่องเที่ยวในประเทศนั้นๆ เมื่อได้เห็นตัวอย่างการวางแผนการท่องเที่ยวของประเทศเพื่อนบ้านในอาเซียนแล้ว ถึงเวลาที่ทางประเทศไทยเราควรหันกลับมาพิจารณาถึงสถานการณ์ของประเทศเรา ซึ่งการท่องเที่ยวเป็นหนึ่งในอุตสาหกรรมหลักที่สร้างรายได้ให้กับประเทศไทยตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่สอง ประเทศไทยถูกมองว่าเป็นแหล่งสถานที่ท่องเที่ยวที่มีความเจริญเติบโตในเอเชียตะวันออกเฉียง และเป็นประเทศที่มีการพัฒนาการท่องเที่ยวในกลุ่มประเทศโลกที่สาม

สำหรับความความรับผิดชอบของรัฐบาล นักวางแผนเมือง การจัดการการท่องเที่ยวในระดับชุมชนและภูมิภาค เจ้าหน้าที่พัฒนาเศรษฐกิจ และผู้สนับสนุนในสถานที่ท่องเที่ยว ทั้งหมดนี้ต่างมีส่วนในการช่วยให้สถานที่ท่องเที่ยวทางศาสนาทุกแห่งมีประสิทธิภาพ รัฐบาลผู้มีอำนาจในการออกคำสั่งและกำหนดนโยบายที่สามารถเพิ่มรายได้จากการท่องเที่ยว ช่วยสร้างทรัพยากรทั้งกายภาพและสังคมวัฒนธรรม เพื่อเสริมสร้างผลิตภัณฑ์ โดยเปลี่ยนสภาพจากดั้งเดิมพัฒนาให้เป็นสภาพใหม่ที่เหมาะสมกับการท่องเที่ยว (Dietvorst and Ashworth 1995) ในขั้นต้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดังกล่าวควรที่จะวิเคราะห์ปัญหาที่เรา กำลังประสบอยู่ ซึ่งประเด็นแรกที่หยิบยกมาคือ ในส่วนของการกำหนดนโยบาย จากการศึกษารายงานความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวของประเทศอาเซียนตามรายงาน The ASEAN Travel and Tourism Competitiveness Report 2012 พบว่าประเทศไทยอยู่ในอันดับที่เป็นรองสิงคโปร์ และมาเลเซีย แม้ว่าประเทศไทยจะมีทรัพยากรทางวัฒนธรรมอยู่ในอันดับที่หนึ่งของอาเซียน และทรัพยากรธรรมชาติอยู่ในอันดับที่สองรองจากอินโดนีเซีย ในขณะที่ด้านการพัฒนา

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของรัฐบาลได้รับการจัดอันดับเป็นที่ 5 ของเอเชีย เช่นเดียวกับความพร้อมของเทคโนโลยีสารสนเทศที่ได้รับจัดให้อยู่ในอันดับที่ 5 เช่นกัน ดังนั้นเมื่อพิจารณาถึงผลการประเมินดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าประเทศไทยยังต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาประสิทธิภาพในการวางแผนการพัฒนาและความพร้อมของเทคโนโลยีสารสนเทศ

การกำหนดสถานที่ท่องเที่ยวของประเทศไทย ถูกกำหนดและแบ่งออกเป็นหลายรูปแบบซึ่งในบางรูปแบบอาจไม่สอดคล้องกับศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว และไม่ได้มุ่งเน้นการท่องเที่ยวตามศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว แต่กลับพยายามขยายอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวออกไปในทุกรูปแบบ ทั้งที่จะเห็นได้ว่าศักยภาพและความพร้อมรองรับด้านการท่องเที่ยวของประเทศไทย ได้รับการยอมรับในด้านการท่องเที่ยวหลายประการ อาทิ การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ การท่องเที่ยวทางการแพทย์ อาหาร งานเทศกาล นิทรรศการ กีฬา และการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ประเภทต่างๆ อย่างไรก็ตามการท่องเที่ยวหลายรูปแบบไม่สอดคล้องกับศักยภาพที่หน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนมีความพร้อม แต่กลับได้รับการสนับสนุนและนำเสนอเป็นแหล่งท่องเที่ยวใหม่ๆ แทนแหล่งท่องเที่ยวรูปแบบเดิม และพบว่าแหล่งท่องเที่ยวหลายแห่งไม่ประสบความสำเร็จ ส่งผลให้เป็นปัญหาด้านความยั่งยืนของแหล่งท่องเที่ยว เช่น โครงการจัดการท่องเที่ยวระดับ E ซึ่งจากการพิจารณาของ World Economic Forum นั้นประเทศไทยก็อยู่ในอันดับท้ายๆ ในประเด็นด้านความยั่งยืน

นอกจากนี้จากการวิเคราะห์นโยบายการท่องเที่ยวของประเทศไทยเพื่อรองรับประชาคมอาเซียน ยังพบว่าแผนกลยุทธ์ในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของประเทศไทย และแผนกลยุทธ์การท่องเที่ยวของอาเซียน (ATSP) ยังมีช่องว่างของนโยบายคือ กลยุทธ์การท่องเที่ยวของอาเซียนมุ่งเน้นการสร้างแพ็คเกจการท่องเที่ยวใน 4 รูปแบบ คือ การท่องเที่ยวทางธรรมชาติ การท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ การท่องเที่ยวเชิงวิถีชุมชน และการท่องเที่ยวทางน้ำ และการล่องเรือ แต่จากแผนพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศไทยยังไม่มีแนวทางในการส่งเสริมการท่องเที่ยว การสร้างความร่วมมือในการจัดทำแพ็คเกจการท่องเที่ยวเชื่อมโยงกันระหว่างประเทศสมาชิกอื่นในอาเซียนอย่างเป็นรูปธรรม ทั้งนี้อาจจำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนแผนพัฒนาการท่องเที่ยวฉบับปัจจุบัน โดยเพิ่มเติมในประเด็นการสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียน เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์อาเซียนที่ต้องการให้นักท่องเที่ยวเดินทางท่องเที่ยวมากกว่า 1 ประเทศในการท่องเที่ยวในแต่ละครั้ง

ประเด็นถัดมาคือปัจจัยด้านระบบสารสนเทศที่นำมาใช้ในการวางแผน ซึ่งปัจจุบันพบว่ายังไม่ถูกนำมาใช้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งที่จริงแล้วเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นปัจจัยพื้นฐานในการกำหนดกลยุทธ์ของอุตสาหกรรมท่องเที่ยว (Werthner and Ricci, 2004) ทั้งนี้การนำเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามามีใช้นั้นจำเป็นต้องคำนึงถึงความสัมพันธ์ของห่วงโซ่อุปทานการท่องเที่ยว ที่จะต้องมีการรวบรวมข้อมูลและส่งผ่านให้เป็นระบบจากข้อมูลที่มี

ความกระจัดกระจายกันในฐานะที่ท่องเที่ยวทั่วประเทศ เมื่อได้พัฒนาระบบสารสนเทศที่มีประสิทธิภาพแล้วก็จะสามารถนำมาใช้ในการเก็บข้อมูลและวิเคราะห์เพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวซึ่งเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา โดยทั่วไปการเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตของนักท่องเที่ยวรวมทั้งในจุดหมายปลายทางอาจไม่ได้เป็นเรื่องบังเอิญ แต่มักจะเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมด้วยการแข่งขันทางชนชั้น ลำดับชั้นของอำนาจ การเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิต ในขณะเดียวกันปัจจัยภายนอก เช่น ราคาและรูปแบบของการเดินทาง การเข้าถึงพื้นที่หรือระเทศนั้นๆ รัฐและระบบเศรษฐกิจ ก็มีสำคัญในการเปลี่ยนแปลง (Graburn 1983) หรือสำรวจความพึงพอใจในโครงสร้างพื้นฐานสำหรับการเดินทางสู่สถานที่ต่างๆ หรือภายในสถานที่นั้นๆ เป็นอีกหนึ่งความต้องการสำหรับนักท่องเที่ยว หากไม่มีสิ่งนี้คงจะเป็นการยากในการบริหารจัดการเดินทางของนักท่องเที่ยวในการเดินทางโดยที่ (Yamashita *et al.*, 1997) มีข้อเสนอว่าเกี่ยวกับการคิดค้นผลิตภัณฑ์ที่ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว โดยการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนควรถูกนำมาใช้ในขอบเขตที่กว้างกว่านี้ ไม่ใช่เพียงแต่การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมเท่านั้น

มีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงศาสนาในภาคใต้ของประเทศไทยซึ่งได้สำรวจพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวซึ่งส่วนมากเป็นชาวสิงคโปร์และมาเลเซียเข้ามาท่องเที่ยวเพื่อจับจ่ายซื้อของ มาทานอาหารราคาถูก และมาใช้ชีวิตกลางคืน (เทียวไนต์คลับ คาราโอเกะ เล่นการพนัน และการซื้อขายบริการทางเพศ) อย่างไรก็ตามมีนักท่องเที่ยวจำนวนหนึ่งจัดแผนการท่องเที่ยวที่มีความเกี่ยวข้องกับศาสนา รวมไปถึงเป็นส่วนหนึ่งในโปรแกรมเที่ยว เช่น การไปเยี่ยมชมวัดวาอารามและสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ การสนับสนุนศาสนาด้วยการบริจาคเงินแก่สถาบันทางศาสนา เพื่อซ่อมแซมพระพุทธรูปและสิ่งก่อสร้างต่างๆ รวมทั้งซื้อเครื่องรางของคลังและเข้าร่วมในพิธีกรรมทางศาสนา โดยที่มีจุดหมายส่วนหนึ่งของการเยี่ยมชมสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ คือความสนุกสนานและบันเทิงใจ ความน่าสนใจของนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้คือ ในสายตาของพวกเขาจะมองถึงความเชื่อและความศรัทธาเกี่ยวกับสิ่งเหนือธรรมชาติในประเทศไทย โดยพระสงฆ์ภิกษุสงฆ์จะมีชื่อเสียงในการปิดเป่าโชคร้าย เสกเครื่องรางของคลัง และทำนายอนาคตได้ พวกเขาจะตามหาผู้เชี่ยวชาญ เช่น หมอดู ร่ำทรง ครูสีกยัน ซึ่งเป็นที่นิยมมากในหมู่นักท่องเที่ยว จะเห็นได้ว่าความเชื่อและความต้องการของนักท่องเที่ยวมีเอกลักษณ์เฉพาะกลุ่มซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรที่จะสำรวจความต้องการที่แท้จริง และเข้าใจในมุมมองและความต้องการของนักท่องเที่ยวทั้งจากต่างประเทศและในประเทศไทยเอง

หลังจากได้กล่าวถึงการตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวแล้ว ประเด็นต่อมาซึ่งมีความสัมพันธ์กับการตอบสนองความต้องการ คงจะหนีไม่พ้นการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานซึ่งเป็นปัจจัยหลักในการส่งเสริมการท่องเที่ยว มันค่อนข้างจะชัดเจนหากเราคาดหวังถึงผลกระทบทางเศรษฐกิจจากการท่องเที่ยวทางศาสนา

โดยเฉพาะจากนักท่องเที่ยว เราจึงต้องการที่จะมีโครงสร้างพื้นฐานที่เหมาะสมซึ่งอาจเรียกได้ว่าเป็น “โครงสร้างพื้นฐานสำหรับนักท่องเที่ยว” เรากำลังใช้บริบทนี้ในการอธิบายประเภทและขนาดของโครงสร้างพื้นฐานที่สามารถตอบสนองความต้องการได้ รวมถึงสถานที่อยู่อาศัยหลายประเภท การจัดอาหาร และการสร้างความบันเทิง ยกตัวอย่างแนวทางการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในด้านการวางผังเมืองในยุโรปโบสถ์ในยุโรปส่วนมากจะสร้างตามผังเมือง ดังนั้นศูนย์กลางของที่อยู่อาศัยมักจะตั้งแยกออกจากพื้นที่โล่งที่จะใช้เป็นที่รวมตัวของนักแสวงบุญ นักแสวงบุญจำนวนมากได้พักในบริเวณที่อยู่อาศัย ส่วนตัวอย่างเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในประเทศไทยในยุคทองสบู่แตก ในปี ค.ศ. 1997 รัฐบาลไทยได้เน้นย้ำถึงการพัฒนากองท่องเที่ยว โดยในวาระของอดีตนายกทักษิณผู้มีวิสัยทัศน์ที่จะเปลี่ยนแปลงประเทศให้เป็น “ศูนย์กลางการท่องเที่ยวของเอเชีย” และ “ศูนย์กลางทางการแพทย์” โดยมีสนามบินที่รองรับการเดินทางของทั้งภูมิภาค เช่น การก่อสร้างสนามบินสุวรรณภูมิ และการก่อตั้งสิ่งอำนวยความสะดวกสบายที่มีความหรูหราในระดับ ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นส่วนหนึ่งของแผนพัฒนาการท่องเที่ยว (Cohen, 2008: 4) จากการพัฒนาการเชื่อมต่อของโครงสร้างพื้นฐาน เอื้อให้เกิดการเดินทางและการสื่อสารที่สะดวกสบายซึ่งคาดหวังว่าสิ่งเหล่านี้จะสามารถจะต้อนรับจำนวนนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติมากขึ้น โดยเปลี่ยนแปลงกรุงเทพให้เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวนี้ซึ่งเป็นแผนการพัฒนาของประเทศ

ประเด็นที่น่าสนใจอีกประการที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้ความสนใจคือ การพัฒนาจุดเด่นของการท่องเที่ยวเชิงที่มีความเป็นเอกลักษณ์ของประเทศไทย สิ่งแรกคือ พุทธศาสนาซึ่งเป็นศาสนาประจำชาติไทย ดังนั้นในสายตาคนทั่วโลกประเทศไทยจึงถูกมองว่าได้ว่า “เป็นสถานที่ที่มีความสวยงามที่หนึ่ง” (Morris 1997:60) พวกเขาได้เน้นถึง ความงดงามเฉพาะตัวของวัดวาอาราม พิธีกรรม แต่ไม่ได้เน้นในอำนาจของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ในบริบททางศาสนาของประเทศไทยมักจะถูกมองว่าเป็นศูนย์รวมของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ แต่ไม่ใช่ในแง่ของเวทย์มนต์ อีกจุดเด่นหนึ่งของประเทศไทย คือ ลักษณะเด่นของคนไทยในการต้อนรับนักท่องเที่ยว โดยให้ความใกล้ชิดเหมือนเป็น “แขกของครอบครัว” ในวรรณกรรมหรือหนังสือคู่มือท่องเที่ยวเมืองไทยได้ถูกเผยแพร่โดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และรัฐบาลต่างๆจะเน้นย้ำถึงความโอป้อมอารีย์และมีน้ำใจของคนไทย ผู้มีจุดเด่นในการดูแลและช่วยเหลือแขกที่มาเข้าพักเป็นอย่างดี “สยามเมืองยิ้ม” หรือ “Land of smile” นับว่าเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของคนไทยในการบริการนักท่องเที่ยวทุกระดับเพื่อความประทับใจของนักท่องเที่ยว

ประเด็นด้านความปลอดภัยและเสถียรภาพทางการเมืองเป็นอีกประเด็นหนึ่งที่มีความสำคัญในการเลือกตัดสินใจในการเดินทาง นักท่องเที่ยวมักต้องการความปลอดภัยทั้งในชีวิตและทรัพย์สินของตน ซึ่งเป็นที่รู้กันว่าประเทศไทยไม่ได้ถูกมองว่าเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่มีมาตรฐานความปลอดภัยที่ตึงเครียด เพราะมีการขู่กรรโชก ปล้นทรัพย์นักท่องเที่ยว โกงค่าโดยสาร หลอกลวงไปทำร้ายร่างกาย ช่มชืดหรือฆาตกรรม ซึ่งสิ่งเหล่านี้มักเกิดขึ้นกับโดยเฉพาะกับนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติและภาพข่าวได้ปรากฏสู่สายตาชาวโลก สร้างภาพลักษณ์ในด้านลบแก่การท่องเที่ยวในประเทศ จนกระทั่งมีภาพยนตร์ฮอลลีวูดเข้ามาถ่ายทำในประเทศไทยโดยมีเนื้อหาหลักของเรื่องแสดงถึง

ความอันตรายในประเทศไทย ส่วนในเรื่องของเสถียรภาพทางการเมืองเป็นปัจจัยหนึ่งในการสร้างผลกระทบต่อจำนวนของนักท่องเที่ยว ยกตัวอย่างเช่น ในกรณีของประเทศไทย และศรีลังกา ได้ชี้ให้เห็นว่าในทวีปเอเชียตะวันออก การท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาได้เกี่ยวข้องกับการพัฒนาที่ถูกห้อมล้อมโดยประเด็นทางการเมืองที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันในสองประเทศโดยส่งผลกระทบต่อสถานการณ์การท่องเที่ยว การขาดเสถียรภาพทางการเมืองนี้ทำให้เกิดเหตุการณ์ความวุ่นวายต่างๆ สร้างความไม่สะดวกและความไม่ปลอดภัยในการท่องเที่ยว เช่น การประท้วงด้วยการปิดถนนหรือสนามบิน การทำรัฐประหาร การลอบวางระเบิดหรือสร้างเหตุการณ์ความไม่สงบ ในสถานที่สำคัญสร้างความหวาดกลัวให้กับนักท่องเที่ยว ซึ่งประเทศไทยมักจะพบกับเหตุการณ์ความไม่สงบนี้อยู่เป็นประจำ ประเด็นนี้จึงเป็นประเด็นที่ละเอียดอ่อนและต้องใช้มาตรการและเวลาให้การเยียวยาเพื่อสร้างความปรองดองและความพร้อมในการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว

สำหรับประเด็นของความร่วมมือระหว่างประเทศซึ่งสามารถช่วยกันส่งเสริมปลายทางสถานที่ท่องเที่ยวให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ความร่วมมือนี้จะสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวในจำนวนที่เพิ่มมากขึ้น โดยที่สามารถเชื่อมต่อกับจุดหมายปลายทางที่หลากหลายยิ่งขึ้นในประเทศที่ใกล้เคียง และยังสามารถใช้โครงสร้างพื้นฐานร่วมกัน เช่น สนามบิน ถนน และทางด่วน นอกจากนี้ยังแก้ปัญหาความแออัดของนักท่องเที่ยวในพื้นที่หนึ่ง ด้วยการกระจายนักท่องเที่ยวไปยังอีกพื้นที่การท่องเที่ยวหนึ่ง เพื่อหลีกเลี่ยงความแออัดและยังได้กระจายผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจอย่างทั่วถึง ดังนั้นลักษณะเฉพาะตามที่กล่าวมาของการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน จึงมีความน่าสนใจและกำลังได้รับความนิยมในหมู่นักท่องเที่ยว โดยในประเทศไทยมีความพร้อมและความอุดมสมบูรณ์ในด้านทรัพยากรทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรม ในทางกลับกันก็ยังมีข้อด้อยที่ต้องพัฒนาในหลายประการซึ่งทางภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำไปพิจารณาเพื่อปรับใช้กับแผนการท่องเที่ยวร่วมสมัยให้ตรงกับความต้องการของนักท่องเที่ยวมากขึ้น ในขณะที่ลดผลกระทบในด้านลบต่อ สิ่งแวดล้อม ชุมชน วัฒนธรรมไทย

2.3 การบริหารจัดการการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม

สำหรับในหัวข้อนี้จะกล่าวถึงการบริหารจัดการการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม โดยเริ่มต้นอธิบายแนวคิดและหลักการของการบริหารจัดการการตลาดทางการท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดความเข้าใจพื้นฐานของการพัฒนาแผนงานอุตสาหกรรมบริการและการท่องเที่ยว นอกจากนี้ยังมุ่งเน้นการศึกษารูปแบบของการบริหารแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียนร่วมด้วย

2.3.1 แนวคิดพื้นฐานว่าด้วยการตลาดทางการท่องเที่ยว

การนำแนวคิดการตลาดมาใช้ในการท่องเที่ยวในช่วง 40-50 ปีที่ผ่านมา ยังไม่มีการนำหลักการตลาดและการจัดการใดๆ มาใช้ในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว โดยส่วนใหญ่จะเน้นในเรื่องการจัดการบุคลากร การนำเทคโนโลยีมาใช้ ในช่วงปี 1938 หรือในช่วงหลังการปฏิวัติอุตสาหกรรม ได้มีแนวคิดการผลิตเพื่อมวลชน (Mass production) เกิดขึ้นโดยมีการนำเครื่องจักรมาใช้ในการผลิต ทำให้สามารถผลิตสินค้าได้มากขึ้น และเป็นวิธีหนึ่งที่ช่วยให้ต้นทุนในการผลิตต่ำลง จนกระทั่งถึงยุคธุรกิจเฟื่องฟู เทคโนโลยีต่างๆ ก้าวหน้าไปอย่างมากผู้ผลิตสินค้าและผู้ให้บริการด้านการท่องเที่ยวมีปริมาณมากขึ้น ผู้ผลิตหรือผู้ขายจึงต้องหาวิธีการต่างๆ เพื่อหาตลาดหรือผู้ซื้อ จึงเกิดแนวคิดในการให้ความสำคัญกับลูกค้ามากขึ้น (Customer orientation) โดยถือว่าลูกค้าคือพระเจ้า ซึ่งต่อมาได้ปรับเปลี่ยนแนวคิดเป็นการให้ความสำคัญในด้านการผลิตและการขาย (Production and sales orientation) โดยการพัฒนาสินค้าบริการที่ดีที่สุดและการใช้สื่อต่างๆ เพื่อเข้าถึงตัวลูกค้า เมื่อรูปแบบกลยุทธ์การตลาดดีขึ้น จึงหันมาให้ความสำคัญแก่ผู้บริโภคและมุ่งเฉพาะบุคคลเฉพาะกลุ่ม (Niche and customer orientation) ซึ่งเป็นการยึดเอาผู้บริโภคเป็นหลักในการดำเนินการทางการตลาด ซึ่งเป็นแนวคิดในด้านการตลาดยุคใหม่ การตลาดจึงเข้าไปมีบทบาทในอุตสาหกรรมต่างๆ

การตลาด (Marketing) เป็นศาสตร์และศิลป์ในการแสวงหา รักษา และเพิ่มจำนวนผู้บริโภคที่สามารถสร้างกำไรให้แก่ธุรกิจได้ ประกอบด้วย การเลือกตลาดเป้าหมาย การหาผู้บริโภค การรักษาและเพิ่มผู้บริโภคผ่าน การสร้าง การส่งมอบ และการสื่อสารถึงคุณค่าต่อผู้บริโภคที่เหนือกว่าคู่แข่งชั้น⁵ หรือเป็นระบบกิจกรรมธุรกิจทั้งหมดที่เกิดขึ้น เพื่อวางแผน กำหนดราคา ส่งเสริมและจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ที่สามารถตอบสนองความต้องการของตลาดเป้าหมาย เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร ซึ่งมีขั้นตอนในการ

⁵ Philip Kotler, *Marketing for hospitality and tourism*, N.J.USA : Prentice Hall, c1999, p. 11.

บริหารจัดการคือ การวางแผนและบริหารแนวคิดเกี่ยวกับการตั้งราคา การส่งเสริมการตลาด การจำหน่ายสินค้า/บริการ เพื่อสร้างการแลกเปลี่ยนที่ตอบสนองความพึงพอใจของบุคคลและบรรลุเป้าหมายขององค์กร⁶

กล่าวสำหรับการตลาดการท่องเที่ยว (Marketing of tourism) เป็นปรัชญาทางการจัดการที่มุ่งเน้นไปสู่ความต้องการของนักท่องเที่ยว โดยอาศัยการวิจัยการตลาด การพยากรณ์ การคัดเลือกทรัพยากรการท่องเที่ยวที่กำลังอยู่ในความต้องการ เพื่อให้ธุรกิจได้รับประโยชน์สูงสุดในการเสนอบริการแก่นักท่องเที่ยวตามเป้าหมายที่กำหนดไว้หรือการศึกษารองคูปกรบ (การผลิตและการบริโภคสินค้าและบริการ) ทางกาการท่องเที่ยว เพื่อใช้กำหนดลู่ทางในการพัฒนาสินค้าทางการท่องเที่ยว และส่งเสริมให้เกิดนักท่องเที่ยว โดยมีองค์ประกอบสำคัญคืออุปสงค์ทางการท่องเที่ยว (Tourism demand) และอุปทานทางการท่องเที่ยว (Tourism supply)

ทั้งนี้กระบวนการจัดการแผนงานอุตสาหกรรมบริการและการท่องเที่ยว (Hospitality and travel industry) ที่กระทำอย่างเป็นลำดับและต่อเนื่อง ประกอบด้วย การวางแผน การวิจัย การปฏิบัติการ การควบคุม และการประเมินกิจกรรมที่เกิดขึ้น เพื่อตอบสนองความจำเป็น ความต้องการ และความพึงพอใจของลูกค้า เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร โดยแผนงานตลาดจะประสบความสำเร็จอย่างสูงสุด ด้วยความพยายามของบุคลากรในองค์กรทุกคน

ซึ่งจากความหมายข้างต้นแสดงถึงหลักพื้นฐานของการตลาดการท่องเที่ยว ดังนี้

1. ความพึงพอใจจากการตอบสนองความจำเป็นและความต้องการของผู้บริโภค (Satisfaction of customer's needs and wants) เป็นช่องว่างระหว่างสิ่งที่ผู้บริโภคได้รับและสิ่งที่ผู้บริโภคคาดหวัง
2. ลักษณะความต่อเนื่องของการตลาด (Continuous nature of marketing) เป็นกิจกรรมของการบริหารที่ต่อเนื่องไม่เกิดขึ้นในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง
3. ลำดับขั้นของการตลาด (Sequential steps in marketing) ประกอบด้วย การวางแผน (P-Planning) การวิจัย (R-Research) การปฏิบัติการ (I-Implementation) การควบคุม (C-Control) และการประเมินผล (E-Evaluation)
4. บทบาทที่สำคัญของการวิจัยตลาด (Key role of marketing research) เป็นการใช้การวิจัยการตลาดทั้งเชิงปริมาณและ/หรือเชิงคุณภาพในการจัดการและระบุความจำเป็นและความต้องการของผู้บริโภคเพื่อให้เกิดการตลาดที่มีประสิทธิภาพ

⁶ Ibid. p. 787.

5. ความพยายามของทั้งองค์กรและแผนกต่าง ๆ (Organization wide and multi department effort) เพื่อให้เกิดประสิทธิผลสูงสุด ซึ่งการตลาดการท่องเที่ยวต้องใช้ความพยายามจากทุกแผนกหรือทุกฝ่ายขององค์กร

โดยสรุปแล้วอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมบริการที่เกิดจากการร่วมมือทำงานของหลายสาขาอาชีพ ทั้งธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยตรงและโดยอ้อม ด้วยเหตุผลดังกล่าวทำให้ธุรกิจการท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่งของธุรกิจบริการที่มีความสำคัญ ซึ่งเราไม่สามารถจะแยกการท่องเที่ยวและการบริการออกจากกันได้ หลักพื้นฐานของการตลาดการท่องเที่ยว ประกอบด้วย (1) ความพึงพอใจจากการตอบสนองความจำเป็นและความต้องการของผู้บริโภค (2) ลักษณะความต่อเนื่องของการตลาด (3) ลำดับขั้นของการตลาด (4) บทบาทที่สำคัญของการวิจัยตลาด และ (5) ความพยายามของทั้งองค์กรและแผนกต่าง ๆ

ส่วนประกอบของตลาดท่องเที่ยว ประกอบด้วย (1) ผู้ผลิตสินค้าและบริการท่องเที่ยว (2) สินค้าและบริการ และ (3) ผู้ซื้อสำหรับแนวคิดของปรัชญาการบริหารการตลาดที่ธุรกิจและองค์กรยึดถือปฏิบัติมีด้วยกัน 7 แนวคิด คือ (1) แนวคิดด้านการผลิต (2) แนวคิดด้านผลิตภัณฑ์ (3) แนวคิดด้านการขาย (4) แนวคิดด้านการตลาดหรือแนวคิดโดยมุ่งที่ผู้บริโภค (5) แนวคิดด้านการตลาดเพื่อสังคม (6) แนวคิดการตลาดออนไลน์และการตลาดโดยใช้ฐานข้อมูล (7) แนวคิดการตลาดโดยรวม

2.3.2 การบริหารแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน

สำหรับมิติของการบริหารแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียนนั้น การศึกษาชิ้นนี้พยายามมุ่งเน้นแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมที่องค์กรยูเนสโก ให้การคุ้มครองว่าเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติ อย่างไรก็ตามมีข้อจำกัดในการศึกษาว่าแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนานั้น ยังไม่มีการศึกษาที่มีความชัดเจนในการบริหารจัดการที่เป็นรูปธรรมมากนักโดยสำหรับแนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมนั้น ควรเริ่มให้ความสนใจมิติของมรดกทางวัฒนธรรมที่ได้รับการรับรองในระดับนานาชาติ โดยองค์การยูเนสโก (2552) ได้ให้คำนิยามของความเป็นมรดกทางวัฒนธรรมไว้ใน มาตราที่ 1 แห่งอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองมรดกโลกทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติ (The World Heritage Convention) ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในอนุสัญญา ดังต่อไปนี้

1. ความเป็นอนุสรณ์สถาน (monuments) หมายถึง ผลงานทางสถาปัตยกรรม ประติมากรรม หรือจิตรกรรม ซึ่งเป็นส่วนประกอบหรือโครงสร้างของหลักฐานทางโบราณคดีจารึกที่อาศัยอยู่และร่องรอยขององค์ประกอบเหล่านี้ผสมรวมกัน ซึ่งมีคุณค่าโดดเด่นในระดับโลกทั้งจากแง่มุมทางประวัติศาสตร์ศิลปะหรือวิทยาศาสตร์

2. กลุ่มอาคาร (groups of buildings) หมายถึง กลุ่มของอาคารเดี่ยวหรืออาคารที่สร้างติดต่อกัน ซึ่งลักษณะของสถาปัตยกรรม ความกลมกลืน และการจัดวางด้านภูมิทัศน์มีคุณค่าโดดเด่นในระดับโลก ทั้งจากแง่มุมทางประวัติศาสตร์ศิลปะและวิทยาศาสตร์

3. แหล่ง (sites) หมายถึง ผลงานของมนุษย์หรือผลงานผสมผสานของธรรมชาติกับมนุษย์ รวมถึงแหล่งโบราณคดี ซึ่งมีคุณค่าโดดเด่นในระดับโลก ทั้งจากแง่มุมทางประวัติศาสตร์ สุนทรียภาพ ชาติพันธุ์วิทยา หรือมานุษยวิทยา

งานของจิรา จงกล (2532) ให้ความหมายของมรดกทางวัฒนธรรมไว้ว่า คือ ลักษณะประการใดประการหนึ่งดังต่อไปนี้

1. มีลักษณะโดดเด่นเฉพาะตัวของความสำเร็จในทางศิลปะ และเป็นผลงานสร้างสรรค์ที่แสดงถึงควมมีอัจฉริยภาพของมนุษย์

2. ทรงอิทธิพลต่อการพัฒนาการทางสถาปัตยกรรม ประติมากรรม จิตรกรรม การวางผังเมือง การจัดภูมิทัศน์ ตลอดช่วงระยะเวลาที่ความยาวนานต่อเนื่อง หรือต่อวัฒนธรรมใดวัฒนธรรมหนึ่ง

3. เป็นหลักฐานสำคัญที่มีความโดดเด่นเฉพาะของอารยธรรมที่สูญสลายไปแล้ว

4. เป็นตัวอย่างที่เด่นชัดของรูปแบบอาคารหรือสถาปัตยกรรม ที่แสดงให้เห็นถึงขั้นตอนหรือช่วงเวลาที่มีความสำคัญยิ่งในประวัติศาสตร์

5. เป็นตัวอย่างที่เด่นชัดของวิวัฒนาการ การตั้งถิ่นฐานของชุมชนพื้นถิ่น ที่กำลังได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงภายนอก และกำลังถูกทำลาย

6. เป็นสถานที่ที่มีความสัมพันธ์โดยตรงต่อเหตุการณ์ทางความคิด ความเชื่อ ที่มีความสำคัญในทางสากลอย่างเด่นชัด

โดยสรุปแล้ว มรดกทางวัฒนธรรม (cultural heritage) คือ สถานที่หรือประเพณีการปฏิบัติของมนุษย์ที่มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตหรือธรรมชาติ มีความสืบเนื่องมากระยะเวลายาวนาน จนก่อให้เกิดคุณค่าและความสำคัญขึ้น ซึ่งอาจมีรูปแบบโบราณสถาน โบราณวัตถุ ภูมิทัศน์ ประเพณี พิธีกรรม วิถีชีวิต ที่ล้วนถูกสรรค์สร้างขึ้นมาจากความสามารถและอัจฉริยภาพของมนุษย์และธรรมชาติ

แหล่งมรดกโลกของแต่ละประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ที่มา: Timothy, D. J. and Nyaupane, G. P., *Cultural Heritage and Tourism in The Developing World: A Regional Perspective*, (New York: Routledge, 2009), p. 82.

การบริหารจัดการแหล่งมรดกทางวัฒนธรรม ที่ปัจจุบันเป็นสถานที่ที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยว และยังเป็นส่วนหนึ่งของการตัดสินใจท่องเที่ยวสำหรับผู้คนทั่วโลก การรักษาแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมที่มีความสำคัญดังกล่าว ให้คงอยู่และสามารถรักษาเรื่องราวความเป็นมา เป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ของผู้คนต่างๆ และเป็นเครื่องแสดงถึงความสำคัญของการแลกเปลี่ยนคุณค่าของมนุษย์ องค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ในฐานะผู้รับผิดชอบดูแลแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมและธรรมชาติที่ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกของโลก ได้ก่อตั้งระบบการดำเนินงาน ในรูปแบบของอนุสัญญาระหว่างประเทศและมีมติรับรอง “อนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองมรดกโลกทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติ (The World Heritage Convention)” เมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน พ.ศ. 2515 (ค.ศ. 1972) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศในการคุ้มครองและอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติให้ดำรงคุณค่าความโดดเด่นเป็นมรดกของมวลมนุษยชาติทั้งในปัจจุบัน และในอนาคตต่อไป

ยูเนสโกโดยการบังคับใช้อนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองมรดกโลกทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติ กับภาคีสมาชิกกว่า 190 ประเทศ ได้กำหนดระบบการบริหารจัดการแหล่งมรดกโลก ซึ่งมีสาระสำคัญสรุปได้ดังต่อไปนี้

1) แหล่งมรดกโลกทุกแหล่งจำเป็นต้องมีระบบบริหารจัดการ โดยมีแนวคิดที่สำคัญในการบริหารจัดการ คือ การแบ่งพื้นที่การดูแลและจัดการมรดกโลก ให้มีส่วนของเขตพื้นที่ที่คุ้มครองโบราณสถาน (core zone) และเขตพื้นที่กันชน (buffer zone) ในพื้นที่ดังกล่าวต้องมีความเข้มงวด ไม่ให้มีการปลูกสิ่งที่อยู่อาศัย ห้ามมิให้มีการเปลี่ยนแปลงใดๆ นอกเหนือจากการอนุรักษ์ และการจัดการเข้าเยี่ยมชมอย่างเหมาะสม

2) การจัดการแหล่งมรดกโลก ควรจะประกอบไปด้วยการดูแลในเรื่องดังต่อไปนี้

(1) การจัดการทรัพยากรและการปกป้องรักษา อันเกิดจากการคุกคามพื้นที่มรดกโลก เช่น การขยายตัวของเมือง การโจรกรรมศิลปวัตถุ สาเหตุและปัจจัยทางธรรมชาติ ซึ่งต้องมีการเตรียมการเผชิญปัญหาและเฝ้าติดตาม

(2) การใช้ของมนุษย์ การเป็นแหล่งมรดกโลกทำให้มีการลงทุนมากขึ้น มีผู้คนเดินทางเข้ามาเยี่ยมชมมากขึ้น จึงจำเป็นในการจัดการให้เกิดความสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และท่องเที่ยว ให้เกิดผลกระทบน้อยที่สุด

(3) การวิจัยและการเฝ้าระวัง เป็นหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน รวมทั้งหน่วยงานผู้รับผิดชอบแหล่งมรดกโลก ที่จะประเมินสภาพ รวบรวมข้อมูล และแบ่งปันข้อมูลเพื่อการพัฒนา เนื่องจากต้องรายงานต่อคณะกรรมการมรดกโลกอย่างเป็นทางการในทุก 6 ปี

(4) การบริหารจัดการ โดยหลักคือการบริหารจัดการเงินจากแหล่งทุนต่างๆ ซึ่งมีความจำเป็นต่อการอนุรักษ์ การจัดการ การพัฒนา และการศึกษา ซึ่งสำคัญสำหรับทุกคนที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่มรดกโลก อาทิ

นักท่องเที่ยว ประชาชนในพื้นที่ นักการเมืองท้องถิ่น เพื่อสร้างให้เกิดความตระหนักในคุณค่า และจัดการให้มรดกโลกได้รับการคุ้มครองอย่างถูกต้องและเหมาะสม

บทบาทขององค์การยูเนสโกในการดูแลทรัพยากรทางวัฒนธรรม จะมุ่งเน้นในด้านการป้องกัน (prevention) การจัดการ (management) และการช่วยเหลือ (intervention) ซึ่งในการเข้าไปช่วยเหลือประเทศต่างๆ ในการดูแลรักษามรดกทางวัฒนธรรมนั้น จะเน้นสนับสนุนกิจกรรมการอนุรักษ์ที่เกี่ยวข้องกับการรักษาสภาพแวดล้อม โดยการปรับเปลี่ยนทัศนคติแนวคิดให้เป็นไปในแนวทางเดียวกันกับมรดกวัฒนธรรม เพื่อให้เกิดการตระหนักในหมู่ประชาชน ส่งเสริมให้ผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยเฉพาะชุมชนท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วม

การบริหารจัดการแหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรม ตามคู่มือการดูแลรักษาโบราณสถาน สำหรับการมีส่วนร่วมของท้องถิ่น ของกรมศิลปากร ที่ภทรานิษฐ์ ศุภกิจโกศล และคณะ (2554) ได้ทำการสรุปและอธิบาย สำหรับการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมในประเทศไทย โดยแบ่งไว้เป็นด้านต่างๆ ดังต่อไปนี้

1) ด้านการเผยแพร่ ซึ่งการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมจะดำเนินไปได้และประสบความสำเร็จ จะต้องได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานต่างๆ ในสังคม ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน โดยความร่วมมือดังกล่าวจะเกิดขึ้นได้เมื่อทุกฝ่ายมีความเข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญของการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมไว้ให้คนรุ่นหลังได้สามารถใช้ทุนทางวัฒนธรรมดังกล่าวไปใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างยั่งยืน การเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจและการสนับสนุนการเผยแพร่ความรู้ เป็นสิ่งที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่อยู่ในพื้นที่มรดกทางวัฒนธรรมจำเป็นต้องทำและร่วมมือกัน เพื่อสร้างความเข้าใจและความตระหนักแก่ประชาชนทั่วไป โดยมีการจัดกิจกรรมให้ความรู้ เช่น โครงการเผยแพร่ นิทรรศการ การจัดทำสื่อ เป็นต้น

2) ด้านการอนุรักษ์ หน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุในประเทศไทยคือ กรมศิลปากร โดยทำการซ่อมแซม การบำรุง และสงวนรักษาอย่างระมัดระวังไม่ให้เกิดความเสียหายไปกว่าเดิม ทั้งนี้เพื่อรักษาคุณค่าทางประวัติศาสตร์ศิลปกรรม และความเป็นโบราณสถานและโบราณวัตถุ กรมศิลปากรได้วางระเบียบปฏิบัติว่าด้วยการอนุรักษ์โบราณสถาน พ.ศ. 2528 เช่น ระเบียบข้อที่ 14 ระบุว่า “โบราณสถานที่เป็นปูชนียสถานอันเป็นที่เคารพบูชา ซึ่งเป็นที่รู้จักคุ้นเคยกันดีของประชาชนโดยทั่วไป จะต้องบูรณะไว้โดยไม่มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงลักษณะสี ทรวดทรง ซึ่งจะทำให้โบราณสถานนั้นหมดคุณค่า หรือเสื่อมความศักดิ์สิทธิ์ไป” เป็นต้น การอนุรักษ์โบราณสถานและโบราณวัตถุจึงเป็นหน้าที่ของประชาชนทุกคนตามพระราชบัญญัติ

มรดกทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นเป็นสิ่งที่มนุษย์ใช้สติปัญญาและความรู้ความสามารถสร้างสรรค์ขึ้นมาหรือดัดแปลงจากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้เกิดประโยชน์ต่อตนและสังคมในสมัยนั้นๆ สถานที่หรือสิ่งของเหล่านั้น เมื่อตกทอดเป็นมรดกมาถึงคนรุ่นปัจจุบัน กลายเป็นโบราณสถานและโบราณวัตถุ การอนุรักษ์สิ่งเหล่านี้

และใช้ประโยชน์ให้เต็มที่ที่เป็นหน้าที่ของคนรุ่นปัจจุบันและรุ่นต่อไป ดังนั้นการอนุรักษ์และการพัฒนาจึงเป็นหลักการที่ต่อเนื่องกัน

3) ด้านการดูแล การกิจและหน้าที่ที่กรมศิลปากรดำเนินการถ่ายโอนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้านศิลปวัฒนธรรม จารีตประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น ในส่วนของการปกป้องคุ้มครอง ควบคุม ดูแล รักษา โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติมีกรอบและแนวคิดที่ประกอบด้วย (1) การรักษาความสะอาด (2) การกำจัดสิ่งกีดขวาง (3) จัดเตรียมถังขยะที่มีรูปลักษณ์ที่เหมาะสมพอเหมาะ (4) การปกป้องคุ้มครอง/รักษาความปลอดภัย (5) การซ่อมแซมเบื้องต้นตามรูปแบบ วัสดุ และวิธีการดั้งเดิม (6) การค้าขายโบราณสถาน (7) การสงวนรักษา (8) การเสริมความมั่นคงแข็งแรง (9) การบูรณะ (10) การปฏิสังขรณ์ (11) การประกอบคืนสภาพหรืออนัสติโลซิส (12) การประยุกต์การใช้สอย

4) ด้านการบำรุงรักษา การกิจการบำรุงรักษาโบราณสถาน คือ การระมัดระวังโบราณสถานไม่ให้เสื่อมสภาพ หรือหยุดยั้งการเสื่อมสภาพ โดยไม่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงลักษณะรูปร่างของโบราณสถาน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องได้รับความเห็นชอบจากกรมศิลปากรก่อน จึงจะสามารถดำเนินการต่างๆ ในการบำรุงรักษาได้

5) ด้านการให้บริการในพื้นที่โบราณสถาน ซึ่งการกิจการให้บริการในพื้นที่โบราณประกอบด้วยกิจกรรมดังนี้

(1) การให้บริการข้อมูลทางวิชาการ คือ การนำเสนอข้อมูลทางวิชาการแก่สาธารณชน เพื่อความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้อง

(2) การนำเสนอข้อมูลวิชาการแก่สาธารณชนจะต้องอยู่บนพื้นฐานแห่งความถูกต้องไม่ขัดแย้งกับข้อมูลที่เป็นทางการของกรมศิลปากร

(3) การจัดทำป้ายสื่อความหมาย จะต้องเป็นไปตามแนวทางที่กำหนดไว้ในแผนแม่บทการอนุรักษ์โบราณสถานนั้นๆ

(4) คอยควบคุมไม่ให้มีการติดตั้งป้ายที่เกินความจำเป็น ซ้ำซ้อน อันจะเป็นเหตุให้เกิดความรกรุงรัง กีดขวางทัศนียภาพทั้งดงาม และอาจให้ข้อมูลที่ขัดแย้งกัน

(5) ควรออกแบบป้ายสื่อความหมายให้เหมาะสมกับประโยชน์ใช้สอยและที่ตั้งของป้าย เพื่อประโยชน์สูงสุดในการบริการด้านข้อมูลข่าวสาร

6) ด้านการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ คือ การประชาสัมพันธ์ข่าวสารกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับโบราณสถาน เพื่อให้ประชาชนเห็นคุณค่า เกิดความรู้สึกหวงแหน และร่วมกันอนุรักษ์ ตลอดจนเพื่อให้รับทราบและเข้าใจการทำงานอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม

7) ด้านการจัดสิ่งอำนวยความสะดวก คือ การก่อสร้างและการบริหารจัดการ ดูแลสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ที่จะให้มีขึ้นตามแผนแม่บทที่มีความเหมาะสมกับโบราณสถานแต่ละแห่ง เช่น อาคารศูนย์ข้อมูล ร้านค้าของที่ระลึก สุขา รวมทั้งการปรับปรุงทัศนียภาพทางเข้าสุสาน เพื่อความสะดวกในการเยี่ยมชม

8) ด้านการจัดกิจกรรมทางด้านการศึกษาอื่นๆ คือ การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนทางศิลปวัฒนธรรม การปลูกจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์ และเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น

สำหรับตัวอย่างการบริหารจัดการมรดกโลกในไทย การศึกษาของสุนีย์ ทองจันทร์ และคณะ (2556) อธิบายการบริหารจัดการมรดกโลกในไทย โดยศึกษากรณี “นครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาและเมืองบริวาร” ซึ่งมีหน่วยงานที่รับผิดชอบในการบริหารจัดการพื้นที่ดังกล่าว คือ กรมศิลปากร มูลนิธิวิหารพระมงคลบพิตร เทศบาลนครพระนครศรีอยุธยา และกรมธนารักษ์ จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบดูแลพื้นที่มรดกโลกพระนครศรีอยุธยา สำนักศิลปากรเขตพื้นที่ 3 ภายใต้การรับผิดชอบของกรมศิลปากร มีหน้าที่หลัก ดูแลทางด้านวิชาการ และมีสำนักงานอุทยานประวัติศาสตร์ที่บริหารจัดการดูแลพื้นที่ในเกาะเมืองและพื้นที่โบราณสถานที่อยู่ในเกาะเมือง ซึ่งภายในเกาะเมืองมีพื้นที่ทั้งหมด 1,810 ไร่ ประกาศขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลก ประมาณ 360 กว่าไร่ โบราณสถานและโบราณวัตถุส่วนใหญ่จะอยู่ในเมือง วัด และเขตชุมชน โดยการบริหารจัดการแหล่งมรดกโลกที่ได้ขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกพระนครศรีอยุธยาจะมีการแต่งตั้งคณะทำงาน 2 คณะ คือ คณะกรรมการอำนวยการและควบคุมการดำเนินการโครงการอนุรักษ์และพัฒนาานครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา ซึ่งคณะรัฐมนตรีมีมติแต่งตั้งเมื่อวันที่ 23 มิถุนายน พ.ศ. 2552 มีรองอธิบดีกรมศิลปากรเป็นกรรมการและเลขานุการ และคณะกรรมการบริหารจัดการกำกับควบคุมดูแลนครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา โดยมีประธานคณะกรรมการชุดแรกเป็นผู้แต่งตั้ง มีผู้ว่าราชการจังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นประธานและผู้อำนวยการสำนักศิลปากรที่ 3 พระนครศรีอยุธยาเป็นกรรมการและเลขานุการ โดยมีคณะกรรมการทั้งหมด 33 คน

อีกหน่วยงานกลางอีกหน่วยงานหนึ่งคือ กรมธนารักษ์ มีอำนาจหน้าที่ในการกลั่นกรองการก่อสร้างสิ่งปลูกสร้างต่างๆ ในพื้นที่เกาะเมืองพระนครศรีอยุธยา บุคคลใดจะก่อสร้างสิ่งก่อสร้างในเกาะเมือง ต้องเขียนแบบขออนุญาตต่อกรมธนารักษ์ และกรมศิลปากรว่าพื้นที่ที่ขออนุญาตก่อสร้างนั้นอยู่ในพื้นที่ห้ามก่อสร้างหรือไม่ เช่น อยู่ในเขตโบราณสถาน โบราณวัตถุที่ขึ้นทะเบียนไว้หรือไม่ ถ้าไม่ใช่ ก็อนุญาต หลังจากนั้นจึงขออนุญาตการสร้างกับ

เทศบาลนครพระนครศรีอยุธยาต่อไป นอกจากนี้ยังมีหน่วยงานสนับสนุน อย่างเช่น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานพระนครศรีอยุธยา ที่ไม่มีอำนาจและหน้าที่ในการบริหารจัดการโบราณสถาน โบราณวัตถุและสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ แต่จะมีส่วนให้ความร่วมมือในการประชาสัมพันธ์มรดกโลกให้ชาวโลกและชาวไทยได้รู้จัก โดยเข้าไปเป็นกรรมการในคณะทำงานเกี่ยวกับมรดก ซึ่งมีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธานและตัวแทนสำนักงานอุทยานประวัติศาสตร์เป็นเลขานุการ มีเป้าหมายหลักเพื่อเผยแพร่ ส่งเสริมประชาสัมพันธ์ และทำการตลาดในด้านการท่องเที่ยว

สำหรับหน่วยงานท้องถิ่นคือ สำนักงานเทศบาลนครพระนครศรีอยุธยา มีภารกิจตามอำนาจหน้าที่ในหลายๆ ด้าน แต่มีภารกิจหลักที่อยู่ในความรับผิดชอบคือ การจัดให้มีระบบโครงสร้างพื้นฐานและระบบสาธารณูปโภค ซึ่งเป็นบริการสาธารณะ และเนื่องจากเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยามีโบราณสถานเป็นจำนวนมาก เป็นสถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม มีโรงพยาบาล สถาบันศึกษา และสถานที่ราชการหลายแห่ง และมีประชากรแฝงจำนวนมาก เข้ามาพักอยู่ในเขตเทศบาลฯ ทำให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับการควบคุม กำกับ ดูแลการปลูกสร้างอาคารในพื้นที่เกาะเมืองจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งเกี่ยวข้องกับหลายหน่วยงานนั้น อำนาจหน้าที่ที่แตกต่างกันของหน่วยงาน เช่น กรมศิลปากรมุ่งเน้นการอนุรักษ์โบราณสถานแต่เพียงอย่างเดียว ในขณะที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องจัดให้มีระบบโครงสร้างพื้นฐานและระบบสาธารณูปโภคอย่างทั่วถึง การศึกษาของศูนย์ และคณะจึงสะท้อนถึงปัญหาการบริหารจัดการพื้นที่มรดกโลกในไทย ที่หน่วยงานต่างๆ มีกฎหมายบังคับใช้ และมีบทบาทหน้าที่ที่แตกต่างและทับซ้อนกัน

นอกจากนี้การศึกษาของธาดรี มหันตรัตน์ และสิริพัฒน์ ลากิจิตร (2556) ที่ทำการศึกษารูปแบบการบริหารจัดการมรดกโลกนครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาและเมืองบริวาร ได้ให้ข้อเสนอแนะถึงรูปแบบการบริหารจัดการพื้นที่มรดกโลกดังกล่าวไว้ว่า ควรจัดให้มีหน่วยงานกลางซึ่งเป็นองค์กรอิสระในลักษณะ “องค์การมหาชน” ที่รับผิดชอบดูแล บริหารจัดการ และการวางผังเมือง เพื่อกำหนดพื้นที่อนุรักษ์โดยไม่ขัดแย้งกับการเติบโตของเมือง หน่วยงานดังกล่าวจะช่วยสร้างให้เกิดความสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และการพัฒนาทางเศรษฐกิจที่มีคุณประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่นอย่างแท้จริง โดยธาดรีและสิริพัฒน์ ได้เสนอให้ผลักดันและพัฒนาให้มีการบัญญัติกฎหมายว่าด้วยสิทธิในวัฒนธรรมและธุรกิจขึ้น เพื่อคุ้มครองเป็นการเฉพาะ ควบคุมใน 3 มิติ คือ (1) กำหนดให้มีการจัดตั้งองค์กรของรัฐ มีอำนาจหน้าที่เฉพาะและชัดเจนในการคุ้มครองมรดกทางวัฒนธรรมไม่ให้ถูกละเมิดสิทธิในวัฒนธรรม (2) กำหนดความรับผิดชอบและหน้าที่ของภาคธุรกิจหรือเอกชนให้มีการเคารพสิทธิของบุคคลและวัฒนธรรมชุมชน และ (3) กำหนดให้มีกระบวนการ ระเบียบ วิธีการ การมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น

รวมทั้งระบบและกลไกเพื่อแก้ไขปัญหาอย่างได้ผลผ่านกระบวนการยุติธรรม และเสนอแผนบริหารจัดการเพื่อให้เกิดความต่อเนื่องและมีความยั่งยืน ดังนี้

(1) จัดทำแผนบูรณาการร่วมกันระหว่างหน่วยงาน เพื่อลดความซ้ำซ้อนและข้อขัดแย้ง โดยมุ่งที่ประโยชน์ส่วนรวม

(2) กำหนดพื้นที่ในรูปของแผนแม่บทและกฎหมายกำหนดพื้นที่อย่างชัดเจนว่าเขตใดเป็นเขตพื้นที่คุ้มครองโบราณสถาน และเขตใดเป็นเขตพื้นที่กันชน

(3) จัดทำวาระแห่งชาติ จัดตั้ง “องค์การมหาชน” ที่เป็นองค์กรอิสระเพื่อทำหน้าที่บริหารจัดการเมืองมรดกโลก โดยคณะกรรมการการุณยธรรม ทั้งนี้ องค์การมหาชนควรมีกรรมการบริหาร อาจจะเลือกตั้งมาจากผู้ทรงคุณวุฒิ ตัวแทนภาคประชาชน เพื่อมาทำหน้าที่บริหารจัดการในรูปแบบองค์กรอิสระที่มีความคล่องตัว

(4) กรมศิลปากร ร่วมมือกับสถาบันการศึกษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดการให้ความรู้เพื่อสร้างจิตสำนึกอย่างต่อเนื่อง กับ นักเรียน นักศึกษา และประชาชนทั่วไป

(5) กระทรวงศึกษาธิการ บรรจุเรื่องมรดกโลกไว้ในหลักสูตรการศึกษาระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา อุดมศึกษา เพื่อให้นักเรียนนักศึกษามีความรู้และเกิดความตระหนักในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมและมรดกของโลก

การบริหารจัดการพื้นที่มรดกโลกในต่างประเทศ แต่ละประเทศต่างมีวิธีการบริหารจัดการรักษาแหล่งมรดกโลกที่ไม่เหมือนกัน ตัวอย่างการบริหารจัดการมรดกโลกในต่างประเทศ ในงานศึกษาของอุดมลักษณ์ ฮุ่นตระกูล (ออนไลน์) อธิบายการจัดการมรดกวัฒนธรรม กรณีเขตเมืองพระนคร ประเทศกัมพูชา ที่ประกอบไปด้วย นครวัด นครธม และกลุ่มโบราณสถานใกล้เคียง ที่ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลก เมื่อปี ค.ศ. 1991 หลังจาสิ้นสุดปัญหาทางการเมืองภายในประเทศกัมพูชา ซึ่งสถานการณ์ช่วงเวลานั้น ประเทศกัมพูชาไม่มีความพร้อม เพราะขาดบุคลากรที่เป็นนักโบราณคดีและนักวิชาการที่เสียชีวิตจากการปกครองประเทศของเขมรแดง รูปแบบการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมจึงเป็นการได้รับความร่วมมือจากนานาชาติ มากกว่า 20 ประเทศ รัฐบาลกัมพูชาได้จัดตั้งองค์กรที่ทำหน้าที่ดูแลและประสานงานกับนานาชาติขึ้นมาชื่อว่า APSARA Authority มีขอบเขตในการดูแลเขตเมืองพระนครและกลุ่มโบราณสถานใกล้เคียงอันเกี่ยวเนื่องกับเมืองพระนคร และแหล่งโบราณสถานในเขตจังหวัดเสียมเรียบ

ซึ่งองค์กร APSARA (อัสปรา) มีรูปแบบการทำงานเดียวกันกับกรมศิลปากรของไทย แต่มีความแตกต่างกันตรงโครงสร้าง ที่ในกัมพูชามีกระทรวงวัฒนธรรมคอยดูแลเรื่องการศึกษา วิจัย และจัดการแหล่งโบราณคดี เช่นเดียวกับกรมศิลปากร แต่ APSARA ไม่ได้ขึ้นตรงกับกระทรวงวัฒนธรรม หากขึ้นตรงกับคณะรัฐมนตรี

งบประมาณในการบริหารจัดการทั้งการชดคัน วิจัย อนุรักษ์ และจัดแสดงโบราณวัตถุมาจากรายได้ค่าธรรมเนียมเข้าชมโบราณสถานและพิพิธภัณฑ์ที่อยู่ในความดูแลของ APSARA ผ่านการจัดเก็บโดยบริษัทเอกชนภายใต้ APSARA การติดต่อทำวิจัย เข้าชม หรือศึกษาค้นคว้าไม่ว่าจะเป็นเจ้าหน้าที่ขององค์กรเอง หรือนักวิชาการจากต่างประเทศต้องมีเอกสารบัตรผ่านโบราณสถานทุกคน APSARA มีจึงลักษณะการทำงานแบบรัฐวิสาหกิจ แต่ไม่ได้มีอิสระ รัฐบาลก็มาบุกรุกบริหารงบประมาณผ่านองค์กร APSARA จากรายได้เก็บค่าเข้าชมที่ปีหนึ่งมีจำนวนมหาศาล รัฐบาลจึงสร้างระบบเพื่อป้องกันการคอร์รัปชั่น คือ บริษัทเอกชนจะมีหน้าที่จัดเก็บและนำส่งเงินให้รัฐ (ทั้งขายและตรวจสอบตัวเข้าชม) ซึ่งผู้ดูแลเงินคือกระทรวงการเงินและการลงทุน (Ministry of Finance and Investment) เงินที่ได้นั้นจะกระจายไปหลายส่วนส่วนหนึ่งจะกลับมาสู่ APSARA

ส่วนของการวิจัยศึกษาค้นคว้า รวมไปถึงการอนุรักษ์และบูรณะโบราณสถานภายในเขตเมืองนคร APSARA สามารถดำเนินการวิจัยด้วยตนเอง แต่ยังคงขาดแคลนองค์ความรู้และเทคโนโลยี ทำให้ส่วนใหญ่จะทำความร่วมมือกับองค์กรหรือมหาวิทยาลัยจากนานาชาติในการวิจัยชดคันทางโบราณคดีมากกว่า การจัดการแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมในอำนาจการดูแลของ APSARA ยังมีบทบาทหน้าที่อีกมากมาย อาทิ การวางแผนเพื่อพัฒนาการจัดการและการท่องเที่ยว การกำหนดทิศทางการพัฒนาบูรณะ อนุรักษ์ให้กับทีมงานที่หลากหลาย รวมไปถึงข้อกำหนดในการประชุมเสนอความก้าวหน้าของแต่ละทีม ซึ่งอุดมลักษณะเห็นว่รูปแบบการบริหารจัดการหลายอย่างของ APSARA เป็นประโยชน์และสมควรที่ประเทศไทยน่าจะลองนำมาปรับใช้ เพื่อให้การจัดการมรดกทางวัฒนธรรมของไทย มีการกระจายอำนาจ รวมไปถึงตรวจสอบการทำงานเพื่อสร้างมาตรฐานที่ใกล้เคียงกันได้

การศึกษาการจัดการมรดกโลกทางวัฒนธรรมอีกงานหนึ่งของชีวิสิทธิ์ บุญเกียรติ (2557) ทำการศึกษากรณีมรดกโลกเมืองมะละกาและเมืองปีนังในประเทศมาเลเซีย ที่มีกระบวนการจัดการแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมด้วยการนำเสนอถึงการฟื้นฟูและการปรับเปลี่ยนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวสำหรับนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ ความพยายามของรัฐบาลที่เข้ามากำหนดภาพลักษณ์ให้เมืองเป็นบ่อเกิดของชาติและจินตนาการ ความเป็นพื้นที่ของการช่วงชิงความหมายของมรดก และทิศทางการทำงานของแต่ละภาคส่วนทั้งภาครัฐ ประชาสังคม และสมาคมต่างๆ ซึ่งเมืองมะละกาและจอร์จทาวน์ในปีนังได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกเมื่อ ค.ศ. 2008 เมืองทั้งสองแห่งนี้ได้อาศัยภูมิทัศน์ทางสถาปัตยกรรม ประวัติศาสตร์ และชาติพันธุ์ ในการเล่าขานมรดกดังกล่าว แต่กระบวนการทำงานและบทบาทขององค์กรในพื้นที่นั้นกลับมีความแตกต่างกัน

สำหรับภาครัฐบาลทั้งส่วนกลางและท้องถิ่น จะมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการกำหนดนโยบายการอนุรักษ์ เมื่อเมืองต้องก้าวเข้าสู่การเป็นสถานที่ท่องเที่ยวระดับโลก รัฐบาลท้องถิ่นได้ตระหนักถึงการอนุรักษ์และธำรงรักษาปกป้องอาคารสำคัญทางประวัติศาสตร์ โดยมีการสำรวจและจัดทำทะเบียนอาคารสำคัญ พร้อมกับการออก

กฎหมายยกเลิกควบคุมการเช่าเพื่อเอื้อประโยชน์ให้กับการพัฒนาเมืองในพื้นที่ชั้นใน การกระจายวงวนภาษีสำหรับโครงการลงทุนปรับปรุงอาคารมรดก การลดการประเมินตัวเลขกิจการที่ปรับใช้อาคารเก่าในการส่งเสริมธุรกิจการท่องเที่ยว นโยบายนี้เน้นการเชิญชวนให้ภาคเอกชนเข้ามาลงทุนในการปรับปรุงอาคาร ในทางหนึ่งเป็นการรักษามรดกสถาปัตยกรรมในพื้นที่ และแสดงให้เห็นถึงประโยชน์ใช้สอยที่มีอยู่ในปัจจุบัน แต่ในอีกทางหนึ่ง เป็นปัจจัยก่อให้เกิดการเปลี่ยนกลุ่มคนที่ใช้พื้นที่ เพราะค่าเช่าที่แพงขึ้นหรือรูปแบบของธุรกิจเดิมไม่ตอบโจทย์กับตลาดท่องเที่ยวที่ภาครัฐกำหนด การอนุรักษ์ดังกล่าวจึงส่งผลกระทบกับเจ้าของอาคารและผู้เช่าในเมืองขึ้น

การบริหารจัดการของภาครัฐในการดูแลและอนุรักษ์มรดกสำคัญในเมืองมะละกาและปีนัง ไม่เป็นเพียงแต่การดำเนินการอยู่ฝ่ายเดียว ปัญหาที่เกิดจากการจัดการของภาครัฐทำให้เกิดภาคประชาสังคมในเมืองปีนังรวมตัวกันขึ้นมาเพื่อช่วงชิงความหมายและการจัดการมรดกของเมือง เครือข่ายของนักประวัติศาสตร์ นักวิชาการ สถาปนิก นักสิ่งแวดล้อม ได้จัดตั้งสมาคมมรดกปีนังหรือ Badan Warisan Pulau Pinang (Pinang Heritage Trust) ซึ่งให้ความสำคัญกับมรดกที่ครอบคลุมทั้งภูมิทัศน์ของเมือง การแสดง ศิลปหัตถกรรม วัฒนธรรม โดยสมาคมได้จัดให้มีการแลกเปลี่ยนกับผู้เชี่ยวชาญจากนานาชาติ นอกจากสมาคมมรดกปีนังแล้ว ยังมีองค์กรที่มีส่วนในการพัฒนาเมืองและอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมอื่นๆ อีก เช่น องค์กรเพื่อการพัฒนาปีนัง (Penang Development Corporation) กลุ่มพิทักษ์มรดกปีนัง (PHT) เป็นต้น

ตัวอย่างการบริหารจัดการมรดกโลกทางวัฒนธรรมอีกแห่งหนึ่ง จากการสรุปของสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (2556) ได้ยกตัวอย่างย่านเมืองเก่ามาร์ราเกช (Medina of Marrakesh) ในประเทศโมร็อกโก มาร์ราเกชหรือที่รู้จักกันโดยทั่วไปในชื่อเมืองสีแดง “Red City” ถือได้ว่าเป็นเมืองที่มีย่านเมืองเก่ามีชีวิตที่มีขนาดใหญ่ที่สุดของประเทศโมร็อกโก มีป้อมปราการขนาดใหญ่ที่มีประตูเมืองตั้งตระหง่านใหญ่โต อนุสาวรีย์และบ้านเรือนที่อยู่อาศัยจำนวนมาก สวนพฤกษศาสตร์ที่ได้รับการสงวนไว้ ตลาดเก่าที่ทำการค้าขายสืบทอดกันมาอย่างยาวนาน รวมถึงงานหัตถกรรมพื้นบ้าน ลานกว้างกลางจัตุรัส Jamaâ ElFnasquare ซึ่งเป็นศูนย์กลางการชุมนุมของผู้คนภายในเมือง เป็นบริเวณที่เป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมระหว่างย่านเมืองเก่ากับโลกภายนอก

การบริหารจัดการในระยะแรกของการเสนอชื่อเป็นแหล่งมรดกโลก ชุมชนท้องถิ่นถูกจำกัดบทบาทในการเข้ามามีส่วนร่วม โดยการดำเนินการส่วนใหญ่อยู่ภายใต้การทำงานของกระทรวงมหาดไทย และการทำงานพัฒนาเมืองในระดับกรมโดย Department for Urbanism มีกระทรวงวัฒนธรรมมีส่วนในการอนุรักษ์ปกป้องพื้นที่จากธุรกิจอสังหาริมทรัพย์และการพัฒนาเมือง การพัฒนาด้านการท่องเที่ยว เมืองนี้มีปัญหาแหล่งวัฒนธรรมกับการเติบโตของประชากรและการท่องเที่ยว ภัยคุกคามจากปัญหาด้านความกลมกลืนของสิ่งปลูกสร้าง ความงดงามของ

รูปแบบการตกแต่งบริเวณด้านหน้าอาคาร รวมถึงปัญหาความยากจน และคุณภาพชีวิต จึงมีความจำเป็นในการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่อนุรักษ์กับชุมชนท้องถิ่นและชุมชนโดยรอบให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นแนวทางในการขับเคลื่อนโครงการนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับการอนุรักษ์พื้นที่และแก้ปัญหาทางสังคมในเมืองมรดกโลก

เมืองมาร์ราเกชมีการดำเนินการร่วมกันระหว่างหน่วยงานภาครัฐและผู้อยู่อาศัย เพื่อที่จะบรรเทาปัญหาความยากจนและช่วยปรับปรุงรายได้ครัวเรือนให้ดีขึ้น ภายใต้กรอบแผนการดำเนินงานของ the National Initiative for Human Development (INDH) ส่งผลให้เกิดการฟื้นฟูและปรับปรุงโรงแรมขนาดใหญ่แบบดั้งเดิม (Caravanserais) จำนวน 11 แห่งภายในย่านเมืองเก่า มีการนำเสนอรูปแบบและมุมมองเกี่ยวกับการฟื้นฟูโดยพิจารณาจากลักษณะทางสังคมและเศรษฐกิจรูปแบบใหม่ เช่น โรงงานผลิตเครื่องจักสาน ทั้งนี้สถานะของการเป็นแหล่งมรดกโลกไม่เพียงแต่ช่วยในการปกป้องบ้านเรือนเหล่านี้จากการถูกละเลยและปล่อยให้เสื่อมสลายไปเท่านั้น แต่ยังช่วยต่อลมหายใจให้กับบ้านเรือนเหล่านั้น โดยส่งผลกระทบด้านบวก

แก่เมืองที่อยู่โดยรอบ อีกตัวอย่างหนึ่งได้แก่จัตุรัส Jamaâ El Fnassquare จัตุรัสแห่งนี้ได้รับการป้องกันโดยการประยุกต์ใช้ความสามารถในการรับรู้ของผู้คนถึงคุณค่าความสำคัญที่เป็นนามธรรมของมรดกทางวัฒนธรรม ซึ่งเมื่อไม่นานมานี้ได้มีการดำเนินการในรูปแบบของสมาคม และมีส่วนช่วยให้เกิดแรงบันดาลใจในการเข้าไปมีส่วนร่วมอย่างเต็มรูปแบบในโครงการใดๆ ที่มีส่วนช่วยในการปกป้องอนุรักษ์พื้นที่ของชุมชน

กิจกรรมที่ก่อให้เกิดความร่วมมือและถ่ายทอดองค์ความรู้จากฐานสู่ฐาน โดยเน้นไปที่คนหนุ่มสาว ถูกจัดขึ้นควบคู่กันไปกับการฝึกภาคปฏิบัติ การประเมิน การสนับสนุนจากสังคม การดูแลรักษาสุขภาพ และอื่นๆ การเป็นพันธมิตรร่วมกันระหว่างหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนภายในย่านเมืองเก่ามาร์ราเกช จะมีความแตกต่างกัน บางโครงการประสบความสำเร็จภายใต้กรอบแผนการดำเนินการในแผนพัฒนาชุมชน ซึ่งริเริ่มขึ้นโดยนายกเทศมนตรีของเมือง และยังมีแผนการดำเนินงานตาม PCD ซึ่งแผนการดังกล่าวอาศัยหลักการพื้นฐานของความร่วมมือกันในการทำงานระหว่างหน่วยงานที่ประกอบด้วย สมาชิกคณะเทศมนตรี ตัวแทนจากภาคประชาสังคม นักวิชาการจากมหาวิทยาลัย และนักลงทุนจากภาคเอกชน ซึ่งแผนการดำเนินงาน PCD จะประกอบไปด้วยชุดโครงการที่เลือกโดยผู้เข้าร่วมสัมมนาเชิงปฏิบัติการที่จัดขึ้นเมื่อปี ค.ศ. 2010 โครงการต่างๆ เหล่านี้ครอบคลุมเนื้อหาในหลายประเด็น ได้แก่ โครงสร้างพื้นฐานและการจราจรภายในเมือง การต่อสู้กับรูปแบบที่อยู่อาศัยที่ไม่ถูกสุขลักษณะ การเข้าถึงบริการขั้นพื้นฐาน และการต่อสู้กับการกีดกันทางสังคมและความยากจน การวางผังเมืองทั้งในส่วนที่เป็นเมืองและแหล่งมรดกโลก สภาพแวดล้อมของเมืองและการพัฒนาอย่างยั่งยืน การปกครองส่วนท้องถิ่น สังคมและวัฒนธรรม รวมถึงกิจกรรมกีฬาภายในชุมชนเมือง

การจัดการแหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรมในไทยและต่างประเทศข้างต้น อาศัยการทำงานและกระบวนการที่ออกแบบโดยภาครัฐเป็นหลัก บางพื้นที่มีกระบวนการทำงานร่วมกับภาคประชาสังคมอย่างเช่นในประเทศมาเลเซีย หรือกับภาคเอกชนดังตัวอย่างในประเทศโมร็อกโก ส่วนในประเทศไทยกรณีของพื้นที่พระนครศรีอยุธยาพบว่ามีปัญหาที่ทับซ้อนของบทบาทหน้าที่ของหน่วยงานที่เข้ามาดูแล การขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน และจิตสำนึกร่วมของการหวงแหนแหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรม ซึ่งมีความแตกต่างกับเมืองมะละกา และป็นที่ภาครัฐพยายามสร้างและช่วงชิงความหมายของมรดกโลกก่อนภาคประชาสังคม และเกิดความร่วมมือขึ้นในภายหลัง ตัวอย่างการบริหารจัดการดังกล่าวในแต่ละพื้นที่ประเทศ ที่มีความแตกต่างทางเชื้อชาติ ประชากร ภาษา ศาสนา และวัฒนธรรม และรูปแบบการปกครองของรัฐ ทำให้การบริหารจัดการแหล่งมรดกโลกในแต่ละพื้นที่มีความแตกต่างกันไป แต่โดยสรุปแล้วทุกพื้นที่ต้องปฏิบัติให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์การดูแลอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองมรดกโลกทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติ (The World Heritage Convention) ที่ร่างและกำหนดขึ้นโดยองค์การยูเนสโก และต้องพยายามคงรักษาสถานะของความเป็นมรดกโลกเอาไว้ด้วยไปพร้อมกัน

2.4 นโยบายการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน

การจัดทำแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวอาเซียน (ASEAN Tourism Strategic Plan –ATSP) ในการประชุมครั้งที่ 9 ณ กรุงพนมเปญ ประเทศกัมพูชา เมื่อ พ.ศ.2552 คณะทำงานพิเศษเพื่อการรวมตัวด้านการท่องเที่ยวอาเซียน (Special Working Group on ASEAN Tourism Integration) มีมติเห็นชอบให้จัดทำแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวอาเซียน (ASEAN Tourism Strategic Plan –ATSP) เพื่อสนับสนุนเป้าหมายของประชาคมอาเซียนในปี พ.ศ.2558 ซึ่งมีแผนด้านอื่นๆ ควบคู่กันไปด้วย แผนที่มีความสำคัญและมีส่วนเกี่ยวข้องกับ การกำหนดทิศทางการท่องเที่ยวอาเซียน ได้แก่ แผนแม่บทความเชื่อมโยงของอาเซียน (Master Plan for ASEAN Connectivity) และแผนยุทธศาสตร์ด้านการคมนาคมของอาเซียน (Transportation Strategic Plan) แผน ATSP เป็นแผนที่มีชีวิต คือ มีความยืดหยุ่นสามารถปรับได้ตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป หรืออาจจะมีปัจจัยอื่นที่มากกระทบ อาทิ ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมือง รวมถึงภัยธรรมชาติ และภัยจากมนุษย์ ที่จะส่งผลกระทบต่อพัฒนาการท่องเที่ยวทั้งในระดับประเทศและระดับภูมิภาค

วัตถุประสงค์ของการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวอาเซียน ATSP เพื่อพัฒนาแผนที่มีการกำหนดทิศทาง นโยบาย และโครงการต่างๆ สำหรับ ASEAN NTOs ในด้านการตลาด การพัฒนาผลิตภัณฑ์ การจัดทำมาตรฐาน การพัฒนาทรัพยากรบุคคล การลงทุน และการติดต่อสื่อสาร และอื่นๆ โดยยึดหลักการและแนวทางการปฏิบัติของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนและมีความรับผิดชอบต่อ ซึ่งเป็นหลักการที่เป็นที่ยอมรับกันทั่วโลก

อย่างไรก็ดี การประชุมการท่องเที่ยวอาเซียน (ASEAN Tourism Forum 2010) ณ ประเทศบรูไน เดรูซาลาม พ.ศ.2553 ประเทศสมาชิกได้รับรองหลักการสำคัญ (Overarching Principles) 6 ประการ ได้แก่ การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการและเป็นระบบ การพัฒนาอย่างยั่งยืนและมีความรับผิดชอบต่อ การประสานความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ผลิตภัณฑ์ด้านการท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ ความเป็นเลิศด้านการให้บริการ ประสบการณ์ท่องเที่ยวที่แตกต่างและมีปฏิสัมพันธ์ กระบวนการและวิธีการเก็บข้อมูลของแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวอาเซียน

แผน ATSP ประกอบด้วยแนวทาง กิจกรรมการพัฒนาที่มีความสำคัญและสามารถทำให้สำเร็จลงได้ ภายใต้ข้อจำกัดด้านงบประมาณและโครงสร้างการบริหารงานของ ASEAN NTOs ซึ่งเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบในการจัดลำดับความสำคัญของแผนงาน รวมถึงการจัดสรรทรัพยากรที่จำเป็นด้านเงินทุนและบุคลากร ผ่านการประสานงานกับสำนักเลขาธิการอาเซียน (ASEAN Secretariat) และประเทศคู่เจรจาอาเซียนอื่นๆ

มาตรฐานการท่องเที่ยวอาเซียน 6 สาขา ได้แก่ โฮมสเตย์ โรงแรมสีเขียว บริการอาหารและเครื่องดื่ม ห้องน้ำสาธารณะ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงมรดก ให้แต่ละประเทศสมาชิกเสนอรายชื่อโฮมสเตย์ และโรงแรมสีเขียวเพื่อเข้ารับการรับรองมาตรฐาน แต่ขณะนี้ยังไม่มีกำหนดมาตรฐานและตัวชี้วัดที่สามารถวัดได้ในแต่ละสาขา โดยตัวชี้วัดนี้จะต้องได้รับการยอมรับจากประเทศสมาชิก และต้องมีการประเมินตามตัวชี้วัดและรายงานผลที่โปร่งใส การเสนอชื่อก็เป็นเพียงการสร้างเชื่อมั่นถึงคุณภาพที่เท่าเทียมกันเมื่อเทียบระหว่างประเทศ

บทสรุป การจัดทำแผนยุทธศาสตร์ที่ครอบคลุมประเด็นและโอกาสที่หลากหลายเป็นงานสำคัญ เพราะนอกจากจะเป็นการวางแนวทางการทำงานของ ASEAN NTOs ต่อไปในอนาคตแล้ว ยังส่งผลกระทบทางอ้อมต่อประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนด้วย เนื่องจากการท่องเที่ยวเป็นภาคอุตสาหกรรมบริการที่มีความสำคัญต่อเศรษฐกิจ สังคมโดยรวมของภูมิภาค

วิสัยทัศน์ และแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวอาเซียน

วิสัยทัศน์ ATSP Vision ภายในปี 2558 อาเซียนจะรองรับจำนวนผู้มาเยี่ยมเยือนที่เพิ่มมากขึ้น ด้วยสินค้าด้านการท่องเที่ยวที่มีความหลากหลาย เป็นเอกลักษณ์ ด้วยการเชื่อมโยงภายในภูมิภาคที่มีความสะดวกด้วยสภาพแวดล้อมที่มีความปลอดภัยและมั่นคง ด้วยคุณภาพการบริการที่ดี ในขณะเดียวกัน จะส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีและโอกาสของประชาชนให้มากขึ้น จากการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนและมีความรับผิดชอบต่อ การประสานการทำงานร่วมกับภาคส่วนต่างๆ ที่มีความเกี่ยวข้องอย่างมีประสิทธิภาพ

แผนยุทธศาสตร์และกิจกรรมการท่องเที่ยวอาเซียน Strategic Actions and Activities

ยุทธศาสตร์ที่ 1 พัฒนาสินค้าบริการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ของภูมิภาคและวางยุทธศาสตร์ด้านการลงทุนและการตลาดที่สร้างสรรค์ โดยมีกลยุทธ์ ดังนี้

1.1 จัดทำกลยุทธ์ด้านการตลาดสำหรับการท่องเที่ยวของอาเซียน โดยมีกิจกรรม ได้แก่

1.1.1 จัดทำแผนกลยุทธ์ด้านการตลาดของการท่องเที่ยวของอาเซียน ซึ่งประกอบด้วย สร้าง แบนด์ กำหนดกลุ่มเป้าหมาย ยุทธศาสตร์ด้านการสื่อสาร ช่องทางการสื่อสาร ประชาสัมพันธ์และโครงสร้างในการดำเนินงาน

1.1.2 จัดตั้งกลุ่มวิจัยด้านการตลาด เพื่อวิเคราะห์แนวโน้มและสถานการณ์ด้านการท่องเที่ยวอย่างสม่ำเสมอ

1.2 จัดทำแพ็คเกจท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์และเชิงสร้างสรรค์ของภูมิภาค/อนุภูมิภาค ควบคู่กับกลยุทธ์ด้านการลงทุน โดยมีกิจกรรม ได้แก่

1.2.1 จัดทำแพ็คเกจท่องเที่ยวสำหรับเส้นทาง แนวพื้นที่และกลุ่มพื้นที่การท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ

1.2.2 จัดทำแพ็คเกจท่องเที่ยวสำหรับเส้นทาง แนวพื้นที่และกลุ่มพื้นที่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและมรดกของชาติ (ทั้งประเภทจับต้องได้และไม่ได้)

1.2.3 จัดทำแพ็คเกจท่องเที่ยวสำหรับเส้นทาง แนวพื้นที่และกลุ่มพื้นที่การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community-based Tourism)

1.2.4 จัดทำแพ็คเกจท่องเที่ยวสำหรับเส้นทาง แนวพื้นที่และกลุ่มพื้นที่การท่องเที่ยวโดยการล่องเรือทางทะเลและแม่น้ำ

1.2.5 ทำงานร่วมกับคณะกรรมการประสานงานด้านการลงทุน (CCI) และคณะกรรมการประสานงานด้านบริการ (CCS) ในการลดข้อกีดขวางและส่งเสริมการลงทุนด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์

1.3 ส่งเสริมนโยบายด้านความสัมพันธ์กับหน่วยงานภายนอกและการดำเนินงานด้านท่องเที่ยวของอาเซียน โดยมีกิจกรรม ได้แก่

1.3.1 กำหนดนโยบายและโครงการด้านการประชาสัมพันธ์ เพื่อเผยแพร่วัตถุประสงค์และกิจกรรมต่างๆ ขององค์การการท่องเที่ยวแห่งชาติอาเซียน

1.3.2 กำหนดนโยบายและกระบวนการในการสร้างความร่วมมือกับประเทศคู่เจรจาอาเซียน (Dialogue Partners) เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานตามแผน ATPS

1.3.3 กำหนดนโยบายและกระบวนการในการสร้างความร่วมมือกับองค์กรระหว่างประเทศเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานตามแผน ATPS

1.3.4 จัดทำระบบและนโยบายด้านการสื่อสารกับภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง

ยุทธศาสตร์ที่ 2 เพิ่มคุณภาพการให้บริการและทรัพยากรบุคคลในภูมิภาค โดยมีกลยุทธ์ ดังนี้

2.1 จัดทำมาตรฐานท่องเที่ยวอาเซียนและกระบวนการรับรองมาตรฐาน โดยมีกิจกรรม ได้แก่

2.1.1 ปรับปรุงและพัฒนามาตรฐานโรงแรมสีเขียวของอาเซียนพร้อมทั้งกระบวนการรับรองมาตรฐาน

2.1.2 ปรับปรุงและพัฒนามาตรฐานโฮมสเตย์ของอาเซียนพร้อมทั้งกระบวนการรับรองมาตรฐาน

2.1.3 ปรับปรุงและพัฒนามาตรฐานห้องน้ำสาธารณะของอาเซียนพร้อมทั้งกระบวนการรับรองมาตรฐาน

2.1.4 พัฒนามาตรฐานบริการสปาของอาเซียนพร้อมทั้งกระบวนการรับรองมาตรฐาน

2.1.5 พัฒนาแนวทางด้านความมั่นคงและความปลอดภัยของการท่องเที่ยวในอาเซียน

2.1.6 เสริมสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของอาเซียนในการจัดการกับประเด็นปัญหาด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

2.2 ดำเนินการตามข้อตกลงร่วมด้านบุคลากรวิชาชีพท่องเที่ยวของอาเซียน โดยมีกิจกรรม ได้แก่

2.2.1 พัฒนาเครื่องมือและดำเนินการตามโครงการพัฒนาทรัพยากรบุคคลสำหรับวิชาชีพงานทำความสะอาด

2.2.2 พัฒนาเครื่องมือและดำเนินการตามโครงการพัฒนาทรัพยากรบุคคลสำหรับวิชาชีพงานต้อนรับงานบริการอาหารและเครื่องดื่ม งานประกอบอาหาร ตัวแทนท่องเที่ยวและธุรกิจนำเที่ยว

2.2.3 พัฒนาเครื่องมือเพื่อติดตามสถานการณ์ของตลาดแรงงานด้านการท่องเที่ยวในแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียน ซึ่งจะช่วยสนับสนุนการดำเนินงานตาม MRA ด้านบุคลากรวิชาชีพท่องเที่ยว

2.3 พัฒนาคะแนนรู้และทักษะของบุคลากรในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว โดยมีกิจกรรม ได้แก่

2.3.1 จัดทำนโยบายและกระบวนการดำเนินงานสำหรับการเสริมสร้างขีดความสามารถ (รวมทั้งขั้นตอนการดำเนินงาน ระบบการประเมินผลและเกณฑ์ที่ใช้ในการประเมินผลโครงการที่จะได้รับการสนับสนุนจากอาเซียน)

2.3.2 จัดทำแผนการพัฒนาทรัพยากรบุคคลประจำปีในสาขาที่สำคัญต่อภูมิภาค

ยุทธศาสตร์ที่ 3 ยกระดับและเร่งให้เกิดการอำนวยความสะดวกในการเดินทางและการเชื่อมโยงคมนาคมในอาเซียน โดยมีกลยุทธ์ ดังนี้

3.1 สนับสนุนการเข้าร่วมกันในกลุ่มภูมิภาคอาเซียน โดยมีกิจกรรม ได้แก่

3.1.1 ทำงานอย่างต่อเนื่องในการจัดทำวีซ่าร่วมกันของกลุ่มภูมิภาค โดยระบุอุปสรรคและโอกาส รวมทั้งร่วมมือกับหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องในอาเซียน

3.1.2 ผลักดันและสนับสนุนการดำเนินการใช้ระบบ e-visa

3.1.3 ศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดทำวีซ่ารูปแบบใหม่ๆ เพื่ออำนวยความสะดวกในการเดินทาง (แทนวีซ่าสำหรับกลุ่มอนุภูมิภาค)

3.2 ทำงานร่วมกับหน่วยงานอาเซียนเพื่อขยายการเชื่อมโยงคมนาคมทั้งทางบก ทางน้ำ ทางอากาศ และทางรถไฟ โดยมีกิจกรรม ได้แก่

3.2.1 ระบุปัญหา อุปสรรคด้านการคมนาคมทางบก ทางอากาศ และทางทะเล และพิจารณาโอกาสในการเชื่อมโยงการคมนาคมทั้งจากภายนอกภูมิภาคและภายในภูมิภาค

3.2.2 ทำงานร่วมกับหน่วยงานอาเซียนอื่นๆ อย่างใกล้ชิดเพื่อให้สามารถดำเนินงานตามแผนกิจกรรมที่มีความสำคัญ

แผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวอาเซียน (ATPS) จัดทำขึ้นเพื่อวางแผน ทิศทาง แนวทางการดำเนินงานให้กับองค์กรการท่องเที่ยวแห่งชาติอาเซียน ซึ่งเมื่อแผน ATSP ได้รับการเห็นชอบจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการท่องเที่ยวของประเทศสมาชิกทั้ง 10 ประเทศแล้ว องค์กรการท่องเที่ยวแห่งชาติอาเซียนจะมีหน้าที่ในการรายงานความก้าวหน้าในการดำเนินงานเป็นประจำทุกปี และเช่นเดียวกับแผนยุทธศาสตร์ทั่วไป หากมีบางกิจกรรมที่ไม่สามารถดำเนินการให้บรรลุผลได้ เนื่องจากมีการจัดลำดับความสำคัญที่เปลี่ยนแปลงไป หรือเนื่องด้วยข้อจำกัดด้านเวลาหรือเงินทุนสนับสนุน จะต้องนำเสนอต่อรัฐมนตรีเพื่อพิจารณาหาแนวทางแก้ไขให้สามารถบรรลุผลตามที่วางไว้ หรือพิจารณาปรับแก้ไขแผน ATPS ตามความเหมาะสมและสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป ในแต่ละปี คณะทำงานทั้ง 3 ชุด จะต้องรายงานการประเมินผลการดำเนินงานประจำปีต่อคณะกรรมการด้านบูรณาการและงบประมาณ ซึ่งจะเป็นผู้จัดทำรายงานความก้าวหน้าเพื่อเสนอต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการท่องเที่ยวของประเทศสมาชิกอาเซียน โดยระบุถึงผลสำเร็จและปัญหาอุปสรรคต่างๆ ในการดำเนินงานตามแผน ซึ่งการรายงานนี้จะต้องสามารถสะท้อนให้เห็นถึงบทเรียนของความสำเร็จ รวมถึงสาเหตุหรือปัจจัยของความล้มเหลว และอุปสรรคในการดำเนินงานต่างๆ ได้อย่างชัดเจน ในบางกรณี ความสำเร็จในการบรรลุเป้าหมายของกิจกรรมตามแผน ATSP อาจขึ้นอยู่กับปัจจัยภายนอกที่อยู่นอกเหนือการควบคุม

(6) กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (มปป.: จ-ช) ได้กล่าวถึง ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวและกีฬา พ.ศ. 2555-2559 ประกอบด้วย 6 ยุทธศาสตร์ ดังนี้

1. การพัฒนาสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยวให้มีคุณภาพและปลอดภัย
2. การส่งเสริมการท่องเที่ยวในเชิงคุณภาพให้มีการเติบโตอย่างสมดุลและยั่งยืน
3. การส่งเสริมและพัฒนาการพลศึกษา กีฬาขั้นพื้นฐาน กีฬาเพื่อมวลชน นันทนาการ และวิทยาศาสตร์การกีฬา เพื่อให้เยาวชนและประชาชนมีสุขภาพและพละานามัยที่แข็งแรง
4. การส่งเสริมและพัฒนาการจัดการศึกษาระดับพื้นฐาน และระดับอุดมศึกษา ด้านการพลศึกษา นันทนาการกีฬา วิทยาศาสตร์การกีฬาและสุขภาพ
5. การส่งเสริมและพัฒนาการกีฬาและวิทยาศาสตร์การกีฬาอย่างเป็นระบบเพื่อมุ่งสู่ความเป็นเลิศ และเพื่อการอาชีพ
6. การพัฒนาระบบการบริหารจัดการ และสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ด้านการท่องเที่ยวและกีฬา

โดยยุทธศาสตร์ที่ 1 ยุทธศาสตร์ที่ 2 ยุทธศาสตร์ที่ 6 ได้กล่าวถึงการท่องเที่ยว ผู้วิจัยสรุปได้ ดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ 1 มีแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวที่สำคัญ คือ การฟื้นฟู ปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวให้เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวคุณภาพ นำมาตรฐานด้านการบริการท่องเที่ยวมาใช้กับสินค้าและ

บริการ เตรียมความพร้อมในการรับมือกับวิกฤติและความเสี่ยงด้านการท่องเที่ยว สร้างความเชื่อมั่นในการให้บริการ การป้องกัน การดูแลรักษาความปลอดภัยด้านการท่องเที่ยว ตลอดจนพัฒนาบุคลากรและเทคโนโลยีให้มีความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยว

ยุทธศาสตร์ที่ 2 มีแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวที่สำคัญ คือ ประชาสัมพันธ์ประเทศไทยเพื่อสร้างเอกลักษณ์และความเชื่อมั่นให้นักท่องเที่ยว ส่งเสริมการท่องเที่ยวด้วยการตลาดสมัยใหม่ (Modern Marketing) และส่งเสริมการขายในกลุ่มตลาดนักท่องเที่ยวคุณภาพ ส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในประเทศ สร้างสรรค์กิจกรรมการท่องเที่ยวใหม่ๆ ให้น่าสนใจแก่นักท่องเที่ยว ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชื่อมโยงระหว่างกลุ่มจังหวัดและภูมิภาค

ยุทธศาสตร์ที่ 6 มีแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวที่สำคัญ คือ การผลักดันงานเทศกาลประเพณี และกิจกรรมที่มีเอกลักษณ์ความเป็นไทยให้เป็นเทศกาลระดับนานาชาติ สร้างเครือข่ายการพัฒนาและความร่วมมือด้านการท่องเที่ยวในประเทศและต่างประเทศ พัฒนาศักยภาพในการบริหารจัดการองค์กร ระบบงาน และบุคลากรในกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา

กรอบแนวคิดในการจัดทำยุทธศาสตร์ ของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา พ.ศ.2555-2559 (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, มปป.: 4) มีแนวคิดมาจากสถานการณ์ในระดับโลก อาทิ แนวคิดและทฤษฎีด้านการท่องเที่ยวและกีฬา แนวโน้มทิศทางการท่องเที่ยวและกีฬา และกรอบความร่วมมือระหว่างประเทศ มาวิเคราะห์ร่วมกันกับข้อมูลภายในประเทศ ได้แก่ ข้อมูลวิสัยทัศน์ประเทศไทย พ.ศ.2570 นโยบายของรัฐบาล แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 พ.ศ.2555-2559 ยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยวและกีฬาที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนทั้งกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง โดยมีแนวคิด ดังนี้

1. การท่องเที่ยวมีแนวโน้มจะเติบโตอย่างต่อเนื่อง (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, มปป.: 7-11) โดยองค์การการท่องเที่ยวโลก (World Tourism Organization : UNWTO) คาดการณ์ว่าจะมีนักท่องเที่ยวเดินทางระหว่างประเทศทั่วโลกประมาณ 900-920 ล้านคน เพิ่มขึ้นร้อยละ 3-4 ในทุกปี และภายในปี พ.ศ.2563 จะมีจำนวนนักท่องเที่ยวถึง 1,561 ล้านคน

2. การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว ที่เปลี่ยนไปตามสภาพของเศรษฐกิจ เศรษฐกิจที่ตกต่ำทำให้นักท่องเที่ยวใช้จ่ายอย่างระมัดระวัง นิยมเดินทางระยะใกล้ โดยอาจจะเลือกเดินทางท่องเที่ยวภายในประเทศหรือภายในภูมิภาคเดียวกันมากขึ้น แนวโน้มการท่องเที่ยวที่น่าสนใจพิเศษ เช่น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ การท่องเที่ยวเชิงผจญภัย การท่องเที่ยวเชิงศาสนา และการท่องเที่ยวเชิงกีฬา สอดคล้องกับพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวในอนาคตที่ต้องการเรียนรู้และได้รับประสบการณ์ที่แตกต่างเข้าถึงแก่นแท้ของวิถีชีวิตและวัฒนธรรม ต้องการสัมผัสธรรมชาติที่บริสุทธิ์ เน้นกิจกรรมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

3. ความร่วมมือระหว่างประเทศ การจัดทำข้อตกลงและพันธะสัญญาระหว่างประเทศ ทำให้ประเทศไทยมีศักยภาพในการแข่งขัน อาทิ การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ การจัดทำข้อตกลงระหว่างประเทศ ทำให้เกิดการ

เคลื่อนย้ายเงินทุน บุคลากร สินค้าและบริการ ระหว่างภูมิภาคได้อย่างคล่องตัว และการขยายตลาดนักท่องเที่ยวได้เพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะการเปิดเสรีประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) ในปี 2558 จะช่วยเพิ่มโอกาสให้แก่อุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทย และอาจเกิดผลกระทบหากไม่มีการเตรียมความพร้อมไว้รองรับที่เพียงพอ ตลอดทั้งความตกลงการค้าบริการที่มีผลบังคับใช้แล้ว อาทิ กรอบความตกลงการค้าบริการในกลุ่มอาเซียน (AFAS)

4. การเปลี่ยนแปลงของภูมิอากาศโลก มีผลทำให้เกิดภัยธรรมชาติต่างๆ เช่น อุทกภัย วาตภัย แผ่นดินไหว ภูเขาไฟระเบิด และคลื่นสึนามิ เป็นต้น ก่อให้เกิดความเสียหายมีมูลค่าเพิ่มขึ้น ทำให้เกิดความเสียหายและส่งผลต่อการท่องเที่ยว จึงต้องให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อม การสร้างจิตสำนึกต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เป็นกลยุทธ์หนึ่งในการสร้างความแตกต่างและเป็นจุดขายให้นักท่องเที่ยว ในอนาคตจะต้องให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อมและจะถือเป็นเงื่อนไขหนึ่งในการท่องเที่ยวระหว่างประเทศ

5. ความเสี่ยงของโรคระบาด อาทิ โรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ ชนิด A (H1N1) ในปี 2552-2553 ที่แพร่ระบาดไปอย่างรวดเร็วและกว้างขวางก่อให้เกิดผลกระทบอย่างรุนแรงต่อ เศรษฐกิจ การท่องเที่ยว และการลงทุนทั่วโลก แม้ว่าโรคระบาดบางโรคจะมีอัตราการเสียชีวิตต่ำ แต่อาจทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความกังวลและรู้สึกไม่ปลอดภัย จึงควรให้ความสำคัญต่อการป้องกันและควบคุมโรคระบาด

6. ความไม่แน่นอนของสถานะเศรษฐกิจโลก ส่งผลต่อพฤติกรรมนักท่องเที่ยว ทำให้ใช้จ่ายอย่างระมัดระวัง โดยคำนึงถึงมูลค่าของเงินเป็นหลักสำคัญ

7. การแข่งขันด้านการท่องเที่ยวสูงขึ้น มีตลาดเกิดใหม่ เช่น จีน อินเดีย กลุ่มประเทศในเอเชียใต้ กลุ่มประเทศในเอเชียกลาง กลุ่มประเทศในตะวันออกกลาง มีการลงทุนด้านการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น อาทิ สิงคโปร์ได้ปรับปรุงสนับสนุนสายการบินแห่งชาติให้เป็นศูนย์กลางการบินและ เวียดนามลงทุนสร้างสนามบินใหม่รองรับผู้โดยสาร 100 ล้านคน เป็นต้น

8. ความขัดแย้งและการก่อการร้าย อาจจะมีแรงจูงใจมาจากปัจจัยอื่นๆ เช่น อุดมการณ์ทางศาสนา และลัทธิความเชื่อต่างๆ ตลอดทั้งความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีทำให้กลุ่มก่อการร้ายมีขีดความสามารถเพิ่มขึ้น ส่งผลต่อการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยว

ทั้งนี้สามารถสรุปกรอบการดำเนินการด้านการท่องเที่ยวที่ประเทศในกลุ่มประชาคมอาเซียนพยายามมุ่งเน้นได้เป็นดังต่อไปนี้

ประเทศ	รายละเอียด
บรูไน 	รัฐบาลบรูไนเริ่มให้ความสำคัญในการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในต้นทศวรรษที่ 20 ภายใต้ นโยบายที่ชื่อว่า SHuTT (Service Hub for Trade and Tourism) ประเทศบรูไนมีการเตรียมความพร้อมสำหรับการท่องเที่ยวในกลุ่มนักท่องเที่ยวเฉพาะเป้าหมาย โดยเน้นไปที่นักท่องเที่ยวต่างชาติ ที่ชื่นชอบธรรมชาติ ความปลอดภัย และความสะอาดสบาย ไม่ว่าจะเป็นอยู่ในพื้นที่เมืองหรือชนบท สำหรับหน่วยงานที่กำกับดูแลนโยบายและยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวของบรูไนคือ กรมการท่องเที่ยว ซึ่งสังกัด อยู่ในกระทรวงอุตสาหกรรมและทรัพยากร รัฐบาลบรูไนเห็นว่า สี่เสาหลักของสินค้าด้านการท่องเที่ยว ของบรูไน คือ วัฒนธรรม แหล่งท่องเที่ยวที่มีประวัติศาสตร์ ธรรมชาติ และความเป็นเอเชียสมัยใหม่ ด้วยความที่บรูไนเป็นประเทศค่อนข้างเล็ก รัฐบาลจึงมีนโยบายชัดเจนที่จะเชื่อมโยงความร่วมมือกับ อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวระหว่างประเทศ ทั้งนี้ ยุทธศาสตร์ที่สำคัญด้านการท่องเที่ยวของบรูไน คือ การผลักดันให้ทรัพยากรที่สำคัญของประเทศ 2 รูปแบบ เป็นแหล่งดึงดูดนักท่องเที่ยว ได้แก่ ป่าฝน เก่าแก่ และท่องเที่ยวที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม สำหรับสถานการณ์การท่องเที่ยวของประเทศบรูไนในปัจจุบันนั้น ถือว่าเป็นประเทศที่มีศักยภาพที่จะสามารถเจริญเติบโตได้ในอนาคต โดยในปี พ.ศ. 2554 มีนักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวที่ประเทศบรูไน 242,000 คน โดยรัฐบาลตั้งเป้าว่า พ.ศ. 2559 จะมี นักท่องเที่ยวมาสมำเสมอปีละ 400,000 คน
กัมพูชา 	การท่องเที่ยวถือเป็นภาคธุรกิจที่สำคัญของประเทศกัมพูชา รัฐบาลกัมพูชาประกาศให้การท่องเที่ยว เป็นหนึ่งในเสาหลักของการพัฒนาเศรษฐกิจ การศึกษาของ ADB หรือธนาคารพัฒนาแห่งเอเชีย (2012) พบว่า มีนักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวในกัมพูชาทั้งสิ้น 2.9 ล้านคน ซึ่งสร้างรายได้ให้กับโรงแรม ภัตตราคาร และระบบการขนส่งคมนาคม จำนวนทั้งสิ้น 1.3 พันล้านเหรียญสหรัฐ นอกจากนี้ รายงาน ของ World Economic Forum (2012) พบว่า การท่องเที่ยวของกัมพูชาสร้างรายได้ให้กับประเทศคิด เป็นร้อยละ 9.5 ของตัวเลข GDP ทั้งหมด ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ นโยบายด้านการท่องเที่ยวของกัมพูชาจะพัฒนาเชิงบูรณาการ โดยให้เป็นส่วนหนึ่งของการสร้างอัตลักษณ์และความเป็น หนึ่งเดียวของประเทศ การพัฒนาวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คน การจ้างงาน การเชื่อมโยงกับ ภาคอุตสาหกรรมอื่นๆ การปกป้องและอนุรักษ์ประวัติศาสตร์และมรดกทางวัฒนธรรมของประเทศ ตลอดจนการดูแลสุขภาพและระบบนิเวศวิทยาและความหลากหลายทางชีวภาพ เป็นต้น ในปี พ.ศ. 2555 กระทรวงการท่องเที่ยวของกัมพูชา ได้แสดงความชัดเจนว่าการพัฒนาการท่องเที่ยวต้องควบคู่กับการ

ประเทศ	รายละเอียด
	ปกป้องดูแลมรดกทางวัฒนธรรมและวัฒนธรรม ตลอดจนให้ความสำคัญเคารพต่อวัฒนธรรมและชุมชนท้องถิ่น อย่างไรก็ตาม ผู้ประกอบการของกัมพูชาต้องเพิ่มคุณภาพการบริการด้านการท่องเที่ยว ให้ความยุติธรรม ตลอดจนลดผลกระทบด้านลบที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยว เช่น การทำลายสิ่งแวดล้อม เป็นต้น รัฐบาลกัมพูชาตั้งเป้าจะดึงดูดนักท่องเที่ยวให้ได้ 7,000,000 คน ในปีพ.ศ.2563 โดยหวังว่าแต่ละปีจะสามารถได้เงินจากการท่องเที่ยว 5,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ซึ่งหากต้องการบรรลุถึงเป้าหมายนั้น รัฐบาลต้องให้ความสนใจต่อการพัฒนาคุณภาพแหล่งท่องเที่ยว ปรับปรุงสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ รวมถึงการพัฒนากฎระเบียบที่ให้ความยุติธรรมต่อนักท่องเที่ยว
อินโดนีเซีย 	สำหรับยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านการท่องเที่ยวของอินโดนีเซียนั้น กำกับดูแลโดยกระทรวงการท่องเที่ยวและเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ โดยเน้นไปยังอัตลักษณ์ของชาติ ความสามัคคีในสังคมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ระบบสวัสดิการและความร่วมมือระหว่างประเทศ ยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศอินโดนีเซีย มีเป้าหมายอย่างชัดเจนในการอนุรักษ์ธรรมชาติ และพัฒนาวัฒนธรรมบนพื้นฐานของการรู้คุณค่า ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาและการส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวและความรับผิดชอบเชิงสาธารณะ ในแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติของอินโดนีเซียประจำปี พ.ศ. 2553 – พ.ศ. 2558 นั้น รัฐบาลอินโดนีเซียมุ่งเน้นให้การท่องเที่ยวสามารถพัฒนาความยากจน การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ การจ้างงานและระบบสิ่งแวดล้อม การศึกษาของศูนย์อาเซียนและญี่ปุ่นของมหาวิทยาลัยเกียวโต (2012) พบว่า นักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวในอินโดนีเซียส่วนใหญ่ ในปี พ.ศ. 2553 เป็นคนในประชาคมอาเซียนถึงร้อยละ 43.6 ออสเตรเลียร้อยละ 11 และจีนร้อยละ 6.7 ดังนั้น ประชาคมอาเซียนจึงมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนานโยบายและยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวอินโดนีเซีย
ลาว 	ลาวเริ่มต้นการพัฒนาเศรษฐกิจสู่ตลาดเสรีในช่วงปี พ.ศ. 2523 ซึ่งรัฐบาลได้พยายามส่งเสริมอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวให้เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาประเทศ องค์กรด้านการบริหารการท่องเที่ยวของลาว ได้พัฒนานโยบายโดยร่วมมือกับต่างชาติผ่านการลงทุนทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว รัฐบาลลาวคาดหวังให้การท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาชีวิตและความเป็นอยู่ของผู้คน ในแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวปี พ.ศ. 2549 – พ.ศ. 2563 นั้น รัฐบาลลาวให้ความสำคัญกับ 6 มิติสำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยวได้แก่ (1)

ประเทศ	รายละเอียด
	พัฒนาประเทศลาวให้เป็นที่รู้จักระดับโลก สำหรับการท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรมและธรรมชาติ อันจะนำมาซึ่งการพัฒนาอย่างยั่งยืนและลดปัญหาความยากจน (2) เชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม เพื่อนำไปสู่การสร้างภาพลักษณ์ของประเทศ รวมทั้งเกียรติยศและอัตลักษณ์ของชาติ (3) บูรณาการการท่องเที่ยวให้เป็นส่วนหนึ่งของการสร้างประสิทธิภาพของแผนพัฒนาเศรษฐกิจ (4) ส่งเสริมผู้มีส่วนเกี่ยวข้องให้เกิดความร่วมมือและการเป็นพันธมิตรในการท่องเที่ยว (5) เพิ่มศักยภาพความร่วมมือด้านการท่องเที่ยวกับองค์กรระหว่างประเทศและประเทศในภูมิภาค โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กลุ่มประเทศเอเชียแปซิฟิก กลุ่มประเทศอาเซียน และกลุ่มประเทศในภูมิภาคลุ่มน้ำโขง (6) แกไขระเบียบและเพิ่มศักยภาพให้กับองค์กรภาครัฐในสนับสนุนการท่องเที่ยว
มาเลเซีย 	รัฐบาลมาเลเซียเริ่มให้ความสำคัญกับการดึงดูดนักท่องเที่ยวตั้งแต่ พ.ศ. 2523 เป็นต้นมา อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวกลายเป็นส่วนหนึ่งของการขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจมาเลเซีย ซึ่งมีส่วนผลักดันในการขยายการลงทุน สิ่งอำนวยความสะดวก โดยเฉพาะอย่างยิ่งระบบขนส่งมวลชน การบริการ การสาธารณสุขและธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว การศึกษาของ Nanthakumar (2008) เสนอว่า รัฐบาลมาเลเซียพยายามที่จะผลักดันให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีศักยภาพเพิ่มขึ้น โดยสร้างความยั่งยืนผ่านการกำหนดให้เป็นหลักการและยุทธศาสตร์ในการพัฒนาประเทศ แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติของมาเลเซียถูกบรรจุเป็นส่วนหนึ่งในแผนพัฒนาชาติฉบับที่ 8 แผนพัฒนาการท่องเที่ยวพยายามเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาสังคมโดยการส่งเสริม เช่น เน้นการส่งเสริมผู้ประกอบการในชนบท ลดความเหลื่อมล้ำระหว่างพื้นที่ในชนบทและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ อย่างเท่าเทียม นอกจากนี้รัฐบาลยังให้เงินอุดหนุนแก่ผู้ประกอบการขนาดเล็กและขนาดกลาง เพื่อให้เกิดการขยายตัวในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ตลอดจนเป็นการกระตุ้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งรัฐบาลเห็นว่าสามารถนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน
เมียนมาร์ 	ภายหลังเมียนมาร์ปฏิรูปการเมืองในปี พ.ศ. 2554 การศึกษาของ ADB หรือธนาคารพัฒนาแห่งเอเชีย (2012) พบว่า มีนักท่องเที่ยวเข้าไปท่องเที่ยวในเมียนมาร์จำนวน 391,000 คน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นคนไทย จีน และเกาหลีใต้ นโยบายการพัฒนาการท่องเที่ยวของเมียนมาร์มุ่งเน้นไปที่การรักษาความหลากหลายทางวัฒนธรรม การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และคุณภาพของสินค้าและบริการ นอกจากนี้กลยุทธ์ด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวที่รัฐบาลพม่าพยายามผลักดัน คือ การสร้างความร่วมมือกับประเทศในกลุ่ม

ประเทศ	รายละเอียด
	ประชาคมอาเซียน เพื่อให้สามารถมีงบประมาณในการลงทุนปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานด้านการท่องเที่ยว ทั้งนี้เมียนมามีความมุ่งหวังที่จะพัฒนาอุตสาหกรรมการบินและเส้นทางคมนาคมต่างๆ ให้เชื่อมโยงกับประเทศในกลุ่มประชาคมอาเซียน ซึ่งจะมีส่วนสำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยวของเมียนมาในอนาคต
ฟิลิปปินส์ 	การท่องเที่ยวของฟิลิปปินส์อยู่ในความดูแลของกระทรวงการท่องเที่ยว ทั้งนี้แผนการจัดการการท่องเที่ยวได้ถูกพัฒนาให้ครอบคลุมกรอบคิดของการพัฒนาการท่องเที่ยวทั้งหมด ความโดดเด่นของแผนพัฒนาการท่องเที่ยวของฟิลิปปินส์คือ ได้กำหนดทิศทางและวิสัยทัศน์ไว้อย่างชัดเจนว่า ในอนาคตหน่วยงานใดบ้างจะเป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาด้านการท่องเที่ยว ทั้งการสนับสนุนการพัฒนา ด้านโครงสร้างพื้นฐาน การรับผิดชอบการพัฒนาคนและระเบียบ ตลอดจนการกำหนดความโดดเด่นของรายการการท่องเที่ยวของประเทศ ในปี พ.ศ. 2555 ประธานาธิบดีของฟิลิปปินส์ได้ประกาศนโยบายให้การท่องเที่ยวของฟิลิปปินส์เข้าร่วมกับองค์กร UNWTO (World Tourism Organization) โดยเฉพาะอย่างยิ่งการผลักดันด้านการปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน และเปิดเสรีในอุตสาหกรรมการบิน เพื่อให้สายการบินระหว่างประเทศเข้ามาใช้ฟิลิปปินส์เป็นศูนย์กลางในการเชื่อมต่อไปยังประเทศต่างๆ ทั่วโลก
สิงคโปร์ 	แม้ว่าสิงคโปร์จะเป็นประเทศที่เล็กที่สุดในประชาคมอาเซียน แต่กลับเป็นประเทศที่มีนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติมาเที่ยวมากที่สุด การสำรวจโดย UNWTO (World Tourism Organization) (2555) พบว่า มีนักท่องเที่ยวมาเที่ยวสิงคโปร์ปีละ 14.5 ล้านคน ส่วนใหญ่เป็นนักท่องเที่ยวในประชาคมอาเซียนถึงร้อยละ 41 และจีนร้อยละ 10 นโยบายด้านการท่องเที่ยวของรัฐบาลสิงคโปร์มีความชัดเจนว่าต้องการผลักดันให้สิงคโปร์เป็นศูนย์กลางด้านการท่องเที่ยวของประชาคมอาเซียน และที่สำคัญคือ การกำหนดกลยุทธ์ว่าการท่องเที่ยวของสิงคโปร์จะพัฒนารูปแบบสามประการ คือ (1) นวัตกรรม (2) การเป็นพันธมิตร และ (3) ความเป็นเลิศ ซึ่งจะเห็นได้ว่าได้ยกระดับจากกลุ่มประชาคมอาเซียนอื่นๆ ที่มองเพียงด้านโครงสร้างพื้นฐาน แต่ยังไม่คิดประดิษฐ์นวัตกรรมทางความคิดและเทคโนโลยีระดับสูงอย่างสิงคโปร์
เวียดนาม	กระทรวงการท่องเที่ยวของเวียดนามมุ่งเน้นให้การท่องเที่ยวเป็นภาคอุตสาหกรรมหลักที่ผลักดันด้านการจ้างงานและการลดปัญหาความยากจน ทั้งนี้รัฐบาลเวียดนามได้มุ่งเน้นที่จะรักษาคุณภาพในสังคม

ประเทศ	รายละเอียด
	และการเมือง ดังนั้น การพัฒนาด้านการท่องเที่ยวจะติดอยู่ในเงื่อนไขที่ต้องได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาล องค์การการท่องเที่ยวของเวียดนาม (Vietnam Administration of Tourism) ได้กำหนดแผนว่าในปี พ.ศ. 2563 – พ.ศ. 2573 การท่องเที่ยวต้องเป็นหนึ่งในภาคเศรษฐกิจที่สำคัญในการส่งเสริมให้เกิดการเติบโตของเวียดนาม โดยเป้าหมายในการผลักดันด้านการท่องเที่ยวของเวียดนาม คือ (1) สร้างความทันสมัยและเข้าใจสถานการณ์โลก (2) มีศักยภาพในการแข่งขันระดับสูง (3) อารมณ์วัฒนธรรมและคุณค่าของประเทศ (4) ปรับภูมิทัศน์และสิ่งแวดล้อมให้เหมาะสมต่อการท่องเที่ยว

2.4.1 นโยบายและยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของไทย

สำหรับการศึกษาในเบื้องต้นที่เกี่ยวข้องกับนโยบายและยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมนั้น พบว่ารัฐบาลหรือหน่วยงานด้านการท่องเที่ยวมองรูปแบบของการท่องเที่ยวลักษณะดังกล่าวออกเป็น 2 รูปแบบคือ 1) การท่องเที่ยวทางศาสนา (Spiritual Tourism) 2) การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (Cultural Tourism) ซึ่งในการศึกษาเบื้องต้นจะแบ่งการสรุปข้อมูลออกเป็นดังนี้

นโยบายและยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของไทยตามนโยบายของรัฐบาล

รัฐบาลคาดหวังให้การท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่งของการเพิ่มศักยภาพด้านเศรษฐกิจของประเทศ โดยรัฐบาลได้กำหนดเป้าหมายว่าภาคธุรกิจด้านการท่องเที่ยวของประเทศจะสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยว ที่มีความสนใจในสถานที่ท่องเที่ยวของไทย อาทิ กลุ่มธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และสุขภาพ นอกจากนี้รัฐบาลได้ประกาศที่จะพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเดิมและแหล่งท่องเที่ยวใหม่ โดยจะเน้นให้ความรู้และเพิ่มมาตรการรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน การควบคุมสินค้าและบริการให้เป็นธรรม ตลอดจนการอำนวยความสะดวกในด้านต่างๆ ให้แก่นักท่องเที่ยว

ทั้งนี้ในแผนการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2554 – พ.ศ. 2559 นั้น กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาพิจารณาให้อยู่ในยุทธศาสตร์ที่ 3 ว่าด้วยการพัฒนาสินค้า บริการและปัจจัยสนับสนุนการท่องเที่ยว โดยกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาได้วิเคราะห์แนวโน้มของการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไว้เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่อยู่ในความสนใจพิเศษ ในกลุ่มนักท่องเที่ยวที่ต้องการเรียนรู้ประสบการณ์และเอกลักษณ์ในสถานที่ท่องเที่ยวที่โดดเด่นของไทย นอกจากนี้การที่หน่วยงานของรัฐด้านการท่องเที่ยวประเมินสถานการณ์โลกว่าการ

ขยายตัวของการท่องเที่ยวในระดับโลกจะมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น ในแผนการท่องเที่ยวจึงเห็นว่าเป็นโอกาสอย่างยิ่งในการจะพัฒนาการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมให้สามารถแข่งขันได้ดีขึ้น ภาครัฐจะพยายามร่วมมือกับหน่วยงานที่รับผิดชอบผลักดันการสร้างกิจกรรมรูปแบบใหม่ รวมทั้งส่งเสริมประเพณี วันสำคัญที่มีอยู่แล้วให้สามารถสู่การจัดการท่องเที่ยวได้

ขณะที่ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 การพัฒนาการท่องเที่ยวได้รับการบรรจุให้อยู่ในยุทธศาสตร์การพัฒนา โดยเฉพาะการพัฒนาฐานลงทุนโดยเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันระดับอนุภูมิภาค มุ่งพัฒนาพื้นที่ในภูมิภาคต่างๆ ของประเทศให้เชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้านและภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ให้เป็นฐานการพัฒนาด้านอุตสาหกรรม การเกษตร และการท่องเที่ยว พัฒนาเขตเศรษฐกิจชายแดนและเมืองชายแดน รวมทั้งบูรณาการแผนพัฒนาพื้นที่เชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้านให้บรรลุประโยชน์ร่วมกันทั้งด้านความมั่นคงและเสถียรภาพของพื้นที่

นอกจากนี้หากพิจารณาจากยุทธศาสตร์กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา พ.ศ.2555-2559 พบว่า กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬามีแนวคิดมาจากสถานการณ์ในระดับโลก อาทิ แนวคิดและทฤษฎีด้านการท่องเที่ยวและกีฬา แนวโน้มทิศทางการท่องเที่ยวและกีฬา และกรอบความร่วมมือระหว่างประเทศ มาวิเคราะห์ร่วมกันกับข้อมูลภายในประเทศ ได้แก่ ข้อมูลวิสัยทัศน์ประเทศไทย พ.ศ.2570 นโยบายของรัฐบาล แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 พ.ศ.2555-2559 ยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยวและกีฬาที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนทั้งกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง โดยมีแนวคิด ดังนี้ ประการที่หนึ่งคือกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา วิเคราะห์สถานการณ์ว่าการท่องเที่ยวมีแนวโน้มจะเติบโตอย่างต่อเนื่อง (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, มปป.: 7-11) โดยองค์การการท่องเที่ยวโลก (World Tourism Organization : UNWTO) คาดการณ์ว่าจะมีนักท่องเที่ยวเดินทางระหว่างประเทศทั่วโลกรวมประมาณ 900-920 ล้านคน เพิ่มขึ้นร้อยละ 3-4 ในทุกปี และภายในปี พ.ศ. 2563 จะมีจำนวนนักท่องเที่ยวถึง 1,561 ล้านคน

ประการที่สอง ด้านการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว ที่เปลี่ยนไปตามสภาพของเศรษฐกิจ เศรษฐกิจที่ตกต่ำทำให้นักท่องเที่ยวใช้จ่ายอย่างระมัดระวัง นิยมเดินทางระยะใกล้ โดยอาจจะเลือกเดินทางท่องเที่ยวภายในประเทศหรือภายในภูมิภาคเดียวกันมากขึ้น แนวโน้มการท่องเที่ยวที่น่าสนใจพิเศษ เช่น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ การท่องเที่ยวเชิงผจญภัย การท่องเที่ยวเชิงศาสนา และการท่องเที่ยวเชิงกีฬา สอดคล้องกับพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวในอนาคตที่ต้องการเรียนรู้และได้รับประสบการณ์ที่แตกต่าง เข้าถึงแก่นแท้ของวิถีชีวิตและวัฒนธรรม ต้องการสัมผัสธรรมชาติที่บริสุทธิ์ เน้นกิจกรรมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ประการที่สามคือด้านการสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศ จะมุ่งเน้นการจัดทำข้อตกลงและพันธะกรรมกันระหว่างประเทศ ทำให้ประเทศไทยมีศักยภาพในการแข่งขัน อาทิ การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ การจัดทำข้อตกลงระหว่างประเทศ ทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายเงินทุน บุคลากร สินค้าและบริการ ระหว่างภูมิภาคได้อย่างคล่องตัว และ

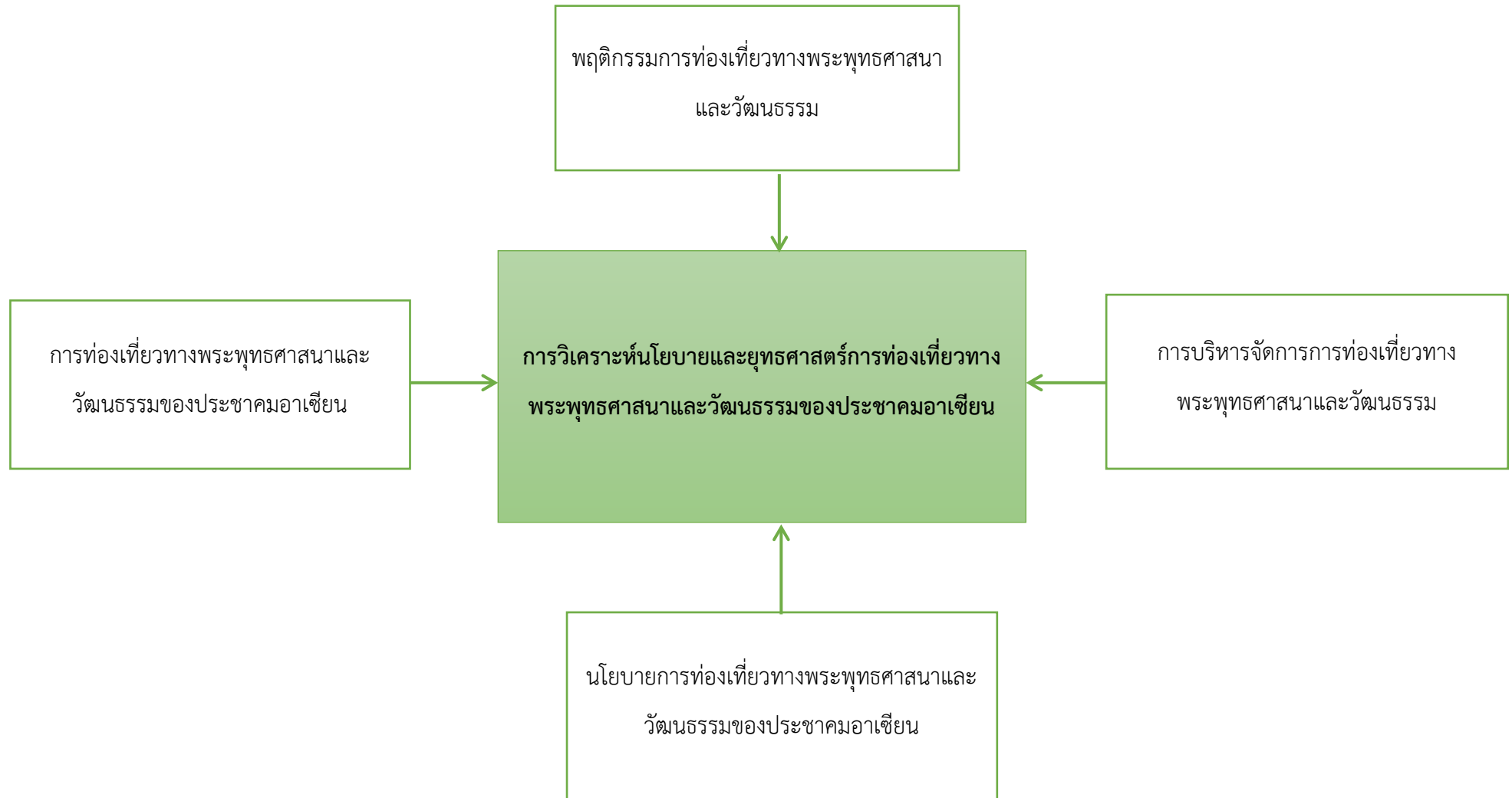
การขยายตลาดนักท่องเที่ยวได้เพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะการเปิดเสรีประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) ในปี 2558 จะช่วยเพิ่มโอกาสให้แก่อุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทย และอาจจะเกิดผลกระทบหากไม่มีการเตรียมความพร้อมไว้รองรับที่เพียงพอ ตลอดทั้งความตกลงการค้าบริการที่มีผลบังคับใช้แล้ว อาทิ กรอบความตกลงการค้าบริการในกลุ่มอาเซียน (AFAS)

นอกจากนี้ ยังมีการคำนึงถึงสถานการณ์เสี่ยงด้านการท่องเที่ยว อาทิ การเปลี่ยนแปลงของภูมิอากาศโลก มีผลทำให้เกิดภัยธรรมชาติต่างๆ เช่น อุทกภัย วาตภัย แผ่นดินไหว ภูเขาไฟระเบิด และคลื่นสึนามิ เป็นต้น ก่อให้เกิดความเสียหายมีมูลค่าเพิ่มขึ้น ทำให้เกิดความเสี่ยงและส่งผลต่อการท่องเที่ยว จึงต้องให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อม การสร้างจิตสำนึกต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เป็นกลยุทธ์หนึ่งในการสร้างความแตกต่างและเป็นจุดขายให้นักท่องเที่ยว ในอนาคตจะต้องให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อมและจะถือเป็นเงื่อนไขหนึ่งในการท่องเที่ยวระหว่างประเทศ และความเสี่ยงของโรคระบาด อาทิ โรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ ชนิด A (H1N1) ในปี 2552-2553 ที่แพร่ระบาดไปอย่างรวดเร็วและกว้างขวางก่อให้เกิดผลกระทบอย่างรุนแรงต่อ เศรษฐกิจ การท่องเที่ยว และการลงทุนทั่วโลก แม้ว่าโรคระบาดบางโรคจะมีอัตราการเสียชีวิตต่ำ แต่อาจทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความกังวลและรู้สึกไม่ปลอดภัย จึงควรให้ความสำคัญต่อการป้องกันและควบคุมโรคระบาด ตลอดจนความขัดแย้งและการก่อการร้าย อาจจะมีแรงจูงใจมาจากปัจจัยอื่นๆ เช่น อุดมการณ์ทางศาสนา และลัทธิความเชื่อต่างๆ ตลอดทั้งความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีทำให้กลุ่มก่อการร้ายมีขีดความสามารถเพิ่มขึ้น ส่งผลต่อการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยว

ทั้งนี้จากมุมมองของภาคนโยบายด้านการท่องเที่ยวพบว่า มีการวิเคราะห์ถึงสถานการณ์และแนวโน้มด้านการท่องเที่ยวในประเทศไทย (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, มปป.: 12-18) จะมีนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวชาวยุโรป และนักท่องเที่ยวอาเซียน พบว่า นักท่องเที่ยวมาเลเซียมีจำนวนมากที่สุด รองลงมา คือ จีน ญี่ปุ่น สหราชอาณาจักร และเกาหลี ตามลำดับ ประเทศไทยมีศักยภาพและความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยว ความได้เปรียบด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวของไทยทำให้แหล่งท่องเที่ยวไทยเป็นที่รู้จักแพร่หลาย ขีดความสามารถในการแข่งขันด้านการท่องเที่ยว จากการสำรวจของ World Economic Forum เมื่อ พ.ศ.2553 ประเทศไทยอยู่ในอันดับที่ 41 ของโลก เป็นรองสิงคโปร์ (อันดับ 10) มาเลเซีย (อันดับ 35) แต่ดีกว่าอินโดนีเซีย (อันดับ 70) และเวียดนาม (อันดับ 80) โดยมีแนวโน้มการเดินทางท่องเที่ยวของคนไทยขยายตัวเพิ่มขึ้น แต่อาจจะได้รับกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของภูมิอากาศโลก และที่สำคัญคือปัญหาการเมืองภายในประเทศที่จะกระทบการท่องเที่ยวไทย ส่งผลต่อภาพลักษณ์ที่ไม่ปลอดภัยของประเทศไทย ในขณะที่ภาครัฐก็มีจุดอ่อน ขาดเอกภาพ ในการจัดการการท่องเที่ยวทั้ง กฎหมาย ระเบียบ และการบริการพื้นฐาน หากไม่มีการปรับปรุงเตรียมความพร้อมภาครัฐและการลงทุนพัฒนาปัจจัยพื้นฐาน อาจส่งผลให้ประเทศไทยสูญเสียศักยภาพด้านการท่องเที่ยวได้ในอนาคต แต่กระนั้นก็ดี ประเทศไทยยังมีการกระจายอำนาจและเปิดโอกาสให้ชุมชนและ

ท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการมากขึ้น โดยเห็นได้จากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 ให้สิทธิชุมชนในการอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นและชาติ มีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นจึงมีบทบาทสำคัญในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว โดยชุมชนมีความเข้มแข็งเพิ่มขึ้น ซึ่งเกิดจากการสร้างความเข้มแข็งให้กับองค์กรชุมชนและการสร้างกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน แต่การบริหารจัดการนั้นยังขาดเสถียรภาพ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นยังขาดความรู้ด้านการท่องเที่ยว โดยเฉพาะการจัดการด้านภูมิทัศน์ และการวางแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวในระดับท้องถิ่น ขาดการมีส่วนร่วมจากชุมชนในท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทำให้การพัฒนาการท่องเที่ยวขาดความเชื่อมโยงระหว่างท้องถิ่น จังหวัด กลุ่มจังหวัด และประเทศ

2.5 กรอบแนวคิดในการวิจัย

2.6 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สำหรับการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์นโยบายด้านการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน เพื่อให้เห็นมุมมองของการศึกษาวิจัยในอดีต ที่จะสามารถช่วยสร้างให้เกิดความเข้าใจในการศึกษาครั้งนี้ได้ดียิ่งขึ้น งานแรกคืองานของดนัย ลิขิตวิรัตน์กุล, ประเมษฐ์ บุญนาศิริกิจ และนภัสพันธ์ วิจิตรกิจกุล (2559) ที่ชื่อว่า “การพัฒนากระบวนข้อมูลทุนมนุษย์ของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเพื่อรองรับการรวมกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน” สะท้อนให้เห็นว่าการพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการจัดเก็บข้อมูลของบุคลากรด้านการท่องเที่ยว จะมีส่วนสำคัญต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในอนาคต โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว มีความพร้อมในการพัฒนาศักยภาพการบริการ โดยเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวในอนาคต ควรมีการแบ่งการพัฒนาระบบทุนมนุษย์ออกเป็น 3 กลุ่มใหญ่ ได้แก่ ด้านนโยบายการบริหารทุนมนุษย์ในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ด้านผู้ประกอบการหรือผู้ใช้ทุนมนุษย์ในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว และด้านสถาบันการศึกษาหรือผู้ผลิตทุนมนุษย์ในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว

นอกจากนี้ในส่วนของความสนใจต่อการตลาดเพื่อการท่องเที่ยวนั้นงานของ อัครพงศ์ อ้นทอง (2558) ที่ชื่อว่า “ความยืดหยุ่นของอุปสงค์การท่องเที่ยวไทยในระยะยาว ของนักท่องเที่ยวอาเซียน” เป็นการศึกษาที่ให้ความสนใจกับพัฒนาแบบจำลองอุปสงค์การท่องเที่ยวไทยในระยะยาวของนักท่องเที่ยวจาก ประเทศอาเซียน 9 ประเทศ โดยประยุกต์ใช้แนวทางการพัฒนาแบบจำลองอุปสงค์การท่องเที่ยวรวม และวิธีเศรษฐมิติที่เหมาะสมบนพื้นฐานข้อจำกัดและคุณลักษณะของข้อมูล ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศอาเซียน ในช่วง 2-3 ทศวรรษที่ผ่านมา เป็นปัจจัยหลักที่กระตุ้นให้เกิดการเติบโตของตลาดนักท่องเที่ยวในกลุ่มประเทศอาเซียนเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทย นอกจากนี้นักท่องเที่ยวอาเซียนส่วนใหญ่ตอบสนองต่อราคาการท่องเที่ยวไทย และสูงกว่าราคาของคู่แข่ง จึงสามารถปรับเปลี่ยนแผนได้ง่าย การศึกษานี้เสนอว่า ควรดำเนินนโยบายการตลาดที่สอดคล้องกับความยืดหยุ่นของแต่ละประเทศ และประเทศไทยควรใช้โอกาสจากการขยายตัวของตลาดอาเซียนอันเนื่องมาจากการขยายตัวทางเศรษฐกิจและความมุ่งมั่นในการพัฒนากลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพสูงหรือมีกำลังซื้อด้านอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและการบริการมาก

ขณะที่ด้านการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมนั้น งานของ Dallen J. Timothy และ Daniel H. Olsen วิเคราะห์รูปแบบและการอธิบายเห็นความสำคัญของการการท่องเที่ยวในพื้นที่ที่เป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ที่มีความเกี่ยวข้องกับศิลปะ ประวัติศาสตร์และวิถีชีวิตร่วมสมัยของผู้คนในศาสนาต่างๆ โดยพยายามชี้ให้เห็นว่ารูปแบบกิจกรรมหรือเรื่องราวเหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จุดเด่น

ของการท่องเที่ยวประเภทนี้มักจะขึ้นอยู่กับเรื่องราวหรือวาทกรรม ความเป็นมาและประวัติศาสตร์ของสถานที่ท่องเที่ยวนั้น โดยเฉพาะการทำให้เกิด “สิ่งที่เหลือเชื่อ สิ่งที่ไม่น่าเป็นไปได้หรือเป็นไปได้ยาก” ในปัจจุบันการท่องเที่ยวในแหล่งโบราณคดี แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ เช่น โบสถ์โบราณในคริสต์ศาสนา พุทธสถานในศาสนาพุทธ ซึ่งเป็นสถานที่ที่ประกอบด้วยเรื่องราวหรือวาทกรรมที่มีมาเป็นเวลานาน รวมถึงสถาปัตยกรรมที่เป็นสิ่งสนับสนุนความสมจริงให้กับวาทกรรม สถานที่ประเภทนี้จึงเป็นสถานที่ที่ผู้คนให้ความสนใจมากยิ่งขึ้น รวมถึงวิธีการเผยแพร่เรื่องราวเหล่านี้ทำได้ง่ายขึ้นในปัจจุบันโดยอาศัย วิธีการของการสื่อสารในรูปแบบต่างๆ ยิ่งทำให้เรื่องราวของสถานที่แพร่กระจายออกไปได้รวดเร็วมากยิ่งขึ้น

ท้ายที่สุดคืองานการศึกษาของ Chon (2000) ใน “Tourism in Southeast Asia: A new Direction” และมิ่งสรรค์ ขาวสะอาด (๒๕๔๘) ใน “การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการที่ยั่งยืนในลุ่มน้ำโขง” ได้สรุปให้เห็นว่าทิศทางใหม่ของนโยบายการจัดการท่องเที่ยวในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นั้น เน้นไปที่การสร้างระบบการบริหารจัดการและการทำการตลาดด้านการท่องเที่ยวที่ครบวงจร ไม่ว่าจะเป็นการวางแผนการท่องเที่ยว การบริการและการจัดการท่องเที่ยวที่เป็นที่ยอมรับตามมาตรฐานสากล สำหรับการท่องเที่ยวในภูมิภาคลุ่มน้ำโขงนั้น งานของมิ่งขวัญ ขาวสะอาด ได้ชี้ให้เห็นถึงพัฒนาการของการท่องเที่ยวในอนุภูมิภาคนี้ โดยเจาะจงไปที่ประเทศไทย ลาวและกัมพูชา ซึ่งงานดังกล่าว ได้ชี้ให้เห็นถึงโอกาสในการเชื่อมระบบคมนาคมขนส่ง และการปรับภูมิทัศน์ของแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และประวัติศาสตร์ให้มีความโดดเด่นมากขึ้นเพื่อให้สามารถรองรับการเจริญเติบโตของตัวเลขนักท่องเที่ยวที่จะเพิ่มมากขึ้นในอนาคต

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิเคราะห์นโยบายและยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน มีวัตถุประสงค์เพื่อมุ่งเน้นการทำความเข้าใจพฤติกรรมและรูปแบบการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม โดยให้ความสำคัญกับการวิจัยเชิงเอกสารเกี่ยวกับนโยบาย ยุทธศาสตร์และแนวทางการจัดการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมทั้งในแหล่งท่องเที่ยวของประเทศไทยและประชาคมอาเซียน ตลอดจนการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณจากนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศ จากพื้นที่การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในประเทศไทย ตลอดจนการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการจัดสนทนากลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเกี่ยวกับนโยบายและยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน โดยมีรูปแบบและการดำเนินการวิจัยดังนี้

3.1 รูปแบบการวิจัย

สำหรับการศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยแบบผสมผสาน โดยทำการเก็บข้อมูลทั้งในเชิงคุณภาพและปริมาณ ที่เชื่อมโยงความรู้ระหว่างพฤติกรรมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน นโยบายและยุทธศาสตร์การจัดการท่องเที่ยวเข้าด้วยกัน โดยมีวิธีการศึกษาใน 4 ลักษณะ ได้แก่

3.1.1 การสำรวจพฤติกรรมการท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม เพื่อทราบถึงพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวและกระบวนส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกร่วมทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในกลุ่มประชาคมอาเซียน รวมทั้งแนวทางการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวที่เน้นการเสริมสร้างการเรียนรู้ตามแหล่งโบราณคดีทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม

3.1.2 การศึกษาภาคสนามจากการสัมภาษณ์และการประชุมกลุ่มย่อย (Focus group) ร่วมกับผู้บริหารผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว และองค์กรหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม เพื่อทราบถึงสถานการณ์การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในปัจจุบัน รวมถึงแนวทางการพัฒนาการจัดการแหล่งท่องเที่ยวลักษณะดังกล่าวในอนาคต

3.1.3 การศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary study) เพื่อค้นหาข้อมูลความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับนโยบาย ยุทธศาสตร์ และพฤติกรรมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน ตลอดจน

กระบวนการจัดการเพื่อการพัฒนาท่องเที่ยวในกลุ่มประเทศอาเซียนโดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม

3.1.4 จัดประชุมสัมมนาเชิงปฏิบัติการร่วมกับกลุ่มตัวแทน ผู้บริหารสำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ผู้บริหารกรมการท่องเที่ยว สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานพระพุทธศาสนา เจ้าของธุรกิจการท่องเที่ยว เพื่อจัดทำแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียนในอนาคต

3.2 ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

3.2.1 พื้นที่ศึกษา

ผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียนในลักษณะของประเทศที่มีความเชื่อมโยงกับหลักฐานทางโบราณคดี วิถีทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมร่วมในอดีตที่เคยเป็นเส้นทางอารยธรรมทางพระพุทธศาสนาและการค้าขายของประชาชนในอาเซียน สำหรับเกณฑ์การคัดเลือกแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมดังกล่าว ผู้วิจัยกำหนดจากแหล่งโบราณคดีและศาสนสถานที่เป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งท่องเที่ยวตามเส้นทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอดีตที่มีการสร้างสรรค์พุทธศิลปกรรม ตลอดจนเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมที่มีความโดดเด่นในกลุ่มนักท่องเที่ยวในปัจจุบันโดยได้กำหนดเกณฑ์การคัดเลือกดังต่อไปนี้

1) เป็นศาสนสถานหรือวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรมที่มีความสำคัญในระดับสูงทั้งในระดับประเทศและอาเซียน มีโครงการ/กิจกรรมที่แสดงถึงการส่งเสริมการเรียนรู้และการสร้างจิตสำนึกร่วมทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมแก่นักท่องเที่ยวที่เป็นรูปธรรม

2) เป็นศาสนสถานหรือวัดที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ ที่เชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ในเขตพื้นที่เดียวกัน โดยเฉพาะตามประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมร่วมของอาเซียน

3) เป็นศาสนสถานหรือวัดที่มีกระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้และกระบวนการสื่อสารทางการท่องเที่ยวเพื่อการพัฒนาจิตใจและปัญญา การให้ความรู้ทางด้านพุทธศิลปกรรม การเรียนรู้ของบุคคล และการสร้างจิตสำนึกร่วมทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของประชาชนในภูมิภาค โดยมีกิจกรรมการท่องเที่ยวและวัฒนธรรมเป็นพื้นฐาน

4) เป็นสถานที่ท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมที่ได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวในสังคมสมัยใหม่ผ่านการเขียนคำแนะนำในเว็บไซต์ที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว หรือเว็บไซต์สังคมออนไลน์ อาทิ เว็บไซต์ Pantip TripAdvisor และ Lonely Planet เป็นต้น

จากเกณฑ์ดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยได้เลือกพื้นที่ที่จะทำการศึกษาและเก็บข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ซึ่งกลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญในปัจจุบัน จำนวน 3 ประเทศ คือ

1) ประเทศมาเลเซีย กำหนดการศึกษาพื้นที่การท่องเที่ยวในแหล่งโบราณคดี/แหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมจำนวน 2 แห่ง ได้แก่ วัดไชยมังคลาราม รัฐปีนัง และแหล่งโบราณคดีบูจิงวัลเลย์ รัฐเคดาห์

2) ประเทศอินโดนีเซีย กำหนดการศึกษาพื้นที่การท่องเที่ยวในแหล่งโบราณคดี/แหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมจำนวน 2 แห่ง ได้แก่ เจดีย์บุโรพุทโธและจันทิเมนดุต ที่ตั้งอยู่ในเขตตอนกลางของเกาะชวาและຍອກจากการ์ตา

3) ประเทศไทย กำหนดการศึกษาพื้นที่การท่องเที่ยวในแหล่งโบราณคดี/แหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมจำนวน 4 ภูมิภาค แห่ง ได้แก่ (1) ภาคกลาง ประกอบด้วย วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร วัดอรุณราชวราราม จังหวัดกรุงเทพมหานคร วัดพระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม (2) ภาคเหนือ ประกอบด้วย วัดพระธาตุคุดยสุเทพ วัดพระสิงห์ จังหวัดเชียงใหม่ (3) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วย วัดพระธาตุพนม จังหวัดนครพนม วัดพระธาตุขามแก่น จังหวัดขอนแก่น (4) ภาคใต้ ประกอบด้วย วัดพระบรมธาตุ จังหวัดนครศรีธรรมราช วัดฉลอง จังหวัดภูเก็ต

3.2.2 ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

สำหรับการศึกษาเพื่อการวิเคราะห์นโยบายและยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน ทำการแบ่งประชากรที่ทำการศึกษาก่อเป็น 2 กลุ่มตามลักษณะเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย

3.2.2.1 เชิงปริมาณ

- ประชากรสำหรับการเก็บแบบสอบถามเกี่ยวกับพฤติกรรมและรูปแบบการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม คือ นักท่องเที่ยวที่ท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในประเทศไทย

- กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่

1) นักท่องเที่ยวชาวไทย เลือกกลุ่มตัวอย่างโดยบังเอิญ (accidental sampling) กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ระดับความเชื่อมั่น 95 % โดยตารางการสุ่มตัวอย่างของยามานะ ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน เลือกพื้นที่ที่ทำการศึกษาจากแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงและมีความสำคัญทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในประเทศ

ไทย แบ่งพื้นที่ในการศึกษาออกเป็น 12 แห่ง ใน 4 ภูมิภาคของประเทศไทย ได้แก่จังหวัด เชียงราย, เชียงใหม่, แพร่, นครปฐม, กรุงเทพมหานคร, พระนครศรีอยุธยา, นครพนม, ขอนแก่น, ร้อยเอ็ด, นครศรีธรรมราช, สุราษฎร์ธานี และภูเก็ต

2) นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ เลือกกลุ่มตัวอย่างโดยบังเอิญ (accidental sampling) กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ระดับความเชื่อมั่น 95 % โดยตารางการสุ่มตัวอย่างของยามานะ ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน เลือกพื้นที่ที่ทำการศึกษามาจากแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงและมีความสำคัญทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของกรุงเทพมหานคร ที่ได้รับการสนับสนุนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญทางพระพุทธศาสนาจากกองการท่องเที่ยว สำนักวัฒนธรรม กีฬา และการท่องเที่ยว ประกอบด้วย วัดพระศรีรัตนศาสดาราม (วัดพระแก้ว) วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร (วัดโพธิ์) วัดสุทัศนเทพวรารามราชวรมหาวิหาร วัดสระเกศราชวรมหาวิหาร วัดบวรนิเวศวิหาร วัดชนะสงครามราชวรมหาวิหาร วัดระฆังโฆสิตารามวรมหาวิหาร วัดอรุณราชวรารามราชวรมหาวิหาร และวัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร

3.2.2.2 เชิงคุณภาพ

- ประชากรสำหรับการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพจากแบบสัมภาษณ์เชิงลึกและการจัดสนทนากลุ่ม เพื่อการวิเคราะห์นโยบายและยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน คัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) จากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกำกั้นนโยบายและยุทธศาสตร์เกี่ยวกับการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ทั้งในส่วนของพระสงฆ์และฆราวาส

- กลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลสำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึก ประกอบด้วย

1) ผู้บริหารหน่วยงานภาครัฐ อาทิ ตัวแทนจากกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ผู้อำนวยการกองพุทธสถาน สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ผู้แทนสำนักงานพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ผู้แทนกรมการท่องเที่ยว ผู้แทนการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย จำนวน 10 คน

2) ผู้บริหาร และสมาชิกหน่วยงานเอกชน อาทิ นายกสมาคมธุรกิจท่องเที่ยวประจำจังหวัด ตัวแทนมัคคุเทศก์ จำนวน 10 คน

3) พระสงฆ์ผู้ทรงคุณวุฒิและพระสังฆาธิการที่มีประสบการณ์บริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม อาทิ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม วัดพระปฐมเจดีย์ วัดพระธาตุดอยสุเทพ วัดพระธาตุนมมีย์ วัดพระบรมธาตุ และวัดฉลอง จำนวนรวม 20 รูป

- กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำหรับการจัดสนทนากลุ่ม ประกอบด้วย

1) พระสงฆ์ผู้ทรงคุณวุฒิและพระสังฆาธิการที่มีประสบการณ์บริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม โดยแบ่งออกเป็น 4 กลุ่มตามภูมิภาค อาทิ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร วัดอรุณราชวราราม จังหวัดกรุงเทพมหานคร วัดพระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม วัดพระ

ธาตุคอกสุเทพ วัดพระสิงห์ จังหวัดเชียงใหม่ วัดพระธาตุพนม จังหวัดนครพนม วัดพระธาตุขามแก่น จังหวัด
ขอนแก่น วัดพระบรมธาตุ จังหวัดนครศรีธรรมราช วัดฉลอง จังหวัดภูเก็ต เป็นต้น

โดยกลุ่มตัวอย่างของการศึกษาการวิเคราะห์นโยบายและยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา
และวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน สามารถสรุปเป็นตารางได้ ดังนี้

ตารางสรุปวิธีการดำเนินการวิจัย กลุ่มเป้าหมาย และสถานที่ดำเนินการเก็บข้อมูล

วิธีการดำเนินการวิจัย	กลุ่มเป้าหมาย	สถานที่เก็บข้อมูล
การเก็บข้อมูลเชิงสำรวจ	นักท่องเที่ยวชาวไทย และชาวต่างประเทศ โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยบังเอิญ (accidental sampling) กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ระดับความเชื่อมั่น 95 % โดยตารางการสุ่มตัวอย่างของยามาเน ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 800 คน	แหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในประเทศไทย ๑๒ แห่ง ใน 4 ภูมิภาคของประเทศไทย ได้แก่จังหวัด เชียงราย, เชียงใหม่, แพร่, นครปฐม, กรุงเทพมหานคร, พระนครศรีอยุธยา, นครพนม, ขอนแก่น, ร้อยเอ็ด, นครศรีธรรมราช, สุราษฎร์ธานี และภูเก็ต
การเก็บข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์เชิงลึก	ผู้บริหารหน่วยงานภาครัฐในประเทศไทยได้แก่ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ผู้อำนวยการกองพุทธสถาน สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ผู้อำนวยการสำนักงานพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ผู้แทนกรมการท่องเที่ยว ผู้แทนการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และตัวแทนมัคคุเทศก์ จำนวน 20 คน	- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา - ผู้อำนวยการกองพุทธสถาน - สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ - สำนักงานพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ - กรมการท่องเที่ยว - การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย - วัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในประเทศไทย - ประเทศมาเลเซีย - ประเทศอินโดนีเซีย
	พระสงฆ์ผู้ทรงคุณวุฒิและพระสังฆาธิการที่มีประสบการณ์บริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม เช่น วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร วัดอรุณราชวราราม จังหวัดกรุงเทพมหานคร วัดพระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม วัดพระ	

วิธีการดำเนินการวิจัย	กลุ่มเป้าหมาย	สถานที่เก็บข้อมูล
	ธาตุดอยสุเทพ วัดพระสิงห์ จังหวัดเชียงใหม่ วัดพระธาตุพนม จังหวัดนครพนม วัดพระธาตุขามแก่น จังหวัดขอนแก่น วัดพระบรมธาตุ จังหวัดนครศรีธรรมราช วัดฉลอง จังหวัดภูเก็ต จำนวน 20 คน จากผู้บริหารและนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในอาเซียน ได้แก่ มาเลเซีย และอินโดนีเซีย	
การจัดสนทนากลุ่ม	พระสงฆ์ผู้ทรงคุณวุฒิและพระสงฆ์ฆาติการที่มีประสบการณ์บริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม โดยแบ่งออกเป็น 4 กลุ่มตามภูมิภาค	อาทิ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร วัดอรุณราชวราราม จังหวัดกรุงเทพมหานคร วัดพระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม วัดพระธาตุดอยสุเทพ วัดพระสิงห์ จังหวัดเชียงใหม่ วัดพระธาตุพนม จังหวัดนครพนม วัดพระธาตุขามแก่น จังหวัดขอนแก่น วัดพระบรมธาตุ จังหวัดนครศรีธรรมราช วัดฉลอง จังหวัดภูเก็ต เป็นต้น
การสังเกตแบบมีส่วนร่วม	นักท่องเที่ยวชาวไทย และชาวต่างประเทศที่มาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในประเทศไทย และในกลุ่มประเทศอาเซียน	แหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในประเทศไทย 12 แห่ง ใน 4 ภูมิภาคของประเทศไทย ได้แก่จังหวัดต่อไปนี้ เชียงราย, เชียงใหม่, แพร่, นครปฐม, กรุงเทพมหานคร, พระนครศรีอยุธยา, นครพนม, ขอนแก่น, ร้อยเอ็ด, นครศรีธรรมราช, สุราษฎร์ธานี, ภูเก็ต

โดยมีรายชื่อผู้ให้ข้อมูลเชิงลึกดังต่อไปนี้

ลำดับ	ชื่อ	ตำแหน่ง/องค์กร	หัวข้อสำคัญของการสัมภาษณ์
1.	พระเทพปริยัติเมธี (สถิตย์ สิริธโร)	เจ้าคณะจังหวัดนครสวรรค์	การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม
2.	พระราชวรมนี (พล อาภากร)	รองเจ้าคณะภาค 6	นโยบายการพัฒนาและบริหารจัดการวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา
3.	พระราชรัตนาลงกรณ์ (พิสิษฐ์ สุวีโร)	เจ้าคณะจังหวัดหนองคาย	การพัฒนาการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในประชาคมอาเซียน
4.	พระราชปริยัติ (สายัณห์ อรินทโม)	เจ้าคณะจังหวัดพะเยา	การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม
5.	พระราชสิงหวรมนี (โสภณ โสภณ)	เจ้าอาวาสวัดพระสิงห์ และเจ้าคณะอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่	นโยบายการพัฒนาและบริหารจัดการวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา
6.	พระโกศัยเจติยารักษ์ (วิชาญ กิตติปัญโญ)	รองเจ้าคณะจังหวัดแพร่ เจ้าอาวาสวัดพระธาตุช่อแฮ	นโยบายการพัฒนาและบริหารจัดการวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา
7.	พระโสภณพัฒนบัณฑิต (สุกัญญา อรุณ)	รองเจ้าคณะจังหวัดขอนแก่น	การปรับตัวของคณะสงฆ์ต่อการบริหารจัดการวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา
8.	พระศรีญาณวงศ์ (นิมิตต์ ปณฺฑิตเสวี)	รองเจ้าคณะจังหวัดหนองคาย	การพัฒนาการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในประชาคมอาเซียน
9.	พระรัตนมนี (บุญณมี วิจารณ์โท)	รองเจ้าคณะจังหวัดเชียงราย	การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม
10.	พระชยานันทมนี	เจ้าอาวาสวัดพระธาตุแช่แห้ง	นโยบายการพัฒนาและบริหาร

ลำดับ	ชื่อ	ตำแหน่ง/องค์กร	หัวข้อสำคัญของการสัมภาษณ์
	(ธรรมวัตร จรณธมโม)		จัดการวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา
11.	พระสุธีธรรมานุวัตร (เทียบ สิริญาโณ)	ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม	นโยบายการพัฒนาและบริหารจัดการวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา
12.	พระวิมลกิจจาภรณ์ (ธีระศักดิ์ ธัมมมุนีจาโร)	ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระบาทมิ่งเมืองวรวิหาร	การพัฒนาารูปแบบการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม
13.	พระโสภณวชิราภรณ์ (ไสว โชติโก)	ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดอรุณราชวราราม รองอธิการบดีฝ่ายกิจการต่างประเทศ มจร.	การพัฒนาการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในประชาคมอาเซียน
14.	พระศากยบุตติยวงศ์ (ต่อศักดิ์ สุนทรวาทิ)	ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดอรุณราชวราราม	การพัฒนาการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในประชาคมอาเซียน
15.	พระโสภณพัฒน์นอม (มนัส คุณธมโม)	เจ้าคณะอำเภอกระแสสินธุ์ เจ้าอาวาสวัดเอก จ. สงขลา	นโยบายการพัฒนาและบริหารจัดการวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา
16.	พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ	รองคณบดี คณะสังคมศาสตร์ มจร	การพัฒนาองค์ความรู้ด้านพระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม
17.	พระมหาสุรศักดิ์ ปจจนตเสโน	รองคณบดี คณะพุทธศาสตร์ มจร	การพัฒนาองค์ความรู้ด้านพระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม
18.	พระมหาวิไลย์ สมาจาโร	ผู้ช่วยอธิการบดี ฝ่ายกิจการนิสิต มจร	แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ในพื้นที่ จ. นครสวรรค์

ลำดับ	ชื่อ	ตำแหน่ง/องค์กร	หัวข้อสำคัญของการสัมภาษณ์
19.	พระมหาสุเทพ สุปณฺธิโต	หัวหน้าภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มจร	การพัฒนาองค์ความรู้ด้านพระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม
20.	พระปลัดนรุตม์ชัย อภินนฺโท	เลขาฯ องค์การพิทักษ์พระพุทธศาสนา กลุ่มพระสงฆ์ภาคใต้	การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม

รายชื่อผู้ถูกสัมภาษณ์: ผู้บริหารหน่วยงานภาครัฐ

ลำดับ	ชื่อ	ตำแหน่ง/องค์กร	หัวข้อสำคัญของการสัมภาษณ์
1.	นายกวี ตันสุคตานนท์	รองนายกเทศมนตรีนครภูเก็ต	การมีส่วนร่วมของหน่วยงานภาครัฐในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม
2.	นางเกศินี สวัสดิ์	วัฒนธรรมจังหวัดขอนแก่น	การมีส่วนร่วมของหน่วยงานภาครัฐในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม
3.	นายวิสูตร บัวชุม	ผู้อำนวยการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) สำนักงานเชียงใหม่	แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม
4.	นางสาวอโนมา วงษ์ใหญ่	ผู้อำนวยการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) สำนักงานภูเก็ต	แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม
5.	ดร. ลำสัน เลิศกูรประหยัด	อาจารย์ประจำสาขาวิชาการจัดการท่องเที่ยวและการจัดการโรงแรม มศว	ยุทธศาสตร์และนโยบายการพัฒนาการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม

ลำดับ	ชื่อ	ตำแหน่ง/องค์กร	หัวข้อสำคัญของการสัมภาษณ์
6.	รศ. ผจงศักดิ์ หมวดสง	อาจารย์ประจำสาขาวิชาการ บริหารธุรกิจ มศว	ยุทธศาสตร์และนโยบายการ พัฒนาการท่องเที่ยวทาง พระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม
7.	นางสาวกัลย์ธีรา ชุมปัญญา	สำนักงานคณะกรรมการ พัฒนาการเศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติ	ยุทธศาสตร์และนโยบายการ พัฒนาการท่องเที่ยวทาง พระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม
8.	นายบุญเสริม ชันแก้ว	ผู้อำนวยการกองกลาง กรมการ ท่องเที่ยว	ยุทธศาสตร์และนโยบายการ พัฒนาการท่องเที่ยวทาง พระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม
9.	นายวิสูตร บัวชุม	ผู้อำนวยการการท่องเที่ยวแห่ง ประเทศไทย (ททท.) สำนักงาน เชียงใหม่	แนวทางการส่งเสริมการ ท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา และวัฒนธรรม

รายชื่อผู้ถูกสัมภาษณ์: ผู้บริหารและสมาชิกหน่วยงานเอกชน

ลำดับ	ชื่อ	ตำแหน่ง/องค์กร	หัวข้อสำคัญของการสัมภาษณ์
1	คุณเขมชาติ สมใจวงศ์	นายกสมาคมท่องเที่ยวและธุรกิจ จังหวัดขอนแก่น	การมีส่วนร่วมของหน่วยงาน ภาคเอกชนในการส่งเสริมการ ท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา และวัฒนธรรม
2	นางอรุณี ณ หนองคาย	นายกสมาคมธุรกิจท่องเที่ยว จังหวัดหนองคาย	การมีส่วนร่วมของหน่วยงาน ภาคเอกชนในการส่งเสริมการ ท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา และวัฒนธรรม

ลำดับ	ชื่อ	ตำแหน่ง/องค์กร	หัวข้อสำคัญของการสัมมนา
3	นายเฉลิม จิตรมาศ	ประชาสัมพันธ์วัดพระมหาธาตุ วรมหาวิหาร	นโยบายการพัฒนาและบริหาร จัดการวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว ทางพระพุทธศาสนา
4	นายชัยวัฒน์ ชัยเวช	ไวยาวัจกร วัดฉลอง จ.ภูเก็ต	นโยบายการพัฒนาและบริหาร จัดการวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว ทางพระพุทธศาสนา
5	นายฤกษ์ ธรรมสาส์น	กรรมการผู้จัดการบริษัท บิ๊กโพ เธรเวล จำกัด	การมีส่วนร่วมของหน่วยงาน ภาคเอกชนในการส่งเสริมการ ท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา และวัฒนธรรม
6	Dr. Thiri Nyunt	Paipatti Faculty International Thervada Buddhist Missionary University, Yangon	การส่งเสริมและพัฒนากการ ท่องเที่ยวประเทศเมียนมา
7	Lor Pai Ling	President of Buddhist Missionary souety Malaysia	การส่งเสริมและพัฒนากการ ท่องเที่ยวประเทศมาเลเซีย
8	Associate Prof. Dr. Wong Wong Bin	Deputy Dean of Institute of Chinese Studies, University Tunka Abdul Malaysia	การส่งเสริมและพัฒนากการ ท่องเที่ยวประเทศมาเลเซีย
9	คุณพรหมลี ฮั่นโต่น	กลุ่มท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ศิลปวัฒนธรรมอำเภอไชยา	การมีส่วนร่วมของหน่วยงาน ภาคเอกชนในการส่งเสริมการ ท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา และวัฒนธรรม

ลำดับ	ชื่อ	ตำแหน่ง/องค์กร	หัวข้อสำคัญของการสัมภาษณ์
10	นางสาวกรรณก จ้อยเชื้อ	ผู้ประกอบการร้านเครื่องเงิน ศรีนคร 2 จ. นครศรีธรรมราช	การมีส่วนร่วมของหน่วยงานภาคเอกชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย 3 ชนิด ดังนี้

3.3.1 แบบสอบถามเกี่ยวกับพฤติกรรมและรูปแบบการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม จำนวน 1 ฉบับ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยแบ่งเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) และคำถามปลายเปิด (Open-ended form)

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามเชิงสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมและรูปแบบการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม มีลักษณะเป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 อันดับ คือ เห็นด้วยมากที่สุด เห็นด้วย เห็นด้วยบ้าง ไม่เห็นด้วย และไม่เห็นด้วยที่สุด กำหนดให้ใช้ตัวเลข 1 – 5 แทนระดับความคิดเห็นข้างต้น

ส่วนที่ 3 ความคิดเห็นเพิ่มเติมต่อการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม มีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด (Open-ended form)

3.3.2 แบบสัมภาษณ์เชิงลึกสำหรับตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน พระสงฆ์ผู้ทรงคุณวุฒิและพระสงฆ์ฆราวาสที่มีประสบการณ์บริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ประกอบด้วยแนวคำถามสำหรับการสัมภาษณ์เกี่ยวกับภาพรวมแนวโน้มพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในประเทศไทยและประชาคมอาเซียน ทั้งในประเด็นเกี่ยวกับความเชื่อมโยงของเส้นทาง และการขยายตัวของธุรกิจการท่องเที่ยวในปัจจุบันและอนาคต ตลอดจนทิศทางและนโยบายในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน

3.3.3 แบบคำถามการสนทนากลุ่มย่อย สำหรับพระสงฆ์ผู้ทรงคุณวุฒิและพระสงฆ์ฆราวาสที่มีประสบการณ์บริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ประกอบด้วย แนวทางการพัฒนาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม และแนวทางการกำหนดยุทธศาสตร์การจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในอนาคต

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.4.1 ศึกษาข้อมูลพื้นฐานของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในอาเซียน

ศึกษานโยบายและยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียนให้สำคัญกับการวิจัยเพื่อพัฒนานโยบายการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม โดยเน้นการสร้างให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางของการจัดการท่องเที่ยวลักษณะนี้ โดยมีหัวข้อเบื้องต้นดังนี้

- 1) แนวคิดการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม
- 2) นโยบาย การตลาดและการประชาสัมพันธ์เพื่อการท่องเที่ยว
- 3) ประชาคมอาเซียนกับการจัดการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม

3.4.2 เลือกพื้นที่ศึกษา

สำหรับการศึกษาการวิเคราะห์นโยบายและยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน ภายในประเทศเลือกพื้นที่ศึกษาจากแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมที่มีชื่อเสียงและเป็นที่รู้จักแก่นักท่องเที่ยว จากสื่อประชาสัมพันธ์จากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย(ททท.) และเว็บไซต์แนะนำด้านการท่องเที่ยว นอกจากนี้ยังมีกระบวนการจัดการที่สามารถรองรับการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติได้เป็นอย่างดี ยกตัวอย่างเช่น วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม วัดพระปฐมเจดีย์ วัดพระธาตุดอยสุเทพ วัดพระธาตุนม วัดพระบรมธาตุ จังหวัดนครศรีธรรมราช และวัดฉลอง จังหวัดภูเก็ต เป็นต้น

3.4.3 การเก็บข้อมูลภาคสนามจากแบบสอบถาม การสัมภาษณ์เชิงลึก และการจัดสนทนากลุ่ม

ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม การสัมภาษณ์เชิงลึก และการจัดสนทนากลุ่ม ระหว่างวันที่ 1 มิถุนายน – 31 ตุลาคม 2558 ในส่วนของการเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามชาวต่างประเทศ ได้ทำการแปลแบบสอบถามเกี่ยวกับพฤติกรรมและรูปแบบการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมเป็นภาษาอังกฤษ และสำหรับนักท่องเที่ยวชาวจีนได้ให้มัคคุเทศก์ประจำกลุ่มนักท่องเที่ยวช่วยในการแปลความหมายของแบบสอบถาม

3.4.4 การจัดทำแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม

จัดประชุมสัมมนาเชิงปฏิบัติการร่วมกับกลุ่มตัวแทน ผู้บริหารสำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ผู้บริหารกรมการท่องเที่ยว สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานพระพุทธศาสนา เจ้าของธุรกิจการท่องเที่ยว เพื่อจัดทำแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียนในอนาคต

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาการวิเคราะห์นโยบายและยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน ทำการแบ่งแนวทางการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 2 ส่วน ประกอบด้วย

3.5.1 การวิเคราะห์พฤติกรรมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน จากแบบสอบถามเชิงปริมาณ วิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมและรูปแบบการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป ใช้ตารางแจกแจงความถี่ และร้อยละ

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมและรูปแบบการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม โดยทำการแปลค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นออกเป็น 5 ระดับ โดยการหาค่าความกว้างของอันตรภาคชั้น ดังนี้

$$\begin{aligned}\text{ช่วงกว้างของอันตรภาคชั้น} &= \frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้น}} \\ &= \frac{5-1}{5} \\ &= 0.8\end{aligned}$$

นำมาหาเกณฑ์เฉลี่ยของระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมและรูปแบบการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม สามารถกำหนดได้ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.21 – 5.00	หมายถึง	เห็นด้วยที่สุด
ค่าเฉลี่ย 3.41 – 4.20	หมายถึง	เห็นด้วย
ค่าเฉลี่ย 2.61 – 3.40	หมายถึง	เห็นด้วยบ้าง
ค่าเฉลี่ย 1.81 – 2.60	หมายถึง	ไม่เห็นด้วย
ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.80	หมายถึง	ไม่เห็นด้วยที่สุด

3.5.2 การวิเคราะห์รูปแบบพฤติกรรมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในประชาอาเซียน ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม ตลอดจนการสนทนากลุ่มจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญในหลายภาคส่วน โดยกำหนดหัวข้อในการวิเคราะห์ประกอบด้วย (1) ลักษณะพฤติกรรมการท่องเที่ยว (2) ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการท่องเที่ยว และ (3) ปัจจัยที่จะตัดสินใจกลับมาท่องเที่ยวอีกครั้ง

3.5.3 การวิเคราะห์รูปแบบและกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน มุ่งเน้นการศึกษาเอกสารแผนการพัฒนาการท่องเที่ยว ประเพณียุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยว ตลอดจนแผนแม่บทด้านการท่องเที่ยวใน 10 ประเทศอาเซียน ที่มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม โดยวิเคราะห์ถึง (1) ความโดดเด่นของนโยบายการท่องเที่ยวและการท่องเที่ยวทาง

พระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม (2) แหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมที่โดดเด่นภายในประเทศ และ (3) ข้อเสนอแนะสำหรับการพัฒนาการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในประเทศ ตลอดจนการวิเคราะห์สถานะแวดล้อม (SWOT Analysis) เพื่อหาจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคต่อการพัฒนานโยบาย และยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในกลุ่มประชาคมอาเซียน

SWOT Analysis		
สภาพแวดล้อมภายใน	Strength (S) จุดแข็ง จุดเด่น ข้อได้เปรียบ	Weakness (W) จุดอ่อน ข้อเสียเปรียบ
สภาพแวดล้อมภายนอก	Opportunity (O) โอกาส สิ่งเกื้อกูล ที่จะดำเนินกิจกรรม	Threats(T) อุปสรรคที่จะทำให้ ดำเนินกิจกรรมไม่สำเร็จ

หลักการสำคัญของ SWOT ก็คือการวิเคราะห์โดยการสำรวจจากสภาพการณ์ 2 ด้าน คือ สภาพการณ์ภายในและสภาพการณ์ภายนอก ดังนั้นการวิเคราะห์ SWOT จึงเรียกได้ว่าเป็น การวิเคราะห์สภาพการณ์ (Situation Analysis) ซึ่งเป็นการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน เพื่อให้รู้ตนเอง (รู้เรา) รู้จักสภาพแวดล้อม (รู้เขา) ชัดเจน และวิเคราะห์โอกาส-อุปสรรค การวิเคราะห์ปัจจัยต่างๆ ทั้งภายนอกและภายในองค์กร ซึ่งจะช่วยให้ผู้บริหารขององค์กรทราบถึงการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้นภายนอกองค์กร ทั้งสิ่งที่ได้เกิดขึ้นแล้วและแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงในอนาคต รวมทั้งผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ที่มีต่อองค์กรธุรกิจ และจุดแข็ง จุดอ่อน และความสามารถ ด้านต่าง ๆ ที่องค์กรมีอยู่ ซึ่งข้อมูลเหล่านี้จะเป็นประโยชน์อย่างมากต่อการกำหนดวิสัยทัศน์ การกำหนดกลยุทธ์และการดำเนินตามกลยุทธ์ขององค์กรระดับองค์กรที่เหมาะสมต่อไป

การวิเคราะห์ SWOT จะครอบคลุมขอบเขตของปัจจัยที่กว้างด้วยการระบุจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรคขององค์กร ทำให้มีข้อมูล ในการกำหนดทิศทางหรือเป้าหมายที่จะถูกสร้างขึ้นมาจากจุดแข็งขององค์กร และแสวงหาประโยชน์จากโอกาสทางสภาพแวดล้อม และสามารถกำหนด กลยุทธ์ที่มุ่งเอาชนะอุปสรรคทาง

สภาพแวดล้อมหรือจุดอ่อนขององค์กรให้น้อยที่สุดได้ ภายใต้การวิเคราะห์ SWOT นั้น จะต้องวิเคราะห์ทั้งสภาพแวดล้อมภายในและภายนอกองค์กร โดยมีขั้นตอนดังนี้ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2546: 3)

1. การประเมินสภาพแวดล้อมภายในองค์กร

การประเมินสภาพแวดล้อมภายในองค์กรจะเกี่ยวกับการวิเคราะห์และพิจารณาทรัพยากรและความสามารถภายในองค์กรทุก ๆ ด้าน เพื่อที่จะระบุจุดแข็งและจุดอ่อนขององค์กรแหล่งที่มาเบื้องต้นของข้อมูลเพื่อการประเมินสภาพแวดล้อมภายใน คือระบบข้อมูลเพื่อการบริหาร ที่ครอบคลุมทุกด้าน ทั้งในด้านโครงสร้างระบบ ระเบียบ วิธีปฏิบัติงาน บรรยากาศในการทำงานและทรัพยากรในการบริหาร (คน เงิน วัสดุ การจัดการ) รวมถึงการพิจารณาผลการดำเนินงานที่ผ่านมา ขององค์กรเพื่อที่จะเข้าใจสถานการณ์และผลกลยุทธ์ก่อนหน้านี้ด้วย

- จุดแข็งขององค์กร (S-Strengths) เป็นการวิเคราะห์ปัจจัยภายในจากมุมมองของผู้ที่อยู่ภายในองค์กรนั่นเอง ว่าปัจจัยใดภายในองค์กรที่เป็นข้อได้เปรียบหรือจุดเด่นขององค์กรที่องค์กรควรนำมาใช้ในการพัฒนาองค์กรได้ และควรดำรงไว้เพื่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งขององค์กร

- จุดอ่อนขององค์กร (W-Weaknesses) เป็นการวิเคราะห์ ปัจจัยภายในจากมุมมองของผู้ที่อยู่ในจากมุมมอง ของผู้ที่อยู่ในองค์กรนั้น ๆ เองว่าปัจจัยภายในองค์กรที่เป็นจุดด้อย ข้อเสียเปรียบขององค์กรที่ควรปรับปรุงให้ดีขึ้นหรือขจัดให้หมดไป อันจะเป็นประโยชน์ต่อองค์กร

2. การประเมินสภาพแวดล้อมภายนอก

ภายใต้การประเมินสภาพแวดล้อมภายนอกองค์กรนั้น สามารถค้นหาโอกาสและอุปสรรคทางการดำเนินงานขององค์กรที่ได้รับผลกระทบจากสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจทั้งในและระหว่างประเทศที่เกี่ยวกับการดำเนินงานขององค์กร เช่น อัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจ นโยบาย การเงิน การงบประมาณสภาพแวดล้อมทางสังคม เช่น ระดับการศึกษาและอัตรารู้หนังสือของประชาชน การตั้งถิ่นฐานและการอพยพของประชาชนลักษณะชุมชน ขนบธรรมเนียมประเพณี ค่านิยม ความเชื่อและวัฒนธรรม สภาพแวดล้อมทางการเมือง เช่น พระราชบัญญัติ พระราชกฤษฎีกา มติคณะรัฐมนตรี และสภาพแวดล้อมทางเทคโนโลยี หมายถึงกรรมวิธีใหม่ๆและพัฒนาการทางด้านเครื่องมืออุปกรณ์ที่จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตและให้บริการ

- โอกาสทางสภาพแวดล้อม (O-Opportunities) เป็นการวิเคราะห์ว่าปัจจัยภายนอกองค์กร ปัจจัยใดที่สามารถส่งผลกระทบประโยชน์ ทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อการดำเนินการขององค์กรในระดับมหภาค และองค์กรสามารถฉกฉวยข้อดีเหล่านี้มาเสริมสร้างให้หน่วยงานเข้มแข็ง ขึ้นได้

- อุปสรรคทางสภาพแวดล้อม (T-Threats) เป็นการวิเคราะห์ว่าปัจจัยภายนอกองค์กรปัจจัยใดที่สามารถส่งผลกระทบต่อในระดับมหภาค ในทางที่จะก่อให้เกิดความเสียหายทั้งทางตรง และทางอ้อม ซึ่งองค์กรจะต้องหลีกเลี่ยงหรือปรับสภาพองค์กรให้มีความแข็งแกร่งพร้อมที่จะเผชิญแรงกระทบดังกล่าวได้

3. ระบุสถานการณ์จากการประเมินสภาพแวดล้อม

เมื่อได้ข้อมูลเกี่ยวกับ จุดแข็ง-จุดอ่อน โอกาส-อุปสรรค จากการวิเคราะห์ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก ด้วยการประเมินสภาพแวดล้อมภายในและสภาพแวดล้อมภายนอกแล้ว ให้นำ จุดแข็ง-จุดอ่อนภายในมาเปรียบเทียบกับ โอกาส-อุปสรรค จากภายนอกเพื่อดูว่าองค์กรกำลังเผชิญสถานการณ์เช่นใดและภายใต้สถานการณ์เช่นนั้น องค์กรควรจะทำอย่างไร โดยทั่วไปในการวิเคราะห์ SWOT ดังกล่าวนี้องค์กรจะอยู่ในสถานการณ์ 4 รูปแบบดังนี้

3.1 สถานการณ์ที่ 1 (จุดแข็ง-โอกาส) สถานการณ์นี้เป็นสถานการณ์ที่พึงปรารถนาที่สุด เนื่องจากองค์กรค่อนข้างจะมีหลายอย่าง ดังนั้น ผู้บริหารขององค์กรควรกำหนดกลยุทธ์ในเชิงรุก (Aggressive –Strategy) เพื่อดึงเอาจุดแข็งที่มีอยู่มาเสริมสร้างและปรับใช้และฉกฉวยโอกาสต่างๆ ที่เปิดมาหาประโยชน์อย่างเต็มที่

3.2 สถานการณ์ที่ 2 (จุดอ่อน-ภัยอุปสรรค) สถานการณ์นี้เป็นสถานการณ์ที่เลวร้ายที่สุด เนื่องจากองค์กรกำลังเผชิญอยู่กับอุปสรรคจากภายนอกและมีปัญหาจุดอ่อนภายในหลายประการ ดังนั้นทางเลือกที่ดีที่สุดคือกลยุทธ์การตั้งรับหรือป้องกันตัว (Defensive Strategy) เพื่อพยายามลดหรือหลบหลีกภัยอุปสรรค ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้น ตลอดจนหามาตรการที่จะทำให้องค์กรเกิดความสูญเสียที่น้อยที่สุด

3.3 สถานการณ์ที่ 3 (จุดอ่อน-โอกาส) สถานการณ์นี้องค์กรมีโอกาเป็นข้อได้เปรียบด้านการแข่งขันอยู่หลายประการ แต่ติดขัดอยู่ตรงที่มีปัญหาอุปสรรคที่เป็นจุดอ่อนอยู่หลายอย่างเช่นกัน ดังนั้นทางออกคือกลยุทธ์การพลิกตัว (Turnaround-oriented Strategy) เพื่อจัดหรือแก้ไขจุดอ่อนภายในต่าง ๆ ให้พร้อมที่จะฉกฉวยโอกาสต่าง ๆ ที่เปิดให้

บทที่ 4

การวิเคราะห์นโยบายและยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา และวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน

สำหรับในส่วนนี้ ผู้วิจัยจะนำเสนอผลการศึกษาด้านพฤติกรรมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ทั้งที่ศึกษาจากการสำรวจในแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของไทย และการศึกษาเชิงคุณภาพจากแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังนำเสนอผลการวิเคราะห์การศึกษาที่เกี่ยวกับ รูปแบบและกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน โดยมีการแบ่งผลการศึกษาในส่วนนี้ออกเป็นดังต่อไปนี้

4.1 ข้อมูลพื้นฐานนักท่องเที่ยวของประชาคมอาเซียน

4.2 พฤติกรรมนักท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวด้านพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน

4.3 รูปแบบพฤติกรรมท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน

4.4 การวิเคราะห์นโยบายและยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมตามกรอบการวิเคราะห์ SWOT

4.5 รูปแบบและกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน

4.1 ข้อมูลพื้นฐานนักท่องเที่ยวของประชาคมอาเซียน

4.1.1 ความเชื่อมโยงของประเทศอาเซียน

การเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจกับการท่องเที่ยวให้มีความสำคัญกับเรื่องต่างๆ ดังนี้

1.นโยบายการเชื่อมโยง พัฒนาระบบการเชื่อมโยงการเดินทางระหว่างประเทศภายในกลุ่มอาเซียน ต่อเนื่องประเทศนอกกลุ่มอาเซียน มีแนวทางดังนี้ ทางบก การพัฒนาเครือข่ายเส้นทางหลวงอาเซียน และเชื่อมโยงเส้นทางรถไฟสายคุนหมิง – สิงคโปร์ ทางน้ำ เกิดเครือข่ายโยงลำน้ำในประเทศและเชื่อมโยง CLMV อย่างเป็นระบบ และมีระบบการเดินทางทะเลที่มีประสิทธิภาพ ทางอากาศ การพัฒนาเส้นทางบินเชื่อมโยงทั้งภายในกลุ่มอาเซียน และต่อเนื่องสู่ประเทศนอกกลุ่มอาเซียน รวมถึงขยายขีดความสามารถของท่าอากาศยานหลักเพื่อเป็นศูนย์กลางการบินพาณิชย์ในภูมิภาค เพื่อเพิ่มขีดความสามารถของประเทศไทยในการเป็น Asean Hub ทั้งด้านการขนส่งและการท่องเที่ยว

2. Asean Single Destination ส่งเสริมการตลาดร่วมกัน เพื่อประชาสัมพันธ์อาเซียนในฐานะแหล่งท่องเที่ยวร่วมกันเพื่อการเติบโตอย่างยั่งยืน เช่นการปรับปรุงขั้นตอนการออกวีซ่า การเปิดเสรีทางอากาศ ส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยเน้น Asean Brand

3. ความสำคัญด้านการท่องเที่ยวของอาเซียนในเวทีท่องเที่ยวโลก ในปี 2557 อาเซียนมีนักท่องเที่ยวมาเยือน 105 คน คิดเป็นร้อยละ 8 ของนักท่องเที่ยวโลกโดยทุกประเทศในอาเซียนมีแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับค่านิยม โดยประเทศที่มีนักท่องเที่ยวนอกกลุ่มอาเซียน จำนวน 55 ล้านคน 3 อันดับแรกได้แก่ จีน สหภาพยุโรป และเกาหลีใต้ และนักท่องเที่ยวในกลุ่มอาเซียน 35 ล้านคน ประเทศที่เดินทางมามากที่สุด 3 อันดับแรกได้แก่ มาเลเซีย ไทย สิงคโปร์

4.1.2 สถานการณ์นักท่องเที่ยวต่างชาติปี 2557

มีจำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นร้อยละ 7.3 มีนักท่องเที่ยวจำนวน 74 ล้านคน ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยนักท่องเที่ยวของชาวต่างประเทศ คิดเป็นจำนวน 5,160 บาท/วัน ส่งผลให้มีรายได้จากการท่องเที่ยวจำนวน 366,636 ล้านบาท วันพักเฉลี่ยของนักท่องเที่ยวต่างชาติปี 2557 มีจำนวนวันพักเฉลี่ยแบบไม่แพ็คเกจจำนวนร้อยละ 10.8 และแบบแพ็คเกจจำนวนร้อยละ 7.09

1. สถานการณ์นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ ปี 2554-2557

มีจำนวนนักท่องเที่ยวมีเพิ่มขึ้นร้อยละ 6.54 มีนักท่องเที่ยวจำนวน 24.8 ล้านคน ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ คิดเป็นจำนวน 4,808 บาท/วัน ส่งผลให้มีรายได้จากการท่องเที่ยวจำนวน 1,172,798.17 ล้านบาท จำนวนนักท่องเที่ยวรายภูมิภาคอันดับหนึ่งได้แก่ เอเชียตะวันออก มีสัดส่วนร้อยละ 59.52 ยุโรป สัดส่วนนักท่องเที่ยวร้อยละ 24.30 อเมริกา มีสัดส่วนนักท่องเที่ยวร้อยละ 4.23 เอเชียใต้ มีสัดส่วนนักท่องเที่ยวร้อยละ 4.89

2. แนวโน้มจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติ 10 ตลาดหลัก ปี 2557

แนวโน้มจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติ 10 ตลาดหลักอันดับ 1 ได้แก่ประเทศจีน มีอัตราเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.48 มีจำนวน 4,638,981 คน อันดับ 2 ได้แก่ประเทศมาเลเซีย มีอัตราลดลงร้อยละ 14.10 มีจำนวน 2,603,671 คน อันดับ 3 ได้แก่ประเทศรัสเซีย มีอัตราลดลง 8.55 มีจำนวน 1,596,542 คน สัดส่วนและอัตราการเปลี่ยนแปลงตามความถี่ในการเดินทางมาครั้งแรกมีจำนวนร้อยละ 38.12 มาเที่ยวอีกครั้งร้อยละ 61.88 และสัดส่วนและอัตราการเปลี่ยนแปลงตามการจัดการเดินทางแบบแพ็คเกจมีจำนวนร้อยละ 27.72 แบบไม่แพ็คเกจร้อยละ 72.28 ค่าใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวต่างชาติปี 2557 เพิ่มขึ้นร้อยละ 4.17 จำนวน 4,808.92 บาท/วัน โดยความถี่ในการเดินทางแบบเคยมาเที่ยวอีกครั้งจำนวน 4,885.31 บาท/วัน และเดินทางมาครั้งแรกจำนวน 4,677.91 บาท/วัน แบ่งเป็นเพศหญิงค่าใช้จ่ายจำนวน 4,716.79 บาท/วัน และเพศชายค่าใช้จ่าย

4,877.69 บาท/วัน ลักษณะการจัดการเดินทางแบบกลุ่มมีค่าใช้จ่าย 5,359.87 บาท/วัน และแบบไม่กลุ่ม จำนวน 4,671.59 บาท/วัน

3. รายได้จากการท่องเที่ยวปี 2557

มีจำนวนลดลงร้อยละ 2.85 มีรายได้จากการท่องเที่ยว 1.172.798.17 ล้านบาท รายได้อันดับ 1 เอเชีย ตะวันออก จำนวน 511,647.46 ล้านบาท อันดับ 2 จากยุโรป จำนวน 417,360.48 ล้านบาท และจากอเมริกา จำนวน 74,635.47 ล้านบาท รายได้จากการท่องเที่ยวปี 2557 ตามประเภทอันดับ 1 การใช้จ่ายที่พัก ร้อยละ 30.15 จำนวน 353,635.35 ล้านบาท อันดับ 2 ซื้อมีสินค้า ร้อยละ 23.74 จำนวน 278,452.55 ล้านบาท อันดับ 3 อาหารและเครื่องดื่ม ร้อยละ 19.45 จำนวน 228,052.60 ล้านบาท

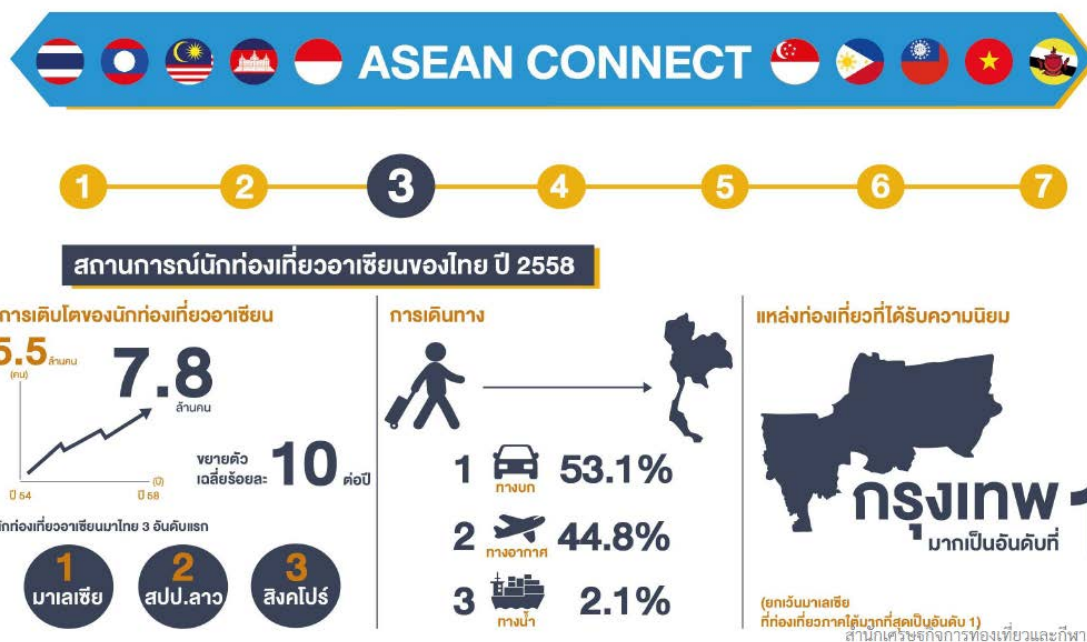
สรุปสถานการณ์นักท่องเที่ยวจีน ปี 2557 มีจำนวนเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.48 มีจำนวน 4,631,981 คน มาจากเชียงใหม่ ปักกิ่ง และกวางตุ้งมากที่สุด เดินทางโดยกรุ๊ปทัวร์มาไทยมากเป็นอันดับที่ 3 แหล่งท่องเที่ยวยอดนิยมคือกรุงเทพฯ ภูเก็ตและชลบุรี และสรุปสถานการณ์นักท่องเที่ยวมาเลเซีย ปี 2557 มีจำนวนลดลงร้อยละ 14.10 มีจำนวน 2,603,671 คน และสถานการณ์นักท่องเที่ยวรัสเซีย ปี 2557 มีจำนวนลดลงร้อยละ 8.55 มีจำนวน 1,596,542 คน พบว่านักท่องเที่ยวชาวไทยเดินทางออกปี 2557 มีจำนวนเพิ่มขึ้นร้อยละ 794 มีจำนวน 6,443,736 คน ตลาดท่องเที่ยวหลัก 10 อันดับแรกของนักท่องเที่ยวชาวไทยปี 2557 อันดับ 1 ได้แก่ ประเทศมาเลเซีย อันดับ 2 ได้แก่ลาว อันดับ 3 ได้แก่ สิงคโปร์

รวมถึงการขยายการลงทุนในประเทศเพื่อนบ้าน สร้างโอกาสทางธุรกิจแก่ผู้ประกอบการไทยแต่อาจเกิดปัญหาแรงงานต่างด้าวคืบคลาน และการเป็นศูนย์กลางคมนาคมอาจก่อให้เกิดปัญหาความแออัด และประสิทธิภาพการให้บริการของท่าอากาศยานและด่านชายแดน

2. แนวทางในการดึงดูดนักท่องเที่ยวในภูมิภาคอาเซียน แรงจูงใจส่งเสริมกิจกรรมให้ไทยเป็นแหล่งท่องเที่ยว พักผ่อน ติดต่อธุรกิจ ช้อปปิ้ง และ MICE และพัฒนาระบบสาธารณูปโภค สินค้าและบริการต่าง ๆ นอกเหนือจากด้านการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับความต้องการของอาเซียนแต่ละชาติ รวมถึงเร่งขยายตลาดนักท่องเที่ยวในประเทศที่มีศักยภาพ และมีสัดส่วนการเดินทางมาท่องเที่ยวประเทศไทยต่ำ เช่น อินโดนีเซีย

3. ความร่วมมือเชิงแข่งขัน ยกกระดับประเทศไทยให้เป็นศูนย์กลางรองรับและกระจายนักท่องเที่ยวของอาเซียนทั้งทางบก และทางอากาศ และส่งเสริมการลงทุนของนักธุรกิจด้านการท่องเที่ยวไทยในประเทศเพื่อนบ้าน ที่บริการท่องเที่ยวยังเป็นรองไทย และพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก สำหรับการเดินทางระหว่างประเทศโดยรถยนต์ เพื่อกระตุ้นการแวะพักก่อนเดินทางออกนอกประเทศ หรือกระจายการท่องเที่ยวสู่พื้นที่ตอนในของไทย เช่น พิษณุโลก หนองคาย เชียงราย รวมถึงการเดินทางอากาศ และทางน้ำ อีกทั้งส่งเสริมให้

4. สถานการณ์ท่องเที่ยวประเทศไทยแนวโน้มไตรมาสที่ 1 ปี 2559 รายได้รวมจากการท่องเที่ยว 0.66 ล้านล้านบาท ขยายตัวร้อยละ 14.4 โดยจากนักท่องเที่ยวต่างชาติจำนวน 0.45 ล้านล้านบาท ขยายตัวร้อยละ 182 และนักท่องเที่ยวชาวไทยจำนวนร้อยละ 0.21 ล้านบาท ขยายตัวร้อยละ 6.9 มีจำนวนนักท่องเที่ยว 8.94 ล้านคน ขยายตัวร้อยละ 14.3 และจำนวนรายได้ 4.56 ล้านบาท ขยายตัวร้อยละ 18.3 นักท่องเที่ยวจีนจำนวน 2.51 ล้านคน ขยายตัวร้อยละ 25.4 และนักท่องเที่ยวยุโรปจำนวน 2.09 ล้านคน ขยายตัวร้อยละ 8.3 มีนักท่องเที่ยวอาเซียนจำนวน 1.89 ล้านคน ขยายตัวร้อยละ 5.7 รายได้จากการท่องเที่ยวภายในประเทศจาก 7 เมืองท่องเที่ยวหลัก ได้แก่ กรุงเทพฯ เชียงใหม่ ชลบุรี ภูเก็ต กระบี่ สุราษฎร์ธานี และสงขลา มีรายได้ 1.25 แสนล้านบาท ขยายตัวร้อยละ 2 และจาก 12 เมืองต้องห้ามพลาต ได้แก่ จันทบุรี ลำปาง บุรีรัมย์ น่าน ตรัง สตูล สงคราม เพชรบูรณ์ ราชบุรี ชุมพร เลย นครศรีธรรมราช มีรายได้ 0.15 ล้านบาท ขยายตัวร้อยละ 5.8

(ที่มา: สำนักเศรษฐกิจการท่องเที่ยวและกีฬา. มปป. ASEAN CONNECT ความเชื่อมโยงการท่องเที่ยวอาเซียน)

แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในประเทศในปี 2559

1. แหล่งท่องเที่ยวที่ใหม่ เพิ่ม “12 เมืองต้องห้าม...พลาด พลัส”
2. เพิ่มวันหยุดต่อเนื่องพิเศษ
3. นักท่องเที่ยวเกินขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ในบางช่วงเวลา (เทศกาล)
4. แหล่งท่องเที่ยวเสื่อมโทรม
5. ความมั่นใจภาวะเศรษฐกิจลดลง การใช้จ่ายใช้สอยลดลง
6. การแข่งขันในตลาดท่องเที่ยวต่างประเทศตึงนักท่องเที่ยวไทย

แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวระหว่างประเทศในปี 2559

1. แนวโน้มนักท่องเที่ยวจีนหลังตรุษจีนยังขยายตัวโดยมาจากเมืองรองมากขึ้น
2. น้ำมันโลกขาลงกระตุ้นการเดินทางระหว่างประเทศ
3. การฟื้นตัวของเศรษฐกิจอเมริกา
4. การเข้าสู่ประชาคมอาเซียน
5. ข่าวสารการวางแผนก่อการร้ายในประเทศไทย
5. การแข่งขันในตลาดท่องเที่ยวแย่งชิงนักท่องเที่ยวจีน

การขับเคลื่อนเศรษฐกิจไทยด้วยการท่องเที่ยวในปี 2557 สัดส่วน GDP ภาคการท่องเที่ยวทั้งหมดต่อ GDP ประเทศร้อยละ 14.32 สร้างการจ้างงาน 4.08 ล้านคน สร้างรายได้ภาครัฐจากภาษี 6.30 ล้านบาท

กระตุ้นการลงทุน 5.91 หมื่นล้านบาท สร้างการเติบโตสาขาธุรกิจ 4 สาขา ได้แก่ โรงแรม 1.91 แสนล้านบาทขนส่ง 0.65 แสนล้านบาท ร้านอาหาร 1.89 แสนล้านบาท การจำหน่ายสินค้าของที่ระลึก 1.26 แสนล้านบาท ในปี 2558 สัดส่วน GDP ภาคการท่องเที่ยวทั้งหมดต่อ GDP ประเทศไทยร้อยละ 16.57 สร้างการจ้างงาน 4.16 ล้านคน สร้างรายได้ภาครัฐจากภาษี 6.36 ล้านบาท กระตุ้นการลงทุน 6.82 หมื่นล้านบาท สร้างการเติบโตสาขาธุรกิจ 4 สาขา ได้แก่ โรงแรม 2.08 แสนล้านบาทขนส่ง 0.7 แสนล้านบาท ร้านอาหาร 2.02 แสนล้านบาท การจำหน่ายสินค้าของที่ระลึก 1.38 แสนล้านบาท

4.2 พฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวด้านพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาชนอาเซียน

4.2.1 การวิเคราะห์พฤติกรรมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาชนอาเซียน

การสำรวจพฤติกรรมการท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม มีวัตถุประสงค์เพื่อทราบถึงพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวและกระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกร่วมทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในกลุ่มประชาชนอาเซียน รวมทั้งแนวทางสำหรับการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวที่เน้นการเสริมสร้างการเรียนรู้ตามแหล่งโบราณคดีทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา และรายได้

ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวน (n=400)	ร้อยละ (100.0)
เพศ		
ชาย	191	47.8
หญิง	209	52.3
อายุ		
น้อยกว่า 20 ปี	59	14.75
20-29	157	39.25
30-39	110	27.5
40-49	49	12.25
50 ปีขึ้นไป	25	6.25

ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวน (n=400)	ร้อยละ (100.0)
ระดับการศึกษา		
ต่ำกว่ามัธยมศึกษาตอนปลาย	45	11.25
มัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า	84	21
ปริญญาตรี	231	57.75
สูงกว่าปริญญาตรี	40	10
รายได้		
ต่ำกว่า 15,000 บาท	187	46.75
15,001-30,000 บาท	135	33.75
30,001-45,000 บาท	48	12
45,001 ขึ้นไป	30	7.5

จากตารางที่ 1 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา และ รายได้ พบว่า กลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถามเป็นเพศชาย จำนวน 191 คน คิดเป็นร้อยละ 47.8 ขณะที่เพศ หญิงมีจำนวน 209 คน คิดเป็นร้อยละ 52.3

เมื่อจำแนกตามอายุ พบว่า กลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่อยู่ในช่วงอายุ 20 – 29 ปี มีจำนวน 157 คน คิดเป็นร้อยละ 39.25 ลำดับถัดมาคือกลุ่มอายุ 30 – 39 ปี จำนวน 110 คน คิดเป็นร้อยละ 27.5 ถัดมาคือกลุ่มอายุน้อยกว่า 20 ปี จำนวน 59 คน คิดเป็นร้อยละ 14.75 ต่อมาคือกลุ่มอายุ 40-49 ปี จำนวน 49 คน คิดเป็นร้อยละ 12.25 ลำดับสุดท้ายคือกลุ่มอายุ 50 ปีขึ้นไป จำนวน 25 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 6.25

เมื่อจำแนกตามระดับการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 231 คน คิดเป็นร้อยละ 57.75 ลำดับรองลงมาก็คือผู้ที่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า จำนวน 84 คน คิดเป็นร้อยละ 21 ลำดับถัดมาคือกลุ่มผู้ที่จบการศึกษาต่ำกว่ามัธยมศึกษาตอนปลาย มีจำนวน 45 คน คิดเป็นร้อยละ 11.25 และลำดับสุดท้ายคือกลุ่มผู้ที่จบการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี มีจำนวน 40 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 10 และเมื่อจำแนกตามรายได้ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีรายได้ต่ำกว่า 15,000 บาท มีจำนวน 187 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 46.75 ลำดับถัดมาคือผู้ที่มีรายได้ในช่วง 15,001 – 30,000 บาท มีจำนวน 135 คน คิดเป็นร้อยละ 33.75 ต่อมาคือผู้ที่มีรายได้ในช่วง 30,001 – 45,000 บาท มีจำนวน 48 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 12 และสุดท้ายคือผู้ที่มีรายได้ 45,001 บาทขึ้นไป มีจำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 7.5

ตารางที่ 2 แสดงเหตุผลในการตัดสินใจท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม

ประเด็น	จำนวน (n=400) (ร้อยละ)	
	ใช่	ไม่ใช่
1. ต้องการมาไหว้พระเพื่อขอพรและทำบุญ	272 (68.0)	128 (32.0)
2. พักผ่อนกับครอบครัว	219 (54.7)	181 (45.3)
3. แหล่งท่องเที่ยวดึงดูดใจ	137 (34.2)	263 (65.8)
4. เป็นส่วนหนึ่งของแผนการท่องเที่ยวหลัก	86 (21.5)	314 (78.5)
5. ช่วยส่งเสริมการหมุนเวียนของระบบเศรษฐกิจ	57 (14.2)	343 (85.8)
6. เป็นช่วงระยะเวลาหยุดยาว	54 (13.5)	346 (86.5)
7. คนในครอบครัวหรือเพื่อนของท่านร้องขอ	44 (11.0)	356 (89.0)
8. กิจกรรมส่งเสริมการขายดึงดูดใจ	22 (5.5)	378 (94.5)

จากตารางที่ 2 แสดงเหตุผลในการตัดสินใจท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม โดยพิจารณาตามประเด็นที่ผู้ตอบแบบสอบถามให้เหตุผลในแต่ละประเด็น พบว่า กลุ่มตัวอย่างเดินทางมาท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมโดยมีเหตุผลเพื่อต้องการมาไหว้พระเพื่อขอพรและทำบุญ มีจำนวนมากที่สุด 272 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 68 เหตุผลถัดมาคือการต้องการพักผ่อนกับครอบครัว จำนวน 219 คน คิดเป็นร้อยละ 54.7 เหตุผลลำดับที่ 3 คือ สถานที่ท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมมีความดึงดูดใจ มีจำนวน 137 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 34.2 ลำดับถัดมาคือ ประเด็นที่แหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมเป็นส่วนหนึ่งของแผนการท่องเที่ยวหลัก จำนวน 86 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 21.5 ลำดับที่ 5 คือ การช่วยส่งเสริมการหมุนเวียนของระบบเศรษฐกิจ มีจำนวน 57 คน คิดเป็นร้อยละ 14.2 เหตุผลลำดับถัดมาคือ การเดินทางมาท่องเที่ยวเนื่องจากเป็นช่วงระยะเวลาหยุดยาว จำนวน 54 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 13.5 เหตุผลลำดับที่ 7 คือ การที่คนในครอบครัวหรือเพื่อนของผู้ตอบ

แบบสอบถามร้องขอ มีจำนวน 44 คน คิดเป็นร้อยละ 11 และลำดับสุดท้ายคือการมีกิจกรรมส่งเสริมการขาย ดึงดูดใจ มีจำนวนเพียง 22 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 5.5

จากผลการศึกษา พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามเข้ามาท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม เนื่องจากต้องการเข้ามาไหว้พระเพื่อขอพรและทำบุญและต้องเข้ามาพักผ่อนกับครอบครัวเป็นสองเหตุผลหลัก แสดงให้เห็นว่าแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมมีจุดแข็งคือเป็นสถานที่ที่มีคุณค่าทางจิตใจต่อคนในสังคม ดังนั้นเมื่อเดินทางท่องเที่ยวคนในสังคมจะให้ความสำคัญกับการไปใช้บริการแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม เพื่อถือเป็นการสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เพื่อความเป็นสิริมงคล ตลอดจนเพื่อขอพรในการดำเนินชีวิตในอนาคต ขณะที่เมื่อพิจารณาจากเหตุผลด้านความโดดเด่นของแหล่งเที่ยวนั้น แหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมควรพัฒนาความน่าสนใจของสถานที่ท่องเที่ยวขึ้น เช่น การปรับภูมิทัศน์และตกแต่งสถานที่ให้มีความปลอดภัยและเหมาะสมกับการรับนักท่องเที่ยว การพัฒนาศูนย์ข้อมูลและการประชาสัมพันธ์ประวัติศาสตร์ ความสำคัญ กิจกรรมต่างๆ ตลอดจนการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกและจัดระเบียบร้านค้าต่างๆ ให้สามารถรองรับกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมได้อย่างเหมาะสม

ตารางที่ 3 แสดงจำนวนวันหยุดที่กลุ่มตัวอย่างตัดสินใจท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในประเทศไทย

จำนวนวัน	จำนวน (n=400)	ร้อยละ (100.0)
1 - 2 วัน	200	50
3 - 4 วัน	162	40.5
5 - 7 วัน	20	5.0
1 สัปดาห์ขึ้นไป	18	4.5

จากตารางที่ 3 แสดงจำนวนวันหยุดที่กลุ่มตัวอย่างตัดสินใจท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในประเทศไทย พบว่า กลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 200 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 50 เห็นว่าจำนวนวันหยุดที่ตัดสินใจมาท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม คือ จำนวน 1 – 2 วัน ลำดับถัดมาคือ จำนวน 3 – 4 วัน มีจำนวน 162 คน คิดเป็นร้อยละ 40.5 ขณะที่จำนวนวันหยุดที่กลุ่มตัวอย่างตัดสินใจท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม เป็นจำนวน 5 – 7

วัน และ 1 สัปดาห์ขึ้นไปนั้น มีจำนวนใกล้เคียงกันที่ 20 และ 18 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 5 และ 4.5 ตามลำดับ

จากผลการศึกษา พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามเห็นว่าการท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมเหมาะสมกับช่วงเวลาที่มียวันหยุด 1 – 2 วันมากที่สุด แสดงให้เห็นว่าแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมมีความพร้อมที่จะให้บริการด้านการท่องเที่ยวแก่นักท่องเที่ยวที่มีช่วงระยะเวลาในการหยุดตั้งแต่ 1 วันขึ้นไป ซึ่งถือเป็นโอกาสที่จะพัฒนาการบริหารจัดการ ภูมิทัศน์ ตลอดจนการประชาสัมพันธ์ถึงความโดดเด่นและความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ให้ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้หน่วยงานด้านการท่องเที่ยวควรมีการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ในเขตที่สามารถเดินทางคมนาคมได้สะดวก เช่น กรุงเทพมหานคร เชียงใหม่ เชียงราย พระนครศรีอยุธยา เป็นต้นแบบของการสร้างเส้นทางท่องเที่ยวก่อน เพราะจะสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวทุกวันหยุดสุดสัปดาห์และทุกช่วงเทศกาลสำคัญ

ตารางที่ 4 แสดงระดับทัศนคติของกลุ่มตัวอย่างต่อแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม

ประเด็นคำถาม	ระดับคะแนน (n=400) (ร้อยละ)						
	ไม่เห็นด้วยที่สุด	ไม่เห็นด้วย	เห็นด้วยบ้าง	เห็นด้วย	เห็นด้วยที่สุด	ค่าเฉลี่ย	SD
1. ท่านกำหนดให้มีแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมอยู่ในแผนการเดินทางท่องเที่ยวของท่านเป็นประจำ	9 (2.3)	24 (6.0)	106 (26.5)	146 (36.5)	115 (28.7)	3.84	0.99
2. ท่านคิดว่าแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญของประเทศไทย	4 (1.0)	7 (1.8)	52 (13.0)	112 (28.0)	225 (56.2)	4.37	0.85
3. ท่านคิดว่าแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมเป็นสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญของภูมิภาคอาเซียน	0 (0.0)	10 (2.5)	62 (15.5)	142 (35.5)	186 (46.5)	4.26	0.8

จากตารางที่ 4 แสดงระดับทัศนคติของกลุ่มตัวอย่างต่อแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม พบว่า เมื่อถามถึงการกำหนดให้มีแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมอยู่ในแผนการเดินทางท่องเที่ยวของกลุ่มตัวอย่างเป็นประจำนั้นหรือไม่นั้น กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีระดับความเห็นในระดับเห็นด้วย โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.84 (SD=0.99) และเมื่อให้ประเมินว่าแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญของประเทศไทย คำตอบของกลุ่มตัวอย่างจัดอยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.37 (SD=0.85) ในประเด็นที่คิดว่าแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมเป็นสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญของภูมิภาคอาเซียน คำตอบของกลุ่มตัวอย่างจัดอยู่ในเกณฑ์เห็นด้วยมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.26 (SD=0.8)

จากผลการศึกษา พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามเห็นว่าแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของไทย เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณค่าและสามารถยกระดับให้มีความสำคัญมากขึ้นได้นอกจากนี้กลุ่มตัวอย่างจำนวนมากยังกำหนดให้มีแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม อยู่ในรายการการท่องเที่ยวร่วมด้วย จากการยอมรับถึงความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมดังกล่าว แสดงให้เห็นถึงความสำคัญและโอกาสในการพัฒนาให้แหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมเป็นที่นิยมมากขึ้นมากขึ้นในอนาคต

ตารางที่ 5 แสดงระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างต่อประเด็นความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา

ประเด็นคำถาม	ระดับคะแนน (n=400) (ร้อยละ)						
	ไม่เห็นด้วยที่สุด	ไม่เห็นด้วย	เห็นด้วยบ้าง	เห็นด้วย	เห็นด้วยที่สุด	ค่าเฉลี่ย	SD
4. ท่านคิดว่าแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของไทยมีความพร้อมเชิงกายภาพและสิ่งแวดล้อมในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวระดับอนุภูมิภาค	2 (0.5)	11 (2.8)	85 (21.2)	172 (43.0)	130 (32.5)	4.04	0.83
5. ท่านคิดว่าแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของภูมิภาคอาเซียน มีความพร้อมเชิง	1 (0.3)	11 (2.7)	96 (24.0)	185 (46.2)	107 (26.8)	3.97	0.8

ประเด็นคำถาม	ระดับคะแนน (n=400)						
	(ร้อยละ)						
	ไม่เห็นด้วยที่สุด	ไม่เห็นด้วย	เห็นด้วยบ้าง	เห็นด้วย	เห็นด้วยที่สุด	ค่าเฉลี่ย	SD
กายภาพและสิ่งแวดล้อม ในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวระดับภูมิภาค							
6. ท่านคิดว่าแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของไทยมีความพร้อมเชิงองค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนา	4 (1.0)	14 (3.4)	91 (22.8)	159 (39.8)	132 (33.0)	4.00	0.89
7. ท่านคิดว่าแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของภูมิภาคอาเซียนมีความพร้อมเชิงองค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนา	0 (0.0)	18 (4.5)	107 (26.8)	137 (34.2)	138 (34.5)	3.99	0.89

จากตารางที่ 5 แสดงระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างต่อประเด็นความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา พบว่า ในมิติความพร้อมเชิงกายภาพและสิ่งแวดล้อมในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวระดับอนุภูมิภาคของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของไทย เป็นคำถามที่กลุ่มตัวอย่างส่วนเห็นด้วยกับประเด็นดังกล่าว โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.04 (SD=0.83) ลำดับถัดมาคือความพร้อมเชิงองค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนาของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของไทย อยู่ในระดับเห็นด้วย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.00 (SD=0.89) ขณะที่ความพร้อมเชิงองค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนาของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของภูมิภาคอาเซียนนั้น กลุ่มตัวอย่างที่ความเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วย โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.99 (SD=0.89) ท้ายที่สุดคือความพร้อมเชิงกายภาพและสิ่งแวดล้อมในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวระดับอนุภูมิภาคของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของภูมิภาคอาเซียน จัดอยู่ระดับเห็นด้วย โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.97 (SD=0.8)

จากผลการศึกษา พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามเห็นว่านักท่องเที่ยวมีความเชื่อมั่นแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม สามารถพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวสำหรับรองรับการเจริญเติบโตของประชาคมอาเซียนได้ โดยเฉพาะความพร้อมด้านภูมิทัศน์ ความสวยงามของสถานที่ ตลอดจนคุณค่าและองค์ความรู้ของพุทธศิลป์ตามแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของไทยนั้น มีความ

เหมาะสมที่หน่วยงานภาครัฐและภาคธุรกิจ จะร่วมมือกันพัฒนาให้สามารถแข่งขันกับเมืองท่องเที่ยว ที่อาศัยพื้นที่ทางศาสนาและวัฒนธรรมเป็นจุดขายสำคัญได้ ในทางเดียวกันกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามก็เห็นว่าแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในอาเซียน มีความพร้อมทั้งในมิติภูมิทัศน์ สภาพแวดล้อมและองค์ความรู้ที่สามารถส่งเสริมและเชื่อมโยงให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว ที่นักท่องเที่ยวจากประชาคมอาเซียนจะเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวและเรียนรู้วัฒนธรรมได้

ตารางที่ 6 แสดงระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างต่อการปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม

ประเด็นคำถาม	ระดับคะแนน (n=400) (ร้อยละ)						
	ไม่เห็นด้วยที่สุด	ไม่เห็นด้วย	เห็นด้วยบ้าง	เห็นด้วย	เห็นด้วยที่สุด	ค่าเฉลี่ย	SD
8. ท่านคิดว่าแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของไทยควรพัฒนาบุคลากรเพื่อในการสื่อสารองค์ความรู้และบริการนักท่องเที่ยวให้ดีขึ้น	3 (0.8)	15 (3.5)	83 (20.8)	125 (31.3)	174 (43.5)	4.13	0.91
9. ท่านคิดว่าแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของภูมิภาคอาเซียนควรพัฒนาบุคลากรเพื่อในการสื่อสารองค์ความรู้และบริการนักท่องเที่ยวให้ดีขึ้น	5 (1.3)	10 (2.5)	68 (17.0)	136 (34.0)	181 (45.2)	4.20	0.89
10. ท่านคิดว่าจะมีความจำเป็นที่แหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของไทยควรพัฒนาข้อมูลสารสนเทศเช่น ประวัติ , ความหมายของพระพุทธรูป , พุทธศิลป์ เพื่อให้ นักท่องเที่ยวเข้าใจ	6 (1.5)	12 (3.0)	54 (13.5)	113 (28.2)	215 (53.8)	4.30	0.92
11. ท่านคิดว่าจะมีความจำเป็นที่แหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของภูมิภาคอาเซียนควรพัฒนา	4 (1.0)	10 (2.5)	59 (14.7)	109 (27.3)	218 (54.5)	4.32	0.89

ประเด็นคำถาม	ระดับคะแนน (n=400)						
	(ร้อยละ)						
	ไม่เห็นด้วยที่สุด	ไม่เห็นด้วย	เห็นด้วยบ้าง	เห็นด้วย	เห็นด้วยที่สุด	ค่าเฉลี่ย	SD
ข้อมูลสารสนเทศเช่น ประวัติ , ความหมายของพระพุทธรูป , พุทธศิลป์ เพื่อให้นักท่องเที่ยวเข้าใจ							

จากตารางที่ 6 แสดงระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างต่อการปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม พบว่า กลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถามเห็นด้วยที่สุดว่าแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของภูมิภาคอาเซียนควรพัฒนาข้อมูลสารสนเทศเช่น ประวัติ , ความหมายของพระพุทธรูป , พุทธศิลป์ เพื่อให้นักท่องเที่ยวเข้าใจ มากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.32 (SD=0.89) ลำดับถัดมาที่กลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยมากที่สุด คือ การพัฒนาข้อมูลสารสนเทศเช่น ประวัติ , ความหมายของพระพุทธรูป , พุทธศิลป์ เพื่อให้นักท่องเที่ยวเข้าใจ ของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของไทย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.30 (SD=0.92) และการพัฒนาบุคลากรเพื่อในการสื่อสารองค์ความรู้และบริการนักท่องเที่ยวให้ดีขึ้นของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของภูมิภาคอาเซียน โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.20 (SD=0.89) ขณะที่การพัฒนาบุคลากรเพื่อในการสื่อสารองค์ความรู้และบริการนักท่องเที่ยวให้ดีขึ้นของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของไทยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.13 (SD=0.91) จัดอยู่ในระดับเห็นด้วย

จากผลการศึกษา พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถาม เห็นว่าแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของไทยและอาเซียนนั้น ยังมีความจำเป็นต้องพัฒนาศักยภาพในมิติต่างๆ ให้ดียิ่งขึ้น โดยเฉพาะการพัฒนาด้านข้อมูลสารสนเทศ เช่น ประวัติศาสตร์ ความหมายและการอธิบายความสำคัญของสถาปัตยกรรม ตลอดจนพุทธศิลป์ในสถานที่ท่องเที่ยว เพื่อเป็นการสื่อสารและสร้างคุณค่าให้กับสถานที่ท่องเที่ยวให้ดียิ่งขึ้น นอกจากนี้ควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาบุคลากรที่คอยดูแล อำนวยความสะดวกและให้บริการแก่นักท่องเที่ยว ทั้งนี้จากเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพของผู้วิจัย ตัวแทนผู้นำท่องเที่ยว ตัวแทนผู้บริหารแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตลอดจนนักท่องเที่ยวที่มีประสบการณ์การท่องเที่ยวในต่างประเทศ พบว่า แหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมที่สามารถเป็นต้นแบบของการพัฒนาให้เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมได้ คือเมืองเกียวโต ประเทศญี่ปุ่น เพราะ

สถานที่ท่องเที่ยวสำคัญในด้านนี้ อาทิ วัดเอนโคโด (Eikan-do Zenrin-ji), วัดคิงกะกุจิ, วัดกิงกะกุจิ หรือ วัดคิโยมิสึ เป็นต้น

ตารางที่ 7 แสดงระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างต่อลักษณะการบริการของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม

ประเด็นคำถาม	ระดับคะแนน (n=400) (ร้อยละ)						
	ไม่เห็นด้วยที่สุด	ไม่เห็นด้วย	เห็นด้วยบ้าง	เห็นด้วย	เห็นด้วยที่สุด	ค่าเฉลี่ย	SD
12. ท่านคิดว่าท่านได้รับบริการจากบุคลากรของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมเป็นอย่างดี	8 (2.0)	15 (3.8)	129 (32.2)	148 (37.0)	100 (25.0)	3.79	0.93
13. ท่านคิดว่าแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของไทยมีการบริการด้านสินค้าที่ระลึกอย่างเหมาะสม	5 (1.3)	34 (8.4)	116 (29.0)	149 (37.3)	96 (24.0)	3.74	0.96
14. ท่านคิดว่าแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของภูมิภาคมีการบริการด้านสินค้าที่ระลึกอย่างเหมาะสม	4 (1.0)	30 (7.5)	135 (33.7)	149 (37.3)	82 (20.5)	3.69	0.92
15. ท่านคิดว่าแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของไทยมีการบริการด้านราคาเข้าชมอย่างเหมาะสม	2 (0.5)	24 (6.0)	134 (33.5)	136 (34.0)	104 (26.0)	3.79	0.92
16. ท่านคิดว่าแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของภูมิภาคอาเซียนมีการบริการด้านราคาเข้าชมอย่างเหมาะสม	2 (0.5)	20 (5.0)	145 (36.3)	158 (39.5)	75 (18.7)	3.71	0.84
17. ท่านคิดว่าการเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและ	2 (0.5)	13 (3.3)	114 (28.5)	148 (37.0)	123 (30.7)	3.94	0.88

ประเด็นคำถาม	ระดับคะแนน (n=400)						
	(ร้อยละ)						
	ไม่เห็นด้วยที่สุด	ไม่เห็นด้วย	เห็นด้วยบ้าง	เห็นด้วย	เห็นด้วยที่สุด	ค่าเฉลี่ย	SD
วัฒนธรรมของไทยมีความสะดวกสบาย							
18.ท่านคิดว่าการเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของภูมิภาคมีความสะดวกสบาย	2 (0.5)	18 (4.5)	124 (31.0)	169 (42.3)	81 (21.7)	3.80	0.85
19.ท่านคิดว่าปัจจุบันแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของไทยมีการรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยวเป็นอย่างดี	13 (3.3)	30 (7.5)	135 (33.7)	145 (36.2)	77 (19.3)	3.61	0.99
20.ท่านคิดว่าปัจจุบันแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของภูมิภาคอาเซียนมีการรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยวเป็นอย่างดี	11 (2.8)	37 (9.2)	130 (32.5)	145 (36.2)	77 (19.3)	3.60	0.99

จากตารางที่ 7 แสดงระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างต่อลักษณะการบริการของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นด้วยกับประเด็นการได้รับบริการจากบุคลากรของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมเป็นอย่างดี โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.79 (SD=0.93) เมื่อพิจารณาถึงการบริการด้านสินค้าที่ระลึก พบว่า กลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยว่าทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของไทยและของภูมิภาคอาเซียนมีการบริการดังกล่าวอย่างเหมาะสม โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.74 (SD=0.96) และ 3.69 (SD=0.92) ตามลำดับ ขณะที่ในการบริการด้านราคาเข้าชม พบว่า กลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยว่าแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของไทยและภูมิภาคอาเซียนมีการบริการด้านราคาเข้าชมอย่างเหมาะสม โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.79 (SD=0.92) และ 3.71 (SD=0.84) ตามลำดับ ประเด็นต่อมาคือมิติด้านความสะดวกสบายในการเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ทั้งของไทยและของภูมิภาคอาเซียน กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วย โดยมีค่าเฉลี่ย 3.94 (SD=0.88) และ 3.80 (SD=0.85) ตามลำดับ ท้ายที่สุดคือประเด็นการดูแลรักษา

ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว พบว่า กลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยว่าปัจจุบันแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของไทยและภูมิภาคอาเซียนมีการรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยวเป็นอย่างดี โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.61 (SD=0.99) และ 3.60 (SD=0.99) ตามลำดับ

จากผลการศึกษา พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถาม เห็นว่าสำหรับแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของไทยและภูมิภาคอาเซียนนั้น การบริการจากบุคลากร การบริการด้านการขายของที่ระลึก การบริการราคาเข้าชม การคมนาคมขนส่งเพื่อเดินทางมายังสถานที่ท่องเที่ยวและการรักษาความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยวนั้น อยู่ในเกณฑ์ที่ดี เพราะแหล่งท่องเที่ยวส่วนใหญ่ที่มีการเก็บข้อมูลนั้นเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงและพัฒนาการบริการ ให้เหมาะสมและสามารถรองรับกับนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวได้ อย่างไรก็ตามหากต้องการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของไทย ให้สามารถยกระดับมาตรฐานการบริการให้ดียิ่งขึ้น การพัฒนาการขายสินค้าที่ระลึก ตลอดจนการจัดระเบียบเรื่องกฎระเบียบของการเข้าชมสถานที่ท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ยังสามารถปรับปรุงให้มีมาตรฐานดีขึ้นได้ เช่น สามารถพัฒนาพื้นที่และการบริการการเปลี่ยนเครื่องรับรองสำหรับนักท่องเที่ยว ตลอดจนพัฒนาสินค้าที่ระลึกให้มีเอกลักษณ์และความโดดเด่น โดยใช้สัญลักษณ์ประจำท้องถิ่นหรือการพัฒนาคุณภาพการออกแบบสินค้า ให้สามารถส่งเสริมให้เป็นสินค้าที่ระลึกที่มีคุณค่าเชิงจิตใจได้ด้วย

สำหรับการพัฒนาการคมนาคมและความปลอดภัยสำหรับนักท่องเที่ยวนั้น ในกรณีของไทยยังไม่สามารถยกระดับการคมนาคมขนส่ง ตลอดจนพัฒนารายการท่องเที่ยวให้มีความโดดเด่นได้เท่ากับทรัพยากรที่มีอยู่จริง ในจังหวัดที่มีแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมที่สำคัญ อาทิ กรุงเทพมหานคร เชียงใหม่ พระนครศรีอยุธยา สุโขทัย นครศรีธรรมราช หรือภูเก็ตนั้น การคมนาคมขนส่งยังไม่มีหลากหลายสำหรับนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติมากพอ ขณะที่การคมนาคมขนส่งยังพึ่งพาการขนส่งทางอากาศมากกว่าการขนส่งระบบราง ซึ่งเหมาะสมกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่เชื่อมต่อหลายจังหวัดมากกว่า นอกจากนี้ในส่วนของกรุงเทพมหานคร เช่น เส้นทางเดินเรือตั้งแต่วัดประยุรวงศาวาส วัดกัลยาณมิตร วรมหาวิหาร วัดระฆังโฆสิตาราม วัดอรุณราชวรารามวรมหาวิหาร เป็นต้น สามารถพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวทางเรือให้เชื่อมต่อจุดท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมที่สำคัญ ควบคู่การจัดรายการส่งเสริมการท่องเที่ยวในช่วงเวลาว่างคั่น เช่น การจัดกิจกรรมแสดงแสง สี เสียงประจำปีในช่วงลอยกระทงในลักษณะเทศกาลประจำปี ที่นักท่องเที่ยวหรือบริษัทนำท่องเที่ยว สามารถบรรจุไว้ในรายการท่องเที่ยวที่สำคัญระดับนานาชาติได้

ตารางที่ 8 แสดงระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างต่อนโยบายการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม

ประเด็นคำถาม	ระดับคะแนน (n=400) (ร้อยละ)						
	ไม่เห็นด้วยที่สุด	ไม่เห็นด้วย	เห็นด้วยบ้าง	เห็นด้วย	เห็นด้วยที่สุด	ค่าเฉลี่ย	SD
21. ท่านคิดว่าการบรรจุแผนการท่องเที่ยวทางธุรกิจของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมจะส่งผลกระทบต่อด้านลบกับแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม	24 (6.0)	39 (9.7)	116 (29.0)	140 (35.0)	81 (20.3)	3.54	1.1
22. ท่านเห็นว่าการเก็บค่าเข้าชมมีผลกระทบต่อการตัดสินใจเข้าชมแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมหากมีการจัดการที่ดี	16 (4.0)	24 (6.0)	83 (20.7)	145 (36.3)	132 (33.0)	3.88	1.1
23. ท่านคิดว่านโยบายของรัฐบาลเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม	8 (2.0)	11 (2.7)	80 (20.0)	171 (42.7)	130 (32.5)	4.01	0.9
24. ท่านคิดว่านโยบายของมหาเถรสมาคมเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม	9 (2.3)	6 (1.5)	99 (24.7)	162 (40.5)	124 (31.0)	3.97	0.91
25. ท่านคิดว่านโยบายของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม	2 (0.5)	15 (3.7)	81 (20.3)	177 (44.2)	125 (31.3)	4.02	0.84
26. ท่านคิดว่านโยบายของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม	2 (0.5)	11 (2.7)	80 (20.0)	167 (41.8)	140 (35.0)	4.08	0.84

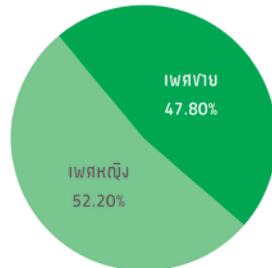
จากตารางที่ 8 แสดงระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างต่อนโยบายการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม โดยเมื่อพิจารณาในเชิงเศรษฐกิจพบว่า กลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยว่าการบรรจุแผนการท่องเที่ยวทางธุรกิจของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมจะส่งผลกระทบด้านลบกับแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.54 ($SD=1.1$) และกลุ่มตัวอย่างยังเห็นด้วยว่าการเก็บค่าเข้าชมมีผลกระทบต่อการตัดสินใจเข้าชมแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมหากมีการจัดการที่ดี โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.88 ($SD=1.1$) สำหรับความคิดเห็นว่าหน่วยงานใดที่เป็นปัจจัยสำคัญที่สุดในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมพบว่า นโยบายของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.08 ($SD=0.84$) ลำดับถัดมาคือ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย มีค่าเฉลี่ย 4.02 ($SD=0.84$) ต่อมาคือนโยบายของรัฐบาล มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.01 ($SD=0.9$) และสุดท้ายคือนโยบายของมหาเถรสมาคม โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.97 ($SD=0.91$)

จากผลการศึกษา พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามเห็นว่า นโยบายด้านการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมนั้น เป็นหน้าที่และความรับผิดชอบที่กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาเป็นผู้รับผิดชอบเป็นหลัก ทั้งนี้ในปัจจุบันกรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ได้จัดกลุ่มการท่องเที่ยวทางศาสนาและวัฒนธรรม เป็นกลุ่มการท่องเที่ยวทางเลือก ทั้งนี้หากหน่วยงานภาครัฐต้องการพัฒนาการท่องเที่ยวด้านนี้ให้มีความเป็นอีกหนึ่งสาขาที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ ควรมีการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตลอดจนควรกำหนดให้มีหน่วยงานที่สนับสนุนการจัดการยุทธศาสตร์ แผนงาน กิจกรรมการพัฒนาศักยภาพในระยะสั้น ระยะกลางและระยะยาว ด้วย เพื่อให้สามารถกำหนดทิศทาง สนับสนุนและช่วยเหลือให้เกิดการบูรณาการของหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ให้ร่วมมือกันพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมให้สามารถมีความพร้อมต่อการรองรับการท่องเที่ยวในระดับนานาชาติได้ในอนาคต

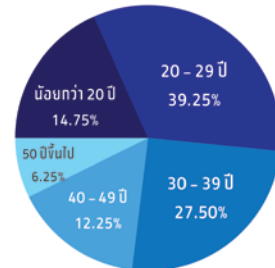
พฤติกรรมทางท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ของประชาคมอาเซียน (นักท่องเที่ยวชาวไทย)

ข้อมูลพื้นฐานกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 คน

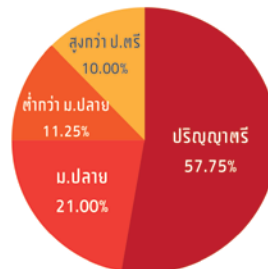
1. เพศ

- ชาย จำนวน 191 คน คิดเป็นร้อยละ 47.80
- หญิง จำนวน 209 คน คิดเป็นร้อยละ 52.20

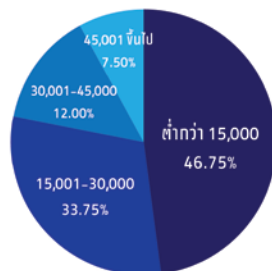
2. อายุ

- น้อยกว่า 20 ปี จำนวน 59 คน คิดเป็นร้อยละ 14.75
- 20 - 29 ปี จำนวน 157 คน คิดเป็นร้อยละ 39.25
- 30 - 39 ปี จำนวน 110 คน คิดเป็นร้อยละ 27.50
- 40 - 49 ปี จำนวน 49 คน คิดเป็นร้อยละ 12.25
- 50 ปีขึ้นไป จำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 6.25

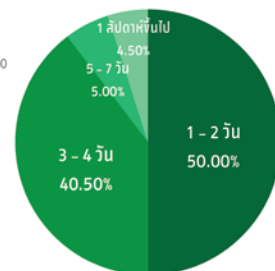
3. การศึกษา

- ต่ำกว่ามัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 45 คน คิดเป็นร้อยละ 11.25
- มัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า จำนวน 84 คน คิดเป็นร้อยละ 21.00
- ปริญญาตรี จำนวน 231 คน คิดเป็นร้อยละ 57.75
- สูงกว่าปริญญาตรี จำนวน 40 คน คิดเป็นร้อยละ 10.00

4. รายได้

- ต่ำกว่า 15,000 บาท จำนวน 187 คน คิดเป็นร้อยละ 46.75
- 15,001 - 30,000 บาท จำนวน 135 คน คิดเป็นร้อยละ 33.75
- 30,001 - 45,000 บาท จำนวน 48 คน คิดเป็นร้อยละ 12.00
- 45,001 บาท ขึ้นไป จำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 7.50

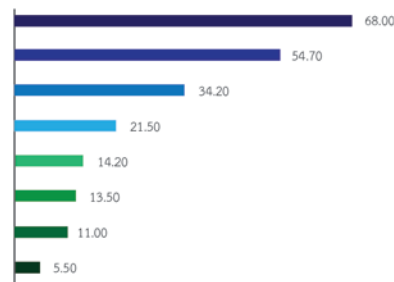

5. จำนวนวันที่ตัดสินใจท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในประเทศไทย

- 1 - 2 วัน จำนวน 200 คน คิดเป็นร้อยละ 50.00
- 3 - 4 วัน จำนวน 162 คน คิดเป็นร้อยละ 40.50
- 5 - 7 วัน จำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 5.00
- 1 สัปดาห์ขึ้นไป จำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 4.50

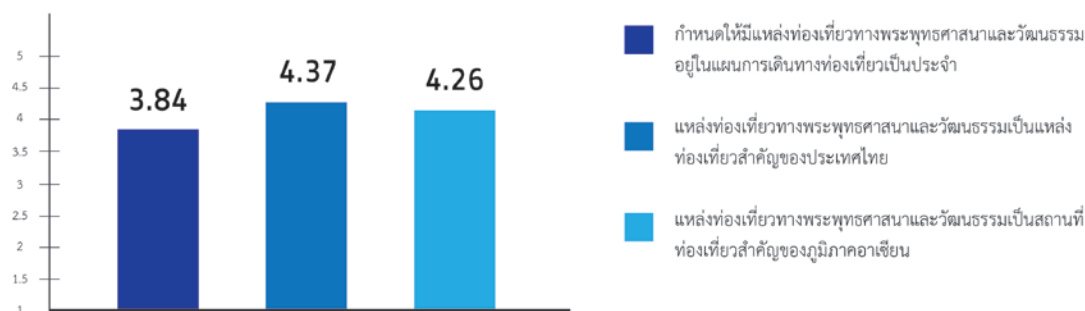
6. เหตุผลในการตัดสินใจท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม

- ต้องการมาไหว้พระขอพรและทำบุญ จำนวน 272 คน คิดเป็นร้อยละ 68.00
- พักผ่อนกับครอบครัว จำนวน 219 คน คิดเป็นร้อยละ 54.70
- แหล่งท่องเที่ยวดึงดูดใจ จำนวน 137 คน คิดเป็นร้อยละ 34.20
- เป็นส่วนหนึ่งของแผนการท่องเที่ยวหลัก จำนวน 86 คน คิดเป็นร้อยละ 21.50
- ช่วยเหลือเสริมการหมุนเวียนของระบบเศรษฐกิจ จำนวน 57 คน คิดเป็นร้อยละ 14.20
- เป็นช่วงระยะเวลาหยุดยาว จำนวน 54 คน คิดเป็นร้อยละ 13.50
- คนในครอบครัวหรือเพื่อนของท่านร้องขอ จำนวน 44 คน คิดเป็นร้อยละ 11.00
- กิจกรรมส่งเสริมการขายดึงดูดใจ จำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 5.50

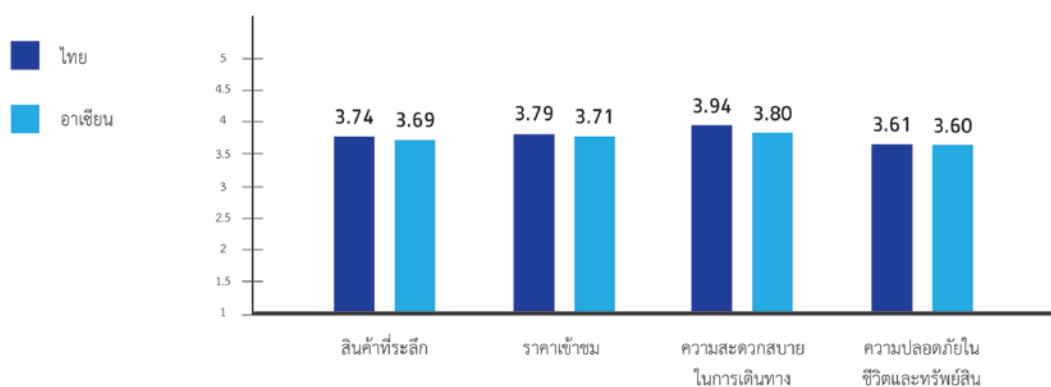

การสำรวจพฤติกรรมการท่องเที่ยว ทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน (นักท่องเที่ยวชาวไทย)

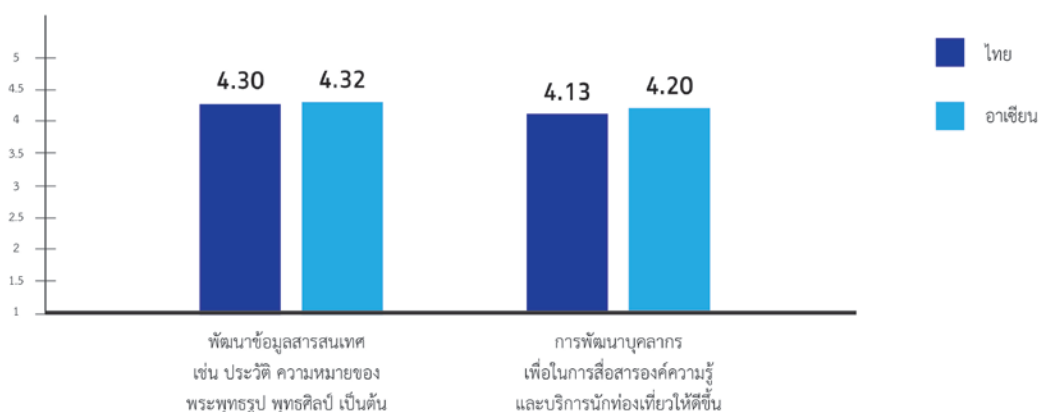
ทัศนคติของต่อแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม

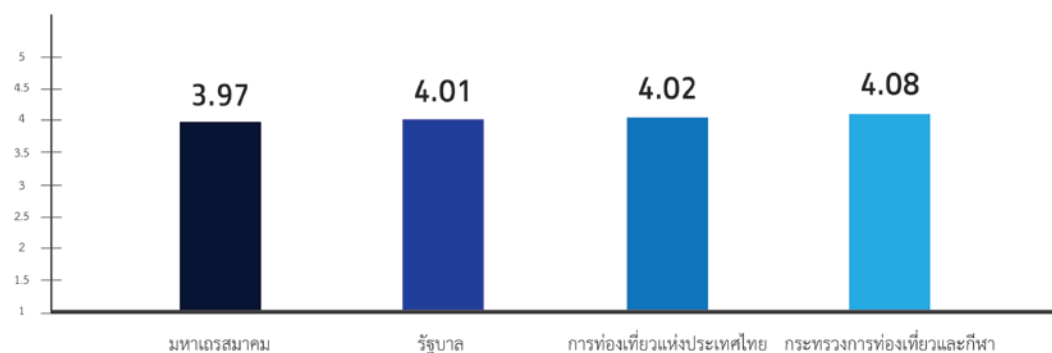
ความพึงพอใจการบริการของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม

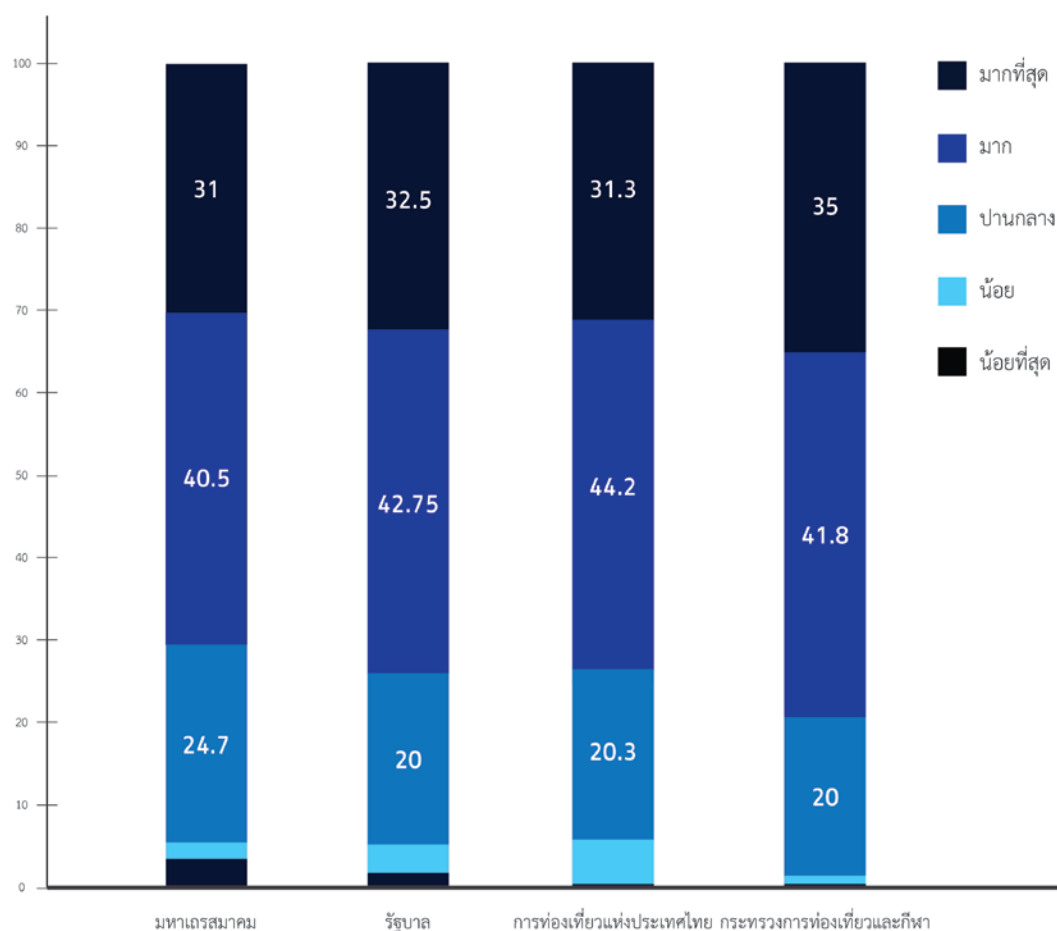
ความเห็นต่อการปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม

ความเห็นต่อนโยบายการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม

ความเห็นต่อนโยบายการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม (จำแนกตามระดับความคิดเห็น)

4.2.2 การวิเคราะห์พฤติกรรมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของนักท่องเที่ยวต่างประเทศของประชาคมอาเซียน

การสำรวจพฤติกรรมการท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม มีวัตถุประสงค์เพื่อทราบถึงพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวและกระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกร่วมทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในกลุ่มประชาคมอาเซียน รวมทั้งแนวทางสำหรับการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวที่เน้นการเสริมสร้างการเรียนรู้ตามแหล่งโบราณคดีทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา และรายได้

ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวน (n=400)	ร้อยละ (100.0)
เพศ		
ชาย	192	48.0
หญิง	208	52.0
อายุ		
น้อยกว่า 20 ปี	39	9.0
20-29	160	40.0
30-39	124	31.0
40-49	48	12.0
50 ปีขึ้นไป	32	8.0
ระดับการศึกษา		
ต่ำกว่ามัธยมศึกษาตอนปลาย	4	1.0
มัธยมศึกษาตอนปลาย	36	9.0
ปวช.	28	7.0
ปวส.	24	6.0
ปริญญาตรี	156	39.0
ปริญญาโท	144	36.0
ปริญญาเอก	8	2.0

ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวน (n=400)	ร้อยละ (100.0)
รายได้		
ต่ำกว่า 15,000 บาท	8	2.0
15,001-30,000 บาท	84	21.0
30,001-45,000 บาท	96	24.0
45,000-60,000 บาท	40	10.0
60,000-75,000 บาท	132	33.0
75,001-90,000 บาท	40	10.0

จากตารางที่ 1 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา และ รายได้ พบว่า กลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถามเป็นเพศชาย จำนวน 192 คน คิดเป็นร้อยละ 48 ขณะที่เพศ หญิงมีจำนวน 208 คน คิดเป็นร้อยละ 48

เมื่อจำแนกตามอายุ พบว่า กลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่อยู่ในช่วงอายุ 20 – 29 ปี มีจำนวน 160 คน คิดเป็นร้อยละ 40 ลำดับถัดมาคือกลุ่มอายุ 30 – 39 ปี จำนวน 124 คน คิดเป็นร้อยละ 31 ต่อมาคือกลุ่มอายุ 40-49 ปี จำนวน 48 คน คิดเป็นร้อยละ 12 ถัดมาคือกลุ่มอายุน้อยกว่า 20 ปี จำนวน 39 คน คิดเป็นร้อยละ 9 ลำดับสุดท้ายคือกลุ่มอายุ 50 ปีขึ้นไป จำนวน 32 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 8

เมื่อจำแนกตามระดับการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 156 คน คิดเป็นร้อยละ 39 ลำดับรองลงมาก็คือผู้ที่จบการศึกษาระดับปริญญาตรีโท จำนวน 144 คน คิดเป็นร้อยละ 36 ลำดับถัดมาคือกลุ่มผู้ที่จบการศึกษามัธยมศึกษาตอนปลาย มีจำนวน 36 คน คิดเป็นร้อยละ 9 ต่อมาคือผู้ที่จบการศึกษาระดับปวช.มีจำนวน 28 คน และ ปวส. มีจำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 7 และ ร้อยละ 6 ตามลำดับ ถัดมาคือกลุ่มผู้ที่จบการศึกษาระดับปริญญาเอก มีจำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 2 และลำดับสุดท้ายคือกลุ่มผู้ที่จบการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี มีจำนวน 40 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 10 และเมื่อจำแนกตามรายได้ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีรายได้ในช่วง 60,000-75,000 บาท มีจำนวน 132 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 33.0 ลำดับถัดมาคือผู้ที่มีรายได้ในช่วง 30,001 – 45,000 บาท มีจำนวน 96 คน คิดเป็นร้อยละ 24 ต่อมาคือผู้ที่มีรายได้ในช่วง 15,001 – 30,000 บาท มีจำนวน 84 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 21 ต่อมาคือผู้ที่มีรายได้ในช่วง 45,000-60,000 บาท และ 75,001-90,000 บาท มีจำนวนเท่ากัน คือ มีจำนวน 40 คน คิดเป็นร้อยละ 10 และสุดท้ายคือผู้ที่มีรายได้ต่ำกว่า 15,000 บาท มีจำนวน 8 คน คิด เป็นร้อยละ 2

ตารางที่ 2 แสดงเหตุผลในการตัดสินใจท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม

ประเด็น	จำนวน (n=400)	
	ใช่	ไม่ใช่
1. แหล่งท่องเที่ยวดึงดูดใจ	240 (60.0)	160 (40.0)
2. เป็นส่วนหนึ่งของแผนการท่องเที่ยวหลัก	196 (49.0)	204 (51.0)
3. พักผ่อนกับครอบครัว	140 (35.0)	260 (65.0)
4. เป็นช่วงระยะเวลาหยุดยาว	76 (19.0)	324 (81.0)
5. ต้องการมาไหว้พระเพื่อขอพรและทำบุญ	68 (17.0)	332 (83.0)
6. กิจกรรมส่งเสริมการขายดึงดูดใจ	60 (15.0)	340 (85.0)
7. คนในครอบครัวหรือเพื่อนของท่านร้องขอ	32 (8.0)	368 (92.0)
8. ช่วยส่งเสริมการหมุนเวียนของระบบเศรษฐกิจ	32 (8.0)	368 (92.0)

จากตารางที่ 2 แสดงเหตุผลในการตัดสินใจท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม โดยพิจารณาตามประเด็นที่ผู้ตอบแบบสอบถามให้เหตุผลในแต่ละประเด็น พบว่า กลุ่มตัวอย่างเดินทางมาท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมโดยมีเหตุผลเพราะแหล่งท่องเที่ยวดึงดูดใจ มีจำนวนมากที่สุด 240 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 60 เหตุผลถัดมาคือประเด็นที่แหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมเป็นส่วนหนึ่งของแผนการท่องเที่ยวหลัก จำนวน 196 คน คิดเป็นร้อยละ 49.0 เหตุผลลำดับที่ 3 คือ พักผ่อนกับครอบครัว มีจำนวน 140 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 35.0 ลำดับถัดมาคือการเดินทางมาท่องเที่ยวเนื่องจากเป็นช่วงระยะเวลาหยุดยาว จำนวน 76 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 19.0 ลำดับที่ 5

คือ เดินทางมาท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมโดยมีเหตุผลเพราะต้องการมาไหว้พระเพื่อขอพรและทำบุญ มีจำนวน 68 คน คิดเป็นร้อยละ 17.0 เหตุผลลำดับถัดมาคือ กิจกรรมส่งเสริมการขายดึงดูดใจ จำนวน 60 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 15.0 และสองลำดับสุดท้ายเหตุผลลำดับที่ 7 และ ที่ 8 มีจำนวนเท่ากัน คือ การที่คนในครอบครัวหรือเพื่อนของผู้ตอบแบบสอบถามร้องขอ และ ช่วยส่งเสริมการหมุนเวียนของระบบเศรษฐกิจ มีจำนวนเพียง 32 คน คิดเป็นร้อยละ 8 ตามลำดับ

ตารางที่ 3 แสดงจำนวนวันหยุดที่กลุ่มตัวอย่างตัดสินใจท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในประเทศไทย

จำนวนวัน	จำนวน (n=400)	ร้อยละ (100.0)
1 - 2 วัน	36	9.0
3 - 4 วัน	200	50.0
5 - 7 วัน	12	3.0
1 สัปดาห์ขึ้นไป	152	38.0

จากตารางที่ 3 แสดงจำนวนวันหยุดที่กลุ่มตัวอย่างตัดสินใจท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในประเทศไทย พบว่า กลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 200 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 50 เห็นว่าจำนวนวันหยุดที่ตัดสินใจมาท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม คือ จำนวน 3 - 4 วัน ลำดับถัดมาคือ 1 สัปดาห์ขึ้นไป มีจำนวน 152 คน คิดเป็นร้อยละ 38.0 ขณะที่จำนวนวันหยุดที่กลุ่มตัวอย่างตัดสินใจท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม เป็นจำนวน 1 - 2 วัน และ 5-7 วันนั้น มีจำนวน 36 และ 12 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 9 และ 3 ตามลำดับ

ตารางที่ 4 แสดงระดับทัศนคติของกลุ่มตัวอย่างต่อแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม

ประเด็นคำถาม	ระดับคะแนน (n=400)						
	(ร้อยละ)						
	ไม่เห็นด้วยที่สุด	ไม่เห็นด้วย	เห็นด้วยบ้าง	เห็นด้วย	เห็นด้วยที่สุด	ค่าเฉลี่ย	SD

ประเด็นคำถาม	ระดับคะแนน (n=400)						
	(ร้อยละ)						
	ไม่เห็นด้วยที่สุด	ไม่เห็นด้วย	เห็นด้วยบ้าง	เห็นด้วย	เห็นด้วยที่สุด	ค่าเฉลี่ย	SD
1. ท่านกำหนดให้มีแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมอยู่ในแผนการเดินทางท่องเที่ยวของท่านเป็นประจำ	44 (11.0)	36 (9.0)	104 (26.0)	156 (39.0)	60 (15.0)	3.38	1.17
2. ท่านคิดว่าแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญของประเทศไทย	0 (0.0)	8 (2.0)	68 (17.0)	116 (29.0)	208 (52.0)	4.31	0.82
3. ท่านคิดว่าแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมเป็นสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญของภูมิภาคอาเซียน	0 (0.0)	32 (8.0)	64 (16.0)	156 (39.0)	148 (37.0)	4.05	0.92

จากตารางที่ 4 แสดงระดับทัศนคติของกลุ่มตัวอย่างต่อแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม พบว่า เมื่อให้ประเมินว่าแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญของประเทศไทย คำตอบของกลุ่มตัวอย่างจัดอยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.31 (SD=0.82) ในประเด็นที่คิดว่าแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมเป็นสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญของภูมิภาคอาเซียน คำตอบของกลุ่มตัวอย่างจัดอยู่ในเกณฑ์เห็นด้วยมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.05 (SD=0.92) และเมื่อถามถึงการกำหนดให้มีแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมอยู่ในแผนการเดินทางท่องเที่ยวของกลุ่มตัวอย่างเป็นประจำนั้นหรือไม่นั้น กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีระดับความเห็นในระดับเห็นด้วย โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.38 (SD=1.17)

ตารางที่ 5 แสดงระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างต่อประเด็นความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา

ประเด็นคำถาม	ระดับคะแนน (n=400) (ร้อยละ)						
	ไม่เห็นด้วยที่สุด	ไม่เห็นด้วย	เห็นด้วยบ้าง	เห็นด้วย	เห็นด้วยที่สุด	ค่าเฉลี่ย	SD
4. ท่านคิดว่าแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของไทย มีความพร้อมเชิงกายภาพและสิ่งแวดล้อมในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวระดับอนุภูมิภาค	4 (1.0)	8 (2.0)	140 (35.0)	172 (43.0)	76 (19.0)	3.77	0.81
5. ท่านคิดว่าแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของภูมิภาคอาเซียน มีความพร้อมเชิงกายภาพและสิ่งแวดล้อม ในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวระดับภูมิภาค	0 (0.0)	8 (2.0)	116 (29.0)	204 (51.0)	72 (18.0)	3.85	0.72
6. ท่านคิดว่าแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของไทยมีความพร้อมเชิงองค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนา	0 (0.0)	56 (14.0)	124 (31.0)	164 (56.0)	56 (14.0)	3.55	0.9
7. ท่านคิดว่าแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของภูมิภาคอาเซียนมีความพร้อมเชิงองค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนา	0 (0.0)	56 (14.0)	124 (31.0)	164 (41.0)	56 (14.0)	3.60	0.85

จากตารางที่ 5 แสดงระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างต่อประเด็นความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา พบว่า ความพร้อมเชิงกายภาพและสิ่งแวดล้อมในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวระดับอนุภูมิภาคของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของภูมิภาคอาเซียน จัดอยู่ระดับเห็นด้วย โดยมี

ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.85 (SD=0.72) ในมิติความพร้อมเชิงกายภาพและสิ่งแวดล้อมในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวระดับอนุภูมิภาคของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของไทย เป็นคำถามที่กลุ่มตัวอย่างส่วนหนึ่งเห็นด้วยกับประเด็นดังกล่าว โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.77 (SD=0.81) ขณะที่ความพร้อมเชิงองค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนาของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของภูมิภาคอาเซียนนั้น กลุ่มตัวอย่างที่ความเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วย โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.6 (SD=0.85) ทำยที่สุดคือความพร้อมเชิงองค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนาของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของไทย อยู่ในระดับเห็นด้วย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.55 (SD=0.9)

ตารางที่ 6 แสดงระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างต่อการปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม

ประเด็นคำถาม	ระดับคะแนน (n=400)						
	(ร้อยละ)						SD
	ไม่เห็นด้วยที่สุด	ไม่เห็นด้วย	เห็นด้วยบ้าง	เห็นด้วย	เห็นด้วยที่สุด	ค่าเฉลี่ย	
8. ท่านคิดว่าแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของไทยควรพัฒนาบุคลากรเพื่อในการสื่อสารองค์ความรู้และบริการนักท่องเที่ยวให้ดีขึ้น	4 (1.0)	40 (10.0)	124 (31.0)	168 (42.0)	64 (16.0)	3.62	0.90
9. ท่านคิดว่าแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของภูมิภาคอาเซียนควรพัฒนาบุคลากรเพื่อในการสื่อสารองค์ความรู้และบริการนักท่องเที่ยวให้ดีขึ้น	12 (3.0)	24 (6.0)	132 (33.0)	156 (39.0)	76 (19.0)	3.65	0.95
10. ท่านคิดว่ามีความจำเป็นที่แหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของไทยควรพัฒนาข้อมูลสารสนเทศเช่น ประวัติ , ความหมายของ	0 (0.0)	24 (6.0)	84 (21.0)	164 (41.0)	128 (32.0)	3.99	0.87

ประเด็นคำถาม	ระดับคะแนน (n=400)						
	(ร้อยละ)						
	ไม่เห็นด้วยที่สุด	ไม่เห็นด้วย	เห็นด้วยบ้าง	เห็นด้วย	เห็นด้วยที่สุด	ค่าเฉลี่ย	SD
พระพุทธรูป , พุทธศิลป์ เพื่อให้นักท่องเที่ยวเข้าใจ							
11. ท่านคิดว่ามีความจำเป็นที่แหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของภูมิภาคอาเซียนควรพัฒนาข้อมูลสารสนเทศเช่น ประวัติ , ความหมายของพระพุทธรูป , พุทธศิลป์ เพื่อให้นักท่องเที่ยวเข้าใจ	0 (0.0)	20 (5.0)	88 (22.0)	172 (43.0)	120 (30.0)	3.98	0.84

จากตารางที่ 6 แสดงระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างต่อการปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม พบว่า กลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถามเห็นด้วยว่า คือ การพัฒนาข้อมูลสารสนเทศเช่น ประวัติ , ความหมายของพระพุทธรูป , พุทธศิลป์ เพื่อให้นักท่องเที่ยวเข้าใจ ของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของไทย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.99 (SD=0.87) แหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของภูมิภาคอาเซียนควรพัฒนาข้อมูลสารสนเทศเช่น ประวัติ , ความหมายของพระพุทธรูป , พุทธศิลป์ เพื่อให้นักท่องเที่ยวเข้าใจ มาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.98 (SD=0.84) และการพัฒนาบุคลากรเพื่อในการสื่อสารองค์ความรู้และบริการนักท่องเที่ยวให้ดีขึ้นของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของภูมิภาคอาเซียน โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.65 (SD=0.95) ขณะที่การพัฒนาบุคลากรเพื่อในการสื่อสารองค์ความรู้และบริการนักท่องเที่ยวให้ดีขึ้นของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของไทยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.62 (SD=0.90) จัดอยู่ในระดับเห็นด้วย

ตารางที่ 7 แสดงระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างต่อลักษณะการบริการของแหล่งท่องเที่ยวทาง
พระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม

ประเด็นคำถาม	ระดับคะแนน (n=400) (ร้อยละ)						
	ไม่เห็นด้วยที่สุด	ไม่เห็นด้วย	เห็นด้วยบ้าง	เห็นด้วย	เห็นด้วยที่สุด	ค่าเฉลี่ย	SD
12.ท่านคิดว่าท่านได้รับบริการจากบุคลากรของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมเป็นอย่างดี	0 (0.0)	44 (11.0)	84 (21.0)	204 (51.0)	68 (17.0)	3.74	0.86
13.ท่านคิดว่าแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของไทยมีการบริการด้านสินค้าที่ระลึกอย่างเหมาะสม	12 (3.0)	84 (21.0)	112 (28.0)	148 (37.0)	44 (11.0)	3.32	1.02
14.ท่านคิดว่าแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของภูมิภาคมีการบริการด้านสินค้าที่ระลึกอย่างเหมาะสม	8 (2.0)	56 (14.0)	160 (40.0)	148 (37.0)	28 (7.0)	3.33	0.87
15.ท่านคิดว่าแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของไทยมีการบริการด้านราคาเข้าชมอย่างเหมาะสม	4 (1.0)	48 (12.0)	132 (33.0)	152 (38.0)	64 (16.0)	3.56	0.93
16.ท่านคิดว่าแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของภูมิภาคอาเซียนมีการบริการด้านราคาเข้าชมอย่างเหมาะสม	8 (2.0)	48 (12.0)	124 (31.0)	172 (43.0)	48 (12.0)	3.51	0.92
17.ท่านคิดว่าการเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของไทยมีความสะดวกสบาย	4 (1.0)	24 (6.0)	152 (38.0)	176 (44.0)	44 (11.0)	3.58	0.80
18.ท่านคิดว่าการเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของภูมิภาคมีความสะดวกสบาย	0 (0.0)	36 (9.0)	136 (34.0)	156 (39.0)	72 (18.0)	3.66	0.87

ประเด็นคำถาม	ระดับคะแนน (n=400)						
	(ร้อยละ)						
	ไม่เห็นด้วยที่สุด	ไม่เห็นด้วย	เห็นด้วยบ้าง	เห็นด้วย	เห็นด้วยที่สุด	ค่าเฉลี่ย	SD
19. ท่านคิดว่าปัจจุบันแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของไทยมีการรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยวเป็นอย่างดี	0 (0.0)	20 (5.0)	104 (26.0)	200 (50.0)	76 (19.0)	3.83	0.78
20. ท่านคิดว่าปัจจุบันแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของภูมิภาคอาเซียนมีการรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยวเป็นอย่างดี	0 (0.0)	36 (9.0)	128 (32.0)	176 (44.0)	60 (15.0)	3.65	0.84

จากตารางที่ 7 แสดงระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างต่อลักษณะการบริการของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นด้วยกับประเด็นการได้รับการบริการจากบุคลากรของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมเป็นอย่างดี โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.74 (SD=0.86) เมื่อพิจารณาถึงการบริการด้านสินค้าที่ระลึก พบว่า กลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยว่าทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของไทยและของภูมิภาคอาเซียนมีการบริการดังกล่าวอย่างเหมาะสม โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.32 (SD=1.02) และ 3.33 (SD=0.87) ตามลำดับ ขณะที่ในการบริการด้านราคาเข้าชม พบว่า กลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยว่าแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของไทยและภูมิภาคอาเซียนมีการบริการด้านราคาเข้าชมอย่างเหมาะสม โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.56 (SD=0.93) และ 3.51 (SD=0.92) ตามลำดับ ประเด็นต่อมาคือมิติด้านความสะดวกสบายในการเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ทั้งของไทยและของภูมิภาคอาเซียน กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วย โดยมีค่าเฉลี่ย 3.58 (SD=0.80) และ 3.66 (SD=0.87) ตามลำดับ ท้ายที่สุดคือประเด็นการดูแลรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว พบว่า กลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยว่าปัจจุบันแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของไทยและภูมิภาคอาเซียนมีการรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยวเป็นอย่างดี โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.83 (SD=0.78) และ 3.65 (SD=0.84) ตามลำดับ

ตารางที่ 8 แสดงระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างต่อนโยบายการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม

ประเด็นคำถาม	ระดับคะแนน (n=400)						
	(ร้อยละ)						
	ไม่เห็นด้วยที่สุด	ไม่เห็นด้วย	เห็นด้วยบ้าง	เห็นด้วย	เห็นด้วยที่สุด	ค่าเฉลี่ย	SD
21. ท่านคิดว่าการบรรจุแผนการท่องเที่ยวทางธุรกิจของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมจะส่งผลกระทบต่อด้านลบกับแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม	20 (5.0)	72 (18.0)	128 (32.0)	136 (34.0)	44 (11.0)	3.28	1.04
23. ท่านคิดว่านโยบายของรัฐบาลเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม	0 (0.0)	48 (12.0)	120 (30.0)	168 (42.0)	64 (16.0)	3.62	0.89
24. ท่านคิดว่านโยบายของมหาเถรสมาคมเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม	4 (1.0)	60 (15.0)	168 (42.0)	132 (33.0)	36 (9.0)	3.34	0.87
25. ท่านคิดว่านโยบายของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม	0 (0.0)	36 (9.0)	124 (31.0)	176 (44.0)	64 (16.0)	3.67	0.85
25. ท่านคิดว่านโยบายของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม	0 (0.0)	24 (6.0)	128 (32.0)	156 (39.0)	92 (23.0)	3.79	0.86

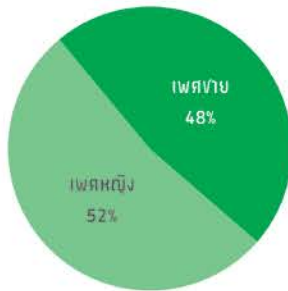
ประเด็นคำถาม	ระดับคะแนน (n=400)						
	(ร้อยละ)						
	ไม่เห็นด้วยที่สุด	ไม่เห็นด้วย	เห็นด้วยบ้าง	เห็นด้วย	เห็นด้วยที่สุด	ค่าเฉลี่ย	SD
26.ท่านเห็นว่าการเก็บค่าเข้าชมมีผลกระทบต่อการตัดสินใจเข้าชมแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมหากมีการจัดการที่ดี	8 (2.0)	36 (9.0)	112 (28.0)	188 (47.0)	56 (14.0)	3.62	0.90

จากตารางที่ 8 แสดงระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างต่อนโยบายการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม โดยเมื่อพิจารณาในเชิงเศรษฐกิจพบว่า กลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยว่าการบรรจุแผนการท่องเที่ยวทางธุรกิจของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมจะส่งผลกระทบด้านลบกับแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.28 (SD=1.04) และกลุ่มตัวอย่างยังเห็นด้วยว่าการเก็บค่าเข้าชมมีผลกระทบต่อการตัดสินใจเข้าชมแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมหากมีการจัดการที่ดี โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.62 (SD=0.90) สำหรับความคิดเห็นว่าหน่วยงานใดที่เป็นปัจจัยสำคัญที่สุดในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมพบว่า นโยบายของรัฐบาล เป็นปัจจัยสำคัญที่สุดในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.01 (SD=0.9) ลำดับถัดมาคือ นโยบายของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.79 (SD=0.86) ต่อมาคือ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย มีค่าเฉลี่ย 3.67 (SD=0.84) และสุดท้ายคือนโยบายของมหาเถรสมาคม โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.34 (SD=0.87)

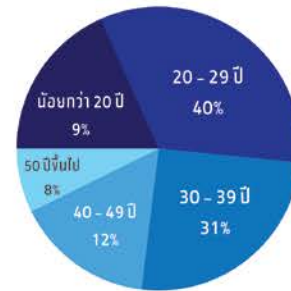
พฤติกรรมทางท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ของประชาคมอาเซียน (นักท่องเที่ยวต่างชาติ)

ข้อมูลพื้นฐานกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 คน

1. เพศ

- ชาย จำนวน 192 คน คิดเป็นร้อยละ 48
- หญิง จำนวน 208 คน คิดเป็นร้อยละ 52

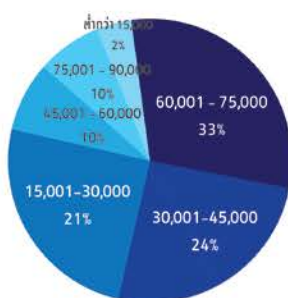
2. อายุ

- น้อยกว่า 20 ปี จำนวน 39 คน คิดเป็นร้อยละ 9
- 20 - 29 ปี จำนวน 160 คน คิดเป็นร้อยละ 40
- 30 - 39 ปี จำนวน 124 คน คิดเป็นร้อยละ 31
- 40 - 49 ปี จำนวน 49 คน คิดเป็นร้อยละ 12
- 50 ปีขึ้นไป จำนวน 32 คน คิดเป็นร้อยละ 8

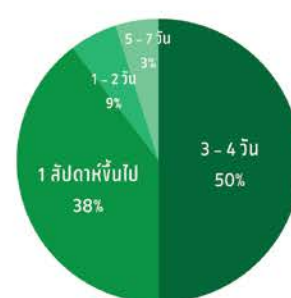
3. การศึกษา

- ต่ำกว่ามัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 1
- มัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า จำนวน 88 คน คิดเป็นร้อยละ 22
- ปริญญาตรี จำนวน 156 คน คิดเป็นร้อยละ 39
- สูงกว่าปริญญาตรี จำนวน 152 คน คิดเป็นร้อยละ 38

4. รายได้

- ต่ำกว่า 15,000 บาท จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 2
- 15,001 - 30,000 บาท จำนวน 84 คน คิดเป็นร้อยละ 21
- 30,001 - 45,000 บาท จำนวน 96 คน คิดเป็นร้อยละ 24
- 45,001 - 60,000 บาท จำนวน 40 คน คิดเป็นร้อยละ 10
- 60,001 - 75,000 บาท จำนวน 132 คน คิดเป็นร้อยละ 33
- 75,001 - 90,000 บาท จำนวน 40 คน คิดเป็นร้อยละ 10

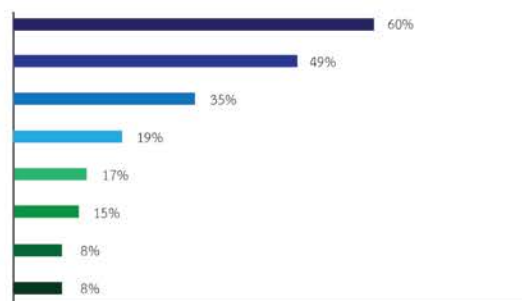

5. จำนวนวันที่ตัดสินใจท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในประเทศไทย

- 1 - 2 วัน จำนวน 36 คน คิดเป็นร้อยละ 9
- 2 - 3 วัน จำนวน 200 คน คิดเป็นร้อยละ 50
- 3 - 4 วัน จำนวน 200 คน คิดเป็นร้อยละ 50
- 4 - 7 วัน จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 3
- 8 - 14 วัน จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 0.75

6. เหตุผลในการตัดสินใจท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม

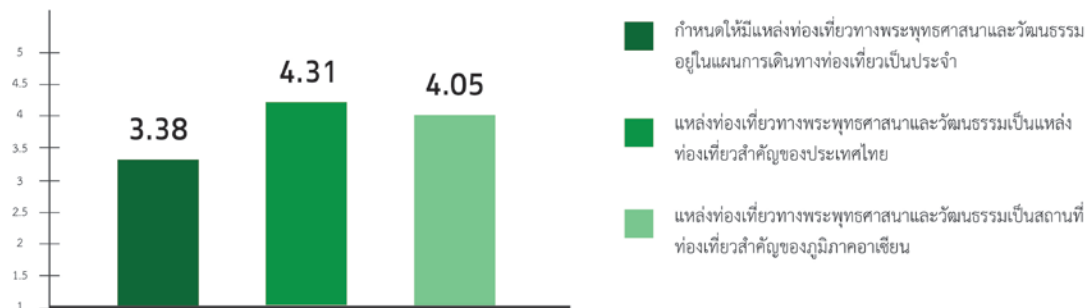
- แหล่งท่องเที่ยวดึงดูดใจ จำนวน 240 คน คิดเป็นร้อยละ 60
- เป็นส่วนหนึ่งของแผนการท่องเที่ยวหลัก จำนวน 196 คน คิดเป็นร้อยละ 49
- พักผ่อนกับครอบครัว จำนวน 140 คน คิดเป็นร้อยละ 35
- เป็นช่วงระยะเวลาหยุดยาว จำนวน 76 คน คิดเป็นร้อยละ 19
- ต้องการมาไหว้พระขอพรและทำบุญ จำนวน 68 คน คิดเป็นร้อยละ 17
- กิจกรรมส่งเสริมการขายดึงดูดใจ จำนวน 60 คน คิดเป็นร้อยละ 15
- คนในครอบครัวหรือเพื่อนของท่านร้องขอ จำนวน 32 คน คิดเป็นร้อยละ 8
- ช่วยเหลือเสริมการหมุนเวียนของระบบเศรษฐกิจ จำนวน 32 คน คิดเป็นร้อยละ 8

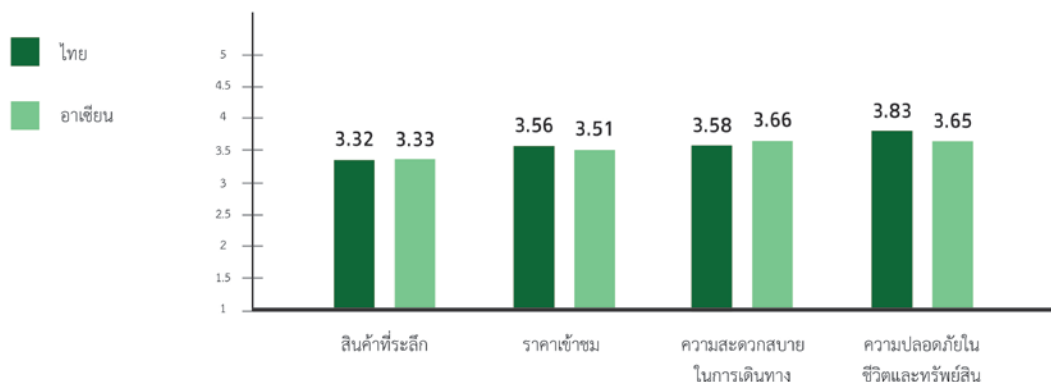
การสำรวจพฤติกรรมการท่องเที่ยว

ทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน (นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ)

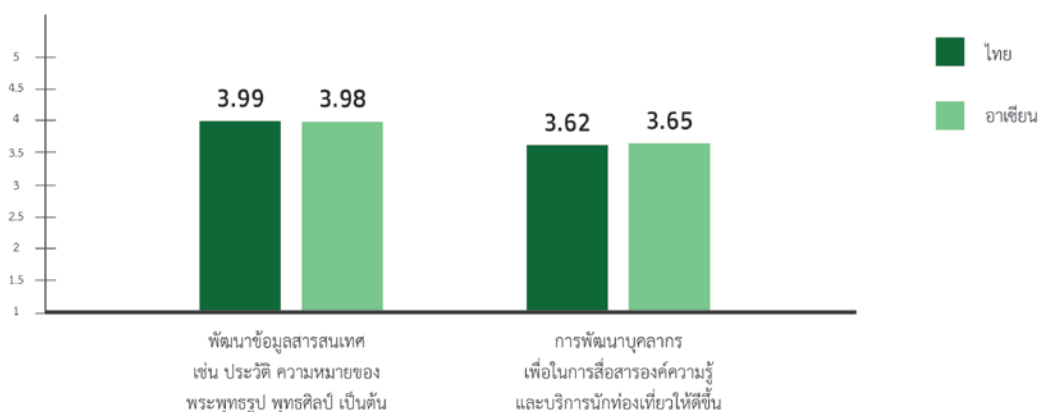
ทัศนคติของต่อแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม

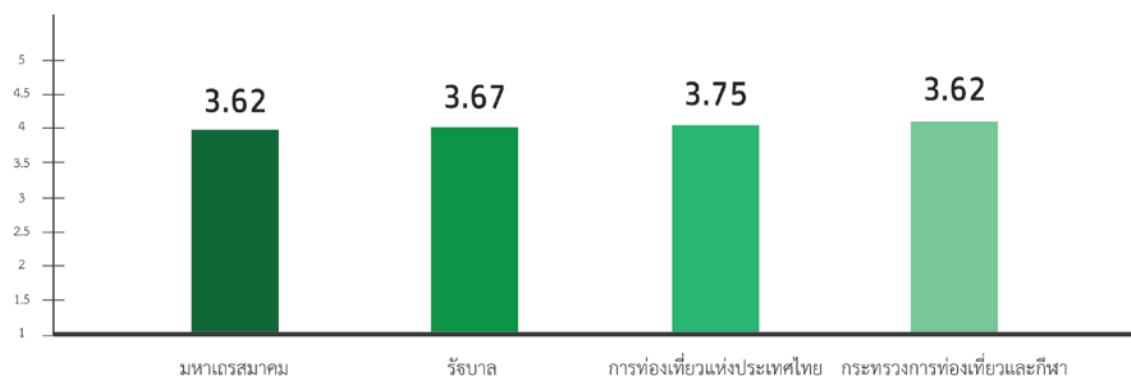
ความพึงพอใจการบริการของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม

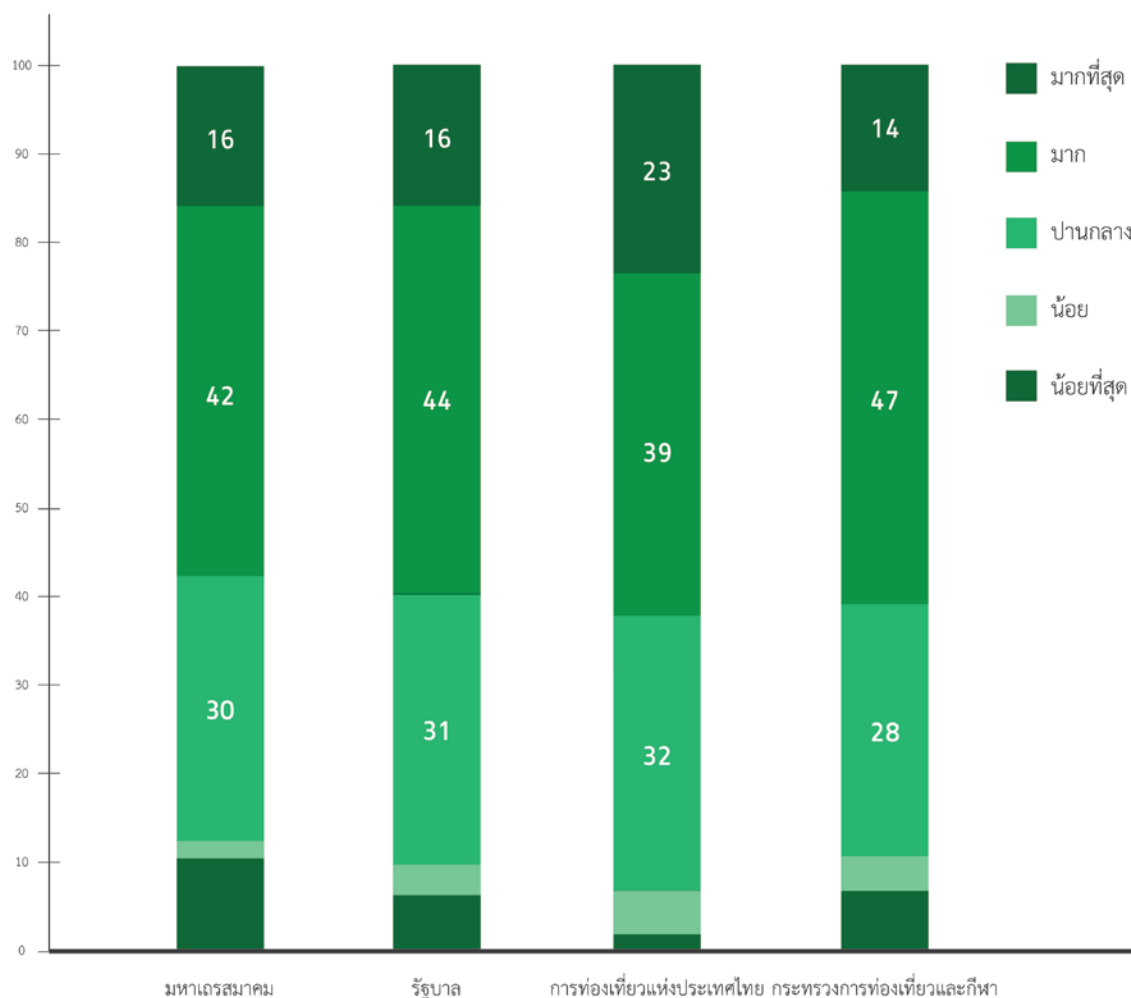
ความเห็นต่อการปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม

ความเห็นต่อนโยบายการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม

ความเห็นต่อนโยบายการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม (จำแนกตามระดับความคิดเห็น)

4.3 รูปแบบพฤติกรรมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในประชาอาเซียน

สำหรับการวิเคราะห์รูปแบบพฤติกรรมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียนนั้น ผู้วิจัยได้ข้อมูลจากการสำรวจแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา โดยการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม ตลอดจนการสนทนากลุ่มจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญในหลายภาคส่วน ทั้งนี้พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่จะสร้างและพัฒนานโยบายการท่องเที่ยวให้มีความสัมพันธ์และสอดคล้องกับสภาพลักษณะ ความต้องการที่แสดงออกผ่านพฤติกรรมการท่องเที่ยวรูปแบบต่างๆ ทั้งนี้เมื่อผู้วิจัยศึกษาข้อมูลเชิงเอกสารและศึกษาภาคสนามตามแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม พบว่าในสถานการณ์ปัจจุบันสามารถสรุปพฤติกรรมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน ได้ทั้งสิ้น 4 รูปแบบดังต่อไปนี้

4.3.1 พฤติกรรมท่องเที่ยวตามความเชื่อและวัฒนธรรมท้องถิ่น

การที่ประเทศต่างๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หรือที่ปัจจุบันส่วนใหญ่ได้การรวมตัวกันเป็นประชาคมอาเซียน มีความสัมพันธ์เชิงศาสนาและวัฒนธรรมกันอย่างใกล้ชิด ส่งผลให้โบราณสถานหรือพุทธศิลปกรรมต่างๆ ทางศาสนาและวัฒนธรรม มีภูมิหลังและเอกลักษณ์ที่แสดงให้เห็นถึงความเกี่ยวข้องกับเชื่อมโยงทางประวัติศาสตร์สังคมและศาสนาอย่างยาวนาน หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ แหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียนส่วนใหญ่ แสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรมและความเชื่อดั้งเดิมของคนในภูมิภาคแห่งนี้ นอกจากนี้การที่สถาปัตยกรรม จิตรกรรมและโบราณวัตถุในแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมหลายแห่ง เป็นจุดศูนย์กลางการท่องเที่ยวสำหรับผู้คนทั้งภูมิภาคอาเซียน เช่น ผู้นับถือศาสนาพุทธมีความศรัทธาร่วมกันต่อมหาเจดีย์ชเวดากองประเทศเมียนมา ผู้นับถือศาสนาฮินดูจำนวนมากที่อาศัยอยู่ของประชาคมอาเซียนจะเดินทางไปกราบไหว้บูชาเหล่าทวยเทพและสถานที่ทางวัฒนธรรมที่เกาะบาหลี ประเทศอินโดนีเซีย เป็นต้น นอกจากนี้การที่ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในหลายพื้นที่ของภูมิภาคแห่งนี้ มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองและการหิบบัณฑิตอารยธรรมความเชื่อร่วมกัน ได้ส่งผลให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์และโบราณวัตถุแห่งความเชื่อความศรัทธามากมาย ได้ข้ามพรมแดนอาณาเขตปัจจุบันมายังอีกประเทศหนึ่ง เช่น หลวงพ่อพระใสแห่งวัดโพธิ์ชัย จังหวัดหนองคาย ซึ่งเป็นพระพุทธรูปที่ได้สร้างศรัทธาเป็นที่เคารพบูชาทั้งคนไทยและคนลาว เป็นต้น จึงจะเห็นได้ว่าความเชื่อความศรัทธาในแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน ไม่ได้แบ่งแยกเชื้อชาติและศาสนาอย่างขาดจากกันอย่างชัดเจน ส่งผลให้แหล่งท่องเที่ยวลักษณะเช่นนี้ ได้ก่อให้เกิดกิจกรรมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียนมีความเชื่อมโยงของเรื่องราวและอิทธิพลความคิดไว้อย่างน่าสนใจ

กล่าวสำหรับแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในประเทศไทยนั้น พฤติกรรมการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นจากความเชื่อและวัฒนธรรมท้องถิ่น ปรากฏให้เห็นอย่างเด่นชัดอยู่ทุกพื้นที่ กล่าวคือคน

ไทยจะให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมรูปแบบนี้ ทั้งตามเทศกาลหยุดยาว เพื่อเฉลิมฉลองในวาระสำคัญต่างๆ เทศกาลสำคัญทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของไทย ตลอดจนการเข้าสักการะเพื่อขอความเป็นสิริมงคลแก่ตนเองและครอบครัวในวาระทั่วไป ทั้งนี้การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นจากความเชื่อและวัฒนธรรมท้องถิ่น มีความโดดเด่นคือการช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยวได้ ทั้งในแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงอยู่แต่ละพื้นที่เป็นทุนเดิมแล้ว อาทิ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม และวัดไตรมิตรวิทยาราม กรุงเทพมหานคร วัดพระสิงห์และวัดพระธาตุดอยสุเทพ จังหวัดเชียงใหม่ วัดบ้านไร่ จังหวัดนครราชสีมา วัดพระธาตุ จังหวัดขอนแก่น วัดโพธิ์ชัย จังหวัดหนองคาย วัดถ้ำเสือ จังหวัดกระบี่ วัดไชยธาราราม จังหวัดภูเก็ต เป็นต้น ขณะเดียวกันการที่คนไทยส่วนหนึ่งยังคงดำรงรักษาความเชื่อและวัฒนธรรมท้องถิ่นไว้นั่นเอง ได้ส่งผลต่อการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในท้องถิ่น ให้ได้รับความนิยมและเป็นที่กล่าวขานออกสู่สังคมในวงกว้างมากยิ่งขึ้น การที่ปัจจุบันภาครัฐพยายามขยายพื้นที่การท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ๆ ให้สามารถเป็นแหล่งประชาสัมพันธ์ด้านการท่องเที่ยวให้เพิ่มมากขึ้น เมื่อคนในท้องถิ่นยังคงมีพฤติกรรมหรือให้ความสำคัญต่อการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมอย่างแนบแน่น จึงถือเป็นกระบวนการขยายต่อวัฒนธรรมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไปยังพื้นที่อื่นด้วย เพราะเป็นการถ่ายทอดความโดดเด่นของเรื่องเล่าขาน ประวัติศาสตร์ความหลัง ความโดดเด่นของศิลปวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ความเชื่อ ตลอดจนสถาปัตยกรรมและโบราณสถาน โบราณวัตถุต่างๆ ก็ได้ถูกหยิบยกขึ้นมา เพื่อถ่ายทอดและสร้างความน่าสนใจสู่สังคมและนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติให้มากยิ่งขึ้นด้วย

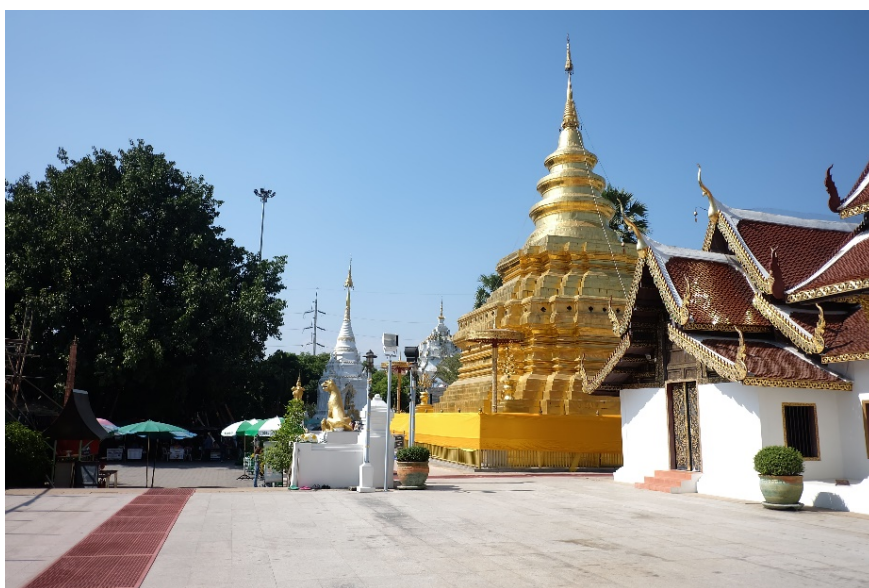
จากการศึกษาภาคสนามของผู้วิจัย พบกรณีตัวอย่างที่เห็นได้อย่างชัดเจนว่าพฤติกรรมการท่องเที่ยวตามความเชื่อและวัฒนธรรมท้องถิ่นของคนท้องถิ่น นำมาสู่การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ให้สามารถยกระดับเป็นแหล่งท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติได้มากขึ้น จำนวนทั้งสิ้น 5 แหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ได้แก่ (1) วัดพระธาตุศรีจอมทอง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ (2) วัดภูเก็ท อำเภอปัว จังหวัดน่าน (3) ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี (4) โบสถ์วัดพระแม่ปฏิสนธินิรมล อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี (5) ศาลเจ้าจุ้ยตุ่ย อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต โดยแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมที่กล่าวไปในข้างต้น เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ที่ไม่ได้เป็นจุดสนใจหรือสถานที่ที่ได้รับความนิยมด้านการท่องเที่ยวมาตั้งแต่สมัยอดีต แต่มีปัจจัยพื้นฐานสองประการที่ช่วยส่งเสริมให้เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยว ตลอดจนผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวและหน่วยงานภาครัฐ จนเริ่มเข้ามาสนใจที่จะใช้เป็นแหล่งประชาสัมพันธ์สำหรับการท่องเที่ยว คือ ประการที่หนึ่งคนในท้องถิ่น กล่าวคือการที่คนในท้องถิ่นยังคงมีความศรัทธาต่อพระสงฆ์ ศาสนา และประเพณีวัฒนธรรมที่เคยปฏิบัติสืบทอดกันมา ส่งผลหน่วยงานภาครัฐในท้องถิ่น คณะสงฆ์ ผู้ดูแลสถานที่

และประชาชนผลักดันให้เกิดการอนุรักษ์ พัฒนา ตลอดจนบูรณปฏิสังขรณ์เพื่อให้โบราณสถานหรือพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว ได้รับการดูแล ซ่อมแซม ให้เหมาะสมกับการเป็นสถานที่ที่มีคุณค่าทางความเชื่อและวัฒนธรรมท้องถิ่น เมื่อเกิดความร่วมมือทำนุบำรุงลักษณะดังกล่าว แหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ดังที่กล่าวไปในข้างต้น จึงสามารถระดมทุนทางสังคมและทุนทางเศรษฐกิจมาร่วมมือพัฒนาและเกิดเป็นศักยภาพด้านการท่องเที่ยวขึ้นภายหลัง สำหรับปัจจัยประการที่สองที่ช่วยหนุนเสริมให้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมได้นั้น เกิดจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี โดยเฉพาะการขยายตัวของเครือข่ายสังคมออนไลน์ ทั้ง Facebook Line และ Instagram ได้ส่งผลให้เกิดการส่งต่อข้อมูลการท่องเที่ยว ภาพถ่าย ตลอดจนช่วงเวลาและบรรยากาศที่ประทับใจสำหรับการท่องเที่ยวให้แพร่หลายอย่างรวดเร็ว นอกจากนี้การบอกเล่าเรื่องราวการท่องเที่ยว(Review) ผ่านเว็บไซต์ทางการท่องเที่ยวและเว็บไซต์ชื่อดังอย่าง Pantip.com ก็เป็นที่นิยมและมีส่วนอย่างสำคัญในการเปิดพื้นที่ใหม่ๆ ให้กับสถานที่ท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมใหม่ได้ดีเช่นกัน

สำหรับพฤติกรรมการท่องเที่ยวตามความเชื่อและวัฒนธรรมท้องถิ่นนั้น ส่วนใหญ่จะเริ่มต้นจากระดับชุมชนไปสู่การยกระดับให้แหล่งท่องเที่ยวสามารถรองรับนักท่องเที่ยวจากต่างจังหวัดหรือประเทศเพื่อนบ้าน เช่น ในกรณีวัดโพธิ์ชัย จังหวัดหนองคายนั้น มีนักท่องเที่ยวข้ามแม่น้ำโขงมาจากนครเวียงจันทน์ ประเทศลาว เพื่อสักการะหลวงพ่อบุญรอดเป็นจำนวนมากทุกวัน ความสำคัญของการยกระดับให้เกิดการท่องเที่ยวรูปแบบนี้คือการที่พระสังฆาธิการที่ทำหน้าที่ปกครองพระอาราม หรือหน่วยงานภาครัฐที่กำกับดูแลรับผิดชอบให้ความสนใจและมีวิสัยทัศน์ด้านการบริหารจัดการ ตลอดจนเห็นคุณค่าของการยกระดับให้วัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมได้ เช่น วิสัยทัศน์และแรงศรัทธาของประชาชนที่มีต่อพระธรรมมังคลาจารย์ (ทอง สิริมังคะ) ได้ส่งผลให้เกิดการพัฒนาวัดพระธาตุศรีจอมทอง อำเภोजอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ ขึ้นอย่างชัดเจน นอกจากนี้วัดภูเก้า อำเภอบัว จังหวัดน่าน ซึ่งมีการพัฒนาที่พักภายใต้แนวคิด (Temple Stay) โดยได้พัฒนาพื้นที่เนินเขาให้เป็นที่พักและจุดชมบรรยากาศของเมืองที่สวยงามแห่งหนึ่ง ซึ่งแต่เดิมสถานที่แห่งนี้เป็นเพียงวัดที่คนในชุมชนมีศรัทธาเหนียวแน่นเท่านั้น จนเมื่อภายหลัง พระราชวรมนี ดร. (พล อาภากร) เห็นถึงความสำคัญและโอกาสในการพัฒนาให้วัดอยู่คู่กับชุมชนได้อย่างยั่งยืน และส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวได้มีโอกาสเข้ามาเรียนรู้พระพุทธศาสนาภายใต้บรรยากาศที่ร่มรื่น จึงริเริ่มดำเนินการพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมแห่งนี้อย่างเป็นระบบ จนกล่าวได้ว่าในอนาคตจะเป็นสถานที่ที่นักท่องเที่ยวเดินทางมาพักผ่อนในจังหวัดน่าน ต้องบันทึกให้เป็นหนึ่งในสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญก็ว่าได้

จากที่กล่าวไปในข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า พฤติกรรมการท่องเที่ยวลักษณะนี้เกิดขึ้นจากคนในท้องถิ่นเป็นต้นทางของการถ่ายทอดเรื่องราวและความน่าสนใจ ทั้งทางประวัติศาสตร์ ความสวยงามของบรรยากาศ สถาปัตยกรรม พุทธศิลป์หรือวัฒนธรรมความเชื่อความศรัทธาออกสู่สังคมภายนอก นักท่องเที่ยวที่เข้ามา

ท่องเที่ยวยังเป็นชาวไทยเป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากการคมนาคมไปยังสถานที่เหล่านี้ยังไม่มีบริการสาธารณะที่เหมาะสมสำหรับนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ จึงยังไม่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวต่างชาติเข้ามาได้มากนัก อย่างไรก็ตามหากหน่วยงานภาครัฐสามารถพัฒนานโยบายและยุทธศาสตร์ เพื่อยกระดับแหล่งท่องเที่ยวประเภทนี้ให้มีมาตรฐานด้านการจัดการ การดูแล ตลอดจนส่งเสริมให้เกิดการคมนาคมที่สะดวกยิ่งขึ้น เป็นที่เชื่อว่าแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมที่กล่าวไปในข้างต้น น่าจะสามารถกระตุ้นให้เกิดการท่องเที่ยวประเภทนี้ได้อีกมากทีเดียว

วัดพระธาตุดอยสุเทพ อําเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

4.3.2 พฤติกรรมการท่องเที่ยวตามสมัยนิยม

พฤติกรรมการท่องเที่ยวตามสมัยนิยมเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ที่มีพัฒนาการมาจากการเติบโตของเทคโนโลยีสารสนเทศและการคมนาคมอย่างชัดเจน หากพิจารณาจากแม่แบบการจัดการการท่องเที่ยวลักษณะนี้ในประเทศไทย สามารถพิจารณาได้จากหลังไหลเข้าไปท่องเที่ยวในเมืองปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน เมืองเชียงคาน จังหวัดเลย และเขื่อนรัชชประภา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งแต่เดิมเป็นเพียงหมู่บ้านหรือแหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติ แต่เมื่อยุคสมัยเปลี่ยนแปลงไปและการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและสังคม ได้สร้างให้เอกลักษณ์เฉพาะตนมีความสำคัญกับวิถีชีวิตด้านการท่องเที่ยวมากขึ้น ดังนั้น การสามารถค้นหาแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ที่สะท้อนความหลากหลายของการดำเนินชีวิตได้จึงเป็นสิ่งสำคัญในการกำหนดการเดินทางท่องเที่ยว นอกจากนี้การที่นักท่องเที่ยวสามารถกำหนดเอกลักษณ์ด้านการท่องเที่ยวตามสมัยนิยมได้ ถือว่าเป็นจุดสำคัญของแนวโน้มการจัดการท่องเที่ยวตามสมัยนิยม

ทั้งนี้ จะเห็นได้ว่าพฤติกรรมความชื่นชอบของนักท่องเที่ยวลักษณะนี้ กำลังเป็นที่นิยมในหมู่คนรุ่นใหม่มากขึ้น ส่งผลให้แหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมเอง ได้รับอิทธิพลของการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนักท่องเที่ยวรูปแบบนี้เช่นกัน

สำหรับ พฤติกรรมการท่องเที่ยวตามสมัยนิยม นั้น เราอาจนิยามได้ว่าเป็นลักษณะพฤติกรรมการท่องเที่ยวที่เปลี่ยนแปลงไปตามช่วงระยะเวลาของสังคมนั้นๆ จากการศึกษาเชิงเอกสารและการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมพบว่า ช่วงวัยที่ชอบรูปแบบการท่องเที่ยวลักษณะนี้จะเป็นกลุ่มวัยรุ่นและวัยทำงานที่มีอายุไม่เกิน 40 ปี เพราะเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่เปลี่ยนแปลงและยืดหยุ่นได้ตามสถานการณ์ ขณะเดียวกันช่วงวัยดังกล่าวก็เป็นช่วงเวลาของการพยายามแสวงหาแหล่งท่องเที่ยวที่ยังไม่เป็นที่รู้จักมากนัก แต่เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณค่าทางวัฒนธรรม วิถีชีวิตและคงไว้ซึ่งศรัทธาบางประการที่ตรงกับความชื่นชอบของนักท่องเที่ยว สังคมปัจจุบันพยายามนิยามรูปแบบพฤติกรรมการท่องเที่ยวตามสมัยนิยมให้มีชื่อที่แตกต่างกันออกไป เช่น กลุ่มนักท่องเที่ยวแนว “Hipster” “Slow life” “Arties” ซึ่งโดยภาพรวมสำหรับการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมนั้น กลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีพฤติกรรมลักษณะนี้ จะมีทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ รวมทั้งยังมีนักท่องเที่ยวไทยที่มีช่วงอายุที่เป็นวัยรุ่นและวัยทำงานระยะแรกจำนวนมาก ที่ให้ความสนใจเดินทางไปท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวทางศาสนาและวัฒนธรรมในประเทศกลุ่มประชาคมอาเซียน รูปแบบที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างชัดเจนคือการได้รับอิทธิพลจากข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต ซึ่งส่งผลให้รายการการท่องเที่ยวมีความหลากหลายมากขึ้น ในขณะเดียวกันการท่องเที่ยวเฉพาะจุดสำคัญ (Landmark) ของเมืองหลวงหรือเมืองอุตสาหกรรมใหญ่ๆ ได้เปลี่ยนแปลงไปสู่การท่องเที่ยวตามแหล่งท่องเที่ยวที่มีประวัติศาสตร์ มีจุดเชื่อมโยงของวัฒนธรรมและความรู้ที่เป็นที่สนใจของกลุ่มนักท่องเที่ยวรุ่นใหม่ รวมทั้งสะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมสากลที่ไม่จำกัดเฉพาะการท่องเที่ยวตามความสนใจ ตามคำแนะนำหรือรายการส่งเสริมการขายของมัคคุเทศก์และบริษัทด้านการท่องเที่ยวเท่านั้น ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจนคือการเกิดความสนใจในแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมมากมายหลายแห่ง โดยจากการศึกษาภาคสนามพบว่า แหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมที่ได้รับความนิยม สำหรับกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีพฤติกรรมการท่องเที่ยวตามสมัยนิยม เช่น วัดอุโมงค์ จังหวัดเชียงใหม่ วัดภูมินทร์และวัดพระธาตุแช่แห้ง จังหวัดน่าน วัดอนาลโย จังหวัดพะเยา ชุมชนสะพานมอญ จังหวัดกาญจนบุรี พื้นที่เขตพื้นฟูชุมชน Chino-Portuguese จังหวัดภูเก็ต ขณะที่ในระดับประชาคมอาเซียนพบว่านักท่องเที่ยวที่มีพฤติกรรมตามสมัยนิยมมักเลือกแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม เช่น วัดเชียงทอง เมืองหลวงพระบาง ประเทศลาว จอร์จทาวน์และวัดเก็กกลี รัฐปีนัง ประเทศมาเลเซีย และรัฐมะละกา ประเทศมาเลเซีย เป็นต้น

แหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมที่เติบโตขึ้นมาจากนักท่องเที่ยวที่มีพฤติกรรมตามสมัยนิยมนั้น มีความโดดเด่นสามประการดังนี้ ประการที่หนึ่ง เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีการบริการและอำนวยความสะดวก

ความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวในระดับที่ดี กล่าวคือในแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมที่กล่าวมาในข้างต้น จะมีการจัดการบริการไม่ว่าจะจัดขึ้นโดยวัดหรือภาคเอกชนอย่างเพียบพร้อม รวมทั้งสถานที่และการเข้าถึงโบราณสถานหรือจุดดึงดูดนักท่องเที่ยว (Landmark) ของย่านนั้นๆ ก็มีการจัดการที่คำนึงถึงความปลอดภัยและการเข้าไปใช้บริการของนักท่องเที่ยว จึงส่งผลให้เกิดการขยายต่อข้อมูลผ่านช่องทางการสื่อสารสมัยใหม่ จนเกิดเป็นกระแสให้นักท่องเที่ยวหลั่งไหลเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยวมากขึ้น ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดของการบริการและอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยวคือ การจัดให้มีการขนส่งและแผนที่สำหรับการนำเที่ยว การทำแผนพับประชาสัมพันธ์ รวมทั้งการพัฒนาแหล่งบริการสะดวกซื้อที่อาจเป็นสถานที่ที่วัดดูแลเองหรืออนุญาตให้เอกชนเข้ามาดำเนินการก็ตาม **ประการที่สอง** เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมที่คำนึงถึงเอกลักษณ์ของชุมชนท้องถิ่น กล่าวคือนักท่องเที่ยวที่มีพฤติกรรมการท่องเที่ยวตามสมัยนิยมนั้นค่อนข้างให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวไปยังสถานที่ที่ยังมีการถ่ายทอดเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตไว้ได้ แม้ว่ากิจกรรมทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของคนในชุมชนจะเปลี่ยนไปบ้าง เพื่อให้สามารถสนองต่อการเจริญเติบโตของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว แต่นักท่องเที่ยวก็ยังให้ความสนใจที่จะเข้าไปเรียนรู้วัฒนธรรมในฐานะนักเดินทางเพื่อการเรียนรู้จากการท่องเที่ยว การขยายตัวอย่างต่อเนื่องของพฤติกรรมการท่องเที่ยวลักษณะนี้ ส่งผลให้ชุมชนส่วนหนึ่งพยายามมุ่งเน้นการรองรับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจนเกิดผลเสียต่อสภาพแวดล้อมในท้องถิ่น จึงมีความจำเป็นที่หน่วยงานภาครัฐควรเข้าไปกำกับและให้คำแนะนำ เพื่อไม่ให้เกิดผลเสียต่อการท่องเที่ยวของประเทศและเอกลักษณ์ของชุมชนท้องถิ่นในระยะยาว **ประการที่สาม** เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมที่มีภูมิทัศน์และสิ่งแวดล้อมอยู่ในสภาพที่ดี จะเห็นได้ว่าแนวโน้มการท่องเที่ยวในปัจจุบันได้เน้นไปที่ตัวชีวิตและมาตรฐานเชิงคุณภาพมากขึ้น นักท่องเที่ยวที่มีพฤติกรรมสนใจการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม มักจะเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่ชอบบรรยากาศและการจัดสถานที่ที่สะอาด สามารถสะท้อนภาพของความศรัทธาและสุนทรียศาสตร์ด้านการพักผ่อน ซึ่งตรงกับความต้องการของตนเอง ดังนั้นสถานที่ที่มีบรรยากาศไม่เอื้ออำนวยต่อการพักผ่อน เช่น สิ่งแวดล้อมภายในไม่สะอาด ขาดการดูแลและปรับปรุงภูมิทัศน์ ตลอดจนโบราณสถานต่างๆ ขาดการเอาใจใส่ รวมทั้งการเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมเป็นไปได้ค่อนข้างยาก จะไม่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวที่มีพฤติกรรมท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมตามสมัยนิยมได้

สำหรับแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน ที่ได้รับความนิยมเพราะพฤติกรรมท่องเที่ยวตามสมัยนิยมนั้นมีอยู่หลายแห่ง อาทิ วัดเชียงทอง เมืองหลวงพระบาง ประเทศลาว แหล่งวัฒนธรรมยูเนสโกจอร์จทาวน์และวัดเก็กลกสี รัฐปีนัง ประเทศมาเลเซีย รวมทั้งรัฐมะละกา ประเทศมาเลเซีย ทั้งนี้มีประเด็นที่น่าสนใจเพื่อการหยิบยกขึ้นมาเป็นบทเรียนสำหรับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวสองประการ ดังนี้ **ประการที่หนึ่ง** คือการพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการประชาสัมพันธ์ถือว่ามีความ

ส่วนอย่างสำคัญต่อการพัฒนาให้แหล่งท่องเที่ยวได้รับความนิยม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการส่งเสริมจุดเด่นให้กับแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียง จะสามารถสร้างกระตือรือร้นของภาคเอกชนของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวทั้งเขตพื้นที่ได้ เช่น การพัฒนาระบบคมนาคมและการให้บริการด้านอินเทอร์เน็ตของย่านจอร์จทาวน์ รัฐปีนัง ประเทศมาเลเซีย นั้น ส่งผลให้อุตสาหกรรมอื่นๆ เช่น ร้านอาหารประจำถิ่น วัดเก็กกลี่ วัดไชยธาราราม รวมทั้งตลาดอาหารกลางคืน (Penang Street Food) ได้รับการส่งเสริมจนพัฒนาขึ้นเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติได้มากขึ้น **ประการที่สอง** คือนโยบายของหน่วยงานภาครัฐ จะเห็นได้ว่ารัฐบาลท้องถิ่นของรัฐปีนัง รัฐเคดาร์และรัฐมะละกา ให้ความสนใจต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก การพัฒนานโยบายและยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยว เช่น การปรับปรุงภูมิทัศน์ การให้ความรู้แก่ผู้บริการและประชาชนในท้องถิ่น ตลอดจนการรักษาความปลอดภัยให้กับชาวต่างชาติ ถือเป็นกลไกและเครื่องมือสำคัญในการดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาสนใจใช้บริการของแหล่งท่องเที่ยวมากขึ้น สำหรับด้านแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของไทยนั้น จังหวัดภูเก็ตถือว่ามีความพร้อมในการให้บริการ ตั้งแต่ระดับหน่วยงานด้านการท่องเที่ยวระดับชาติและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพราะการขับเคลื่อนนโยบายค่อนข้างมีรูปธรรมของการพัฒนาการท่องเที่ยวในรูปแบบต่างๆ อย่างไรก็ตามการพัฒนาการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของจังหวัดภูเก็ต ยังไม่สามารถผลักดันให้เป็นแหล่งดึงดูดนักท่องเที่ยวหลักได้มากนัก ทั้งนี้หากในอนาคตแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของไทย ยังไม่สามารถยกระดับมาตรฐานให้เป็นที่น่าสนใจได้เท่าที่นักท่องเที่ยวหน้าใหม่คาดหวังไว้ อาจส่งผลให้ไม่สามารถดึงดูดกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีพฤติกรรมท่องเที่ยวตามสมัยนิยมได้อีกต่อไป เพราะนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้มักมีความหวังว่า จะได้เรียนรู้ความแปลกใหม่ของเนื้อหา รายละเอียด ความโดดเด่นหรือเอกลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ที่มีโอกาสได้ไปเยือน

บรรยากาศวัดเก็กกลี่ รัฐปีนัง ประเทศมาเลเซีย

ภาพวัดไชยธาราราม วัดไทย รัฐปีนัง ประเทศมาเลเซีย

4.3.3 พฤติกรรมการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้วัฒนธรรมต่างประเทศ

การที่อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและการพักผ่อนหย่อนใจ (Leisure) เป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตของคนในสังคมปัจจุบัน ส่งผลให้เกิดการขยายตัวด้านการบริการและธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก อาทิ การพัฒนาระบบการคมนาคมขนส่งตั้งแต่อุตสาหกรรมเครื่องบิน จนถึงการขนส่งระบบรางและรถโดยสารภายในประเทศ การพัฒนาอุตสาหกรรมบริการตั้งแต่โรงแรม รายการการท่องเที่ยวหรือแม้แต่เว็บไซต์ที่เกี่ยวข้องกับการจองบริการที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวในรูปแบบต่างๆ การพัฒนานโยบายส่งเสริมการขายแหล่งท่องเที่ยวใหม่ๆ ที่เปิดกว้างด้านรูปแบบตามกระแสของเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไป ตลอดจนการสร้างภาคีเครือข่ายระหว่างรัฐต่อรัฐ หรือแม้แต่นักท่องเที่ยวกับบริษัทเอกชนเพื่อร่วมมือให้เกิดการส่งเสริมการท่องเที่ยวระดับภูมิภาค เป็นต้น การดำเนินการลักษณะดังกล่าวได้ส่งผลประการหนึ่งที่สำคัญคือการประชาสัมพันธ์และสร้างแรงจูงใจให้นักท่องเที่ยว จนสามารถผลักดันให้เกิดเส้นทางการท่องเที่ยวระหว่างประเทศ โดยเฉพาะในกลุ่มประชาคมอาเซียนที่ซึ่งมีแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมมีความพร้อมรองรับการด้านการพัฒนาอยู่แต่เดิมแล้ว ปัจจุบันจึงเกิดการขยายตัวของนักท่องเที่ยวที่ใช้โอกาสไปเรียนรู้วัฒนธรรมต่างประเทศจากการเดินทางออกท่องเที่ยวมากขึ้น

สำหรับ พฤติกรรมการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้วัฒนธรรมต่างประเทศ นั้น ส่วนใหญ่กลุ่มนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้จะเป็นนักท่องเที่ยวที่มีกำลังซื้อระดับกลางจนถึงระดับสูง กล่าวอีกนัยหนึ่งคือนักท่องเที่ยวที่สามารถใช้จ่ายเพื่อการท่องเที่ยวต่างประเทศได้ทุกปี โดยทั้งจากการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพในกลุ่มผู้บริหารองค์กรด้านการท่องเที่ยว กลุ่มมัคคุเทศก์และกลุ่มพระสงฆ์ที่ดูแลแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาที่มีชื่อเสียงทั้งประเทศไทยและอีกหลายแห่งในกลุ่มประชาคมอาเซียน พบว่ากลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีพฤติกรรมการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้วัฒนธรรมต่างประเทศส่วนใหญ่จะเข้ามาท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวของประเทศไทย เพื่อทำความเข้าใจวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของผู้คน โดยยึดแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม เป็นสถานที่แห่งหนึ่งในการเรียนรู้ระบบความเชื่อและการทำความเข้าใจวิถีปฏิบัติของคนไทยต่อสถาบันทางศาสนา ทั้งนี้พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ จะมีตั้งแต่การมาเป็นครอบครัวเพื่อการพักผ่อน การมาท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่สวยงามและใช้โอกาสเข้ามาในแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมที่มีชื่อเสียงมากๆ ของประเทศไทย ตลอดจนนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่มีการนับถือศาสนาและระบบความเชื่อคล้ายคนไทย เช่น ชาวจีน ชาวมาเลเซีย ชาวฮ่องกง ชาวไต้หวัน ชาวอินเดีย ชาวเกาหลี เป็นต้น โดยแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญสำหรับกลุ่มนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ ยกตัวอย่างเช่น วัดพระศรีรัตนศาสดาราม วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม วัดอรุณราชวรมหาวิหาร วัดไตรมิตรวิทยาราม กรุงเทพมหานคร วัดพระธาตุดอยสุเทพ วัดพระสิงห์ วัดเจดีย์หลวง จังหวัดเชียงใหม่ วัดมหาธาตุและอุทยานประวัติศาสตร์ จังหวัดสุโขทัย, วัด

ใหญ่ชัยมงคล วัดไชยวัฒนาราม และอุทยานประวัติศาสตร์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา วัดถาวราราม จังหวัดสงขลา เป็นต้น

ขณะที่แหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน ที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวที่มีพฤติกรรมการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้วัฒนธรรมต่างประเทศโดยเฉพาะจากประเทศไทยมีอยู่หลายแห่ง อาทิ นครวัด ประเทศกัมพูชา พระมหาเจดีย์ชเวดากอง วัดไม้สัก วัดกุโสดอ มัณฑะเลย์ ประเทศเมียนมา บุโรพุทโธและเขตรัชมรรพพุทเก่า ยอร์จจาการ์ตา ประเทศอินโดนีเซีย เป็นต้น ทั้งนี้จะเห็นได้ว่าความโดดเด่นร่วมกันของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมที่กล่าวไปในข้างต้นนั้นคือ การมีประวัติศาสตร์และเรื่องราวที่สามารถให้นักท่องเที่ยวเข้าไปเรียนรู้ได้ ซึ่งไม่เฉพาะเรื่องราวของโบราณสถานที่และโบราณวัตถุของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมเท่านั้น ที่เป็นองค์ประกอบของการที่นักท่องเที่ยวจากประเทศต่างๆ สนใจที่จะเข้าไปเรียนรู้ แต่การที่เรื่องราวของวิวัฒนาการความเจริญก้าวหน้าเอกลักษณ์และสัญลักษณ์ที่แสดงออกผ่านการก่อสร้างหรือพุทธศิลป์ต่างๆ ตลอดจนประวัติศาสตร์สังคมที่เชื่อมโยงความสัมพันธ์ของการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและความเชื่อทางศาสนาเข้าด้วยกัน ถือเป็นความโดดเด่นของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน ทั้งนี้หากพิจารณาเฉพาะประเด็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีพฤติกรรมการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นไปเรียนรู้วัฒนธรรมต่างประเทศ จะพบว่าสถานที่ท่องเที่ยวลักษณะนี้สามารถดึงดูดให้นักท่องเที่ยวกระตุ้นการเดินทางของตนเองได้อย่างมาก เพราะการเดินทางไปต่างประเทศนั้น การจัดเส้นทางและรายการการท่องเที่ยวให้มีความหลากหลาย ไม่มุ่งเน้นไปที่รายการท่องเที่ยวประเภทใดประเภทหนึ่งรูปแบบเดียว ถือเป็นเป้าหมายหรือความต้องการร่วมกันอย่างชัดเจนของนักท่องเที่ยวที่มีพฤติกรรมประเภทนี้

กล่าวสำหรับการทำความเข้าใจพฤติกรรมนักท่องเที่ยวที่ชื่นชอบการท่องเที่ยว เพราะมีความต้องการการเรียนรู้วัฒนธรรมต่างประเทศ สามารถสรุปออกเป็นสามประการที่สำคัญได้แก่ **ประการที่หนึ่ง** นักท่องเที่ยวประเภทนี้ ต้องการเรียนรู้เรื่องราวและมีประสบการณ์การท่องเที่ยวในสถานที่แปลกใหม่ ดังที่กล่าวไปในข้างต้นว่าประวัติศาสตร์และเรื่องราวที่สามารถเชื่อมโยงสถานที่ท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมกับสังคมเข้าด้วยกัน จะช่วยสร้างความโดดเด่นให้กับสถานที่ท่องเที่ยว โดยเฉพาะของประชาคมอาเซียนที่มีประวัติศาสตร์ที่เชื่อมโยงประเทศต่างๆ ตามแต่ละยุคสมัยไว้ด้วยกันอย่างน่าสนใจ ดังนั้นเรื่องราว ความคิดและเอกลักษณ์ของพุทธศิลป์ ตลอดจนแหล่งมรดกอารยธรรมต่างๆ จึงเปรียบเสมือนเรื่องราวใกล้ตัวที่นักท่องเที่ยวสามารถเรียนรู้ ทำความเข้าใจได้อย่างไม่ยากนัก หากสามารถได้ออกเดินทางท่องเที่ยวไปจริง ดังนั้นในปัจจุบันนักท่องเที่ยวในกลุ่มประชาคมอาเซียนจึงเดินทางไปมาหาสู่กันมากขึ้น **ประการที่สอง** พฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวประเภทนี้ มักจะออกเดินทางในช่วงหยุดเทศกาลของประเทศตนเอง กล่าวคือนักท่องเที่ยวประเภทนี้จะเดินทางเป็นลักษณะกลุ่มเพื่อนหรือครอบครัว ดังนั้นการออกเดินทางในช่วงวันหยุด จึงมี

ส่วนสำคัญอย่างมากต่อการกำหนดช่วงเวลาของการเดินทาง และเมื่อส่วนใหญ่การเดินทางเป็นกลุ่มหรือรูปแบบครอบครัวแล้ว การบริการด้านการคมนาคมขนส่ง ตลอดจนการบริการสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ตั้งแต่ที่พัก อาหารและการให้ข้อมูลจะมีความสำคัญอย่างมาก หากหน่วยงานด้านนโยบายการท่องเที่ยวสามารถพัฒนาการให้บริการในด้านต่างๆ แก่นักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ได้ จะสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้อีกเป็นจำนวนมาก และ**ประการที่สาม**คือกลุ่มนักท่องเที่ยวประเภทนี้จะให้ความสำคัญกับมัคคุเทศก์ประจำท้องถิ่นเป็นอย่างมาก กล่าวคือแม้ว่านักท่องเที่ยวกลุ่มนี้จะไม่ได้ใช้บริการกลุ่มทัวร์เป็นบริการหลัก แต่การให้บริการข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยว ตลอดจนการให้ความรู้ถึงความสำคัญและเรื่องราวของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจ เป็นปัจจัยหนึ่งที่จะสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาเรียนรู้กับแหล่งท่องเที่ยวได้มากขึ้น ในกรณีของสถานที่ท่องเที่ยวของประเทศไทย วัดไตรมิตรวิทยาราม และวัดพระธาตุดอยสุเทพ ถือเป็นสถานที่ที่มีการจัดเตรียมมัคคุเทศก์ที่สามารถสื่อสารและให้ข้อมูลกับนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี ขณะที่ของประชาคมอาเซียนนักท่องเที่ยวสามารถใช้ระบบมัคคุเทศก์ท้องถิ่นได้ในหลายสถานที่ เช่น การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในบาห์ลีและ เขตวัฒนธรรมพุทธเก่า ยอร์จจาการ์ตา ประเทศอินโดนีเซีย เป็นต้น

วัดพระธาตุดอยสุเทพราชวรวิหาร จังหวัดเชียงใหม่

วัดบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ เมืองอุบุด บาหลิ ประเทศอินโดนีเซีย (Tirta Empul temple)

พระธาตุชเวดาดอง เมืองย่างกุ้ง ประเทศเมียนมา

4.3.4 พฤติกรรมการท่องเที่ยวแบบกลุ่มทัวร์

สำหรับกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีพฤติกรรมการท่องเที่ยวแบบกลุ่มทัวร์นั้น ปัจจุบันส่วนใหญ่จะเป็นชาวจีน ซึ่งมีการเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยเป็นจำนวนมาก ขณะที่นักท่องเที่ยวชาติอื่นๆ มีพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะในกลุ่มประชาคมอาเซียนนั้น ปัจจุบันส่วนใหญ่จะจัดวางรายการการท่องเที่ยวด้วยตนเองและเดินทางกันเป็นกลุ่มขนาดเล็กมากกว่า ทั้งนี้เนื่องจากปัจจุบันการขยายตัวของระบบเทคโนโลยีและการสื่อสารรูปแบบต่างๆ ได้ช่วยพัฒนาระบบการวางแผนด้านการท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก นักท่องเที่ยวส่วนหนึ่งจึงสามารถวางรูปแบบและกำหนดพฤติกรรมการท่องเที่ยวได้ด้วยตนเอง ส่งผลให้พฤติกรรมการท่องเที่ยวแบบกลุ่มทัวร์มีแนวโน้มไม่ขยายตัวมากนัก อย่างไรก็ตามสำหรับนักท่องเที่ยวตลาดใหม่ๆ หรือกลุ่มคนที่ออกเดินทางท่องเที่ยวเป็นครั้งแรก การเดินทางโดยอาศัยการท่องเที่ยวแบบกลุ่มทัวร์จะสามารถช่วยอำนวยความสะดวกและเหมาะสมกับประเทศจุดหมายปลายทาง ที่ยังไม่สามารถยกระดับการบริการด้านการท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้สำหรับแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของไทยและประชาคมอาเซียนนั้น นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ที่เดินทางมาเป็นกลุ่มทัวร์จะเป็นชาวจีน ชาวอินเดียและประเทศในแถบตะวันออกกลาง ซึ่งจะมีความแตกต่างจากนักท่องเที่ยวประเทศอื่น ตรงที่นักท่องเที่ยวจากประเทศในแถบตะวันออกกลางจะเดินทางเป็นกลุ่มทัวร์ขนาดเล็กระดับครอบครัว และมีการกำหนดพฤติกรรมการท่องเที่ยวที่มีลักษณะเฉพาะออกไปด้วย

กล่าวสำหรับแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในประเทศไทยนั้น กลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีพฤติกรรมการท่องเที่ยวแบบกลุ่มทัวร์ส่วนใหญ่ จะถูกจัดวางรายการการท่องเที่ยวเป็นสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญของประเทศไทย เช่น วัดพระศรีรัตนศาสดาราม วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม วัดอรุณราชวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร วัดพระธาตุดอยสุเทพ เชียงใหม่ วัดมหาธาตุ วัดราชบูรณะ และอุทยานประวัติศาสตร์จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นต้น ความสำคัญของการจัดรายการการท่องเที่ยวให้มีแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมนั้น แสดงให้เห็นว่าอันที่จริงแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมมีความสำคัญอย่างมากต่อการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวของประเทศไทย อย่างไรก็ตามปัญหาสำคัญประการหนึ่งคือการสร้างการบริการและการบริหารจัดการให้แหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมที่มีชื่อเสียงสำคัญๆ สามารถบริการนักท่องเที่ยวให้มีความประทับใจ จนถึงจุดให้นักท่องเที่ยวสนใจกลับมาท่องเที่ยวในรูปแบบการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมอีกในอนาคต จากการสำรวจข้อมูลภาคสนามพบว่าการพัฒนาข้อมูลและเรื่องราว ตลอดจนการนำเสนอการประชาสัมพันธ์ทั้งจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยและกรมการท่องเที่ยว มีความสำคัญอย่างมากต่อการตัดสินใจกลับมาท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ อีกครั้ง ซึ่งรวมทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมด้วย การกำหนดนโยบายความรับผิดชอบที่ชัดเจนว่าเป็นของหน่วยงานใด รวมทั้งส่งเสริมให้เกิดการจัดการความรู้ในรูปแบบ

ต่างๆ ให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวถือว่ามีความสำคัญอย่างยิ่ง นอกจากนี้การพัฒนาระบบคมนาคมขนส่งที่อำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวทุกเพศทุกวัย ให้สามารถเข้าใช้บริการได้ถือว่าจะช่วยส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวมาเที่ยวได้ดีขึ้น ท้ายที่สุดคือพัฒนาการดูแลความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยว ตัวอย่างเช่น การมีป้ายบอกสถานที่สำคัญในแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมและสถานที่ใกล้เคียง การบริการด้านบุคลากรและสัญลักษณ์ที่ช่วยดูแลความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยวได้ ถือเป็นการพัฒนาที่ต้องดำเนินการร่วมกันระหว่างหน่วยงานระดับนโยบายและแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม เพื่อเป็นการยกระดับมาตรฐานการบริการให้ดียิ่งขึ้น

สำหรับแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในกลุ่มประชาคมอาเซียน ที่เป็นขึ้นขอบของภาคเอกชนในการจัดรายการท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวที่มีพฤติกรรมการท่องเที่ยวแบบกลุ่มทัวร์ไปเที่ยวนั้น มีหลายแห่งที่มีชื่อเสียง อาทิ บุโรพุทโธ ประเทศอินโดนีเซีย อาณาจักรพุกาม ประเทศเมียนมา นครวัด ประเทศกัมพูชา, นครหลวงพระบาง ประเทศลาว เขตวัฒนธรรมและแหล่งโบราณคดีหุบเขาเล็งกอง รัฐเประ ประเทศมาเลเซีย เป็นต้น จะเห็นได้ว่าแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวที่มีพฤติกรรมการท่องเที่ยวแบบกลุ่มทัวร์ได้นั้น ส่วนใหญ่จะอยู่ในเมืองใหญ่ของประเทศนั้นๆ โดยนักท่องเที่ยวสามารถเดินทางไปได้สะดวก อีกทั้งถ้าหากมีสนามบินบริการเชื่อมต่อไปยังเมืองใหญ่สำคัญหรือสนามบินนานาชาติเพื่อรองรับกลุ่มทัวร์จากต่างประเทศได้ตามตรง จะเป็นปัจจัยส่งเสริมให้การท่องเที่ยวได้มากยิ่งขึ้นอีก ทั้งนี้พฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวแบบท่องเที่ยวกันเป็นกลุ่มทัวร์ สามารถสรุปรูปแบบออกได้เป็นสามประการที่สำคัญดังนี้ ประการที่หนึ่ง นักท่องเที่ยวที่เดินทางกันเป็นครอบครัวหรือหมู่คณะหรือมีผู้สูงอายุเดินทางด้วย กล่าวคือการเดินทางเป็นหมู่คณะนั้น หากสามารถใช้บริการการท่องเที่ยวจากบริษัทนำท่องเที่ยวได้ จะสามารถช่วยให้นักท่องเที่ยวลดความยากลำบากในการบริหารจัดการรายการการท่องเที่ยว อีกทั้งการเดินทางเป็นหมู่คณะจำนวนมาก นักท่องเที่ยวมักมีความต้องการที่หลากหลายทั้งในเรื่องรายการการท่องเที่ยว การบริการระหว่างวันและการช่วยเหลืออำนวยความสะดวกในกรณีที่มีเด็กและผู้สูงอายุเดินทางด้วย นักท่องเที่ยวในกลุ่มนี้จึงเน้นการใช้บริการบริษัทนำท่องเที่ยวเป็นหลัก ประการที่สอง นักท่องเที่ยวยังไม่มีประสบการณ์ในการเดินทางต่างประเทศมากนัก กล่าวคือ กลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีพฤติกรรมการท่องเที่ยวแบบกลุ่มทัวร์ ส่วนใหญ่แล้วจะเห็นว่าการใช้บริการลักษณะดังกล่าว จะสามารถช่วยลดความยุ่งยากของขั้นตอนในการดำเนินการเพื่อเดินทางมาท่องเที่ยวได้ นอกจากนี้การที่นักท่องเที่ยวไม่เคยมีประสบการณ์หรือมีประสบการณ์น้อยในสถานที่ที่จะเดินทางไป ก็มีสำคัญในการที่นักท่องเที่ยวตัดสินใจเดินทางโดยใช้บริการของบริษัทนำท่องเที่ยวในการออกเดินทาง และประการที่สาม นักท่องเที่ยวขึ้นขอบความหลากหลายของรายการการท่องเที่ยวของบริษัทนำท่องเที่ยว กล่าวคือ นักท่องเที่ยวกลุ่มนี้จะขึ้นขอบในรายการที่บริษัทนำท่องเที่ยวจัดให้ ซึ่งส่วนใหญ่ นักท่องเที่ยวกลุ่มนี้จะมีพฤติกรรมการท่องเที่ยวตามสถานที่สำคัญมีชื่อเสียงของประเทศที่เดินทางไป ไม่ได้

จำกัดเฉพาะมาที่การท่องเที่ยวลักษณะเฉพาะประเภทใดประเภทหนึ่งเท่านั้น โดยสรุปการเดินทางมาท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมแบบการใช้บริษัทนำเที่ยวนั้น ถือว่ามีความสำคัญอย่างมากต่อการประชาสัมพันธ์และการต่อยอดการส่งเสริมให้กับการท่องเที่ยวของประเทศไทยและประชาอาเซียน เพราะนักท่องเที่ยวที่มีพฤติกรรมเช่นนี้จะมีความคาดหวังว่าจะสามารถท่องเที่ยวในสถานที่สำคัญของประเทศนั้น รวมทั้งการที่มีมัคคุเทศก์คอยอำนวยความสะดวก นักท่องเที่ยวจึงมักคาดหวังจากการบริการด้านการท่องเที่ยวมากกว่าพฤติกรรมการท่องเที่ยวรูปแบบอื่นๆ

แหล่งโบราณสถานส่วนหนึ่งของอุทยานประวัติศาสตร์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ตารางสรุปพฤติกรรมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาชนอาเซียน

พฤติกรรมการท่องเที่ยว	ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยว	ปัจจัยที่จะตัดสินใจกลับมาท่องเที่ยวอีกครั้ง	แหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยม
1. พฤติกรรมการท่องเที่ยวตามความเชื่อและวัฒนธรรมท้องถิ่น	(1) แหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม มีเอกลักษณ์และคุณค่าทางวัฒนธรรมโดยเฉพาะความเป็นท้องถิ่นนั้นๆ ตรงตามความต้องการของนักท่องเที่ยว (2) แหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ได้รับการประชาสัมพันธ์ถึงความโดดเด่นของสถาปัตยกรรม บรรยากาศ โดยรอบและการเดินทางคมนาคมที่สะดวกแก่กลุ่มท่องเที่ยวที่เดินทางด้วยตนเอง (3) แหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม มีการบริการจากคนท้องถิ่นอย่างเหมาะสม รวมทั้งภูมิทัศน์ของแหล่งท่องเที่ยว ได้รับการดูแลให้มีเอกลักษณ์เฉพาะ ไม่มีรูปแบบเป็นเชิงพาณิชย์และอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมากเกินไป	(1) แหล่งท่องเที่ยวสามารถดำรงเอกลักษณ์และคุณค่าทางวัฒนธรรมท้องถิ่นไว้ได้ (2) นักท่องเที่ยวมีความศรัทธาต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทางพระพุทธศาสนา พระสงฆ์เกจิอาจารย์ และประทับใจพุทธกิจกรรมที่เคยเข้าร่วม เช่น การนั่งวิปัสสนากัมมัฏฐาน การถือศีล เป็นต้น (3) นักท่องเที่ยวได้รับการประชาสัมพันธ์จากภาคส่วนต่างๆ และช่องทางสื่อสารสาธารณะ ถึงวิวัฒนาการที่ดีขึ้น จึงสนใจกลับมาเรียนรู้อีกครั้ง (4) แหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม พัฒนากิจกรรมตามเทศกาลสำคัญทางพระพุทธศาสนาหรือร่วมมือกับหน่วยงานด้านการท่องเที่ยว องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการประชาสัมพันธ์ด้านการท่องเที่ยว	(1) วัดพระธาตุศรีจอมทอง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ (2) วัดภูเก็ต อำเภอปัว จังหวัดน่าน (3) ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี (4) โบสถ์วัดพระแม่ปฐมนิธิมล อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี (5) ศาลเจ้าจุ้ยตุ่ย อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต
2. พฤติกรรมการท่องเที่ยวตามสมัยนิยม	(1) แหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม มีเรื่องราวและบรรยากาศที่แปลกใหม่ สามารถหาจุดประทับใจเพื่อถ่ายทอด	(1) นักท่องเที่ยวได้รับการประชาสัมพันธ์จากภาคส่วนต่างๆ และช่องทางสื่อสารสาธารณะ ถึงวิวัฒนาการที่ดีขึ้น จึงสนใจกลับมาเรียนรู้	(1) วัดอุโมงค์ จังหวัดเชียงใหม่ (2) วัดภูมินทร์และ (3) วัดพระธาตุแช่แห้ง จังหวัดน่าน

พฤติกรรมการท่องเที่ยว	ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยว	ปัจจัยที่จะตัดสินใจกลับมาท่องเที่ยวอีกครั้ง	แหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยม
	ประสบการณ์ออกสู่สังคมภายนอกได้ (2) แหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม มีเอกลักษณ์เฉพาะทางพุทธศิลป์หรือสถาปัตยกรรมที่โดดเด่น และยังไม่ถูกเปลี่ยนแปลงบรรยากาศให้เป็นการท่องเที่ยวเชิงพาณิชย์หรืออุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมากไป (3) นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางมาท่องเที่ยวได้ด้วยตนเอง อีกทั้งสามารถเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ได้สะดวก	อีกครั้ง (2) แหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม พัฒนากิจกรรมตามเทศกาลสำคัญทางพระพุทธศาสนาหรือร่วมมือกับหน่วยงานด้านการท่องเที่ยว องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการประชาสัมพันธ์ด้านการท่องเที่ยว (3) นโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวของภาครัฐ เช่น การประกาศวันหยุดเทศกาลมากขึ้น เป็นต้น (4) นโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวของภาคเอกชน เช่น การจัดกิจกรรมส่งเสริมการขายทั้งเครื่องบิน ที่พัก และเทศกาลสำคัญพระพุทธศาสนาและทางวัฒนธรรม เป็นต้น	(4) วัดอนาลโย จังหวัดพะเยา (5) ชุมชนสะพานมอญ จังหวัดกาญจนบุรี (6) พื้นที่เขตฟื้นฟูชุมชน Chino-Portuguese จังหวัดภูเก็ต (7) วัดเชียงทอง เมืองหลวงพระบาง ประเทศลาว (8) จอร์จทาวน์ (9) วัดเก็กลกสี รัฐปีนัง ประเทศมาเลเซีย
3. พฤติกรรมการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้วัฒนธรรมต่างประเทศ	(1) นักท่องเที่ยวมีความพร้อมด้านการเงินและการเข้าถึงบริการส่งเสริมการท่องเที่ยวรูปแบบต่างๆ เช่น การจองการเดินทางระหว่างประเทศ การจองการเดินทางภายในประเทศ การจองที่พักและบริการด้านการท่องเที่ยวตามแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและ	(1) แหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม เป็นที่ประทับใจของนักท่องเที่ยว จึงต้องการนำเพื่อนฝูง หมู่มากกลับไปเรียนรู้วัฒนธรรม เอกลักษณ์ ความโดดเด่นของแหล่งท่องเที่ยวอีกครั้ง (2) นักท่องเที่ยวมีความศรัทธาต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์	(1) วัดพระศรีรัตนศาสดาราม (2) วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม (3) วัดอรุณราชวรมหาวิหาร (4) วัดไตรมิตรวิทยาราม กรุงเทพมหานคร (5) วัดพระธาตุดอยสุเทพ (6) วัดพระสิงห์ (7) วัดเจดีย์หลวง จังหวัดเชียงใหม่

พฤติกรรมการท่องเที่ยว	ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยว	ปัจจัยที่จะตัดสินใจกลับมาท่องเที่ยวอีกครั้ง	แหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยม
	วัฒนธรรมต่างๆ (2) นักท่องเที่ยวสามารถวางแผนการท่องเที่ยวได้ตามที่สนใจ และสามารถรับประกันความปลอดภัยในการเดินทางได้ (3) นโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวของภาครัฐ เช่น การประกาศวันหยุดเทศกาลมากขึ้น เป็นต้น (4) นโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวของภาคเอกชน เช่น การจัดกิจกรรมส่งเสริมการขายทั้งเครื่องบิน ที่พัก และเทศกาลสำคัญ พระพุทธศาสนาและทางวัฒนธรรม เป็นต้น	ทางพระพุทธศาสนา พระสงฆ์เกจิอาจารย์ และประทับใจพุทธกิจกรรมที่เคยเข้าร่วม เช่น การนั่งวิปัสสนากัมมัฏฐาน การถือศีล เป็นต้น (3) นักท่องเที่ยวมีความพร้อมด้านการเงิน และการเข้าถึงบริการส่งเสริมการท่องเที่ยว รูปแบบต่างๆ เช่น การจองการเดินทางระหว่างประเทศ การจองการเดินทางภายในประเทศ การจองที่พักและบริการด้านการท่องเที่ยวตามแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมต่างๆ (4) นโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวของภาครัฐ เช่น การประกาศวันหยุดเทศกาลมากขึ้น เป็นต้น (5) นโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวของภาคเอกชน เช่น การจัดกิจกรรมส่งเสริมการขายทั้งเครื่องบิน ที่พัก และเทศกาลสำคัญ พระพุทธศาสนาและทางวัฒนธรรม เป็นต้น	(8) วัดมหาธาตุ (9) อุทยานประวัติศาสตร์ จังหวัดสุโขทัย (10) วัดใหญ่ชัยมงคล (11) วัดไชยวัฒนาราม (12) อุทยานประวัติศาสตร์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา (13) วัดถาวราราม จังหวัดสงขลา (14) นครวัด ประเทศกัมพูชา (15) พระมหาเจดีย์ชเวดากอง (16) วัดไม้สัก (17) วัดกุโสดอ มณฑลเยลเย ประเทศเมียนมา (18) บุโรพุทโธ เขตวัฒนธรรมพุทธเก่า ยอร์จจาการ์ตา ประเทศอินโดนีเซีย
4. พฤติกรรมการท่องเที่ยวแบบกลุ่มทัวร์	(1) แหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ได้รับการยอมรับจากนานาชาติจนเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยว	(1) นักท่องเที่ยวมีความพร้อมด้านการเงิน และการเข้าถึงบริการส่งเสริมการท่องเที่ยว รูปแบบต่างๆ เช่น การจองการเดินทางระหว่าง	(1) วัดพระศรีรัตนศาสดาราม (2) วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม (3) วัดอรุณราชวรมหาวิหาร

พฤติกรรมการท่องเที่ยว	ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยว	ปัจจัยที่จะตัดสินใจกลับมาท่องเที่ยวอีกครั้ง	แหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยม
	(2) ภาครัฐและภาคเอกชน ร่วมมือในการส่งเสริมให้แหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมเป็นจุดสำคัญของการเดินทางประเทศนั้นๆ (3) นักท่องเที่ยวต้องการความสะดวกสบายและการบริการที่สามารถอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวที่ไม่มีประสบการณ์ด้านการจัดการการท่องเที่ยวหรือการเดินทางเป็นครอบครัว หมู่คณะ	ประเทศ การจองการเดินทางภายในประเทศ การจองที่พักและบริการด้านการท่องเที่ยวตามแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมต่างๆ (2) นักท่องเที่ยวประทับใจในการเรียนรู้วัฒนธรรมและคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม (3) นักท่องเที่ยวมีความศรัทธาต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทางพระพุทธศาสนา พระสงฆ์เกจิอาจารย์ และประทับใจพุทธกิจกรรมที่เคยเข้าร่วม เช่น การนั่งวิปัสสนากัมมัฏฐาน การถือศีล เป็นต้น (4) ภาครัฐสามารถดูแลความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว ตลอดจนบรรยากาศการท่องเที่ยวได้รับการเอาใจใส่จากภาครัฐ	กรุงเทพมหานคร (4) วัดพระธาตุตอดยสุเทพ จังหวัดเชียงใหม่ (5) วัดมหาธาตุ (6) วัดราชบูรณะ (7) อุทยานประวัติศาสตร์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา (8) บุโรพุทโธ ประเทศอินโดนีเซีย (9) อาณาจักรพุกาม ประเทศเมียนมา (10) นครวัด ประเทศกัมพูชา (11) นครหลวงพระบาง ประเทศลาว

พฤติกรรมการท่องเที่ยว

ทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน 4 แบบ

1. พฤติกรรมการท่องเที่ยวตามความเชื่อและวัฒนธรรมท้องถิ่น

- 1) มีเอกลักษณ์และคุณค่าทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น
- 2) เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ยังคงภูมิทัศน์ สภาพแวดล้อม และสถาปัตยกรรมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ
- 3) เป็นศูนย์รวมความศรัทธาทางพระพุทธศาสนาของท้องถิ่น
- 4) มีกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาให้สามารถเข้าร่วมได้ เช่น วิปัสสนากัมมัฐาน สวดมนต์ข้ามปี ประเพณีตานก๋วยสลาก เป็นต้น

2. พฤติกรรมการท่องเที่ยวตามสมัยนิยม

- 1) เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีเรื่องราว บรรยากาศ และมีแลนด์มาร์คสำคัญ เช่น ภาพกระซิบรักบันลือโลก วัดภูมินทร์ จังหวัดน่าน อุโมงค์ในวัดอุโมงค์ (สวนพุทธธรรม) สะพานมอญ จังหวัดกาญจนบุรี
- 2) มีการบริการด้านการคมนาคมที่สะดวก เช่น การมีสายการบินต้นทุนต่ำ มีระบบขนส่งมวลชนเข้าถึง
- 3) มีการพัฒนากิจกรรมที่ตรงตามวัฒนธรรมสมัยนิยม เช่น การปั่นจักรยาน
- 4) มีการอนุรักษ์เอกลักษณ์เฉพาะทางพุทธศิลป์หรือสถาปัตยกรรมที่โดดเด่น โดยคำนึงถึงการส่งเสริมการท่องเที่ยว

3. การท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้วัฒนธรรมต่างประเทศ

- 1) เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เหมาะสมต่อการพักผ่อน รวมทั้งยังสามารถเชื่อมต่อไปท่องเที่ยวในลักษณะอื่นได้
- 2) เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีการบริหารจัดการ ภูมิทัศน์ มาตรฐานความสะดวกสบาย ความปลอดภัยที่ดี
- 3) เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวมีการส่งเสริมและจัดรายการทัวร์
- 4) มีการบริการด้านการคมนาคมที่สะดวก เช่น การมีสายการบินต้นทุนต่ำ มีระบบขนส่งมวลชนเข้าถึง

4) การท่องเที่ยวแบบกลุ่มทัวร์

- 1) เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมจากนานาชาติจนเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยว
- 2) เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เหมาะสมต่อการพักผ่อนแบบครอบครัว
- 3) เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีการบริหารจัดการ ภูมิทัศน์ มาตรฐานความสะดวกสบาย ความปลอดภัย สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้จำนวนมาก
- 4) เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวมีการส่งเสริมและจัดรายการทัวร์

4.4 การวิเคราะห์นโยบายและยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม

4.4.1 บทวิเคราะห์ว่าด้วยนโยบายการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน

สำหรับในส่วนนี้ผู้วิจัยจะนำเสนอผลการวิเคราะห์นโยบายว่าด้วยนโยบายการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในกลุ่มประชาคมอาเซียน โดยเป็นข้อมูลที่ได้จากการวิจัยเชิงเอกสารและสามารถสรุปการนำเสนอออกได้เป็น 3 ส่วนได้แก่

4.4.1.1 นโยบายและยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของไทย

สำหรับการศึกษาในเบื้องต้นที่เกี่ยวข้องกับนโยบายและยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมนั้น พบว่ารัฐบาลหรือหน่วยงานด้านการท่องเที่ยวมองรูปแบบของการท่องเที่ยวลักษณะดังกล่าวออกเป็น 2 รูปแบบคือ 1) การท่องเที่ยวทางศาสนา (Spiritual Tourism) 2) การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (Cultural Tourism)

สำหรับนโยบายและยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของไทยตามนโยบายของรัฐบาลนั้น พบว่า รัฐบาลคาดหวังให้การท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่งของการเพิ่มศักยภาพด้านเศรษฐกิจของประเทศ โดยรัฐบาลได้กำหนดเป้าหมายว่าภาคธุรกิจด้านการท่องเที่ยวของประเทศจะสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยว ที่มีความสนใจในสถานที่ท่องเที่ยวของไทย อาทิ กลุ่มธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และสุขภาพ นอกจากนี้รัฐบาลได้ประกาศที่จะพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเดิมและแหล่งท่องเที่ยวใหม่ โดยจะเน้นให้ความรู้และเพิ่มมาตรการรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน การควบคุมสินค้าและบริการให้เป็นธรรม ตลอดจนการอำนวยความสะดวกในด้านต่างๆ ให้แก่นักท่องเที่ยว

ทั้งนี้ในแผนการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2554 – พ.ศ. 2559 นั้น กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาพิจารณาให้อยู่ในยุทธศาสตร์ที่ 3 ว่าด้วยการพัฒนาสินค้า บริการและปัจจัยสนับสนุนการท่องเที่ยว โดยกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาได้วิเคราะห์แนวโน้มของการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไว้เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่อยู่ในความสนใจพิเศษ ในกลุ่มนักท่องเที่ยวที่ต้องการเรียนรู้ประสบการณ์และเอกลักษณ์ในสถานที่ท่องเที่ยวที่โดดเด่นของไทย นอกจากนี้การที่หน่วยงานของรัฐด้านการท่องเที่ยวประเมินสถานการณ์โลกว่าการขยายตัวของท่องเที่ยวในระดับโลกจะมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น ในแผนการท่องเที่ยวจึงเห็นว่าเป็นโอกาสอย่างยิ่งในการจะพัฒนาการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมให้สามารถแข่งขันได้ดีขึ้น ภาครัฐจะพยายาม

ร่วมมือกับหน่วยงานที่รับผิดชอบผลักดันการสร้างกิจกรรมรูปแบบใหม่ รวมทั้งส่งเสริมประเพณี วันสำคัญที่มีอยู่แล้วให้สามารถสู่การจัดการท่องเที่ยวได้

ขณะที่ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 การพัฒนาการท่องเที่ยวได้รับการบรรจุให้อยู่ในยุทธศาสตร์การพัฒนา โดยเฉพาะการพัฒนาฐานลงทุนโดยเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันระดับอนุภูมิภาค มุ่งพัฒนาพื้นที่ในภูมิภาคต่างๆ ของประเทศให้เชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้านและภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ให้เป็นฐานการพัฒนาด้านอุตสาหกรรม การเกษตร และการท่องเที่ยว พัฒนาเขตเศรษฐกิจชายแดนและเมืองชายแดน รวมทั้งบูรณาการแผนพัฒนาพื้นที่เชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้านให้บรรลุประโยชน์ร่วมกันทั้งด้านความมั่นคงและเสถียรภาพของพื้นที่ นอกจากนี้หากพิจารณาจากยุทธศาสตร์กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา พ.ศ. 2555-2559 พบว่า กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬามีแนวคิดมาจากสถานการณ์ในระดับโลก อาทิ แนวคิดและทฤษฎีด้านการท่องเที่ยวและกีฬา แนวโน้มทิศทางการท่องเที่ยวและกีฬา และกรอบความร่วมมือระหว่างประเทศ มาวิเคราะห์ร่วมกันกับข้อมูลภายในประเทศ ได้แก่ ข้อมูลวิสัยทัศน์ประเทศไทย พ.ศ.2570 นโยบายของรัฐบาล แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 พ.ศ.2555-2559 ยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยวและกีฬาที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง โดยมีแนวคิด ดังนี้ ประการที่หนึ่งคือกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา วิเคราะห์สถานการณ์ว่าการท่องเที่ยวมีแนวโน้มจะเติบโตอย่างต่อเนื่อง (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, มปป.: 7-11) โดยองค์การการท่องเที่ยวโลก (World Tourism Organization : UNWTO) คาดการณ์ว่าจะมีนักท่องเที่ยวเดินทางระหว่างประเทศทั่วโลกประมาณ 900-920 ล้านคน เพิ่มขึ้นร้อยละ 3-4 ในทุกปี และภายในปี พ.ศ.2563 จะมีจำนวนนักท่องเที่ยวถึง 1,561 ล้านคน

ประการที่สอง ด้านการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว ที่เปลี่ยนไปตามสภาพของเศรษฐกิจ เศรษฐกิจที่ตกต่ำทำให้นักท่องเที่ยวใช้จ่ายอย่างระมัดระวัง นิยมเดินทางระยะใกล้ โดยอาจจะเลือกเดินทางท่องเที่ยวภายในประเทศหรือภายในภูมิภาคเดียวกันมากขึ้น แนวโน้มการท่องเที่ยวที่น่าสนใจพิเศษ เช่น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ การท่องเที่ยวเชิงผจญภัย การท่องเที่ยวเชิงศาสนา และการท่องเที่ยวเชิงกีฬา สอดคล้องกับพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวในอนาคตที่ต้องการเรียนรู้และได้รับประสบการณ์ที่แตกต่าง เข้าถึงแก่นแท้ของวิถีชีวิตและวัฒนธรรม ต้องการสัมผัสธรรมชาติที่บริสุทธิ์ เน้นกิจกรรมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ประการที่สามคือด้านการสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศ จะมุ่งเน้นการจัดทำข้อตกลงและพันธะกรณีกันระหว่างประเทศ ทำให้ประเทศไทยมีศักยภาพในการแข่งขัน อาทิ การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ การจัดทำข้อตกลงระหว่างประเทศ ทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายเงินทุน บุคลากร สินค้าและบริการ ระหว่างภูมิภาคได้อย่างคล่องตัว และการขยายตลาดนักท่องเที่ยวได้เพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะการเปิดเสรีประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) ในปี 2558

จะช่วยเพิ่มโอกาสให้แก่อุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทย และอาจจะเกิดผลกระทบหากไม่มีการเตรียมความพร้อมไว้รองรับที่เพียงพอ ตลอดทั้งความตกลงการค้าบริการที่มีผลบังคับใช้แล้ว อาทิ กรอบความตกลงการค้าบริการในกลุ่มอาเซียน (AFAS)

นอกจากนี้ ยังมีการคำนึงถึงสถานการณ์เสี่ยงด้านการท่องเที่ยว อาทิ การเปลี่ยนแปลงของภูมิอากาศโลก มีผลทำให้เกิดภัยธรรมชาติต่างๆ เช่น อุทกภัย วาตภัย แผ่นดินไหว ภูเขาไฟระเบิด และคลื่นสึนามิ เป็นต้น ก่อให้เกิดความเสียหายมีมูลค่าเพิ่มขึ้น ทำให้เกิดความเสี่ยงและส่งผลต่อการท่องเที่ยว จึงต้องให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อม การสร้างจิตสำนึกต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เป็นกลยุทธ์หนึ่งในการสร้างความแตกต่างและเป็นจุดขายให้นักท่องเที่ยว ในอนาคตจะต้องให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อมและจะถือเป็นเงื่อนไขหนึ่งในการท่องเที่ยวระหว่างประเทศ และความเสี่ยงของโรคระบาด อาทิ โรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ ชนิด A (H1N1) ในปี 2552-2553 ที่แพร่ระบาดไปอย่างรวดเร็วและกว้างขวางก่อให้เกิดผลกระทบอย่างรุนแรงต่อ เศรษฐกิจ การท่องเที่ยว และการลงทุนทั่วโลก แม้ว่าโรคระบาดบางโรคจะมีอัตราการเสียชีวิตต่ำ แต่อาจทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความกังวลและรู้สึกไม่ปลอดภัย จึงควรให้ความสำคัญต่อการป้องกันและควบคุมโรคระบาด ตลอดจนความขัดแย้งและการก่อการร้าย อาจจะมีแรงจูงใจมาจากปัจจัยอื่นๆ เช่น อุดมการณ์ทางศาสนา และลัทธิความเชื่อต่างๆ ตลอดทั้งความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีทำให้กลุ่มก่อการร้ายมีขีดความสามารถเพิ่มขึ้น ส่งผลต่อการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยว

ทั้งนี้จากมุมมองของภาคนโยบายด้านการท่องเที่ยวพบว่า มีการวิเคราะห์ถึงสถานการณ์และแนวโน้มด้านการท่องเที่ยวในประเทศไทย (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, มปป.: 12-18) จะมีนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวชาวยุโรป และนักท่องเที่ยวอาเซียน พบว่า นักท่องเที่ยวมาเลเซียมีจำนวนมากที่สุด รองลงมา คือ จีน ญี่ปุ่น สหราชอาณาจักร และเกาหลี ตามลำดับ ประเทศไทยมีศักยภาพและความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยว ความได้เปรียบด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวของไทยทำให้แหล่งท่องเที่ยวไทยเป็นที่รู้จักแพร่หลาย ชีตความสำเร็จในการแข่งขันด้านการท่องเที่ยว จากการสำรวจของ World Economic Forum เมื่อ พ.ศ.2553 ประเทศไทยอยู่ในอันดับที่ 41 ของโลก เป็นรองสิงคโปร์ (อันดับ 10) มาเลเซีย (อันดับ 35) แต่ดีกว่า อินโดนีเซีย (อันดับ 70) และเวียดนาม (อันดับ 80) โดยมีแนวโน้มการเดินทางท่องเที่ยวของคนไทยขยายตัวเพิ่มขึ้น แต่อาจจะได้รับกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของภูมิอากาศโลก และที่สำคัญคือปัญหาการเมืองภายในประเทศที่จะกระทบการท่องเที่ยวไทย ส่งผลต่อภาพลักษณ์ที่ไม่ปลอดภัยของประเทศไทย ในขณะที่ภาครัฐก็มีจุดอ่อน ขาดเอกภาพ ในการจัดการการท่องเที่ยวทั้ง กฎหมาย ระเบียบ และการบริการพื้นฐาน หากไม่มีการปรับปรุงเตรียมความพร้อมภาครัฐและการลงทุนพัฒนาปัจจัยพื้นฐาน อาจส่งผลให้ประเทศไทยสูญเสียศักยภาพ

ด้านการท่องเที่ยวได้ในอนาคต แต่กระนั้นก็ดี ประเทศไทยยังมีการกระจายอำนาจและเปิดโอกาสให้ชุมชนและท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการมากขึ้น โดยเห็นได้จากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 ให้สิทธิชุมชนในการอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นและชาติ มีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นจึงมีบทบาทสำคัญในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว โดยชุมชนมีความเข้มแข็งเพิ่มขึ้น ซึ่งเกิดจากการสร้างความเข้มแข็งให้กับองค์กรชุมชนและการสร้างกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน แต่การบริหารจัดการนั้นยังขาดเสถียรภาพ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นยังขาดความรู้ด้านการท่องเที่ยว โดยเฉพาะการจัดการด้านภูมิทัศน์ และการวางแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวในระดับท้องถิ่น ขาดการมีส่วนร่วมจากชุมชนในท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทำให้การพัฒนาการท่องเที่ยวขาดความเชื่อมโยงระหว่างท้องถิ่น จังหวัด กลุ่มจังหวัด และประเทศ

4.4.1.2 นโยบายและยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประเทศ ของประชาคมอาเซียนที่มีประชากรนับถือศาสนาพุทธเป็นส่วนใหญ่

(1) ประเทศกัมพูชา

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของประเทศกัมพูชาถือเป็นกลไกสำคัญทางเศรษฐกิจของประเทศ เนื่องจากมีมูลค่าคิดเป็นร้อยละ 12 ของอัตราส่วนผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ(GDP) โดยแผนยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยวของกัมพูชามุ่งเน้นการท่องเที่ยวในลักษณะของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ที่เน้นเปิดกว้างสำหรับนักท่องเที่ยวทุกประเภท ควบคู่ไปกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้มีคุณภาพและมีความยั่งยืน ผ่านการจัดการแบ่งพื้นที่ในประเทศออกเป็น 4 ส่วน ประกอบด้วย 1) พื้นที่เสียมราฐ นครวัด 2) พื้นที่เมืองหลวง อย่างพนมเปญ 3) พื้นที่ชายฝั่ง และ 4) พื้นที่ทางตะวันออกของประเทศที่เน้นการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ

แหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของกัมพูชามีความโดดเด่นในแง่ของการผสมผสานความเชื่อทางศาสนาระหว่างพุทธศาสนาและฮินดู แหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงได้แก่ นครวัด เมืองพระนคร จังหวัดเสียมเรียบ ปราสาทบายน เป็นปราสาทหินของอาณาจักรเขมร อยู่ในใจกลางนครธม และวัดพระแก้วมรกต หรือชื่อเดิมว่าวัดอุโบสถटनाในกรุงพนมเปญ เป็นต้น นอกเหนือจากการท่องเที่ยวเชิงศาสนากัมพูชายังให้ความสำคัญกับแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม วิถีชีวิตของชุมชนโดนผนวกเข้ากับการท่องเที่ยวชายฝั่งของประเทศอย่างเกาะกง และบริเวณโดนเลสาป เป็นต้น

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของกัมพูชามีการเติบโตที่รวดเร็ว จากข้อมูลจำนวนนักท่องเที่ยวในปี 2012 ของกัมพูชาพบว่าการเพิ่มขึ้นของจำนวนนักท่องเที่ยวสูงถึงร้อยละ 24 ของจำนวนนักท่องเที่ยวในปี 2011 และ

ยังคงมีการขยายตัวเพิ่มขึ้นในปัจจุบัน ขณะที่แผนยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยวของกัมพูชาได้เตรียมการรองรับการขยายตัวดังกล่าว โดยเน้นการเพิ่มจำนวนห้องพักจากจำนวน 45,000 ห้องในปี 2015 เป็น 75,000 ห้องในปี 2020 นอกจากนี้ยังรองรับการขยายตัวของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวแบบใหม่ อาทิ การท่องเที่ยวผสมผสานการเดินทางเพื่อธุรกิจและการพักผ่อน (MICE) และการสร้างสวนสนุกที่สามารถดึงดูดความสนใจจากนักท่องเที่ยววัยรุ่น

กัมพูชายังมีความพร้อมสำหรับการพัฒนาการท่องเที่ยวที่สามารถเชื่อมโยงในระดับภูมิภาค เนื่องจากที่ตั้งของประเทศที่มีจุดเชื่อมต่อไปยังประเทศเพื่อนบ้าน อาทิ ไทย ลาว และเวียดนาม อีกทั้งยังมีความพร้อมในเรื่องของการคมนาคมระหว่างประเทศ ทั้งสนามบินและท่าเรือ อย่างไรก็ตามกัมพูชายังต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาระบบคมนาคมภายในประเทศเพื่อช่องทางในการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวของประเทศเข้าด้วยกัน ตลอดจนการส่งเสริมและผลักดันให้เกิดการท่องเที่ยวในลักษณะของการศึกษาวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของคนในประเทศที่กำลังเป็นที่นิยมของตลาดการท่องเที่ยวในปัจจุบัน

(2) ประเทศลาว

แผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ปี 2006 – 2020 มีจุดมุ่งหมายในการกำหนดนโยบาย แนวทางปฏิบัติ และการกำหนดเป้าหมายในการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยว ที่มีความสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ อีกทั้งยังมีความต้องการในการพัฒนาการท่องเที่ยวให้เป็นอุตสาหกรรมที่สามารถก่อให้เกิดรายได้จากต่างประเทศ เกิดการจ้างงาน ตลอดจนเป็นการส่งเสริมวัฒนธรรมที่ดีของประเทศให้เป็นที่รู้จักแก่คนภายนอก

ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และทรัพยากรทางธรรมชาติ โดยหน่วยงานด้านการท่องเที่ยวทางธรรมชาติของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ได้ทำการสำรวจแหล่งท่องเที่ยวภายในประเทศประมาณ 985 แห่ง พบว่า ในแหล่งท่องเที่ยวของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวแบ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม 257 แห่ง แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ 162 แห่ง และเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ 570 แห่ง โดยแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมที่สำคัญและมีชื่อเสียง ประกอบด้วย พระธาตุหลวง หอพระแก้ว และวัดสี่สະເກດ ในนครหลวงเวียงจันทน์ หรือแหล่งท่องเที่ยวมรดกโลกอย่าง หลวงพระบาง และปราสาทหินวัดพู ในจำปาสัก หรือการค้นพบแหล่งโอบราณในจังหวัดเชียงขวาง ที่ทางลาวมีความตั้งใจนำขึ้นเป็นมรดกโลกในอนาคต นอกเหนือไปจากแหล่งท่องเที่ยวดังกล่าว ลาวยังมีความพยายามในการนำเสนอการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์วัฒนธรรมอย่างเช่น การเที่ยวชมประเพณีปีใหม่ของคนม้ง และชาวมุ การแข่งขันเรือ และการจัดพิธีแต่งงานแบบดั้งเดิมของแต่ละท้องถิ่น

อย่างไรก็ดีสิ่งที่สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวต้องคำนึงและให้ความสำคัญคือ การท่องเที่ยวในลักษณะของการกำหนดเส้นทางการท่องเที่ยวระหว่างประเทศ เนื่องจากสาเหตุที่ลาวเป็นประเทศที่ไม่มีทางออกสู่ทะเล (Landlocked) การเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยวในประเทศที่นอกเหนือจากผู้ที่โดยสารทางเครื่องบิน ต้องอาศัยความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านที่มีพรมแดนติดกับประเทศลาว อาทิ ไทยและจีน ในการสร้างเส้นทางการท่องเที่ยวเฉพาะขึ้น ซึ่งการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมร่วมกันในลักษณะของภาคีการท่องเที่ยวประเภทดังกล่าว อาจกลายเป็นยุทธศาสตร์สำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม และการท่องเที่ยวในภาพรวมของประเทศได้ นอกจากนี้ลาวควรส่งเสริมและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ไม่มีแต่เจ้าหน้าที่ที่ดูแลด้านการท่องเที่ยว หากหมายรวมถึงชาวบ้านหรือประชาชนที่อยู่ในแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ให้ตระหนักถึงความสำคัญของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่สามารถสร้างอาชีพ สร้างรายได้ให้กับตน ตลอดจนเป็นอุตสาหกรรมสำคัญในการพัฒนาประเทศต่อไป

(3) ประเทศเมียนมา

แผนแม่บทด้านการท่องเที่ยวของประเทศเมียนมา ปี 2013 - 2020⁷ ได้กำหนดวิสัยทัศน์ที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวให้เมียนมาเป็นสถานประเทศที่น่าอยู่ และส่งเสริมเกิดการจ้างงานและเปิดโอกาสทางธุรกิจสำหรับทุกคนในประเทศ โดยเน้นการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและมรดกทางวัฒนธรรม ตลอดจนความหลากหลายทางวัฒนธรรมภายในประเทศเป็นเป้าหมายหลัก ซึ่งแผนแม่บทด้านการท่องเที่ยวฉบับดังกล่าว ได้จัดแบ่งประเภทสินค้าด้านการท่องเที่ยวของประเทศออกเป็น 5 ประเภท ประกอบด้วย

- 1) การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และวัฒนธรรม
- 2) การท่องเที่ยวที่เน้นด้านธรรมชาติ
- 3) การท่องเที่ยวที่เน้นการผจญภัย
- 4) การท่องเที่ยวทางทะเลและชายฝั่ง
- 5) การท่องเที่ยวผสมผสานการเดินทางเพื่อธุรกิจและการพักผ่อน (MICE)

โดยแต่ละประเภทได้กำหนดลักษณะกิจกรรมเพื่อใช้สำหรับพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวประเภทต่างๆ อีกทั้งยังกำหนดเป้าหมายในเชิงพื้นที่ที่จะทำการพัฒนาให้สอดคล้องกับลักษณะของกิจกรรมการท่องเที่ยว อาทิ การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และวัฒนธรรมเน้นการท่องเที่ยวในลักษณะของการเยี่ยมชมสถานที่ท่องเที่ยวที่มีความโดดเด่น

⁷ Ministry of Hotels and Tourism, Myanmar. 2013. Myanmar Tourism Master Plan 2013–2020. Nay Pyi Taw.

เด่นทางวัฒนธรรม ประเพณี และการท่องเที่ยวในเชิงการอบรมวิปัสสนา ทำสมาธิ นอกจากนี้ประเทศเมียนมา มุ่งเน้นการท่องเที่ยวที่มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของประชาชนในแต่ละพื้นที่ อันรวมถึงประวัติศาสตร์ของคนในท้องถิ่น ศิลปะ สถาปัตยกรรม ศาสนา คบอดจนประเพณีและพิธีกรรมเฉพาะท้องถิ่น โดยกำหนดพื้นที่เป้าหมายที่ยังไม่เป็นที่นิยมทางการท่องเที่ยวมากนัก อาทิ เมืองเชียงตุง (Kyauington) Pyin Oo Lwin เป็นต้น

เมื่อพิจารณาถึงสถานการณ์การท่องเที่ยวของประเทศเมียนมา พบว่า เมียนมามีความโดดเด่นในเรื่องของการท่องเที่ยวเนื่องจาก มีสถานที่ที่สำคัญทางพระพุทธศาสนา อาทิ มหาเจดีย์ชเวดากอง เมืองย่างกุ้ง พระมหาเมย์ มุนี เมืองมณฑลพะโล่ พระธาตุนันทร์แขวน เมืองไจ้โก่ รัฐมอญ เจดีย์ชเวมอร์ดอร์ หรือพระธาตุมุเตา เมืองหงสาวดี เป็นต้น นอกจากนี้เมื่อพิจารณาจากตัวเลขนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยวทางเครื่องบิน ในปี 2011 และ 2012 พบว่า มีการเพิ่มขึ้นของจำนวนนักท่องเที่ยวจาก 816,369 คน เป็น 1,058,995 คน หรือคิดการเพิ่มขึ้นร้อยละ 29.7 ซึ่งสูงกว่าทุกประเทศในภูมิภาคอาเซียนในปีดังกล่าว

(4) ประเทศเวียดนาม

การส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวของสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม ดำเนินการผ่านยุทธศาสตร์การตลาดการท่องเที่ยวเวียดนาม ปี 2020 ภายใต้ความร่วมมือของสหภาพยุโรป โดยกำหนดวัตถุประสงค์ของยุทธศาสตร์ระยะสั้น (ปี 2013-2016) เพื่อพัฒนาให้เวียดนามเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวห้ามพลาดในการมาภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดชาวเอเชีย และประเทศในตะวันตก อาทิ การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม การเยี่ยมชมเมือง การท่องเที่ยวชายฝั่ง และการท่องเที่ยวภูเขา อีกทั้งยังคงเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นที่นิยมในวันหยุดพักผ่อนของชาวเวียดนาม นอกจากนี้ยังมีจุดมุ่งหมายในการพัฒนาการท่องเที่ยวของเวียดนามให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวสามารถอยู่อาศัยได้ระยะเวลานานขึ้น และสามารถกลับมาเที่ยวอีกในอนาคต

แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของประเทศเวียดนามที่มีชื่อเสียงจนได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกด้านวัฒนธรรม ได้แก่ เมืองโบราณฮอยอัน (Hoi An) เมืองเว้ (Hue) ที่มีความโดดเด่นด้านสถาปัตยกรรมแบบดั้งเดิม ที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของเวียดนามในอดีต สำหรับแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนานั้น ยุทธศาสตร์การตลาดการท่องเที่ยวเวียดนาม ปี 2020 ได้กำหนดกลุ่มเป้าหมายของการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในลักษณะการจาริกแสวงบุญ ซึ่งเป็นชาวอาเซียนและกลุ่มนักท่องเที่ยวภายในประเทศเป็นหลัก ซึ่งสถานที่ที่ท่องเที่ยวที่มีความสัมพันธ์กับพระพุทธศาสนาอีกทั้งยังเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยว อาทิ เจดีย์เสาเดียว (The Mot Cot Pagoda) วัดเจดีย์หอม (Chua Huong) วัดบายดิงห์ (Bai Dinh Pagoda) เป็นต้น

เมื่อพิจารณาถึงศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประเทศเวียดนาม พบว่าจุดอ่อนที่สำคัญคือ ข้อจำกัดในการประสานความร่วมมือที่มีประสิทธิภาพระหว่างหน่วยงานด้านการท่องเที่ยวของประเทศ กับภาคส่วนต่างๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง อาทิ ภาคเอกชนและหน่วยงานภายในประเทศ การประสานความร่วมมือระหว่างประเทศ ตลอดจนความร่วมมือในระดับภูมิภาค อีกทั้งยังพบว่า ศักยภาพด้านการจัดการการท่องเที่ยวยังมีปัญหาในหลายส่วน อาทิ คุณภาพของสถานที่ท่องเที่ยวที่ยังไม่เป็นมาตรฐาน คุณภาพด้านระบบขนส่งมวลชนภายในประเทศ ศักยภาพของพนักงานที่บริการด้านการท่องเที่ยวภายในประเทศ อย่างไรก็ตาม จากลักษณะของแหล่งท่องเที่ยวของประเทศเวียดนามที่มีความหลากหลายและสอดคล้องกับตลาดการท่องเที่ยวในปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการท่องเที่ยวที่เน้นให้ผู้มาท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ และเรียนรู้วัฒนธรรมเฉพาะของท้องถิ่นในลักษณะของความร่วมมือระหว่างประเทศอาเซียน อาทิ การท่องเที่ยวเยี่ยมชมวิถีชีวิตแม่น้ำโขง ที่ไหลผ่านประเทศลาว – ไทย – กัมพูชา – เวียดนาม เป็นต้น

4.4.1.3 นโยบายและยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประเทศของประชาคมอาเซียนที่ได้นับถือศาสนาพุทธเป็นส่วนใหญ่

(1) ประเทศบรูไน

สำหรับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวของประเทศบรูไนนั้น จะมุ่งเน้นไปที่การท่องเที่ยวทางธรรมชาติและการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเป็นหลัก โดยจากการรายงานผลการศึกษาด้านการท่องเที่ยวของประเทศบรูไน ประจำปี พ.ศ. 2555 ซึ่งจัดทำโดย APEC พบว่า แนวโน้มและทิศทางที่หน่วยงานด้านการท่องเที่ยวของประเทศบรูไน พยายามดำเนินการส่งเสริมเกี่ยวกับการท่องเที่ยวนั้นคือ การท่องเที่ยวในรูปแบบทรัพยากรธรรมชาติและรูปแบบวัฒนธรรมและแหล่งท่องเที่ยวทางศาสนาอิสลาม กล่าวสำหรับการท่องเที่ยววัฒนธรรมนั้น ประเทศบรูไนได้พัฒนาพิพิธภัณฑ์แห่งชาติและพิพิธภัณฑ์ทางศาสนาหลายแห่ง ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถรองรับกลุ่มท่องเที่ยวที่สนใจการท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรมได้ นอกจากนี้จะเห็นได้ว่าองค์กรที่กำกับดูแลด้านการท่องเที่ยวของประเทศบรูไน ยังพยายามพัฒนาการแสดงทางวัฒนธรรม ตลอดจนศิลปหัตถกรรมของประเทศให้เป็นสินค้าและชุมชนการท่องเที่ยวเพื่อให้นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติมาเยี่ยมชมได้

เมื่อพิจารณาจากความพยายามของหน่วยงานด้านการท่องเที่ยวของประเทศบรูไนแล้ว จะพบว่าการพัฒนา นโยบายด้านการท่องเที่ยวของประเทศบรูไน ได้คำนึงถึงความโดดเด่นและข้อจำกัดด้านทรัพยากรของประเทศ ส่งผลให้ความมุ่งมั่นในการพัฒนาการท่องเที่ยวต้องขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของสถานการณ์บริบทของสังคมร่วมด้วย เนื่องจากประเทศบรูไนมีประชากรนับถือศาสนาอิสลามเป็นส่วนใหญ่ อีกทั้งไม่ได้มีภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับศาสนาพุทธมากนัก การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในประเทศบรูไนจึงยังไม่มี

ดำเนินการในมิตินี้ อย่างไรก็ตามการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมโดยเฉพาะอย่างยิ่งการมุ่งเน้นให้เห็นถึงความโดดเด่นของวัฒนธรรมมุสลิม เป็นเป้าหมายในอนาคตที่ประเทศบรูไนต้องการขยายจำนวนกิจกรรม พัฒนาเรื่องราว และเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยวให้มากยิ่งขึ้น

ขณะที่การเชื่อมโยงการท่องเที่ยวของประเทศบรูไน ให้เข้ากับการท่องเที่ยวในกลุ่มประชาคมอาเซียนนั้น จะเห็นได้ว่าการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นด้านวัฒนธรรมของประเทศบรูไน สามารถเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวของประเทศที่มีวัฒนธรรมคล้ายคลึงกัน เช่น ประเทศมาเลเซียและประเทศอินโดนีเซีย เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ประเทศบรูไนยังไม่สามารถพัฒนาและประชาสัมพันธ์ให้แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของตนเอง สามารถแข่งขันในตลาดอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวได้มากนัก รวมทั้งยังไม่ได้ยกระดับเอกลักษณ์ของสินค้าการท่องเที่ยว ให้เป็นส่วนหนึ่งของรายการการท่องเที่ยวที่สำคัญของกลุ่มประเทศในประชาคมอาเซียน ที่มุ่งเน้นการบริหารจัดการการท่องเที่ยวได้ ดังนั้นในอนาคตประเทศบรูไนควรพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและวัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเกิดขึ้นของประชาคมอาเซียน โดยกำหนดให้แหล่งท่องเที่ยวมีความโดดเด่นเฉพาะสำหรับการดึงดูดนักท่องเที่ยว ที่เป็นกลุ่มประเทศในแถบตะวันออกกลางที่มีกำลังซื้อจำนวนมาก เข้ามาท่องเที่ยวพักผ่อนในช่วงเวลาประจำปี ซึ่งกลุ่มนักท่องเที่ยวจะหนีจากฤดูร้อนเข้ามาท่องเที่ยวในกลุ่มประชาคมอาเซียน โดยเฉพาะประเทศมาเลเซียเป็นจำนวนมาก ดังนั้นหากประเทศบรูไนสามารถพัฒนาศักยภาพด้านการบริการและแหล่งท่องเที่ยวให้มีความพร้อมรองรับกลุ่มนักท่องเที่ยวดังกล่าว จะส่งผลให้ประเทศบรูไนกลายเป็นอีกหนึ่งเส้นทางที่เชื่อมโยงการท่องเที่ยวระดับภูมิภาคเข้ากับอุตสาหกรรมท่องเที่ยวของประเทศตนเองได้

(2) ประเทศฟิลิปปินส์

สำหรับประเทศฟิลิปปินส์นั้น ถือว่าเป็นอีกหนึ่งประเทศในกลุ่มประชาคมอาเซียนที่มีความหลากหลายด้านการท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก โดยข้อสรุปจากแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวของประเทศฟิลิปปินส์พบว่า ปัจจุบันการท่องเที่ยวของประเทศฟิลิปปินส์มีการส่งเสริมให้มีความเข้มแข็งทั้งสิ้น 9 ด้าน ได้แก่ (1) การท่องเที่ยวทางธรรมชาติ (2) การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (3) การท่องเที่ยวทะเลและชายฝั่ง (4) การท่องเที่ยวเชิงพักผ่อนหย่อนใจ (5) การท่องเที่ยวเชิงการประชุมสัมมนา (6) การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (7) การท่องเที่ยวโดยการร่อนเรือ (8) การท่องเที่ยวทางกีฬาทางน้ำ และ (9) การท่องเที่ยวเชิงการศึกษา จากความหลากหลายของนโยบายและยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวของประเทศฟิลิปปินส์ ส่งผลให้การพัฒนาการท่องเที่ยวยังไม่สามารถสร้างเอกลักษณ์ที่โดดเด่นให้กับการท่องเที่ยวได้

จากการศึกษาพบว่า ปัญหาที่สำคัญเชิงยุทธศาสตร์สามประการที่มีส่วนให้การพัฒนา นโยบายและยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยวของฟิลิปปินส์คือ ประการที่หนึ่งสภาพภูมิอากาศ การที่ประเทศฟิลิปปินส์มีสภาพภูมิ

ประเทศเป็นเกาะจำนวนมาก อีกทั้งมีพายุในฤดูกาลมรสุมค่อนข้างรุนแรงและเป็นประจำ จึงส่งผลให้ฤดูกาลท่องเที่ยวมีระยะเวลาสั้น จนไม่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวที่ต้องการมาท่องเที่ยวในระยะยาวได้ ประการที่สอง ความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว การที่ประเทศฟิลิปปินส์มีปัญหาเรื่องความขัดแย้งทางศาสนา ซึ่งส่งผลต่อประเด็นความมั่นคงภายในมาอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติไม่ต้องการเสี่ยงที่จะเข้าไปท่องเที่ยว อีกทั้งความขัดแย้งทางการเมืองเป็นส่วนหนึ่งของการสูญเสียงบประมาณในการพัฒนาภาครัฐ ดังนั้นการอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของประเทศจึงยังขาดการเอาใจใส่ ประการที่สามคือความโดดเด่นของสถานที่ท่องเที่ยว แม้ว่าจะมีแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกถึง 6 แห่ง แต่แผนงานและนโยบายด้านการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของประเทศกลับไม่ได้เป็นที่นิยมมากนัก การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของประเทศฟิลิปปินส์จึงไม่ใช่แหล่งสถานที่ท่องเที่ยวที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มีความสนใจหรือสร้างชื่อเสียงให้กับประเทศได้มากนัก

เมื่อพิจารณาเฉพาะข้อมูลด้านการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม จะพบว่าการพัฒนา นโยบายและยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยวในมิตินี้ ไม่สามารถขับเคลื่อนได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงควรผลักดันให้เกิดความร่วมมือในลักษณะกลุ่มเฉพาะด้านการท่องเที่ยว โดยให้ประเทศสมาชิกประชาคมอาเซียนที่มีแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ร่วมสร้างรายการการท่องเที่ยวและแนวทางการยกระดับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมร่วมกัน โดยเฉพาะกลุ่มสมาชิกในประชาคมอาเซียนที่มีวัฒนธรรมหรือมรดกทางอารยธรรมร่วมกัน ควรมีการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ในการพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมร่วมกัน เพื่อให้สามารถพัฒนาศักยภาพด้านการท่องเที่ยว เพื่อแข่งขันในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและการบริการในระดับนานาชาติได้ดียิ่งขึ้น

(3) ประเทศมาเลเซีย

สำหรับประเทศมาเลเซีย นั้น มีนโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยว ที่ได้กำหนดวัตถุประสงค์ เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างชัดเจนคือ มุ่งเน้นการส่งเสริมการท่องเที่ยวด้านธรรมชาติ การท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรมและชุมชน การท่องเที่ยวด้านสุขภาพ และการท่องเที่ยวด้านวิถีสมัยใหม่ เช่น การมุ่งเน้นการซื้อสินค้า การพักผ่อนในเมือง เป็นต้น ทั้งนี้การเจริญเติบโตด้านการท่องเที่ยวของประเทศมาเลเซียเกิดขึ้นจากความพร้อมในการลงทุนพัฒนาสาธารณูปโภคด้านการคมนาคมขนส่ง ตลอดจนการพัฒนาการบริการการท่องเที่ยว โดยให้ความสำคัญกับการคำนึงถึงสวัสดิการด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว นอกจากนี้การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติทางชายฝั่งทะเล เกาะและภูเขาของมาเลเซียเอง ยังสามารถสร้างจุดเด่นดึงดูดให้นักท่องเที่ยวให้เข้ามาท่องเที่ยวประเทศมาเลเซียได้มากขึ้นด้วย นโยบายและยุทธศาสตร์ที่ชัดเจนอีกประการของมาเลเซียคือ

การพยายามเชื่อมโยงการคมนาคมขนส่งสำหรับการบริการนักท่องเที่ยว เพื่อให้สามารถขยายและเชื่อมโยงการท่องเที่ยวในประเทศ ให้รองรับกับความต้องการของนักท่องเที่ยวได้มากขึ้น จะเห็นได้ว่าความพยายามในการพัฒนาโครงข่ายการคมนาคมขนส่ง ทั้งการคมนาคมส่งทางอากาศ ทางรางและทางรถ จนประสบความสำเร็จ ถือเป็นการผลักดันเชิงนโยบายและยุทธศาสตร์ที่สำคัญและส่งผลกระทบ ให้ประเทศอื่นในกลุ่มประชาคมอาเซียน ต้องดำเนินการพัฒนาให้ดียิ่งขึ้นตามไปด้วย

สำหรับนโยบายและยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมนั้น เนื่องจากการที่ประเทศมาเลเซียนั้นต้องการยกระดับการบริหารจัดการนโยบายการท่องเที่ยว ให้สามารถแข่งขันในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและบริการ ในระดับสากลและไม่แบ่งแยกศาสนา ส่งผลให้การนโยบายการท่องเที่ยวในด้านนี้จึงมุ่งเน้นไปที่ด้านวัฒนธรรมและชุมชนเป็นหลัก ดังนั้นการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจึงได้รับการเอาใจใส่เป็นอย่างดี จะเห็นได้ว่าปัจจุบันประเทศมาเลเซียมีแหล่งท่องเที่ยวทางอารยธรรม ที่ได้รับการยกย่องจากยูเนสโก ให้เป็นมรดกโลกทั้งสิ้น 4 แห่ง ประกอบด้วย (1) อุทยานแห่งชาติกุนิงมูลู รัฐซาราวัก (2) อุทยานกินาบาลู รัฐซาบะห์ (3) หุบเขาเล็งกิง รัฐเปรัก (4) มะละกาและจอร์จ ทาวน์ รัฐปีนัง นอกจากการพัฒนาพื้นที่มรดกทางวัฒนธรรมแล้ว จะเห็นได้ว่าหน่วยงานด้านส่งเสริมการท่องเที่ยวของมาเลเซีย ยังพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เช่น งานแสดงศิลปะและวัฒนธรรมท้องถิ่น การจัดบูรณาการกิจกรรมการท่องเที่ยว เป็นอีกกิจกรรมส่งเสริมให้แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของมาเลเซีย สามารถยกระดับเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงพาณิชย์ได้มากขึ้น

จะเห็นได้ว่า นโยบายด้านการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของมาเลเซีย สามารถบูรณาการการท่องเที่ยวทางในลักษณะอื่นๆ ให้มาร่วมส่งเสริมความโดดเด่นของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมได้ อีกทั้งการพัฒนายุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยว โดยอาศัยความได้เปรียบจากการคมนาคมขนส่ง ได้เป็นเครื่องมือสนับสนุนให้รัฐบาลและหน่วยงานท่องเที่ยวทุกภาคส่วนของมาเลเซีย สามารถนำกิจกรรมและแหล่งท่องเที่ยวไปใช้ประโยชน์ ในการส่งเสริมให้กับนักท่องเที่ยวได้ สำหรับการจะพัฒนานโยบายการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนานั้น เนื่องจากประเทศมาเลเซียมีประชากรนับถือศาสนาอิสลามเป็นส่วนใหญ่ รวมทั้งวัฒนธรรมและประเพณีที่ส่วนใหญ่เป็นมรดกของชาวมุสลิมที่เข้ามาในดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มาตั้งแต่ในอดีต การจะพัฒนานโยบายด้านนี้จึงมีโอกาสน้อยไปได้น้อย อย่างไรก็ตามหากสามารถใช้การท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรมเป็นศูนย์กลาง ในการดึงแหล่งท่องเที่ยวทางศาสนาอื่นๆ ให้เข้ามาอยู่ขอบเขตของการส่งเสริมร่วมกัน ก็มีโอกาที่จะพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา โดยมีพื้นที่ภาคใต้ของประเทศไทยเป็นศูนย์กลางของการท่องเที่ยวประเภทนี้ได้ เพราะปัจจุบันนักท่องเที่ยวชาวมลายูเชื้อสายจีนที่นับถือศาสนาพุทธเอง ก็เดินทางไปท่องเที่ยวในพื้นที่ภาคใต้ของไทยเป็นจำนวนเพิ่มมากขึ้น จึงมีโอกาที่จะสามารถพัฒนาตลาดการท่องเที่ยวด้านนี้ให้ประสบความสำเร็จได้

(4) ประเทศสิงคโปร์

ประเทศสิงคโปร์มีนโยบายและยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยวที่รวมของประเทศไทยอย่างชัดเจน กล่าวคือ การมุ่งเน้นให้อุตสาหกรรมการบริการและการท่องเที่ยว สามารถพัฒนาเป็นศูนย์กลางของการท่องเที่ยวในระดับภูมิภาคได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและกิจกรรมระดับโลกที่สามารถสร้างชื่อเสียงและดึงดูดให้นักท่องเที่ยวที่มีกำลังซื้อระดับสูง ให้ความสนใจเดินทางมาท่องเที่ยวประเทศสิงคโปร์ จะเห็นได้ว่าระยะเวลา 10 ปีที่ผ่านมา นโยบายและยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวของสิงคโปร์ ประสบความสำเร็จอย่างมากในการสร้างความร่วมมือกับเครือข่ายธุรกิจและองค์กรที่มีชื่อเสียงระดับโลกในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวต่างๆ ได้เป็นจำนวนมาก อาทิ การจัดแสดงของนักร้องชื่อดัง การแข่งขันกีฬาประเภทต่างๆ ระดับโลก การพัฒนาสวนสนุกระดับโลก การสร้างสัญลักษณ์ให้กับแหล่งท่องเที่ยว การพัฒนาพื้นที่และคุณภาพของอุตสาหกรรมการบริการและการท่องเที่ยว เป็นกลไกสำคัญที่ส่งผลให้ประเทศสิงคโปร์ประสบความสำเร็จอย่างมากในการพัฒนาอุตสาหกรรมประเภทนี้

การพัฒนานโยบายและยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยวได้ตรงกับทรัพยากรที่โดดเด่นของประเทศ อีกทั้งสามารถควบคุมปัจจัยเสี่ยงด้านการท่องเที่ยวจากการใช้เทคโนโลยีและองค์ความรู้ ถือเป็นความโดดเด่นที่สำคัญของยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยวของสิงคโปร์ นอกจากนี้การพัฒนาระบบการคมนาคมขนส่งให้ทั้งจากภายนอกประเทศและภายในประเทศ ถือเป็นอีกช่องทางที่ประเทศสิงคโปร์มียุทธศาสตร์การพัฒนาที่โดดเด่นที่สุดในกลุ่มประชาคมอาเซียน จะเห็นได้ว่าการพัฒนาเส้นทางการเดินทางให้กับนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติทั้งสนามบินและรถไฟ เป็นต้นแบบของการบริการที่เหมาะสมสำหรับประเทศที่ต้องการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นอย่างยิ่ง ขณะที่การเดินทางภายในประเทศสิงคโปร์นั้น นักท่องเที่ยวสามารถใช้บริการได้ครอบคลุมแหล่งท่องเที่ยวอย่างทั่วถึง ส่งผลให้ปัจจุบันประเทศสิงคโปร์ถือเป็นประเทศขนาดเล็กที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวที่มีกำลังซื้อสูงได้เป็นจำนวนมาก

กล่าวสำหรับนโยบายและยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมนั้น เนื่องจากการที่ประเทศสิงคโปร์เป็นประเทศที่ให้ความสำคัญกับความหลากหลายทางชาติพันธุ์ จึงไม่ได้มุ่งเน้นการพัฒนาการท่องเที่ยวผ่านมิติทางพระพุทธศาสนาเป็นหลัก อย่างไรก็ตามการมีชุมชนทางวัฒนธรรมหลายแห่ง อาทิ ชุมชนชาวอินเดีย ชุมชนชาวไทย ชุมชนชาวจีน เป็นต้น ได้ส่งผลให้เกิดแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ซึ่งเกิดขึ้นจากการพัฒนาเป็นพื้นที่ประกอบพิธีกรรมของคนสิงคโปร์ที่มีเชื้อสายทางชาติพันธุ์และศาสนาที่แตกต่างกันออกไป ทั้งนี้ประเทศสิงคโปร์ไม่มีนโยบายและยุทธศาสตร์ที่มุ่งเน้นการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมอย่างชัดเจน เพราะต้องการมุ่งเน้นอุตสาหกรรมการบริการและท่องเที่ยว ที่ประเทศมีความพร้อมและความเชี่ยวชาญระดับสูง

เป็นหลัก จึงเป็นโอกาสของประเทศอื่นๆ ในกลุ่มประชาคมอาเซียนที่จะสามารถรองตลาดนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจในมิตินี้ โดยเฉพาะหากสามารถเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับนักท่องเที่ยวที่มาประเทศสิงคโปร์ได้ เพราะถือเป็นอีกจุดพักท่องเที่ยวยที่สำคัญระดับโลกกว่าได้

(5) ประเทศอินโดนีเซีย

ประเทศอินโดนีเซียเป็นประเทศที่มีความหลากหลายในทรัพยากรด้านการท่องเที่ยว จึงจะเห็นได้ว่าการบริหารจัดการการท่องเที่ยว สามารถมุ่งเน้นการพัฒนาการท่องเที่ยวในเชิงอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการได้เป็นอย่างดี ภายใต้ทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งทางทะเลชายฝั่ง ภูเขาและป่าไม้ ส่งผลให้ประเทศอินโดนีเซียสามารถผลักดันกิจกรรมการท่องเที่ยวให้ดึงดูดนักท่องเที่ยวต่างชาติได้เป็นจำนวนมาก โดยในปัจจุบันประเทศอินโดนีเซียได้จัดตั้งหน่วยงานที่กำกับดูแลด้านยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวคือ กระทรวงการท่องเที่ยว แสดงให้เห็นถึงการยกระดับความสำคัญในยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยวของประเทศ ให้มีความสำคัญมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้จากเดิมที่ประเทศอินโดนีเซียต้องเผชิญกับภาวะถดถอยทางเศรษฐกิจและความไม่มั่นคงทางการเมืองของประเทศมาเป็นระยะเวลานานตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 ภายหลังการฟื้นตัวจากภาวะดังกล่าว ประเทศอินโดนีเซียได้พยายามผลักดันการพัฒนาทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวให้เป็นแหล่งดึงดูดรายได้ให้กับประเทศมากขึ้น

สำหรับการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมนั้น ประเทศอินโดนีเซียจะมุ่งเน้นไปที่การนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเป็นหลัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการผลักดันผ่านการท่องเที่ยวในพื้นที่เกาะบาหลิ ซึ่งประกอบด้วยแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่สำคัญหลายแห่ง อาทิ วัดทานาล็อต (Tanah Lot), วัดปุระ อุลุน ดานู บราตัน (Pura Ulun Danu Bratan), วัดเทมภักสิริงค์ (Obyek Wisata Tirta Empul) ซึ่งมีบ่อน้ำพุศักดิ์สิทธิ์ที่มีชื่อเสียงอยู่ เป็นต้น ในมิติด้านศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมนั้น ถือว่าเกาะบาหลิมีความโดดเด่นในเชิงเอกลักษณ์และทำเลการส่งเสริมด้านการท่องเที่ยว ที่มีความได้เปรียบแหล่งท่องเที่ยวในประเทศอื่นอย่างมาก การที่วิถีชีวิต ประเพณีและความเชื่อของประชาชน ยังคงให้ความสำคัญกับศาสนาฮินดู สร้างให้การทำนุบำรุงแหล่งท่องเที่ยวยังคงเห็นได้อย่างชัดเจน หน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนจึงสามารถร่วมมือกันยกระดับและพัฒนารายการการท่องเที่ยว เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวต่างชาติได้เป็นจำนวนมาก อย่างไรก็ตามความปลอดภัยเป็นประเด็นที่นักท่องเที่ยว คำนึงถึงอย่างมากในการเดินทางไปท่องเที่ยวในเกาะบาหลิ เพราะที่ผ่านมาเคยมีเหตุการณ์ความรุนแรงเกิดขึ้น จึงมีความจำเป็นที่หน่วยงานภาครัฐ ต้องให้ความสำคัญกับการดูแลความปลอดภัย รวมทั้งสร้างความมั่นใจให้กับนักท่องเที่ยว ในการเดินทางมาท่องเที่ยวในประเทศอินโดนีเซีย

สำหรับนโยบายและยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนานั้น เนื่องจากการที่ประเทศอินโดนีเซียเป็นประเทศที่มีจำนวนประชากรนับถือศาสนาอิสลามเป็นอันดับหนึ่งของโลก การจัดการท่องเที่ยวทาง

พระพุทธศาสนาจึงมีข้อจำกัดทางการเมืองและชาติพันธุ์ อย่างไรก็ตามการที่พระพุทธศาสนาเคยเจริญอย่างมากในดินแดนแห่งนี้ สถานที่ท่องเที่ยวสำคัญหลายแห่ง อาทิ บุโรพุทโธและวัดพราหม์นันต์ เป็นต้น จึงค่อนข้างเป็นที่นิยมและศรัทธาอย่างมากของพุทธศาสนิกชนในพื้นที่ต่างๆ โดยเฉพาะในกลุ่มประชาคมอาเซียน อย่างไรก็ตามประเทศไทยอินโดนีเซียไม่ได้มีนโยบายและยุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวในมิตินี้อย่างชัดเจน ส่งผลให้แหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมหลายแห่ง ไม่ได้รับการพัฒนาภูมิทัศน์และการนำเสนอองค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนาได้อย่างเต็มศักยภาพ ดังนั้นแนวทางที่จะช่วยให้เกิดการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมได้ สำนักงานใหญ่อาเซียนควรเข้ามามีบทบาทต่อการสร้างความร่วมมือให้เกิดการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นมรดกทางศาสนาและวัฒนธรรมร่วมกันในกลุ่มประชาคมอาเซียน เพื่อให้เป็นการแบ่งเบาภาระหน้าที่ให้กับประเทศใดประเทศหนึ่ง รวมทั้งเป็นการสามารถส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมร่วมกันด้วย

ตารางสรุปการวิเคราะห์นโยบายการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในกลุ่มประชาคมอาเซียน

ประเทศ	ความโดดเด่นของนโยบายการท่องเที่ยวและการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม	ข้อเสนอแนะสำหรับการพัฒนาการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม	แหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมที่โดดเด่น
1. ไทย	- รัฐบาลและหน่วยงานภาคเอกชน เห็นถึงความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม - มีแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ที่มีความพร้อมด้านประวัติศาสตร์ ด้านคุณค่าทางพุทธศิลป์ และด้านสถาปัตยกรรมจำนวนมาก อีก	- พัฒนานโยบายและยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม โดยกำหนดให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้แก่ กรมการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ กรมศิลปากรและมหาเถรสมาคม มีส่วนร่วมต่อการพัฒนาร่วมกัน - จัดทำแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมระดับจังหวัด	- วัดพระศรีรัตนศาสดาราม กรุงเทพมหานคร - วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม กรุงเทพมหานคร - วัดอรุณราชวราราม กรุงเทพมหานคร - วัดร่องขุน จังหวัดเชียงราย - วัดพระธาตุดอยสุเทพ จังหวัดเชียงใหม่

ประเทศ	ความโดดเด่นของนโยบายการ ท่องเที่ยวและการท่องเที่ยวทาง พระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม	ข้อเสนอแนะสำหรับการ พัฒนาการท่องเที่ยวทาง พระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม	แหล่งท่องเที่ยวทาง พระพุทธศาสนาและ วัฒนธรรมที่โดดเด่น
	ทั้งยังกระจายอยู่ในทุกภูมิภาคของประเทศ ● มีประชาชนที่เห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ● สามารถเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมกับการท่องเที่ยวประเภทอื่นๆ ได้ จึงมีจำนวนนักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวได้เป็นจำนวนมากขึ้น	เพื่อเปิดโอกาสให้สำนักงานจังหวัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้มีโอกาสพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมร่วมกัน ● จัดแบ่งประเภทแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาออกเป็นมาตรฐานการส่งเสริมต่างๆ เพื่อกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ในการพัฒนาให้ตรงกับศักยภาพมากขึ้น เช่น แหล่งท่องเที่ยวที่มีพร้อมระดับนานาชาติ แหล่งท่องเที่ยวที่สามารถพัฒนาสู่ระดับนานาชาติ แหล่งท่องเที่ยวที่มีพร้อมระดับชาติ แหล่งท่องเที่ยวที่สามารถพัฒนาสู่ระดับชาติ เป็นต้น ● พัฒนาและส่งเสริมกิจกรรมการแสดงประจำปีของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม เช่น เทศกาลเส่น้ำกับแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ยามค่ำคืนในแม่น้ำเจ้าพระยา เป็นต้น ● พัฒนารายการการท่องเที่ยว	● วัดพระสิงห์ราชมหา วรวิหาร จังหวัดเชียงใหม่ ● พื้นที่วัดและอุทยาน ประวัติศาสตร์ จังหวัด สุโขทัย ● พื้นที่วัดและอุทยาน ประวัติศาสตร์ จังหวัด พระนครศรีอยุธยา ● วัดพระธาตุพนม จังหวัดนครพนม ● วัดไชยธาราราม (ฉลอง) จังหวัดภูเก็ต

ประเทศ	ความโดดเด่นของนโยบายการ ท่องเที่ยวและการท่องเที่ยวทาง พระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม	ข้อเสนอแนะสำหรับการ พัฒนาการท่องเที่ยวทาง พระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม	แหล่งท่องเที่ยวทาง พระพุทธศาสนาและ วัฒนธรรมที่โดดเด่น
		ทางพระพุทธศาสนาระยะยาว และการท่องเที่ยวเชิงคุณค่าทาง พระพุทธศาสนา เช่น การจัด กิจกรรมเรียนรู้หลักธรรมและ นั่งสมาธิ เป็นต้น พัฒนาเส้นทางการเชื่อมโยง แหล่งท่องเที่ยวทาง พระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม โดยให้ประเทศไทยเป็น ศูนย์กลางของการท่องเที่ยว รูปแบบนี้	
2. กัมพูชา	- มีแหล่งท่องเที่ยวทาง พระพุทธศาสนาและ วัฒนธรรมที่มีชื่อเสียงและ ได้รับการยอมรับองค์การด้าน การท่องเที่ยว และถูกจัดให้ เป็นมรดกโลก (World Heritage) - เป็นจุดเชื่อมต่อการท่องเที่ยว ในระดับภูมิภาคร่วมกับ ประเทศเพื่อนบ้าน อาทิต ไทย ลาว เวียดนาม	- ควรพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เพื่อการรองรับอุตสาหกรรม การท่องเที่ยวและบริการ เช่น สนามบิน จุดต่อเชื่อมต่อการ คมนาคมขนส่งภายในประเทศ - ควรพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทาง พระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ให้สามารถรองรับการท่องเที่ยว ระดับสากลได้	- ปราสาทนครวัด - ปราสาทบายน (นครทม) - วัดพระแก้วมรกต
3. ลาว	มีแผนยุทธศาสตร์การ ท่องเที่ยวของประเทศ ที่เน้น การกำหนดนโยบาย แนวทาง	ควรพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เพื่อการรองรับอุตสาหกรรม การท่องเที่ยวและบริการ เช่น	- พระธาตุหลวง นคร หลวงเวียงจันทน์ - วัดเชียงทอง เมืองหลวง

ประเทศ	ความโดดเด่นของนโยบายการ ท่องเที่ยวและการท่องเที่ยวทาง พระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม	ข้อเสนอแนะสำหรับการ พัฒนาการท่องเที่ยวทาง พระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม	แหล่งท่องเที่ยวทาง พระพุทธศาสนาและ วัฒนธรรมที่โดดเด่น
	ปฏิบัติ และการกำหนด เป้าหมายในการพัฒนาและ ส่งเสริมการท่องเที่ยว ที่มี ความสอดคล้องกับแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ มีแผนการท่องเที่ยวที่เน้นการ เชื่อมโยงการท่องเที่ยวระหว่าง ประเทศ โดยการกำหนด เส้นทางการท่องเที่ยวร่วมกัน ระหว่าง พม่า - ไทย - ลาว และ จีน - ลาว เป็นต้น	สนามบิน จุดต่อเชื่อมต่อการ คมนาคมขนส่งภายในประเทศ ควรพัฒนาเครือข่ายชุมชน เครือข่ายภาคธุรกิจ และ บุคลากรสำหรับสนับสนุน นโยบายการท่องเที่ยวทาง พระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม	พระบาง ปราสาทหินวัดพู แขวง จำปาสัก
4. เมียนมา	- มีแหล่งท่องเที่ยวทาง พระพุทธศาสนาที่มีชื่อเสียง และเป็นที่สักการะบูชาของ ชาวพุทธในประชาคมอาเซียน - มีทรัพยากรทางวัฒนธรรมและ ทางธรรมชาติที่ดึงดูดให้ อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว และบริการเข้าไปร่วมลงทุน	- ควรพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เพื่อการรองรับอุตสาหกรรม การท่องเที่ยวและบริการ เช่น สนามบิน จุดต่อเชื่อมต่อการ คมนาคมขนส่งภายในประเทศ - ควรพัฒนากฎระเบียบ และ กฎหมายที่รับรองความ ปลอดภัย และสร้างความ เชื่อมั่นแก่นักท่องเที่ยวที่ เดินทางมาท่องเที่ยวในประเทศ ตลอดจนนักลงทุนจากต่างชาติ	- มหาเจดีย์ชเวดากอง เมืองย่างกุ้ง - พระมหามัยมุนี เมือง มัณฑะเลย์ - พระธาตุนันทราชู รัฐ มอญ - พระธาตุมุเตา เมืองหง สาวดี
5.	มีแหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรมที่มี	ควรพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน	เมืองโบราณฮอยอัน

ประเทศ	ความโดดเด่นของนโยบายการ ท่องเที่ยวและการท่องเที่ยวทาง พระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม	ข้อเสนอแนะสำหรับการ พัฒนาการท่องเที่ยวทาง พระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม	แหล่งท่องเที่ยวทาง พระพุทธศาสนาและ วัฒนธรรมที่โดดเด่น
เวียดนาม	ชื่อเสียงและได้รับการยอมรับ องค์กรด้านการท่องเที่ยว และ ถูกจัดให้เป็นมรดกโลก (World Heritage) มีความพร้อมด้านทรัพยากร การท่องเที่ยวที่หลากหลาย โดยเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวทาง วัฒนธรรมที่สอดคล้องกับ ตลาดการท่องเที่ยวในปัจจุบัน ที่เน้นการท่องเที่ยวเชิง ประสบการณ์	เพื่อการรองรับอุตสาหกรรม การท่องเที่ยวและบริการ โดยเฉพาะจุดต่อเชื่อมต่อการ คมนาคมขนส่งภายในประเทศ ควรพัฒนากฎระเบียบด้านการ ท่องเที่ยวเพื่อรองรับจำนวน นักท่องเที่ยวในอนาคต และ เพื่อเป็นการอนุรักษ์ พัฒนา ศักยภาพการท่องเที่ยวใน ประเทศ	(Hoi An) - เมืองเว้ (Hue) - เจดีย์เสาเดียว (The Mot Cot Pagoda) - วัดเจดีย์หอม (Chua Huong) - วัดบายดิงห์ (Bai Dinh Pagoda)
6. บรูไน	- รัฐบาลให้ความสำคัญกับการ พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทาง วัฒนธรรม โดยเฉพาะ วัฒนธรรมมุสลิม - มีความพร้อมในการส่งเสริม ด้านการพัฒนาการจัดการ แสดงทางวัฒนธรรมและ ศิลปวัฒนธรรมของประเทศ บรูไน	- ควรส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยว ทางวัฒนธรรม ให้เห็นถึง ความโดดเด่นของอัตลักษณ์ ทางสังคมและวัฒนธรรม - ควรจัดทำแผนการพัฒนาและ ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว ให้ตรงกับกลุ่มเป้าหมาย นักท่องเที่ยว	- หมู่บ้านชาวประมง (Kampong Ayer water Village) - พิพิธภัณฑ์แห่งชาติ บรูไน
7. ฟิลิปปินส์	รัฐบาลให้ความสำคัญกับการ พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทาง วัฒนธรรม เพื่อเป็นจุดดึงดูด	ควรจัดทำแผนการพัฒนาและ ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว ให้ตรงกับกลุ่มเป้าหมาย	- นา ชั๊น บัน ไต แห่ เทือกเขาฟิลิปปินส์ - โบสถ์บาโรกแห่ง

ประเทศ	ความโดดเด่นของนโยบายการ ท่องเที่ยวและการท่องเที่ยวทาง พระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม	ข้อเสนอแนะสำหรับการ พัฒนาการท่องเที่ยวทาง พระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม	แหล่งท่องเที่ยวทาง พระพุทธศาสนาและ วัฒนธรรมที่โดดเด่น
	นักท่องเที่ยว ● แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม มีความโดดเด่นทางประวัติศาสตร์และภูมิวัฒนธรรมเป็นอย่างมาก	นักท่องเที่ยว ● ควรจัดทำแผนการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรแหล่งโบราณวัตถุทางอารยธรรม	ฟิลิปปินส์
8. มาเลเซีย	● รัฐบาลและหน่วยงานภาคเอกชน มีแผนพัฒนาการท่องเที่ยวที่เป็นรูปธรรมและมีประสิทธิภาพ ● อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการ มีมาตรฐานและชื่อเสียงสำหรับนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะกลุ่ม เช่น กลุ่มนักท่องเที่ยวชาวมุสลิม เป็นอย่างมาก ● มีการเชื่อมโยงระบบโครงข่ายการคมนาคมขนส่งสำหรับการบริการด้านการท่องเที่ยวเป็นอย่างดี ● มีนโยบายและยุทธศาสตร์การประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลายและสามารถ	● ควรพัฒนา ส่งเสริมและประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมให้เป็นที่รู้จักกับนักท่องเที่ยวให้มากยิ่งขึ้น ● ควรพัฒนาเส้นทางและเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในประเทศ ร่วมกับแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่โดดเด่นอื่นๆ ในกลุ่มประเทศประชาคมอาเซียน	● หมู่บ้านเทือกเขาบูจิง รัฐเคดาร์ ● จอร์จทาวน์ รัฐปีนัง ● วัดเก็กลกสี่ รัฐปีนัง

ประเทศ	ความโดดเด่นของนโยบายการ ท่องเที่ยวและการท่องเที่ยวทาง พระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม	ข้อเสนอแนะสำหรับการ พัฒนาการท่องเที่ยวทาง พระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม	แหล่งท่องเที่ยวทาง พระพุทธศาสนาและ วัฒนธรรมที่โดดเด่น
	ตอบสนองต่อความนิยม ประเภทต่างๆ ของ นักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี		
9. สิงคโปร์	● การกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยวสามารถพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการได้เป็นอย่างดี ● มีเป้าหมายเชิงนโยบายและยุทธศาสตร์ที่ชัดเจนอย่างมากในการประชาสัมพันธ์และดึงดูดกลุ่มนักท่องเที่ยวตามเป้าหมายของการท่องเที่ยว ● มีงบประมาณเพื่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ระบบคมนาคมขนส่งและการบริการในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวด้านต่างๆ ● มีประชาชนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่เหมาะสมต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวได้ ● นักท่องเที่ยวรู้จักและให้การ	● ควรพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ให้มีความสำคัญมากขึ้นในระบบอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการ ● ควรส่งเสริมและประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมให้สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้มากขึ้น	● พิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์แห่งชาติ ● ชุมชนทางชาติพันธุ์ (Little India, China town)

ประเทศ	ความโดดเด่นของนโยบายการ ท่องเที่ยวและการท่องเที่ยวทาง พระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม	ข้อเสนอแนะสำหรับการ พัฒนาการท่องเที่ยวทาง พระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม	แหล่งท่องเที่ยวทาง พระพุทธศาสนาและ วัฒนธรรมที่โดดเด่น
	ยอมรับมาตรฐานด้านการ ท่องเที่ยว ● การคมนาคมด้านการ ท่องเที่ยวมีความหลากหลาย และสามารถอำนวยความสะดวก ให้กับนักท่องเที่ยวได้ เป็นอย่างดี		
10. อินโดนีเซีย	● มีแหล่งท่องเที่ยวทาง พระพุทธศาสนาและ วัฒนธรรม ที่แสดงให้เห็นถึง ประวัติศาสตร์และอารยธรรม ทางพระพุทธศาสนาและ วัฒนธรรม ที่สืบทอดมาอย่าง ยาวนาน ● มีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มี ความหลากหลาย	● ควรส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยว ทางวัฒนธรรม ให้เห็นถึง ความโดดเด่นของอัตลักษณ์ ทางสังคมและวัฒนธรรม ● ควรจัดทำแผนการพัฒนาและ ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว ให้ตรงกับกลุ่มเป้าหมาย นักท่องเที่ยว	● มหาสถูปเจดีย์บุโรพุท โธ ● เขตวัฒนธรรมพุทธ ยอร์จจาการ์ตา ● เกาะบาหลี

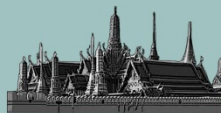
สรุปและวิเคราะห์เชิงนโยบายเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน

1. กลุ่มประเทศที่กำหนดให้มีนโยบายยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม

THAILAND CAMBODIA LAOS MYANMAR VIETNAM

2. กลุ่มประเทศที่มีแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม

วัดพระแก้ว
ไทย

วัดพระธาตุดอยสุเทพ
ไทย

ชเวดากอง
พม่า

วัดเชียงทอง หลวงพระบาง
ไทย

นครวัด
กัมพูชา

บุโรพุทโธ
บาหลี

ปับัง
มาเลเซีย

เม่นคุด
อินโดนีเซีย

เจดีย์บาติงห์
เวียดนาม

3. ความโดดเด่นของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม

สาธารณูปโภค, สาธารณูปการที่อำนวยความสะดวก

มีความหลากหลายด้านการท่องเที่ยว

ดึงดูดความศรัทธาของพุทธศาสนิกชน

SINGAPORE MALAYSIA THAILAND

MALAYSIA THAILAND INDONESIA VIETNAM

THAILAND MYANMAR LAOS INDONESIA

4. กลุ่มนักท่องเที่ยวเป้าหมายในอนาคต

CHINESE

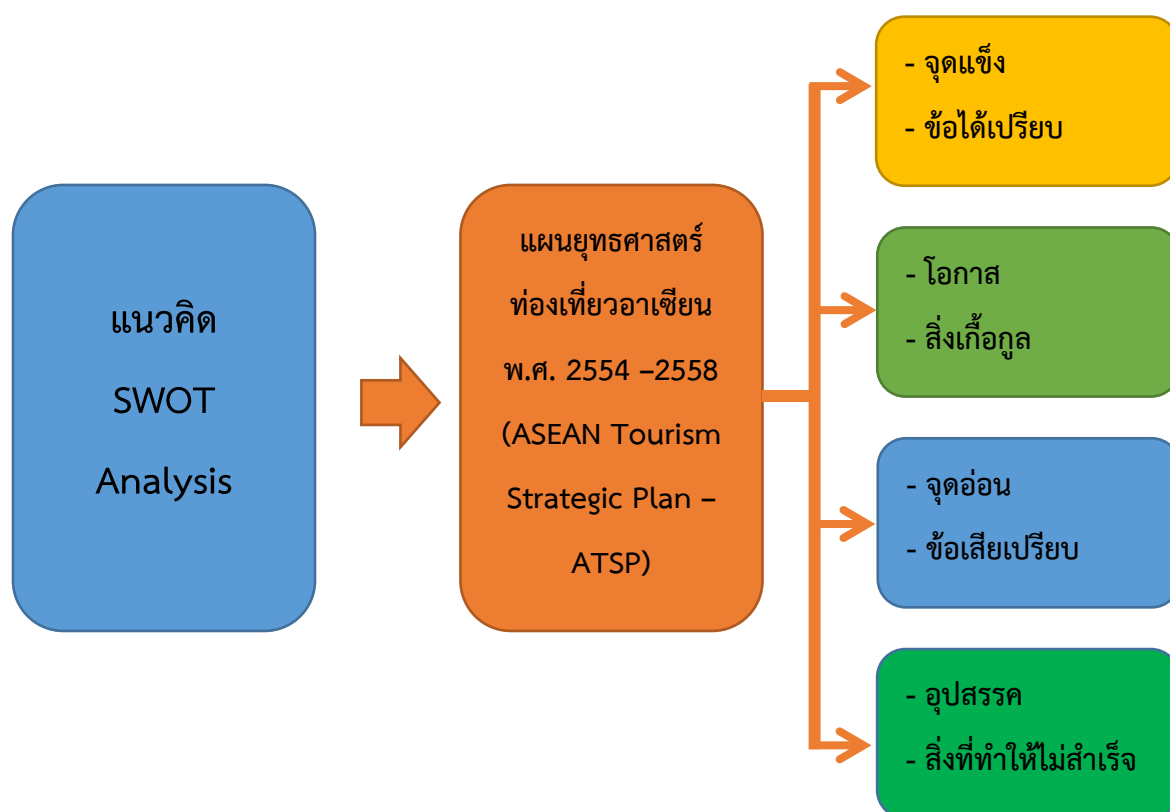
ASIAN

SOUTH KOREA

4.4.2 การวิเคราะห์นโยบายและยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมตามการวิเคราะห์ SWOT

การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน ถือเป็นอีกหนึ่งยุทธศาสตร์ที่สำคัญด้านการท่องเที่ยวที่ประเทศในประชาคมอาเซียน พยายามผลักดันให้แหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของตนเอง สามารถยกระดับสู่การจุดหมายปลายทางด้านการท่องเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยวทั่วโลกได้ แต่การที่ประชาคมอาเซียนมีความหลากหลายทางเชื้อชาติ ศาสนาและวัฒนธรรม ส่งผลให้รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ไม่สามารถขับเคลื่อนให้เป็นยุทธศาสตร์พื้นฐานร่วมกันได้ อย่างไรก็ตาม ความสำเร็จภายใต้กรอบวัฒนธรรมอาเซียน ได้สะท้อนการตระหนักถึงการอยู่ร่วมกันบนความแตกต่างหลากหลาย ซึ่งช่วยให้เกิดความร่วมมือในการผลักดันยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวร่วมกันได้ ที่ผ่านมาการบริหารจัดการการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของนโยบายแต่ละรัฐบาลเป็นหลัก โดยจากการศึกษาวิจัย ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์นโยบายและยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียนตามกรอบการวิเคราะห์แบบ SWOT ได้ดังนี้

4.4.2.1 นโยบายและยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน มีจุดแข็ง ดังต่อไปนี้

1) การที่ประชาคมอาเซียนได้มีการดำเนินการพัฒนายุทธศาสตร์ความร่วมมือด้านการท่องเที่ยวร่วมกัน โดยหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ได้พัฒนาความร่วมมือที่เรียกว่า “แผนยุทธศาสตร์ท่องเที่ยวอาเซียน พ.ศ. 2554 –2558 หรือ ASEAN Tourism Strategic Plan –ATSP” ส่งผลให้เกิดการวางแผนและส่งเสริมให้มีกิจกรรมการท่องเที่ยว ตลอดจนอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวที่ต้องการเดินทางท่องเที่ยวภายในประชาคมอาเซียน สามารถเดินทางถึงกันได้สะดวกยิ่งขึ้น ซึ่งหากพิจารณาจาก ASEAN Secretariat (2011) จะเห็นว่าความร่วมมือดังกล่าวคือการกำหนดแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวของประชาคมอาเซียน ทั้งมิติของสิ่งแวดล้อม คุณภาพการบริการ ตลอดจนการพัฒนาสิ่งปลูกสร้างเชิงกายภาพของแหล่งท่องเที่ยว ให้สามารถสนองตอบต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวรุ่นใหม่ที่มีกำลังซื้อและเริ่มต้นท่องเที่ยวในภูมิภาคประชาคมอาเซียนได้⁸

2) การบรรจุให้การพัฒนาสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานและการคมนาคมอยู่ในแผนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ จะเห็นได้ว่าเกือบทุกประเทศในประชาคมอาเซียน ได้พัฒนาท่าอากาศยานแห่งใหม่ที่สามารถรองรับและอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยว ผู้โดยสาร ตลอดจนการบินเชื่อมโยงระยะทางไกล ซึ่งจะสามารถช่วยยกระดับนักท่องเที่ยวภายในประชาคมอาเซียนได้มากขึ้น ทั้งนี้การพัฒนาท่าอากาศยานในเมืองหลวงของประเทศกัมพูชา ประเทศเมียนมาร์ ประเทศอินโดนีเซีย ถือเป็นการดำเนินงานที่สำคัญต่อการพัฒนายุทธศาสตร์การรองรับการขยายตัวด้านการท่องเที่ยวที่เป็นรูปธรรมอย่างมาก

3) การที่ประเทศในประชาคมอาเซียนมีนโยบายและยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยว ที่ให้ความสำคัญต่อการปกป้องและการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม จะเห็นได้ว่าหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนของประเทศในประชาคมอาเซียนให้ความสำคัญอย่างยิ่ง ต่อการพัฒนาและอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม เห็นได้จากการพยายามจัดตั้งคณะทำงานด้านวิชาการและการทำงานร่วมกับหน่วยงานและประชาชนในท้องถิ่น ในการส่งเสริมให้แหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมสามารถคงสภาพที่สมบูรณ์ไปได้อีกในอนาคต เช่น การพัฒนาเขตแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมป็นัง-มะละกา ประเทศมาเลเซีย

⁸ กรุณาดูเพิ่มเติมที่ ASEAN Secretariat. (2011). ASEAN Tourism Strategic Plan 2011 – 2015. Retrieved May 31, 2016, from <http://www.asean.org/wpcontent/uploads/images/2012/publications/ASEAN%20Tourism%20Strategic%20Plan%202011-2015.pdf>

การอนุรักษ์และพัฒนาเมืองโบราณมรดกโลก จังหวัดสุโขทัย ประเทศไทย และการดำเนินการพัฒนาและอนุรักษ์เขตพื้นที่บุโรพุทโธ ประเทศอินโดนีเซีย เป็นต้น

4.4.2.2 นโยบายและยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน มีแนวทางที่เป็นโอกาสในการส่งเสริมการพัฒนาการท่องเที่ยวในมิตินี้ ดังนี้

1) นโยบายและยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน มีการส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลายประเภท อาทิ แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวทางกิจกรรมกีฬา หรือแหล่งท่องเที่ยวในมหานครที่มุ่งเน้นการพักผ่อนและบริโภคสินค้าและการบริการ ส่งผลประการหนึ่งที่สำคัญคือเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวจำนวนมากเข้ามาท่องเที่ยวในประชาคมอาเซียน เพราะสามารถเลือกสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยวได้หลายรูปแบบ นอกจากนี้ยังเป็นผลดีต่อการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมคือการได้รับโอกาสจากหน่วยงานด้านการท่องเที่ยว ที่ให้ความสนใจต่อคุณค่าและเอกลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ได้ทำการประชาสัมพันธ์และส่งเสริมให้บรรจุแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไว้ในรายการส่งเสริมการท่องเที่ยวมากขึ้น เมื่อมีจำนวนนักท่องเที่ยวเข้าเรียนรู้ในแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมมากขึ้น จึงเกิดเป็นโอกาสที่หน่วยงานด้านการท่องเที่ยวจะสามารถส่งเสริมการพัฒนาดังกล่าวให้ได้รับการยกระดับสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวหลักของประเทศไทยและประชาคมอาเซียนได้ดีขึ้น

2) นโยบายและยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน เห็นถึงความสำคัญของการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมและการส่งเสริมการจัดการความรู้ทางประวัติศาสตร์ของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมให้มีคุณค่ามากขึ้น เช่น ประเทศไทย ประเทศลาว ประเทศเวียดนาม และประเทศกัมพูชา ดังนั้นหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องจึงมีการจัดทำแผนการอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ซึ่งจะช่วยให้เกิดกระบวนการที่มุ่งเน้นการพัฒนาอย่างยั่งยืนได้ เช่น แผนการพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2555-2559 ของประเทศไทย เป็นต้น

3) นโยบายและยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวของประชาคมอาเซียน ได้แสดงให้เห็นถึงการเปิดโอกาสให้มีการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานของประเทศ ซึ่งถือเป็นโอกาสที่สำคัญอย่างยิ่งในการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงรูปแบบการคมนาคมขนส่งของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมให้มีความก้าวหน้ามากยิ่งขึ้น จะเห็นได้ว่าจากเอกสารประกอบการประชุมการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจกลุ่มแม่น้ำโขงและอินเดีย ได้แสดงให้เห็นถึง

ความสำคัญและข้อดีของการที่ประเทศในประชาคมอาเซียนพยายามผลักดันนโยบายให้เกิดการเชื่อมต่อการคมนาคมขนส่งระบบรางภายในภูมิภาค ตลอดจนการมีเป้าหมายที่จะเชื่อมต่อการคมนาคมขนส่งหรือการเป็นศูนย์กลางด้านการบริการการคมนาคมขนส่ง⁹ เพื่อให้สามารถขยายการรองรับจำนวนผู้รับบริการทั้งจากประเทศจีนและประเทศอินเดีย ซึ่งมีกำลังซื้อและความสนใจท่องเที่ยวในประชาคมอาเซียนมากขึ้น

4.4.2.3 นโยบายและยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียนมีจุดอ่อนดังต่อไปนี้

1) นโยบายและยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ยังได้รับการให้ความสำคัญจากหน่วยงานภาครัฐของประเทศของประชาคมอาเซียนให้เป็นนโยบายและยุทธศาสตร์ที่สำคัญที่ภาครัฐสนใจส่งเสริมด้านการท่องเที่ยว เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไม่สามารถยกระดับแนวทางการบริหารจัดการ ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวหลักในการดึงดูดนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในประชาคมอาเซียน ปัญหาที่สำคัญคือการไม่มีการจัดการความรู้และพัฒนากิจกรรมระยะยาวที่จะสามารถดึงดูดให้นักท่องเที่ยว บรรลุแหล่งท่องเที่ยวลักษณะดังกล่าวเป็นรายการสำคัญในการท่องเที่ยวได้ นอกจากนี้การที่แหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ไม่สามารถเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวตลอดจนการอำนวยความสะดวกด้านเดินทางได้อย่างดี เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติหรือแหล่งท่องเที่ยวในมหานคร จึงถือเป็นจุดอ่อนในเชิงนโยบายและยุทธศาสตร์เพราะขาดการประเมินถึงแนวโน้มและทิศทางในการพัฒนาระยะกลางและระยะยาว จึงถือเป็นการเสียโอกาสอย่างยิ่งในการที่จะพัฒนาให้แหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมให้มีได้รับการประชาสัมพันธ์ให้เป็นที่รู้จักและจุดหมายปลายทางของนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น

2) นโยบายและยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน ขาดการให้ความสำคัญต่อการพัฒนาศูนย์ข้อมูลด้านการท่องเที่ยว โดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้ความสำคัญต่อการยกระดับความปลอดภัยและกระบวนการอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวอย่างครอบคลุมพื้นที่การท่องเที่ยว ทั้งนี้จะเห็นได้ว่าในนโยบายและยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวของประชาคมอาเซียน ไม่ว่าจะเป็นในมิติที่มุ่งเน้นรูปแบบการท่องเที่ยวประเภทใด การพิจารณาให้ความสำคัญต่อการพัฒนาและยกระดับการดูแลความปลอดภัยให้ทั่วถึงในสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญ ยังขาดการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ที่ชัดเจน อีกทั้งการไม่มีศูนย์บัญชาการและ

⁹ ERIA (2009). *Mekong India Economic Corridor Development*, ERIA Research Project Report 2008, No.4-2, Jakarta: ERIA (<http://www.eria.org>).

บุคลากรที่เพียงพอต่อการป้องกันและตรวจตราเหตุร้ายที่จะเกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ยังเป็นอีกจุดอ่อนที่ลดความน่าเชื่อถือให้กับนักท่องเที่ยวที่ต้องการเข้ามาท่องเที่ยวในประชาคมอาเซียน ขณะที่กล่าวสำหรับแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประเทศไทยนั้น การไม่สามารถมีการบูรณาการทั้งหน่วยงานและพื้นที่ความรับผิดชอบเฉพาะในการดูแลนักท่องเที่ยว หลายกรณีได้สร้างผลเสียต่อภาพลักษณ์ของการท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก นอกจากนี้การที่แหล่งท่องเที่ยวละเลยที่จะสร้างอุปกรณ์ที่ช่วยอำนวยความสะดวกด้านความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยว เช่น ป้ายบอกทาง ป้ายบอกพื้นที่อันตราย การติดไฟสัญญาณที่มีความสำคัญยามวิกาล รวมทั้งบุคลากรที่สามารถสื่อสารภาษาต่างประเทศและอำนวยความสะดวกด้านความปลอดภัยได้ ก็เป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่ไม่สามารถยกระดับแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของไทยให้สามารถก้าวขึ้นสู่การแข่งขันระดับสากลได้

3) นโยบายและยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียนละเลยการให้ความสำคัญต่อการสร้างความร่วมมือกับองค์กรภาคธุรกิจ ส่งผลให้ที่ผ่านมาไม่สามารถระดมศักยภาพทางการลงทุน ตลอดจนเทคโนโลยีและการยกระดับมาตรฐานการบริการด้านการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมให้สูงขึ้นเท่าที่ควร ทั้งนี้การสร้างความร่วมมืออย่างสมดุลในการร่วมมือพัฒนาการท่องเที่ยว จะก่อให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาสินค้า บริการ ตลอดจนสิ่งอำนวยความสะดวกในอาณาบริเวณด้านการท่องเที่ยว เช่น ประเทศญี่ปุ่น ประเทศไต้หวันและประเทศเกาหลีใต้ ดำเนินการอย่างประสบความสำเร็จ ดังนั้นในอนาคตหน่วยงานภาครัฐควรพัฒนากรอบนโยบายและยุทธศาสตร์ที่จะสร้างให้การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ได้รับความสนใจจากภาคธุรกิจโดยวางกรอบที่มุ่งเน้นการพัฒนาพื้นที่และธุรกิจด้านการท่องเที่ยวอย่างสมดุล เพื่อมุ่งเน้นการพัฒนาอย่างยั่งยืนให้เกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม

4.4.2.4 นโยบายและยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียนมีอุปสรรคดังต่อไปนี้

1) นโยบายและยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน ขาดความต่อเนื่องในการดำเนินการเนื่องจากปัญหาทางการเมือง จะเห็นได้ว่าที่ผ่านมาการที่ปัญหาทางการเมืองของประเทศไทย ซึ่งในหลายกรณีส่งกระทบความการพัฒนาความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านถือเป็นอุปสรรคชั่วคราวที่จะพัฒนาความร่วมมือและการดำเนินนโยบายให้มีความต่อเนื่อง การที่เกิดภาวะสุญญากาศทางการเมืองบ่อยครั้งได้ส่งผลให้ไม่มีผู้ที่มีอำนาจตัดสินใจในเชิงนโยบายและยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยว รวมทั้งเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงรัฐบาล ถือเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ต้องชะลอการดำเนินการพัฒนาให้เป็นไปตามนโยบายและยุทธศาสตร์

ด้านการท่องเที่ยวที่เคยมีการกำหนดไว้ จึงส่งผลให้กรอบความร่วมมือและการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมได้รับผลกระทบจากภาพรวมของปัญหาทางการเมืองร่วมด้วย

2) นโยบายและยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน ยังขาดการให้ความสำคัญต่อการพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยว ส่งผลให้ศักยภาพของบุคลากรในมิติต่างๆ ไม่สามารถยกระดับการพัฒนาให้สอดคล้องกับความเจริญก้าวหน้าของวิทยาการและเทคโนโลยีในสังคมปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาภาษา คุณภาพการบริการ การเอาใจใส่ต่อนักท่องเที่ยว ส่งผลให้เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศที่มีแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมที่มีชื่อเสียงเช่นกัน อาทิ ประเทศญี่ปุ่น จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่าศักยภาพของบุคลากรด้านการท่องเที่ยวยังเป็นรองคู่แข่งด้านการท่องเที่ยวอยู่ นอกจากนี้การพัฒนาให้มีมัคคุเทศก์ที่มีความเชี่ยวชาญเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ คุณค่าของพุทธศิลป์และหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ยังถือเป็นอีกหนึ่งความท้าทายในอนาคตสำหรับผู้กำหนดนโยบายการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมอีกด้วย

SWOT

นโยบายและยุทธศาสตร์การท่องเที่ยว
พระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาชนอาเซียน

จุดแข็ง

- ภาครัฐตระหนักและให้ความสำคัญกับการพัฒนานโยบายด้านการท่องเที่ยว
- การให้ความสำคัญกับการพัฒนาสาธารณูปโภคพื้นฐานและการคมนาคม อาทิ การพัฒนาท่าอากาศยานที่สามารถรองรับและอำนวยความสะดวกให้การเชื่อมต่อนักท่องเที่ยว
- ประเทศในประชาคมอาเซียนมีนโยบายและยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยว ที่ให้ความสำคัญต่อการปกป้องและการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม

จุดอ่อน

- ขาดการประเมินถึงแนวโน้มและทิศทางในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในระยะกลางและระยะยาว
- ขาดการให้ความสำคัญต่อการพัฒนาศูนย์ข้อมูลด้านการท่องเที่ยว การยกระดับความปลอดภัย และการอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยว
- ละเลยการให้ความสำคัญต่อการสร้างความร่วมมือกับองค์กรภาคธุรกิจ

ASIAN

โอกาส

- มีการส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลายประเภท นักท่องเที่ยวสามารถเลือกสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยวได้หลายรูปแบบ
- หน่วยงานภาครัฐเล็งเห็นถึงความสำคัญของการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมและการส่งเสริมการจัดการความรู้ทางประวัติศาสตร์ของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม
- เปิดโอกาสให้มีการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานของประเทศ

อุปสรรค

- การขาดความต่อเนื่องในการดำเนินการเนื่องจากปัญหาทางการเมือง
- ขาดการให้ความสำคัญต่อการพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยว โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาภาษา คุณภาพการบริการ การเอาใจใส่นักท่องเที่ยว

4.5 รูปแบบและกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน

สำหรับการวิเคราะห์รูปแบบและกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน ผู้วิจัยได้ศึกษาจากเอกสารทางวิชาการ นโยบายและยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวของประเทศในประชาคมอาเซียน ตลอดจนข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารหน่วยงานด้านการท่องเที่ยวประเภทต่างๆ จนสามารถสรุปรูปแบบและกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียนได้ทั้งสิ้น 4 รูปแบบดังต่อไปนี้

4.5.1 การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมให้เป็นมรดกโลกและเป้าหมายของนักเดินทางระดับนานาชาติ

จากการศึกษาของผู้วิจัยพบว่า แหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียนเป็นพื้นที่ที่องค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติหรือ UNESCO ได้ขึ้นทะเบียนให้เป็นมรดกโลกหลายแห่ง อาทิ นครวัดและปราสาทพระวิหาร ประเทศกัมพูชา เมืองประวัติศาสตร์สุโขทัย ประเทศไทย นครประวัติศาสตร์จอร์จทาวน์และมะละกา ประเทศมาเลเซีย ปราสาทวัดพู ประเทศลาว บุโรพุทโธ ประเทศอินโดนีเซีย เป็นต้น ทั้งนี้การรับรองให้แหล่งท่องเที่ยวเป็นมรดกโลกนั้น มีความสำคัญต่อการส่งเสริมให้กับการท่องเที่ยวอย่างชัดเจน 3 ประการกล่าวคือ 1) สามารถรับรองเรื่องราวทางประวัติศาสตร์และคุณค่าของสถานที่แห่งนั้น ว่ามีความเหมาะสมต่อการเรียนรู้และการอนุรักษ์ให้เป็นพื้นที่ทางวัฒนธรรมและการท่องเที่ยว 2) เป็นเครื่องมือที่ประเทศในประชาคมอาเซียนหรือหน่วยงานด้านการท่องเที่ยวของประเทศที่ต้องการส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม จะสามารถใช้ประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างกิจกรรมและผลักดันให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเรียนรู้มากขึ้น และ 3) เป็นพื้นที่ศูนย์กลางในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวโดยรอบให้ยกระดับเป็นส่วนหนึ่งของอาณาบริเวณด้านการท่องเที่ยวได้ ซึ่งจะสามารถช่วยพัฒนาให้เกิดกิจกรรมทางเศรษฐกิจและการขยายต่อการพัฒนาพื้นที่การท่องเที่ยวให้มีพื้นที่มากขึ้น

สำหรับรูปแบบการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมให้เป็นมรดกโลกและเป้าหมายของนักเดินทางระดับนานาชาตินั้น หน่วยงานที่รับผิดชอบการด้านท่องเที่ยวของประเทศต่างๆ ในประชาคมอาเซียน ควรให้ความสำคัญต่อการสร้างมาตรฐานด้านการบริหารจัดการและการอนุรักษ์ฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ให้อยู่ในสภาพที่มีความพร้อมต่อการพัฒนา ตัวอย่างการพัฒนาพื้นที่การท่องเที่ยวบริเวณบุโรพุทโธ ประเทศอินโดนีเซีย ถือเป็นแม่แบบของการจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน เพราะกระบวนการปรับปรุงและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแห่งนี้ สามารถส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้และถอดบทเรียนการบริหารจัดการได้ดีเป็นอย่างยิ่ง นอกจากนี้การให้

ความสำคัญต่อการศึกษาคุณค่าและประวัติศาสตร์ทางโบราณคดีของแหล่งท่องเที่ยว มีส่วนต่อการพัฒนาและฟื้นฟูให้สถานที่ท่องเที่ยวคงสภาพของคุณค่าสถาปัตยกรรมและการจัดการที่มีมาตรฐานดีขึ้น ในส่วนของการให้ความสำคัญต่อการพัฒนาอาณาบริเวณโดยรอบของแหล่งท่องเที่ยวโดยรอบบุโรพุทโธ ยังถือเป็นอีกหนึ่งความโดดเด่นที่สำคัญของการส่งเสริมและดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวในสถานที่แห่งนี้มากขึ้น เนื่องจากมีจุดเชื่อมต่อด้านการท่องเที่ยวไปในบริเวณรอบๆ ได้หลากหลายมากขึ้น ทั้งนี้หากพิจารณาแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมที่มีการบริหารจัดการและสามารถพัฒนาให้เป็น พื้นที่มรดกโลกและเป้าหมายของนักเดินทางระดับนานาชาติในทวีปเอเซียนั้น เมืองเกียวโต ประเทศญี่ปุ่น ถือเป็นเอกลักษณ์สำคัญของการเดินทางไปท่องเที่ยวและเรียนรู้วัฒนธรรม ความเชื่อ ตลอดจนประวัติศาสตร์ในประเทศญี่ปุ่น การที่เมืองเกียวโตสามารถสร้างแหล่งท่องเที่ยวที่พระพุทธศาสนาแบบมหายานและวัฒนธรรม ให้มีการเชื่อมต่อกันเป็นจำนวนมาก เป็นแนวทางที่สร้างให้เกิดกิจกรรมทางการท่องเที่ยว ตลอดจนการขยายตัวของจำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้ปัจจัยสำคัญที่ผลักดันให้แหล่งท่องเที่ยวดังกล่าวสามารถยกระดับสู่การเป็นสถานที่ท่องเที่ยวระดับนานาชาติได้นั้น เกิดจากทั้งหน่วยงานภาครัฐส่วนกลาง ส่วนท้องถิ่นและความร่วมมือของภาคเอกชนด้านการท่องเที่ยว ในการพัฒนาการบริการ สถานที่ท่องเที่ยว การคมนาคมขนส่ง ตลอดจนสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยวต่างๆ ให้มีความพร้อมต่อการรับนักท่องเที่ยวนานาชาติได้

หากพิจารณาจากเงื่อนไขของการประสบความสำเร็จของการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้เป็นมรดกโลกและมีความพร้อมสู่การเป็นเป้าหมายของนักเดินทางระดับนานาชาตินั้น จะเห็นได้ว่าหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับด้านการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของไทย อาทิ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สมาคมอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ตลอดจนมหาเถรสมาคม ควรมีกระบวนการพัฒนาโดยเริ่มต้นจากการคัดเลือกแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมที่มีความพร้อมสู่การพัฒนาเป็นพื้นที่มรดกโลก เช่น พื้นที่วัดริมแม่น้ำเจ้าพระยาตั้งแต่วัดประยุรวงศาวาส วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร วัดอรุณราชวรารามวรมหาวิหาร วัดพระศรีรัตนศาสดารามราชวรมหาวิหาร วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร เป็นต้น ประการต่อมาคือการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกและพื้นที่การเรียนรู้ในลักษณะพิพิธภัณฑ์และศูนย์การเรียนรู้ประจำวัด ให้มีความพร้อมต่อการรองรับนักท่องเที่ยวระดับนานาชาติ และการพัฒนาพื้นที่ของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมให้มีการจัดภูมิทัศน์และสถานที่ที่ได้มาตรฐาน มีการจัดแบ่งพื้นที่สำหรับกิจกรรมทางเศรษฐกิจ กิจกรรมการท่องเที่ยวและพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาให้ชัดเจน ในส่วนของการพัฒนาบุคลากรสนับสนุนการดำเนินการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ควรพัฒนาทั้งภาษาของผู้ให้บริการ คุณภาพของการบริการ และการเอาใจใส่นักท่องเที่ยวเพื่อสนับสนุนการให้ข้อมูลด้านคุณค่าทาง

ประวัติศาสตร์ พุทธศิลป์และข้อมูลเฉพาะด้านทางพระพุทธศาสนาให้ได้ ท้ายที่สุดคือการสร้างเครือข่ายด้านการท่องเที่ยวและประชาสัมพันธ์ที่มีความยั่งยืน มุ่งเน้นการกำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์และการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในระยะยาว เป็นเครือข่ายของหน่วยงานที่มีการบูรณาการการทำงานที่มีความเข้าใจระเอียด วัฒนธรรมขององค์กรทางพระพุทธศาสนา ตลอดจนการประชาสัมพันธ์ข้อมูลและบริการข่าวสารที่มีความรวดเร็วและสม่ำเสมอ เพราะจะสามารถช่วยเชื่อมต่อให้นักท่องเที่ยวในพื้นที่ต่างๆ มั่นใจว่าจะสามารถเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวได้

การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาชนอาเซียน

ต้นแบบ

เกียวโต

อินโดนีเซีย

การสร้างและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา
ที่พร้อมสำหรับการเป็นมรดกโลก

วัฒนธรรมแม่น้ำเจ้าพระยา

- วัดประยูร
- วัดอรุณ
- วัดกัลยาณมิตร
- วัดพระแก้ว

เชียงใหม่

- วัดพระสิงห์
- วัดเจดีย์หลวง
- วัดพระธาตุดอยสุเทพ
- วัดอุโมงค์

การสร้างและพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้

การสร้างและพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวเพื่อให้ข้อมูลดูแลการบริการและ
รับฟังความคิดเห็นจากนักท่องเที่ยว

4.5.2 การพัฒนาการเชื่อมต่อแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน

การพัฒนาให้เกิดการเชื่อมต่อแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน นั้น ถือเป็นความพยายามร่วมกันของหน่วยงานที่รับผิดชอบด้านการท่องเที่ยวของประเทศต่างๆ ของประชาคมอาเซียนมาโดยตลอด เพราะการที่สามารถอำนวยความสะดวกให้นักท่องเที่ยวเดินทางท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมสำคัญของประชาคมอาเซียนได้ มีส่วนอย่างมากต่อการส่งเสริมให้การท่องเที่ยวเกิดการขยายตัวทั้งในมิติของจำนวนนักท่องเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยวและการขยายตัวของเศรษฐกิจในพื้นที่การท่องเที่ยว จะเห็นได้ว่าประเทศที่สามารถเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยวได้อย่างสะดวก เช่น ประเทศญี่ปุ่น ประเทศอังกฤษ ประเทศฝรั่งเศส ประเทศสหรัฐอเมริกา หรือการเชื่อมต่อระดับภูมิภาคในกรณีของสหภาพยุโรป มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อการส่งเสริมให้มีจำนวนนักท่องเที่ยวไปเที่ยวมากขึ้น เพราะการเดินทางจะมีความคุ้มค่าในมิติของเศรษฐกิจและมีคุณค่าจากการสามารถเดินทางไปเรียนรู้วัฒนธรรม ในแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญได้หลายประเทศในการเดินทางท่องเที่ยวคราวเดียวกัน

สำหรับปัจจัยสำคัญที่กำหนดให้การพัฒนาการเชื่อมต่อแหล่งท่องเที่ยวประสบความสำเร็จได้มี 3 ประการสำคัญได้แก่ ประการที่หนึ่งคือการพัฒนานโยบายและยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยวให้แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการสร้างความร่วมมือเพื่อการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวในระดับต่างๆ ประการที่สองคือการเตรียมความพร้อมด้านการคมนาคมขนส่งที่หลากหลาย ทั้งเส้นทางการเชื่อมต่อสู่แหล่งท่องเที่ยวและรูปแบบของการคมนาคมขนส่ง เพราะจะมีส่วนสำคัญต่อการเคลื่อนย้ายและส่งต่อนักท่องเที่ยวได้ดีมากขึ้น และประการที่สามคือการวิจัยและพัฒนาข้อมูลความโดดเด่นของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมร่วมกัน โดยข้อมูลสารสนเทศและการประชาสัมพันธ์ด้านการท่องเที่ยวจะใช้เรื่องราวและความสำคัญที่อ้างอิงตามข้อมูลตามประวัติศาสตร์ เหตุการณ์ความสำคัญร่วมกันของแหล่งท่องเที่ยว รวมทั้งการเชื่อมต่อของข้อมูลและเรื่องราวคำบอกเล่าในท้องถิ่นที่มีร่วมกันของแหล่งท่องเที่ยวที่เชื่อมต่อกัน ถือเป็นรูปแบบพื้นฐานในการพัฒนาให้เส้นทางการท่องเที่ยวได้รับการประชาสัมพันธ์และสร้างความนิยมต่อไป เมื่อพิจารณาจากการประสบความสำเร็จดังกล่าว จะเห็นได้ว่าการพัฒนาเพื่อให้แหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียนเชื่อมต่อถึงกันได้ จะเป็นรูปแบบที่จะสามารถขยายจำนวนนักท่องเที่ยวและกิจกรรมทางเศรษฐกิจให้ประสบความสำเร็จในอนาคตได้มากขึ้น

เมื่อพิจารณาถึงความเป็นไปได้ของการพัฒนาการเชื่อมต่อแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน ถือว่ามีโอกาสและความเหมาะสมต่อการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวเป็นอย่างดี เพราะแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียนนั้น มีเรื่องราวทาง

ประวัติศาสตร์ ความเชื่อ วัฒนธรรมและภาษาร่วมกันในหลายพื้นที่ นอกจากนี้การที่หลายประเทศในประชาคมอาเซียน มีการเชื่อมโยงและแลกเปลี่ยนชุมชนที่อยู่อาศัยของคนต่างถิ่นแต่อยู่ในภูมิภาคเดียวกัน ทั้งนี้การมีวัฒนธรรม ความเชื่อท้องถิ่นและรากเหง้าทางประวัติศาสตร์ทางสังคมร่วมกัน มักมีการแสดงออกผ่านรูปแบบการสร้างบ้านเรือน ชุมชนและสถาปัตยกรรมทางศาสนาตามแต่ยุคสมัย ซึ่งถือเป็นอีกปัจจัยที่ช่วยเกื้อหนุนให้การพัฒนาการเชื่อมต่อแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียนมีความเหมาะสมเป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้จากการศึกษาข้อมูลภาคสนามพบว่า ประเทศไทยมีความพร้อมเป็นอย่างยิ่งในการเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมให้มีการเชื่อมโยงไปยังพื้นที่ต่างๆ ได้ โดยสามารถแบ่งรูปแบบของเส้นทางออกได้เป็นสองลักษณะกล่าวคือ ลักษณะที่หนึ่งเป็นการเชื่อมต่อแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมภายในประเทศ โดยควรพัฒนาตามพื้นฐานอารยธรรม ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น เส้นทางท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมล้านนา เส้นทางท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา เส้นทางท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมคติชุมชนศรีวิชัย เป็นต้น ลักษณะที่สองเป็นการเชื่อมต่อเส้นทางท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมกับประเทศเพื่อนบ้าน เช่น เส้นทางท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมประสาทขอม เส้นทางท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมอารยธรรมไทยจีนของชุมชนชาวไทยหาดใหญ่จนถึงป็นัง เส้นทางท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมลุ่มแม่น้ำโขง เป็นต้น

อย่างไรก็ดี การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมควรคำนึงถึงบทบาทและผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นกับสังคมไทยร่วมด้วย ดังนั้นกระบวนการพัฒนาในส่วนนี้จึงจะส่งเสริมให้สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าวได้ โดยมีขั้นตอนของการดำเนินงานคือประการที่หนึ่งพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือเพื่อการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในประเทศไทย ทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับมหานคร และระดับภูมิภาค โดยกำหนดให้หน่วยงานทั้งกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา กระทรวงมหาดไทย กรุงเทพมหานคร สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ มหาเถรสมาคม องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น สมาคมผู้ประกอบการการท่องเที่ยว สมาคมผู้ประกอบการการบิน สมาคมผู้ประกอบการการเดินรถและสมาคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย พัฒนารอบนโยบาย ยุทธศาสตร์และความร่วมมือในการพัฒนาเส้นทางคมนาคมเพื่อการรองรับการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมร่วมกัน ประการต่อมาคือการพัฒนาการให้บริการทั้งคุณภาพของการบริการ ความตรงเวลาของระยะเวลาการบริการ ความพร้อมของบุคลากร ตลอดจนสถานที่ของจุดเชื่อมต่อการขนส่งต่างๆ นอกจากนี้การส่งเสริมให้เอกชนในท้องถิ่น ได้พัฒนาที่พักรับรองได้มาตรฐานทั้งความปลอดภัย สิ่งอำนวยความสะดวก

ความสะดวกและความสะอาด ถือเป็นอีกหนึ่งปัจจัยสำคัญที่จะช่วยพัฒนาให้การท่องเที่ยวได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวมากขึ้น ท้ายที่สุดคือการจัดการข้อมูลและเรื่องราวของเส้นทางการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมแต่ละแห่ง ต้องมีความพร้อมในการบริหารระดับนานาชาติ เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับข้อมูลที่ถูกต้องและนำความประทับใจไปสื่อสารยังเครือข่ายนักท่องเที่ยวออกไปได้มากขึ้น

การพัฒนาการเชื่อมต่อแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน

กระบวนการพัฒนาให้ไทยเป็นศูนย์กลาง
การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม

ปัจจัยความสำเร็จของการ
เชื่อมต่อแหล่งท่องเที่ยว

ตัวอย่างเช่น

4.5.3 การสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมกับชุมชนท้องถิ่น

การสร้างเครือข่ายด้านการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม เป็นข้อเสนอที่ผู้วิจัยมุ่งเน้นให้เกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของไทยเป็นหลัก โดยการสร้างเครือข่ายลักษณะดังกล่าวถือเป็นการสร้างความร่วมมือและเปิดโอกาสให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยว ได้เข้ามามีบทบาทในการผลักดันการทำงานเพื่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวได้มากขึ้น อีกทั้งการพัฒนาความร่วมมือให้สามารถเป็นเครือข่ายการทำงานได้นั้น จะสามารถยกระดับกระบวนการวางนโยบาย กำหนดยุทธศาสตร์ ตลอดจนการพัฒนา กิจกรรมการท่องเที่ยวให้มีความสอดคล้องกับบริบทหรือพันธกิจที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวรับผิดชอบ อยู่ เมื่อสามารถส่งเสริมให้เกิดการบูรณาการการทำงานร่วมกันได้ การบริหารจัดการในมิติต่างๆ ก็จะผลักดันได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ตัวอย่างของการประสบความสำเร็จในการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวในประชาคมอาเซียน เช่น เมืองจอร์จทาวน์ ปีนัง ประเทศมาเลเซีย บริเวณพื้นที่ฟื้นฟูทางสถาปัตยกรรมชิโนโปรตุกีส จังหวัดภูเก็ต เป็นต้น ขณะที่ต้นแบบของการสร้างการมีส่วนร่วมทั้งในมิติของการพัฒนากิจกรรมทางเศรษฐกิจและกิจกรรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มีความโดดเด่นอย่างมากคือ ศาลเจ้าพืชมินฮาร์ เมืองเกียวโตและเมืองมรดกโลกนิกโก ประเทศญี่ปุ่น เป็นต้น จะเห็นได้ว่าปัจจัยที่ทำให้แหล่งท่องเที่ยวเป็นที่รู้จักและสามารถพัฒนาไปสู่ความยั่งยืนได้นั้น การบูรณาการชุมชนท้องถิ่นให้เข้ามามีส่วนบริหารจัดการถือว่ามีค่าอย่างมาก

การมีเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นที่เข้ามามีส่วนประสานความร่วมมือ จัดเป็นหนึ่งในกระบวนการพัฒนาไปสู่ความยั่งยืนสำหรับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมที่สำคัญมาก จากการศึกษาพบว่าการสร้างให้คนในท้องถิ่นเห็นถึงความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม จะสามารถช่วยยกระดับการพัฒนาการท่องเที่ยวในสามมิติสำคัญได้แก่ ประการที่หนึ่งการเกิดขึ้นของเครือข่ายการท่องเที่ยว ชุมชนท้องถิ่น จะสร้างให้เกิดความรู้สึกการเป็นเจ้าของร่วมกัน (sense of belonging) กระบวนการปกป้องอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพสิ่งแวดล้อม สิ่งก่อสร้างทางกายภาพ ตลอดจนแหล่งอารยธรรมท้องถิ่นในรูปแบบต่างๆ จะได้รับความสนใจและเฝ้าระวังอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งถือเป็นอีกหนึ่งแนวทางในการรักษาและฟื้นฟูให้แหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม กำหนดจำนวนการรองรับนักท่องเที่ยวได้อย่างเหมาะสมกับความพร้อมของสถานที่ ประการที่สองคือผลประโยชน์จากกิจกรรมทางเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวถูกส่งต่อสู่ชุมชนท้องถิ่น การสามารถสร้างรายได้และผลประโยชน์อื่นๆ เช่น ระบบสวัสดิการ การจ้างงาน การช่วยให้คนในท้องถิ่นไม่ต้องออกไปเป็นแรงงานนอกชุมชน ถือเป็นอย่างยิ่งที่จะผลักดันให้เกิดความร่วมมือและการใช้ทรัพยากรจากแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสม ประการที่สามคือมีการตรวจสอบถ่วงดุลทิศทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม เนื่องจากแหล่ง

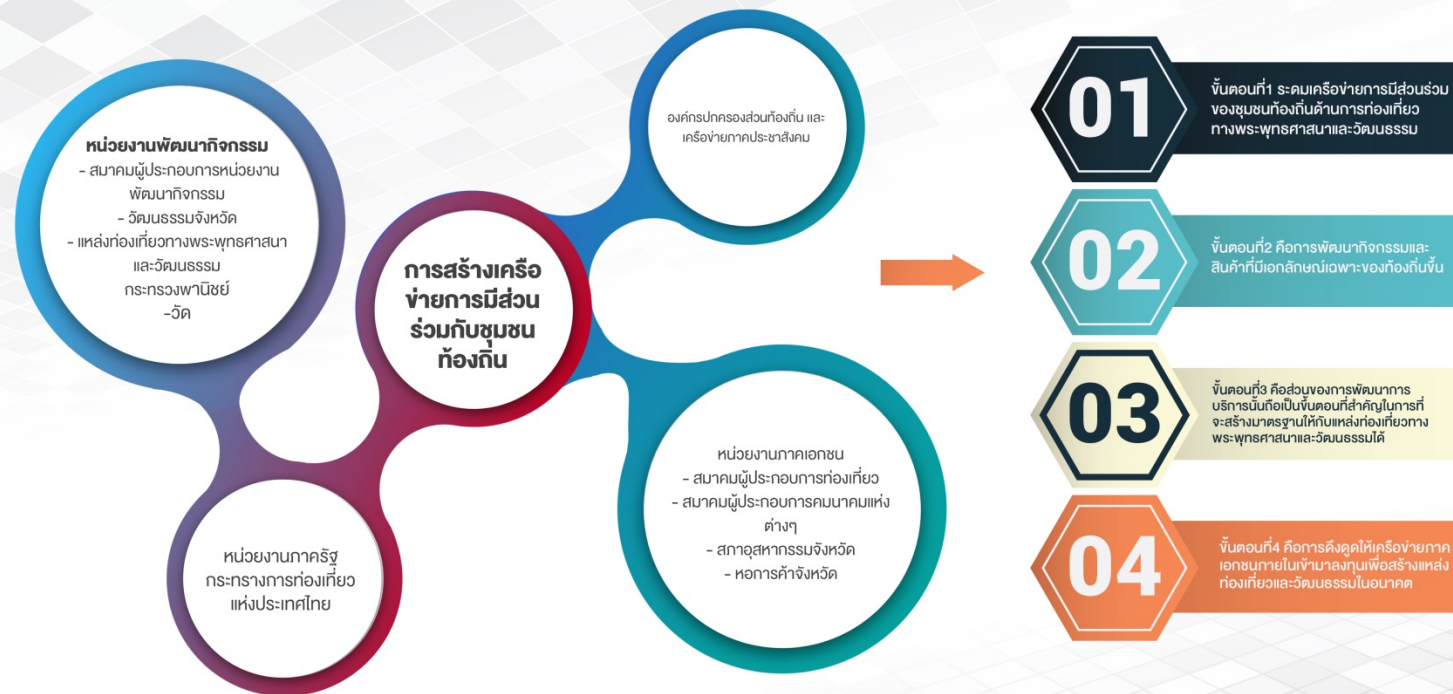
ท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม เป็นทรัพยากรที่มีแนวโน้มจะเสื่อมสภาพและทรุดโทรมได้ การมีเครือข่ายการทำงานที่ครอบคลุมความเชี่ยวชาญทั้งการประชาสัมพันธ์ การจัดการข้อมูล การพัฒนากิจกรรมทางเศรษฐกิจ สินค้าและการท่องเที่ยว ตลอดจนการอนุรักษ์และปกป้องดูแล จะสามารถช่วยให้เกิดการสร้างมาตรการในการกำกับดูแลให้แหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม สามารถเป็นพื้นที่การเรียนรู้และแหล่งท่องเที่ยวในระยะยาวและมีความยั่งยืนต่อไปได้

สำหรับกระบวนการพัฒนาเครือข่ายการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นด้านการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม มีกระบวนการที่สำคัญในการผลักดันให้ประสบความสำเร็จทั้งสิ้น 4 ขั้นตอน กล่าวคือขั้นตอนที่หนึ่งระดมเครือข่ายด้านการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในพื้นที่ ทั้งหน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาคประชาสังคม หน่วยงานภาครัฐกิจและการท่องเที่ยว ตลอดจนสมาคมการท่องเที่ยวและบริการ โดยหน่วยงานภาคเอกชนอาจจะเข้ามามีบทบาทร่วมกับภาครัฐต่อการพัฒนาคุณภาพการบริการการท่องเที่ยว รวมทั้งแนวทางการทำงานตลอดจนยุทธศาสตร์ที่จะผลักดันร่วมกันในอนาคต เพื่อให้เป็นความร่วมมือที่ชัดเจนในการผลักดันการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในพื้นที่ที่มีเป้าหมายในการผลักดันการพัฒนา กิจกรรมการท่องเที่ยวและเศรษฐกิจที่ชัดเจน ขั้นตอนที่สองคือการพัฒนากิจกรรมและสินค้าที่มีเอกลักษณ์เฉพาะของท้องถิ่นขึ้น จะเห็นได้ว่ากระแสความนิยมด้านการท่องเที่ยวในปัจจุบันนั้น ความโดดเด่นและความแตกต่างที่แสดงให้เห็นถึงเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ถือว่ามีส่วนสำคัญต่อการผลักดันให้เกิดการขยายตัวทางเศรษฐกิจในพื้นที่การท่องเที่ยวได้ ตัวอย่างเช่น การพัฒนากิจกรรมการแสดงทางวัฒนธรรม หรือการส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้วิถีพุทธในชีวิตประจำวันของผู้คนในท้องถิ่น ก็เป็นอีกรูปแบบกิจกรรมหนึ่งที่ประสบความสำเร็จในแหล่งท่องเที่ยว เช่น นครหลวงพระบาง ประเทศลาว และ เชียงคาน จังหวัดเลย เป็นต้น นอกจากนี้การมีสินค้าประจำของท้องถิ่นยังเป็นอีกหนึ่งช่องทางในการพัฒนาเศรษฐกิจและส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวได้ ทั้งนี้หน่วยงานด้านการท่องเที่ยวควรมีนโยบายและยุทธศาสตร์ในการพัฒนาให้ผู้ประกอบการควรเห็นถึงความสำคัญของการพัฒนารูปแบบการบรรจุภัณฑ์และการจัดแสดงสินค้า เพราะมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการตัดสินใจบริโภคของนักท่องเที่ยวในปัจจุบัน

ลำดับที่สามคือส่วนของการพัฒนาการบริการนั้นถือเป็นขั้นตอนที่สำคัญในการที่จะสร้างมาตรฐานให้กับแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมได้ โดยเฉพาะการพัฒนาโดยให้ความสำคัญกับเครือข่ายชุมชนท้องถิ่น การยกระดับมาตรฐานการบริการทั้งด้านที่พัก การอำนวยความสะดวก ตลอดจนการบริหารจัดการค่าใช้จ่ายให้กับนักท่องเที่ยว ต้องได้รับการยอมรับและมีความเชื่อตรงต่อการให้บริการการท่องเที่ยว เพราะหากไม่สามารถรักษามาตรฐานหรือให้ความสำคัญกับการคิดค่าใช้จ่ายอย่างสมเหตุสมผลนั้น จะส่งผลเสียต่อการ

พัฒนาการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในอนาคต และขั้นตอนที่สี่คือการดึงดูดให้เครือข่ายภาคเอกชนภายในเข้ามาลงทุนเพื่อสร้างแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมให้มีความยั่งยืนร่วมกัน การที่ภาคเอกชนขนาดใหญ่ เช่น กิจการที่พัก กิจการด้านการคมนาคมขนส่ง กิจการร้านอาหาร เข้ามามีบทบาทในแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมที่มุ่งเน้นความโดดเด่นของเครือข่ายชุมชน จำเป็นที่ต้องประสานความร่วมมือและผลประโยชน์ร่วมกันให้เหมาะสม เพราะจะช่วยให้เกิดความเข้มแข็งในการผลักดันแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ให้ได้รับการประชาสัมพันธ์และขยายความนิยมไปยังนักท่องเที่ยวต่างชาตินมากขึ้น อย่างไรก็ตามไม่ควรมีการปิดกั้นหรือเปิดโอกาสให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเข้ามามีบทบาทมากกว่าอย่างชัดเจน จึงจะสามารถสร้างกระบวนการทำงานร่วมกันที่เข้าข้างและสมดุลไปอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้จึงจะเห็นได้ว่าการมีบทบาทและกำหนดให้เครือข่ายชุมชนท้องถิ่นมีความเข้มแข็งและมีความพร้อมในการดูแลและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของตนเอง จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการสร้างให้เกิดความยั่งยืนในการบริหาร

การสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมกับชุมชนท้องถิ่น

4.5.4 การพัฒนาข้อมูลสารสนเทศและการประชาสัมพันธ์

การให้ความสำคัญต่อการพัฒนาข้อมูลสารสนเทศและการประชาสัมพันธ์ข่าวสารของแหล่งท่องเที่ยว ถือว่ามีความสำคัญและควรเป็นนโยบายที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ความสนใจมากขึ้น เพราะในสังคมแห่งข้อมูลข่าวสารปัจจุบัน กลุ่มนักท่องเที่ยวที่เดินทางด้วยตนเองให้ความสำคัญอย่างมากต่อการค้นหาข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับเส้นทางการท่องเที่ยว ดังนั้นหากแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของไทย สามารถยกระดับการพัฒนาข้อมูลสารสนเทศและการอำนวยความสะดวกด้านการประชาสัมพันธ์ให้กับนักท่องเที่ยวได้ จะช่วยให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจมาเรียนรู้และท่องเที่ยวได้มากขึ้น ทั้งนี้องค์ประกอบที่สำคัญของการพัฒนาข้อมูลสารสนเทศและการประชาสัมพันธ์มีหลายประการ อาทิ การพัฒนาเว็บไซต์เพื่อการอธิบายแนวทางการท่องเที่ยว ช่วงเวลาที่เหมาะสม การเดินทางและสถานที่พัก ตลอดจนข้อมูลความโดดเด่นของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ซึ่งการพัฒนาข้อมูลสารสนเทศต้องอิงอยู่กับความต้องการของนักท่องเที่ยว รวมทั้งควรพัฒนาการให้บริการที่ครอบคลุมภาษาของกลุ่มเป้าหมายที่เข้ามาแหล่งท่องเที่ยวด้วยเช่นกัน สำหรับการบริการด้านการประชาสัมพันธ์เป็นมิติที่ต้องอาศัยการเรียนรู้จากประสบการณ์ความสำเร็จของมหานครด้านการท่องเที่ยวต่างๆ เพราะพื้นที่สาธารณะโดยเฉพาะอย่างยิ่งการคมนาคมขนส่ง ซึ่งเป็นช่องทางที่นักท่องเที่ยวจะเข้าถึงได้นั้นจะมีการติดป้ายบอกการเดินทาง รวมทั้งในหลายสถานที่ที่มีการลงทุนพัฒนาสถานบริการนักท่องเที่ยวเพื่ออำนวยความสะดวกร่วมด้วยเช่นกัน

นอกจากรูปแบบการให้ข้อมูลในลักษณะที่ดำเนินการให้ความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวด้วยวิธีการจัดตั้งพื้นที่ทางกายภาพแล้ว ข้อมูลสารสนเทศออนไลน์ทั้งในรูปแบบเว็บไซต์ แอปพลิเคชันและการส่งเสริมและพัฒนาให้เกิดการแนะนำ (Review) แหล่งท่องเที่ยวยังเป็นอีกช่องทางสำคัญในการสนับสนุนการตัดสินใจให้นักท่องเที่ยวเดินทางไปอีกด้วย เนื่องจากการที่ปัจจุบันการคมนาคมขนส่งมีความสะดวกมากยิ่งขึ้น นักท่องเที่ยวหน้าใหม่ทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ จึงให้ความสำคัญอย่างมากต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวด้วยตนเอง การพัฒนาข้อมูลและการบอกเส้นทางการท่องเที่ยว ตลอดจนข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยวจึงจะเป็นเงื่อนไขหนึ่งของการเดินทางไปเรียนรู้วัฒนธรรมหรือเรื่องราวของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมนั้น ดังนั้นการพัฒนาข้อมูลในส่วนนี้จึงจำเป็นอย่างยิ่งต่อการดึงดูดนักท่องเที่ยวที่เดินทางท่องเที่ยวด้วยตนเอง อีกทั้งยังสามารถเป็นข้อมูลพื้นฐานเพื่อการตัดสินใจให้กับนักท่องเที่ยวที่กำลังตัดสินใจเลือกเส้นทางและแหล่งท่องเที่ยวได้อีกด้วย สำหรับตัวอย่างที่ประสบความสำเร็จของการนำเสนอข้อมูลที่สนับสนุนให้กับแหล่งท่องเที่ยวได้ เช่น เว็บไซต์ tripadvisor pantip edtguide รวมทั้งการแนะนำแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถอธิบายเรื่องราว ความโดดเด่นและสิ่งอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวเอง ส่งผลให้เกิดการขยายตัวของนักท่องเที่ยวมากขึ้น แหล่งท่องเที่ยวทาง

พระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมที่มีการแนะนำผ่านทางเว็บไซต์และเป็นที่ยอมรับอย่างมากในปัจจุบัน เช่น การท่องเที่ยวเชิงใหม่ซึ่งสร้างให้วัดอุโมงค์เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาที่ได้รับความนิยมมาก การท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นโดยเฉพาะบริเวณเขตการฟื้นฟูชีโนโปรตุกีส การท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวเขตเมืองมรดกโลกปีนัง มะละกา ประเทศมาเลเซีย เป็นต้น

กระบวนการของการพัฒนาข้อมูลสารสนเทศและการประชาสัมพันธ์ให้กับแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน ประการที่หนึ่งจำเป็นต้องอาศัยการกำหนดนโยบายและการทำงานที่ต่อเนื่อง ทั้งนี้หน่วยงานที่รับผิดชอบด้านการท่องเที่ยวต้องร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในการพัฒนาข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อนักท่องเที่ยว โดยต้องอาศัยการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งมีความใกล้ชิดและทำงานในพื้นที่ต่อเนื่องเป็นองค์กรสนับสนุนให้เกิดกระบวนการทำงานและการพัฒนาบุคลากรที่ดูแลการจัดการข้อมูลสารสนเทศ ประการที่สองคือการพัฒนาศูนย์บริการข้อมูลข้อมูลแบบบูรณาการประจำจังหวัด เพื่อทำหน้าที่กำกับ ดูแลและบริหารจัดการการนำเสนอเนื้อหา การสนับสนุนให้ข้อมูลเปลี่ยนแปลงเป็นปัจจุบัน ตลอดจนศึกษาค้นคว้าข้อมูลสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวได้อย่างรวดเร็ว ประการที่สามคือการขยายเครือข่ายการพัฒนาข้อมูลสารสนเทศและการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม จากการศึกษาภาคสนามผู้วิจัยพบว่าการขาดการจัดการความรู้ให้กับแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้ไม่สามารถพัฒนาความนิยมและกิจกรรมการท่องเที่ยวให้กับแหล่งท่องเที่ยวได้ เพราะการเข้าใจเรื่องราว ความโดดเด่นของพุทธศิลป์ ตลอดจนกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา ซึ่งจะนำนักท่องเที่ยวเข้ามาเรียนรู้จำเป็นต้องอาศัยการนำเสนอและการอธิบายที่น่าสนใจ เมื่อแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม มิได้เห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาข้อมูลจึงส่งผลให้แหล่งท่องเที่ยวไม่ได้รับโอกาสให้พัฒนามากขึ้น ดังนั้นในอนาคตหน่วยงานภาครัฐควรพัฒนานโยบายและยุทธศาสตร์ที่สนับสนุนให้มีการจัดการความรู้ รวมทั้งสร้างแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมต้นแบบที่สามารถนำเสนอองค์ความรู้และมีการให้ข้อมูลที่เป็นเอกลักษณ์สำคัญของแหล่งท่องเที่ยวเพื่อให้เป็นพื้นที่การเรียนรู้ให้กับแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมอื่นๆ ได้เข้ามาเรียนรู้ได้

การพัฒนาข้อมูลสารสนเทศและการประชาสัมพันธ์

บทที่ 5

บทสรุป

สำหรับการสรุปการศึกษาวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์นโยบายและยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน” ผู้วิจัยจะมุ่งเน้นการอธิบายให้เข้าใจผลการศึกษาตามแต่ละวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยจะให้ความสำคัญกับการอธิบายให้เข้าใจมิติของความสำเร็จในการพัฒนานโยบายและยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน ที่เหมาะสมต้องการผลักดันให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการนำไปใช้ประโยชน์ต่อไป ทั้งนี้ผู้วิจัยได้แบ่งหัวข้อการสรุปผลการศึกษาออกเป็นดังต่อไปนี้

5.1 สรุปผลการศึกษาด้านพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน

5.2 สรุปผลการศึกษาด้านการวิเคราะห์นโยบายและยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน

5.3 สรุปผลการศึกษาด้านการรูปแบบและกระบวนการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน

5.4 ข้อเสนอแนะการวิจัย

5.1 ผลการศึกษาด้านพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน

5.1.1 ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่างและพฤติกรรมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน

กลุ่มตัวอย่างจากการศึกษาพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ประกอบด้วยเพศชาย จำนวน 191 คน และเพศหญิง จำนวน 209 คน ในส่วนระดับการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 284 คน และระดับมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า จำนวน 84 คน และต่ำกว่ามัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 45 คน และในระดับสูงกว่าปริญญาตรี จำนวน 40 คน ส่วนในระดับรายได้นั้นมีรายได้ ต่ำกว่า 15,000 บาท มีจำนวน 187 คน และมีรายได้ 15,001-30,000 บาท มีจำนวน 135 คน และรายได้ 30,001-45,000 บาท มีจำนวน 48 คน และรายได้ 45,001 ขึ้นไป มีจำนวน 30 คน

5.1.2 รูปแบบพฤติกรรมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน

สำหรับพฤติกรรมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน (นักท่องเที่ยวชาวไทย) สรุปได้ว่าจำนวนที่ตัดสินใจท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในประเทศไทย จำนวน 1-2 วัน จำนวน 200 คน คิดเป็นร้อยละ 50 และจำนวน 3-6 วัน จำนวน 162 คน คิดเป็นร้อยละ 40.50 และจำนวน 5-7 วัน จำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 5 และจำนวน 1 สัปดาห์ขึ้นไป จำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 4.50 และเหตุผลในการตัดสินใจท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม สรุปได้ว่า ต้องการมาไหว้พระขอพรและทำบุญ จำนวน 212 คน คิดเป็นร้อยละ 68 และพักผ่อนกับครอบครัวจำนวน 219 คน คิดเป็นร้อยละ 54.70 และแหล่งท่องเที่ยวดึงดูดใจ จำนวน 137 คน คิดเป็นร้อยละ 34.20 และเป็นส่วนหนึ่งของแผนการท่องเที่ยวหลัก จำนวน 86 คน คิดเป็นร้อยละ 21.50 และช่วยส่งเสริมการหมุนเวียนของระบบเศรษฐกิจ จำนวน 57 คน คิดเป็นร้อยละ 14.20 และเป็นช่วงระยะเวลาหยุดยาว จำนวน 54 คน คิดเป็นร้อยละ 13.50 และคนในครอบครัวหรือเพื่อนของท่านขอร้องจำนวน 44 คน คิดเป็นร้อยละ 11 และกิจกรรมส่งเสริมการขายดึงดูดใจ จำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 5.50

สำหรับพฤติกรรมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน (นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ) สรุปได้ว่าจำนวนที่ตัดสินใจท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในประเทศไทย จำนวน 1-2 วัน จำนวน 36 คน คิดเป็นร้อยละ 9 และจำนวน 3-6 วัน จำนวน 200 คน คิดเป็นร้อยละ 50 และจำนวน 5-7 วัน จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 3 และจำนวน 1 สัปดาห์ขึ้นไป จำนวน 152 คน คิดเป็นร้อยละ 38 และเหตุผลในการตัดสินใจท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม สรุปได้ว่า เหตุผลที่มาเพราะแหล่งท่องเที่ยวดึงดูดใจ จำนวน 240 คน คิดเป็นร้อยละ 60 และเป็นส่วนหนึ่งของแผนการท่องเที่ยวหลัก จำนวน 196 คน คิดเป็นร้อยละ 49 และพักผ่อนกับครอบครัวจำนวน 140 คน คิดเป็นร้อยละ 35 และเป็นช่วงระยะเวลาหยุดยาว จำนวน 76 คน คิดเป็นร้อยละ 19 และต้องการมาไหว้พระขอพรและทำบุญ จำนวน 68 คน คิดเป็นร้อยละ 17 และกิจกรรมส่งเสริมการขายดึงดูดใจจำนวน 60 คน คิดเป็นร้อยละ 15 และคนในครอบครัวหรือเพื่อนของท่านขอร้องจำนวน 32 คน คิดเป็นร้อยละ 8 และช่วยส่งเสริมการหมุนเวียนของระบบเศรษฐกิจ จำนวน 32 คน คิดเป็นร้อยละ 8

สำหรับรูปแบบพฤติกรรมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม เป็นการสรุปที่แสดงให้เห็นปัจจัยการเข้ามาท่องเที่ยวและการแบ่งกลุ่มประเภท ตามลักษณะของวัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในประชาคมอาเซียน โดยสามารถแบ่งออกเป็น 4 รูปแบบได้ดังนี้

(1) พฤติกรรมการท่องเที่ยวตามความเชื่อและวัฒนธรรมท้องถิ่น เป็นรูปแบบพฤติกรรมการท่องเที่ยวที่เกิดจากกลุ่มคนที่ประชาชนในท้องถิ่นร่วมตัวสร้างความศรัทธา ตลอดจนให้ความสนใจต่อการเข้าสักการบูชาหรือเรียนรู้ในแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม จนสามารถผลักดันให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงประจำท้องถิ่น จนสามารถผลักดันให้หน่วยงานด้านการท่องเที่ยวหรือนักท่องเที่ยวจากต่างถิ่นให้ความสนใจเข้ามาส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยว ตลอดจนเกิดการสร้างชื่อเสียงในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวต่อไป

(2) พฤติกรรมการท่องเที่ยวตามสมัยนิยม เป็นเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ที่มีพัฒนาการมาจากการเติบโตของเทคโนโลยีสารสนเทศและการคมนาคมอย่างชัดเจน นอกจากนี้ยังเป็นลักษณะพฤติกรรมการท่องเที่ยวที่เปลี่ยนแปลงไปตามช่วงระยะเวลาของสังคม ที่ต้องการแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณค่าทางวัฒนธรรม วิถีชีวิตและคงไว้ซึ่งศรัทธาบางประการที่ตรงกับความต้องการของนักท่องเที่ยว สังคมปัจจุบันพยายามนิยามรูปแบบพฤติกรรมการท่องเที่ยวตามสมัยนิยมให้มีชื่อที่แตกต่างกันออกไป เช่น กลุ่มนักท่องเที่ยวแนว “Hipster” “Slow life” เป็นต้น

(3) พฤติกรรมการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้วัฒนธรรมต่างประเทศ เป็นลักษณะการท่องเที่ยวที่เกิดจากการที่อุตสาหกรรมท่องเที่ยวและการพักผ่อนหย่อนใจ (Leisure) เป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตของคนในสังคมปัจจุบัน ส่งผลให้เกิดการขยายตัวด้านการบริการและธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก อาทิ การพัฒนาระบบการคมนาคมขนส่งตั้งแต่อุตสาหกรรมเครื่องบิน จนถึงการขนส่งระบบรางและรถโดยสารภายในประเทศ การพัฒนาอุตสาหกรรมบริการตั้งแต่โรงแรม รายการการท่องเที่ยวหรือแม้แต่เว็บไซต์ที่เกี่ยวข้องกับการส่งจองบริการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในรูปแบบต่างๆ การพัฒนานโยบายส่งเสริมการขายแหล่งท่องเที่ยวใหม่ๆ ที่เปิดกว้างด้านรูปแบบตามกระแสของเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไป ตลอดจนการสร้างภาคีเครือข่ายระหว่างรัฐต่อรัฐ หรือแม้แต่รัฐกับบริษัทเอกชนเพื่อร่วมมือให้เกิดการส่งเสริมการท่องเที่ยวระดับภูมิภาค เป็นต้น

(4) พฤติกรรมการท่องเที่ยวแบบกลุ่มทัวร์ เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับนักท่องเที่ยวตลาดใหม่ๆ หรือกลุ่มคนที่ออกเดินทางท่องเที่ยวเป็นครั้งแรก การเดินทางโดยอาศัยการท่องเที่ยวแบบกลุ่มทัวร์จะสามารถช่วยอำนวยความสะดวกและเหมาะสมกับประเทศจุดหมายปลายทาง ที่ยังไม่สามารถยกระดับการบริการด้านการท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้สำหรับแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของไทยและประชาคมอาเซียนนั้น นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ที่เดินทางมาเป็นกลุ่มทัวร์จะเป็นชาวจีน ชาวอินเดียและประเทศในแถบตะวันออกกลางซึ่งจะมีความแตกต่างจากนักท่องเที่ยวประเทศอื่น ตรงที่นักท่องเที่ยวจากประเทศในแถบตะวันออกกลางจะเดินทางเป็นกลุ่มทัวร์ขนาดเล็กระดับครอบครัว และมีการกำหนดพฤติกรรมการท่องเที่ยวที่มีลักษณะเฉพาะออกไปด้วย

5.2 ผลการศึกษาด้านการวิเคราะห์นโยบายและยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน

การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน ถือเป็นอีกหนึ่งยุทธศาสตร์ที่สำคัญด้านการท่องเที่ยวที่ประเทศในประชาคมอาเซียน พยายามผลักดันให้แหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของตนเอง สามารถยกระดับสู่การจุดหมายปลายทางด้านการท่องเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยวทั่วโลกได้ ทั้งนี้สามารถวิเคราะห์นโยบายและยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียนตามกรอบการวิเคราะห์แบบ SWOT ได้ดังนี้

5.2.1 นโยบายและยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน มีจุดแข็ง คือการที่ประชาคมอาเซียนได้มีการดำเนินการพัฒนายุทธศาสตร์ความร่วมมือด้านการท่องเที่ยวร่วมกัน โดยหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ได้พัฒนาความร่วมมือที่เรียกว่า “แผนยุทธศาสตร์ท่องเที่ยวอาเซียน พ.ศ. 2554 –2558 หรือ ASEAN Tourism Strategic Plan –ATSP” ส่งผลให้เกิดการวางแผนและส่งเสริมให้มีกิจกรรมการท่องเที่ยว ตลอดจนอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวที่ต้องการเดินทางท่องเที่ยวภายในประชาคมอาเซียน สามารถเดินทางถึงกันได้สะดวกยิ่งขึ้น นอกจากนี้การบรรจุให้การพัฒนาสาธาณูปโภคขั้นพื้นฐานและการคมนาคมอยู่ในแผนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติในประเทศต่างๆ ประชาคมอาเซียนยังมีความสำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวด้วยเช่นกัน

5.2.2 นโยบายและยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน มีแนวทางที่เป็นโอกาสในการส่งเสริมการพัฒนาการท่องเที่ยวในมิตินี้ คือการที่นโยบายและยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน มีการส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลายประเภท อาทิ แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวทางกิจกรรมกีฬาหรือแหล่งท่องเที่ยวในมหานครที่มุ่งเน้นการพักผ่อนและบริโภคสินค้าและการบริการ ส่งผลประการหนึ่งที่สำคัญคือเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวจำนวนมากเข้ามาท่องเที่ยวในประชาคมอาเซียน เพราะสามารถเลือกสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยวได้หลากหลายรูปแบบ นอกจากนี้การถึงความสำคัญของการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมและการส่งเสริมการจัดการความรู้ทางประวัติศาสตร์ของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมให้มีคุณค่ามากขึ้น เช่น ประเทศไทย ประเทศลาว ประเทศเวียดนามและประเทศกัมพูชา ดังนั้นหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องจึงมีการจัดทำแผนการอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ซึ่งจะช่วยให้เกิดกระบวนการที่มุ่งเน้นการพัฒนาอย่างยั่งยืนได้ เช่น แผนการพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2555-2559 ของประเทศไทย เป็นต้น

5.2.3 นโยบายและยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียนมีจุดอ่อน คือยังได้รับการให้ความสำคัญจากหน่วยงานภาครัฐของประเทศของประชาคมอาเซียนให้เป็น

นโยบายและยุทธศาสตร์ที่สำคัญที่ภาครัฐสนใจส่งเสริมด้านการท่องเที่ยว เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไม่สามารถยกระดับแนวทางการบริหารจัดการ ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวหลักในการดึงดูดนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในประชาคมอาเซียนได้ รวมทั้งการยกระดับความปลอดภัยและกระบวนการอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวอย่างครอบคลุมพื้นที่การท่องเที่ยว ทั้งนี้จะเห็นได้ว่าในนโยบายและยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวของประชาคมอาเซียน ไม่ว่าจะเป็นในมิติที่มุ่งเน้นรูปแบบการท่องเที่ยวประเภทใด การพิจารณาให้ความสำคัญต่อการพัฒนาและยกระดับการดูแลความปลอดภัยให้ทั่วถึงในสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญ ยังขาดการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ที่ชัดเจน อีกทั้งการไม่มีศูนย์บัญชาการและบุคลากรที่เพียงพอต่อการป้องกันและตรวจตราเหตุร้ายที่จะเกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ยังเป็นอีกจุดอ่อนที่ลดความน่าเชื่อถือให้กับนักท่องเที่ยวที่ต้องการเข้ามาท่องเที่ยวในประชาคมอาเซียนในปัจจุบันด้วย

5.2.4 นโยบายและยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียนมีอุปสรรค คือการที่นโยบายและยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน ขาดความต่อเนื่องในการดำเนินการเนื่องจากปัญหาทางการเมือง จะเห็นได้ว่าที่ผ่านมาการที่ปัญหาทางการเมืองของประเทศไทย ซึ่งในหลายกรณีส่งกระทบความการพัฒนาความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้าน ถือเป็นอุปสรรคชั่วคราวที่จะพัฒนาความร่วมมือและการดำเนินนโยบายให้มีความต่อเนื่อง รวมทั้งยังขาดการให้ความสำคัญต่อการพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยว ส่งผลให้ศักยภาพของบุคลากรในมิติต่างๆ ไม่สามารถยกระดับการพัฒนาให้สอดคล้องกับความเจริญก้าวหน้าของวิทยาการและเทคโนโลยีในสังคมปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาภาษา คุณภาพการบริการ การเอาใจใส่นักท่องเที่ยว ส่งผลให้เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศที่มีแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมที่มีชื่อเสียงเช่นกัน อาทิ ประเทศญี่ปุ่น จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่า ศักยภาพของบุคลากรด้านการท่องเที่ยวยังเป็นรองคู่แข่งด้านการท่องเที่ยวอยู่ นอกจากนี้การพัฒนาให้มีความเชี่ยวชาญเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ คุณค่าของพุทธศิลป์และหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ยังถือเป็นอีกหนึ่งความท้าทายในอนาคตสำหรับผู้กำหนดนโยบายการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมอีกด้วย

5.3 ผลการศึกษาด้านรูปแบบและกระบวนการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน

การวิเคราะห์รูปแบบและกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียนสามารถสรุปรูปแบบและกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียนได้ทั้งสิ้น 4 รูปแบบดังต่อไปนี้

5.3.1 การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมให้เป็นมรดกโลกและเป้าหมายของนักเดินทางระดับนานาชาติ มุ่งเน้นการให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับด้านการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของไทย อาทิ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สมาคมอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ตลอดจนมหาเถรสมาคม พัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกและพื้นที่การเรียนรู้ในลักษณะพิพิธภัณฑ์และศูนย์การเรียนรู้ประจำวัด ให้มีความพร้อมต่อการรองรับนักท่องเที่ยวระดับนานาชาติ และการพัฒนาพื้นที่ของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมให้มีการจัดภูมิทัศน์และสถานที่ที่ได้มาตรฐาน มีการจัดแบ่งพื้นที่สำหรับกิจกรรมทางเศรษฐกิจ กิจกรรมการท่องเที่ยวและพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาให้ชัดเจน ในส่วนของการพัฒนาบุคลากรสนับสนุนการดำเนินการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ควรพัฒนาทั้งภาษาของผู้ให้บริการ คุณภาพของการบริการ และการเอาใจใส่นักท่องเที่ยวเพื่อสนับสนุนการให้ข้อมูลด้านคุณค่าทางประวัติศาสตร์ พุทธศิลป์และข้อมูลเฉพาะด้านทางพระพุทธศาสนาให้ได้ ท้ายที่สุดคือการสร้างเครือข่ายด้านการท่องเที่ยวและประชาสัมพันธ์ที่มีความยั่งยืน มุ่งเน้นการกำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์และการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในระยะยาว เป็นเครือข่ายของหน่วยงานที่มีการบูรณาการการทำงานที่มีความเข้าใจระบียบ วัฒนธรรมขององค์กรทางพระพุทธศาสนา ตลอดจนการประชาสัมพันธ์ข้อมูลและบริการข่าวสารที่มีความรวดเร็วและสม่ำเสมอ เพราะจะสามารถช่วยเชื่อมต่อให้นักท่องเที่ยวในพื้นที่ต่างๆ มั่นใจว่าจะสามารถเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวได้ ยกตัวอย่างเช่น การพัฒนาสนามบิน สถานีรถไฟและขบวนตู้รถไฟให้ทันสมัย เพื่อสามารถรองรับการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวให้เป็นเป้าหมายสำคัญของนักท่องเที่ยวได้เดินทางไปสะดวกยิ่งขึ้น

5.3.2 การพัฒนาการเชื่อมต่อแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน มุ่งเน้นการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ให้คำนึงถึงบทบาทและผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นกับสังคมไทยร่วมด้วย ดังนั้นกระบวนการพัฒนาในส่วนนี้จึงจะส่งเสริมให้สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าวได้ โดยมีขั้นตอนของการดำเนินงานคือประการที่หนึ่งพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือเพื่อการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในประเทศไทย ทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับมหานครและระดับภูมิภาค โดยกำหนดให้หน่วยงานด้านการท่องเที่ยวพัฒนากรอบนโยบาย ยุทธศาสตร์และความร่วมมือในการ

พัฒนาเส้นทางการคมนาคมเพื่อการรองรับการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมร่วมกัน ประการต่อมา คือการพัฒนาการให้บริการทั้งคุณภาพของการบริการ ความตรงเวลาของระยะเวลาการบริการ ความพร้อมของบุคลากร ตลอดจนสถานที่ของจุดเชื่อมต่อการขนส่งต่างๆ นอกจากนี้การส่งเสริมให้เอกชนในท้องถิ่น ได้พัฒนาที่พักให้ได้มาตรฐานทั้งความปลอดภัย สิ่งอำนวยความสะดวกและความสะอาดร่วมด้วย เช่น การพัฒนาจุดเชื่อมต่อระหว่างสนามบินสุวรรณภูมิและสนามบินดอนเมือง การพัฒนาจุดเชื่อมต่อระหว่างสนามบินในเมืองใหญ่กับสถานีคมนาคมขนส่ง รวมทั้งการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาการขนส่งเพื่อตอบสนองกับการท่องเที่ยว เป็นต้น

5.3.3 การสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมกับชุมชนท้องถิ่น มุ่งเน้นการสร้างเครือข่ายด้านการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม โดยมีกระบวนการที่สำคัญในการผลักดันให้ประสบความสำเร็จทั้งสิ้น 4 ขั้นตอน กล่าวคือขั้นตอนที่หนึ่งระดมเครือข่ายด้านการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในพื้นที่ ขั้นตอนที่สอง คือการพัฒนากิจกรรมและสินค้าที่มีเอกลักษณ์เฉพาะของท้องถิ่นขึ้น ขั้นตอนที่สามคือการพัฒนาการบริการนั้นถือ และขั้นตอนที่สี่คือการดึงดูดให้เครือข่ายภาคเอกชนภายในเข้ามาลงทุนเพื่อสร้างแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมให้มีความยั่งยืนร่วมกัน เช่น การจัดการแสดงสินค้าและกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวประจำท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการผลักดันให้แหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมเป็นพื้นที่ในการเรียนรู้วัฒนธรรมท้องถิ่นร่วมด้วย เป็นต้น

5.3.4 การพัฒนาข้อมูลสารสนเทศและการประชาสัมพันธ์ มุ่งเน้นการให้ความสำคัญต่อการพัฒนาข้อมูลสารสนเทศและการประชาสัมพันธ์ข่าวสารของแหล่งท่องเที่ยว เนื่องจากมีความสำคัญอย่างมากต่อกลุ่มนักท่องเที่ยวที่เดินทางด้วยตนเอง นอกจากนี้การที่สามารถยกระดับการพัฒนาข้อมูลสารสนเทศและการอำนวยความสะดวกด้านการประชาสัมพันธ์ให้กับนักท่องเที่ยวได้ จะช่วยให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจมาเรียนรู้และท่องเที่ยวได้มากขึ้น ทั้งนี้องค์ประกอบที่สำคัญของการพัฒนาข้อมูลสารสนเทศและการประชาสัมพันธ์มีหลายประการ อาทิ การพัฒนาเว็บไซต์เพื่อการอธิบายแนวทางการท่องเที่ยว ช่วงเวลาที่เหมาะสม การเดินทางและสถานที่พัก ตลอดจนข้อมูลความโดดเด่นของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ซึ่งการพัฒนาข้อมูลสารสนเทศต้องอิงอยู่กับความต้องการของนักท่องเที่ยว รวมทั้งควรพัฒนาการให้บริการที่ครอบคลุมภาษาของกลุ่มเป้าหมายที่เข้ามาแหล่งท่องเที่ยวด้วย เช่น การจัดทำ Application สำหรับโทรศัพท์มือถือ เพื่อให้ นักท่องเที่ยวสามารถติดตามรายละเอียดข้อมูลของแหล่งเที่ยว ความสำคัญของการเข้ามาเรียนรู้แหล่งท่องเที่ยว ตลอดจนเส้นทางการเดินทาง เพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวหน้าใหม่ทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติในอาเซียนมีความสนใจเข้ามาท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น รวมทั้งควรพัฒนาให้มีภาษาในการบริการนักท่องเที่ยวให้ครอบคลุมไปยังภาษาของชาติในอาเซียนด้วย

5.4 ข้อเสนอแนะการวิจัย

สำหรับการพัฒนาข้อเสนอแนะการวิจัย จะแบ่งออกเป็น 2 ด้านได้แก่ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาวิจัยและข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย เพื่อให้ครอบคลุมมิติทั้งการศึกษาวิจัยเพิ่มเติมในอนาคตและการนำผลการวิจัยที่ได้ไปใช้ประโยชน์ เพื่อการพัฒนานโยบายและยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน

5.4.1 ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาวิจัย

(1) ควรมีการสนับสนุนให้เกิดการศึกษาวิจัย เกี่ยวกับการพัฒนาและการจัดการเพื่อการยกระดับแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของไทยสู่การเป็นมรดกโลก เพื่อส่งเสริมให้เกิดการอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมใหม่ๆ ในการดึงดูดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและการเรียนรู้

(2) ควรมีการสนับสนุนให้เกิดการศึกษาวิจัย เกี่ยวกับการจัดการความรู้และการพัฒนาต้นแบบของการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของไทยในมิติของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

(3) ควรมีการสนับสนุนการวิจัยการท่องเที่ยวเชิงเปรียบเทียบ เกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของไทยและของประชาคมอาเซียน ควรมีรูปแบบที่จะเป็นมาตรฐานในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมอย่างไร

(4) ควรสนับสนุนให้เกิดการวิจัยเพื่อการสำรวจและแบ่งกลุ่มแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของไทยว่าอยู่ในกลุ่มที่เหมาะสมต่อการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวระดับนานาชาติ แหล่งท่องเที่ยวระดับชาติหรือแหล่งท่องเที่ยวระดับท้องถิ่น เพื่อให้สามารถกำหนดนโยบายในการพัฒนาได้อย่างเหมาะสม

5.4.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนา

(1) กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาและสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ควรบูรณาการการพัฒนานโยบายและยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม เพื่อให้สามารถกำหนดแนวทางการพัฒนาที่เหมาะสมในการแบ่งกลุ่มแหล่งท่องเที่ยวระดับนานาชาติ แหล่งท่องเที่ยวระดับชาติและแหล่งท่องเที่ยวระดับท้องถิ่น

(2) กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา สำนักงานเจ้าคณะภาคและสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ควรจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการเพื่อทำความเข้าใจนโยบาย ยุทธศาสตร์และแนวทางการปฏิบัติเพื่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน

(3) กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ควรส่งเสริมให้สำนักงานเจ้าคณะภาค สำนักงานเจ้า

คณะจังหวัดจัดทำนโยบายการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในพื้นที่ ให้มีความสอดคล้องกับหลักการพัฒนาพื้นที่ทางกายภาพ บุคลากรและการบริการที่เหมาะสมต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2545).หนังสือแนะนำเที่ยวจังหวัดภูเก็ต กระบี่ พังงา. กรุงเทพฯ : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.

กองบรรณาธิการข่าวสด. (2554). มงคลทั่วไทย ไหว้ 99 พระธาตุ-เจดีย์. กรุงเทพฯ: มติชน.

กองบรรณาธิการสำนักพิมพ์อิติตตา. (2556).คู่มือนักท่องเที่ยวอินโดนีเซีย. กรุงเทพฯ : อิติตตา.

กรมพระยาดำรงราชานุภาพ. (2504). มูลเหตุการณสร้างวัดในประเทศไทยสยาม. กรุงเทพฯ : สำนักหอสมุดแห่งชาติ.

กรมพระยาดำรงราชานุภาพ. (2505). พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์รัชกาลที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์คลังวิทยา.

กรมพระยาดำรงราชานุภาพ. (2510).ตำนานพระพุทธรูปสำคัญ. พระนคร: กรมศิลปากร.

กรมศิลปากร. (2511). ประวัติวัดอรุณราชวราราม. พิมพ์ครั้งที่ 1. พระนคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ศิวพร.

กรมหมื่นพิทยาลาภฤติยากร. (2502). พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกทรงฟื้นฟูวัฒนธรรม. พระนคร: โรงพิมพ์ภักดีประดิษฐ์.

กฤษกร อศวไชยชาญ. (2548). นายรอบรู้ นักเดินทาง: จันทบุรี. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สารคดี.

คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ. (2554). แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ (2555 - 2559). กรุงเทพฯ: กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.

จิรา จงกล. (2532). พิพิธภัณฑสถานวิทยา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.

ชไมพร พรเพ็ญพัฒน์. (2546). วัดพระสิงห์วรมหาวิหาร มรดกศรีนครพิงค์. กรุงเทพฯ: บริษัท สำนักพิมพ์ ที เจ เจ จำกัด.

_____. (2546). พระธาตุออยสุเทพ มรดกไทยล้านนา. กรุงเทพฯ: บริษัท สำนักพิมพ์ ที เจ เจ จำกัด.

ชีวิสิทธิ์ บุญยเกียรติ. (2557, กรกฎาคม-ธันวาคม). มรดกเพิงสร้าง: เมืองและย่านประวัติศาสตร์ในมะละกาและปีนัง. วารสารดำรงวิชาการ คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร. 13(2): 39-73.

เชษฐ ติงสฺยชลี้. (2551). ประวัติศาสตร์ในศิลปะอินเดียและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้. กรุงเทพฯ: คณะโบราณคดี กรมศิลปากร.

- दनัย ลิสวัสดิ์รัตนากุล, ประเมษฐ์ บุญนาศิริกิจ และณภัสนันท์ วิจารณ์กิจกุล. (2559). **การพัฒนาระบบฐานข้อมูล
ทุนมนุษย์ของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเพื่อรองรับการรวมกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน**. วารสาร
เกษมบัณฑิต. 17(1): 100-109.
- ธাত্রี มหันตรัตน์ และสิริพัฒน์ ลาภจิตร. (2556, กรกฎาคม-ธันวาคม). รูปแบบการบริหารจัดการมรดกโลก: นคร
ประวัติศาสตร์ พระนครศรีอยุธยาและเมืองบริวาร”. วารสารกฎหมาย คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัย
อุบลราชธานี. 6(12): 37-60.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2548). **อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท เพลส แอนด์ ดีไซน์ จำกัด.
- ภัทรานิษฐ์ ศุภกิจโกศล และคณะ. (2554). **การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการแหล่งมรดกโลก
กรณีศึกษา: อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา และอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย-ศรีสั
นาลัย-กำแพงเพชร**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.
- รณยุทธ์ จิตรดอน. (2554). **9 เส้นทางพุทธบูชา 99 ศาสนสถานและสถานที่ประวัติศาสตร์**. กรุงเทพฯ: บริษัท
ประชุมช่าง จำกัด.
- เลิศพร ภาระสกุล. (2555). **พฤติกรรมนักท่องเที่ยว**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระเทพมหาเจติยาจารย์ (ชัยวัฒน์ ปญญาสิริ). (2556). **ประวัติวัดในจังหวัดนครปฐม**. นครปฐม: คณะสงฆ์
จังหวัด วัดพระปฐมเจดีย์.
- พระเทพวราจารย์ กิตติสาร (แบน กิตติสาร). (2535). **ประวัติวัด และโบราณสถาน**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์บริษัท
ทรงสิทธิ์วรรณ จำกัด.
- พระมหาสุทิตย์ อาภากร. (2554). **รูปแบบและเครือข่ายการเรียนรู้ของแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัดในประเทศ
ไทย**. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาท่องเที่ยวไทยและสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- พระมหาสุทิตย์ อาภากร และคณะ. (2556). **การพัฒนารูปแบบและกระบวนการจัดการท่องเที่ยวทาง
พระพุทธศาสนาในประเทศไทย**. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย.
- พระมหาสุทิตย์ อาภากร และสายชล ปัญญชิต. (2556). รูปแบบของเครือข่ายการเรียนรู้ทางสังคมในการ
ท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา. วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. 16(1): 115-127.
- พระราชวรเมธี (ประสิทธิ์ พรหมรังสี). (2549). **ประวัติวัดประยุรวงศาวาส**. กรุงเทพฯ : วัดประยุรวงศาวาส
วิหาร.

พงษ์สวัสดิ์ สวัสดิวัฒน์ และแก้วตา โรหิตร์ตันะ. (2557). **อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวอาเซียนและแนวคิดระบบ**

ข้อมูลในโซ่อุปทาน. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

มิ่งสรรพ ขาวสอาด. (2548). **การพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเชิงบูรณาการที่ยั่งยืนในภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง.**

เชียงใหม่ : สถาบันวิจัยสังคม.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี. (2554). **แผนพัฒนา**

เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (2555 - 2559). กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี.

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2556). **ชุดความรู้ด้านการอนุรักษ์ คุ่มครอง**

แหล่งมรดกโลก เล่มที่ 4 แนวคิดและตัวอย่างการจัดการแหล่งมรดกโลกในต่างประเทศ.

กรุงเทพมหานคร: สำนักงานนโยบายแผน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.

สำนักงานเลขาธิการนายกรัฐมนตรี. (2557). **คำแถลงนโยบายของรัฐบาล.** กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการสภา

ผู้แทนราษฎร.

สำนักเศรษฐกิจการท่องเที่ยวและกีฬา. (มปป). **ASEAN CONNECT ความเชื่อมโยงการท่องเที่ยวอาเซียน.**

เอกสารอัดสำเนา

สุนีย์ ทองจันทร์. (2556). **ปัญหาการบังคับใช้กฎหมายในการบริหารจัดการ โบราณสถาน โบราณวัตถุ และ**

สถานที่ ศักดิ์สิทธิ์: ศึกษากรณีเกาะเมืองจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา.

โสภารวรรณ ตรีสุวรรณ และคณะ. (2554). **พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวในแหล่งมรดกโลก: กรณีศึกษา อุทยาน**

ประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาและอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย-ศรีสัชนาลัย-กำแพงเพชร.

กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.

อุดมลักษณ์ ชื่นตระกูล. **การจัดการมรดกวัฒนธรรม กรณีเขตเมืองพระนคร ประเทศกัมพูชา.** สืบค้นเมื่อ 12

กรกฎาคม 2557. จาก [www.socanth.tu.ac.th/blogs/apsara-and-cultural-heritage-](http://www.socanth.tu.ac.th/blogs/apsara-and-cultural-heritage-management-in-cambodia)

[management-in-cambodia](http://www.socanth.tu.ac.th/blogs/apsara-and-cultural-heritage-management-in-cambodia)

องค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ. (2552). **อนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองมรดก**

โลกทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติ. กรุงเทพฯ: สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.

อักรพงศ์ อ้นทอง. (2558). ความยืดหยุ่นของอุปสงค์การท่องเที่ยวไทยในระยะยาวของนักท่องเที่ยวอาเซียน. **วารสารเศรษฐศาสตร์ประยุกต์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้**. 22(2): 77-101.

ภาษาอังกฤษ

Bennett, Jonathan. (2009). The development of private tourism business activity in the transitional Vietnamese economy, in Michael Hitchcock, Victor T. King and Michael Parnwell .**Tourism in Southeast Asia: Challengers and new directions**. Denmark: NIOAS Press.

Cohen, E. (1972). Toward a Sociology of International Tourism , **Political Economics**. 39(1): 164-182.

Cohen, E. (2008). **Explorations in Thai tourism**. United Kingdom: Emerald.

Dietvorst, A. (1995). Tourist behavior and the importance of time-space analysis. In G.J. Ashworth and A.G.J. Dietvorst (eds. **Tourism and Spatial Transformation: Implications for Policy and Planning**. Wallingford: CAB International.

ESRT. (2013). **Vietnam Tourism Marketing Strategy To 2020 & Action Plan: 2013-2015 (Proposed)**. Ha Noi: Environmentally and Socially Responsible Tourism Capacity Development Programme.

Hudman, L. E. (1980). **Tourism: A Shrinking World**. Ohio: Grid.

Istvan, E., Bayram, B., Fatih, K., & Ozan. (2012). A. K. Unlocking the potential of religious tourism in Turkey. **Geo Journal of Tourism and Geosites**. 1(9): 63-80.

Ko Ko Thett. (2012). **Responsible Tourism in Myanmar: Current Situation and Challenges**. Burma Center Prague: Ministry of Foreign Affairs of the Czech Republic.

LNTA. (2008). **Lao PDR Tourism Strategy 2006-2020**. Lao PDR: Lao National Tourism Administration,

MacCannell, D. (1976). **The Tourism: a New Theory of the Leisure Class**. London: Macmillan.

- Marzuki, A. (2010). **Tourism Development in Malaysia. A Review on Federal Government Policies.** Theoretical and Empirical Researches in Urban Management. 8(17): 85-97.
- Mill, R.C. (1990). **Tourism: The International Business.** Newjersey: Prentice-Hall Inc.
- MOHAT. (2013). **Myanmar tourism master plan 2013-2020 (Final- draft report).** Nay Pyi Taw: Ministry of Hotels and Tourism.
- Mona Yati Mohd Kassim. (2013). **Tourism In Brunei Darussalam: Content And Context.** Doctoral Thesis, Department of Philosophy, Loughborough University.
- MOTAC. (2012). **Fourth Tourism Master Plan 2013-2017. Volume 2: Background and analysis.** Male', Maldives: Ministry of Tourism, Arts and Culture.
- Nanthakumar, L., Ibrahim, Y., Harun, M. (2008). Tourism development policy, strategic alliances and improvement of consumer price index on tourist arrival: The case of Malaysia. *Tourismos* 3(1): 83-98.
- Pearce, P.L. **The Social Psychology of Tourist Behaviour.** Oxford: Pergamon.
- Page, Stephen. (2000). "Transport and infrastructure issues in Southeast and South Asian Tourism", in C. Michael Hall and Stephen Page (eds) **Tourism in South and Southeast Asia: Issues and cases.** Oxford: Butterworth Heinemann.
- Page, Stephen. (2001). "Gateways, hubs and transport interconnections in Southeast Asia: Implications for tourism development in the twentieth-first century", in Peggy Teo, T.C. Chang and K.C. Ho (eds., pp.84-99) **Interconnected Worlds: Tourism in Southeast Asia.** Amsterdam: Pergamon.
- Parnwell, M. (2001). 'Environmental issues and tourism in Thailand', in M.Hitchcock, V.king, and M.Parnwell (eds). **Tourism in South-East Asia.** London and New York: Routledge, 1993.
- Plog, S. C. "Why destination areas rise and fall in popularity", **Cornell Hotel and Restaurant Administration Quarterly.** 42(3): 13-24.
- Timothy, D.J. and Boyd, S. (2003). **Heritage Tourism.** London: Prentice Hall.
- Timothy D. J. and Olsen D. H. (2006). **Tourism, religion & spiritual journeys.** Great Britain: Antony Rowe Ltd.

- Timothy, D. J. and Nyaupane, G. P. (2009). **Cultural Heritage and Tourism in The Developing World: A Regional Perspective**. New York: Routledge.
- Saichol Panyachit, Phramaha Serichon Narissaro, Phoobade Wanitchanon. (2015). **Buddhist Tourism Management in Thailand**. International Symposium on Social Sciences and Management (ISSSM) February 4-5, 2015. International Conference on Education, Psychology and Society (ICEEPS). Tokyo, Japan. pp. 242-251.
- Shackley, M. (1995). Managing the cultural impacts of religious tourism in the Himalayas, Tibet and Nepal. In M. Robinson & P. Boniface (Eds.), **Tourism and Cultural Conflicts** (pp. 95-110). Wallingford: CABI.
- Viorica, A. M., & Sorin, C. (2010). Forecasting in tourism—an important component of the planning process. In **Romanian Economic and Business Review**. 5(1): 182-187.
- Vukonic, Boris. (1996). **Tourism and Religion**. Great Britain: Redwood Books Ltd.
- UNWTO. (2012). **Country Presentation: Vietnam Tourism Master Plan to 2020**. Institute for Tourism Development Research Vietnam National Administration of Tourism: Ministry of Culture, Sports and Tourism.
- USS. (2015). **Planning for Tourism: Creating a Vibrant Singapore**. Centre for Liveable Cities: Ministry of National Development and the Ministry of the Environment and Water Resources.

เว็บไซต์

- APEC. Brunei Darussalam Tourism Report [Online]. 2012 Available from : http://mddb.apec.org/documents/2012/TWG/TWG1/12_twg1_024.pdf
- APEC. Indonesia Tourism: Policy and Strategy [Online]. 2012 Available from : http://mddb.apec.org/documents/2012/MM/TMM/12_tmm7_017.pdf

- Aree Naipinit. (2013). SWOT Analysis of Religious Tourism in the Roikaen SarnSin cluster of Northeastern Thailand. **Asian Social Science**, 19(13), 263. Retrieved from <http://ccsenet.org/journal/index.php/ass/article/view/30823>
- John Maud. (2011). Sacred tourism and the state: paradoxes of cross-border religious patronage in southern Thailand. **MMG working paper**, 11(4), 15-18. Retrieved from www.mmg.mpg.de/workingpapers
- PPS. **Tourism Sector In Cambodia** [Online]. Available from : http://pps.com.kh/PPSUploadFiles/iv/424_en-us.pdf
- Vannarith Chheang. (May 2013). **Tourism and Regional Integration in Southeast Asia**. Retrieved from <http://www.ide.go.jp/English/Publish/Download/Vrf/pdf/481.pdf>
- Vidic, N. (2007). **Religious tourism as post-modern tourism in the territory of Fruskagora**. Retrieved from <http://analegeo.ro/wp-content/uploads/2010/07/Articolul-18-Nada-Vidic.pdf>
- UNWTO. **The National Tourism Development Plan: Strengthening the Philippines Strategic Planning Process** [Online], 2011 Available from : http://asiapacific.unwto.org/sites/all/files/pdf/philippines_5.pdf
- UNWTO. **Strategic Tourism Planning: National Tourism Development Plan (2012 -2016) Thailand** [Online], 2012 Available from : http://asiapacific.unwto.org/sites/all/files/pdf/thailand_2.pdf
- World Tourism Organization (WTO), Open Letter to heads of Government, http://www2.unwto.org/sites/all/files/pdf/final_golden_book_open_letter_est_0.pdf.
- World Tourism Organization (WTO), Myanmar set to rejoin UNWTO, <http://media.unwto.org/en/press-release/2012-05-11/myanmar-set-rejoin-unwto>.

ภาคผนวก (ก)

แผนภาพสรุปการวิจัย

การพัฒนาการเชื่อมต่อแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน

ปัจจัยความสำเร็จของการ
เชื่อมต่อแหล่งท่องเที่ยว

ตัวอย่างเช่น

กระบวนการพัฒนาให้ไทยเป็นศูนย์กลาง
การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม

การสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมกับชุมชนท้องถิ่น

การพัฒนาข้อมูลสารสนเทศและการประชาสัมพันธ์

SWOT

นโยบายและยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวทาง
พระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาชนอาเซียน

จุดแข็ง

- ภาครัฐตระหนักและให้ความสำคัญกับการพัฒนาขยายด้านการท่องเที่ยว
- การให้ความสำคัญกับการพัฒนาสาธารณูปโภคพื้นฐานและการคมนาคม อาทิ การพัฒนาท่าอากาศยานที่สามารถรองรับและอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยว
- ประเทศในประชาคมอาเซียนมีนโยบายและยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยว ที่ให้ความสำคัญต่อการปกป้องและการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม

จุดอ่อน

- มาตรการประเมินถึงแนวโน้มและทิศทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในระยะกลางและระยะยาว
- มาตรการให้ความสำคัญต่อการพัฒนาศูนย์ข้อมูลด้านการท่องเที่ยว การยกระดับความปลอดภัย และการอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยว
- ละเลยการให้ความสำคัญต่อการสร้างความร่วมมือกับองค์กรภาคธุรกิจ

ASIAN

โอกาส

- มีการส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลายประเภท นักท่องเที่ยวสามารถเลือกสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยวได้หลายรูปแบบ
- หน่วยงานภาครัฐเล็งเห็นถึงความสำคัญของการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมและการส่งเสริมการจัดการความรู้ทางประวัติศาสตร์ของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม
- เปิดโอกาสให้มีการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานของประเทศ

อุปสรรค

- การขาดความต่อเนื่องในการดำเนินการเนื่องจากปัญหาทางการเมือง
- มาตรการให้ความสำคัญต่อการพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยว โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาภาษา คุณภาพพหุบริการ การเอาใจใส่ต่อนักท่องเที่ยว

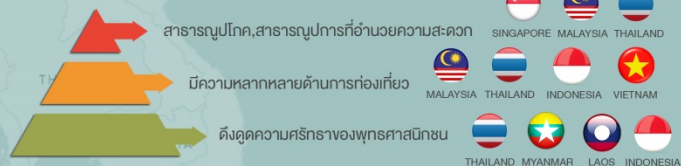
สรุปและวิเคราะห์เชิงนโยบายเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน

1. กลุ่มประเทศที่กำหนดให้มีนโยบายยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม

3. ความโดดเด่นของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา

และวัฒนธรรม

2. กลุ่มประเทศที่มีแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา

และวัฒนธรรม

4. กลุ่มนักท่องเที่ยวเป้าหมายในอนาคต

พฤติกรรมการท่องเที่ยว

ทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประเทศไทยตามอาเซียน 4 แบบ

1. พฤติกรรมการท่องเที่ยวตามความเชื่อและวัฒนธรรมท้องถิ่น

- 1) มีเอกลักษณ์และคุณค่าทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น
- 2) เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ยังคงภูมิทัศน์ สภาพแวดล้อม และสถาปัตยกรรมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ
- 3) เป็นศูนย์รวมความศรัทธาทางพระพุทธศาสนาของท้องถิ่น
- 4) มีกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาให้สามารถเข้าร่วมได้ เช่น วิปัสสนากัมมัฐาน สวดมนต์ข้ามปี ประเพณีตานก๋วยสลาก เป็นต้น

2. พฤติกรรมการท่องเที่ยวตามสมัยนิยม

- 1) เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีเรื่องราว บรรยายภาพ และมีแลนด์มาร์คสำคัญ เช่น ภาพพระซิกข์รักบันลือโลก วัดภูมินทร์ จังหวัดน่าน อุโมงค์ในวัดอุโมงค์ (สวนพุทธธรรม) สะพานมอญ จังหวัดกาญจนบุรี
- 2) มีการบริการด้านการคมนาคมที่สะดวก เช่น การมีสายการบินต้นทุนต่ำ มีระบบขนส่งมวลชนเข้าถึง
- 3) มีการพัฒนากิจกรรมที่ตรงตามวัฒนธรรมสมัยนิยม เช่น การปั่นจักรยาน
- 4) มีการอนุรักษ์เอกลักษณ์เฉพาะทางพุทธศิลป์หรือสถาปัตยกรรมที่โดดเด่น โดยคำนึงถึงการส่งเสริมการท่องเที่ยว

3. การท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้วัฒนธรรมต่างประเทศ

- 1) เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เหมาะสมต่อการพักผ่อน รวมทั้งยังสามารถเชื่อมต่อไปท่องเที่ยวในลักษณะอื่นได้
- 2) เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีการบริหารจัดการ ภูมิทัศน์ มาตรฐานความสะอาด ความปลอดภัยที่ดี
- 3) เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวมีการส่งเสริมและจัดรายการทัวร์
- 4) มีการบริการด้านการคมนาคมที่สะดวก เช่น การมีสายการบินต้นทุนต่ำ มีระบบขนส่งมวลชนเข้าถึง

4) การท่องเที่ยวแบบกลุ่มทัวร์

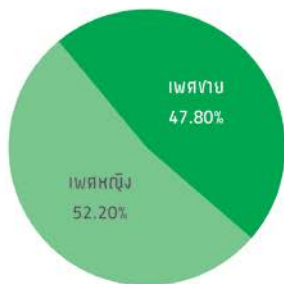
- 1) เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมจากนานาชาติจนเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยว
- 2) เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เหมาะสมต่อการพักผ่อนแบบครอบครัว
- 3) เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีการบริหารจัดการ ภูมิทัศน์ มาตรฐานความสะอาด ความปลอดภัย สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้จำนวนมาก
- 4) เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวมีการส่งเสริมและจัดรายการทัวร์

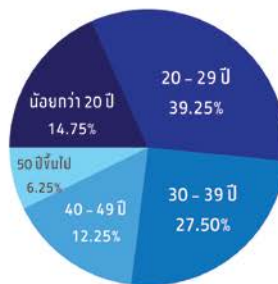
พฤติกรรมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ของประชาคมอาเซียน (นักท่องเที่ยวชาวไทย)

ข้อมูลพื้นฐานกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 คน

1. เพศ

- ชาย จำนวน 191 คน คิดเป็นร้อยละ 47.80
- หญิง จำนวน 209 คน คิดเป็นร้อยละ 52.20

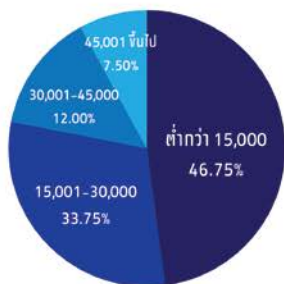
2. อายุ

- น้อยกว่า 20 ปี จำนวน 59 คน คิดเป็นร้อยละ 14.75
- 20 - 29 ปี จำนวน 157 คน คิดเป็นร้อยละ 39.25
- 30 - 39 ปี จำนวน 110 คน คิดเป็นร้อยละ 27.50
- 40 - 49 ปี จำนวน 49 คน คิดเป็นร้อยละ 12.25
- 50 ปีขึ้นไป จำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 6.25

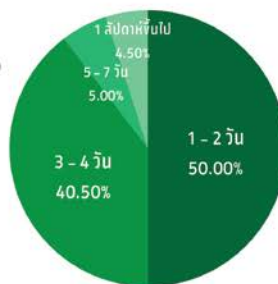
3. การศึกษา

- ต่ำกว่ามัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 45 คน คิดเป็นร้อยละ 11.25
- มัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า จำนวน 84 คน คิดเป็นร้อยละ 21.00
- ปริญญาตรี จำนวน 231 คน คิดเป็นร้อยละ 57.75
- สูงกว่าปริญญาตรี จำนวน 40 คน คิดเป็นร้อยละ 10.00

4. รายได้

- ต่ำกว่า 15,000 บาท จำนวน 187 คน คิดเป็นร้อยละ 46.75
- 15,001 - 30,000 บาท จำนวน 135 คน คิดเป็นร้อยละ 33.75
- 30,001 - 45,000 บาท จำนวน 48 คน คิดเป็นร้อยละ 12.00
- 45,001 บาท ขึ้นไป จำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 7.50

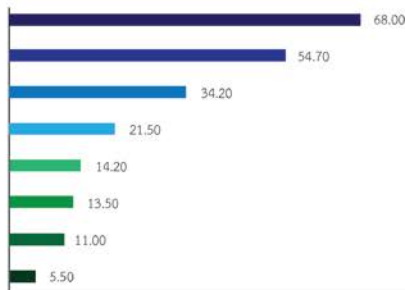

5. จำนวนวันที่ตัดสินใจท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในประเทศไทย

- 1 - 2 วัน จำนวน 200 คน คิดเป็นร้อยละ 50.00
- 3 - 4 วัน จำนวน 162 คน คิดเป็นร้อยละ 40.50
- 5 - 7 วัน จำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 5.00
- 1 สัปดาห์ขึ้นไป จำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 4.50

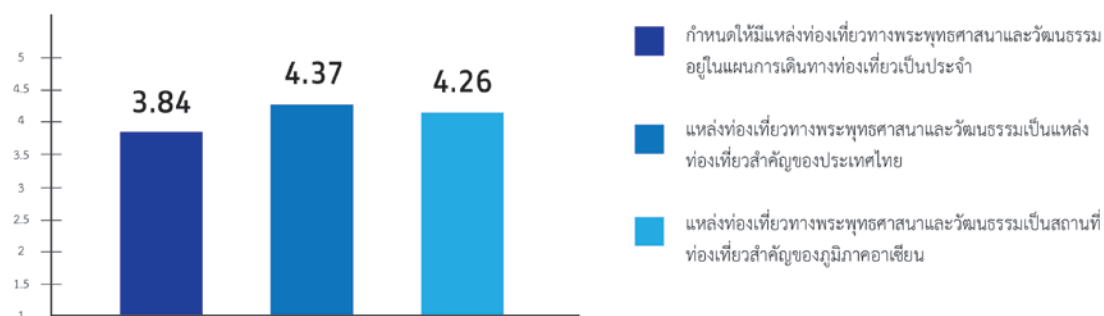
6. เหตุผลในการตัดสินใจท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม

- ต้องการมาไหว้พระขอพรและทำบุญ จำนวน 272 คน คิดเป็นร้อยละ 68.00
- พักผ่อนกับครอบครัว จำนวน 219 คน คิดเป็นร้อยละ 54.70
- แหล่งท่องเที่ยวดึงดูดใจ จำนวน 137 คน คิดเป็นร้อยละ 34.20
- เป็นส่วนหนึ่งของแผนการท่องเที่ยวหลัก จำนวน 86 คน คิดเป็นร้อยละ 21.50
- ช่วยเหลือเสริมการหมุนเวียนของระบบเศรษฐกิจ จำนวน 57 คน คิดเป็นร้อยละ 14.20
- เป็นช่วงระยะเวลาหยุดยาว จำนวน 54 คน คิดเป็นร้อยละ 13.50
- คนในครอบครัวหรือเพื่อนของท่านร้องขอ จำนวน 44 คน คิดเป็นร้อยละ 11.00
- กิจกรรมส่งเสริมการขายดึงดูดใจ จำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 5.50

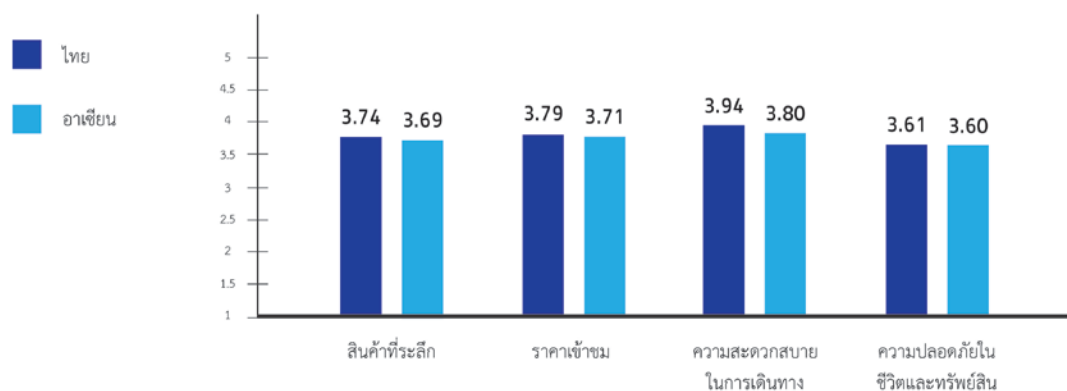

การสำรวจพฤติกรรมนักท่องเที่ยว ทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน (นักท่องเที่ยวชาวไทย)

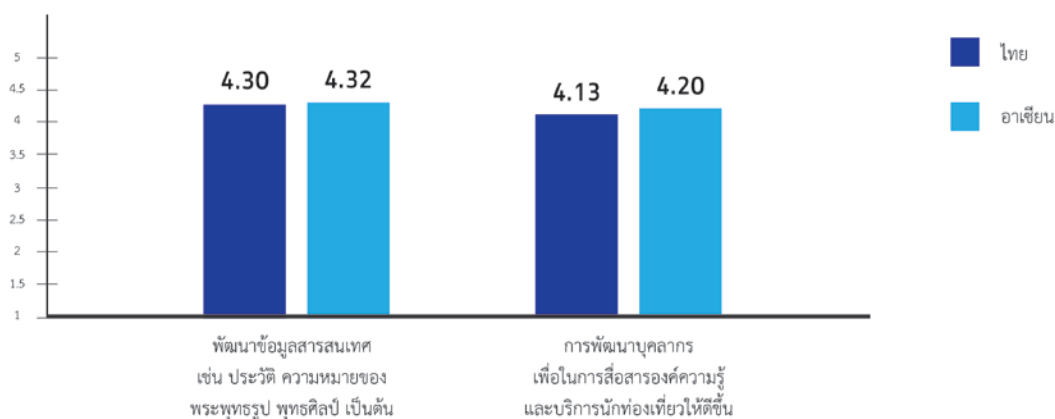
ทัศนคติของต่อแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม

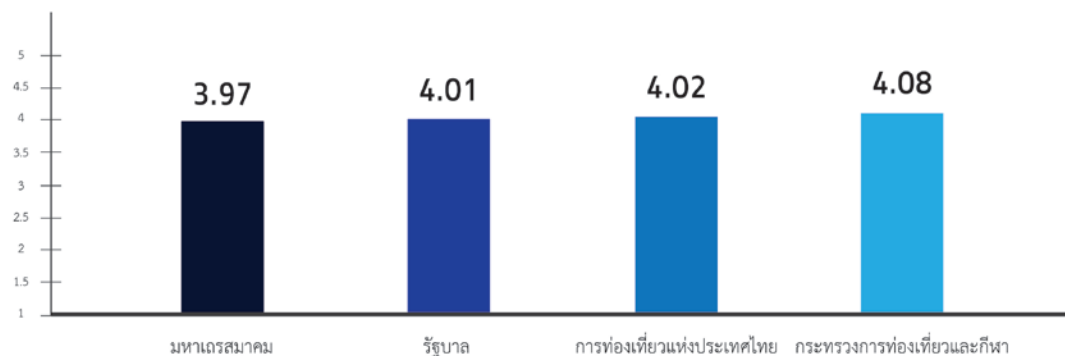
ความพึงพอใจการบริการของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม

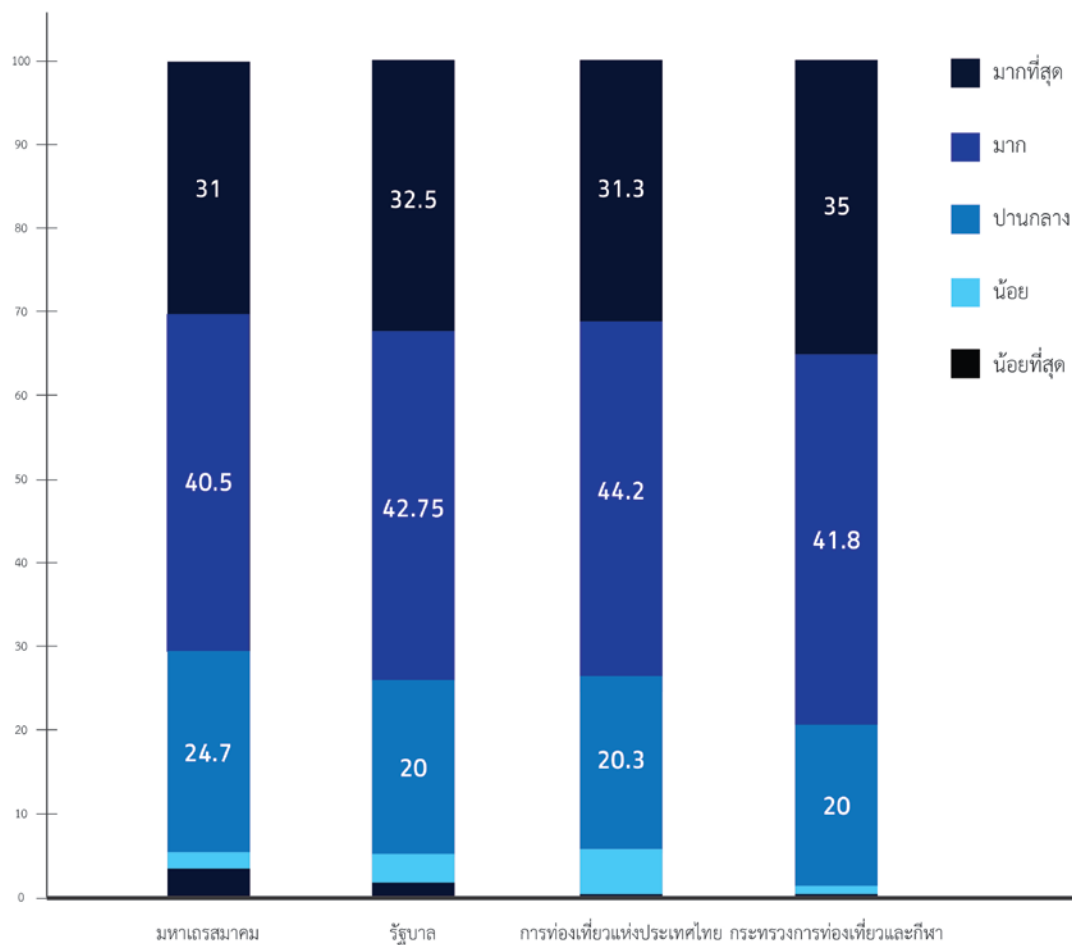
ความเห็นต่อการปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม

ความเห็นต่อนโยบายการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม

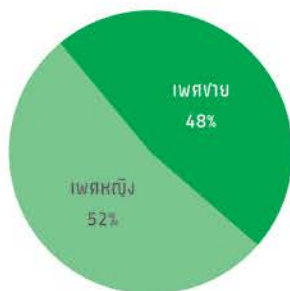
ความเห็นต่อนโยบายการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม (จำแนกตามระดับความคิดเห็น)

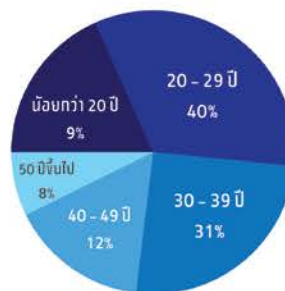
พฤติกรรมทางท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ของประชาคมอาเซียน (นักท่องเที่ยวต่างชาติ)

ข้อมูลพื้นฐานกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 คน

1. เพศ

- ชาย จำนวน 192 คน คิดเป็นร้อยละ 48
- หญิง จำนวน 208 คน คิดเป็นร้อยละ 52

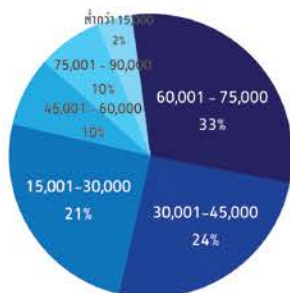
2. อายุ

- น้อยกว่า 20 ปี จำนวน 39 คน คิดเป็นร้อยละ 9
- 20 - 29 ปี จำนวน 160 คน คิดเป็นร้อยละ 40
- 30 - 39 ปี จำนวน 124 คน คิดเป็นร้อยละ 31
- 40 - 49 ปี จำนวน 49 คน คิดเป็นร้อยละ 12
- 50 ปีขึ้นไป จำนวน 32 คน คิดเป็นร้อยละ 8

3. การศึกษา

- ต่ำกว่ามัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 1
- มัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า จำนวน 88 คน คิดเป็นร้อยละ 22
- ปริญญาตรี จำนวน 156 คน คิดเป็นร้อยละ 39
- สูงกว่าปริญญาตรี จำนวน 152 คน คิดเป็นร้อยละ 38

4. รายได้

- ต่ำกว่า 15,000 บาท จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 2
- 15,001 - 30,000 บาท จำนวน 84 คน คิดเป็นร้อยละ 21
- 30,001 - 45,000 บาท จำนวน 96 คน คิดเป็นร้อยละ 24
- 45,001 - 60,000 บาท จำนวน 40 คน คิดเป็นร้อยละ 10
- 60,001 - 75,000 บาท จำนวน 132 คน คิดเป็นร้อยละ 33
- 75,001 - 90,000 บาท จำนวน 40 คน คิดเป็นร้อยละ 10

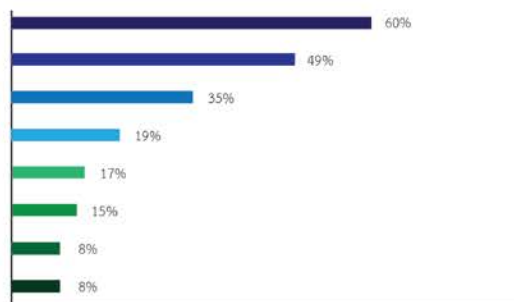

5. จำนวนวันที่ตัดสินใจท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในประเทศไทย

- 1 - 2 วัน จำนวน 36 คน คิดเป็นร้อยละ 9
- 3 - 4 วัน จำนวน 200 คน คิดเป็นร้อยละ 50
- 5 - 7 วัน จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 3
- 1 สัปดาห์ขึ้นไป จำนวน 152 คน คิดเป็นร้อยละ 38

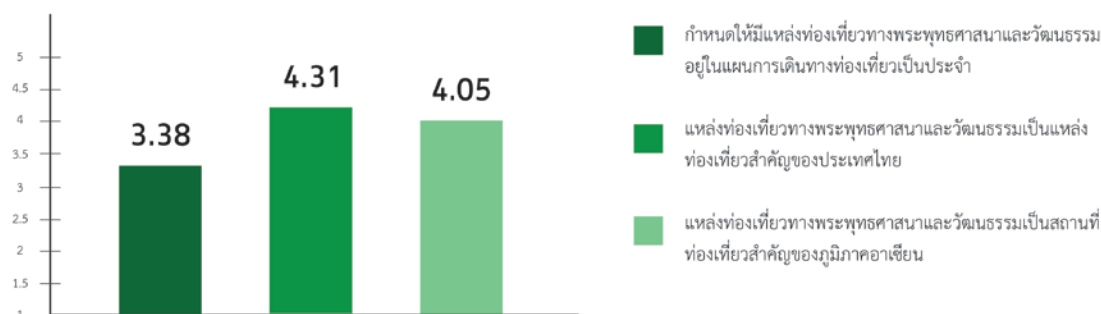
6. เหตุผลในการตัดสินใจท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม

- แหล่งท่องเที่ยวดึงดูดใจ จำนวน 240 คน คิดเป็นร้อยละ 60
- เป็นส่วนหนึ่งของแผนการท่องเที่ยวหลัก จำนวน 196 คน คิดเป็นร้อยละ 49
- พักผ่อนกับครอบครัว จำนวน 140 คน คิดเป็นร้อยละ 35
- เป็นช่วงระยะเวลาหยุดยาว จำนวน 76 คน คิดเป็นร้อยละ 19
- ต้องการมาไหว้พระขอพรและทำบุญ จำนวน 68 คน คิดเป็นร้อยละ 17
- กิจกรรมส่งเสริมการขายดึงดูดใจ จำนวน 60 คน คิดเป็นร้อยละ 15
- คนในครอบครัวหรือเพื่อนชวนทำเรื่องขอ จำนวน 32 คน คิดเป็นร้อยละ 8
- ช่วยส่งเสริมการหมุนเวียนของระบบเศรษฐกิจ จำนวน 32 คน คิดเป็นร้อยละ 8

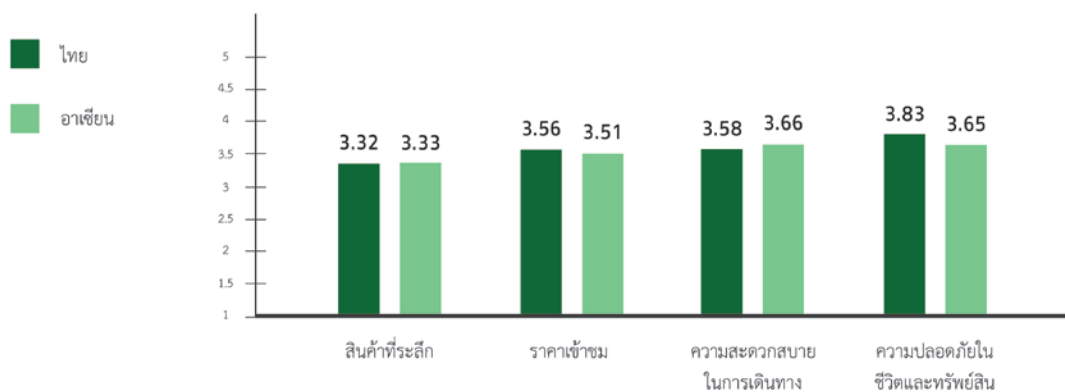

การสำรวจพฤติกรรมนักท่องเที่ยว ทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน (นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ)

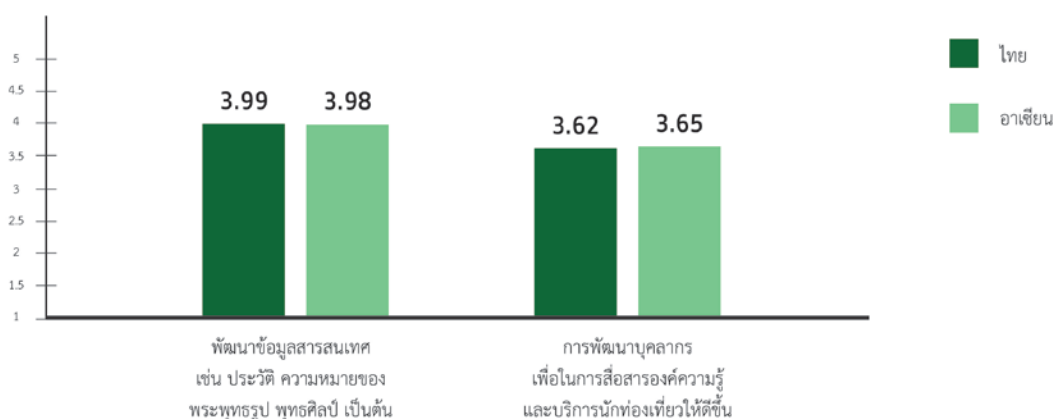
ทัศนคติของต่อแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม

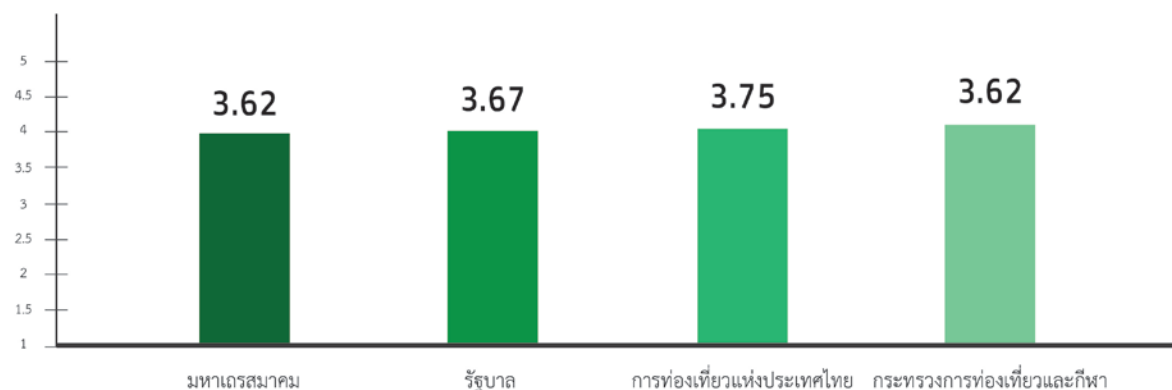
ความพึงพอใจการบริการของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม

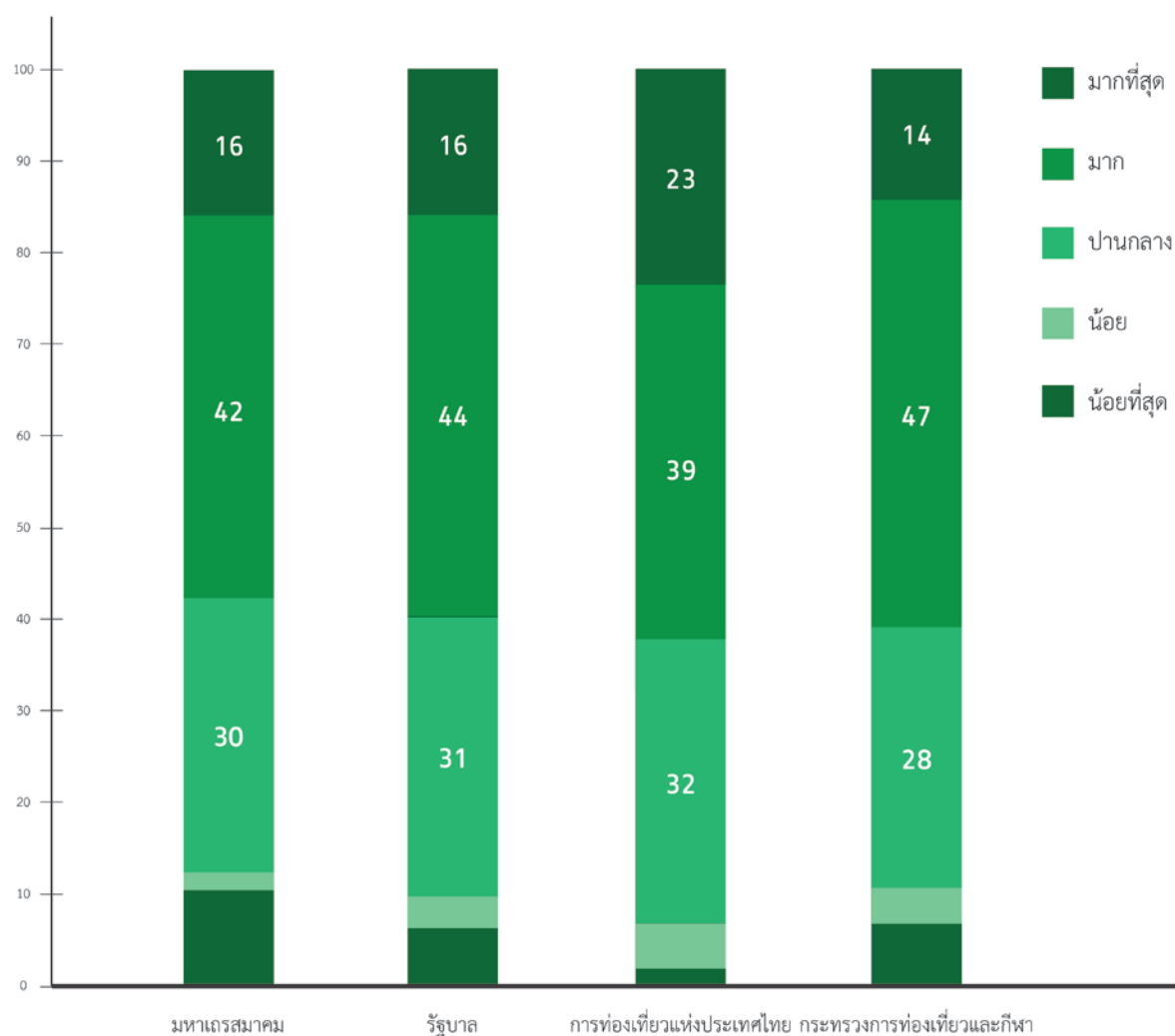
ความเห็นต่อการปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม

ความเห็นต่อนโยบายการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม

ความเห็นต่อนโยบายการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม (จำแนกตามระดับความคิดเห็น)

ภาคผนวก (ข)

แบบสอบถามโครงการวิเคราะห์นโยบายและยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา

สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ตัวอย่างสถานที่ท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในประชาคมอาเซียน

วัดพระแก้ว

(Wat Phra Kaew)

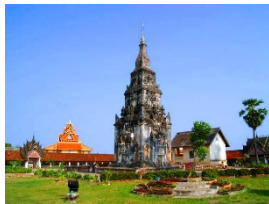
ประเทศไทย (Thailand)

วัดพระธาตุดอยสุเทพ

(Wat Phra That Doi Suthep)

ประเทศไทย (Thailand)

วัดพระธาตุอิงฮัง

(Wat Phra That Ing Hang)

ประเทศลาว (Lao)

พระธาตุหลวง

(Pha That Luang)

ประเทศลาว (Lao)

นครวัด

(Angkor Wat)

ประเทศกัมพูชา (Cambodia)

พระมหาธาตุเจดีย์ชเวดากอง

(Shwedagon Pagoda)

ประเทศเมียนมา (Myanmar)

มณฑลเจดีย์ พุกาม

(Mandalay Bagan)

ประเทศเมียนมา (Myanmar)

บุโรพุทโธ

(Borobudur)

ประเทศอินโดนีเซีย (Indonesia)

วัดทานาห์ลอต

(Pura Tanah Lot)

ประเทศอินโดนีเซีย (Indonesia)

วัดเก็กหล็อกซี ปีนัง

(Kek Lok Si Penang)

ประเทศมาเลเซีย (Malaysia)

บูจัง วัลเลย์

(Bujang Valley)

ประเทศมาเลเซีย (Malaysia)

รหัสแบบสอบถาม ☐ ☐ ☐ ☐

แบบสอบถามโครงการวิเคราะห์นโยบายและยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา
ภายใต้แผนงาน การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม: นโยบาย ผลกระทบ และการจัดการเชิง
เครือข่าย เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกร่วมทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน
สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
โดยการสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามชุดนี้ประกอบไปด้วยชุดคำถามทั้งสิ้น 3 ส่วน ประกอบด้วย ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนที่ 2 แบบสอบถามเชิงสำรวจความคิดเห็น และส่วนที่ 3 แบบสอบถามสำหรับให้ข้อเสนอแนะต่อการวิจัย

2. สำหรับแบบสอบถามเชิงสำรวจความคิดเห็น กรุณาให้คะแนนตามความเห็นของท่านคือ 5 - เห็นด้วยที่สุด 4 - เห็นด้วย 3 - เห็นด้วยบ้าง 2 - ไม่เห็นด้วย และ 1 - ไม่เห็นด้วยที่สุด

3. การให้ข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถามจะถูกนำไปใช้ประโยชน์สำหรับการศึกษาวิจัยภายใต้แผนงานซึ่งการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม: นโยบาย ผลกระทบ และการจัดการเชิงเครือข่าย เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกร่วมทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียนเท่านั้น การให้ข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถามจะถูกเก็บเป็นความลับ และไม่มีการเปิดเผยใดๆ ทั้งสิ้น

ส่วนที่ 1: คำถาม

A ข้อมูลพื้นฐาน

A 1 เพศ 1. ☐ ชาย 2. ☐ หญิง

A 2 อายุ.....ปี

A 3 ระดับการศึกษา 1. ☐ ประถมศึกษา 2. ☐ มัธยมศึกษาตอนต้น 3. ☐ มัธยมศึกษาตอนปลาย
 4. ☐ ปวช. 5. ☐ ปวส. 6. ☐ปริญญาตรี
 7. ☐ปริญญาโท 8. ☐ปริญญาเอก

A 4 รายได้

1. ☐ ต่ำกว่า 15,000 บาท 2. ☐ 15,001 – 30,000 บาท 3. ☐ 30,001 – 45,000 บาท
 4. ☐ 45,001- 60,000 บาท 5. ☐ 60,001 – 75,000 บาท 6. ☐ 75,001 – 90,000 บาท
 7. ☐ มากกว่า 90,001 บาท

A 5 ภูมิลำเนา

1. ☐ กรุงเทพมหานครและปริมณฑล 2. ☐ ภาคกลาง 3. ☐ ภาคเหนือ
 4. ☐ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 5. ☐ ภาคใต้

A 6 เหตุผลในการตัดสินใจท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม (สามารถตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

1. ☐ พักผ่อนกับครอบครัว	2. ☐ ช่วยส่งเสริมการหมุนเวียนของระบบเศรษฐกิจ
3. ☐ แหล่งท่องเที่ยวดึงดูดใจ	4. ☐ กิจกรรมส่งเสริมการขายดึงดูดใจ
5. ☐ คนในครอบครัวหรือเพื่อนของท่านร้องขอ	6. ☐ เป็นช่วงระยะเวลาหยุดยาว
7. ☐ ต้องการมาไหว้พระเพื่อขอพรและทำบุญ	8. ☐ เป็นส่วนหนึ่งของแผนการท่องเที่ยวหลัก

A 7 ท่านคิดว่าระยะเวลาวันหยุดจำนวนกี่วันที่ท่านจะตัดสินใจท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในประเทศไทย

1. ☐ 1-2 วัน 2. ☐ 3-4 วัน 3. ☐ 5-7 วัน 4. ☐ 1สัปดาห์ขึ้นไป

A 8 ในช่วงระยะเวลา 3 ปี ที่ผ่านมา ท่านเคยเดินทางไปท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในประชาคมอาเซียนที่ใดบ้าง

- 1).....
 2).....
 3).....
 4).....
 5).....

ส่วนที่ 2: แบบสอบถามเชิงสำรวจความคิดเห็น

ประเด็นคำถาม	ระดับคะแนน				
	5	4	3	2	1
B 1 ท่านกำหนดให้มีแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมอยู่ในแผนการเดินทางท่องเที่ยวของท่านเป็นประจำ					
B 2 ท่านคิดว่าแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมเป็นสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญของประเทศไทย					
B 3 ท่านคิดว่าแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมเป็นสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญของภูมิภาคอาเซียน					
B 4 ท่านคิดว่าแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของไทย มีความพร้อมเชิงกายภาพและสิ่งแวดล้อม ในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวระดับอนุภูมิภาค					
B 5 ท่านคิดว่าแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของภูมิภาคอาเซียน มีความพร้อมเชิงกายภาพและสิ่งแวดล้อม ในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวระดับภูมิภาค					
B 6 ท่านคิดว่าแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของไทยมีความพร้อมเชิงองค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนา					
B 7 ท่านคิดว่าแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของภูมิภาคอาเซียนมีความ					

ประเด็นคำถาม	ระดับคะแนน				
	5	4	3	2	1
พร้อมเชิงองค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนา					
B 8 ท่านคิดว่าแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของไทยควรพัฒนาบุคลากรเพื่อในการสื่อสารองค์ความรู้และบริการนักท่องเที่ยวให้ดีขึ้น					
B 9 ท่านคิดว่าแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของภูมิภาคอาเซียนควรพัฒนาบุคลากรเพื่อในการสื่อสารองค์ความรู้และบริการนักท่องเที่ยวให้ดีขึ้น					
B 10 ท่านคิดว่ามีความจำเป็นที่แหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของไทยควรพัฒนาข้อมูลสารสนเทศ เช่น ประวัติ, ความหมายของพระพุทธรูป, พุทธศิลป์ ฯลฯ เพื่อให้ให้นักท่องเที่ยวเข้าใจ					
B 11 ท่านคิดว่ามีความจำเป็นที่แหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของภูมิภาคอาเซียนควรพัฒนาข้อมูลสารสนเทศ เช่น ประวัติ, ความหมายของพระพุทธรูป, พุทธศิลป์ ฯลฯ เพื่อให้นักท่องเที่ยวเข้าใจ					
B 12 ท่านคิดว่าท่านได้รับการบริการจากบุคลากรของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมเป็นอย่างดี					
B 13 ท่านคิดว่าแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของไทยมีการบริการด้านสินค้าที่ระลึกอย่างเหมาะสม					
B 14 ท่านคิดว่าแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของภูมิภาคอาเซียนมีการบริการด้านสินค้าที่ระลึกอย่างเหมาะสม					
B 15 ท่านคิดว่าแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของไทยมีการบริการด้านราคาเข้าชมอย่างเหมาะสม					
B 16 ท่านคิดว่าแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของภูมิภาคอาเซียนมีการบริการด้านราคาเข้าชมอย่างเหมาะสม					
B 17 ท่านคิดว่าการเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของไทยมีความสะดวกสบาย					
B 18 ท่านคิดว่าการเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของภูมิภาคอาเซียนมีความสะดวกสบาย					
B 19 ท่านคิดว่าปัจจุบันแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของไทยมีการรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยวอย่างดี					
B 20 ท่านคิดว่าปัจจุบันแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของภูมิภาคอาเซียนมีการรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยวอย่างดี					
B 21 ท่านคิดว่าการบรรจุแผนการท่องเที่ยวทางธุรกิจของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา					

ประเด็นคำถาม	ระดับคะแนน				
	5	4	3	2	1
และวัฒนธรรม จะส่งผลกระทบต่อแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม					
B 22 ท่านคิดว่านโยบายของรัฐบาลเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม					
B 23 ท่านคิดว่านโยบายของมหาเถรสมาคมเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม					
B 24 ท่านคิดว่านโยบายของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม					
B 25 ท่านคิดว่านโยบายของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม					
B 26 ท่านเห็นว่าการเก็บค่าเข้าชมมีผลกระทบต่อการตัดสินใจเข้าชมแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมหากมีการจัดการที่ดี					

ส่วนที่ 3: ความคิดเห็นเพิ่มเติมต่อการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม

C 1 ถ้าท่านนึกถึงแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมท่านนึกถึงที่ใดในประเทศไทย

- 1.....
- 2.....
- 3.....

C 2 ถ้าท่านนึกถึงแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในประชาคมอาเซียนท่านนึกถึงแหล่งใด

- 1.....
- 2.....
- 3.....

Questionnaire

An analysis of policy and strategy of religious and cultural tourism in ASEAN community

Buddhist Research Institute of Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Notable Buddhism and cultural attractions in ASEAN region

Wat Phra Kaew
Thailand

Wat Phra That Doi Suthep
Thailand

Wat Phra That Ing Hang
Laos

Pha That Luang
Laos

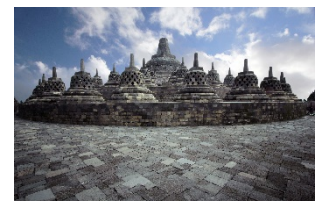
Angkor Wat
Cambodia

Shwedagon Pagoda
Myanmar

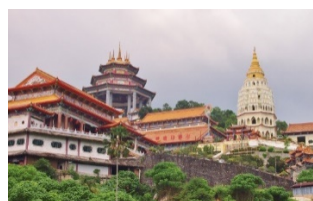
Mandalay Bagan
Myanmar

Borobudur
Indonesia

Pura Tanah Lot
Indonesia

Kek Lok Si Penang
Malaysia

Bujang Valley
Malaysia

CODE ☐ ☐ ☐ ☐

Questionnaire

An analysis of policy and strategy of religious
and cultural tourism in ASEAN community.

Buddhist Research Institute of Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Instruction

1. This questionnaire consists of 3 parts: 1. Personal information of the respondent, 2. Objective survey questions and 3. open-ended questions that ask for suggestions.

2. For objective survey questions, please give the score to each one by ticking in the score box as follows:

5 – Totally agree

4 – Agree

3 – Partly agree

2 – Disagree

1 – Totally disagree

3. The information obtained from this questionnaire will only be used for the research on “Buddhism and Cultural Tourism: Policies, Effects and Network Management for Establishing Common Cultural and Historical Values among ASEAN citizens”. It is guaranteed that all the personal information and answers of each respondent will be kept classified and will not be used for another project/research other than what stated above.

Part1: Personal Information (A)

A 1 Gender ☐ 1. Male ☐ 2. Female

A 2 Age years old

A 3 Highest level of education

- ☐ 1. Between grade 1 and 6 ☐ 2. Between grade 7 and 9 ☐ 3. Between grade 10 and 12
☐ 4. Vocational Certificate ☐ 5. High Vocational Certificate ☐ 6. Bachelor's Degree
☐ 7. Master's Degree ☐ 8. Doctor's Degree

A 4 Monthly income

- ☐ 1. Less than THB 15,000 ☐ 2. THB 15,001 – THB 30,000 ☐ 3. THB 30,001 – THB 45,000
☐ 4. THB 45,001- THB 60,000 ☐ 5. THB 60,001 – THB 75,000 ☐ 6. THB 75,001 – THB 90,000
☐ 7. More than THB 90,001

A 5 Where are you from? (Country)

A 6 Reasons for going to Buddhism and cultural attractions (there can be more than one answer)

- ☐ 1. Family vacation
- ☐ 2. Supporting the flow of nation's economic system
- ☐ 3. Tourist attractions
- ☐ 4. Interesting campaign activities
- ☐ 5. Was asked by friends or family members to plan/join the trip
- ☐ 6. Long vacation (to fulfill the gap in the long vacation)
- ☐ 7. To pay respect to the images of Buddha, to give alms or to do other religious activities
- ☐ 8. Is a part of the whole traveling plan(s)

A 7 In your opinion, what is the minimum holidays/day offs enough for a trip of Buddhism and cultural tourism in Thailand?

- ☐ 1. 1-2 days ☐ 2. 3-4 days ☐ 3. 5-7 days
- ☐ 4. At least a week

A 8 Have you ever been to any Buddhism and cultural attractions in ASEAN in the past three years? If yes please provide the name(s).

- 1).....
- 2).....
- 3).....
- 4).....
- 5).....

Part 2: Objective survey questions (B)

Issues	Scores				
	5	4	3	2	1
B 1 You always set one or more Buddhism and cultural attractions as destination(s) in every of your trips					
B 2 You do think that Buddhism and cultural attractions are important attractions of Thailand					
B 3 You do think that Buddhism and cultural attractions are important attractions of ASEAN					
B 4 You do think that Thailand's Buddhism and cultural attractions are physically and environmentally ready to be sub-region tourism destinations					

Issues	Scores				
	5	4	3	2	1
B 5 You do think that ASEAN's Buddhism and cultural attractions are physically and environmentally ready to be sub-region tourism destinations					
B 6 You do think that Thailand's Buddhism and cultural attractions are complete in term of knowledge					
B 7 You do think that ASEAN's Buddhism and cultural attractions are complete in term of knowledge					
B 8 You do think that Thailand's Buddhism and cultural attractions should implement individual development program in order to improve the quality of services					
B 9 You do think that ASEAN's Buddhism and cultural attractions should implement individual development program in order to improve the quality of services					
B 10 You see that it is necessary for Thailand's Buddhism and cultural attractions to develop and update their information regularly (Ex: historical facts, meaning of Buddha's images and arts)					
B 11 You see that it is necessary for ASEAN's Buddhism and cultural attractions to develop and update their information regularly (Ex: historical facts, meaning of Buddha's images and arts)					
B 12 You do think that the services of the officers at these Buddhism and cultural attractions are acceptable					
B 13 You do think that the souvenirs at the shop of each Thailand's Buddhism and cultural attraction are appropriate					
B 14 You do think that the souvenirs at the shop of each ASEAN's Buddhism and cultural attraction are appropriate					
B 15 You do think that the entrance fee of each Thailand's Buddhism and cultural attraction is proper and affordable					
B 16 You do think that the entrance fee of each ASEAN's Buddhism and cultural attraction is proper and affordable					
B 17 You do think that transportations to Thailand's Buddhism and cultural attractions are convenience					

Issues	Scores				
	5	4	3	2	1
B 18 You do think that transportations to ASEAN's Buddhism and cultural attractions are convenience					
B 19 You do think that the security policies of Thailand's Buddhism and cultural attractions are good enough to practically protect lives and assets of the tourists					
B 20 You do think that the security policies of ASEAN's Buddhism and cultural attractions are good enough to practically protect lives and assets of the tourists					
B 21 You do think that including business tourism plan for these Buddhism and cultural attractions will negatively affect their reputation					
B 22 You think that policies of the government are the most important factor for the development of Buddhism and cultural attractions					
B 23 You think that policies of the Sangha Supreme Council of Thailand are the most important factor for the development of Buddhism and cultural attractions					
B 24 You think that policies of the Tourism Authority of Thailand are the most important factor for the development of Buddhism and cultural attractions					
B 25 You think that policies of the Ministry of Tourism and Sports are the most important factor for the development of Buddhism and cultural attractions					
B 26 You do think that, with effective management policies, the rate of the entrance fee will affect the decisions of the tourists whether to visit the attractions or not					

Part 3 Additional suggestions on Buddhism and cultural tourism (C)

C 1 When asked about the Buddhism and cultural attractions in Thailand, what are the first three that you would think of?

- 1.....
- 2.....
- 3.....

C 2 When asked about the Buddhism and cultural attractions In ASEAN region, what are the first three that you would think of?

- 1.....
- 2.....
- 3.....

แนวคำถามการสัมภาษณ์เชิงลึกสำหรับตัวแทนหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน
โครงการวิเคราะห์นโยบายและยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม

1. แนวโน้มพฤติกรรมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในประเทศไทยและประชาคมอาเซียนเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

2. แนวโน้มของธุรกิจและการขยายตัวของความนิยมท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในประเทศไทยและประชาคมอาเซียนเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

3. ขณะนี้แนวโน้มของธุรกิจการท่องเที่ยวให้มีความสำคัญกับพฤติกรรมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในประเทศไทยและประชาคมอาเซียนมากน้อยแค่ไหน อย่างไร

.....

.....

.....

4. แหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ควรพัฒนารูปแบบ กิจกรรมและองค์ประกอบต่างๆ อย่างไร จึงจะสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้

.....

.....

.....

5. นโยบายและทิศทางของ (1) ภาครัฐ และ (2) ภาคเอกชน ในการพัฒนารูปแบบ กิจกรรม และ โปรโมต เทศกาลการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในปัจจุบันเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

6. หากจะผลักดันการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของไทยให้ก้าวไปสู่มาตรฐานสากล ควรพัฒนาอะไรบ้าง อย่างไร และ องค์กรใดควรเป็นผู้มีบทบาทสำคัญ

.....

.....

.....

7. ท่านวิเคราะห์ทิศทาง นโยบายและยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประเทศในกลุ่มประชาคมอาเซียนอย่างไร

.....

.....

.....

8. ท่านคิดว่ารูปแบบที่เหมาะสมของการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประเทศในกลุ่มประชาคมอาเซียนควรเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

9. ท่านคิดว่า ควรพัฒนาการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประเทศในกลุ่มประชาคมอาเซียน ในประเด็นอะไรบ้างและอย่างไร

.....

.....

.....

10. ท่านคิดว่า ที่ผ่านมาการพัฒนาการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประเทศในกลุ่มประชาคมอาเซียน มีปัญหาและควรมีแนวทางแก้ไขอย่างไร

.....

.....

.....

แนวคำถามการสนทนากลุ่มย่อย

สำหรับตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ นักวิชาการด้านการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา และตัวแทนภาคเอกชน
โครงการวิเคราะห์นโยบายและยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม

1. การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมควรพัฒนาศักยภาพด้านใดบ้าง ถึงจะมีส่วนสำคัญในการพัฒนาศักยภาพด้านการท่องเที่ยว และ ควรมีแนวทางดำเนินการอย่างไร
2. ในปัจจุบัน แนวโน้มของพฤติกรรมและความสนใจของนักท่องเที่ยวต่อการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในประเทศไทยและประชาคมอาเซียนเป็นอย่างไร
3. ศักยภาพและความโดดเด่นของการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประเทศไทยและประชาคมอาเซียนคืออะไร และ หน่วยงานใดควรมีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาดังกล่าว
4. ภาครัฐและภาคเอกชน มองเห็นโอกาสในการพัฒนาการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประเทศไทยและตลอดจนการเชื่อมโยงกับประชาคมอาเซียน อย่างไร และ จัดลำดับความสำคัญไว้ในการท่องเที่ยวรูปแบบใด
5. นโยบายที่เหมาะสมต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของไทย ให้เป็นศูนย์กลางของการพัฒนาการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมประชาคมอาเซียน ควรมีการดำเนินการเป็นขั้นตอนอย่างไร ใครควรเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องอย่างไร
6. แหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ที่จะสามารถเป็นต้นแบบของการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมคือที่ใด และ เพราะปัจจัยใดจึงมีความพร้อมเช่นนั้นได้
7. หากให้คาดการณ์ความเหมาะสมและการมุ่งเน้นการพัฒนาการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของไทยและประชาคมอาเซียน ควรมีรูปแบบและการดำเนินการอย่างไร

ภาคผนวก (ค)

บทความวิจัย

การวิเคราะห์นโยบายและยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา

และวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน

An analysis of policy and strategy of Buddhist and cultural tourism in ASEAN
community

สายชล ปัญญชิต¹

ภูเบศ วนิชชานนท์²

พระมหานันทภรณ์ ปิยภาณี³

พระศรีสมโพธิ ดร. (วรัญญู วรบุญ)⁴

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์นโยบายและยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน” เป็นการวิจัยที่มุ่งเน้นการวิเคราะห์พฤติกรรมการท่องเที่ยวและแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน โดยมีวัตถุประสงค์ของการศึกษา

¹ หัวหน้าสำนักงานประสานความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ

² รองหัวหน้าสำนักงานประสานความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ

³ อาจารย์ประจำวิทยาลัยพุทธศาสนานานาชาติ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

⁴ อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์

3 ประการคือ 1) เพื่อศึกษาพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน 2) เพื่อวิเคราะห์นโยบายและยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน และ 3) เพื่อเสนอรูปแบบและกระบวนการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน สำหรับกระบวนการศึกษาวิจัยเป็นการวิจัยเชิงผสมผสานที่มีกระบวนการเก็บข้อมูลทั้งการสำรวจ การวิจัยเชิงเอกสาร การสนทนากลุ่มย่อยและการสัมภาษณ์เชิงลึก จากกลุ่มตัวอย่างทั้งนักท่องเที่ยว ตัวแทนผู้บริหารหน่วยงานภาครัฐด้านการท่องเที่ยว มัคคุเทศก์และผู้บริหารสมาคมประกอบการด้านการท่องเที่ยว

ผลการศึกษาพบว่า ประการหนึ่ง รูปแบบพฤติกรรมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียนมีทั้งสิ้น 4 รูปแบบได้แก่ (1) พฤติกรรมการท่องเที่ยวตามความเชื่อและวัฒนธรรมท้องถิ่น (2) พฤติกรรมการท่องเที่ยวตามสมัยนิยม (3) พฤติกรรมการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้วัฒนธรรมต่างประเทศ และ (4) พฤติกรรมท่องเที่ยวแบบกลุ่มทัวร์ ประการที่สอง นโยบายการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน แบ่งการสนับสนุนนโยบายด้านการท่องเที่ยวออกเป็น 2 กลุ่ม กล่าวคือกลุ่มประเทศที่มีแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม รวมทั้งมีประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธจะมีนโยบายที่โดดเด่นกว่าในการส่งเสริมการท่องเที่ยวด้านพระพุทธศาสนาอย่างชัดเจน ได้แก่ ไทย กัมพูชา เมียนมาร์ ลาว เวียดนาม ขณะที่ประเทศอีกกลุ่มหนึ่งจะมุ่งเน้นการพัฒนาในมิติความโดดเด่นทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์เชิงคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวได้แก่ อินโดนีเซีย มาเลเซีย สิงคโปร์ บรูไน และฟิลิปปินส์ ทั้งนี้จุดแข็งของนโยบายการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียนคือการที่ประชาคมอาเซียนได้มีการดำเนินการพัฒนายุทธศาสตร์ความร่วมมือด้านการท่องเที่ยวร่วมกัน โดยหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ได้พัฒนาความร่วมมือที่เรียกว่า “แผนยุทธศาสตร์ท่องเที่ยวอาเซียน พ.ศ. 2554 – 2558” ส่งผลให้เกิดการวางแผนและส่งเสริมให้มีกิจกรรมการท่องเที่ยว ตลอดจนอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวที่ต้องการเดินทางท่องเที่ยวภายในประชาคมอาเซียนได้เป็นอย่างดี ขณะที่จุดอ่อนคือการที่ยังได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐของประเทศต่างๆ ของประชาคมอาเซียนให้เป็นนโยบายและยุทธศาสตร์ที่สำคัญที่มากนัก ประการที่สาม รูปแบบและกระบวนการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน มี 4 รูปแบบสำคัญได้แก่ (1) การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมให้เป็นมรดกโลกและเป้าหมายของนักเดินทางระดับนานาชาติ (2) การพัฒนาการเชื่อมต่อแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน (3) การสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมกับชุมชนท้องถิ่น

มุ่งเน้นการสร้างเครือข่ายด้านการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม และ (4) การพัฒนาข้อมูลสารสนเทศและการประชาสัมพันธ์

คำสำคัญ: การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม, ประชาคมอาเซียน

Abstract

The study of “The Analysis of Policies and Strategies of Buddhist and Cultural Tourism in ASEAN Community” aims to analyze tourist behavior and the paths of developing Buddhist and cultural attractions in ASEAN Community. The objectives of this study were: firstly, to study tourist behavior in Buddhist and cultural attractions of ASEAN community; secondly, to analyze policies and strategies of religious and cultural tourism in ASEAN Community; and thirdly, to suggest patterns and processes of development and management in Buddhist and cultural tourism of ASEAN Community. This research employs mixed methodology, which includes survey method, documentary research, focus group discussion and in-depth interview. The main samples were tourists, officers from government organizations, guides, and executives from Thai tourism associations.

The results of this study revealed that, first, there are 4 patterns of tourist behavior in Buddhist and cultural tourism of ASEAN Community as follows: 1) touring with one’s belief and local culture; 2) pop culture tour; 3) foreign culture learning tour; and 4) group tour. Second, the policies of Buddhist and cultural tourism in ASEAN Community are found to be separated into 2 categories: the countries with Buddhism as the main religion of the population, such as Thailand, Cambodia, Laos, Myanmar and Vietnam, are seen to clearly support the famous

attractions; and the countries promoting their own famous Buddhist and cultural attractions in culture distinction and historical values, such as Indonesia, Malaysia, Brunei, and the Philippines. In addition, the strength of Buddhist and cultural tourism of ASEAN Community policy is the development of cooperation in tourism strategies plan by the sectors related with tourism business, which is called The ASEAN Tourism Strategic Plan 2011-2015 (ATSP) promoting tourist activities as well as supporting the more convenient transportation among ASEAN countries. The weakness of Buddhist and cultural tourism of ASEAN Community, though, is seen in the insufficient endorsement from government to advance to main sector of tourism. Finally, 4 patterns and processes of development and management in Buddhist and cultural tourism of ASEAN Community are found as follows: 1) the development of Buddhist and culture attractions to become the world heritage and tourists international destinations; 2) the incensement of connections of Buddhist and cultural attractions of ASEAN Community; 3) the extension of participation networks of Buddhist and cultural attractions of ASEAN Community; and 4) the development of information and public relations.

Keywords: Buddhist and cultural tourism, ASEAN community

บทนำ

การที่ภาครัฐเห็นว่าประเทศไทยเป็นกลุ่มประเทศที่มีความพร้อมและเหมาะสม ในการเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวของภูมิภาคอาเซียนนั้น ได้ส่งผลด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและแหล่งท่องเที่ยวหลายประการ เช่น การสร้างยุทธศาสตร์ด้านส่งเสริมการท่องเที่ยวในมิติต่างๆ ให้เป็นกลไกสำคัญ โดยมุ่งหวังให้การท่องเที่ยวเป็นหนึ่งในอุตสาหกรรมบริการที่สามารถดึงดูดรายได้ให้กับประเทศไทยได้ เพราะการมีความพร้อมทั้งทางด้านอารยธรรม ประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรมและสิ่งสวยงามตามธรรมชาติเป็นปัจจัยส่งเสริมนั้น จึงสร้างโอกาสให้กับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในประเทศไทยเสมอมา อย่างไรก็ตามการเตรียมความพร้อมด้านทักษะการ

บริหารจัดการ ที่จะตามมาจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรมและเศรษฐกิจ ยังไม่ได้รับการส่งเสริม ศักยภาพมากนัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการบริหารจัดการการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา และวัฒนธรรมนั้น ยังมีความจำเป็นที่ต้องศึกษาและถอดองค์ความรู้ เพื่อยกระดับการพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการและนโยบายการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ให้มีความพร้อมต่อการรองรับการเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียนให้ได้

งานศึกษาที่อธิบายให้เห็นภาพของการสร้างศูนย์กลางและพัฒนานโยบายการท่องเที่ยวในระดับประเทศไทยไปสู่สากลนั้น ตัวอย่างจากการศึกษาของ Chon (2000) ใน “Tourism in Southeast Asia: A new Direction” และมิงสรร์ค ชาวสะอาด (2548) ใน “การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการที่ยั่งยืนในกลุ่มน้ำโขง” สรุปให้เห็นว่าทิศทางใหม่ของนโยบายการจัดการท่องเที่ยวในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นั้น เน้นไปที่การสร้างระบบการบริหารจัดการและการทำการตลาดด้านการท่องเที่ยวที่ครบวงจร การบริการและการจัดการท่องเที่ยวที่เป็นที่ยอมรับตามมาตรฐานสากล สำหรับการท่องเที่ยวในภูมิภาคกลุ่มน้ำโขงนั้นงานของ มิงขวัญ ชาวสะอาด ได้ชี้ให้เห็นถึงพัฒนาการของการท่องเที่ยวในอนุภูมิภาคนี้ โดยเจาะจงไปที่ประเทศไทย ลาวและกัมพูชา ซึ่งงานดังกล่าว ได้ชี้ให้เห็นถึงโอกาสในการเชื่อมระบบคมนาคมขนส่ง และการปรับภูมิทัศน์ของแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และประวัติศาสตร์ให้มีความโดดเด่นมากขึ้นเพื่อให้สามารถรองรับการเจริญเติบโตของตัวเลขนักท่องเที่ยวที่จะเพิ่มมากขึ้นในอนาคต

การสร้างความพร้อมด้านศักยภาพการบริหารจัดการให้กับบุคลากรและแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตลอดจนการผลักดันนโยบายการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นนั้น ยังไม่ได้รับความสนใจทั้งประเด็นการบริหารจัดการ การพัฒนาศักยภาพบุคลากร ตลอดจนการเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวเพื่อให้สะดวกแก่การบริการและการส่งเสริมให้เป็นอุตสาหกรรม การท่องเที่ยวเท่าที่ควร ซึ่งในบทความของพระมหาสุหิตย์ อาภากรโรและสายชล ปัญญชิต (2556) ที่ชื่อเรื่อง “รูปแบบของเครือข่ายการเรียนรู้ทางสังคมในการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา” ได้สะท้อนให้เห็นว่าแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมยังขาดความเข้าใจในมิติการบริหารจัดการการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับเอกลักษณ์ของตนเอง อีกทั้งการบูรณาการขององค์กรภาครัฐ หน่วยงานด้านการท่องเที่ยวและ คณะธุรกิจอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการ ก็เข้าไปมีบทบาทส่งเสริมการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางศาสนาได้อย่างจำกัด เพราะลักษณะเฉพาะทางการปกครองหรือข้อกฎหมายมีความละเอียดอ่อนมากกว่าแหล่งท่องเที่ยวโดยทั่วไป

ภายใต้การนำเสนอที่ผ่านมานั้น ผู้วิจัยพบว่าการวิเคราะห์นโยบายและยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน มีความสำคัญอย่างยิ่งในการผลักดันให้เกิดการขยายตลาดและการพัฒนาอย่างยั่งยืน สำหรับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในประเทศไทย เนื่องจากการส่งเสริมบทบาทดังกล่าว ถือเป็น ส่งเสริมที่สำคัญในการผลักดันให้ประเทศไทย สามารถเข้าใจพฤติกรรมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทย นอกจากนี้ยังสามารถวิเคราะห์แนวทางการดำเนินนโยบายและยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน ซึ่งจะช่วยให้วิเคราะห์ภาพรวมของแนวทางการสร้างข้อเสนอเพื่อส่งเสริมนโยบายและรูปแบบการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน ให้เหมาะสมและมีความสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมในประชาคมอาเซียนในปัจจุบันได้ดียิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน
2. เพื่อวิเคราะห์นโยบายและยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน
3. เพื่อเสนอรูปแบบและกระบวนการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยนี้ เป็นการศึกษาวิจัยแบบวิธีผสมผสาน โดยทำการเก็บข้อมูลทั้งในเชิงคุณภาพและปริมาณที่เชื่อมโยงความรู้ระหว่างพฤติกรรมนักท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน นโยบายและยุทธศาสตร์การจัดการท่องเที่ยวเข้าด้วยกัน โดยมีวิธีการศึกษาใน 4 ลักษณะ ได้แก่

1. การสำรวจพฤติกรรมการท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม เพื่อทราบถึงพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวและกระบวนส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกร่วมทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในกลุ่มประชาคมอาเซียน รวมทั้งแนวทางการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวที่เน้นการเสริมสร้างการเรียนรู้ตามแหล่งโบราณคดีทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม

2. การศึกษาภาคสนามจากการสัมภาษณ์และการประชุมกลุ่มย่อย (Focus group) ร่วมกับผู้บริหารผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว และองค์กรหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม เพื่อทราบถึงสถานการณ์การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในปัจจุบัน รวมถึงแนวทางการพัฒนาการจัดการแหล่งท่องเที่ยวลักษณะดังกล่าวในอนาคต

3. การศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary study) เพื่อค้นหาข้อมูลความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับนโยบายยุทธศาสตร์ และพฤติกรรมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน ตลอดจนกระบวนจัดการเพื่อการพัฒนาท่องเที่ยวในกลุ่มประเทศอาเซียนโดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม

4. จัดประชุมสัมมนาเชิงปฏิบัติการร่วมกับกลุ่มตัวแทน ผู้บริหารสำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ผู้บริหารกรมการท่องเที่ยว สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานพระพุทธศาสนาเจ้าของธุรกิจการท่องเที่ยว เพื่อจัดทำแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียนในอนาคต

วรรณกรรมปริทัศน์

การศึกษา มุ่งเน้นการทำความเข้าใจพฤติกรรมการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในประเทศไทยและประชาคมอาเซียน ตลอดจนนโยบายและยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของกลุ่มประเทศของประชาคมอาเซียน ซึ่งจะมีส่วนต่อการวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประเทศไทยและประชาคมอาเซียน

1. พฤติกรรมการท่องเที่ยว

ความหมายและรูปแบบของพฤติกรรมการท่องเที่ยว นั้นนักวิชาการด้านการท่องเที่ยวอธิบายและจำแนกไว้จำนวนมาก โดยแต่ละความหมายมีจุดมุ่งเน้นและการพยายามอธิบายปรากฏการณ์การท่องเที่ยวที่แตกต่างกันไป เริ่มต้นจากการศึกษาของโสภารัตน ตรีสุวรรณ์ และคณะ (2554) ได้ให้ความหมายของพฤติกรรมการท่องเที่ยวว่าหมายถึง พฤติกรรมการตัดสินใจและการกระทำของนักท่องเที่ยว ที่เกี่ยวข้องกับการซื้อหรือการใช้บริการจากการท่องเที่ยวตามแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ เพื่อตอบสนองในความต้องการและความพึงพอใจของตนเอง ซึ่งพฤติกรรมการตัดสินใจและการกระทำดังกล่าว ทำให้สามารถจำแนกนักท่องเที่ยวได้ออกเป็นหลายประเภทตามเหตุจูงใจที่หลากหลาย

ขณะที่ เลิศพร ภาระสกุล (2555) ได้อ้างถึงงานที่ชื่อว่า “Toward a sociology of international tourism” ของ Cohen (1972) นักสังคมวิทยาการท่องเที่ยว ซึ่งได้นิยามความหมายของการพฤติกรรมการท่องเที่ยวผ่านการตัดสินใจเพื่อท่องเที่ยวและการเรียนรู้หรือประสบการณ์ที่ต้องการเรียนรู้จากการท่องเที่ยวไว้ว่า ประการที่หนึ่งการจำแนกพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวตามลักษณะการเดินทาง การเลือกแหล่งท่องเที่ยว และที่พักเป็นเกณฑ์ โดยแบ่งออกเป็น 4 ประเภทคือ นักท่องเที่ยวแบบมหาชนที่เป็นระบบ นักท่องเที่ยวแบบมหาชนที่เดินทางตามลำพัง นักท่องเที่ยวประเภทนักสำรวจ และนักท่องเที่ยวประเภทท่องเที่ยวแบบล่องลอย และความหมายที่สองที่ Cohen ได้อธิบายไว้คือ นักท่องเที่ยวจะมีพฤติกรรมการท่องเที่ยวตามการเรียนรู้ที่นักท่องเที่ยวต้องการ ตั้งแต่กลุ่มที่มีพฤติกรรมการท่องเที่ยวที่เน้นไปเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ และกลุ่มที่มีพฤติกรรมการท่องเที่ยวที่เน้นเพื่อในระดับเรียนวัฒนธรรม ค่านิยมและประสบการณ์จากคนในท้องถิ่น

แม้ว่าจะมีความพยายามอธิบายพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว ในมิติที่แตกต่างกันออกไป แต่การที่สังคมไม่ได้หยุดนิ่งและวิทยาการ ตลอดจนเทคโนโลยีมีความเจริญก้าวหน้ามากขึ้น วัฒนธรรมการท่องเที่ยวเองก็ได้รับอิทธิพลของการพัฒนาทางวิทยาการเช่นเดียวกัน ดังนั้นการอธิบายความหมายของพฤติกรรมการท่องเที่ยว ด้วยการใช้เกณฑ์ทางสังคมและจิตวิทยาการท่องเที่ยวมาอธิบาย อาจไม่สามารถครอบคลุมและครบถ้วนเมื่อยุคสมัยเปลี่ยนแปลงไป สอดคล้องกับมุมมองของ เลิศพร ภาระสกุล (2555) ที่สรุปความหมายของพฤติกรรมการท่องเที่ยวว่า พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวไม่ได้มีความหมายและรูปแบบที่มั่นคง

ตลอดเวลา เพราะในความเป็นจริงแล้วมีการเปลี่ยนแปลงไปตามวงจรชีวิตของนักท่องเที่ยว และพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวแต่ละคนยังขึ้นอยู่กับปัจจัยกำหนดตัวอื่นๆ เช่น สภาพทางการเงิน สุขภาพ ภาระหน้าที่การงาน ระดับ

การศึกษา การพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของแต่ละประเทศ ซึ่งทำให้พฤติกรรมนักท่องเที่ยวมีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยของสังคม ตลอดจนวัฒนธรรมความเจริญก้าวหน้าที่เคลื่อนที่ไปตามกาลเวลา

2. การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน

การท่องเที่ยวในมิติของการพัฒนาทางเศรษฐกิจ จะเห็นได้ว่าการปรับตัวโดยการนำการตลาดและเทคโนโลยีที่ทันสมัย มาปรับใช้เป็นเครื่องมือของยุคสมัยใหม่เพื่อใช้กับการท่องเที่ยวในปัจจุบันมากขึ้น การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมก็เช่นกัน วัด โบราณสถาน เส้นทางแสวงบุญ สถานที่ศักดิ์สิทธิ์ และพลั้ดิงดุคของอภิปรัชญาถูกใช้อย่างเห็นได้ชัดในการทำการตลาดดึงดูดนักท่องเที่ยว เช่น สื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ กิจกรรมการทำบุญตามเส้นทางศรัทธาหรือการวิปัสสนากัมมัฏฐาน เป็นต้น ความก้าวหน้าของวิทยาการและอินเทอร์เน็ตนำไปสู่การเพิ่มจำนวนอย่างรวดเร็วของหนังสือแนะนำการท่องเที่ยวและเว็บไซต์โฆษณา เพื่อนำนักท่องเที่ยวไปยังสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ในหลายปีที่ผ่านมา บางคนอาจกล่าวว่าลักษณะหลักของสังคมร่วมสมัย คือ การดำเนินชีวิตประจำวันในโลกที่กำลังหดเล็กลง ในแง่ของการเดินทางซึ่งเป็นผลมาจากความเจริญก้าวหน้าในวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีซึ่งได้เปลี่ยนแปลงทุกสิ่งอย่าง ยกตัวอย่างเช่น ทำให้อุปสรรคในด้านของเวลาและระยะทางไม่เพียงแต่ลดลง แต่ยังสามารถมีคุณภาพที่ดีขึ้น เช่น การเดินทางด้วยเครื่องบินที่มีความสะดวกสบายและสามารถย่นระยะเวลาในการเข้าถึงจุดหมายปลายทางของนักท่องเที่ยวได้เมื่อเทียบกับในสมัยโบราณที่ต้องเดินทางด้วยเท้า ชีม้า หรือนั่งเรือซึ่งใช้เวลานานในการเดินทาง ความศรัทธาในศาสนากระตุ้นให้การท่องเที่ยวเชิงศาสนาได้เติบโตขึ้นมากอย่างเห็นได้ชัดในยุคสมัยใหม่ (Loyd 1998)

ในด้านของวัฒนธรรม การท่องเที่ยวสามารถช่วยฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่น (McKean 1989) และรักษาวัฒนธรรมท้องถิ่น (Geriya, 2003; Kahn, 1997; King, 1993; Putra and Hitchcock, 2005). โดยในวัฒนธรรมท้องถิ่นกำลังจะเลือนหายไปจากชุมชนท้องถิ่น เช่น การแต่งกาย อาหารพื้นบ้าน การละเล่นพื้นบ้าน วัฒนธรรมดั้งเดิมกำลังจะถูกวัฒนธรรมสากลกลืนกลาย โดยเยาวชนส่วนมากมักไม่ได้รับการปลูกฝังให้อนุรักษ์สิ่งที่บรรพบุรุษหวงแหนแต่กลับให้ความนิยมตามกระแสตะวันตก ในขณะที่ชาวต่างชาติได้ให้ความสนใจกับวัฒนธรรมพื้นบ้านและชื่นชมในความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน ซึ่งสิ่งนี้ทำให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องหันมารักษาเอกลักษณ์เหล่านี้เพื่อเป็นจุดขายของการท่องเที่ยวนั้นๆ ในทางกลับกันแม้การท่องเที่ยวเชิงศาสนาจะสร้างผลกระทบหลักทางบวกในเศรษฐกิจ แต่ก็สามารถส่งผลกระทบทางด้านลบในหลายแง่ เช่น ผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ชายฝั่งที่ได้รับความเสียหายเพราะไม่ได้รับการจัดการสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม (Parnwell, 1993) หรือ การลดความสำคัญของความชนพื้นเมือง และการหายไปของความเข้าใจด้านวัฒนธรรม และการบริหารจัดการวัฒนธรรม

ในส่วนของประเทศไทยพบว่า ในเป้าหมายยังไม่ได้ระบุอย่างชัดเจนว่าต้องการพัฒนาประเทศให้เป็น ศูนย์กลางการท่องเที่ยวแบบใดหรือไม่ เพียงระบุว่าต้องการเพิ่มรายได้จากการท่องเที่ยวเท่านั้น ความไม่ชัดเจนนี้จะส่งผลในการกำหนดนโยบาย และยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยวต่อไป ในด้านของทรัพยากรธรรมชาติซึ่งเป็น ปัจจัยหนึ่งในการดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาท่องเที่ยว โดยการปิดประเทศของพม่าก็ได้สร้างความได้เปรียบ ความโดดเด่นในเรื่องทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ ทั้งป่าไม้ พลังงาน (ก๊าซธรรมชาติ) และแร่ธาตุต่างๆ โดยเฉพาะอัญมณี ตลอดจนทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวที่หลากหลาย สวยงาม ยังมีความสดใหม่และมีความเป็นธรรมชาติอยู่มากในสายตาของนักท่องเที่ยวทั่วโลก รวมทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในเชิงพุทธศาสนาโดยมีวัดวาอารามที่มีความเก่าแก่และยิ่งใหญ่

การกำหนดสถานที่ท่องเที่ยวของประเทศไทย ถูกกำหนดและแบ่งออกเป็นหลายรูปแบบซึ่งในบางรูปแบบ อาจไม่สอดคล้องกับศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว และไม่ได้มุ่งเน้นการท่องเที่ยวตามศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว แต่กลับพยายามขยายอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวออกไปในทุกรูปแบบ ทั้งที่จะเห็นได้ว่าศักยภาพและความพร้อมรองรับด้านการท่องเที่ยวของประเทศไทย ได้รับการยอมรับในด้านการท่องเที่ยวหลายประการ อาทิ การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ การท่องเที่ยวทางการแพทย์ อาหาร งานเทศกาล นิทรรศการ กีฬา และการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ประเภทต่างๆ อย่างไรก็ตามการท่องเที่ยวหลายรูปแบบ ไม่สอดคล้องกับศักยภาพที่หน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนมีความพร้อม แต่กลับได้รับการสนับสนุนและนำเสนอเป็นแหล่งท่องเที่ยวใหม่ๆ แทนแหล่งท่องเที่ยวรูปแบบเดิม และพบว่าแหล่งท่องเที่ยวหลายแห่งไม่ประสบความสำเร็จ ส่งผลให้เป็นปัญหาด้านความยั่งยืนของแหล่งท่องเที่ยว เช่น โครงการจัดการท่องเที่ยวระดับ E ซึ่งจากการพิจารณาของ World Economic Forum นั้นประเทศไทยก็อยู่ในอันดับท้ายๆ ในประเด็นด้านความยั่งยืน

นอกจากนี้จากการวิเคราะห์นโยบายการท่องเที่ยวของประเทศไทยเพื่อรองรับประชาคมอาเซียน ยังพบว่า แผนกลยุทธ์ในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของประเทศไทย และแผนกลยุทธ์การท่องเที่ยวของอาเซียน (ATSP) ยังมีช่องว่างของนโยบายคือ กลยุทธ์การท่องเที่ยวของอาเซียนมุ่งเน้นการสร้างแพ็คเกจการท่องเที่ยวใน 4 รูปแบบ คือ การท่องเที่ยวทางธรรมชาติ การท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ การท่องเที่ยวเชิงวิถีชุมชน และการท่องเที่ยวทางน้ำ และการล่องเรือ แต่จากแผนพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศไทยยังไม่มีแนวทางในการส่งเสริมการท่องเที่ยว การสร้างความร่วมมือในการจัดทำแพ็คเกจการท่องเที่ยวเชื่อมโยงกันระหว่างประเทศสมาชิกอื่นในอาเซียนอย่างเป็นรูปธรรม ทั้งนี้อาจจำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนแผนพัฒนาการท่องเที่ยวฉบับปัจจุบัน โดยเพิ่มเติมในประเด็นการสร้าง

ความร่วมมือระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียน เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์อาเซียนที่ต้องการให้นักท่องเที่ยวเดินทางท่องเที่ยวมากกว่า 1 ประเทศในการท่องเที่ยวในแต่ละครั้ง

ประเด็นที่น่าสนใจหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้ความสนใจคือ การพัฒนาจุดเด่นของการท่องเที่ยวเชิงที่มีความเป็นเอกลักษณ์ของประเทศไทย สิ่งแรกคือ พุทธศาสนาซึ่งเป็นศาสนาประจำชาติไทย ดังนั้นในสายตาคนทั่วโลกประเทศไทยจึงถูกมองว่าได้ว่า “เป็นสถานที่ที่มีความสวยงามที่หนึ่ง” (Morris 1997:60) พวกเขาได้เน้นถึงความงดงามเฉพาะตัวของวัดวาอาราม พิธีกรรม แต่ไม่ได้เน้นในอำนาจของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ในบริบททางศาสนาของประเทศไทยมักจะถูกมองว่าเป็นศูนย์รวมของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ แต่ไม่ใช่ในแง่ของเวทย์มนต์ อีกจุดเด่นหนึ่งของประเทศไทย คือ ลักษณะเด่นของคนไทยในการต้อนรับนักท่องเที่ยว โดยให้ความใกล้ชิดเสมือนเป็น “แขกของครอบครัว” ในวรรณกรรมหรือหนังสือคู่มือท่องเที่ยวเมืองไทยได้ถูกเผยแพร่โดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และรัฐบาลต่างๆจะเน้นย้ำถึงความอบอุ่นอารีย์และมีน้ำใจของคนไทย ผู้มีจุดเด่นในการดูแลและช่วยเหลือแขกที่มาเข้าพักเป็นอย่างดี “สยามเมืองยิ้ม” หรือ “Land of smile” นับว่าเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของคนไทยในการบริการนักท่องเที่ยวทุกระดับเพื่อความประทับใจของนักท่องเที่ยว

ในประเด็นของความร่วมมือระหว่างประเทศซึ่งสามารถช่วยกันส่งเสริมปลายทางสถานที่ท่องเที่ยวให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ความร่วมมือนี้จะสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวในจำนวนที่เพิ่มมากขึ้น โดยที่สามารถเชื่อมต่อกับจุดหมายปลายทางที่หลากหลายยิ่งขึ้นในประเทศที่ใกล้เคียง และยังสามารถใช้โครงสร้างพื้นฐานร่วมกัน เช่น สนามบิน ถนน และทางด่วน นอกจากนี้ยังแก้ปัญหาความแออัดของนักท่องเที่ยวในพื้นที่หนึ่ง ด้วยการกระจายนักท่องเที่ยวไปยังอีกพื้นที่การท่องเที่ยวหนึ่ง เพื่อหลีกเลี่ยงความแออัดและยังได้กระจายผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจอย่างทั่วถึง ดังนั้นลักษณะเฉพาะตามที่กล่าวมาของการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน จึงมีความน่าสนใจและกำลังได้รับความนิยมในหมู่นักท่องเที่ยว โดยในประเทศไทยมีความพร้อมและความอุดมสมบูรณ์ในด้านทรัพยากรทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรม ในทางกลับกันก็ยังมีข้อด้อยที่ต้องพัฒนาในหลายประการซึ่งทางภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำไปพิจารณาเพื่อปรับใช้กับแผนการท่องเที่ยวร่วมสมัยให้ตรงกับความต้องการของนักท่องเที่ยวมากขึ้น ในขณะที่ลดผลกระทบในด้านลบต่อ สิ่งแวดล้อม ชุมชน วัฒนธรรมไทย

3. นโยบายการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน

การจัดทำแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวอาเซียน (ASEAN Tourism Strategic Plan –ATSP) ในการประชุมครั้งที่ 9 ณ กรุงพนมเปญ ประเทศกัมพูชา เมื่อ พ.ศ.2552 คณะทำงานพิเศษเพื่อการรวมตัวด้านการท่องเที่ยวอาเซียน (Special Working Group on ASEAN Tourism Integration) มีมติเห็นชอบให้จัดทำแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวอาเซียน (ASEAN Tourism Strategic Plan –ATSP) เพื่อสนับสนุนเป้าหมายของประชาคมอาเซียนในปี พ.ศ.2558 แผนที่มีความสำคัญและมีส่วนเกี่ยวข้องกับการกำหนดทิศทางการท่องเที่ยวอาเซียน ได้แก่ แผนแม่บทความเชื่อมโยงของอาเซียน (Master Plan for ASEAN Connectivity) และแผนยุทธศาสตร์ด้านการคมนาคมของอาเซียน (Transportation Strategic Plan) แผน ATSP เป็นแผนที่มีชีวิต คือ มีความยืดหยุ่นสามารถปรับได้ตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนไป หรืออาจจะมีปัจจัยอื่นที่กระทบ อาทิ ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมือง รวมถึงภัยธรรมชาติ และภัยจากมนุษย์ ที่จะส่งผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวทั้งในระดับประเทศและระดับภูมิภาค มาตรฐานการท่องเที่ยวอาเซียน 6 สาขา ได้แก่ โฮมสเตย์ โรงแรม สีเขียว บริการอาหารและเครื่องดื่ม ห้องน้ำสาธารณะ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงมรดก ให้แต่ละประเทศสมาชิกเสนอรายชื่อโฮมสเตย์และโรงแรมสีเขียวเพื่อเข้ารับการรับรองมาตรฐาน แต่ขณะนี้ยังไม่มีกำหนดมาตรฐานและตัวชี้วัดที่สามารถวัดได้ในแต่ละสาขา โดยตัวชี้วัดนี้จะต้องได้รับการยอมรับจากประเทศสมาชิก และต้องมีการประเมินตามตัวชี้วัดและรายงานผลที่โปร่งใส การเสนอชื่อก็เป็นเพียงการสร้างเชื่อมั่นถึงคุณภาพที่เท่าเทียมกันเมื่อเทียบระหว่างประเทศ

บทสรุป การจัดทำแผนยุทธศาสตร์ที่ครอบคลุมประเด็นและโอกาสที่หลากหลายเป็นงานสำคัญ เพราะนอกจากจะเป็นการวางแนวทางการทำงานของ ASEAN NTOs ต่อไปในอนาคตแล้ว ยังส่งผลกระทบทางอ้อมต่อประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนด้วย เนื่องจากการท่องเที่ยวเป็นภาคอุตสาหกรรมบริการที่มีความสำคัญต่อเศรษฐกิจ สังคมโดยรวมของภูมิภาค

ผลการศึกษา

1. รูปแบบพฤติกรรมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม แบ่งออกเป็น 4 รูปแบบได้ดังนี้

(1) พฤติกรรมการท่องเที่ยวตามความเชื่อและวัฒนธรรมท้องถิ่น เป็นรูปแบบพฤติกรรมการท่องเที่ยวที่เกิดจากกลุ่มคนที่ประชาชนในท้องถิ่นรวมตัวสร้างความศรัทธา การเข้าสักการบูชาหรือเรียนรู้ในแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม จนสามารถผลักดันให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงประจำท้องถิ่น

(2) พฤติกรรมการท่องเที่ยวตามสมัยนิยม เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ต้องการแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณค่าทางวัฒนธรรม วิถีชีวิตและคงไว้ซึ่งศรัทธาบางประการที่ตรงกับความชื่นชอบของนักท่องเที่ยว สังคมปัจจุบันพยายามนิยามรูปแบบพฤติกรรมการท่องเที่ยวตามสมัยนิยมให้มีชื่อที่แตกต่างกันออกไป เช่น กลุ่มนักท่องเที่ยวแนว “Hipster” “Slow life” เป็นต้น

(3) พฤติกรรมการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้วัฒนธรรมต่างประเทศ เป็นลักษณะการท่องเที่ยวที่เกิดจากการที่อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและการพักผ่อนหย่อนใจ (Leisure) เป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตของคนในสังคมปัจจุบัน ส่งผลให้เกิดการขยายตัวด้านการบริการและธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก

(4) พฤติกรรมการท่องเที่ยวแบบกลุ่มทัวร์ เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับนักท่องเที่ยวตลาดใหม่ๆ หรือกลุ่มคนที่ออกเดินทางท่องเที่ยวเป็นครั้งแรก

2. ผลการศึกษาด้านการวิเคราะห์นโยบายและยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน

(1) นโยบายและยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน มีจุดแข็ง คือการที่ประชาคมอาเซียนได้มีการดำเนินการพัฒนายุทธศาสตร์ความร่วมมือด้านการท่องเที่ยวร่วมกัน เรียกว่า “แผนยุทธศาสตร์ท่องเที่ยวอาเซียน พ.ศ. 2554 –2558 หรือ ASEAN Tourism Strategic Plan – ATSP” ส่งผลให้เกิดการวางแผนและส่งเสริมให้มีกิจกรรมการท่องเที่ยว ตลอดจนอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวที่ต้องการเดินทางท่องเที่ยวภายในประชาคมอาเซียน สามารถเดินทางถึงกันได้สะดวกยิ่งขึ้น นอกจากนี้การบรรจุให้การพัฒนาสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานและการคมนาคมอยู่ในแผนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติในประเทศต่างๆ ประชาคมอาเซียน

(2) นโยบายและยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน มีแนวทางที่เป็นโอกาสในการส่งเสริมการพัฒนาการท่องเที่ยวในมิตินี้ คือการที่นโยบายและยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน มีการส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลายประเภท

(3) นโยบายและยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียนมีจุดอ่อน คือยังได้รับการให้ความสำคัญจากหน่วยงานภาครัฐของประเทศของประชาคมอาเซียนให้เป็นนโยบายและยุทธศาสตร์ที่สำคัญที่ภาครัฐสนใจส่งเสริมด้านการท่องเที่ยว รวมทั้งการยกระดับความปลอดภัยและกระบวนการอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวอย่างครอบคลุมพื้นที่การท่องเที่ยว

(4) นโยบายและยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียนมีอุปสรรค คือการที่นโยบายและยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน ขาดความต่อเนื่องในการดำเนินการเนื่องจากปัญหาทางการเมือง ขาดการให้ความสำคัญต่อการพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยว โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาภาษา คุณภาพการบริการ การเอาใจใส่ต่อนักท่องเที่ยว นอกจากนี้การพัฒนาให้มีมัคคุเทศก์ที่มีความเชี่ยวชาญเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ คุณค่าของพุทธศิลป์และหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ยังถือเป็นอีกหนึ่งความท้าทายในอนาคตสำหรับผู้กำหนดนโยบายการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมอีกด้วย

3. ผลการศึกษาด้านรูปแบบและกระบวนการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน

(1) การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมให้เป็นมรดกโลกและเป้าหมายของนักเดินทางระดับนานาชาติ มุ่งเน้นการให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับด้านการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของไทย อาทิ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สมาคมอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ตลอดจนมหาเถรสมาคม พัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกและพื้นที่การเรียนรู้ในลักษณะพิพิธภัณฑ์และศูนย์การเรียนรู้ประจำวัด ให้มีความพร้อมต่อการรองรับนักท่องเที่ยวระดับนานาชาติ

(2) การพัฒนาการเชื่อมต่อแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน มุ่งเน้นการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ให้ค้ำถึงถึงบทบาทและ

ผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นกับสังคมไทย โดยมีขั้นตอนของการดำเนินงานคือประการที่หนึ่งพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือเพื่อการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในประเทศไทย ทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับมหานครและระดับภูมิภาค ความร่วมมือในการพัฒนาเส้นทางการคมนาคมเพื่อการรองรับการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมร่วมกัน การพัฒนาการให้บริการทั้งคุณภาพของการบริการ ความตรงเวลาของระยะเวลาการบริการ ความพร้อมของบุคลากร ตลอดจนสถานที่ของจุดเชื่อมต่อการขนส่งต่างๆ

(3) การสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมกับชุมชนท้องถิ่น มุ่งเน้นการสร้างเครือข่ายด้านการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ขั้นตอนที่หนึ่งระดมเครือข่ายด้านการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในพื้นที่ ขั้นตอนที่สองคือการพัฒนากิจกรรมและสินค้าที่มีเอกลักษณ์เฉพาะของท้องถิ่นขึ้น ขั้นตอนที่สามคือการพัฒนาการบริการนั้นถือ และขั้นตอนที่สี่คือการดึงดูดให้เครือข่ายภาคเอกชนภายในเข้ามาลงทุนเพื่อสร้างแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมให้มีความยั่งยืนร่วมกัน

(4) การพัฒนาข้อมูลสารสนเทศและการประชาสัมพันธ์ มุ่งเน้นการให้ความสำคัญต่อการพัฒนาข้อมูลสารสนเทศและการประชาสัมพันธ์ข่าวสารของแหล่งท่องเที่ยว อาทิ การพัฒนาเว็บไซต์เพื่อการอธิบายแนวทางการท่องเที่ยว ช่วงเวลาที่เหมาะสม การเดินทางและสถานที่พัก ตลอดจนข้อมูลความโดดเด่นของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม พัฒนาการให้บริการที่ครอบคลุมภาษาของกลุ่มเป้าหมายที่เข้ามาแหล่งท่องเที่ยวด้วย

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาวิจัย

(1) ควรมีการสนับสนุนให้เกิดการศึกษาวิจัย เกี่ยวกับการพัฒนาและการจัดการเพื่อการยกระดับแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของไทยสู่การเป็นมรดกโลก เพื่อส่งเสริมให้เกิดการอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมใหม่ๆ ในการดึงดูดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและการเรียนรู้

(2) ควรมีการสนับสนุนให้เกิดการศึกษาวิจัย เกี่ยวกับการจัดการความรู้และการพัฒนาด้านแบบของการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของไทยในมิติของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

(3) ควรมีการสนับสนุนการวิจัยการท่องเที่ยวเชิงเปรียบเทียบ เกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของไทยและของประชาคมอาเซียน ควรมีรูปแบบที่จะเป็นมาตรฐานในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมอย่างไร

(4) ควรสนับสนุนให้เกิดการวิจัยเพื่อการสำรวจและแบ่งกลุ่มแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของไทยว่าอยู่ในกลุ่มที่เหมาะสมต่อการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวระดับนานาชาติ แหล่งท่องเที่ยวระดับชาติหรือแหล่งท่องเที่ยวระดับท้องถิ่น เพื่อให้สามารถกำหนดนโยบายในการพัฒนาได้อย่างเหมาะสม

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนา นโยบาย

(1) กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาและสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ควรบูรณาการการพัฒนานโยบายและยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม เพื่อให้สามารถกำหนดแนวทางการพัฒนาที่เหมาะสมในการแบ่งกลุ่มแหล่งท่องเที่ยวระดับนานาชาติ แหล่งท่องเที่ยวระดับชาติและแหล่งท่องเที่ยวระดับท้องถิ่น

(2) กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา สำนักงานเจ้าคณะภาคและสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ควรจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการเพื่อทำความเข้าใจนโยบาย ยุทธศาสตร์และแนวทางการปฏิบัติเพื่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน

(3) กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ควรส่งเสริมให้สำนักงานเจ้าคณะภาค สำนักงานเจ้าคณะจังหวัดจัดทำนโยบายการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในพื้นที่ ให้มีความสอดคล้องกับหลักการพัฒนาพื้นที่ทางกายภาพ บุคลากรและการบริการที่เหมาะสมต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว

เอกสารอ้างอิง

กองบรรณาธิการสำนักพิมพ์อิติตา. (2556). **คู่มือนักเดินทางอินโดนีเซีย**. กรุงเทพฯ : อิติตา.

กรมหมื่นพิทยาลาภฤติยากร. (2502). **พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกทรงฟื้นฟูวัฒนธรรม**. พระนคร: โรงพิมพ์กัณฑ์ประดิษฐ์.

คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ. (2554). **แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ (2555 - 2559)**. กรุงเทพฯ: กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.

จิรา จงกล. (2532). **พิพิธภัณฑสถานวิทยา**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.

เชษฐ ติงสฺยชลิ. (2551). **ประวัติศาสตร์ในศิลปะอินเดียและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้**. กรุงเทพฯ: คณะโบราณคดี กรมศิลปากร.

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2548). **อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท เพลส แอนด์ ดีไซน์ จำกัด.

เลิศพร ภาระสกุล. (2555). **พฤติกรรมนักท่องเที่ยว**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พระเทพมหาเจติยาจารย์ (ชัยวัฒน์ ปญฺญาสิริ). (2556). **ประวัติวัดในจังหวัดนครปฐม**. นครปฐม: คณะสงฆ์ จังหวัด วัดพระปฐมเจดีย์.

พระเทพวราจารย์ กิตติสาโร (แบน กิตติสาโร). (2535). **ประวัติวัด และโบราณสถาน**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์บริษัท ทรงสิทธิ์วรรณ จำกัด.

พระมหาสุทิตย์ อาภากร. (2554). **รูปแบบและเครือข่ายการเรียนรู้ของแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัดในประเทศไทย**. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาท่องเที่ยวไทยและสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

พระมหาสุทิตย์ อาภากร และคณะ. (2556). **การพัฒนารูปแบบและกระบวนการจัดการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในประเทศไทย**. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาสุทิตย์ อาภากรโ และสายชล ปัญญชิต. (2556). รูปแบบของเครือข่ายการเรียนรู้ทางสังคมในการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา. วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. 16(1): 115-127.

มิ่งสรรพ ขาวสอาด. (2548). การพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเชิงบูรณาการที่ยั่งยืนในภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง. เชียงใหม่ : สถาบันวิจัยสังคม.

พงษ์สวัสดิ์ สวัสดิวัฒน์และแก้วตา โรหิตร์ตนะ. (2557). อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวอาเซียนและแนวคิดระบบข้อมูลในโซ่อุปทาน. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี. (2554). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (2555 - 2559). กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี.

สำนักงานเลขาธิการนายกรัฐมนตรี. (2557). คำแถลงนโยบายของรัฐบาล. กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.

โสภารวรรณ ตรีสุวรรณ และคณะ. (2554). พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวในแหล่งมรดกโลก: กรณีศึกษา อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาและอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย-ศรีสัชนาลัย-กำแพงเพชร. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.

องค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ. (2552). อนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองมรดกโลกทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติ. กรุงเทพฯ: สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.

Bennett, Jonathan. (2009). The development of private tourism business activity in the transitional Vietnamese economy, in Michael Hitchcock, Victor T. King and Michael Parnwell .Tourism in Southeast Asia: Challengers and new directions. Denmark: NIOAS Press.

Cohen, E. (1972). Toward a Sociology of International Tourism , Political Economics. 39(1): 164-182.

- Cohen, E. (2008). **Explorations in Thai tourism**. United Kingdom: Emerald.
- Dietvorst, A. (1995). Tourist behavior and the importance of time-space analysis. In G.J. Ashworth and A.G.J. Dietvorst (eds. **Tourism and Spatial Transformation: Implications for Policy and Planning**. Wallingford: CAB International.
- MacCannell, D. (1976). **The Tourism: a New Theory of the Leisure Class**. London: Macmillan.
- Marzuki, A. (2010). **Tourism Development in Malaysia. A Review on Federal Government Policies**. Theoretical and Empirical Researches in Urban Management. 8(17): 85-97.
- Mill, R.C. (1990). **Tourism: The International Business**. Newjericy: Prentice-Hall Inc.
- Parnwell, M. (2001). 'Environmental issues and tourism in Thailand', in M.Hitchcock, V.king, and M.Parnwell (eds). **Tourism in South-East Asia**. London and New York: Routledge, 1993.
- Saichol Panyachit, Phramaha Serichon Narissaro, Phoobade Wanitchanon. (2015). **Buddhist Tourism Management in Thailand**. International Symposium on Social Sciences and Management (ISSSM) February 4-5, 2015. International Cinferece on Education, Psychology and Society (ICEEPS). Tokyo, Japan. pp. 242-251.
- Timothy D. J. and Olsen D. H. (2006). **Tourism, religion & spiritual journeys**. Great Britain: Antony Rowe Ltd.
- Timothy, D. J. and Nyaupane, G. P. (2009). **Cultural Heritage and Tourism in The Developing World: A Regional Perspective**. New York: Routledge.
- Viorica, A. M., & Sorin, C. (2010). Forecasting in tourism—an important component of the planning process. In **Romanian Economic and Business Review**. 5(1): 182-187.

ภาคผนวก (ง)

แบบสรุปปิดโครงการวิจัย (จัดทำแยกต่างหากจากรายงานฉบับสมบูรณ์)

สัญญาเลขที่ RDG5850051 ชื่อโครงการ การวิเคราะห์นโยบายและยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของ
ประชาคมอาเซียน หัวหน้าโครงการ นายสายชล ปัญญชิต หน่วยงาน สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
โทรศัพท์ 081-849-5797 อีเมล yo4332@gmail.com
สถานะผลงาน ☐ ปกปิด ☒ ไม่ปกปิด

ความสำคัญ / ความเป็นมา

ปัจจุบันประเทศไทยจัดเป็นประเทศที่มีความพร้อมและเหมาะสม ในการเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวของภูมิภาคอาเซียน ส่งผลให้เกิดการพัฒนาด้านเศรษฐกิจและแหล่งท่องเที่ยวหลายประการ อาทิ การสร้างยุทธศาสตร์ด้านส่งเสริมการท่องเที่ยวในมิติต่างๆ ให้เป็นกลไกสำคัญ โดยมุ่งหวังให้การท่องเที่ยวเป็นหนึ่งในอุตสาหกรรมบริการที่สามารถดึงดูดรายได้ให้กับประเทศไทยได้ เพราะการมีความพร้อมทั้งทางด้านอารยธรรม ประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรมและสิ่งสวยงามตามธรรมชาติเป็นปัจจัยส่งเสริมนั้น จึงสร้างโอกาสให้กับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในประเทศไทยเสมอมา อย่างไรก็ตามการเตรียมความพร้อมด้านทักษะการบริหารจัดการ ที่จะตามมาจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรมและเศรษฐกิจ ยังไม่ได้รับการส่งเสริมศักยภาพมากนัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการบริหารจัดการ การท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมนั้น ยังมีความจำเป็นที่ต้องศึกษาและถอดองค์ความรู้ เพื่อยกระดับ การพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการและนโยบายการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ให้มีความพร้อมต่อการรองรับการเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียนให้ได้

การวิเคราะห์นโยบายและยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการผลักดันให้เกิดการขยายตลาดการท่องเที่ยวและก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน สำหรับอุตสาหกรรม การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในประเทศไทย เนื่องจากการส่งเสริมบทบาทดังกล่าว ถือเป็นสิ่งสำคัญในการผลักดันให้ ประเทศไทย สามารถเข้าใจพฤติกรรมนักท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทย นอกจากนี้ยังสามารถวิเคราะห์แนวทางการดำเนินนโยบายและยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของ ประชาคมอาเซียน ซึ่งจะช่วยให้วิเคราะห์ภาพรวมของแนวทางการสร้างข้อเสนอเพื่อส่งเสริมนโยบายและรูปแบบการท่องเที่ยวทาง พระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน ให้เหมาะสมและมีความสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคมและ วัฒนธรรมในประชาคมอาเซียนในปัจจุบันได้ดียิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของโครงการ

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน
2. เพื่อวิเคราะห์นโยบายและยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน
3. เพื่อเสนอรูปแบบและกระบวนการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน

ผลการวิจัย (สั้น ๆ ที่ชี้ประเด็นข้อค้นพบ กระบวนการ ผลผลิต และการเรียนรู้)

การวิเคราะห์นโยบายและยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน พบผลการศึกษาที่สำคัญ 3 ประการ คือ ประการหนึ่ง รูปแบบพฤติกรรมนักท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียนมีทั้งสิ้น 4 รูปแบบได้แก่ (1) พฤติกรรมนักท่องเที่ยวตามความเชื่อและวัฒนธรรมท้องถิ่น (2) พฤติกรรมนักท่องเที่ยวตามสมัยนิยม (3) พฤติกรรม การท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้วัฒนธรรมต่างประเทศ และ(4) พฤติกรรมนักท่องเที่ยวแบบกลุ่มทัวร์ ประการที่สอง นโยบายการท่องเที่ยว ทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน แบ่งการสนับสนุนนโยบายด้านการท่องเที่ยวออกเป็น 2 กลุ่ม กล่าวคือกลุ่ม ประเทศที่มีแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม รวมทั้งมีประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธจะมีนโยบายที่โดดเด่นกว่า ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวด้านพระพุทธศาสนาอย่างชัดเจน ได้แก่ ไทย กัมพูชา เมียนมาร์ ลาว เวียดนาม ขณะที่ประเทศอีกกลุ่มหนึ่งจะ

มุ่งเน้นการพัฒนาในมิติความโดดเด่นทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์เชิงคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวได้แก่ อินโดนีเซีย มาเลเซีย สิงคโปร์ บรูไน และฟิลิปปินส์ ทั้งนี้จุดแข็งของนโยบายการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียนคือการที่ประชาคมอาเซียนได้มีการดำเนินการพัฒนายุทธศาสตร์ความร่วมมือด้านการท่องเที่ยวร่วมกัน โดยหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ได้พัฒนาความร่วมมือที่เรียกว่า “แผนยุทธศาสตร์ท่องเที่ยวอาเซียน พ.ศ. 2554 –2558” ส่งผลให้เกิดการวางแผนและส่งเสริมให้มีกิจกรรมการท่องเที่ยว ตลอดจนอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวที่ต้องการเดินทางท่องเที่ยวภายในประชาคมอาเซียน ได้เป็นอย่างดี ขณะที่ดีเด่นคือการที่ยังได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐของประเทศต่างๆ ของประชาคมอาเซียนให้เป็นนโยบายและยุทธศาสตร์ที่สำคัญที่มากนัก **ประการที่สาม** รูปแบบและกระบวนการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน มี 4 รูปแบบสำคัญได้แก่ (1) การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมให้เป็นมรดกโลกและเป้าหมายของนักเดินทางระดับนานาชาติ (2) การพัฒนาการเชื่อมต่อแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน (3) การสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมกับชุมชนท้องถิ่น มุ่งเน้นการสร้างเครือข่ายด้านการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม และ (4) การพัฒนาข้อมูลสารสนเทศและการประชาสัมพันธ์

คำสืบค้น (Keywords)

การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม (Buddhist and Cultural Tourism)

การท่องเที่ยวเชิงพุทธ (Buddhist Tourism)

ประชาคมอาเซียน (ASEAN Community)

การนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์

☒ ด้านนโยบาย

โดย

- สำนักงานเจ้าคณะจังหวัดพะเยา

มีการนำไปใช้อย่างไร

ผลการวิจัยจากชุดโครงการ “การวิเคราะห์นโยบายและยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน” ได้สร้างชุดความรู้ด้านรูปแบบและพฤติกรรมกรท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตลอดจนแนวทางในการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม อันจะเป็นประโยชน์สำหรับองค์กรหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดพะเยา ในการกำหนดนโยบายและแนวทางในการพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมให้สอดคล้องกับรูปแบบและความต้องการของนักท่องเที่ยวในปัจจุบัน อีกทั้งการศึกษานโยบายด้านการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน จะเป็นการช่วยยกระดับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมให้มีความเป็นสากล และสามารถพัฒนาการเชื่อมต่อแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียนให้เกิดขึ้นได้ในอนาคต

ภาคผนวก (จ)

การนำไปใช้ประโยชน์

แบบฟอร์มการรายงานการนำผลงานวิจัย ไปใช้ประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรม

1.ชื่อโครงการ การวิเคราะห์นโยบายและยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน RDG5850051

2.ชื่อนักวิจัย นายสายชล ปัญญชิต.สังกัต สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

3.หัวข้อการรายงาน (1 ผลงานสามารถตอบได้มากกว่า 1 มิติ)

- มิตินโยบาย หมายถึง การมีเอกสารแสดงความสนใจหรือความต้องการ หรือการนำข้อมูลและแนวทางแก้ไขซึ่งได้จากผลงานวิจัย มาใช้ประกอบการแก้ไข ประเด็นพัฒนาสำคัญและปัญหาเร่งด่วนของประเทศจากองค์กร หรือหน่วยงานภาครัฐและเอกชน โดยเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในระหว่างวันที่

- ชื่อองค์กร หรือหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ที่ต้องการนำไปใช้ประโยชน์

สำนักงานเจ้าคณะจังหวัดพะเยา

- ช่วงเวลาที่มีการนำไปใช้ประโยชน์

กรกฎาคม 2559 – มิถุนายน 2560

- ลักษณะการนำไปใช้ประโยชน์ (โปรดระบุให้ชัดเจน)

ผลการวิจัยจากชุดโครงการ “การวิเคราะห์นโยบายและยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน” ได้สร้างชุดความรู้ด้านรูปแบบและพฤติกรรมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตลอดจนแนวทางในการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม อันจะเป็นประโยชน์สำหรับองค์กรหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดพะเยา ในการกำหนดนโยบายด้านการเผยแผ่และการสาธารณูปการของคณะสงฆ์ และแนวทางในการพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ให้สอดคล้องกับรูปแบบและความต้องการของนักท่องเที่ยวในปัจจุบัน อีกทั้งการศึกษานโยบายด้านการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน จะเป็นการช่วยยกระดับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมให้มีความเป็นสากล และสามารถพัฒนาการเชื่อมต่อแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียนให้เกิดขึ้นได้ในอนาคต

จจ.พย. ๑๑๔

สำนักงานเจ้าคณะจังหวัดพะเยา
วัดศรีโคมคำ อำเภอเมืองพะเยา
จังหวัดพะเยา ๕๖๐๐๐

๒๑ มิถุนายน ๒๕๕๙

เรื่อง ขอข้อมูลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์

เจริญพร อาจารย์สายชล ปัญญาชิต

ตามที่ โครงการวิเคราะห์นโยบายและยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา และวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ศึกษาวิจัยพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว ตลอดจนการวิเคราะห์นโยบายและยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน ทั้งนี้เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนากิจการคณะสงฆ์ จังหวัดพะเยา อาตมาจึงขอความอนุเคราะห์ข้อมูลสรุปผลการศึกษาของโครงการของท่าน ไปใช้ประโยชน์ในการวางแผนนโยบายด้านการเผยแผ่ และการสาธารณูปการของคณะสงฆ์ จังหวัดพะเยาต่อไป

จึงเจริญพรมมาเพื่อพิจารณาอนุเคราะห์

เจริญพร

(พระราชปรียัติ)

เจ้าคณะจังหวัดพะเยา

ภาคผนวก (ฉ)

ตารางเปรียบเทียบ

สัญญาเลขที่ RDG5850051

โครงการย่อยที่ 4 “การวิเคราะห์นโยบายและยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคม

อาเซียน”

สรุปรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

OUTPUT		ในกรณีที่ล่าช้า ระบุสาเหตุและการแก้ไขดำเนินการ
กิจกรรม	ผลสำเร็จ	
1. ได้ผลการศึกษาและวิเคราะห์พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน	100 %	
2. ได้ผลการวิเคราะห์นโยบายการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน	100 %	
3. ได้รูปแบบและกระบวนการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน	100 %	
4. ได้แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน	100 %	

ลงนาม.....

(สายชล ปัญญชิต)

หัวหน้าโครงการวิจัยย่อยที่ 4

วันที่ มิ.ย. 2559

ภาคผนวก (ช)

ภาพการลงศึกษาภาคสนามและการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

คณะผู้วิจัยสัมภาษณ์พระสุธีธรรมานุวัตร ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม
(ผู้ทำหน้าที่บรรยายแก่ประธานาธิบดี บารัค โอบามา)

คณะผู้วิจัยสัมภาษณ์พระราชสิงหวรรณิ์ เจ้าอาวาสวัดพระสิงห์และเจ้าคณะอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

คณะผู้วิจัยสัมภาษณ์พระครูสุวิธานพัฒนบัณฑิต ดร. รองเจ้าคณะจังหวัดขอนแก่น

คณะผู้วิจัยสัมภาษณ์คุณเข้มชาติ สมใจวงศ์ นายกสมาคมท่องเที่ยวและธุรกิจจังหวัดขอนแก่น

คณะผู้วิจัยสัมภาษณ์นายกสมาคมธุรกิจท่องเที่ยวจังหวัดหนองคาย

คณะผู้วิจัยสัมภาษณ์พระศรีญาณวงศ์ รองเจ้าคณะจังหวัดหนองคาย

คณะผู้วิจัยสัมภาษณ์ นายกวี ต้นสุคติานนท์ รองนายกเทศมนตรีนครภูเก็ต

คณะผู้วิจัยสัมภาษณ์ พระโกศัยเจติยารักษ์ รองเจ้าคณะจังหวัดแพร่ เจ้าอาวาสวัดพระธาตุช่อแฮ พระอารามหลวง

คณะผู้วิจัยสัมภาษณ์ นางเกศินี สวัสดิ์ วัฒนธรรมจังหวัดขอนแก่น

คณะผู้วิจัยสัมภาษณ์ นายชัยวัฒน์ ชัชเวช ไวยาวัจกร วัดคลอง จ.ภูเก็ต

คณะผู้วิจัยสัมภาษณ์ Associate Prof. Dr. Wong Wong Bin และ Dr. Thiri Nyunt

คณะผู้วิจัยสัมภาษณ์ Lor Pai Ling, President of Buddhist Missionary souety Malaysia

ภาคผนวก (ซ)

ประวัติผู้วิจัย

นายสายชล ปัญญชิต

MR. SAICHOL PANYACHIT

E-mail: yo4332@gmail.com, yo4332@hotmail.com

การศึกษา

- ปริญญาตรี ศิลปศาสตรบัณฑิตเกียรตินิยมอันดับหนึ่ง (การพัฒนาชุมชนเมือง)
ภาควิชาสังคมวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- ปริญญาโท สังคมวิทยามหาบัณฑิต (สังคมวิทยา)
ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประสบการณ์บริหาร

- พ.ศ. 2556 – ปัจจุบัน รองผู้จัดการโครงการเสริมสร้างสุขภาวะและการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา
สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- พ.ศ. 2557 ผู้จัดการโครงการสังฆพัฒนาเสวนา: แนวคิด อุดมการณ์ และการสร้างเครือข่ายทาง
สังคม สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ประสบการณ์การทำงานวิจัย (เสร็จสิ้นแล้วและย้อนหลัง 5 ปี)

- จักรกริช สังขมณี ,สายชล ปัญญชิตและสุวิญ รักษ์สัตย์. (2556). การบริหารจัดการองค์กรและการสร้าง
เครือข่ายทางสังคมของขบวนการพุทธใหม่ในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุน
การสร้างเสริมสุขภาพ.
- ชนินาฏ ลีตส์, พระมหาสุทิตย์ อาภากร, สายชล ปัญญชิต และคณะ. (2556). การจัดระบบข้อมูลข่าวสาร
ของราชการ ภายใต้โครงการพัฒนาระบบและการเสริมสร้างความเชื่อมั่นด้านความโปร่งใส
หน่วยงานภาครัฐ. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ สำนักงานปลัด
สำนักนายกรัฐมนตรี.

จิราภรณ์ สุธัมมสภา, จักรกริช สังขมณี, สายชล ปัญญชิต และคณะ. (2557). การพัฒนาระบบการเสริมสร้าง
ความเชื่อมั่นด้านความโปร่งใสของหน่วยงานภาครัฐประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2556. กรุงเทพฯ:
สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี.

พระมหาสุทิตย์ อาภากรโ, พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ, สายชล ปัญญชิต และคณะ. (2558). การเสริมสร้าง
สภาวะและการเรียนรู้ของสังคมตามแนวพระพุทธศาสนา. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

บทความวิชาการ และบทความวิจัย

สายชล ปัญญชิต. (2555). สังคมวิทยาการพนัน: ข้อถกเถียงทางสังคมวิทยาถึงการแก้ไขปัญหายาเสพติดและการ
พนันฟุตบอล. วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. 15 (1).

พระมหาสุทิตย์ อาภากรโ และสายชล ปัญญชิต. (2556). รูปแบบของเครือข่ายการเรียนรู้ทางสังคมในการ
ท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา. วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. 16 (1).

พระมหาสุทิตย์ อาภากรโ และสายชล ปัญญชิต. (2558, มกราคม-เมษายน). รูปแบบการเสริมสร้างสภาวะ
และการเรียนรู้ของสังคมตามแนว พระพุทธศาสนา. Veridian E-Journal มหาวิทยาลัยศิลปากร.
8 (1).

สายชล ปัญญชิต และภูเบศ วณิชชานนท์. (2558). การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของ
ภาคใต้: การพัฒนา เส้นทาง และผลกระทบ. วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
17 (1).

การนำเสนองานสัมมนาวิชาการ

Saichol Panyachit, Phramaha Serichon Narissaro, Phoobade Wanitchanon. (2015). **Buddhist
Tourism Management in Thailand**. International Symposium on Social Sciences and
Management (ISSSM) February 4-5, 2015. International Conference on Education,
Psychology and Society (ICEEPS). Tokyo, Japan. pp. 242-251.

Saichol Panyachit, Phramaha Suthit Apakaro, Phoobade Wanitchanon. (2015). The Model of
Buddhist Social Responsibility in Modern Thai Society. International Conference on
Science, Social Science and Economics (IC3SE) November 13, 2015. International
Society for Engineering Research and Development (ISRED). Kyoto, Japan. pp. 44 - 48

พระมหานันทกรณ์ เกษอินทร์ ดร.

Dr. Phramaha Nantakorn Ket-in

E-mail: la_in09@hotmail.com

การศึกษา

ปริญญาตรี พุทธศาสตรบัณฑิต (ภาษาอังกฤษ)
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ปริญญาโท M.A. (Buddhist Studies) University of Delhi, India

ปริญญาเอก Ph.D. (Buddhist Studies) University of Delhi, India

ประสบการณ์บริหาร

พ.ศ. 2557 – 2558 นักวิจัยประจำสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พ.ศ. 2558 – ปัจจุบัน อาจารย์ประจำวิทยาลัยพุทธศาสตร์นานาชาติ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

นายภูเบศ วณิชชานนท์

MR. Phobbade Wanitchanon

E-mail: pb.wncn@gmail.com

การศึกษา

- ปริญญาตรี รัฐศาสตรบัณฑิตเกียรตินิยมอันดับสอง (สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา)
คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ปริญญาโท กำลังศึกษา หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิจัยประชากรและสังคม
สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล(คาดว่าจะสำเร็จการศึกษาปี 2559)

ประสบการณ์บริหาร

- พ.ศ. 2557 – ปัจจุบัน ผู้ช่วยผู้จัดการโครงการเสริมสร้างสุขภาวะและการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา
สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- พ.ศ. 2558 – ปัจจุบัน รองหัวหน้าสำนักงานประสานความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัยและสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ

ประสบการณ์การทำงานวิจัย

- ภูเบศ วณิชชานนท์และพระมหาชุตีภัก อภินนโท. (2557). การพัฒนาหลักสูตรพระธรรมทายาทภาค
ตะวันออกเฉียงเหนือ. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

บทความวิชาการ และบทความวิจัย

- จีราภรณ์ สุธัมมสภาและภูเบศ วณิชชานนท์. (2557). หลักธรรมทางพระพุทธศาสนากับการสร้างควม
โปร่งใสให้กับหน่วยงานภาครัฐ. ในเอกสารประกอบการประชุมวิชาการระดับชาติ MCU Congress.
23 -24 พฤษภาคม 2557.
- สายชล ปัญญชิต และภูเบศ วณิชชานนท์. (2558). การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของ
ภาคใต้: การพัฒนา เส้นทาง และผลกระทบ. วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
17 (1).
- ภูเบศ วณิชชานนท์และพระมหาชุตีภัก อภินนโท. (2559). การพัฒนาหลักสูตรพระธรรมทายาทภาค
ตะวันออกเฉียงเหนือ. วารสารการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

บทความในหนังสือหรือตำราวิชาการ

จักรกริช สังขมณี, สายชล ปัญญชิต และภูเบศ วณิชชานนท์. (2556). ขบวนการพุทธใหม่: ความสุขกับการ
ได้สติและการให้สติแก่สังคม. ใน สุขที่ได้ธรรม. หน้า 77-100. นนทบุรี: สำนักงานกองทุนสนับสนุน
การสร้างเสริมสุขภาพ.

การนำเสนองานสัมมนาวิชาการ

Saichol Panyachit, Phramaha Serichon Narissaro, **Phoobade Wanitchanon**. (2015). Buddhist
Tourism Management in Thailand. International Symposium on Social Sciences and
Management (ISSSM) February 4-5, 2015. International Conference on Education,
Psychology and Society (ICEEPS). Tokyo, Japan. pp. 242-251.

Saichol Panyachit, Phramaha Suthit Apakaro, **Phoobade Wanitchanon**. (2015). The Model of
Buddhist Social Responsibility in Modern Thai Society. International Conference on
Science, Social Science and Economics (IC3SE) November 13, 2015. International
Society for Engineering Research and Development (ISRED). Kyoto, Japan. pp. 44 - 48

ประสบการณ์สอนและการบรรยายพิเศษ

- อาจารย์รับเชิญประจำรายวิชาศาสนากับการพัฒนา ของภาควิชาสังคมวิทยา คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ภาคผนวก (ณ)

ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา

และวัฒนธรรมของในประชาคมอาเซียน

ผู้วิจัยจะนำเสนอข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของไทยและประชาคมอาเซียน ซึ่งมีความโดดเด่นและเป็นแหล่งดึงดูดนักท่องเที่ยวที่สำคัญ ทั้งนี้เพื่อให้เข้าใจประวัติศาสตร์ ลักษณะและเอกลักษณ์ทางพุทธศิลป์ที่มีความโดดเด่น ตลอดจนเพื่อให้ผู้อ่านสามารถเชื่อมโยงการอธิบายพฤติกรรมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ที่จะกล่าวถึงแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ที่สำคัญ โดยผู้วิจัยจะแบ่งการนำเสนอออกเป็น 4 ส่วนดังนี้

- 1.1 แหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในประเทศไทย
- 1.2 แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในประเทศไทย
- 1.3 แหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในประชาคมอาเซียน
- 1.4 แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในประชาคมอาเซียน

1.1 แหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในประเทศไทย

1.1.1 วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม กรุงเทพมหานคร

1.1.1.1 ประวัติ

วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม เป็นพระอารามหลวงชั้นเอก ตั้งอยู่ริมถนนสนามไชยและถนนมหาราช ติดกับพระบรมมหาราชวัง วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม เรียกตามชื่อทั่วไปว่า วัดโพธิ์ เป็นวัดโบราณที่สร้างตั้งแต่สมัยอยุธยาเป็นราชธานีปรากฏตามแผนที่ป้อมเมืองธนบุรีครั้งรบฝรั่งเศส เมื่อต้นแผ่นดินสมเด็จพระเพทราชาเมื่อ พ.ศ. 2231 ซึ่งมองซิเออร์วอลแลนเดนายทหารช่างฝรั่งเศสที่รักษาป้อมได้ทำไว้ มีวัดที่ปรากฏอยู่ในเขตป้อม 2 วัด คือ วัดเลียบ วัดแจ้ง ส่วนวัดพระเชตุพนฯถ้าได้สร้างมาก่อนพ.ศ. 2231 ก็คงจะมีปรากฏในแผนที่ป้อมเหมือนกัน ดังนั้นจึงสันนิษฐานว่า วัดพระเชตุพนฯเป็นวัดที่สร้างแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยา และได้สร้างขึ้นในสมัยสมเด็จพระเพทราชาในระหว่าง พ.ศ. 2231-2246 แต่ใครจะเป็นผู้สร้างไม่ปรากฏเดิมเรียกชื่อวัดโพธาราม¹

ในสมัยกรุงธนบุรี สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชได้สถาปนากรุงธนบุรีให้เป็นพระมหานครในปีชวด พุทธศักราช 11 และได้ทรงกำหนดเขตเมืองหลวงไว้ทั้ง 2 ฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา วัดโพธาราม” ตั้งอยู่บนฝั่งตะวันออกอยู่ในขอบเขตพระมหานคร จึงมีฐานะเป็นพระอารามหลวง มีพระราชอาณาปกครองมาตลอดรัชสมัยพระเจ้ากรุงธนบุรี

¹ พระครูปลัดสัมพิพัฒน์พรหมจริยาจารย์ บุญ. (2479). ประวัติวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม. พระนคร: โรงพิมพ์กักติประดิษฐ์. หน้า1-3.

สมัยรัตนโกสินทร์ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกปราบดาภิเษกเป็นพระมหากษัตริย์แห่งราชวงศ์จักรี ในปีพุทธศักราช 2325 ได้ทรงสถาปนากรุงเทพมหานครขึ้นทางฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยา พระบรมมหาราชวังที่ได้ทรงสถาปนาขึ้นใหม่ มีบริเวณใกล้เคียงกับวัด 2 แห่งคือ “วัดสลัก” (หรือวัดมหาธาตุฯ ในปัจจุบัน) ส่วน “วัดโพธาราม” ทิศใต้สำหรับวัดสลักนั้นตั้งอยู่ใกล้บริเวณพระราชวังบวร กรมสมเด็จพระราชวังบวรมหาสุรสิงหนาทจึงทรงสถาปนาวัดโพธาราม การสถาปนาเริ่มตั้งแต่ปีระกา พุทธศักราช 2332 จนถึงพุทธศักราช 2344 รวมเวลา 12 ปี จึงสำเร็จบริบูรณ์และได้ทรงพระราชทานนามพระอารามใหม่ว่า “วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม” ต่อมาในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงเปลี่ยนสร้อยนามของวัดใหม่ ตามที่ปรากฏในสำเนาประกาศมหาสมณุตตมาภิเษกกรมหมื่นนุชิตชิโนรสเป็นกรมสมเด็จพระยาวัตถุที่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกทรงสถาปนาขึ้นนั้น แรกเริ่มโปรดฯ ให้เกณฑ์คนถมดินที่ลุ่ม ต่อมาในปีพุทธศักราช 2336 จึงโปรดฯ ให้ลงมือก่อสร้างพระอุโบสถ พระระเบียง 2 ชั้น วิหารทิศ หอฉัน, หอสวดมนต์, ศาลาต้มกรัก, สระน้ำ, กำแพงล้อมรอบกุฎีอีกวงหนึ่ง ในปีพุทธศักราช 2337 ให้ชักชะลอพระพุทธรูปปฏิมากร “พระศรีสรรเพชญ์” สมัยกรุงศรีอยุธยาที่ถูกพม่าเผาทำลายลอกจากหอทองหุ้มพระองค์พระ โปรดฯ ให้ซ่อมแซมใหม่แล้วนำไปประดิษฐานบนฐานซึ่งล้อมรอบหุ้มองค์พระไว้ นอกจากนั้นยังโปรดพระพุทธรูปทองเหลือง, ทองสัมฤทธิ์, ฝาคจากสวรรค์โลก, ลพบุรี และอยุธยา รวม 1248 องค์ ล่อซ่อมแซมส่วนที่ชำรุดแล้วโบกปูนหุ้มองค์พระไว้ประดิษฐานในพระระเบียง โปรดฯ ให้ช่างเขียนพระพุทธรูปประวัติ และชาดกในพระพุทธรูปศาสนา²

ครั้งถึงแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามชำรุดทรุดโทรม จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้บูรณปฏิสังขรณ์วัดพระเชตุพนอีกครั้งหนึ่ง ในการนี้โปรดเกล้าฯ ให้ขยายขนาดพระอุโบสถให้ใหญ่ขึ้น รวมทั้งได้ก่อฐานพระประธานใหม่โดยได้ประดิษฐานพระพุทธรูปปฏิมากรเป็นพระประธานดังเดิม แต่ได้หล่อรูปพระอรหันต์เพิ่มจากเดิมที่มีเพียง 2 องค์ อีก 8 องค์ รวมเป็นพระอรหันต์ 10พระองค์ และทรงมีพระราชประสงค์ที่จะทะนุบำรุงพระอารามนี้ ให้รุ่งเรืองสุดยอด เสมอเหมือนในสมัย กรุงศรีอยุธยา ได้สร้างสรรพตำราความรู้ไว้ในพระอารามประดุจเป็นมหาวิทยาลัยแห่งแรกของชาติ มีพระราชดำริว่ายังไม่เคย สร้างพระนอน จึงโปรดให้สร้างขึ้นภายในบริเวณพื้นที่ว่าง เป็นพระพุทธรูปสูงใหญ่คู่พระนครในปี พ.ศ. 2373 กรมหมื่นภูมินทรภักดีเจ้ากรมช่างสิบหมู่ เป็นแม่กองควบคุมงานก่อสร้าง

เมื่อพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เสด็จเถลิงถวัลราชสมบัติแล้ว ได้เสด็จพระราชดำเนินเลียบพระนครโดยกระบวนพยุหยาตราทางสถลมารค เมื่อวันอังคาร เดือน 6 แรม 5 ค่ำ ปีชง พ.ศ. 2394 ครั้งนั้นได้เสด็จประทับ พระอุโบสถวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม แล้วทรงกระทำสักการบูชาพระพุทธรูปปฏิมากรเป็นครั้งแรก จึงกลายเป็นพระราชประเพณีตั้งแต่นั้นสืบมาว่า เมื่อเสด็จพระราชดำเนินเลียบพระนครโดยทางสถลมารคต้องเสด็จประทับ ณ พระอุโบสถวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม แล้วทรงกระทำสักการบูชาพระพุทธรูปปฏิมากร

² กรมหมื่นพิทยาลาภพิทยากร. (2502). พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกทรงฟื้นฟูวัฒนธรรม. พระนคร: โรงพิมพ์กัณฑ์ประดิษฐ์. หน้า 33 – 34.

สืบมาทุกรัชกาล ต่อมาพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำริว่า พระบรมอัฐิพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ที่พระเจ้าลูกเธอในรัชกาลนั้นรับพระราชทานไปสักการบูชา ครั้นเจ้านายพระองค์นั้นสิ้นพระชนม์ไปแล้ว ไม่มีใครพิทักษ์รักษาได้เชิญมาเป็นของหลวง ควรจะประดิษฐานไว้ให้มหาชนได้กระทำการบูชาโดยสะดวก จึงโปรดเกล้าฯ ให้เชิญพระบรมอัฐิพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชในกล่องศิลา แล้วเชิญไปบรรจุไว้ที่พระพุทธอาสน์พระพุทธเทวปฏิมากร พระประธานในพระอุโบสถวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม จึงเป็นที่มาของการกำหนดให้วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม เป็นเป็นวัดประจำรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช

1.1.1.2 ความโดดเด่น

วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม นอกจากจะมีความสำคัญในฐานะที่เป็นพระอารามหลวงชั้นเอกชนิดราชวรมหาวิหาร ซึ่งในประเทศไทยมีเพียง 6 แห่งเท่านั้น ยังเป็นวัดประจำรัชกาลที่ 1 และยังเป็นแหล่งรวมสรรพวิชาต่างๆ จนชื่อได้ว่าเป็นมหาวิทยาลัยแห่งแรกของประเทศไทยอีกด้วย ภายในวัดประกอบด้วยสถาปัตยกรรมที่สำคัญอย่างพระวิหารพระพุทธไสยาส ภายในวิหารยังประกอบไปด้วยจิตรกรรมที่จารึกชาดกในทางพระพุทธศาสนา รวมไปถึงบริเวณใกล้เคียงวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามเป็นแหล่งท่องเที่ยวและแหล่งประวัติศาสตร์ที่สำคัญอีกด้วย อย่าง วัดพระศรีรัตนศาสดาราม เป็นต้น นอกจากนี้วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามยังเป็นที่รู้จักกันดีว่าเป็นวัดแรกของประเทศไทยและเป็นศูนย์กลางของการนวดแบบไทย เป็นศูนย์กลางอันสำคัญแห่งการเรียนรู้ในแขนงวิชาพฤกษศาสตร์ ภูมิศาสตร์ และประวัติศาสตร์ ภายในวัดมีศาลาที่ให้บริการข้อมูลข่าวสารความรู้และให้การรักษาในวิชาเวชศาสตร์แผนไทย มีการอธิบายพื้นฐานโครงสร้างของมนุษย์และการรักษา

1.1.2 วัดอรุณราชวราราม กรุงเทพมหานคร

1.1.2.1 ประวัติ

วัดอรุณราชวรารามเป็นพระอารามหลวงชั้นเอก ชนิดราชวรมหาวิหาร เดิม ตำบลวัดอรุณ อำเภอบางกอกใหญ่ จังหวัดธนบุรี เป็นวัดโบราณสร้างมาแต่ครั้งสมัยอยุธยา เดิมเรียกว่า “วัดมะกอก” ตามสันนิษฐานเข้าใจว่าคงจะเรียกคล้ายตามชื่อตำบลที่ตั้งวัด ซึ่งสมัยนั้นมีชื่อว่า “บางมะกอก” เมื่อนำมาเรียกรวมกับคำว่าวัดในตอนแรกๆ คงเรียกว่า “วัดบางมะกอก” ภายหลังเสียงตกลงคงเรียกสั้นๆว่า “วัดมะกอก” ตามคติเรียกชื่อวัดของไทยสมัยโบราณ เพราะชื่อวัดที่แท้จริงมักจะไม่ มี จึงเรียกชื่อวัดตามตำบลชื่อตำบลที่ตั้ง เช่น วัดบางลำพู วัดปากน้ำ เป็นต้น³ ต่อมา มีการสร้างวัดที่อยู่ในตำบลเดียวกันแต่อยู่ลึกเข้าไปในคลองบางกอกใหญ่ ชาวบ้านจึงเรียกชื่อวัดที่สร้างใหม่ว่า “วัดมะกอกใน” และจึงเรียกวัดมะกอกเดิมซึ่งอยู่ตอนปากคลองบางกอกใหญ่ว่า “วัดมะกอกนอก”

ในการเปลี่ยนเรียกชื่อวัด “วัดแจ้ง” นั้น เล่ากันว่า เมื่อสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีได้ทรงกอบกู้กรุงศรีอยุธยา สำเร็จเรียบร้อยในปี พ.ศ. 2310 มีพระราชประสงค์จะย้ายราชธานีมาตั้ง ณ กรุงธนบุรี จึงเสด็จกรีธาพล่องลงมาทางชลมารค พอถึงหน้าวัด ก็ได้อรุณหรือรุ่งแจ้งพอดี ทรงพระราชดำริเห็นเป็นอุดมมหายามมงคล จึงโปรดให้เทียบเรือพระที่นั่งที่ท่าหน้า เสด็จขึ้นไปทรงสักการบูชาพระมหาธาตุ ขณะนั้นสูงประมาณ 8 วา ซึ่งประดิษฐานอยู่ริมฝั่งแม่น้ำหน้าวัด แล้วเลยเสด็จประทับแรมที่ศาลาการเปรียญใกล้ริมโพธิ์ ต่อมาให้บูรณปฏิสังขรณ์วัดแล้วเปลี่ยนชื่อเสียใหม่เป็น “วัดแจ้ง” เพื่อให้เหมาะสมกับเหตุการณ์⁴

การปฏิสังขรณ์วัดที่พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยได้ทรงกระทำมาตั้งแต่ครั้งยังทรงดำรงพระอิสริยยศเป็น สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอเจ้าฟ้ากรมหลวงอิศรสุนทร และยังประทับอยู่ที่พระราชวังเดิมนั้นได้สำเร็จลง ในต้นปีมะโรง พ.ศ. 2363 สมัยรัชกาลที่ 2 จึงโปรดเกล้าฯ ให้มีการฉลอง แล้วพระราชทานชื่อใหม่ว่า “วัดอรุณราชวราราม”⁵

ถึงรัชกาลที่ 4 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ให้บูรณปฏิสังขรณ์เพิ่มเติมอีก แล้วทรงเปลี่ยนชื่อวัดเป็น “วัดอรุณราชวราราม” ดังที่เรียกกันมาจนในปัจจุบัน

พระอุโบสถ ตั้งอยู่ด้านเหนือของวัด เป็นสถาปัตยกรรมชิ้นสำคัญและสวยงามชิ้นหนึ่งในสมัยรัชกาลที่ 2 สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ทรงชมไว้ว่า ในรัชกาลที่ 2 การก่อสร้างซึ่งประกอบด้วยฝีมือช่างอย่างวิจิตรอยู่ค่อนข้างมีน้อย ด้วยสิ่งใดที่ควรจะทำก็ทำเสียแล้ว เสร็จแล้วแต่รัชกาลก่อน ถึงกระนั้นสิ่งที่ดียังมีให้เห็น บัดอยู่บ้าง วัดอรุณราชวราราม สิ่งที่ยังสังเกตแลพึงชมได้คือ พระอุโบสถ ทำทรงคล้ายรัชกาลที่ 1 แต่ฉลอมขึ้นกว่า

³ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ. (2504). *มูลเหตุการณสร้างวัดในประเทศไทยสยาม*. กรมศิลปากร: สำนักหอสมุดแห่งชาติ. หน้า 33-34.

⁴ กรมศิลปากร. (2511). *ประวัติวัดอรุณราชวราราม*. พระนคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ศิวพร. หน้า 2-3.

⁵ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ. (2505). *พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์รัชกาลที่ 2*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์คลังวิทยา. หน้า 601-611.

ลักษณะของอุโบสถ เป็นพระอุโบสถยกพื้นสูง หลังคาลาด 2 ชั้น มุงด้วยกระเบื้องเคลือบสีเหลืองและเขียวใบไม้ ช่อฟ้าใบระกาทางหงส์ลงรักประดับกระจก หน้าบันทั้งด้านหน้าและด้านหลัง เป็นรูปเทวดายืนถือพระขรรค์อยู่ในปราสาท เป็นไม้แกะ มีสังข์และคนโขนี่วางอยู่บนพานข้างละพาน ประดับรายกระหนก ตามลายกระหนกลงรักปิดทอง มีมุขยื่นทั้งด้านหน้าด้านหลัง มีเส้าใหญ่รับเชิงชายทั้งด้านเหนือด้านใต้มีชานเดินได้ พื้นหน้ามุขและชานเดินรอบพระอุโบสถปูด้วยหินอ่อน บันไดและเส้าบันไดเป็นหินทราย ระหว่างเสารอบพระอุโบสถถึงหน้ามุขทั้งสองด้านมีกำแพงเตี้ยๆ ประดับด้วยหินสลักเป็นรูปดอกไม้ใบไม้ที่หุ้มฉลอมด้านหน้า ระหว่างประตูมีบุษบกยอดปราสาท ประดิษฐานพระพุทธรูปยืนพระปางอุ้มบาตร พระองค์พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดให้หล่อขึ้นในรัชกาลที่ 4 จำลองพระพุทธรูปฉลองพระองค์ในรัชกาลที่ 2 ซึ่งประดิษฐานอยู่ในหอพระสุราลัยพิมาน และได้นำมาประดิษฐานในรัชกาลที่ 5 ที่หุ้มฉลอมด้านหลังระหว่างประตูเหมือนกัน ก็เป็นบุษบกยอดปราสาท มีพาน 2 ชั้น ลงรักปิดทอง และมีพุ่มเทียนตั้งอยู่ ที่หุ้มประตูพระอุโบสถ 2 ประตูด้านหน้าเป็นซุ้มยอดปราสาท แต่ด้านหลังเป็นซุ้มไม่มียอดทั้ง 2 ประตู และด้านนอกของบานประตูเป็นของซ่อมใหม่ลายเทพพนมพุ่มข้าวบิณฑ์ ลงรักปิดทองทั้ง 8 บาน เส้าและผนังพระอุโบสถด้านนอกถือปูนประดับกระเบื้องจีนลายดอกไม้วัวซึ่งทรงปฏิสังขรณ์ไว้ในรัชกาลที่ 4 บัวหัวเส้าและบัวเชิงเส้าลงรักปิดทอง หน้าต่างมีทั้งหมด 14 ช่อง คือด้านเหนือ 7 ช่อง และด้านใต้ 7 ช่อง ด้านนอกของหน้าต่างเป็นลายรดน้ำซ่อมใหม่ ด้านในพระอุโบสถ มีภาพจิตรกรรมฝาผนังทั้ง 4 ด้าน บนผนังตอนเหนือหน้าต่างกับผนังด้านพระประธาน และหลังพระประธานเป็นภาพพุทธประวัติ ผนังด้านใต้เหนือบานหน้าต่างเป็นภาพเวสสันดรชาดก ตามช่องระหว่างหน้าต่างทุกช่องเป็นภาพชาดกในเรื่องทศชาติ บานหน้าต่างด้านในเป็นภาพต้นไม้ปลาสัตว์ทุกบาน และด้านในประตูพระอุโบสถทั้ง 8 บาน เป็นภาพต้นไม้กลีผลหรือพันธุ์ไม้ตามรักแร้ประตูและหน้าต่าง เป็นภาพในเมืองนรกและภาพเกี่ยวกับสุภาสิตโบราณ เช่น นี้วนันได้แหวน เป็นต้น⁶

พระประธาน ในพระอุโบสถ มีพระนามว่า “พระพุทธธรรมมิตราชาโลกธาตุติลก” หล่อในรัชกาลที่ 2 กล่าวกันว่า พระพักตร์เป็นผิวพระหัตถ์พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยทรงปั้นหุ่น⁷ เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย หน้าตักกว้าง 3 ศอกคืบ ประดิษฐานเหนือแท่นไพฑูริยฐานชุกชี เบื้องพระพักตร์มีรูปพระอัครสาวก 2 องค์ หันหน้าเข้าหาองค์พระประธาน ระหว่างกลางพระอัครสาวกมีพัสตัพพะประธานตั้งอยู่

พระปราสาทใหญ่ เป็นพระเจดีย์ทรงปราสาทศิลปะเขมร ก่ออิฐถือปูน ประดับกระเบื้องเคลือบสีต่างๆ บนยอดปราสาทมีนภศูลและมงกุฎปิดทอง ล้อมรอบด้วยพระปราสาททิศ ซึ่งเป็นพระปราสาทองค์เล็กทั้ง 4 ทิศ⁸ ปราสาททิศเป็นปราสาทองค์เล็กก่ออิฐถือปูนประดับกระเบื้องเคลือบสีแบบเดียวกับพระปราสาทองค์ใหญ่ เหนือเป็นนภศูลปิดทอง ปราสาททิศตั้งอยู่มุมทักษิณชั้นล่างของปราสาทองค์ใหญ่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ตะวันออกเฉียงใต้ ตะวันตกเฉียง

⁶ กรมศิลปากร. (2511). *ประวัติวัดอรุณราชวราราม*. พระนคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ศิวพร. หน้า 63-64.

⁷ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ. (2510). *ตำนานพระพุทธรูปสำคัญ*. พระนคร: กรมศิลปากร. หน้า 52.

⁸ บริษัทกรีน คอร์ปอเรชั่น จำกัด. (2554). *9 เส้นทางพุทธบูชา*. กรุงเทพฯ: บริษัท ประชุมช่าง จำกัด. หน้า 27.

เหนือ ตะวันตกเฉียงใต้ ทิศละองค์ มีรูปทรงเหมือนกัน คือมีช่องรูปกนิกรและกนิรี เชิงบาตรเหนือช่องมีรูปมารแบก กระบี่แบกสลับกัน เหนือขึ้นไปเป็นซุ้มคูหารูปพระพายทรงม้า เหนือขึ้นไปเป็นยอดปราสาทมีรูปครุฑขุดนาครและเทพนมอยู่เหนือซุ้มคูหา มณฑปหรือปราสาททิศ ตั้งอยู่บนฐานทักษิณชั้นที่ 2 ในระยะระหว่างปราสาททิศ ตอนฐานของมณฑปมีช่องบรรจุรูปกนิกรและกนิรี เหนือช่องมณฑปทิศเหนือและทิศใต้มีรูปกุมภัณฑ์แบก เหนือช่องมณฑปทิศตะวันออกและทิศตะวันตกมีรูปคนธรรพ์แบก มณฑปเป็นอาคารก่ออิฐถือปูน ประดับกระจกเช่นเดียวกับพระปราสาท ภายในมณฑปประดิษฐานพระพุทธรูปปางต่าง ๆ ดังนี้ คือ มณฑปทิศเหนือประดิษฐานพระพุทธรูปปางประสูติ มณฑปทิศตะวันออกประดิษฐานพระพุทธรูปปางตรัสรู้ มณฑปทิศใต้ประดิษฐานพระพุทธรูปปางปฐมเทศนา และมณฑปทิศตะวันตกประดิษฐานพระพุทธรูปปางปรินิพพาน

1.1.2.2 ความโดดเด่น

วัดอรุณราชวราราม เป็นพระอารามหลวงชั้นเอกชนิดราชวรมหาวิหาร เป็นวัดโบราณเก่าแก่ มีสถาปัตยกรรมอันล้ำค่า โบราณสถาน โบราณวัตถุอันงดงามภายในวัด อันได้แก่ พระปราสาทใหญ่อยู่ใกล้ริมฝั่งแม่น้ำ พระปราสาททิศและมณฑปทิศ พระอุโบสถ พระวิหาร ประตูล้อมรอบมณฑป พระบรมราชานุสาวรีย์รัชกาลที่ 2 พระวิหารคด มณฑปพระพุทธรูปจำลอง พระเจดีย์ย่อเหลี่ยมไม้ยี่สิบ 4 องค์ ซุ้มเสมายอดมณฑป หอไตร โบสถ์น้อย ตึกตาทินจีน เป็นต้น อีกทั้งนักท่องเที่ยวสามารถขึ้นไปชมยอดพระปราสาทและได้เห็นมุมที่สวยงามทิศทัศน์รอบวัดตลอดสองฝั่งริมแม่น้ำเจ้าพระยา และฝั่งพระนครอีกด้วย

1.1.3 วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร กรุงเทพมหานคร

1.1.3.1 ประวัติ

วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร เป็นพระอารามหลวงชั้นโท ชนิดวรวิหาร ตั้งอยู่ใกล้กับเชิงสะพานพระพุทธยอดฟ้า ฝั่งธนบุรี ถนนประชาธิปไตย แขวงวัดกัลยาณ์ เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร สมเด็จพระเจ้าบรมมหาประยูรวงศ์ (ดิศ บุนนาค) เมื่อครั้งดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าพระยาพระคลัง ว่าที่กรมท่าและสมุหพระกลาโหม ได้อุทิศสวนกาแฟสร้างเป็นวัดขึ้น เมื่อพ.ศ. 2371 แล้วถวายเป็นพระอารามหลวงในสมัยรัชกาลที่ 3 พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานนามว่าวัดประยุรวงศาวาส

การสร้างวัดเริ่มตั้งแต่ปีพ.ศ. 2371 สร้างอยู่ 8 ปีจึงสำเร็จในปีพ.ศ. 2379 ได้มีการฉลองวัดในวันที่ 13 มกราคม พ.ศ. 2379 ตรงกับวันศุกร์ เดือนยี่ ขึ้น 7 ค่ำ ดังหลักฐานที่ปรากฏในพงศาวดารรัชกาลที่ 3 ว่า

“...ครั้นลุถึงศักราช 1198 ปีวอกอัฐศก เป็นปีที่ 13 ครั้นมาถึงวันศุกร์ เดือนยี่ ขึ้น 7 ค่ำ เจ้าพระยาพระคลังมีการฉลองวัดประยุรวงศาฯ พระสงฆ์ในวัดได้ปันเปรียญกระสุน 5 นิ้วชำระดูหุพระเนียงทั้งอยู่ในวัดบอก 1 เอาทำไฟพะเนียงจุด...”⁹

วัดประยุรวงศาวาส ชาวบ้านมักนิยมเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า วัดรั้วเหล็ก เพราะมีรั้วเหล็กล้อมเป็นกำแพงตอนหน้าพระอุโบสถ พระวิหารและศาลาการเปรียญด้านเหนือ รั้วเหล็กมีความสูง 3 ศอกเศษ ทำเป็นรูปอาวูโบริมาณคือหอกดาบและขวาน มีลักษณะเป็นกำแพงและซุ้มประตูเล็กๆ เป็นตอนๆ วัดจากมุมวิหารคดข้างพระอุโบสถไปจรดกำแพงประตูวัดด้านตะวันออกยาว 148 เมตร ล้อมบริเวณภูเขาจำลองอีก 2 ด้าน ด้านตะวันตกยาว 48 เมตร ด้านใต้ยาว 43 เมตร ล้อมเป็นกำแพงหน้าวัด ตอนขวามือเข้ามายาว 40 เมตร ตอนซ้ายมือเข้ามายาว 20 เมตร มีเรื่องเล่าว่า รั้วเหล็กนี้เดิมสมเด็จพระเจ้าบรมมหาประยูรวงศ์สั่งเข้ามาจากประเทศอังกฤษเพื่อทูลเกล้าฯ ถวายแด่พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว เพื่อใช้ล้อมเป็นกำแพงในพระราชวัง แต่พระเจ้าอยู่หัวไม่ทรงโปรด สมเด็จพระเจ้าบรมมหาประยูรวงศ์จึงขอรับพระราชทาน มาใช้ล้อมเป็นกำแพงในวัด โดยใช้น้ำตาลทรายแลกเอาหนักต่อหนัก คือเหล็กหนักเท่าใด น้ำตาลทรายก็หนักเท่านั้น

พระอุโบสถวัดประยุรวงศาวาสเป็นสถาปัตยกรรมแบบทรงไทยกว้าง 18.24 เมตร ยาว 25.20 เมตร หลังคาลด 2 ชั้น หน้าบันเป็นลายดอกพุดตาน ด้านหน้าและด้านหลังมีประตูเข้าออกด้านละ 2 ประตู หลังคามุงด้วยกระเบื้องเคลือบ พระประธานในพระอุโบสถ หล่อในปี 2771 อันเป็นปีที่เริ่มสร้างพระอุโบสถ เป็นพระพุทธรูปหล่อด้วยโลหะปางมารวิชัย ขนาดหน้าตักกว้าง 1.99 เมตร สูง 1.625 เมตร ประกอบด้วยพระพุทธรูปลักษณะอันงดงาม พระพุทธรูปองค์นี้ สมเด็จพระเจ้าบรมมหาประยูรวงศ์ ให้ช่างชาวไทยเป็นผู้หล่อ ได้ว่าจ้างช่างลงรักปิดทองมาจากประเทศญี่ปุ่น ซึ่งกล่าวกันว่าฝีมือและกรรมวิธีการปิดทองดีเยี่ยม มาปิดทองพระพุทธรูปองค์แรกที่น่าช่างฝีมือปิดทองเป็นชาวต่างชาติจากประเทศญี่ปุ่น¹⁰

⁹ พระวิสุทธิกัทรธาดา. (2549). *ประวัติวัดประยุรวงศาวาส*. กรุงเทพฯ : วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร. หน้า 31.

¹⁰ เรื่องเดียวกัน หน้า 33.

ปีพ.ศ. 2535 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดช ทรงพระกรุณาโปรดพระราชทานชื่อพระประธานในพระอุโบสถ เพื่อเป็นสิริมงคลและเป็นเกียรติประวัติแก่วัดว่า “พระพุทธรธรรมวิเศษฐศาสดา” แปลว่า พระพุทธเจ้าผู้ทรงเป็นพระศาสดาประเสริฐสูงสุดโดยธรรม พระวิหารหลวงพื่อพระพุทธานุภาพน้อยเป็นสถาปัตยกรรมแบบทรงไทย กว้าง 16.99 เมตร ยาว 20.19 เมตร เป็นวิหาร 5 ห้อง หลังคาลาด 2 ชั้น หน้าบันสลักกลดลายดอกไม้สวยและปิดทองประดับกระจกแพรวพราวมีซุ้มประตู 4 ประตู บานประตูประดับมุก พระวิหารเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปหล่อปางมารวิชัยสมัยสุโขทัย หน้าตักกว้าง 4.25 เมตร สูง 5.70 เมตร มีพระนามว่า พระพุทธานุภาพน้อยเป็นพระพุทธรูปโบราณคู่วัดกับพระศรีศากยมุนี พระประธานในพระวิหารวัดสุทัศนเทพวรารามพระพุทธรูปทั้งสองประกอบด้วยลักษณะของพระพุทธรูปหลวงสมัยสุโขทัยเหมือนกันคือ มีรัศมีเปลวแต่ไม่มีไทรพระศก ชายผ้ารัดประคตเป็นเชี้ยวตะขาบและประทับนั่งขัดสมาธิราบเช่นเดียวกับพระพุทธรชินราช จังหวัดพิษณุโลก พระพุทธานุภาพน้อยได้รับอัญเชิญจากจังหวัดสุโขทัยมาประดิษฐานไว้ ณ พระวิหารวัดประยุรวงศาวาส เมื่อพ.ศ. 2374 พุทธศาสนิกชนชาวไทยและชาวจีน ให้ความเคารพบูชาในความศักดิ์สิทธิ์ของพระพุทธานุภาพน้อย ด้วยได้รับสิ่งที่เป็นอัศจรรย์หลายประการ ได้ขนานนามพระพุทธานุภาพน้อยว่า “ลัคน้อย” แปลว่า กลีบบัว 7 ชั้น เปรียบพระพุทธรองค์คือ “ซำปอกงของชาวจีน”

พระบรมธาตุเจดีย์เป็นพระเจดีย์องค์ใหญ่ทรงกลมฐานรูปโอคว่ำ สูง 60.525 ฐานล่างส่วนนอกวัดโดยรอบได้ 162 เมตร เส้นผ่าศูนย์กลาง 50 เมตร มีช่องคูหาเรียงรายล้อมรอบชั้นล่างพระเจดีย์ 54 คูหา ชั้นบนถัดจากช่องคูหาชั้นมีพระเจดีย์เล็ก 18 องค์เรียงรายพระเจดีย์องค์ใหญ่ เชื่อกันว่าพระเจดีย์องค์ใหญ่เป็นที่บรรจุพระบรมธาตุ

เจดีย์ท่านขรัวแก้ว ผู้สร้างคือ เจ้าพระยาภาณุวงศ์มหาโกษาธิบดี ผู้เป็นบุตรคนหนึ่งของสมเด็จพระเจ้ายาบรมมหาประยุรวงศ์ ภายในเจดีย์มีรูปหล่อท่านขรัวแก้ว ประดิษฐานไว้ ท่านขรัวแก้วเป็นพระอาจารย์สอนหนังสือไทยแก่กุลบุตรในตระกูลของสมเด็จพระเจ้ายาบรมมหาประยุรวงศ์ท่านเป็นที่เลื่อมใสศรัทธาของตระกูลนี้ เพราะนอกจากจะเป็นพระอาจารย์สอนหนังสือแล้วท่านยังเป็นพระวิปัสสนาจารย์ผู้เชี่ยวชาญในวิชาโหราศาสตร์

ภูเขาจำลอง เป็นภูเขาขนาดเล็กก่อด้วยศิลาตั้งอยู่กลางสระน้ำบริเวณหน้าวัด มีศาลาราย 8 หน้า ตั้งอยู่ริมสระน้ำเพื่อเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูป และเป็นที่นั่งพักผ่อนหย่อนใจ มีบันไดขึ้นสู่ยอดเขา บนยอดเขาเป็นที่ตั้งพระสถูปหล่อด้วยทองเหลืองลงรัก ปิดทองสำหรับบรรจุพระพุทธรูปสำคัญไว้ข้างใน สมเด็จพระเจ้ายาบรมมหาประยุรวงศ์ สร้างภูเขาจำลองนี้ขึ้นโดยได้แนวคิดเกี่ยวกับเค้าโครงของภูเขาจำลองมาจาก “หยดเทียนขี้ผึ้ง” ที่พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานแก่สมเด็จพระเจ้าพระยา หยดเทียนขี้ผึ้งเกิดจากน้ำตาเทียนที่พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงจุดขณะเมื่อประทับอยู่ในห้องพระบังคนหนัก น้ำตาเทียนหยกทับถมกันเป็นเวลาหลายปีจนก่อรูปเหมือนภูเขา สมเด็จพระเจ้ายาบรมมหาประยุรวงศ์จึงนำเค้าโครงของหยดเทียนขี้ผึ้งมาเป็นแบบสำหรับสร้างภูเขาจำลอง สระน้ำที่ล้อมรอบภูเขาจำลองเต็มไปด้วยเตา และตะพานน้ำที่มีผู้นำมาปล่อยไว้

แต่นานมาแล้ว ประชาชนนิยมพาบุตรหลานมาเที่ยวเล่นบริเวณภูเขาจำลองเพื่อให้อาหารแก่เต่าและตะพาบน้ำ ภูเขาจำลองเป็นที่รู้จักกันทั่วไปในชื่อว่าภูเขาเต่า

1.1.3.2 ความโดดเด่น

วัดประยุรวงศาวาส ได้รับรางวัลยอดเยี่ยมอันดับที่ 1 เมื่อยูเนสโกได้ประกาศผลการประกวดโครงการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมในภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก ประจำปี 2556 เพื่อยกย่องบุคคลและองค์กรภาคเอกชน หรือโครงการความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชน ในการบูรณปฏิสังขรณ์อาคารและสิ่งก่อสร้างที่เป็นมรดกอันทรงคุณค่าในภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก ซึ่งปีนี้มี การส่งเข้าประกวดกว่า 47 โครงการ จาก 16 ประเทศ ผลปรากฏว่า โครงการอนุรักษ์เจดีย์พระประธานของวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร ได้รับรางวัลยอดเยี่ยม อันดับ 1 หรือ Award of Excellence ด้วยเหตุผลว่ามีการบูรณปฏิสังขรณ์พระบรมธาตุมหาเจดีย์และพรินทรเปริยูปริยัติธรรมศาลานี้สะท้อนความเข้าใจทางเทคนิค และเป็นโครงการอนุรักษ์ที่สร้างความตระหนักในคุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรมในชุมชนรอบข้าง นอกจากนี้วัดประยุรวงศาวาสมีพระอุโบสถที่ประดิษฐาน “พระพุทธธรรมวิเศษฐศาสดา” ซึ่งนับเป็นพระพุทธรูปองค์แรกที่น่าช่างฝีมือปิดทองเป็นชาวญี่ปุ่น ส่วนพระวิหาร ประดิษฐาน “พระพุทธนาค” พระพุทธรูปโบราณสมัยสุโขทัยคู่กับพระศรีศากยมุนี และยังมีภูเขาโม หรือเขาเต่า ซึ่งเป็นภูเขาจำลองขนาดเล็กก่อด้วยหิน ตั้งอยู่กลางสระน้ำบริเวณด้านหน้าวัด ซึ่งในสระน้ำก็มีเต่าและตะพาบน้ำอยู่อาศัยเป็นจำนวนมาก เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ

1.1.4 วัดพระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม

1.1.4.1 ประวัติ

วัดพระปฐมเจดีย์ เป็นพระอารามหลวงชั้นเอก ชนิดราชวรมหาวิหาร ตั้งอยู่เลขที่ 27 ถนนขวาพระ ตำบลพระปฐมเจดีย์ อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม เดิมมีชื่อว่า วัดพระประธม วัดพระบรรทม วัดพุทธบรมธาตุ บ้างสันนิษฐาน วัดนี้คงร้างมาก่อน พ.ศ. 350 อาศัยการสันนิษฐานของ หม่อมเจ้าสุภัทรดิศ ดิศกุล ว่าองค์พระปฐมเจดีย์สร้างเมื่อพ.ศ. 350 ในสมัยพระเจ้าโคทมหาราช แห่งประเทศอินเดียสมัยโบราณ ทรงจัดส่งพระมณฑุตมาประกาศพระศาสนาในสุวรรณภูมิ ดังนั้น จึงเชื่อได้แน่นอนว่า องค์พระปฐมเจดีย์เป็นพระเจดีย์องค์แรกที่สร้างขึ้นในประเทศไทย และมีพระบรมสารีริกธาตุขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบรรจุอยู่ พระเจดีย์องค์เดิมสูง 19 วา 2 คอก รูปทรงแบบโอ่งน้ำ หรือบาตรคว่ำ

ต่อมาในยุคสมัยที่พระยาพานขึ้นครองเมืองภายหลังที่เกิดมีจิตสำนึกถึงบาปกรรม ที่ตนฆ่าพระยาแก แม้จะไม่ทราบมาก่อนว่าเป็นบิดาตน และฆ่ายายหอมผู้ที่ซบเลี้ยงตนมาแต่ยังเยาว์วัย ด้วยโกรธยายหอมว่าไม่บอกให้รู้ คิดกลัวบาปได้ปรึกษาพระอรหันต์ ท่านเหล่านั้นแนะนำให้สร้างพระเจดีย์ใหญ่สูงชันวกเขาเหิร จึงได้สร้างต่อเติมพระปฐมเจดีย์ให้สูงขึ้นไปอีก 21 วารวมแล้วสูง 40 วา 2 คอก

ครั้นมาถึงในสมัยรัชกาลที่ 4 ในยุคที่ทรงเริ่มการปฏิสังขรณ์องค์พระปฐมเจดีย์ครั้งใหญ่ ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2396 เป็นต้นมา พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 ได้ทรงพิจารณา ลักษณะการก่อสร้างและภาพโดยทั่วไปแล้ว ทรงเห็นว่าน่าจะเป็นพระสถูปเจดีย์ที่สร้างขึ้นในสมัยพระเจ้าโคทมหาราช แห่งประเทศอินเดียยุคโบราณที่ได้มีการส่งพระสมณทูต มีพระโสณะและพระอุตตระ เป็นต้น เดินทางมาเผยแผ่พระพุทธศาสนาในภูมิภาคแถบนี้ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของดินแดนสุวรรณภูมิสมัยนั้น ประมาณในระหว่างปี พ.ศ. 218-300 และมีการสร้างพระสถูปเจดีย์ไว้บรรจุพระบรมสารีริกธาตุเป็นหลักฐาน รูปทรงพระสถูปเจดีย์ในยุคแรกที่สร้างนั้น ทรงเห็นว่า มีรูปทรงเหมือนอย่างเดียวกับพระสถูปารามเจดีย์ ในกรุงอนุราชบุรี ในเกาะสิงหลทวีปหรือประเทศศรีลังกาในบัดนี้ ทรงเชื่อมั่นว่า เป็นพระเจดีย์ที่สร้างขึ้นเป็นแห่งแรกในพื้นที่แถบนี้ และเป็นวัดแรกด้วย จึงทรงพระราชทานนามพระสถูปเจดีย์แห่งนี้ว่า “พระปฐมเจดีย์” และพระราชทานนามวัดว่า “วัดพระปฐมเจดีย์”¹¹

วิหารหลวง พระอุโบสถ เดิมตั้งอยู่พื้นแผ่นดินซึ่งเป็นที่ราบระดับพื้นดินทั่วไป แต่ก็เป็นจุดเดียวกันกับที่ตั้งของพระอุโบสถในปัจจุบัน เพียงแต่ยกพื้นให้สูงขึ้น ส่วนกุฏิสงฆ์เดิมก็ตั้งอยู่ ณ บริเวณหน้ากะเปาะข้างทิศใต้หรือบริเวณลานหน้าพระพุทธรูปศิลาขาว ในปัจจุบันนั่นเอง ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 2 ได้มีการย้ายตั้งมาอยู่บริเวณลานหน้าพระร่วงโรจนฤทธิ์ หรือ บริเวณองค์พระปฐมเจดีย์ด้านทิศเหนือ เมื่อพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

¹¹ พระเทพมหาเจติยาจารย์ . (2556). ประวัติวัดในจังหวัดนครปฐม. นครปฐม: คณะสงฆ์จังหวัดวัดไร่ขิง. หน้า 5.

รัชกาลที่ 4 มาทำการปฏิสังขรณ์ใหม่องค์พระปฐมเจดีย์ก็ได้ โปรดเกล้าฯ ให้สร้างกุฏิสงฆ์ใหม่ทั้งหมด ประกอบด้วย กุฏิสงฆ์จำนวน 25 หลัง ศาลาการเปรียญและหอฉัน

องค์พระปฐมเจดีย์ เป็นเจดีย์บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ ตั้งแต่ครั้งสมัยที่พระเจ้าอโศกมหาราชแห่งประเทศ อินเดียโบราณทรงส่งสมณทูตมาเผยแผ่พระพุทธศาสนาในภูมิภาคแถบนี้ อันมีพระโสณะและพระอุตตระเป็นผู้นำ มีลักษณะแบบทรงไทยรูประฆังคว่ำปากผายมเหมา โครงสร้างเป็นไม้ รััดด้วยโซ่มเหมา ก่ออิฐถือปูน ประดับด้วยแผ่น กระเบื้องเคลือบสีส้ม สูง 120 เมตร 45 เซนติเมตร ประกอบด้วยวิหาร 4 ทิศ มีคตพระระเบียบซึกแนวถึงกัน โดยรอบเป็นวงกลม มีกะเปาะกันทรุดทั้ง 4 ทิศ มีกำแพงแก้ว 2 ชั้น ล้อมรอบพื้นที่ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้า เจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 ได้ทรงเริ่มบูรณปฏิสังขรณ์ขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2396

พระร่วงโรจนฤทธิ์ฯ เป็นพระพุทธรูปยืนปางห้ามญาติ หล่อด้วยโลหะสูง 7.50 เมตร เดิมเป็นพระพุทธรูป ขำรุดจมอยู่ในพื้นวิหารวัดโบราณเมืองศรีสัชชาลัย จังหวัดสุโขทัย เหลืออยู่แต่เศียร พระหัตถ์และพระบาท พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวฯ รัชกาลที่ 6 ทรงโปรดให้อัญเชิญ ลงมายังกรุงเทพฯ แล้วโปรดให้ ปฏิสังขรณ์ขึ้นให้บริบูรณ์เต็มพระองค์ตั้งการพระราชพิธีหล่อที่วัดพระเชตุพนฯ เมื่อพ.ศ. 2456 เสร็จแล้ว โปรดเกล้าฯ ให้อัญเชิญไปประดิษฐานไว้ในซุ้มพระวิหารทิศเหนือ ตรงบันไดใหญ่ที่องค์พระปฐมเจดีย์ แล้วได้มีพระบรม ราชโองการโปรดให้ถวายพระนามพระพุทธรูปปฏิมากรนี้ว่า “พระร่วงโรจนฤทธิ์ ศรีอินทราทิตย์ธรรมโมภาส มหา วิชาวุธราชูปถัมภ์”

พระพุทธรุเชษฐาฯ เป็นพระพุทธรูปศิลาขาวแกะสลักขนาดใหญ่ ปางประทานปฐมเทศนา ประทับนั่งห้อย พระบาททั้งสองลงบนฐานที่ทำเป็นกลีบบัวบานรองรับ สร้างในสมัยทวารวดี เดิมประดิษฐานอยู่ที่วัดพระเมรุ (ร้าง) ด้านทิศใต้ขององค์พระปฐมเจดีย์ ต่อมาไม่ทราบว่ายุคสมัยใด ได้มีผู้แบ่งแยกองค์พระพุทธรูปเคลื่อนย้ายออกไปยังที่ ต่างๆ และมีบางส่วนของพระพุทธรูป เช่น ส่วนพระสงฆ์ ส่วนองค์พระเก็บรักษาอยู่ที่คตระเบียงองค์พระปฐมเจดีย์ ครั้นถึงปี พ.ศ. 2510 กรมศิลปากรได้รวบรวมชิ้นส่วนพระพุทธรูปดังกล่าวไว้ได้หลายชิ้น รวมทั้งชิ้นส่วนที่เก็บรักษา อยู่ที่องค์พระปฐมเจดีย์ประกอบกันเป็นองค์พระพุทธรูปขึ้นได้จำนวน 3 องค์ วัดพระปฐมเจดีย์จึงได้ร่วมกับกรม ศิลปากร อัญเชิญพระพุทธรูปศิลาขาว ที่ประกอบกันเป็น องค์พระพุทธรูปบริบูรณ์แล้วนี้ 1 องค์ ขึ้นประดิษฐานไว้ ที่ลานชั้นลดด้านทิศใต้ขององค์พระปฐมเจดีย์ แล้วกรมศิลปากรได้ถวายพระนามว่า “พระพุทธรุเชษฐ์ เศวตอสมมัย มุนี ศรีทวารวดี ปุชิยบพิตร”

1.1.4.2 ความโดดเด่น

พระปฐมเจดีย์เป็นพระสถูปเจดีย์ที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในประเทศไทย มีประวัติความเป็นมายาวนานใน แผ่นดินสุวรรณภูมิ โดยเฉพาะเป็นที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า และเป็น สัญลักษณ์ของชาวจังหวัดนครปฐม มีความเชื่อว่า การนมัสการพระปฐมเจดีย์ถือเป็นสิริมงคลและได้อานิสงฆ์อย่าง

มาก เนื่องจากเป็นที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้า นอกจากนี้ชาวนครปฐมเชื่อว่าพระร่วงโรจนฤทธิ์นั้นมีความศักดิ์สิทธิ์ยิ่งนัก หากใครอธิษฐานขอพรสิ่งใดก็มักจะได้รับสิ่งนั้นสมดังปรารถนาในทุกประการ

1.1.5 วัดพระธาตุดอยสุเทพ จังหวัดเชียงใหม่

1.1.5.1 ประวัติ

วัดพระธาตุดอยสุเทพ เป็นพระอารามหลวง ชั้นโท ชนิดราชวรวิหาร มีพระบรมธาตุดอยสุเทพเป็นปูชนียสถานที่สำคัญของเมืองเชียงใหม่ ตั้งอยู่บนยอดดอยสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ห่างจากตัวเมืองเชียงใหม่ไปทางทิศตะวันตกประมาณ 14 กิโลเมตร ดอยสุเทพ เป็นศูนย์รวมจิตใจเป็นที่เคารพบูชาในภูเขาศักดิ์สิทธิ์มานานกว่า 1,200 ปีมาแล้ว นับตั้งแต่สมัยที่ดอยศักดิ์สิทธิ์แห่งนี้อยู่ในครอบครองของชาวลัวะนั่นเองทีเดียว ชาวลัวะเชื่อว่าดอยสุเทพเป็นสถานที่ที่มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์และวิญญูณบรรพบุรุษ จึงมีการเซ่นไหว้ผู้เฒ่าและย่าแสะ อันเป็นต้นตระกูลของตนประจำปี

ตำนานพระธาตุดอยสุเทพมีอยู่ว่าพระสุมนเถระพระภิกษุผู้ที่มีภูมิธรรมสูง ทั้งยังเป็นอาจารย์สอนพระปริยัติธรรม ณ กรุงสุโขทัยและศรีสัชนาลัย เกิดนิมิตฝันประหลาดมีเทวดามาทบกล่าวว่า พระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้าซึ่งพระเจ้าธรรมราชาโปรดเกล้าฯให้อันเชิญมาบรรจุ ณ พระเจดีย์เมืองปางจานั้น ขณะนี้พระเจดีย์องค์นั้นได้หักพังลงแล้วมีกอดกเข้มีลักษณะเหมือนม้านั่งเป็นที่สถิตของพระบรมสารีริกธาตุองค์นี้ ขอให้พระสุมนเถระไปอันเชิญพระบรมสารีริกธาตุองค์ดังกล่าวไปประดิษฐานในเมืองเชียงใหม่ พระสุมนได้เดินทางไปยังเมืองปางจาได้อธิษฐานอาราธนาบวงสรวง เพื่อให้องค์พระบรมสารีริกธาตุแสดงปาฏิหาริย์ ซึ่งก็เป็นจริง พระบรมสารีริกธาตุแสดงปาฏิหาริย์จนเกิดรัศมีอันรุ่งโรจน์ตรงกอดกเข้มกอดหนึ่ง จึงนำธูปไปปักแสดงเครื่องหมาย และได้ลงมือ

ชุดหาพระบรมสารีริกธาตุ เริ่มแรกพบอิฐและศิลา เมื่อชุดต่อไปก็ได้พบผอบที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ โดยชั้นนอกเป็นผอบทองเหลือง ชั้นที่ 2 เป็นผอบเงิน ชั้นที่ 3 เป็นผอบทองคำ และชั้นที่ 4 เป็นผอบแก้วประพาฬ ซึ่งบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ พระบรมสารีริกธาตุที่ชุดพบมีขนาดเท่าเมล็ดถั่วเขียว มีสีทองสุกปลั่ง จากนั้นพระสมณเถระได้นำพระบรมสารีริกธาตุไปยังเมืองศรีสัชนาลัย¹²

พญาเลอไทโปรดเกล้าฯให้สร้างปราสาททองหลังหนึ่ง แล้วให้ขุนนางอันเชิญพระบรมสารีริกธาตุไปประดิษฐานเพื่อสักการบูชา ซึ่งพระบรมสารีริกธาตุได้แสดงปาฏิหาริย์เป็นที่ประจักษ์อีกครั้ง และนำข่าวส่งให้พระเจ้าอรรคมหาธิราช จึงโปรดเกล้าฯให้สร้างเจดีย์ทองคำขึ้นองค์หนึ่งให้ขุนนางอาราธนาพระบรมสารีริกธาตุและพระสมณเถระไปยังเมืองสุโขทัย เมื่อมาถึงเมืองสุโขทัย พระเจ้าอรรคมหาธิราชก็ทรงสักการบูชาด้วยสิ่งของนานาชนิด แต่พระบรมสารีริกธาตุไม่ได้แสดงปาฏิหาริย์ใดๆ อาจเนื่องจากว่าพระบรมสารีริกธาตุไม่ปรารถนาที่จะประดิษฐานอยู่ที่เมืองสุโขทัยก็เป็นได้ พระเจ้าอรรคมหาธิราชก็ไม่เชื่อถือองค์พระบรมสารีริกธาตุจึงนมัสการพระสมณเถระให้นำไปสักการบูชา พระบรมสารีริกธาตุจึงประดิษฐานอยู่กับพระสมณตลอดมา

พ.ศ. 1910 พญาเกือนาแห่งราชวงศ์มังราย ผู้ครองอาณาจักรล้านนา ทรงทราบเรื่องราวความสามารถของพระสมณเถระ โปรดเกล้าฯให้พระสมณเถระไปอยู่ที่วัดพระยืนทางทิศตะวันออกของเมืองลำพูน ทั้งทรงปราโมทย์เลื่อมใสในพระสมณเถระ จึงอภิเชกให้เป็นพระมหาสวามีทรงพระนามว่า พระสมณบุพผารัตนมหาสวามี พญากีอานาทรงบังเกิดความเลื่อมใสจึงทรงนำพระบรมสารีริกธาตุด้วยเครื่องประทุมทองในถาดทอง หันได้นั้นพระบรมสารีริกธาตุได้แสดงปาฏิหาริย์โดยลอยประตกขึ้นมาบนผิวน้ำ และฝนตกลงมาไม่ขาดสายทั้งที่ไม่ใช่ฤดูฝน ต่อมาพญาเกือนาได้ทรงพระราชทานป่าไม้พะยอมซึ่งเป็นสวนดอกไม้หลวง ให้สร้างพระอารามหลวงเพื่อเป็นที่ประทับชื่อว่า วัดบุพผาราม ซึ่งปัจจุบันเรียกว่า วัดสวนดอก ต่อมาได้สร้างพระมหาเจดีย์ขึ้นเพื่อบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ ในวันที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุได้พระมหาสวามีทรงอธิษฐานขอให้พระบรมสารีริกธาตุแยกออกเป็น 2 องค์ ด้วยอำนาจพลัตยาธิษฐานนั้นพระบรมสารีริกธาตุจึงแยกออกเป็น 2 องค์ องค์หนึ่งได้รับการบรรจุลงในผอบแก้วประพาฬ ผอบทองคำ ผอบเงิน ผอบเหลือง แล้วประดิษฐานไว้ในพระมหาเจดีย์ ส่วนพระบรมสารีริกธาตุอีกองค์หนึ่งทรงอันเชิญผอบขึ้นสถิตเหนือเศวตคตชาสารแล้วอธิษฐานเสี่ยงช้างชัยมงคลพระที่นั่งให้เดินไป ช้างชัยมงคลแผดเสียง 3 ครั้ง แล้วบ่ายหน้าสู่ประตูหัวเวียงตรงไปยังดอยพระสุเทพและหยุดลงตรงยอดเขาแห่งหนึ่งจากนั้นจึงเดินทางต่อไป และหยุดพักเรียกว่าสนามยอดดอย ภายหลังเรียกว่าตลาดสามยอด เมื่อช้างชัยมงคลเดินต่อจนถึงดอยสุเทพจึงหยุดพร้อมกับร้องเสียงดัง 3 ครั้งและกระทำประทักษิณ 3 รอบแล้วคุกเข่าลงพญากีอานาจึงโปรดเกล้าฯให้อันเชิญพระบรมสารีริกธาตุลงจากหลังช้างชัยมงคลจากนั้นช้างชัยมงคลก็ถึงแก่ความตาย ปัจจุบันมีอนุสาวรีย์ปรากฏอยู่ในบริเวณดังกล่าว เรียกว่า กู่ช้างเผือก

¹² ชไมพร พรเทัญพิพรรณ. (2546). พระธาตุดอยสุเทพ มรดกไทยล้านนา. กรุงเทพฯ: บริษัท สำนักพิมพ์ ที เจ เจ จำกัด. หน้า125-131.

พญาเกื่อนาและพระมหาสวามี มีรับสั่งให้คนงานชุดนอกดอยแห่งนั้นลึก 8 ศอก กว้าง 1 วา 3 ศอก แล้วนำหินใหญ่ 7 ศอกมาทำเป็นทึบหินใหญ่ใส่ลงในหลุมจากนั้นอันเชิญพระบรมสารีริกธาตุในผอบประดิษฐานไว้ในทึบหิน และประดับหินไว้จำนวนมาก พระองค์ทรงโปรดเกล้าฯ ให้สร้างเจดีย์สูง 5 วา เพื่อเป็นที่สักการบูชา เมื่อถึงสมัยพญาเกศเชษฐราช พระองค์ได้ทรงอาราธนาพระมหาญาณมงคลโพธิ์ วัดโสมการาม เมืองลำพูน มาฉลองศรัทธาเสริมองค์พระธาตุเจดีย์ให้ใหญ่ขึ้นกว่าเดิมคือองค์ปัจจุบัน กว้าง 6 วา สูง 11 วา พระมหาญาณมงคลโพธิ์สร้างวิหารด้านหน้าและหลัง ศาลากระเปียงรอบพระธาตุ 4 ด้าน ฝาผนังจิตรกรรมลายเขียนทั้งหมด ภายหลังได้สร้างบันไดก่อเป็นรูปพญานาคทั้งซ้ายและขวา 173 ชั้น ดังปรากฏอยู่ทุกวันนี้

ถนนขึ้นสู่วัดพระธาตุดอยสุเทพนั้น บุคคลที่เป็นผู้สร้างก็คือ ครูบาศรีวิชัย ตนบุญแห่งล้านนา ซึ่งเป็นที่ศรัทธาเลื่อมใสของชาวเหนือและชาวเชียงใหม่ การสร้างถนนในครั้งนั้นอาศัยจอบเพียงอย่างเดียวเนื่องจากไม่มีเครื่องทุ่นแรงอย่างปัจจุบัน ประชาชนที่ทราบข่าวก็เดินทางมาช่วยคนละไม้คนละมือ โดยในแต่ละวันมีแรงงานคนมาช่วยถึงประมาณเกือบ 4,000 คน ดังนั้น ถนนสายนี้จึงสำเร็จลงได้ด้วยเวลาไม่นานนักคือ 5 เดือนกับ 22 วัน ถนนสายนี้ตั้งชื่อตามผู้ริเริ่มสร้างว่า ถนนศรีวิชัย

สิ่งสำคัญภายในวัดได้แก่ เจดีย์ เป็นเจดีย์ทรงระฆังสิบสองเหลี่ยม จากรูปแบบอาจเป็นลักษณะในสมัยพระเกษเกล้า รวพ.ศ. 2081 วิหาร ตามประวัติกล่าวว่าสร้างขึ้นพ.ศ. 2348 โดยพระเจ้ากาวิละ แต่ต่อมาถูกบูรณะอย่างต่อเนื่อง ที่สำคัญคือบนเพดานมีรูปแสดงถึงกลุ่มดาวนักขัตฤกษ์ หลวงพ่ออุ่นเมือง ประดิษฐานอยู่ในพระวิหารตรงกระเปียงทางทิศเหนือของพระธาตุดอยสุเทพ ศิลปะล้านนา สกุลช่างเชียงใหม่¹³ อาคารเสนาสนะโบราณวัตถุและปูชนียวัตถุ ของวัดประกอบด้วยอุโบสถทรงล้านนา ภายในมีจิตรกรรมฝาผนังภาพประวัติพระธาตุดอยสุเทพ พระวิหาร 2 หลัง ด้านทิศตะวันตกประดิษฐานพระพุทธรูป ด้านทิศตะวันออกประดิษฐานพระพุทธรูป ศาลาการเปรียญ กุฏิสงฆ์จำนวน 30 หลัง ศาลาที่พักประชาชนหอฉัน สำนักชี ห้องสมุด หอพิพิธภัณฑ พระประธานในอุโบสถ พระพุทธรูปแบบพระสิงห์นั่งขัดสมาธิเพชร อนุสาวรีย์ช้างมงคล (ช้างพระที่นั่งของพระเจ้าเกื่อนาที่บรรทุกโกศพระบรมธาตุเสด็จมายังมาบดอย สุเทพ) อนุสาวรีย์พระสุเทวฤาษี บันไดนาคซึ่งตัวนาคยาวถึง 60 วา ตลอดจนปูชนียวัตถุที่สำคัญมากของวัดพระธาตุดอยสุเทพ ซึ่งได้แก่ พระเจดีย์บรรจุพระบรมสารีริกธาตุของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า อันแสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของเจดีย์แบบสุโขทัยที่เข้ามาสู่อาณาจักรล้านนาใน สมัยนั้น ลักษณะโดยละเอียดขององค์เจดีย์ที่บรรจุพระบรมธาตุ คือ องค์เจดีย์มีเนื้อที่ฐานด้านละ 6 วา รวม 4 ด้าน เป็นเนื้อที่ 36 ตารางวา

1.1.5.2 ความโดดเด่น

¹³ ประชิต สุกณะพันธ์. (2537). *มรดกทางวัฒนธรรมภาคเหนือ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แสงดาว. หน้า 79.

วัดพระธาตุดอยสุเทพ เป็นวัดที่ก่อสร้างตามแบบศิลปะล้านนา มีพระบรมสารีริกธาตุไว้สักการบูชาโดยการบูชาองค์พระธาตุนั้น เชื่อกันว่าหากมาสักการะและอธิษฐานขอพรพระธาตุดอยสุเทพ จะมีแต่ความสำเร็จสมปรารถนา แคล้วคลาดจากอุปสรรคทั้งปวงไปได้ ในการสักการะควรเตรียมข้าวตอก ดอกไม้ และธูปเทียน แล้วเดินเวียนขวา 3 รอบ พร้อมทั้งกล่าวคำนมัสการพระธาตุ โดยตั้งจิตอธิษฐานขอให้สมหวังในสิ่งที่ปรารถนา และควรไหว้พระธาตุให้ครบทั้ง 4 ทิศ ซึ่งจะให้อานิสงส์ต่างกันไป คือ ทิศเหนือ ขอให้มีความอุดมสมบูรณ์ของพืชพันธุ์ธัญญาหาร ทิศใต้ ขอให้ได้รับพระอภิบาลจากพระรัตนตรัย ทิศตะวันออก ขอให้มีความเจริญรุ่งเรืองในหน้าที่การงาน ทิศตะวันตก ขอให้มีความสงบร่มเย็นเป็นสุขแก่ครอบครัวและลูกหลาน การสักการะพระธาตุควรทำในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 12 ของทุกปี หรือในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 1 ของทุกปี ซึ่งตรงกับวันขึ้นปีใหม่ของไทย

1.1.6 วัดพระสิงห์วรมหาวิหาร จังหวัดเชียงใหม่

1.1.6.1 ประวัติ

วัดพระสิงห์วรมหาวิหาร เป็นพระอารามหลวงชั้นเอก ชนิดวรมหาวิหาร ตั้งอยู่ในบริเวณคูเมืองเชียงใหม่ ถนนสามล้าน ตำบลพระสิงห์ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ วัดพระสิงห์วรมหาวิหารหรือที่ชาวบ้านชาวเมืองทั่วไปเรียกว่า วัดพระสิงห์ ตั้งอยู่ที่ถนนสามล้านตำบลพระสิงห์ อำเภอเมืองเชียงใหม่ เป็นวัดเก่าแก่ใกล้ๆประตูสวนดอก อันเป็นประตูกำแพงเมืองชั้นในด้านตะวันตก พญาผายุกษัตริย์ผู้ถือครองเมืองเชียงใหม่โปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นเพื่อ

บรรจุพระอิฐพญาคำฟูพระราชบิดา เดิมมีชื่อว่าวัดลีเชียงพระหรือวัดลีเชียง เนื่องจากบริเวณที่ตั้งของวัดอยู่ใกล้กับ ลีเชียง อันเป็นตลาดประจำเมือง เมื่อมีการสร้างวัดขึ้นชาวบ้านจึงพากันเรียกว่า วัดลีเชียง ตามไปด้วย พญาผายูเป็น พระราชโอรสในพญาคำฟู กษัตริย์แห่งราชวงศ์มังราย พระองค์ทรงได้ครองราชย์ต่อจากพระราชบิดาเมื่อ พระชนมายุได้ 29 พรรษา ในยุคเชียงใหม่ได้กลับมามีสภาพเป็นราชธานีของอาณาจักรล้านนาอีกครั้งหนึ่ง เพราะ พญาผายูไม่โปรดจะประทับอยู่เชียงแสนอยู่ที่เชียงแสนดังเช่นพระราชบิดา จึงย้ายมายังเชียงใหม่แทน เมื่อพญาคำ ฟูเสด็จสวรรคต พญาผายูได้อันเชิญพระอิฐและพระอังคารมายังเมืองเชียงใหม่ แล้วโปรดเกล้าฯ ให้ก่อพระสถูป เจดีย์ขึ้น พร้อมทั้งสร้างวิหารภายในบริเวณวัดสิงห์ปัจจุบัน จากนั้นจึงโปรดเกล้าฯ ให้มีมนต์พระมหากษัตริย์จาก หริภุญชัยมาเป็นเจ้าอาวาสในปี พ.ศ. 1888 พร้อมทั้งได้ทรงจัดให้มีมหกรรมฉลองสมโภช และขนานนามวัดว่า วัดลี เชียงพระ ครั้นต่อมาในปี พ.ศ. 1943 เจ้ามหาพรหมทรงอัญเชิญพระพุทธรูปไปประดิษฐานที่วิหารวัดลีเชียงพระ ตั้งแต่นั้นมาประชาชนทั่วไปเรียกชื่อวัดลีเชียงพระว่าวัดพระสิงห์แล้วกร่อนเหลือเพียงวัดพระสิงห์ในที่สุด¹⁴

ปีพ.ศ. 2038-2068 ในรัชสมัยพระเมืองแก้วหรือพระเจ้าสิริธรรมจักรพรรดิราช พระองค์ทรงโปรดเกล้าฯ ให้บูรณปฏิสังขรณ์วัดพระสิงห์และสร้างกุฎยสถาน ประมาณปีพ.ศ. 2092 พระเมกุฏิวิสุทธิวงศ์ เจ้าผู้ครองนคร เชียงใหม่ขณะนั้นโปรดเกล้าฯ ให้อาราธนาสมเด็จพระเจ้าศรีนันทะ เจ้าอาวาสวัดพระสิงห์ไปต้อนรับพระเจ้าบุเรงนอง กษัตริย์แห่งหงสาวดีด้วย วัดพระสิงห์ได้กลายเป็นศูนย์กลางการประชุมประกอบพิธีกรรมและงานสำคัญต่างๆ ของ ชาวเชียงใหม่สืบต่อมาโดยตลอด จนกระทั่งถึงระหว่างปี พ.ศ. 2094-2101 เมื่อเมืองเชียงใหม่ตกเป็นเมืองร้าง เนื่องจากต้องตกเป็นเมืองขึ้นครองพม่าก็ไม่ปรากฏหลักฐานเรื่องราวเกี่ยวกับวัดพระสิงห์ สันนิษฐานว่าคงมีสภาพ เป็นวัดร้างไปด้วย ครั้นถึงปี พ.ศ. 2339 พระเจ้ากาวิละได้ทรงขึ้นเป็นเจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ตรงกับรัชสมัย พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ 1 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ วัดพระสิงห์ได้เจริญรุ่งเรืองขึ้น อีกครั้งหนึ่ง โดยมีการบูรณปฏิสังขรณ์วัดพระสิงห์ดังนี้ ได้สร้างพระอุโบสถวัดพระสิงห์ขึ้นใหม่ และสร้างเจดีย์ขึ้น ใหม่และบรรจุพระบรมธาตุไว้ด้วย ครั้นถึงสมัยพระเจ้าอินทวิชิตวงศ์ได้มีการบูรณปฏิสังขรณ์วิหารหลวงขึ้น อีกครั้ง แต่ต่อมาในปีพ.ศ. 2461 วัดพระสิงห์ได้กลายเป็นวัดร้างอีกครั้งหนึ่ง เช่นเดียวกับวัดสำคัญอื่นๆในเมือง เชียงใหม่ อาทิ วัดเจดีย์หลวง วัดสวนดอก และเจ็ดยอด ต่อมาในปีพ.ศ. 2467 ซึ่งตรงกับสมัยที่เจ้าแก้วนริศเป็นผู้ ครองนครเชียงใหม่ พระองค์กับเจ้าดารารัศมีพระราชชายาในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 ได้ทรงบูรณปฏิสังขรณ์วัดพระสิงห์ขึ้นใหม่โดยมีครูบาศรีวิชัยตนบุญแห่งล้านนา ตูเจ้าวัดบ้านปางเมืองลำพูน เป็น ประธานในการดำเนินการ ในครั้งนี้ได้มีการก่อสร้างถาวรวัตถุและอาคารเสนาสนะต่างๆขึ้นเป็นหลักฐานมั่นคง ได้แก่ ปีพ.ศ. 2467 บูรณปฏิสังขรณ์พระมหาเจดีย์หรือพระธาตุหลวง ในครั้งนั้นได้พบโบราณวัตถุอันมีค่าจำนวน มาก อาทิ โขศ 3 ชิ้น ชั้นนอกทำด้วยทองเหลือง หนัก 254 บาท 3 สลึง สูง 23 นิ้ว ชั้นกลางทำด้วยเงิน หนัก 185 บาท 2 สลึง สูง 14 นิ้ว สันนิษฐานว่าเป็นพระโกศบรรจุพระอิฐพญาคำฟู นอกจากนี้ยังพบแผ่นทองจารึกเรื่องราว

¹⁴ ชไมพร พรเทัญพิพัฒน์. (2546). **วัดพระสิงห์วรมหาวิหาร มรดกศรีนครพิงค์**. กรุงเทพฯ: บริษัทสำนักพิมพ์ ที เจ เอ จำกัด. หน้า 160.

ต่างๆอีกหลายชิ้น แต่น่าเสียดายที่ทรัพย์สินอันประมาณค่ามิได้อย่างโบราณวัตถุเหล่านี้ได้สูญหายไปจนหมดในครั้งเกิดสงครามมหาเอเชียบูรพาในปี พ.ศ. 2484

วัดพระสิงห์เจริญรุ่งเรืองขึ้นตามลำดับ กระทั่งปีพ.ศ. 2469 เมื่อพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 แห่งบรมราชจักรีวงศ์ เสด็จประพาสเชียงใหม่พร้อมสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินีทั้ง 2 พระองค์ได้เสด็จพระราชดำเนินมาทรงนมัสการและสมโภชพระพุทธสิหิงค์ด้วย โดยในการนี้ได้โปรดเกล้าฯ รับเป็นองค์ประธานร่วมกับเจ้าแก้ววรรัฐ ทำการบูรณปฏิสังขรณ์หอพระไตรปิฎกและพระอุโบสถจนเสร็จในปีพ.ศ. 2472 พร้อมกับมีการจัดงานฉลองสมโภชอย่างมโหฬารอีกด้วย แล้วในที่สุดวัดพระสิงห์ก็ได้รับการยกฐานะเป็นพระอารามหลวงชั้นเอก ชนิดวรมหาวิหาร มีชื่อเต็มว่า วัดพระสิงห์วรมหาวิหาร เมื่อวันที่ 30 พฤศจิกายน พ.ศ. 2483¹⁵

วิหารหลวงของวัดพระสิงห์วรมหาวิหารมีลักษณะเป็นศิลปะสถาปัตยกรรมแบบล้านนา กว้าง 24 เมตร ยาว 56 เมตร เป็นวิหารในกลุ่มวิหารสมัยต้นพุทธศตวรรษที่ 24 ซึ่งมีรูปแบบที่เปลี่ยนไปจากวิหารล้านนาดั้งเดิม กล่าวคือ มีรูปลักษณะปรากฏเป็นวิหารทรงโรง มีแผนผังเป็นแบบสี่เหลี่ยมผืนผ้า ไม่ย่อเก็จ ตามลักษณะของวิหารของวัดทางภาคกลาง วิหารทรงโรงนี้คือวิหารแบบปิดที่มีผนัง 4 ด้าน นิยมทำมุขยื่นออกมาทางด้านหนึ่งมุขระยะแรกโครงสร้างหลังคายังยึดแบบซื่อมั่วต่างใหม่ คือ โครงสร้างของเครื่องบนที่เป็นแบบเหลี่ยมชั้นซ้อนกันจากใหญ่ไปหาเล็ก ทั้งจันทะหลังคาเป็นระยะๆ ตามลักษณะการย่อมุมหรือย่อเก็จของผังอาคาร การลดชั้นของหลังคาแบบนี้ทางล้านนาเรียกว่า “ซด” และเรียกการซ้อนชั้นของผนังหลังคาด้านข้างว่า “ตับ” เพียงแต่การลดชั้นหลังคาและการซ้อนชั้นหลังคาไม่มากเหมือนเดิม ส่วนใหญ่จะลดชั้นหลังคาเพียงชั้นเดียวทั้งด้านหน้าและด้านหลัง ต่อมาโครงสร้างแบบซื่อมั่วต่างใหม่หมดไป จึงนิยมโครงสร้างแบบมีจั่วตั้งและผนังรับน้ำหนักแบบภาคกลางตัวอย่างวิหารแบบนี้นอกจากวิหารหลวงที่วัดพระสิงห์แล้วยังมีวิหารใหญ่ที่วัดบุพพาราม วิหารหลวง วัดเจดีย์หลวง วิหารวัดดวงดี ในจังหวัดเชียงใหม่ วิหารหลวงวัดพระสิงห์เดิมเป็นแบบจัตุรมุขภายหลังได้รับการปรับปรุงเสียใหม่จนเหลือเพียงมุขหน้าและมุขหลัง ผนังและต้นเสาเป็นคอนกรีตเสริมเหล็กเครื่องบนเป็นไม้สักล้วนๆ หลังคามุงกระเบื้อง มีช่อฟ้าใบระกา หางหงส์ ด้านหน้ามีประตู 3 ประตู มีหน้าต่างด้านละ 5 ช่อง

วิหารลายคำที่ประชาชนทั่วไปเรียกว่าวิหารพระสิงห์เป็นสถาปัตยกรรมล้านนา คือ มีลักษณะเป็นวิหารแบบล้านนาดั้งเดิมที่สร้างในสมัยที่เรียกว่ายุคทองแห่งล้านนา วิหารลายคำสร้างตามแบบศิลปกรรมของภาคเหนือ มีรูปปั้นพญานาค 2 ตัวอยู่บนโคหน้า และใกล้ ๆ พญานาค มีรูปปั้นสิงห์ 2 ตัว บริเวณ ภายในเป็นที่ประดิษฐาน “พระพุทธสิหิงค์” บนผนังด้านหลังพระประธาน เสาหลวง (เสากลม) เสากระเบียง (เสาสี่เหลี่ยม) มีภาพลายทองพื้นแดงเป็นลวดลายต่างๆ เต็มไปหมด ด้านหลังพระประธาน ยังมีรูปปราสาทแวดล้อมด้วยมังกรและหงส์ มีความงดงามน่าชมยิ่ง ผนังวิหารด้านเหนือมีภาพจิตรกรรม เขียน เรื่องสังข์ทอง ด้านใต้เรื่องสุวรรณหงส์ นับเป็นภาพที่น่าสนใจอย่างมาก โดยเฉพาะเรื่องสังข์ทอง พบเพียงแห่งเดียวที่นี่

¹⁵ เรื่องเดียวกัน หน้า 167.

พระอุโบสถ ปรากฏจารึกระบุว่าสร้างเสร็จเมื่อ พ.ศ. 2355 ลักษณะที่เป็นอยู่ในปัจจุบันคงไม่มีการเปลี่ยนแปลงไปมากนักนอกจากการเปลี่ยนเสาไม้หน้ามุขด้านทิศเหนือ การตัดปลายแปของหน้าเหนบที่ฝุ่โดยครูบาศรีวิชัย และการปั้นลวดลายปูนปั้นซ่อมตามแบบเดิมที่หน้าเหนบด้านทิศเหนือ หลักฐานบางฉบับกล่าวว่า เป็นอุโบสถสำหรับทำสังฆกรรมร่วมกันระหว่างภิกษุและภิกษุณี

หอไตร เป็นอาคารสองชั้น ข้างล่างก่ออิฐถือปูน ข้างบนเป็นอาคารไม้สร้างเสร็จพร้อมกับอุโบสถเมื่อพ.ศ. 2355 และมีการบูรณะอีกครั้งในสมัยครูบาภุญจณมหาเถระ และซ่อมครั้งสุดท้ายเมื่อพ.ศ. 2469 เป็นการเปลี่ยนบ้านลม และปั้นลวดลายปูนปั้นที่ผนังไม้และหน้าเหนบมุขใหม่¹⁶

1.1.6.2 ความโดดเด่น

วัดพระสิงห์วรมหาวิหารมีประวัติความเป็นมาควบคู่กับถิ่นฐานล้านนา มีสถาปัตยกรรมล้านนาที่งดงาม มีพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมืองอย่างพระพุทธสิหิงค์ และมีการเปิดทำการสอนพระปริยัติธรรมทั้งแผนกนักธรรมและบาลี เป็นศูนย์กลางทางการศึกษาพระปริยัติธรรมที่ใหญ่ที่สุดในเชียงใหม่ นอกจากนี้วัดพระสิงห์วรมหาวิหารตั้งอยู่ตรงถนนสิงหราช หรือที่นักท่องเที่ยวรู้จักกันในชื่อถนนคนเดินอนุสาวรีย์สามกษัตริย์

1.1.7 วัดพระธาตุช่อแฮ จังหวัดแพร่

¹⁶ ประชิต สุกณะพันธ์. (2537). *มรดกทางวัฒนธรรมภาคเหนือ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แสงดาว. หน้า 76.

1.1.7.1 ประวัติ

วัดพระธาตุช่อแฮเป็นพระอารามหลวง ชั้นตรีชนิดสามัญ ตั้งอยู่หมู่ 1 ตำบลช่อแฮ อำเภอเมืองแพร่ เป็นปูชนียสถานเก่าแก่คู่บ้านคู่มืองของชาวแพร่มาช้านานพระธาตุช่อแฮ องค์พระธาตุช่อแฮเป็นเจดีย์ ศิลปะเชียงแสนแบบแปดเหลี่ยมย่อมุมไม้สิบสองบุด้วยทองคำบวบหรือทองจังโก องค์พระธาตุสูง 33 เมตร ฐานสี่เหลี่ยมกว้างด้านละ 11 เมตร ลักษณะองค์พระธาตุตั้งอยู่บนฐานเชิงสี่เหลี่ยม 1 ชั้น ถัดขึ้นไปเป็นฐานหน้ากระดานแปดเหลี่ยม 3 ชั้นรองรับ ถัดไปเป็นฐานบัวคว่ำ และชุดท้องไม้แปดเหลี่ยมซ้อนลดชั้นกันขึ้นไป 7 ชั้น จากนั้นเป็นบัวระฆัง 1 ชั้น และหน้ากระดานหนึ่งชั้นจนถึง องค์ระฆัง แปดเหลี่ยมถัดขึ้นไปเป็นบัลลังก์ย่อมุมไม้สิบสองและปล้องไฉนส่วนยอดฉัตรประดับ ตกแต่งด้วยเครื่อง บนแบบล้านนา มีรั้วเหล็ก รอบองค์พระธาตุ 4 ทิศ มีประตูเข้าออก 4 ประตู แต่ละประตูได้สร้างซุ้มแบบปราสาทล้านนาไว้อย่างสวยงาม ยอดฉัตรตกแต่งด้วยเครื่องบนแบบล้านนา ประดิษฐานพระเกศาธาตุ และพระบรมสารีริกธาตุพระศอกซ้ายของพระพุทธเจ้า

ตำนานเล่าว่า ครั้งพระพุทธองค์เสด็จมาที่เมืองแพร่ และประทับ ณ ดอยโกสิยชัคคะบรรพต ขณะนั้นมีเจ้าลาวชื่อว่า ขุนลวะอ้ายค้อม (อ่านว่า ก้อม) มารับไหว้พระพุทธองค์บนดอยดังกล่าว พระพุทธเจ้าทรงแสดงปาฏิหาริย์ให้ขุนลวะอ้ายค้อมได้ประจักษ์ เนื่องจากสถานที่นั้นเป็นที่ร่มรื่น เหมาะสมจะเป็นที่ที่พระพุทธองค์ประทับพระธาตุเป็นอนุสรณ์ โดยนำเอาเส้นพระเกศาไปไว้ในถ้ำที่อยู่บริเวณนั้น พระพุทธองค์ทรงรับสั่งอีกว่า เมื่อพระองค์ปรินิพพานแล้วให้นำพระธาตุและพระศอกซ้ายมาบรรจุไว้ด้วย และต่อไปภายหน้าจะได้ชื่อว่า “เมืองแพร่” โดยเป็นเมืองใหญ่ซึ่งพระองค์เคยมาประทับนั่ง ณ ใต้ต้นหมากนั้น เมื่อทรงทำนายแล้วก็เสด็จไปยังเมืองต่างๆ จากนั้นจึงเสด็จกลับจากพระเชตะวันอาราม ขุนลวะอ้ายค้อม ให้นำมาบรรจุไว้ในฐานเจดีย์ เมื่อขุนลวะอ้ายค้อมมาถึงดอยโกสิยชัคคะ เห็นว่าทำเลดีจึงสร้างเจดีย์ขึ้นและนำมอบพระบรมสารีริกธาตุบรรจุไว้ในสิ่งห่อทองคำ แล้วโบกปูนทับอีกชั้นหนึ่ง แล้วบำเพ็ญกุศลฉลอง 7 วัน 7 คืน¹⁷

หลังจากเมืองแพร่ถูกรวมกับล้านนาจักรวรรพี้ล้านนาก็ทรงทำนุบำรุงมาตามลำดับ แต่ต่อมาพระธาตุก็ทรุดโทรม กระทั่ง พ.ศ. 2467 ครูบาศรีวิชัยเป็นประธานบูรณปฏิสังขรณ์ ร่วมกับคณะสงฆ์ ชื่อพระธาตุช่อแฮบ้างก็ว่ามาจากชื่อผ้าแพรชั้นดี ทอจากสิบสองปันนา และชาวบ้านนำมาผูกบูชาพระธาตุ บ้างก็ว่ามาจากผ้าแพรที่ขุนลวะอ้ายค้อมนำมาถวาย หลวงพ่อช่อแฮเป็นพระประธานประดิษฐานในพระอุโบสถ ศิลปะล้านนา เชียงแสน สุขโขทัย สันนิฐานว่า สร้างขึ้นหลังจากสร้าง องค์พระธาตุช่อแฮ แล้ว มีอายุหลายร้อยปี หนาดักกว้าง 3.80 เมตร สูง 4.50 เมตร ก่อสร้างด้วยอิฐโบกปูน ลงรักปิดทองพระเจ้าทันใจและ ไม้เสียงทนาย

พระเจ้าทันใจหรือหลวงพ่อตันใจ เป็นพระพุทธรูปปางสมาธิปูนปั้น ลงรักปิดทอง หนาดักกว้าง 30 นิ้ว สูงประมาณ 2 ศอก (กว้าง 80 ซม. สูง 1.20 ซม) เป็นพระพุทธรูปองค์ใหม่ที่สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2465ผู้สร้างคือ ชาวไทยใหญ่ (เงี้ยว) สร้างพระพุทธรูป องค์นี้ แทนพระพุทธรูปองค์เดิมที่หล่อด้วยเงิน (ตะกั่ว) ที่ถูกลักไป พระเจ้าทันใจหรือหลวงพ่อตันใจ (ทางเหนืออ่านว่า พระเจ้าตันใจ) เป็นพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ที่มีผู้นิยมมากราบไหว้ บนบานศาล

¹⁷ กองบรรณาธิการข่าวสด. (2554). มงคลทั่วไทย ไหว้ 99 พระธาตุ-เจดีย์. กรุงเทพฯ: มติชน. หน้า 171.

กล่าวอยู่เสมอ เชื่อว่าเป็นพระพุทธรูปที่ใครมาขอพรแล้ว จะได้สิ่งนั้น อย่างสมประสงค์ ด้านหลังซุ้มพระเจ้าทันใจ ประดิษฐานอยู่ มีไม้เสี่ยงทายทำด้วยไม้รวก หรือไม้สัก มีความยาวเกิน 1 วา คาดว่าใช้ แทน ไม้เซียมซี เมื่อผู้ใด ต้องการเสี่ยงทายสิ่งใด ก็ให้นำไม้ดังกล่าวมาทาบกับช่วงแขนที่กางเหยียดตรงไปจนสุดแขนทั้งสองข้าง ความยาว ของวายุตรงจุดใดของไม้ก็จะ ทำเครื่องหมายไว้แล้วนำไม้มาอธิษฐานเบื้องหน้าพระเจ้าทันใจว่า สิ่งที่คุณประสงค์ นั้น จะสำเร็จหรือไม่ หากสำเร็จก็ขอให้ความยาวของคุณเลยจุดที่ทำเครื่องหมายไว้ออกไป เมื่ออธิษฐานเสร็จแล้ว ก็ นำไม้เสี่ยงทายขึ้น มาวาอีกครั้งหนึ่ง

1.1.7.2 ความโดดเด่น

วัดพระธาตุซ่อแฮ เป็นวัดศักดิ์สิทธิ์ เก่าแก่ คู่บ้าน คู่เมืองจังหวัดแพร่และเป็นวัดพระธาตุประจำปีเกิดของผู้ ที่เกิดปีชวด หากนำผ้าแพรสามสีไปถวาย จะทำให้ชีวิตมีพลังคุ้มครองป้องกันศัตรูได้ การสวดและไหว้ ให้เริ่มต้น นะโม 3 จบ แล้วสวดด้วยคาถาบูชาพระธาตุ 5 จบ พลังบารมีจะดลบันดาลให้มีชีวิตที่ดีขึ้น นอกจากนี้จังหวัดแพร่ ยังมีสถานที่เที่ยว อย่างพะเยาเมืองผี วนอุทยานที่สำคัญในจังหวัดแพร่

1.1.8 วัดภูเก็ต จังหวัดน่าน

1.1.8.1 ประวัตี

วัดกุเก็ต ตั้งอยู่ใน ตำบลวรรณคร อำเภอปัว จังหวัดน่าน ตามจริงแล้ววัดกุเก็ต ตั้งชื่อตามหมู่บ้านที่ชื่อว่า หมู่บ้านเก็ต แต่ด้วยวัดตั้งอยู่บนเนินเขา ซึ่งทางเหนือ เรียกว่า "ดอย" หรือ "ภู" จึงตั้งชื่อว่า "วัดกุเก็ต" หมายถึง วัดบ้านเก็ตที่อยู่บนภู หรือ ดอย วัดกุเก็ต ถือว่าเป็นวัด ที่มีภูมิทัศน์และ วิวที่สวยงาม โดยจุดเด่นของวัด คือ มีระเบียงชมวิวด้านหลังวัดติดกับทุ่งนาที่กว้างไกลพร้อมด้วยฉากหลัง เป็นภูเขาของอุทยานดอยภูคา ในยามเช้าวัดกุเก็ตเป็นจุดชมวิวพระอาทิตย์ขึ้นที่งดงามอีกแห่งหนึ่ง ด้านล่างวัดมีแม่น้ำไหลผ่าน ซึ่งเป็นน้ำซับซึมมาจากใต้ดิน ไหล รินรวมกันเป็นลำธารให้ฝูงปลาและสัตว์น้ำอยู่อาศัย ทางวัดได้จัดให้เป็นเขตอุทยาน นกทองเทียว สามารถให้อาหารจากลานข้างบน ผ่านท่อไหลลงไปให้กับฝูงปลาได้ และสามารถมองเห็นฝูงปลาที่อยู่ด้านล่างได้อย่างสถาปัตยกรรมภายในวัดมีอุโบสถทรงล้านนาประยุกต์และจิตรกรรมฝาผนังสามมิติ เป็นที่ประดิษฐาน “หลวงพ่อแสนปัว หรือ หลวงพ่อพุทธเมตตา” ที่ศักดิ์สิทธิ์หันพระพักตร์ไปทางทิศตะวันออก

นอกจากนี้ภายในวัดยังมี เทมเพิล สเตย์ ชื่อ ว่า ภูเก็ต สนธยา เทมเพิลสเตย์ หรือเรียกให้เข้าใจง่ายๆคือ เป็นลักษณะของ โรงแรมธรรมะ เป็นอาคารที่พักสำหรับผู้ที่มาปฏิบัติธรรมหรือนักท่องเที่ยวที่สนใจ อาคารซึ่งตั้งอยู่ตรงจุดชมวิว สามารถเห็นวิว ทุ่งนาเขียวขจีได้จากห้องพักโดยสร้างเป็นอาคารขนาด 4 ชั้น มี 8 ห้องนอน โดยในชั้นที่ 4 จะเป็นห้องปฏิบัติธรรม และที่น่าสนใจคือ ตัวโรงแรมจะสร้างอยู่ใต้โบสถ์ของวัดกุเก็ต เนื่องจากวัดกุเก็ตสร้างอยู่บนเนินเขา และมีการสร้างโรงแรมขึ้นบริเวณเชิงเขาด้านล่าง ของโบสถ์ ทำให้บริเวณลานโบสถ์กลายเป็น ดาดฟ้าของโรงแรม และการที่เรียกว่าโรงแรมธรรมะ เพราะมีการจัดห้องพักในลักษณะเดียวกับโรงแรม ซึ่งผู้ที่เข้ามาพักจะได้มีโอกาสปฏิบัติธรรมร่วมกับทางวัด รวมทั้งจะได้ศึกษาวิถีชีวิตของพระ เณรภายในวัด ได้ทำบุญ ตักบาตร ที่สำคัญที่โรงแรมแห่งนี้จะไม่มีการจำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์อย่างเด็ดขาด โรงแรมธรรมะของวัดกุเก็ตถือเป็นแห่งแรก ในประเทศไทย ซึ่งไม่ใช่การเปิดศาลาวัดให้คนเข้าไปนอนแล้วมาตั้งชื่อว่าเป็นโรงแรม แต่ที่วัดกุเก็ตมีการสร้างอาคารและห้องพัก ที่มีลักษณะ เหมือนกับโรงแรมทั่วไป ประมาณโรงแรมระดับ 3 ดาว เพียงแต่ผู้ที่จะเข้ามาพักหากมาเพื่อปฏิบัติธรรมไม่ต้องเสียค่าที่พัก ซึ่งแนวทางนี้วัดต่างๆสามารถนำไปพัฒนาต่อได้ เพราะถือว่าเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่จะช่วยให้คนเข้าวัดเพื่อปฏิบัติธรรมมากขึ้นทั้งยังจะ ช่วยให้ผู้ที่เข้าพักได้มีโอกาสศึกษาวิถีชีวิตของผู้คนที่พักอาศัยอยู่รอบวัดด้วย

1.1.8.2 ความโดดเด่น

วัดกุเก็ต ถือว่าเป็นวัดที่มีภูมิทัศน์และวิวที่สวยงาม จุดเด่น คือ มีระเบียงชมวิวซึ่งมองเห็นทุ่งนาที่กว้างไกลพร้อมด้วยฉากหลังเป็นภูเขาของอุทยานแห่งชาติดอยภูคา ในยามเช้าวัดกุเก็ตเป็นจุดชมวิวพระอาทิตย์ขึ้นที่งดงามอีกแห่งหนึ่งอยากเห็นบรรยากาศของพระอาทิตย์ขึ้นเคล้าสายหมอก

1.1.9 วัดพระธาตุพนม จัหวัดนครพนม

1.1.9.1 ประวัติ

วัดพระธาตุพนม เป็นวัดพระอารามหลวง ชั้นเอก ชนิดวรมหาวิหาร ประดิษฐาน ณ ริมฝั่งแม่น้ำโขง ถนนชยางกูร บ้านธาตุพนม ตำบลธาตุพนม อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม พระธาตุพนมรุ่นแรกเป็นศิลปะร่วมสมัยกับพุทธกาลคงจะมีรูปร่างทรงโอคว่ำ และก่อสร้างด้วยอิฐค่อมทับอุโมงค์บรรจุพระอัฐิธาตุ แต่ต่อมาสูญปองค์นี้ซึ่งมีอายุยืนนานถึงพันปีก็ได้ทะลายลง พุทธศาสนิกชนจึงสร้างสถูปบรมธาตุขึ้นใหม่ เมื่อระหว่างพุทธศตวรรษที่ 11-12 ตรงกับสมัยทวารวดีของไทย ซึ่งศิลปะสมัยนี้ยังคงเหลืออยู่ถึงปัจจุบันเฉพาะส่วนฐาน และต่อมาได้มีการปฏิสังขรณ์ต่อเติมอีกหลายครั้ง

พระธาตุพนมประดิษฐาน ณ วัดพระธาตุพนมวรมหาวิหาร อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม ตามตำนานกล่าวว่าสร้างมานานไม่น้อยกว่า 2,300 ปี ผู้ที่สร้าง คือ พระมหากษัตริย์พร้อมด้วยพระอรหันต์ 500 องค์ การก่อสร้างพระธาตุพนมในยุคแรกว่าพระมหากษัตริย์และพระอรหันต์ซึ่งเป็นพุทธสาวกองค์สำคัญ พร้อมด้วยพระอรหันต์ 500 องค์ นำพระอัฐิธาตุจากประเทศอินเดียแล้วร่วมกับเจ้าพญาทั้ง 5 นคร คือ

1. พญาสุวรรณภิงคาร ผู้ครองเมืองหนองหานหลวง
2. พญาคำแดง ผู้ครองเมืองหนองหานน้อย
3. พญาจุลณีพรหมทัต ผู้ครองแคว้น 12 จุไทย

4. พญาอินทปฐนกร ผู้ครองแคว้น เขมรโบราณ

5. พญานันทเสน ผู้ครองอาณาจักรศรีโคตรบูรณ์ (โคตรบูร)

ตามตำนานพระธาตุพนม ในอุรังคนิทานกล่าวว่า สมัยหนึ่งในปัจฉิมโพธิกาล พระพุทธเจ้า พร้อมทั้งพระอานนท์ ได้เสด็จมาทางทิศตะวันออก โดยทางอากาศ ได้มาลงที่ดอนกอนเนา แล้วเสด็จไปหนองคันแทเสื่อน้ำ (เวียงจันทน์) ได้พยากรณ์ไว้ว่า ในอนาคตจะเกิดบ้านเมืองใหญ่ เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธศาสนา จากนั้นได้เสด็จไปตามลำดับ ได้ทรงประทานรอยพระพุทธบาทไว้ที่ โพนฉั่น (พระบาทโพนฉั่น) อยู่ตรงข้ามอำเภอโพนพิสัย จังหวัดหนองคาย แล้วเสด็จมาที่ พระบาทเวินปลา ซึ่งอยู่เหนือเมืองนครพนมปัจจุบัน ได้ทรงพยากรณ์ที่ตั้งเมืองมรุกขนคร (นครพนม) และได้ประทับพักแรมที่ภูกำพร้าวหนึ่งคืน วันรุ่งขึ้นเสด็จข้ามแม่น้ำโขง ไปบิณฑบาตที่เมืองศรีโคตรบูร พักอยู่ที่ร่มต้นรังต้นหนึ่ง (พระธาตุอิงฮังเมืองสุวรรณเขต) แล้วกลับมาทำภตกิจ (ฉันอาหาร) ที่ภูกำพร้าวโดยทางอากาศ พญาอินทร์ได้เสด็จมาเฝ้าและทูลถามพระพุทธองค์ ถึงเหตุที่มาประทับที่ภูกำพร้าว พระพุทธองค์ได้ตรัสว่า เป็นประเพณีของพระพุทธเจ้าทั้ง 3 พระองค์ ในภททกลับที่นิพพานไปแล้ว บรรดาสาวกจะนำพระบรมสารีริกธาตุ มาบรรจุไว้ที่ภูกำพร้าว พระพุทธองค์เมื่อนิพพานแล้ว พระมหากัสสปะ ผู้เป็นสาวก ก็จะนำเอาพระบรมสารีริกธาตุมาบรรจุไว้ ณ ที่นี้เช่นกัน จากนั้นพระพุทธองค์ก็ได้ทรงปรารภถึงเมืองศรีโคตรบูร และมรุกขนคร แล้วเสด็จไปหนองหารหลวง ได้ทรงเทศนาโปรดพญาสุวรรณพิงคาระ และพระเทวี ประทานรอยพระพุทธบาทไว้ ณ ที่นั้น แล้วเสด็จกลับพระเชตวัน หลังจากนั้นก็ได้เสด็จปรินิพพาน

ลักษณะการก่อสร้างในสมัยแรกนั้น ใช้ดินดิบก่อขึ้นไปเป็นรูปเตาสี่เหลี่ยมกว้างด้านละสองวาของพระมหากัสสปเถระ สูงสองวาข้างในเป็นโพรงแล้วเผาให้สุกมีประตูเปิดปิดทั้งสี่ด้าน เมื่อสร้างเสร็จแล้วก็ได้อัญเชิญพระอัฐิธาตุของพระพุทธเจ้าที่พระมหากัสสปเถระนำมาจากอินเดียประดิษฐานข้างในแล้วปิดประตูทั้งสี่ด้านเปิดให้คนเข้า ไปสักการะได้ในบางโอกาส ผู้ที่ปกครองบ้านเมืองสืบต่อๆมาก็ได้ทำนุบำรุงและปรับปรุงอยู่เสมอกล่าวกันว่าในสมัยของพระยาสุมิตรธรรมวงศาเมืองศรีโคตรบูร ได้เชิญชวนท้าวพระยาเมืองอื่นๆต่อเติมพระธาตุพนมให้สูงขึ้นเป็นชั้นที่ 2 และ อัญเชิญพระอัฐิธาตุขึ้นไปประดิษฐานไว้บนยอดองค์พระธาตุพนมด้วย ความตอนนี้ พระโบราณจารย์ได้บันทึกไว้ว่าพระพุทธเจ้าปรินิพพานแล้วได้ 500 ปีพระยาทั้งห้าที่สร้างพระธาตุพนมยุคแรกได้มาเกิดเป็นพระอรหันต์ทั้ง 5 เดินทางมาขอความอุปถัมภ์บูรณะเจดีย์พระธาตุพนมที่เรียกในสมัยนั้นว่าอุโมงค์ ภูกำพร้าว กับพระยาสุมิตรธรรมวงศาหรือสุมินทราชกษัตริย์ผู้ครองเมืองมรุกขนครที่ย้ายจาก ศรีโคตรบูร พ.ศ.2236-2245 สมเด็จพระสังฆราชาสัทธัมมโชตนญาณวิเศษ เรียกกันทั่วไปว่า เจ้าราชครูหลวงโพนสะเม็ก ได้พาราษฎรประมาณ 3,000 คน

จากเวียงจันทร์มาอยู่พระธาตุพนม¹⁸ พระธาตุพนมได้ล้มทลายลงทั้งองค์ เนื่องจากความเก่าแก่ขององค์พระธาตุพนม และประจวบกับระหว่างนั้นฝนตกพายุพัดแรงติดต่อกันมาหลายวัน ประชาชนทั้ง ประเทศได้ร่วมบริจาคทุนทรัพย์และรัฐบาลได้ก่อสร้างองค์พระธาตุขึ้นใหม่ตามแบบเดิม การก่อสร้างนี้เสร็จ สิ้นเมื่อวันที่ 23 มีนาคม 2522

พระธาตุเป็นรูปสี่เหลี่ยมก่อด้วยอิฐ มีลวดลายสลักลงบนแผ่นอิฐสวย งามมาก มีซุ้มกันด้านและซุ้มซ้อนกันสามชั้น ลดหลั่นกันลงมา แล้วจึงถึงองค์พระสถูป เบื้องบนยอดพระธาตุหุ้มทองคำประดับพลอยสวยงามมาก สมเด็จพระกรมพระยาดำรงราชานุภาพ พระบิดาแห่งประวัติศาสตร์ไทย ทรงกล่าวถึงพระธาตุพนมไว้ใน นิทานโบราณคดีเรื่องแม่น้ำโขง ตอนหนึ่งว่า

“..พระเจดีย์ธาตุพนมอยู่ริมฝั่งแม่น้ำโขง สร้างเป็นสถูปทางพระพุทธ ศาสนาจะสร้างตามลัทธิมหายานหรือหินยาน ไม่มีที่สังเกตเหมือนอย่างที่เราพบ แต่ไม่มีเค้าศาสนาพราหมณ์เจือปนอยู่เลย บรรดาเจดีย์สถานในพระพุทธศาสนาซึ่งสร้าง ใน สมัยของเขมรที่พบในเมืองไทย ที่สร้างสถูปเป็นประธานมีแต่พระธาตุพนมแห่งเดียว ทั้ง รูปสัณฐานลวดลายก็เป็นอย่างอื่นต่างจากแบบช่างขอม ขวนให้เห็นว่าจะสร้างสมัยขอม คือ สร้างในสมัยเมื่อประเทศอันหนึ่งซึ่งเรียกในจดหมายจีนว่า “ฟูนัน” คล้าย “พนม “ เป็นใหญ่อยู่ต่างหาก รูปทรงพระเจดีย์ธาตุพนมเป็นสี่เหลี่ยมเหมือนมณฑป มีซุ้มตัน สามซุ้มซ้อนกันเป็นสามชั้น เล็กเป็นหลั่นกันขึ้นไป แล้วถึงองค์พระสถูปอยู่เบื้องบน มณฑปทั้ง 3 ชั้น ยอดสถูปหุ้มแผ่นทองคำ เช่นเดียวกับพระธาตุเมืองมหาธาตุเมือง นครศรีธรรมราช ขนาดพระสถูปดูจะเท่า ๆ กัน

1.1.9.2 ความโดดเด่น

มีความเชื่อว่าหากได้นมัสการและจัดถวายเครื่องสักการบูชาพระธาตุพนม จะทำให้จิตใจเกิดความสงบเยือกเย็น นอกจากนี้ยังสามารถมาเที่ยวงานประเพณีนมัสการพระธาตุพนม เพื่อสมโภชองค์พระธาตุพนมปูชนียสถานศักดิ์สิทธิ์ของประชาชนไทย-ลาวสองฟากฝั่งโขง ฝนงานจะมีพิธีกนมน งานมหรสพสมโภชเป็นงานบุญที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในภาคอีสาน และที่สำคัญพระธาตุพนมเป็นประธาตุประจำปีของผู้ที่เกิดปีวอกและวันอาทิตย์ หากใครเกิดปีวอก หรือเกิดวันอาทิตย์ การได้ไหว้พระธาตุพนมจะเป็นสิ่งมงคลแก่ชีวิต มีอานิสงส์ทำให้ผู้คนเคารพนับถือ

¹⁸ อนุวิทย์ เจริญศุภกุล. (2532). พระธาตุพนม. กรุงเทพฯ: องค์การค้าของคุรุสภา. หน้า 5.

1.1.10 วัดพระธาตุขามแก่น จังหวัดขอนแก่น

1.1.10.1 ประวัติ

พระธาตุขามแก่น ตั้งอยู่ที่วัดเจติยภูมิ บ้านขาม หมู่ที่ 1 ตำบลบ้านขาม อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น เป็นปูชนียเก่าแก่ที่สุดในประวัติศาสตร์จังหวัดขอนแก่น พระธาตุขามแก่น มีลักษณะเป็นพระธรรมเจดีย์ (ตามลักษณะเจดีย์สี่แบบ คือ พระธาตุเจดีย์ บริโกลเจดีย์ พระธรรมเจดีย์ และอุเทสิกเจดีย์) จัดอยู่ในกลุ่มพระธาตุฐานต่ำแบบพื้นบ้านบริสุทธิ์ ได้รับการบูรณะปฏิสังขรณ์ ในสมัยต่อมาจนมีรูปแบบและทรวดทรงที่แปลกออกไป ปัจจุบันพระธาตุขามแก่นมีลักษณะประกอบด้วยฐานบัวคว่ำสองชั้น ลักษณะโค้งย้วย เหลือขึ้นไปเป็นบัลลังก์ ต่อด้วยเรือนธาตุและยอดธาตุ ซึ่งย่อมุมมกลีบมะเฟือง จากนั้นจึงเป็นสวนปลียอดและฉัตร ส่วนย่อมุมมกลีบมะเฟืององค์พระธาตุสูง 19 เมตร ฐานกว้าง 10.90 เมตร รอบองค์พระธาตุมีกำแพงแก้วล้อมรอบทั้ง 4 ด้าน ทุกด้านมีประตูเข้าออก ด้านทิศเหนือ 2 ช่อง ทิศใต้ 2 ช่อง

ตำนานพระธาตุขามแก่นนับแต่การเสด็จดับขันธปรินิพพานขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 6 เมื่อถวายพระเพลิงเสร็จ แล้ว พระบรมสารีริกธาตุได้ถูกนำไปประดิษฐานไว้ในที่ต่าง ๆ คือ พระสารีริกธาตุกระโยงหัว (กะโหลกศีรษะ) ฆะฏิการพรหมนำไปไว้บนเทวโลก, พระธาตุเขี้ยวหมากแวง (พระเขี้ยวแก้ว) พระอินทร์นำไปไว้บนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์, พระธาตุกระดูกด้ามมีด (พระรากขวัญ) พระยานาคนำไปไว้เมืองบาดาล¹⁹

ครั้งต่อมาโมริยกษัตริย์เจ้านครโมริย์ (อยู่ในประเทศกัมพูชาปัจจุบัน) ทราบข่าวภายหลังเพราะอยู่ห่างไกล และเดินทางช้า จึงได้แต่พระอังคารธาตุ (ฝุ่น) แล้วนำไปไว้ที่นครของตน ประมาณพุทธศักราชล่วงมาได้ 3 ปี พระมหากัสสปเถระเจ้า พร้อมด้วยพระอรหันต์ 500 องค์ นำเอาพระอัฐิธาตุ (กระดูกส่วนอก) ไปประดิษฐานไว้ภูเก้าพรา (พระธาตุพนมในปัจจุบัน) พระยาหลังเขียว โมริยกษัตริย์ และพระอรหันต์ยอดแก้ว, พระอรหันต์รังษี, พระอรหันต์คันที และไม่ปรากฏชื่ออีก 6 องค์ จึงเดินทางพร้อมอัญเชิญเอาพระอังคารธาตุเพื่อไปบรรจุไว้ในพระธาตุพนมด้วย ระหว่างทางได้มาถึงพื้นที่แห่งหนึ่ง (ที่ตั้งของพระธาตุขามแก่นในปัจจุบัน) มีพื้นที่พื้นที่ดอน ราบเรียบ มีห้วยสามแยก น้ำไหลผ่านรอบดอน และมีต้นมะขามใหญ่ที่ตายแล้วเหลือแต่แก่นอยู่ต้นหนึ่ง

ขณะนั้นเป็นเวลาพลบค่ำพอดี ประกอบกับพื้นที่มีความเหมาะสมจึงได้พักแรมที่นี่ และนำเอาพระอังคารธาตุไปวางพักไว้บนแก่นของต้นมะขามที่ตายแล้วดังกล่าว พอรุ่งเช้าทั้งคณะก็เดินทางมุ่งหน้าสู่สถานที่ก่อสร้างพระธาตุพนมต่อไป พอไปถึงปรากฏว่าพระธาตุพนมได้สร้างเสร็จแล้ว ไม่สามารถนำพระอังคารธาตุบรรจุลงไปได้อีก จึงจำต้องนำเอาพระอังคารธาตุนั้นกลับตามเส้นทางเดิม โดยตั้งใจว่าจะนำกลับไปไว้ที่นครของตนตามเดิม เมื่อมาถึงดอนมะขามซึ่งเคยเป็นที่พักแรม ครั้งก่อน ได้เห็นต้นมะขามใหญ่ที่ล้มตายเหลือแต่แก่นนั้นกลับผลิดอก ออกผลแตกกิ่งก้านสาขามีใบเขียวชะอุ่มแลดูงามตายิ่งนัก จะเป็นด้วยเทพเจ้าสร้างนิมิต หรือด้วยอำนาจอิทธิฤทธิ์ของพระอังคารธาตุก็มีอาจรู้ได้ เห็นเป็นอัศจรรย์เช่นนั้นจึง พร้อมกันก่อสร้างพระธาตุครอบต้นมะขาม และบรรจุพระอังคาร

¹⁹ กองบรรณาธิการข่าวสดม. (2554). มงคลทั่วไทย ไหว้ 99 พระธาตุ-เจดีย์. กรุงเทพฯ: มติชน. หน้า 99.

ธาตุของพระเจ้าไวภายในด้วย โดยมีรูปลักษณะดังที่เราเห็น อยู่ในปัจจุบันนี้ จึง เรียกชื่อพระธาตุนี้ว่า "พระธาตุขามแก่น" หลังจากการก่อสร้างพระธาตุเสร็จแล้ว พระยาหลังเขียวพร้อมด้วยบริวารได้สร้างบ้านแปลงเมืองอยู่ตรงนี้ และได้สร้างวัดให้เป็นที่พักของพระอรหันต์ทั้ง 9 องค์ ซึ่งมีวิหาร และพัทธสีมาเคียงคู่มากับองค์พระธาตุสืบมา ครั้นกาลล่วงมาพระอรหันต์ทั้ง 9 องค์ก็ได้ดับขันธปรินิพพาน ชาวเมืองนำเอาอัฐิธาตุของท่านบรรจุไว้ในพระธาตุองค์เล็ก ซึ่งอยู่ด้านทิศตะวันออกของ อุโบสถในเวลานี้ ต่อมาประชาชนจึงเรียกพระธาตุองค์ใหญ่ว่า ครูปาทั้งเก้าเจ้ามหาธาตุ ส่วนพระธาตุองค์เล็กเรียกว่า ครูปาทั้งแปด

การบูรณะปฏิสังขรณ์พระธาตุขามแก่น มีการเรียบเรียงในคราสมโภชการตั้งฉัตร พ.ศ.2499

ครั้งแรก ระหว่าง พ.ศ. 2459 – 2468 ในสมัยพระครูแพ่ง พุทธโร เจ้าอาวาสวัดเจติยภูมิ

ครั้งที่ 2 ปี พ.ศ. 2598– 2499 พระสารธรรมมุนี เจ้าคณะจังหวัดขอนแก่น ได้มีดำริจัดทำฉัตรพระธาตุขึ้น และได้มีการซ่อมแซมบูรณะยอดพระธาตุ องค์พระธาตุใหม่ด้วยโครงเหล็ก และปูนซีเมนต์ พร้อมทั้งจัดงานตั้งฉัตรพระธาตุขามแก่นในวันอาทิตย์ที่ 11 มีนาคม พ.ศ. 2499

ครั้งที่ 3 ปี พ.ศ. 2531 และ ปี พ.ศ. 2535 ได้บูรณะพระวิหารอีกครั้ง โดยงบประมาณจากกรมศิลปากร มูลนิธิพระธาตุขามแก่น และศรัทธาของพุทธศาสนิกชน มีการเสริมความมั่นคงแข็งแรง ความสวยงาม รวมถึงการเทพื้นคอนกรีตเสริมเหล็กและอาคาร สถานที่โดยรอบ\

ครั้งที่ 4ปี พ.ศ. 2544– 2546เป็นการบูรณะปฏิสังขรณ์ครั้งใหญ่ สมัยนายเสริมศักดิ์ พงษ์พานิช เป็นผู้ว่าราชการจังหวัดขอนแก่นในขณะนั้น ด้วยวัตถุประสงค์ตามกรรมวิธีโบราณ งานลงรักปิดทอง งานซ่อมแซมฉัตร 5ชั้น องค์พระธาตุอรหันต์ แนวกำแพง งานปรับปรุงภูมิทัศน์ ก่อสร้างศาลารายทั้ง 4 ทิศใหม่ และได้เปลี่ยนยอดฉัตรองค์พระธาตุขามแก่นจากโลหะที่ลงรักปิดทองมาเป็นยอดฉัตรทองคำ (น้ำหนักทอง 3,544.10 กรัม มูลค่า 1,536,731 บาท) นอกจากนี้ สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราชสกลมหาปรินายก ทรงประทานพระบรมสารีริกธาตุ 9 องค์ ให้มาบรรจุไว้ที่องค์พระธาตุขามแก่นด้วย

ต่อมา เมื่อวันศุกร์ที่ 12 ธันวาคม พ.ศ. 2546 สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาสยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินทรงบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ และทรงยกยอดฉัตรทองคำองค์พระธาตุขามแก่น ซึ่งตรงกับสมัยนายเสริมศักดิ์ พงษ์พานิช เป็นปลัดกระทรวงมหาดไทย และนายเจตน์ ธนวัฒน์ เป็นผู้ว่าราชการจังหวัดขอนแก่น พระธาตุขามแก่น นับเป็นปูชนียสถานที่สำคัญคู่เมืองขอนแก่น เป็นจุดยึดเหนี่ยวทางจิตใจ และมีความศักดิ์สิทธิ์คู่กับอีสานอีกแห่งหนึ่ง โดยทุกวันเพ็ญเดือน 6 จะมีงานฉลองพระธาตุขามแก่นเป็นประจำทุกปี

1.1.10.2 ความโดดเด่น

พระธาตุขามแก่น เป็นที่ประดิษฐานของพระธาตุขามแก่น ซึ่งเป็นเจดีย์ที่สำคัญและเก่าแก่ที่สุดองค์หนึ่งในประวัติศาสตร์เมืองขอนแก่น เจดีย์ยอดฉัตรทองคำสูง 19 เมตร มีความเชื่อว่า นมัสการและบูชาพระธาตุขามแก่น ร้อยเรียงกลายเป็นดี ดุจดั่งแก่นขามตายแล้วฟื้น รักยั่งยืน ร้อยเรียงกลายเป็นดี โรคภัยที่มี หลีกหนีห่างหาย

1.1.11 วัดพระบรมธาตุ จังหวัดนครศรีธรรมราช

1.1.11.1 ประวัติวัด

วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร เป็นพระอารามหลวง ชั้นเอก ชนิดวรมหาวิหาร ตั้งอยู่ ถนนราชดำเนิน ตำบลในเมือง อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช พระมหาธาตุวรมหาวิหาร เดิมเรียกว่า วัดพระบรมธาตุ เป็นวัดใหญ่ ตั้งอยู่ภายในเขตกำแพงเมืองโบราณ ค่อนมาทางทิศใต้ เนื้อที่ 25 ไร่ 2 งาน มีถนนราชดำเนินตัดผ่านหน้าวัด เข้าใจว่าเดิมคงเป็นถนนโบราณ ประวัติ การสร้างวัดไม่มีหลักฐานปรากฏแน่ชัด นอกจาก ประวัติจากตำนานที่กล่าวถึงการก่อสร้างพระมหาธาตุ ซึ่งเป็น เอกสารที่เขียนขึ้นจากคำบอกเล่าภายหลังเหตุการณ์จริงเป็นเวลายาวนานมาก หลักฐานทางเอกสาร ที่ชัดเจน ปรากฏขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 6 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์กล่าวว่าวัดนี้เป็นวัดที่ไม่มีพระสงฆ์จำพรรษา ต่อมาพระเจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้ายุคลทิฆัมพร กรมหลวงลพบุรีราเมศวร อุปราชปักษ์ใต้ทรงพระสงฆ์จากวัดเพชรจริก มาดูแล รักษาวัด และคราวที่รัชกาลที่ 6 เสด็จประพาสเมืองนคร ได้โปรดพระราชทานนามวัดว่า วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร ประวัติ จากตำนานที่เล่า เรื่องการก่อสร้างพระบรมธาตุมีหลายสำนวนสามารถประมวล เนื้อหาได้ว่า เมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพาน เมืองต่าง ๆ ในแคว้นแคว้น

ชมพูทวีปได้แบ่งพระบรมสารีริกธาตุไปเก็บ รักษา เคารพบูชา มีเมืองหนึ่งชื่อเมืองทนต์บุรี ได้พระทันตธาตุมาเก็บรักษาไว้ ต่อมามีกษัตริย์จากเมืองอื่นยกทัพ มาเพื่อขอแบ่งพระทันตธาตุ กษัตริย์สิงหาราชาเจ้าเมืองทนต์บุรีเห็นว่าจะรักษาเมืองไว้ไม่ได้ จึงให้ พระนางเหมชาลา และเจ้าชายทนต์กุมารพระธิดาและพระโอรสอัญเชิญพระทันตธาตุ ลงเรือหนีไปลังกา เผอิญเรือกำปั่นถูกพายุพัด เรือแตกทั้งสองพระองค์มาขึ้นฝั่ง ณ หาดทรายแก้ว แล้วฝังพระทันตธาตุไว้ เรื่องราวดำเนินต่อไปจนทั้งสอง พระองค์ได้กลับไปลังกา โดยมีพระทันตธาตุสวน หนึ่งยังฝังอยู่ที่หาดทรายแก้ว ต่อมาพระเจ้าศรีธรรมโศกราช ได้มาพบพระทันตธาตุ และโปรดให้ สร้างพระบรมธาตุเจดีย์ ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุและสร้างเมือง ณ หาดทรายแก้ว จนสำเร็จเมืองดังกล่าวก็คือ เมืองนครศรีธรรมราชพระบรมธาตุเจดีย์ก็คือ พระบรมธาตุเจดีย์ นครศรีธรรมราช ซึ่งเชื่อกันว่าเดิมเป็นเจดีย์แบบอิทธิพลศิลปะ ศรีวิชัย คือเป็นเจดีย์ทรงมณฑป มีหลังคาเป็น สลุปห้ายอดคล้ายพระบรมธาตุเจดีย์ที่อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี อายุราว พุทธศตวรรษที่ 13-15 ต่อมา พระสลุปแบบศรีวิชัยทรุดโทรมลง จึงได้มีการสร้างเจดีย์องค์ใหญ่ทรงลังกาซึ่งเป็นเจดีย์องค์ปัจจุบันครอบไว้ เชื่อกันว่าในขณะนั้นคือราวพุทธศตวรรษที่ 18 อิทธิพลพุทธศาสนาแบบลังกาในดินแดน นครศรีธรรมราช เข้มแข็งมาก นครศรีธรรมราช จึงได้รับอิทธิพลทั้งศาสนาและศิลปกรรมจากลังกา

รูปแบบองค์พระบรมธาตุเจดีย์ ส่วนฐานล่างขององค์พระบรมธาตุคือฐานประทักษิณเป็นฐานยกพื้นสองชั้น ปัจจุบันมีการสร้างเพิงเป็นระเบียบคลุมโดยรอบเรียกว่า “วิหารทับเกษตร” ผนังของฐานประทักษิณมีเสาดัดผนังได้ มีการสร้างซุ้มเรือนแก้วประดิษฐานพระพุทธรูปเรียงรายกัน ระหว่างเสาดแต่ละเสาดเป็นซุ้มที่มีประติมากรรมรูปช้างโผล่ออกมาครึ่งตัวจากซุ้ม ส่วนบันไดขึ้นสู่ลานประทักษิณตั้งอยู่ทางทิศเหนือภายในวิหารพระทรงม้า ที่มุมทั้งสองของลานประทักษิณมีเจดีย์ขนาดเล็กประดับ

ส่วนกลาง คือส่วนขององค์เจดีย์ที่ตั้งอยู่บนลานประทักษิณ ประกอบด้วยชุดฐานรองรับองค์ระฆัง เป็นฐานบัวลูกแก้วซ้อนลดหลั่นกันสามฐานในสัดส่วนเตี้ยๆ เพื่อรองรับองค์ระฆังคว่ำขนาดใหญ่ ทั้งหมดนี้อยู่ในผังกลม จากนั้นจึงเป็นบัลลังก์หรือแท่นสี่เหลี่ยมจัตุรัสขนาดใหญ่ที่ประดับเสาดัดผนังเรียงราย อีกทั้งยังมีเครื่องถ้วยเคลือบติดประดับอยู่ทั่วไป

ส่วนยอดเหนือบัลลังก์ขึ้นไปคือเสาดานที่ประดับรูปพระสาวกเดินลีลากรอบแกนปล้องไฉน เรียกกันในภาษาท้องถิ่นว่า “พระเวียน” ต่อด้วยยอดทรงกรวยแหลมคือปล้องไฉนที่คว้นเป็นข้อๆ และปลียอดซึ่งหุ้มด้วยแผ่นทองคำและประดับอัญมณีมีค่า อันเป็นลักษณะพิเศษที่โดดเด่นขององค์พระบรมธาตุเจดีย์ นครศรีธรรมราชแห่งนี้²⁰

²⁰ ประภัสสร ชูเขียว. (2553). พระบรมธาตุเจดีย์ นครศรีธรรมราช มหาสลุปแห่งคาบสมุทรภาคใต้. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ. หน้า 52.

วิหารทับเกษตร ชาวบ้านทั่วไปเรียกว่า “พระระเปียงตีนธาตุ” เป็นเพิงที่สร้างต่อยอดออกมาจากส่วนฐานของพระบรมธาตุเจดีย์ซึ่งมีความสูงพอสมควร ทำให้กลายเป็นระเปียงทางเดินเพื่อทำการประทักษิณรอบอย่างต่อเนื่อง ภายในมีทางเดินแบ่งเป็น 2 ชั้น คือทางเดินชั้นในด้านบนที่ส่วนฐานของพระบรมธาตุซึ่งเป็นผนังของวิหารมีพระพุทธรูปปูนปั้นในซุ้มเรือนแก้วเรียงรายไปจำนวนราว 24 ซุ้ม สลับกับซุ้มข้าง ส่วนทางเดินชั้นนอกด้านล่างมีพระพุทธรูปปูนปั้นและสำริดลอยตัวประดิษฐานเรียงรายกันตามแนวเสารองรับหลังคา

พระวิหารหลวง เป็นอาคารขนาดใหญ่ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของพระบรมธาตุเจดีย์ ประดิษฐานพระประธานซึ่งเป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัยขนาดใหญ่ชื่อ “พระศรีศากยมุนีศรีธรรมราช” มีการใช้งานเป็นอุโบสถของวัดพระมหาธาตุฯ และนับเป็นอุโบสถซึ่งมีขนาดใหญ่ที่สุดในภาคใต้ของไทย

เจดีย์ราย หมู่เจดีย์รายเรียงแถวเป็นระเปียบสามแถวรอบพระบรมธาตุเจดีย์ มีจำนวนทั้งสิ้น 195 องค์ จัดกลุ่มเจดีย์รายออกเป็น 2 กลุ่ม คือกลุ่มที่มีการเรียงตัวตามแนวแถวรอบพระบรมธาตุเจดีย์อย่างเป็นระเบียบจำนวนสามชั้น มีการไล่เรียงลำดับความสูงของเจดีย์จากข้างในมาข้างนอกและมีตำแหน่งในแผนผังที่สมมาตรกัน

1.1.11.2 ความโดดเด่น

มีความเชื่อว่า พิธีปฏิบัติอย่างหนึ่ง คือ การนำผ้าขึ้นธาตุ ตามตำนานเชื่อว่า หากใครได้นำผ้าขึ้นธาตุและบนขอพรใน เรื่องใด จะขอให้หายเจ็บหายไข้ ขอให้ได้ลูก ขอเรื่องงานการเรียน สิ่งนั้นก็จะเป็นจริงดังหวัง นอกจากนั้นนครศรีธรรมราชมีสถาปัตยกรรมเด่นหลายแห่ง เช่น พระวิหารหลวง วัดมหาธาตุวรมหาวิหาร หอพระพุทธสิหิงค์ในบริเวณศาลากลางจังหวัด ศิลปะปูนปั้นพระอุโบสถวัดมเหยงคณ์ อาคารฉลุไม้ไกล่สะพานราเมศวร์ อาคารอนุรักษ์ดีเด่นของสโมสรข้าราชการสมัยรัชกาลที่ 6 ที่ปัจจุบันเป็นอาคารที่ทำการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ในจังหวัดนครศรีธรรมราช

1.1.12 วัดฉลอง จังหวัดภูเก็ต

1.1.12.1 ประวัติ

วัดฉลอง ถูกสร้างขึ้นเมื่อศตวรรษที่ 19 ชื่อจริงคือ วัดไชยธาราราม แต่โดยปกติทั่วไปแล้วผู้คนมักจะเรียกกันว่า วัดฉลอง เมื่อพ.ศ. 2419 ในสมัยรัชกาลที่ 5 พวกอั้งยี่ คือพวกคนจีนที่เข้ามารับจ้างเป็นกรรมกรเหมืองแร่จำนวนมาก ซึ่งคนจีนเหล่านี้ก็ต่างมี “กงสี” สังกัดเป็นหมู่เหล่า แต่ละกงสีก็จะมี “ตั้งโก” หรือตัวเหี้ยหรือพีใหญ่เป็นห่านวนหน้า กงสีมีหลายกงสีด้วยกัน ที่สำคัญคือกงสีนี้กับขุนเณร ซึ่งต่อมาผู้นำทั้งสองกงสีเกิดขัดใจทะเลาะกัน หรือจากสาเหตุต่างๆ เช่นไม่พอใจนายเหมืองในเรื่องเงินค่าจ้าง หรือไม่พอใจเจ้าเมืองภูเก็ตหาว่าเก็บภาษีลำเอียง เป็นต้น แล้วเกิดบานปลายเป็นการสู้รบจลาจล พวกจีนได้เที่ยวปล้นบ้านราษฎร เข้า ยึดการ ปกครอง ของจังหวัดเป็นของพวกตน ทางราชการในสมัยนั้นไม่อาจปราบให้สงบราบคาบได้ พวกอั้งยี่ถืออาวุธ รุกไล่ ยิง ฟัน ชาวบ้านล้มตายลงเป็นจำนวนมากชาวบ้านไม่อาจต่อสู้ป้องกันตนเองและทรัพย์สิน ที่รอดชีวิตก็หนี เข้าป่าไป

เฉพาะในตำบลฉลองชาวบ้านได้หลบหนีเข้าป่า เข้าวัด ทั้งบ้านเรือนปล่อยให้พวกอั้งยี่เผาบ้านเรือน หมู่บ้านซึ่งพวกอั้งยี่เผา ได้ชื่อว่า บ้านไฟไหม้ จนกระทั่งบัดนี้

ชาวบ้านที่หลบหนีเข้ามาในวัดฉลอง เมื่อพวกอั้งยี่รุกรานไล่ไล่วัดเข้ามา ต่างก็เข้าไปแจ้งให้หลวงพ่อแช่ม ทราบ และนิมนต์ให้หลวงพ่อแช่ม หลบหนีออกจากวัดฉลองไปด้วย หลวงพ่อแช่มไม่ยอมหนี ท่านว่า ท่านอยู่ที่ วัดนี้ตั้งแต่เด็กจนบวชเป็นพระ และเป็นเจ้าวัดอยู่ขณะนี้ จะให้หนีทิ้งวัดไปได้อย่างไร

เมื่อหลวงพ่อแช่มไม่ยอมหนีทั้งวัด ชาวบ้านต่างก็แจ้งหลวงพ่อแช่มว่า เมื่อท่านไม่หนีพวกเขาก็ไม่หนี จะขอสู้มันละ พ่อท่านมีอะไรเป็นเครื่องคุ้มกันตัวขอให้ทำให้ด้วย หลวงพ่อแช่มจึงทำผ้าประเจียดแจกโภคศิระชะ คนละผืนเมื่อได้ของคุ้มกันคนไทยชาวบ้านฉลองก็ออกไปชักชวนคนอื่นๆ ที่หลบหนีไปอยู่ตามป่า กลับมารวม พวกกัน อยู่ในวัด หาวารุ ปีน มีด เตรียมต่อสู้กับพวกอั้งยี่

พวกอั้งยี่ให้ฉายาคนไทยชาวบ้านฉลองว่า พวกหัวขาว ยกพวกมาโจมตีคนไทยชาวบ้านฉลองหลายครั้ง ชาวบ้านถือเอากำแพงพระอุโบสถเป็นแนวป้องกัน อั้งยี่ไม่สามารถตีฝ่าเข้ามาได้ ภายหลังจัดเป็นกองทัพบกเป็นจำนวนพัน ตั้งแม่ทัพ นายกอง มีธงรบ ม้าล่อ เป็นเครื่องประโคมขณะรบกัน ยกทัพเข้าล้อมรอบกำแพงพระอุโบสถ ยิงปืน พุ่งแหลน พุ่งธนูได้ เข้ามาที่กำแพง เป็นที่น่าอัศจรรย์ที่บรรดาชาวบ้านซึ่งได้เครื่องคุ้มกันตัวจากหลวงพ่อ แช่ม ต่างก็แคล้วคลาดไม่ถูกอาวุธของพวกอั้งยี่เลย

คณะกรรมการเมืองภูเก็ต ได้ทำรายงานกราบทูลไปยังพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้คณะกรรมการเมืองนิมนต์หลวงพ่อแช่ม ให้เดินทางไปยังกรุงเทพมหานคร มีพระประสงค์ทรงปฏิสังขรณ์ฐานกับหลวงพ่อแช่มด้วยพระองค์เอง หลวงพ่อแช่มและคณะเดินทาง ถึงกรุงเทพฯ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวพระราชทานสมณศักดิ์หลวงพ่อแช่ม เป็นพระครูวิสุทธีวงศาจารย์ญาณมุนี ให้มีตำแหน่งเป็นสังฆปาโมกข์เมืองภูเก็ต อันเป็นตำแหน่งสูงสุดซึ่งบรรพชิตจักพึงมีในสมัยนั้นในโอกาสเดียวกัน ทรงพระราชทานนามวัดฉลองเป็นวัดไชยาธาราราม²¹

ภายในวัดฉลองมีพระปฏิมา พระพุทธรูปที่สร้างมาช้านาน ไม่อาจคำนวณอายุได้ ชาวบ้านนิยมเรียกว่า “พ่อท่านเจ้าวัด” ด้านซ้ายขององค์ท่านมีรูปหล่อของชายชรานั่งถือตะบันหมาก ชาวบ้านเรียกว่า “ตาขี้เหล็ก” เล่ากันว่าตอนที่สร้างโบสถ์เสร็จ มีปูนเหลืออยู่จำนวนหนึ่ง ช่างนิกรจึงนำปูนมาปั้นเป็นรูปตาแก่ ประชาชนนิยมบนตาขี้เหล็กด้วยหมากพลูและบุหรีมาจนทุกวันนี้ ส่วนด้านขวาของ “พ่อท่านเจ้าวัด” นั้น มีรูปหล่อเป็นยักษ์ถือกระบองแลดูน่ากลัว ชาวบ้านเรียกว่า “นนทรี” รูปหล่อทั้ง 3 องค์นี้ ท่านศักดิ์สิทธิ์นัก จนเป็นที่โจษขานกันมานานแล้วภายในวัดฉลองมีกุฏิจำลองพ่อท่านสมเด็จเจ้า

ภายในจะประดิษฐานหุ่นขี้ผึ้งรูปเหมือนของหลวงพ่อทั้ง 3 ท่าน คือ หลวงพ่อแช่ม, หลวงพ่อช่วง, หลวงพ่อเกลือก เป็นพระคู่วัดฉลองไว้ให้ประชาชนมาสักการะของพรจากหลวงพ่อทั้ง 3 ท่าน ซึ่งเป็นรูปหุ่นขี้ผึ้งที่สวยงามมากตรงข้ามโบสถ์หลังจะเป็นที่ตั้งของพระมหาธาตุเจดีย์พระจอมไทยบารมีประกาศ เป็นที่ประดิษฐานของพระธาตุของพระพุทธเจ้าที่นำมาจากศรีลังกา นำมาให้ชาวภูเก็ตได้สักการะกันภายในพระมหาธาตุเจดีย์บนข้างฝาผนังจะมีรูปเขียนภาพจิตรกรรมตามพุทธประวัติ และมีรูปปั้นพระพุทธรูปปางต่างๆภายในอุโบสถ์ตลอดทางขึ้นไปโบราณสถานที่สำคัญได้แก่ กำแพงวัดโบราณ เป็นกำแพงก่ออิฐของวัดฉลองที่มีความหนาและสูง เพื่อป้องกันศัตรูหรือพวกอั้งยี่ ยังเหลือเป็นตัวอย่างที่บริเวณหลังประตูด้านหน้าวัดให้คนได้ศึกษากันมณฑปประดิษฐานรูปปั้น พระครูวิสุทธีวงศาจารย์ญาณมุนีสังฆปาโมกข์ 2497 ซึ่งได้บูรณะเมื่อ พ.ศ. 2531 คือรูปหลวงพ่อแช่ม อดีตเจ้าอาวาสวัด

²¹ ประทุม ชุ่มเพ็งพันธุ์. (2545). แหล่งประวัติศาสตร์อารยธรรมภาคใต้. กรุงเทพฯ: ชมรมเด็ก. หน้า 148.

ฉลอง และทำให้คนทั่วไปมักเรียกวัดฉลองว่า วัดหลวงพ่อแช่มอีกชื่อหนึ่ง วิหารหลวงพ่อเจ้าวัด ในวิหารมีพระพุทธรูปโบราณปางมารวิชัยสำริด และมีรูปปั้นเทวดา 2 ตน พิพิธภัณฑรูปเหมือนเจ้าอธิการ สร้างเป็นกลุ่มกุฏิไม้ทรงไทยโบราณสวยงาม ติดเครื่องปรับอากาศ ภายในจัดแสดงรูปเหมือน “พ่อท่านสมเด็จเจ้าฯ” (แช่ม) “พ่อท่านช่าง” และพ่อท่านเกลื้อม” อดีตเจ้าอาวาสวัดฉลอง

1.1.12.2 ความโดดเด่น

วัดฉลองเป็นวัดคู่บ้านคู่เมืองที่มีชื่อเสียงของภูเก็ต ถ้าใครมา ภูเก็ตจะต้องมาแวะนมัสการ หลวงพ่อแช่มแห่งวัดฉลอง เพื่อเป็นสิริมงคลแต่ตัวเอง เรื่องราวความศักดิ์สิทธิ์ กิตติศัพท์ในการรักษาโรค บุญญาบารมีและเมตตาธรรมที่สูงส่งของหลวงพ่อก็ทำให้ผู้เลื่อมใสศรัทธาเป็นอันมาก เล่ากันว่าในขณะที่ท่านมีชีวิตอยู่นั้นถึงกับมีผู้ที่รอบปิดทองตามแขนและขาของท่านจนเล็ดหลืองอร่าม ไปทั่วราว กับปิดทองพระพุทธรูป ยิ่งว่ากันว่าไม้เท้าของท่านศักดิ์สิทธิ์มาก ใครมีปาน หรือไฟในบริเวณที่ไม่พึงปรารถนา ก็มาขอเอาไม้เท้าของท่านไปจี้ม แล้วไฟ หรือปานนั้นก็จะไม่ใหญ่ขึ้น และค่อยๆ จางไปเอง และแม้ว่าหลวงพ่อแช่มจะมรณภาพเป็นเวลานานหนึ่งร้อยปีมาแล้วก็ตามชื่อเสียงเกียรติคุณ และบารมีของท่านก็อยู่ในความทรงจำของผู้คนสืบมาแห่งนี้ยัง นอกจากนี้วัดฉลองเป็นที่ตั้งของพระมหาธาตุเจดีย์พระจอมไทยบารมี ประกาศเป็นที่ประดิษฐานของ พระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้าที่นำมาจากศรีลังกาให้นักท่องเที่ยวได้มาสักการะกัน

1.2 แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในประเทศไทย

1.2.1 ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี

1.2.1.1 ประวัติ

ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง อยู่ทิศตะวันตกของแม่น้ำสุพรรณ (ท่าจีน) ห่างจากสะพานข้ามแม่น้ำประมาณครึ่งกิโลเมตรเศษ เป็นสถานที่เคารพสักการบูชาของชาวเมืองสุพรรณบุรีและต่างจังหวัดทั้งไทยและจีน ผู้ดูแลศาลเจ้าเป็นพ่อเจ้าจีนในตลาดจังหวัดสุพรรณบุรี เมื่อประมาณ 30-40 ปี (พ.ศ. 2475-2485) อาณาบริเวณศาลเจ้าพ่อหลักเมืองมีต้นไม้ขึ้นกรูกรัง ทางเปลี่ยวเพราะมีสุ่มทุมพุ่มไม้มาก เดินลำบากเพราะไม่มีถนนหนทางเช่นปัจจุบัน เป็นทางเดินคนเดียวตามหมู่บ้าน ชาวตลาดจะไปนมัสการเจ้าพ่อต้องเดินไปตามถนนนางพิม ข้ามเรือจ้างที่ท่าวัดประตูลี่สาร แล้วเดินไปตามทางซรุชะ ถ้าเป็นฤดูฝนเฉอะแฉะมากพวกมีจ่าชีพคอยฉกฉวยวิ่งราวอยู่เนืองๆ เมื่อถึงฤดูน้ำเหนือหลากน้ำเหนือหลากน้ำเข้าทุ่งเจิงนองไปทั่ว เลี้ยงต้นข้าวในนาให้เจริญงอกงาม รอบๆศาลเจ้าพ่อหลักเมืองเต็มไปด้วยนาข้าว ระดับในแม่น้ำกับน้ำในทุ่งมีระดับเสมอกัน เวลาเย็นชาวตลาดพายเรือบดเล็กๆ หรือบางทีก็เช่าเรือจ้างแบบสำปั้นพายเข้าทางหน้าวัดประตูลี่สารลัดเลาะไปตามเพนียดคลองข้างสมัยโบราณ (หลังอุ้มมิตรบำรุง) เข้าไปถึงศาลเจ้าพ่อหลักเมือง รับประทานอาหารกันและพายเรือเล่นหน้าศาลเจ้าพ่อเข้า พ.ศ. 2505 ถนนมาลัยแมนตัดมาจากนครปฐมผ่านอำเภอดำรงวิทยะดอนเพนียดคลองข้างออกไปครึ่งหนึ่งจึงทำให้เพนียดคลองข้างสลายไปโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ปัจจุบันยังคงมีเหลือร่องรอยอยู่บ้างเล็กน้อย ยังมีบ้านช่องสร้างเพิ่มมากขึ้น สภาพเพนียดคลอง

ข้างกันนับวันจะหายไปจากความทรงจำไปโดยปริยาย ด้วยเหตุผลดังกล่าว เมื่อถนนมาลัยแมนตัดผ่านเพนียดคล้องช้างจึงทำให้ทางเข้าศาลเจ้าพ่อโดยทางน้ำถูกตัดขาดตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา มีถนนตัดต่อจากถนนมาลัยแมนเข้าสู่ตัวศาล สบายและสะดวกแก่กันมาก การพายเรือเข้าสู่ศาลเจ้าพ่อเป็นอันระงับไป²²

ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองสุพรรณบุรี สร้างมาแต่สมัยไหนไม่สามารถทราบได้ อาจมีมาครั้งปลายสมัยอยุธยาก็เป็นได้ แต่แล้วต้องทรุดโทรมลงเพราะสงครามระหว่างไทยกับพม่า และในคราวกรุงศรีอยุธยาแตกเมื่อ พ.ศ. 2310 ประชาชนชาวเมืองสุพรรณแตกกระสานซ่านเซ็นหลบหนีภัยพม่าเข้าป่าไป มิเช่นนั้นจะถูกจับเอาไปเป็นเชลยยังเมืองพม่า ด้วยเหตุนี้เมืองสุพรรณจึงรกร้างทรุดโทรม เมื่อสุนทรภู่มาเมืองสุพรรณได้ประพันธ์นิราศเมืองสุพรรณขึ้นตอนหนึ่งว่า เมืองสุพรรณรกร้างและรกร้างเรือเสื่อคนองส่วนเสมียนมีมาเก็บภาษีอากรเมื่อพ.ศ. 2387 ก็ได้แต่งนิราศสุพรรณขึ้นอีก ดังนี้

คืนวันนั้นจันทร์เพ็ญเปล่งประเทือง	ดาราเรืองเรียงรายพรายเวหา
ไปไหว้เจ้าหลักเมืองเรื่องศกดา	ขอเทวาช่วยชูปอุปถัมภ์
อย่าให้ขาดทุนรอนอากรนำ	ทั้งทางบกทางน้ำอย่าปกบัง
ใครบังไรไว้ไหนช่วยไปจับ	เอาค่าปรับให้สมอารมณ์หวัง
ขอให้เรือลูกค้ำมาประดัง	จะเก็บทั้งค่าตลาดอย่าขาดทุน

ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองสุพรรณบุรีมีการซ่อมแซมกันเรื่อยมาครั้งแรกเมื่อพ.ศ. 2435 คราวสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ เสด็จเมืองสุพรรณครั้งแรก สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพทำพิธีกรรมที่ศาลเทพารักษ์หลักเมือง ตัวศาลทำรูปอย่างไทย มีเทวรูปพระพิฆณุแบบเก่ามากจำหลักศิลาตั้งอยู่สององค์ ทรงสวมหมวกเด็ก แต่พระวิษณุที่ศาลหลักเมืองสุพรรณจำหลักอย่าง Bas Relief ติดอยู่กับแผ่นศิลา สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงเห็นว่าศาลชำรุดทรุดโทรมมาก จึงออกเงินให้กรมการเงินที่เป็นคนจัดพิธีบวงสรวงให้จัดการสร้างศาลเสียใหม่เป็นตึกมั่นคง เขาก็จัดการสร้างด้วยความยินดี ในการสร้างศาลเจ้าพ่อหลักเมืองครั้งนี้มีผู้บริจาคทรัพย์ช่วยหลายราย ต่อมาเมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จประพาสเมืองสุพรรณบุรีเมื่อ พ.ศ. 2447 พระราชทานทรัพย์ส่วนพระองค์เสริมสร้างบริเวณศาลเพิ่มเติม ต่อมาพ.ศ. 2480 เจ้าพระยายมราชสั่งให้พระพรหมพิจิตรเอาแผนผังให้สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ทอดพระเนตรว่าจะสร้างกำแพงล้อมเขตเป็นรูปสี่เหลี่ยม มีประตูเข้าด้านหน้า มีศาลาพักคนบูชา และต่อมาเมื่อพ.ศ. 2507 คณะกรรมการศาลเจ้าพ่อหลักเมืองซึ่งมีนายตึกเสียะ แซ่ตั้ง เป็นประธานคณะกรรมการ หรือผู้ว่าราชการจังหวัดสุพรรณบุรี นายพัฒน์ บุญยรัตพันธุ์ ทำ

²² มนัส โอภาส. (2547). ประวัติศาสตร์เมืองสุพรรณ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน. หน้า 282..

การปรับปรุงซ่อมแซมศาลเจ้าพ่อหลักเมืองใหม่ โดยยกพื้นให้สูงขึ้นกว่าเดิม ตัวศาลที่เจ้าพ่อสถิตสร้างคล้ายอุโบสถ ศิลปะแบบไทย มีช่อฟ้าใบระกา เจ้าพ่อหลักเมืองทั้งสองพระองค์ประทับเคียงคู่กัน หันพระพักตร์มาทางทิศ ตะวันออก ภายในตัวศาลพื้นปูด้วยกระเบื้องหินอ่อนแผ่นสี่เหลี่ยมกว้างประมาณแผ่นละหนึ่งตารางฟุต ตัวศาล ขยายกว้างออกไปกว่าเดิมเล็กน้อย แต่เดิมคับแคบมาก มีประตูออกด้านข้างทั้งซ้ายและขวา เดิมมีทางด้านหน้าทาง เดียว ถัดออกมาด้านหน้ากึ่งกลางศาลเป็นแท่นเงินซึ่งเป็นที่พักของเสี้ยกง อยู่ต่ำลงมาจากตัวศาลเล็กน้อย ต่ำลงปีก เป็นกระถางรูปใหญ่อยู่กึ่งกลางศาล สองข้างเป็นศาลาพักของผู้ที่เข้าไปสักการบูชาเจ้าพ่อ ประตูเข้าด้านหน้า 3 ช่องตกแต่งด้วยศิลปะจีน มีรูปมังกร 2 ตัว ไก่ขาว 3 ตัว สันคำใช้จ่ายในการก่อสร้างคราวนี้ประมาณสามแสนบาท พร้อมทั้งขยายบริเวณด้านกว้างขวางดีขึ้นกว่าแต่ก่อนซึ่งเป็นพงรก

1.2.1.2 ความโดดเด่น

ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองมีความโดดเด่น อุโบสถศิลปะแบบไทย มีช่อฟ้าใบระกา มีพระอิศวรনারายณ์จำหลัก ศิลายืน 2 รูป ลักษณะรูปแบบศิลปกรรมสมัยลพบุรี และบริเวณโดยรอบศาลเจ้าพ่อหลักเมืองเป็นสวนรุกขชาติไว้ สำหรับพักผ่อนหย่อนใจ ในช่วง “เทศกาลสารทจีน” ซึ่งจะมี “ประเพณีทิ้งกระจาด ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง สุพรรณบุรี” เป็นงานประจำปีของทุกปี ขบวนแห่จะอัญเชิญเจ้าพ่อหลักเมืองไปรอบตัวเมืองสุพรรณฯ และยังมีการ แสดงของขบวนต่างๆ อาทิเช่น ขบวนกลองศึก และสิงโต วูซู ขบวนมังกร 9 เชียน ขบวนเอ็งกอบู๊ ขบวนเทพธิดา ไปรยดอกดาวเรือง ขบวนประธานพิธี ผู้มีเกียรติ และคณะกรรมการขบวนลูกหลานเจ้าพ่อ ขบวนตัวล่อแก้ว ขบวน มิตรภาพสัมพันธ์ไทย – จีน ขบวนมังกรทองนครสวรรค์ เป็นต้น

ที่มา: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

1.2.2 พิพิธภัณฑสถานช่องเขาขาด จังหวัดกาญจนบุรี

1.2.2.1 ประวัติ

“ช่องเขาขาด” เป็นชื่อใหม่ที่ชาวบ้านในบริเวณนั้นใช้เรียกกัน เพราะว่าบริเวณดังกล่าวเป็นช่องเขาที่ถูกตัดเจาะให้ขาดแยกจากกันเพื่อสร้างทางรถไฟ ในระหว่างที่เชลยศึกทำงานก่อสร้างทางอยู่บริเวณนั้น ที่ช่องเขานี้เรียกกันว่า ช่องเขาตัดคอนยู (Konyu Cutting) และยังมีอีกชื่อหนึ่งที่เชลยศึกได้เรียกก็คือ ช่องไฟนรก (Hellfire Pass) ชื่อเรียกหลังนี้มาจากการที่เชลยศึกต้องทำงานหนักทั้งกลางวันและกลางคืน และในเวลาการคืนนี้เองที่การทำงานต้องใช้แสงจากคบไฟ ซึ่งทำให้เกิดเงาของเชลยศึกที่มีร่างกายซูบผอม และแสงในช่องเขานั้นจึงเหมือนภาพในนรก และการเลือกทำเลที่ตั้งบริเวณดังกล่าวนี้ เป็นการสร้างความหมายและตอกย้ำความทรงจำได้อย่างมีพลัง และชื่อของพิพิธภัณฑสถานก็สามารถสื่อสารได้อย่างตรงไปตรงมา

พิพิธภัณฑสถานแห่งความทรงจำช่องเขาขาด ตั้งอยู่ในพื้นที่กองการเกษตรและสหกรณ์ สำนักงานทหารพัฒนา หน่วยบัญชาการทหารพัฒนา เปิดให้เข้าชมเมื่อปีพ.ศ. 2542 ด้วยงบประมาณสนับสนุนจากองค์การทหารผ่านศึกแห่งรัฐบาลแห่งชาติออสเตรเลีย โดยผู้ผลักดันให้เกิดพิพิธภัณฑสถานนี้คือ เจ จี ทอม มอร์ริส (J G Tom Morris) อดีตเชลยศึกที่ถูกเกณฑ์มาทำงานสร้างทางรถไฟที่กาญจนบุรี หลังการสิ้นสุดสงครามไป 40 ปี เจ จี ทอม

มอร์ริสได้กลับมาสำรวจเส้นทางรถไฟและค้นพบช่องเขาขาดในพื้นที่รกทึบที่มีต้นไม้ปกคลุม แต่จากความหลังอันแสนเจ็บปวดของเขามีกับสถานที่นั้นเองที่ทำให้ มอร์ริสต้องการที่จะถ่ายทอดประสบการณ์และความทรงจำของเขาและเพื่อนเชลยศึกทั้งหลายของเขาให้กับคนอื่น ๆ ได้รับรู้ โดยมอร์ริสต้องการที่จะฟื้นฟูพื้นที่แห่งนี้เพื่อระลึกถึงผู้ที่ได้รับความทุกข์และเสียชีวิตจากการสร้างทางรถไฟสายมรณะ แล้วเขาก็ติดต่อกับรัฐบาลออสเตรเลียเพื่อสร้างพื้นที่ดังกล่าวให้เป็นแหล่งประวัติศาสตร์ ในระยะเริ่มแรกนั้น คือเมื่อปีพ.ศ. 2530 เงินทุนที่ได้รับมาถูกใช้ในการสร้างอนุสรณ์สถาน และสร้างเส้นทางเข้าสู่ช่องเขาขาด ต่อมาในปีพ.ศ. 2537 ได้รับเงินทุนอีกครั้งที่นำไปใช้สร้าง “พิพิธภัณฑสถานแห่งความทรงจำช่องเขาขาด” ในลักษณะพิพิธภัณฑสถานประจำแหล่งประวัติศาสตร์ ที่มีการจัดแสดงนิทรรศการภายในอาคารและมีการจัดการกายภาพของพื้นที่ที่เป็นแหล่งประวัติศาสตร์ กระทั่งเปิดให้เข้าชมตั้งแต่ปีพ.ศ. 2542 พิพิธภัณฑสถานแห่งนี้ไม่เก็บค่าธรรมเนียมเข้าชม และมีการบริหารจัดการโดยสำนักงานสุสานสงครามแห่งออสเตรเลีย (The Office of Australian War Graves) เป็นหน่วยงานที่ดำเนินการด้านบัญชีเพื่อหางบประมาณจากการรับบริจาคมาช่วยสนับสนุนค่าใช้จ่ายในกิจการงานของพิพิธภัณฑสถาน ผู้จัดการพิพิธภัณฑสถานปัจจุบันเป็นชาวออสเตรเลีย นายมิก คลาร์ค (อ้างอิงข้อมูลจากแผ่นพับการนำเสนอของพิพิธภัณฑสถานแห่งความทรงจำช่องเขาขาด) พิพิธภัณฑสถานนี้ได้แบ่งการจัดแสดงออกเป็น 2 ส่วน ส่วนที่ 1 คือการนิทรรศการในอาคารพิพิธภัณฑสถาน ที่เป็นการนำเสนอเริ่มต้นภาพใหญ่ของประวัติศาสตร์สงครามโลกครั้งที่ 2 โดยมีเนื้อหาเกี่ยวกับการรุกรานของญี่ปุ่นมายังเอเชียและแปซิฟิก อันเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างเส้นทางรถไฟ นำไปสู่การนำเสนอเรื่องราวต่างๆ ของเชลยศึกที่ถูกบังคับเกณฑ์มาสร้างทางรถไฟสายมรณะ ในส่วนที่ 2 ของพิพิธภัณฑสถาน คือแหล่งทางประวัติศาสตร์ ซึ่งก็คือเส้นทางรถไฟสายเก่าที่ใช้งานเมื่อครั้งสมัยสงครามโลก ที่เป็นเส้นทางบนไหล่เขาที่ลัดเลาะไปจนถึงช่องเขาขาด พิพิธภัณฑสถานมีบริการเครื่องโสตนำชมสำหรับผู้ชมสามารถฟังคำบรรยายในขณะที่เดินสำรวจไปตามจุดต่างๆ ตามทางรถไฟที่มีความสำคัญและมีเรื่องเล่า การเดินทางเพื่อตามรอยทางรถไฟหากต้องการสำรวจให้ครบทั้งหมดอาจต้องใช้ระยะเวลาจนถึง 3 ชั่วโมง เพราะรวมระยะทางทั้งไปและกลับมายังอาคารพิพิธภัณฑสถาน เป็นระยะทางทั้งสิ้น 4.5 กิโลเมตร ส่วนที่ 1 คือส่วนต้อนรับ และกล่าวถึงจุดประสงค์ของการก่อตั้งพิพิธภัณฑสถานช่องเขาขาด คือเพื่อเป็นอนุสรณ์รำลึกถึงผู้เสียชีวิตจากการสร้างทางรถไฟ และมีนิทรรศการที่เป็นประวัติศาสตร์สงครามโลกครั้งที่ 2 ส่วนที่ 2 ทางรถไฟ โดยใช้แบบจำลอง 3 มิติ ที่แสดงลักษณะภูมิประเทศที่เป็นภูเขาสูง ที่การก่อสร้างทางรถไฟสายไทย – พม่าสร้างมาถึง โดยสร้างผ่านมาถึงจุดที่ต้องเจาะช่องเขาให้ขาด และสร้างต่อไปถึงประเทศพม่า ซึ่งแบบจำลองนี้แสดงให้เห็นถึงความยากลำบากในการสร้างทางรถไฟที่ต้องสร้างผ่านหุบเขาสูง

ปัจจุบันพิพิธภัณฑสถานแห่งนี้ได้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์สมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่สำคัญ ของจังหวัดกาญจนบุรี จนได้รับรางวัล ทราเวลเลอร์ส คอยส์ อวอร์ดส (Traveller's Choice Awards) ประจำปี

พ.ศ. 2557 ด้านพิพิธภัณฑสถาน เป็นรางวัลที่จัดอันดับพิพิธภัณฑสถานที่ท่องเที่ยวพิพิธภัณฑสถานยอดเยี่ยมจากทั่วโลก โดยมีจัดลำดับพิพิธภัณฑสถานที่มีผู้ชมมากที่สุดถึง 25 อันดับของโลก ซึ่งพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติความทรงจำช่องเขาขาด ได้รับการจัดลำดับให้อยู่อันดับที่ 5 ของโลก แสดงให้เห็นว่าการรับรู้เรื่องราวประวัติศาสตร์สงครามโลกครั้งที่ 2 จากผู้ทั่วโลกมาจากการนำเสนอของพิพิธภัณฑสถานแห่งนี้ และด้วยสภาพทางกายภาพของที่ตั้งพิพิธภัณฑสถานแห่งนี้ที่มีความสวยงามทางธรรมชาติ ซึ่งเป็นสิ่งที่ตรงกันข้ามกับเรื่องราวความทรงจำที่เกิดขึ้นในพื้นที่แห่งนี้

1.2.2.2 ความโดดเด่น

พิพิธภัณฑสถานช่องเขาขาดเป็นอนุสรณ์สถานที่รวบรวมเรื่องราวของการสร้างเส้นทางรถไฟสายมรณะในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ไว้ที่สมบูรณ์ที่สุด ทั้งร่องรอยการระเบิด ร่องรอยทางรถไฟ รวมทั้งมีคำบรรยายที่ได้จากเชลยศึก แรงงาน ญาติ ของผู้ที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์

1.2.3 อุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย

1.2.3.1 ประวัติ

อุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย ตั้งอยู่ที่อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย บริเวณที่เรียกว่า “แก่งหลวง” ครอบคลุมพื้นที่ในเขตของตำบลศรีสัชนาลัย ตำบลสารจิตร ตำบลหนองอ้อ ตำบลท่าชัย ส่วนตัวเมืองโบราณศรีสัชนาลัยอยู่ในเขตหมู่บ้านพระปรารค์ ตำบลศรีสัชนาลัย มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 45.14 ตารางกิโลเมตร มีโบราณสถานทั้งหมด 215 แห่ง สํารวจค้นพบแล้ว 204 แห่ง

เนื่องจากสภาพภูมิประเทศที่ตั้งของเมืองศรีสัชนาลัย มีความเหมาะสมต่อการตั้งถิ่นฐาน คือมีทั้งที่ราบลุ่มริมแม่น้ำยมและที่ลาดเชิงเขาพระศรี และเขาใหญ่ ทำให้มีทั้งความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่และสิ่งป้องกันทางธรรมชาติที่ใช้ในการป้องกันข้าศึกศัตรูได้อย่างดีด้วยจากหลักฐานที่สำรวจพบ พวกขวานหินขัด (เครื่องมือ เครื่องใช้ของคนสมัยโบราณ) ที่พบที่ตำบลท่าชัย อำเภอศรีสัชนาลัย รวมทั้งจากหลักฐานการขุดค้นทางโบราณคดีที่วัดชมชื่น แสดงว่ามีชุมชน เข้ามาอยู่อาศัยตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 9 (พ.ศ.800) เป็นต้นมาเป็นชุมชนร่วมสมัย ทวารวดีในภาคกลางถัด ขึ้นมาเป็นหลักฐานของวัฒนธรรมร่วมสมัยลพบุรี (พุทธศตวรรษที่ 18, พ.ศ. 1700) ปรากฏหลักฐานที่วัดพระศรีรัตนมหาธาตุเชลียง ในระยะนั้นเมืองศรีสัชนาลัยมีชื่อว่าเมืองเชลียง ตามหลักฐานที่ปรากฏในศิลาจารึกตำนานและพงศาวดารที่ยืนยันว่ามีเมืองโบราณ 2 เมือง อยู่ในลุ่มน้ำยมก่อนแล้ว คือ เมืองสุโขทัย และเมืองเชลียง ต่อมาได้มีการก่อสร้างเมืองศรีสัชนาลัยขึ้นทางด้านทิศเหนือของเมืองเชลียงห่างออกไปประมาณ 1.5 กิโลเมตร เมืองศรีสัชนาลัย มีความสำคัญควบคู่กันมากับเมือง สุโขทัย โดยจากหลักฐานได้กล่าวถึงพ่อขุนศรีนาวนำถม ว่าเป็นกษัตริย์ครอง 2 นคร คือ เสวยราชย์ ทั้งเมืองสุโขทัยและเมืองศรีสัชนาลัย (ก่อน พ.ศ. 1781) ต่อมาจนถึงพ่อขุนศรี

อินทราทิตย์เป็นกษัตริย์ปกครองอาณาจักรสุโขทัย (พ.ศ.1781 - 1822) ทรงโปรดให้พ่อขุนบาลเมืองไปครองเมืองศรีสัชนาลัย ส่วนพ่อขุนรามคำแหง พระยาสิทธิไชยครองเมืองศรีสัชนาลัย ก่อนขึ้นเสวยราชย์เป็นกษัตริย์ปกครองอาณาจักรสุโขทัยเมืองศรีสัชนาลัยมีฐานะเป็นเมืองลูกหลวงของสุโขทัย ต่อมาจนแม้กระทั่งสุโขทัยตกอยู่ภายใต้อำนาจของกรุงศรีอยุธยา และได้เปลี่ยนชื่อเรียกว่า เมืองสวรรคโลกเมืองศรีสัชนาลัยหรือเมืองสวรรคโลกในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนต้น เป็นเมืองสำคัญที่ผลิตภาชนะเครื่องเคลือบสังคโลกให้แก่กรุงศรีอยุธยา ในสมัยต่อมาเมื่อมีการจัดระบบการปกครองปรับปรุงเรื่องเชื้อสายราชวงศ์ให้เข้าอยู่ในระบบราชการเรียบร้อยแล้ว กรุงศรีอยุธยา ได้เป็นผู้แต่งตั้งเจ้าเมืองเข้ามา ปกครองเมืองสวรรคโลกมีฐานะเป็นหัวเมืองชั้นนอกกระดบเมืองโท หลังเสียกรุงศรีอยุธยาแก่พม่า ครั้งที่ 2 พ.ศ. 2310 เมืองศรีสัชนาลัยหรือ สวรรคโลกถูก ทิ้งร้าง ต่อมาเมืองสวรรคโลกได้จัดตั้งขึ้นใหม่ ที่บ้านท่าชัยอยู่ด้านทิศใต้ของเมืองเดิม และในสมัยรัตนโกสินทร์ได้ย้ายไปอยู่ที่บ้านวังไม้ขอน ซึ่งคือที่ตั้งของอำเภอสวรรคโลกในปัจจุบัน ส่วนชื่อเมืองศรีสัชนาลัยถูกนำไปตั้งเป็นชื่อของอำเภอศรีสัชนาลัย ซึ่งได้รวมเอาเขตพื้นที่เมืองศรีสัชนาลัยโบราณไว้ด้วย²³

รูปผังเมืองโบราณศรีสัชนาลัยมีลักษณะเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าด้านไม่เท่า เพราะภูมิประเทศบางตอนบังคับให้เป็นไปตามสภาพ เมืองนี้ตั้งอยู่ริมฝั่งลำน้ำยมด้านตะวันตก บริเวณด้านทิศตะวันตกของเมืองศรีสัชนาลัยมีเทือกเขาพระศรีที่ทอดตัวยาวมาทางตะวันออกเชื่อมต่อกับเขาพนมเพลิง กลางเมืองศรีสัชนาลัย เทือกเขาพระศรีตั้งอยู่ทางทิศตะวันตก เทือกเขาพนมเพลิงอยู่ทางทิศตะวันออก ประกอบไปด้วยเขาแก้ว เขาใหญ่ที่อยู่นอกกำแพงเมืองด้านตะวันตก ส่วนเขาสวรรณคีรี เขาพนมเพลิงจะตั้งอยู่กลางเมืองหรือภายในกำแพงเมืองศรีสัชนาลัยและมีพื้นที่ลาดลงไปสู่แม่น้ำยม²⁴ บนยอดเขาพนมเพลิงและยอดเขาสวรรณคีรีมีพุทธสถานเป็นเจดีย์ทรงกลมแบบลังกา ซึ่งถือว่าเป็นหลักของเมือง เป็นที่ประกอบพิธีกรรมสำคัญทางศาสนา จากยอดเขานี้จะสามารถมองภูมิประเทศในระยะไกลได้โดยรอบ และสามารถใช้เป็นหอสังเกตการณ์ดูความเคลื่อนไหวของข้าศึกที่ยกเข้ามาประชิดเมืองได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ยังอาจจะใช้ยอดเขาทั้งสองลูกนี้เป็นแกนกำหนดระยะในการก่อสร้างศาสนสถานที่สำคัญของเมือง เช่น วัดช้างล้อม วัดเจดีย์เจ็ดแถว วัดสวนแก้วอุทยานใหญ่ และวัดนางพญา ซึ่งสร้างเป็นแนวเป็นแนวเดียวกันอยู่กลางเมือง

ปัจจุบันเมืองโบราณศรีสัชนาลัยตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำยมปากตะวันตกมีซากโบราณสถานมากมายทั้งเขตกำแพงเมืองและนอกกำแพงเมือง กระจายอยู่ตามป่าที่รกร้าง จนบางแห่งถูกลักลอบขุดทำลายเสียหายไป

²³ สมัย สุทธิธรรม. (2546). อุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย. กรุงเทพฯ: บริษัทสำนักพิมพ์ ที เจ จำกัด. หน้า 28.

²⁴ อ้างแล้ว หน้า 41.

มาก ดังนั้นเพื่ออนุรักษ์โบราณสถานอันเป็นมรดกวัฒนธรรมของชาติเอาไว้กรมศิลปากรจึงเข้ามาจัดการดูแลรักษา และบูรณะโบราณสถานเหล่านี้ให้คงอยู่ต่อไป นับแต่พุทธศักราช 2496 เป็นต้นมาจนกระทั่งในที่สุดการบูรณะและปรับปรุงโบราณสถานในเขตเมืองศรีสัชนาลัยแห่งนี้ได้รับความสนใจและให้ความสำคัญกับโบราณสถานอันเป็นมรดกของชาตินี้ โดยบรรจุอยู่ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 ทั้งนี้เพื่อดำเนินการในรูปแบบของการจัดทำเป็นโครงการอุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย นับตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา

การดำเนินงานของโครงการอุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัยภายในเขตกำแพงเมืองซึ่งมีเนื้อที่ราว 571 ไร่ และเขตนอกกำแพงเมืองอีก 1,429 ไร่ รวมมีพื้นที่ครอบคลุมในอาณาบริเวณทั้งนอกเมืองและในเมืองประมาณ 2,000 ไร่ ซึ่งกรมศิลปากรได้บูรณะ ปรับปรุง และขุดแต่งจนกระทั่งเสร็จเรียบร้อยแล้ว สามารถฟื้นฟูอดีตที่เคยรุ่งเรืองให้กลับฉายแสงเจิดจรัสขึ้นในปัจจุบันอีกครั้งหนึ่ง โบราณสถานที่รกร้างอยู่ในป่าช้าได้กลายเป็นอุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัยที่สวยงามจนกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งในจำนวนอุทยานประวัติศาสตร์ทั้ง 10 แห่งทั่วประเทศ เนื่องจากความงดงามทางด้านสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว และในฐานะเมืองโบราณที่ยังคงสภาพและร่องรอยของความรุ่งโรจน์มาแต่ครั้งอดีต ปัจจุบันศรีสัชนาลัยจึงเป็นแหล่งโบราณสถานอันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มีความสำคัญและมีลักษณะเด่นเฉพาะตัว เป็นผลงานสร้างสรรค์อันเป็นอัจฉริยภาพของมนุษย์ เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ทรงอิทธิพลต่อการพัฒนาการทางสถาปัตยกรรม ประติมากรรม การวางผังเมืองและจัดภูมิทัศน์ตลอดระยะเวลาอันยาวนานต่อวัฒนธรรมใดวัฒนธรรมหนึ่ง เป็นหลักฐานสำคัญที่เด่นเฉพาะอารยธรรมที่สูญสลายไป เป็นตัวอย่างอันเด่นชัดของรูปแบบอาคารหรือสถาปัตยกรรมที่แสดงให้เห็นถึงขั้นตอน เวลา ที่สำคัญในประวัติศาสตร์ เป็นตัวอย่างอันเด่นชัดของวิวัฒนาการการตั้งถิ่นฐานและชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงภายนอก และเป็นสถานที่ที่มีความสัมพันธ์ต่อเหตุการณ์ทางความคิด ความเชื่อ ที่มีความสำคัญอย่างเด่นชัด หลักการที่สำคัญ 6 ประการ ส่งผลทำให้อุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัยได้รับการคัดเลือกจากองค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ หรือยูเนสโก ยกย่องให้เป็นมรดกโลกอีกแห่งหนึ่ง คู่กับอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยที่อยู่ใกล้กัน

1.2.3.2 ความโดดเด่น

อุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย เป็นเมืองที่มีความงดงามทั้งในด้านสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว แสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรมของชาวไทยในอดีตเมื่อ 700 ปีมาแล้ว และยังเป็นมีโบราณสถานสำคัญดังนี้ โบราณสถานภายในกำแพงเมือง โบราณสถานซึ่งบูรณะซ่อมแซมตบแต่งเรียบร้อยแล้วที่สำคัญ ได้แก่ วัดช้างล้อม วัดเจดีย์เจ็ดแถว วัดนางพญา วัดสวนแก้วอุทยานใหญ่ วัดสวนแก้วอุทยานน้อย ศาลหลักเมือง วัดเขาพนมเพลิง และวัดสุวรรณคีรี โบราณสถานนอกเมืองด้านทิศตะวันออก ได้แก่ วัดสวนสัก วัดป่าแก้วหรือวัดไตรภูมิ

ป่าแก้ว โบราณสถานนอกเมืองด้านทิศเหนือ ได้แก่ วัดกุฎีราย กลุ่มเตาทุเรียงบ้านเกาะน้อย โบราณสถานนอกเมืองด้านทิศตะวันตก ได้แก่ วัดพญาดำ วัดพรหมสี่หน้า วัดยายตา วัดเจดีย์เจ็ดยอดหรือเจดีย์เก้ายอด วัดสระปทุม และโบราณสถานนอกเมืองด้านทิศใต้ ได้แก่ วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ วัดชมชื่น วัดเจ้าจันทร์ วัดน้อยจำปี วัดโคกสิงคาราม

ที่มา: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

1.2.4 อาสนวิหารพระนางมารีอาปฏิสนธิณิรมล จังหวัดจันทบุรี

1.2.4.1 ประวัติ

โบสถ์แม่พระปฏิสนธิณิรมล หรือ อาสนวิหารพระนางมารีอาปฏิสนธิณิรมล ตั้งอยู่ในบริเวณโรงเรียนสตรีมารดาพิทักษ์ ตำบลจันทนิมิต อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี โบสถ์หลังนี้เป็นศูนย์รวมจิตใจของผู้นับถือศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก มีความยาว 60 เมตร กว้าง 20 เมตร สร้างด้วยสถาปัตยกรรมแบบโกธิค ซึ่งจำลองแบบมาจากโบสถ์น็อตเตอร์ดามในประเทศฝรั่งเศส เป็นโบสถ์ขนาดใหญ่ที่มีความเก่าแก่และมีความงดงามมากที่สุดในประเทศไทย ยุคแรก ปีพ.ศ. 2250 -2381 (ค.ศ. 1707-1838) ในปีพ.ศ. 2242 จากเหตุการณ์การเปิดเส้นทางศาสนาในโคชินจีน (ประเทศเวียดนามในขณะนั้น) ได้ทำให้กลุ่มคริสตคาทอลิกชาวเวียดนามประมาณ 130 คน ตัดสินใจอพยพเพื่อหนีการเบียดเบียนเข้ามาตั้งถิ่นฐานในประเทศสยามสมัยนั้นการสร้างวัดหลังที่ 1 พ.ศ. 2254 คุณพ่อเฮอด เดินทางมาถึงจันทบุรี ขณะนั้นมีคาทอลิกชาวเวียดนามประมาณ 120-130 คน ปีพ.ศ. 2255 พระสังฆราชได้ส่งคุณพ่อเฮอดเปิดวัดที่จันทบุรีทางฝั่งตะวันตกของแม่น้ำจันทบุรี ทางทิศใต้ของเจดีย์วัดจันทน์ในปีนั้น คุณพ่อเฮอด

ถูกเรียกตัวไปเป็นมิชชันนารีที่จีนจีน (เวียดนามใต้ในปัจจุบัน) คุณพ่อนิโกลัส โตแลนติโน เป็นอาวาสวัดจันทบุรีองค์แรกถึงปี พ.ศ. 2272 ท่านก็ถึงแก่กรรมภาพ ศพของท่านฝังไว้ที่วัดแห่งนี้ ปีพ.ศ. 2273 พระสังฆราช เดอเกราเล ส่งคุณพ่อกาเบรียลมาเป็นเจ้าอาวาสจังหวัดจันทบุรี และได้นำไปอยู่ที่อยุธยา แต่มีคาทอลิกส่วนหนึ่งหลบหนีการจับกุมเข้าไปอยู่ในป่า วัดหลังที่ 1 จึงถูกทิ้งร้างเปล่าเป็นเวลา 20 ปี (พ.ศ. 2275-2295) แต่ก็ปรากฏหลักฐานว่าคุณพ่อกาเบรียลได้กลับมาบูรณภาพฝังไว้ที่สุสานของวัดแห่งแรกเมื่อปีพ.ศ. 2285 การสร้างวัดหลังที่ 2 พ.ศ. 2296-2377 ปีพ.ศ. 2295 พระสังฆราช เดอ โลเลียร์ ส่งคุณพ่อ เดอ โกนา มาเป็นเจ้าอาวาสวัดจันทบุรี คาทอลิกก็กลับมาอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มอีกครั้งหนึ่ง ก็ได้ช่วยกันสร้างวัดใหม่ในบริเวณเดิม วัดนี้ปลูกสร้างด้วยไม้กระดานเก่าๆ ประกอบด้วยไม้ไผ่ หลังคามุงด้วยใบตาล จากการสำรวจ พบว่ามีคาทอลิกที่มีอายุต่ำกว่า 30 ปี ไม่มีโอกาสร่วมพิธีมิสซา ไม่ได้รับศีล ไม่ได้แก้บาป แต่ก็มีศรัทธาและเชื่อมั่นในพระคริสตเจ้า คุณพ่อ เดอ โกนา อยู่ที่วัด 4 ปี ได้ถึงแก่กรรมภาพและฝังไว้ที่วัดนี้ ปีพ.ศ. 2299-2343 พระสังฆราชบริโกต์ให้คุณพ่อจางซึ่งเป็นชาวจีนมาเป็นเจ้าอาวาสวัดจันทบุรี เป็นเวลานาน 44 ปี ระหว่างนั้น เป็นช่วงกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย ต่อสมัยกรุงธนบุรี และสมัยรัตนโกสินทร์มีเหตุการณ์ผันผวนทางการเมือง คุณพ่อจางต้องหลบอยู่ที่ฮาเตียง ประเทศเวียดนามในปีพ.ศ. 2308 และถูกจับขังที่ฮาเตียนถึง 2 ครั้ง เมื่อบ้านเมืองสงบจึงกลับมาจันทบุรี จากเหตุการณ์ที่ไทยเสียกรุงศรีอยุธยา ครั้งที่ 2 ปี พ.ศ. 2310 นั้น พม่าได้ทำลายบ้านเมือง วัด อาราม รวมทั้งสามเณรด้วย คุณพ่อแกแรเวต์ อธิการสามเณรालัยที่กรุงศรีอยุธยา ต้องพาเณร 30 คน อพยพหนีมาอยู่จันทบุรี และโยกย้ายไปอยู่ที่เมืองฮาเตียง แต่ประเทศเวียดนามก็เกิดกบฏไต้เซิน (พ.ศ. 2313-2328) คุณพ่อแกแรเวต์ต้องย้ายสามเณรกลับมาที่จันทบุรีอีกในปี พ.ศ. 2326 ต่อมาในปีพ.ศ. 2334-2345 พระสังฆราชการ์ดอนลตีให้คุณพ่อฟลอรังส์มาเป็นเจ้าอาวาสวัดจันทบุรี ปีพ.ศ. 2345 คุณพ่อมัทธีอัสได้ลูกวัดจันทบุรีองค์แรก ได้รับการบรรพชาจากพระสังฆราชการ์โนลต์ ที่สามเณรालัยกรุงเทพฯและได้รับแต่งตั้งให้มาเป็นเจ้าอาวาสวัดจันทบุรีเป็นเวลา 32 ปี ต่อมาในปีพ.ศ. 2348 ได้มีการรวบรวมสตรี ตั้งคณะภคินีรักไม้กางเขนที่จันทบุรี ปีพ.ศ. 2376 พระคุณเจ้าตาแบร์ต กับธรรมทูตและสามเณร 15 คน หนีการเบียดเบียนศาสนจักรจากจักรพรรดิมังมั่งแห่งโคชินจีนมาอาศัยที่จันทบุรี ในบรรดาธรรมทูต มีนักบุญกือโนได้ทำหน้าที่เจ้าอาวาสจังหวัดจันทบุรีปีพ.ศ. 2397-2398 การสร้างวัดหลังที่ 3 พ.ศ. 2377-2398 ในปีพ.ศ. 2377-2381 ในช่วงสุดท้ายของคุณพ่อมัทธีอัส ได้ พระสังฆราชฟลอรังส์ ให้คุณพ่อเคลม็งโซ มาช่วยคุณพ่อมัทธีอัส ได้ คุณพ่อทั้งสองช่วยกันสร้างวัดหลังที่ 3 ขึ้นที่ฝั่งซ้ายโดยย้ายข้ามมาอยู่ฝั่งตะวันออกของแม่น้ำจันทบุรี เมื่อสร้างวัดหลังที่ 3 เสร็จก็ได้มีการขุดเอาอัฐิของคุณพ่อนิโกลัส โตแลนติโน คุณพ่อกาเบรียล และคุณพ่อ เดอ โกนา มาฝังที่วัดจันทบุรีใหม่แห่งนี้

ยุคที่สองปี พ.ศ. 2381-2481 การสร้างวัดหลังที่ 4 พ.ศ. 2398 – 2448 ปีพ.ศ. 2381 พระสังฆาภู เวอ ซี ได้ให้คุณพ่อรังแฟงมาเป็นเจ้าอาวาสจังหวัดจันทบุรีเป็นระยะเวลาที่ชุมชนคาทอลิกกำลังเติบโตขึ้นมาก มีสัตบุรุษมากกว่าพนคน ประกอบกับวัดหลังที่ 3 ทรุโดทรมคับแคบ กว่าเดิม พระสังฆราช ปิลเลอกัวซ์ ได้สนับสนุนให้คุณพ่อรังแฟงสร้างวัดขึ้นใหม่ ปีพ.ศ. 2398-2419 คุณพ่อรังแฟง ได้ก่อสร้างวัดหลังที่ 4 มีลักษณะถาวรแบบอัฐถูปูน คุณพ่อรังแฟงได้ทำงานในฐานะเจ้าอาวาสวัด ตั้งแต่พ.ศ. 2381-2417 เป็นเวลา 46 ปี แต่ท่านก็ยังมีชีวิตอยู่จนถึงปี ค.ศ. 1885 ซึ่งช่วงหลังนี้ท่านชราภาพมาก จึงได้มอบงานหน้าที่เจ้าอาวาสให้คุณพ่อกังตริก ในขณะที่ท่านปกครองวัดจันทบุรี มีคุณพ่อกับเปลี่ยนช่วยงาน 4 องค์ ดังนี้ คุณพ่ออันเดร พ.ศ. 2400-2406 ท่านเป็นผู้ซื้อที่ดินบริเวณเชิงสะพานและสร้างวัดเล็กๆหลังหนึ่งแต่ในเวลาต่อมาสัตบุรุษในวัดสะพานถูกรบกวน จึงได้อพยพย้ายไปภายหลังวัดนี้ถูกทำลายไปในปีพ.ศ. 2423 ต่อมาสมัยคุณพ่อเปรีกาลได้ขายไป และคุณพ่อโปนาศ พ.ศ. 2402-2406 คุณพ่อซีมอน พ.ศ. 2406-2444 และคุณพ่อตองส์ พ.ศ. 2411-2412 การสร้างวัดที่ 5 พ.ศ. 2448-ปัจจุบัน ปีพ.ศ. 2418 ปรากฏหลักฐานว่า มีสัตบุรุษถึง 1,500 คนต่อมาปีพ.ศ. 2443 สัตบุรุษเพิ่มเป็น 2,400 คน วัดคับแคบไปอีกต่อมาในปีพ.ศ. 2443 พระสังฆราชเวย์ ได้ให้คุณพ่อเปรีกาลมาเป็นเจ้าอาวาสวัดจันทบุรี ซึ่งต้องลงมือสร้างวัดใหม่ใน 3 ปี ต่อมา ปีพ.ศ. 2446 เริ่มเตรียมหาอุปกรณ์ก่อสร้างโดยการหาหินมาเผาอิฐและปูน และในปีพ.ศ. 2448 รื้อวัดหลังที่ 4 เมื่อวันที่ 16 สิงหาคม และสร้างวัดชั่วคราวขึ้นในบริเวณที่เป็นสนามบาสเกตบอลหน้าหอประชุมนิรมล ปัจจุบัน ใช้เป็นวัด 3 ปี เมื่อวัดจันทบุรีหลังที่ 5 เป็นรูปเป็นร่างพอใช้เป็นที่ประกอบพิธีมิสซาได้ วัดชั่วคราวนั้นได้ให้คณะบราเดอร์จากอัสสัมชัญ จัดตั้งเป็นโรงเรียน ชื่อโรงเรียน “มารียาลัย” สอนอยู่ได้ 3 ปี หลังจากนั้นได้ตั้งเป็นโรงเรียนประชาบาลถึง 25 ปี ที่สุดจึงได้มาจัดตั้งเป็นโรงเรียนมารดาพิทักษ์ ปีพ.ศ. 2488 การก่อสร้างวัดหลังที่ 5 ได้ทำพิธีเสกศิลาฤกษ์ เมื่อวันที่ 6 มกราคม พ.ศ. 2449 หลุมวางศิลาฤกษ์ อยู่ตรงประตูกลางหน้าวัด ลึก 2 เมตร มีเอกสารบรรจุในขวด ในวันทำพิธีเสก ได้เชิญคุณพ่อมารคาร์ อธิการสามเณรลัยเป็นประธาน มีคุณพ่อหลายองค์ร่วมพิธี คือ คุณพ่อเปรีกาล คุณพ่อแปร์รอส คุณพ่อต็อกเกล คุณพ่อการ์ตอง คุณพ่อแพร์ และคุณพ่อยออาгим วัดหลังที่ 5 นี้ มีความยาว 60 เมตร กว้าง 20 เมตร เริ่มใช้ประกอบพิธีมิสซาได้ในปีพ.ศ. 2450 แต่ยังไม่เรียบร้อยต้องจัดหาส่วนประกอบต่างๆ ตั้งแต่ระฆังวัดนาฬิกา พระประธานวัด องค์รูปปั้นนักบุญกระจก ภาพสีๆ ประดับ ในปีพ.ศ. 2452 ได้ทำการติดตั้งนาฬิกาเรือนใหญ่ เส้นรอบหน้าปัด 4.70 เมตร บนหอสูง สามารถมองเห็นได้ไกลประมาณราว 2 กิโลเมตร และมีพิธีเสกวัด มีการเฉลิมฉลองกัน เมื่อวันที่ 10 มกราคม พ.ศ. 2452 คุณพ่อกอลอมเบต์ อุปสังฆราช เป็นประธานในพิธีมีคุณพ่อมาร่วมฉลองด้วยเกือบ 10 องค์

ยุคที่สามปี พ.ศ. 2481-ปัจจุบัน การเปลี่ยนแปลงปรับปรุงและการบูรณะวัด พ.ศ. 2487-2528 วัดจันทบุรีเมื่อสร้างเสร็จก็ได้ชื่อว่าเป็นวัดที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย มีรูปทรงทางสถาปัตยกรรมแบบตะวันตก ที่เรียกว่า

ศิลปะโกธิค รูปทรงภายนอกที่บอกได้ชัดเจนคือ มีหอแหลมสูงเด่นทั้งสองข้าง แต่ก็น่าเสียดาย เมื่อไทยมีกรณีพิพาทอินโดจีนคือ มีหอแหลมสูงเด่นทั้งสองข้าง แต่ก็น่าเสียดาย เมื่อไทยมีกรณีพิพาทอินโดจีน ในปี พ.ศ. 2483 จำเป็นต้องเอายอดแหลมของหอทั้งสองออก ในปีพ.ศ. 2488-2496 คุณพ่อบุญชู ระเบียบพิช เป็นเจ้าอาวาสวัดจันทบุรี 2 สมัย สมัยแรก ได้ปรับปรุงพื้นฐานลานวัด ทั้งหน้าและข้างวัดโดยขอแรงสัตบุรุษชนทนายจากแม่น้ำ ประมาณ 4,000 ลูกบาศก์เมตร จนมีระดับพื้นน้ำ และบูรณะวัด เปลี่ยนกระเบื้องมุงหลังคาจากกระเบื้องซีเมนต์ซึ่งหมดอายุเป็นกระเบื้องลูกฟูก ใส่ซี่กรงเหล็กตามช่องหน้าต่างป้องกันกระจกสี ใส่ลูกกรงไม้กั้นระเบียงชั้นบน สมัยที่สอง ได้ย้ายสุสานที่อยู่บริเวณข้างวัด หน้าโรงเรียนสตรีมารดาพิทักษ์ สร้างถ้ำแม่พระลูร์ด บูรณะภายนอกวัดโดยทำผนังเป็นหินล้างเพิ่มกันสาด ทำรั้วเหล็กดัด และทำลานรอบวัด และสร้างหอประชุมเล็ก²⁵

บริเวณรอบโบสถ์แม่พระปฏิสนธินิรมลมีชุมชนย่านการค้าเก่าแก่ที่เจริญมากเมื่อร้อยกว่าปีก่อน เป็นย่านชาวจีนและชาวนวนซึ่งส่วนใหญ่หนีภัยจากญวนตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนปลาย สถาปัตยกรรมแบบโกธิคเป็นรูปแบบที่พัฒนาขึ้นตอนเหนือของฝรั่งเศสคือหน้าต่างโค้งและประดับด้วยฉลุโดยรอบตัวโบสถ์ มีหอด้านหน้าสองข้าง ช่องแสงภายในเป็นกรอบโค้งประดับกระจกสีเป็นรูปนักบุญองค์ต่างๆ งดงามมาก โดยเฉพาะยามแสงแดดส่อง ประตูโบสถ์จะเปิดก่อนการสวดมนต์ในแต่ละวันระหว่างนั้นสามารถเข้าไปเที่ยวชมความงามและถ่ายภาพได้²⁶

1.2.4.2 ความโดดเด่น

วัดแม่พระปฏิสนธินิรมล หรือโบสถ์คาทอลิก เป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวคริสต์ในเมืองจันทน์ มีโบสถ์เก่าแก่ สถาปัตยกรรมแบบโกธิค ผ่านการบูรณะซ่อมแซมมาหลายสมัย ภายในประดับกระจกสีรูปพระแม่มาลีและนักบุญองค์ต่างๆอย่างสวยงาม ด้านหน้าโบสถ์มีสะพานคอนกรีตข้ามแม่น้ำจันทบุรี ระยะทางประมาณ 50 ม. เชื่อมกับย่านการค้าเก่าแก่ของเมืองจันทน์ที่เรียกว่าย่านท่าหลวง หรือชุมชนตลาดล่าง ซึ่งเป็นแหล่งชุมชนชาวจีนและชาวนวนที่ลี้ภัยสงคราม ส่วนใหญ่นับถือศาสนาคริสต์มีบ้านเรือนเป็นเรือนแถวอายุไม่ต่ำกว่าร้อยปี นับเป็นเสน่ห์ของตัวเมืองจันทน์

²⁵ คุณพ่อโยเซฟ ยอด เสนารักษ์. (2552). 100 ปี อาสนวิหารพระนางมารีอาปฏิสนธินิรมล จันทบุรี. กรุงเทพฯ: บริษัทโรงพิมพ์กรุงเทพ 1984 จำกัด. หน้า 1-4.

²⁶ กฤษกร อัสวไชยชาญ. (2548). นายรอบรู้ นักเดินทาง: จันทบุรี. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สารคดี. หน้า 57.

ที่มา : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

1.2.5 ศาลเจ้าจ้วยตุ่ย จังหวัดภูเก็ต

1.2.5.1 ประวัติ

ศาลเจ้าจ้วยตุ่ย เป็นโบราณสถานในจังหวัดภูเก็ต ตั้งอยู่ที่ ซอยภูธร ถนนระนอง อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต โดยความหมาย ของคำว่า จ้วยตุ่ย จ้วยแปลว่า น้ำ ตุ่ย แปลว่า ครกตำข้าว สมัยก่อนนั้น หน้าบริเวณศาลเจ้า เป็นคลอง กว้าง มีน้ำมาก ชาวบ้านจึงสร้างกั้นขึ้น เพื่อใช้กำลังจากน้ำมาตำข้าวที่เก็บเกี่ยวแล้ว

การเข้ามาของชาวจีนในจังหวัดภูเก็ต ในสมัยโบราณการทำเหมืองดีบุกต้องใช้แรงงานคนเป็นหลัก แต่เมืองถลางผ่านศึกสงครามมาหลายครั้ง โดยเฉพาะช่วงต้นกรุงรัตนโกสินทร์ ตั้งแต่รัชกาลที่ 1 ถึงรัชกาลที่ 3 ราษฎรจำนวนหนึ่งอพยพหนีสงครามไปบนแผ่นดินใหญ่ โดยเฉพาะเมื่อมีเมืองใหม่เกิดขึ้นนั่นคือเมืองงูา หรือพังงา เหตุนี้ทำให้แรงงานในเหมืองแร่ขาดแคลน ขณะเดียวกันความต้องการดีบุกในทวีปยุโรปก็สูงขึ้น เนื่องจากเกิดการปฏิวัติอุตสาหกรรม และในช่วงเวลานั้นมลายู ปีนัง และสิงคโปร์ ได้ตกเป็นอาณานิคมของอังกฤษ เกิดการอพยพของชาวจีนฮกเกี้ยนจากมณฑลฟูเจี้ยนเข้ามาหาอนาคตใหม่ในเขตปกครองของอังกฤษ ปัจจุบันเหล่านี้เป็นแรงดึงดูดให้ชาวจีนจากมลายูและสิงคโปร์ส่วนหนึ่งหลั่งไหลเข้ามายังเกาะภูเก็ต เพื่อทดแทนแรงงานพื้นเมืองที่ขาดแคลน ภูเก็ตจึงเป็นดินแดนที่ผสมผสานจากหลากหลายวัฒนธรรมอาศัยอยู่ร่วมกันมานับร้อยๆปี วัฒนธรรมสามกระแสหลักคือ ไทย จีน และ มุสลิม ได้หล่อหลอมรวมกันเป็นวัฒนธรรมอันมีลักษณะเฉพาะตัวของภูเก็ต วัฒนธรรมการกินเจของชาวจีนที่คนภูเก็ตกว่าร้อยละ 80 เข้าร่วม ถือเป็นประเพณีที่ยิ่งใหญ่ที่สุดบนเกาะแห่งนี้ ทั้งยังมีอำมหรือศาลเจ้าจีนสำคัญๆหลายแห่ง ขณะที่วัดพุทธอย่างวัดฉลอง ก็มีทั้งคนไทยและชาวจีนให้ความศรัทธา นับถือ คนภูเก็ตทั้งไทยและจีนให้

ความศรัทธาในด้านสถาปัตยกรรมก็ยังมีทั้งบ้านเรือนแบบชิโนโปรตุกิสของครอบครัวเศรษฐีชาวจีนที่ลูกหลานยังอนุรักษ์ไว้ และบ้านเรือนแบบไทย ลูกหลานคนจีนรุ่นแจ้จันเป็นคนไทยเต็มตัว แต่หลายครอบครัวโดยเฉพาะพวกตระกูลนายเหมืองเก่าก็ยังรักษาขนบธรรมเนียมจีนหลายอย่างไว้อย่างสม่ำเสมอ เช่น ยังคงซื้อจีนไว้ ยังปฏิบัติประเพณีและเทศกาลจีนที่สำคัญอย่างเหนียวแน่น ตระกูลใหญ่บางตระกูลยังคงจัดการธุรกิจและผลประโยชน์แบบกงสี เป็นต้น

ครั้งสมัยหนึ่งประมาณการผ่านไปเจ็ดสิบกว่าปีแล้วมีจ้าวคณะหนึ่งได้นำคณะล่องใต้ไปแสดงตามสถานที่ต่าง ๆ คณะจ้าวจะต้องอัญเชิญ กิ้วอ่อง ซึ่งเป็นสิ่งที่พวกเขานับถือ สักการบูชาอย่างสูงให้ท่านติดตามไปคุ้มครองปกป้องรักษาให้พวกเขาอยู่เย็นเป็นสุขตลอดมา ต่อมาคณะจ้าวดังกล่าวได้เดินทางมาถึงจังหวัดภูเก็ต ก็ได้เริ่มทำการแสดงที่ขอยุทธมณียทางด้านวัดมงคลนิมิต (ซึ่งคนพื้นเมืองของจังหวัดภูเก็ตเรียกขอยุทธมณียว่า อ่างอ่างหล่าย) คณะจ้าวได้มาอยู่ที่จังหวัดภูเก็ตนานพอประมาณ ระหว่างที่คณะจ้าวอยู่ภูเก็ตนั้นจัดได้ว่าให้มีพิธีกินผัก(กินเจ) กัน ซึ่งพวกจ้าวได้ถือปฏิบัติสืบอายุเป็นตอน ๆ มา พิธีการกินเจ คือ เริ่มขึ้นในเดือน 11 ขึ้น 1 ค่ำ (เก้าโง้ยโซ้ยฮึด) ก่อนถึงวันกินเจพวกจ้าวจะปิดกวาด ล้างชำระสถานที่เครื่องใช้ หม้อข้าว ถ้วยชาม และสิ่งของที่จะประกอบในพิธีให้สะอาด ผู้ที่จะเข้าร่วมในพิธีจะต้องแต่งตัว นุ่งขาว ในพิธีการกินเจมีทั้งหมด 9 วัน 9 คีน

ตั้งแต่วันเริ่มงานกินเจจนเสร็จพิธี ในพิธีการกินเจนี้ จะมีพิธีขึ้นเสาโกเต้ง มีตะเกียงน้ำมัน 9 ดวงซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของพิธีการกินเจได้เริ่มขึ้นแล้วในพิธีการกินเจก็มีการประทับทรงพระทำพิธี ลุยไฟ สะเดาะเคราะห์อาบน้ำมันซึ่งกำลังเดือด พิธีไหว้เทวดา มีการแห่ขบวนไปตามถนนสายต่าง ๆ พอครบกำหนด 9 วัน 9 คีน ก็เป็นอันเสร็จพิธีการกินเจ เมื่อพวกจ้าวหมดธุระการแสดงจ้าว ต่างก็เก็บข้าวของเตรียมจะเดินทางกลับภูมิลำเนาของตน หัวหน้าคณะของจ้าวได้พิจารณาเห็นว่าพี่น้องชาวภูเก็ตทั้งคนจีนและคนไทยมีความเลื่อมใสศรัทธาในพิธีการถือศีลกินเจ เขาก็ได้อัญเชิญเฮี้ยวโหยย (ไฟศักดิ์สิทธิ์) และสิ่งของต่าง ๆ ซึ่งจะใช้ในพิธีการกินเจ ให้ไว้กับพี่น้องชาวภูเก็ตไว้ ดำเนินพิธีการกินเจต่อไปพี่น้องชาวภูเก็ตต่างพร้อมใจกันจัดตั้งเป็นศาลเจ้าขึ้นที่อ่างอ่างหล่าย (ขอยุทธมณีย) ต่อมาได้เกิดไฟไหม้จากบริเวณบ้านเรือนจึงลามมายังบริเวณศาลเจ้า ชาวบ้านจึงได้อัญเชิญเฮี้ยวโหยย (ไฟศักดิ์สิทธิ์) มาฝากไว้ยังศาลเจ้าปู่จ้อ และเมื่อถึงเวลากินผักก็จะอัญเชิญมายังศาลเจ้าชั่วคราวที่ชาวบ้านช่วยกันสร้างขึ้น ณ สวนพู่ช้างศาลเจ้าปู่จ้อ ต่อมาเจ้าของสวนพู่ได้ถวายที่ดินแปลงนี้ให้ "กิวอ่องไต่เต" สร้างเป็นศาลเจ้าจุ้ยตุ่ย ซึ่งหลังแรกได้สร้างด้วยเป็นหลังคามุงจาก ในปี พ.ศ. 2454 ต่อมาเมื่อในปี พ.ศ. 2525 ชาวบ้านเข้าร่วมพิธีถือศีลกินผักมากขึ้น จึงได้ร่วมใจกันบริจาคทรัพย์เพื่อพัฒนาศาลเจ้ามาตราบจนปัจจุบัน และเปลี่ยนมาเป็น มูลนิธิ จุ้ยตุ่ย เต้าโบ้เก้ง

1.2.5.2 ความโดดเด่น

ศาลเจ้าจุ้ยตุ่ยถือเป็นโบราณสถานทางศาสนา เป็นอาคารโบราณสถานชั้นเดียวสร้างในยุครัตนโกสินทร์ตอนกลาง อยู่ท่ามกลางชุมชนโบราณ เป็นศาลเจ้าที่จัดงานเทศกาลกินเจ ในช่วงเทศกาลกินเจจะมีผู้คนมาหลังไหลมาไหว้พระที่นั่นนับเป็นหมื่นๆคน และยังมีพิธียกเสาโกเต้งขึ้นและอัญเชิญตะเกียง 9 ดวง ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของการเริ่มต้นพิธีถือศีลกินผัก นอกจากนี้รอบศาลเจ้าก็จะมีอาหารเจขายมากมาย

ที่มา : นิตยสารภูเก็ตบุลเลติน

1.3 แหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในประชาคมอาเซียน

1.3.1 บุโรพุทโธ ประเทศอินโดนีเซีย

1.3.1.1 ประวัติ

บุโรพุทโธ หรือบุโรบูโด หรือที่ชาวชวาเรียกว่าโปโรบูดูร์ (Barabudur) เป็นภาษาสันสกฤต โดยคำว่า Bara มาจากคำว่า Blara มีความหมายถึงวิหาร (Vihara) หรือวัด ส่วนคำว่า Budur มีความหมายแปลว่าภูเขาสูง เมื่อรวมกันจึงหมายถึงวิหารสร้างขึ้นบนภูเขาสูง²⁷ บุโรพุทโธสร้างขึ้นก่อนปราสาทนครวัดของกัมพูชาประมาณ 300 ปี ทำเลที่ตั้งเป็นเนินเขากว้างใหญ่ จำลองมาจากสถานที่ศักดิ์สิทธิ์แห่งแม่น้ำคงคาและแม่น้ำพรหมบุตร (แม่น้ำยมนา) ไหลมาบรรจบกันเช่นที่อินเดีย ต้นกำเนิดแห่งศาสนาพุทธ บริเวณนี้มีแม่น้ำ 2 สายไหลผ่านนั่นคือแม่น้ำโปรแก และแม่น้ำอีโล

มหาบุโรพุทโธ เป็นปูชนียสถานพระพุทธศาสนาลักษณะทางสถาปัตยกรรมของบุโรพุทโธแสดงออกถึงความป็นอัจฉริยะสูงสุดทางศิลปะสมัยไศเลนทร์ ที่ต่างไปจากโบราณทุกแห่งในชวา ประวัติการก่อสร้างมีอยู่ว่าในปี 732 กษัตริย์ชวาราชาวงศ์ไศเลนทร์ ได้ครอบครองดินแดนแถบเกาะชวาตอนกลางแทนกษัตริย์แห่งราชวงศ์สัณชัย ซึ่ง

²⁷ กองบรรณาธิการสำนักพิมพ์อิติตตา. (2556). คู่มือนักท่องเที่ยวอินโดนีเซีย. กรุงเทพฯ : อิติตตา. หน้า 103.

นับถือศาสนาพราหมณ์ (ฮินดู) ที่มาจากอินเดียในยุคนั้น ราชวงศ์โคเลนทร์นับถือศาสนาพุทธนิกายมหายาน จึงก่อสร้างโบสถ์ วิหาร และเจดีย์ไว้หลายแห่ง ที่ยิ่งใหญ่ที่สุดคือเจดีย์บุโรพุทธ ซึ่งกษัตริย์วิชฌแห่งราชวงศ์โคเลนทร์ทรงเริ่มสร้างขึ้นในปี 775 จนกระทั่งมาเสร็จสมบูรณ์เมื่อปี 847 ใช้เวลาก่อสร้างนานถึง 70 ปีเศษ นับว่าเป็นสิ่งมหัศจรรย์ 1 ใน 7 ของโลก มหาบุโรพุทธ ตั้งอยู่ในเกาะชวาภาคกลาง แวดล้อมไปด้วยภูเขาอันสวยงามทางทิศใต้และตะวันตกเฉียงใต้มีภูเขาเมโนรา ทางทิศเหนือและตะวันออกเฉียงเหนือมีภูเขาไฟเมอราปีซึ่งยังคงกรุ่นอยู่และภูเขาไฟเมอบาบู ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือมีภูเขาไฟซุมบิง และเสนตะระองค์เจดีย์ตั้งอยู่บนเนินสูงกว่าระดับน้ำทะเล 380 เมตร อยู่ห่างจากยอกยการต้าไปทางทิศเหนือ 41 กิโลเมตร²⁸ บุโรพุทธมีลักษณะเด่นทางสถาปัตยกรรมคือ เป็นสถูปตั้งอยู่บนพีระมิดทรงขั้นบันได มีความสูงกว่า 42 เมตร จากมาตรฐานชั้นล่างบุโรพุทธมีทั้งหมด 40 ชั้น ซึ่งแต่ละชั้นจะมีภาพสลักนูนสูงนูนต่ำแสดงคติธรรมทางพุทธศาสนา ด้วยทัศนคติเกี่ยวกับจักรวาลตามพุทธศาสนาและการเข้าสู่นิพพาน 6 ชั้น นับจากฐานเป็นลักษณะสี่เหลี่ยมแบบย่อมุม คล้ายพีระมิดขั้นบันได ชั้นที่ 7 เป็นฐานวงกลมขนาดใหญ่ขึ้นไปอีก 3 ชั้น ประดับด้วยเจดีย์ทรงระฆังโปร่งฉลุลายเป็นรูปสี่เหลี่ยมข้าวหลามตัด กรอบองค์พระพุทธรูปองค์เล็กข้างใน ส่วนนี้มีความเชื่อกันว่าหากยืนมือไปจนถึงและสัมผัสพระพุทธรูปภายในได้พร้อมอธิษฐานแล้วจะสมหวังและโชคดี เจดีย์เหล่านี้มีจำนวน 72 องค์ เรียงเป็นแนวล้อมรอบสถูปของชั้นที่ 10 ซึ่งมีลักษณะเป็นฐานวงกลมขนาดใหญ่ของเจดีย์องค์ประธานสูง 150 ฟุต เดิมเคยเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปอยู่ข้างใน แต่ปัจจุบันว่างเปล่า²⁹

บุโรพุทธเปรียบเหมือนศูนย์กลางของจักรวาลแบ่งได้เป็น 3 ชั้นคือ ฐานของเจดีย์ประกอบด้วยขั้นบันไดใหญ่ 4 ชั้น รอบๆเป็นรูปสามเหลี่ยม กำแพงรอบฐาน 160 ภาพ อยู่ในส่วนกามาฐานหรือขั้นที่มนุษย์ยังผูกพันอย่างใกล้ชิดกับความสุทางโลกและถูกครอบงำด้วยกิเลสตัณหา ส่วนที่ 2 คือส่วนบนของฐานที่มีขั้นบันไดรูปกลม ฐาน 6 ชั้น ที่มีรูปสลักนูนต่ำเกือบ 1,400 ภาพที่แสดงพุทธประวัติถือเป็นขั้นรูปธาตุ หรือขั้นที่มนุษย์หลุดพ้นจากกิเลสทางโลกมาได้บางส่วน และส่วนที่ 3 คือ ขั้นรูปธาตุ ที่มนุษย์ไม่ผูกพันกับทางโลกอีกต่อไป ในขั้นรูปธาตุนี้สร้างเป็นชาลารูปวงกลม 3 ชั้น มีเจดีย์ทรงระฆังโปร่งฉลุลายเป็นช่องสี่เหลี่ยมข้าวหลามตัดเรียงรายโดยรอบชั้นบนสุดเป็นฐานวงกลมใหญ่ของเจดีย์องค์ประธานตั้งอยู่กึ่งกลางของสถูป ด้วยลักษณะดังนี้จึงมีการตีความว่าบุโรพุทธนี้เป็นการจำลองลักษณะเขาพระสุเมรุมาตามปรัชญาทางศาสนาที่ว่าพื้นฐานเจดีย์คือโลกมนุษย์ที่ยังเต็มไปด้วยกิเลสตัณหา ส่วนยอดสูงสุดคือ ชั้นสรวงสรรค์หรือนิพพานในคติความเชื่อของศาสนาพุทธ

²⁸ พระเทพวราจารย์. (2535). **ประวัติวัด และโบราณสถาน**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ บริษัททรงสิทธิ์วรรณ จำกัด. หน้า 166.

²⁹ กองบรรณาธิการสำนักพิมพ์อิติตตา. (2556). **คู่มือนักท่องเที่ยวอินโดนีเซีย**. กรุงเทพฯ : อิติตตา. หน้า 105.

บุโรพุทโธถูกทิ้งร้างเป็นปารกร้างตั้งแต่ศตวรรษที่ 19 และถูกภัยธรรมชาติคือแผ่นดินไหวจนจมอยู่ใต้ถ้ำถ่านฝุ่นของภูเขาไฟซึ่งระเบิดอย่างต่อเนื่อง กระทั่งศตวรรษที่ 20 ก็ยังเกิดน้ำท่วมซ้ำจากเหตุการณ์ฝนตกต่อเนื่องจนจมอยู่ในน้ำลึกถึง 3 เมตร เป็นเหตุให้ดินภูเขาไฟที่ครอบคลุมบุโรพุทโธอยู่ชั้นและจนทรุดตัว ทำให้โบราณสถานทรุดตัวตามไปด้วย กระทั่งสแตมฟอร์ด แรฟเฟิลส์ ผู้ถูกส่งมาประจำการเป็นผู้สำรวจราชการของอังกฤษเพื่อปกครองอาณานิคมชาวในช่วงนั้นได้เห็นความสำคัญของบุโรพุทโธ จึงเริ่มบูรณะขึ้นเป็นครั้งแรกเมื่อปี 1855 และสามารถเริ่มเปิดผู้คนจากทั่วโลกเข้ามาเยี่ยมชม ต่อมาอินโดนีเซียได้ขอความช่วยเหลือจากองค์การยูเนสโกในการบูรณะอย่างละเอียดอีกหลายครั้ง เพื่อที่จะแก้ปัญหาโครงสร้างที่เป็นโพรงเพราะภูเขาดินภายในทรุดถล่มจากเหตุอุทกภัย การบูรณะแล้วเสร็จเมื่อปี 1983 ด้วยงบประมาณ 25 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ เมื่อพ.ศ. 2439 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบันได้เสด็จประพาสพร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ ปัจจุบันบุโรพุทโธ เป็นสถานที่ดึงดูดและเรียกร้องความสนใจจากนักท่องเที่ยวต่างประเทศเป็นอย่างมาก ทุกๆ วันจะมีนักท่องเที่ยวต่างประเทศมาชมไม่ได้ขาด แม้ชาวอินโดนีเซียเอง โดยเฉพาะชาวพุทธก็มาชมและสักการบูชาไม่ได้ขาดเช่นเดียวกัน

1.3.1.2 ความโดดเด่น

บุโรพุทโธเป็นความมหัศจรรย์เกิดจากความคิดสร้างสรรค์ด้วยรูปแบบและรายละเอียดของศิลปะจากความคิดด้วยของช่างในสมัยนั้น โดยสร้างตามแบบศิลปะฮินดูชาว หรือศิลปะชวาภาคกลาง ที่ผสมผสานศิลปะระหว่างอินเดียกับอินโดนีเซียเข้าไว้ด้วยกันอย่างกลมกลืน นอกจากนี้ภายในบุโรพุทโธมีพิพิธภัณฑ์เก็บข้อมูลเกี่ยวกับประวัติการก่อสร้างและบันทึกความเป็นมาเมื่อองค์การยูเนสโกของสหประชาชาติเข้าไปช่วยบำรุงรักษาบุโรพุทโธไว้ไม่ให้ล่มสลายไปกับกาลเวลา และยังมีรถไฟเล็กบริการพาชมรอบๆบุโรพุทโธทุก 10 นาทีค่ารถไฟคนละประมาณ 1,000 รูเปียห์ และในวันวิสาขบูชาจะมีพระสงฆ์และนักแสวงบุญทั่วสารทิศมาแสวงบุญ

1.4 แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในประชาคมอาเซียน

1.4.1 หุบเขาบูจิง ประเทศมาเลเซีย

1.4.1.1 ประวัติ

Kedah Darul Aman ทอดตัวอยู่ระหว่างเปอร์ลิสทางตอนเหนือ และเปรักในตอนใต้ มีสถานะเป็นหนึ่งในรัฐทางเหนือของเขตชายฝั่งมาเลเซียมีพื้นที่ทั้งหมด 8,435 ตารางกิโลเมตร และมีประชากรมากกว่า 1.5 ล้านคน ด้วยพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่เกษตรกรรม เคดาห์จึงมีลักษณะแบบชนบทที่ให้สีสันหลากหลายขึ้นอยู่กับการฤดูกาลของการเพาะปลูกข้าว ในเขตขานเมืองจะมองดูเขียวขจีที่สุดในช่วงที่ต้นข้าวเริ่มเติบโต ก่อนจะเปลี่ยนเป็นสีเหลืองทองในฤดูเก็บเกี่ยว และกลายเป็นสีน้ำตาลเหมือนสีผืนดินหลังจากเสร็จสิ้นการเก็บเกี่ยว ประวัติศาสตร์ของเคดาห์เริ่มต้นในราวศตวรรษที่ 5 บอกเล่าว่าเส้นทางการค้าขายระหว่างตะวันออกและตะวันตกของบรรดาพ่อค้าวาณิชในยุคนั้นได้มาหยุดที่เมืองท่ากัวลา มูตา โดยอาศัย Gunung Jerai ภูเขาสูงที่สุดของเคดาห์เป็นจุดบอกทิศ ชากปรักหักพังของ Candi วัดเก่าแก่ในหุบเขา Bujang แสดงให้เห็นว่าเคยมีอารยธรรม ฮินดู – พุทธ ในท้องที่นี้ และนี่อาจจะเป็นสถานที่แรกที่เคยค้าขายกับพ่อค้าชาวอินเดีย อาณาจักรแห่งนี้มีความสำคัญเพียงใด ยังเป็นที่สงสัยและอาจต้องรอการค้นคว้าวิจัยจากการขุดค้นต่อไป ระหว่างศตวรรษที่ 7 และ 8 เคดาห์เคยส่งเครื่องบรรณาการให้กับราชวงศ์สุมาตรา ศรีวิชัย แต่หลังจากการสิ้นสุดราชวงศ์นี้ เคดาห์ก็กลายเป็นรัฐอาณานิคมของไทยจนถึงศตวรรษที่ 15 ที่มะละกามีอำนาจและได้นำความเชื่อในศาสนาอิสลามเข้ามาสู่ท้องที่นี้ เคดาห์เคยเผชิญกับการรุกรานของโปรตุเกสและอะเคห์ ในศตวรรษที่ 17 แต่ก็ต้องกลับไปเป็นของไทยอีกครั้งในปี 1821 เคดาห์ถูกรับรองโดยไทย แล้วผ่านมือสู่อำนาจของอังกฤษในค.ศ. 1909 สุดท้ายญี่ปุ่นก็เข้ายึดครอง จากนั้นก็ถูกรวมเป็นรัฐหนึ่งของ Malayan Union ก่อนจะรวมตัวเป็น Federation of Malaya ใน ค.ศ. 1948³⁰

หุบเขาบูจิง อยู่ทางทิศตะวันตกของทิศตะวันตกของเมืองซุนโก เปตามีมีร่องรอยของอารยธรรม, ฮินดู – พุทธ ซึ่งมีอายุราวคริสต์ศตวรรษที่ 5 อาณาจักรแห่งนี้เคยทำการค้าขายกับอินเดีย เขมร และศรีวิชัย อีกทั้งพระอัฐิของพระภิกษุของจีนเคยมาเยือนเมื่อค.ศ. 671 ที่นี้เคยเป็นส่วนหนึ่งของราชวงศ์ศรีวิชัยแห่งสุมาตราในศตวรรษที่ 7 สถาปัตยกรรมของอาณาจักรแห่งนี้เคยรุ่งเรืองถึงขีดสุดในราวศตวรรษที่ 10 ภายในแหล่งโบราณสถานกว่า 50 แห่งพบว่าซากวัดฮินดูและวัดพุทธซึ่งเรียงรายต่อเนื่องกันในเส้นทางตั้งแต่ภูเขาบูจิง เจโร จนถึงกัวลา มูตาทางตอนใต้ กลุ่มนักโบราณคดีชาวอังกฤษแห่งควอทริเวลส์เป็นผู้ขุดค้นพบโบราณสถานเหล่านี้ในค.ศ. 1936 ใกล้กับแม่น้ำบูจิงที่อยู่ห่างจากหมู่บ้านเมอร์บ็อคไปทางเหนือราว 2 กิโลเมตร คือ พิพิธภัณฑ์ทางโบราณคดี Lembah Bujang จัด

³⁰ สำนักงานการท่องเที่ยวมาเลเซีย. (2550). *คู่มือการท่องเที่ยว*. กรุงเทพฯ: สำนักงาน. หน้า 51.

แสดงเครื่องถ้วยชามที่ทำจากเปลือกหอย เซรามิก และหินมีอายุเก่าแก่กว่า 1,5000 ปี ตลอดจนเครื่องกระเบื้องจีน หินแกะสลักศาสตราวุธของอินเดีย และเพชรพลอยของอาหรับที่ยังไม่เจียระไน ที่น่าสนใจอย่างมากคือการค้นพบ วัดที่อายุราว 600 ปี สองแห่งในค.ศ. 1997 และที่โด่งดังมากจะเป็น Candi Buki Batu Pahat อายุ 1,000 ปี ภาชนะในหุบเขาบูจังพบโบราณวัตถุจำนวนมาก ได้แก่ จันธิบุกิตบาตูปาหัต เป็นเทวาลัยประธานและมีขนาดใหญ่ที่สุดของหุบเขาบูจังหันหน้าไปทางทิศใต้และหันหลังเข้าสู่ภูเขาภูหนงจโรอันเป็นภูเขาศกดิ์สิทธิ์ของที่นี่ มีแผนผังตามแบบกรรมกฤหะมณฑปโดยมีทางประทักษิณโดยรอบกรรมกฤหะด้วย ตัวอาคารสร้างด้วยอิฐและยังคงปรากฏร่องรอยของฐานเสา ทั้งที่มณฑปและทางประทักษิณโดยรอบกรรมกฤหะ ฐานเสานี้อาจเคยรองรับเสาไม้ซึ่งรองรับหลังคาเครื่องไม้มุงกระเบื้องอีกทีหนึ่ง จึงเป็นไปได้ที่มีเฉพาะกรรมกฤหะเท่านั้นที่เคยเป็นอาคารก่ออิฐทั้งหมด ในขณะที่ทั้งมณฑปและทางประทักษิณรอบเป็นอาคารเครื่องไม้ไผ่ โดยรอบกรรมกฤหะของจันธิบุกิตบาตูปาหัต ปรากฏทางประทักษิณโดยรอบที่มีฐานเสาเป็นระยะๆ ฐานเสานี้คงเคยรองรับเสาไม้ที่รองรับหลังคาเครื่องไม้มุงกระเบื้องอีกทีหนึ่ง แสดงให้เห็นว่า แม้ว่าผนังของกรรมกฤหะจะเป็นอาคารก่ออิฐดิบ แต่ทางประทักษิณกลับเป็นอาคารไม้โปร่ง ไม่มีผนัง การผสมผสานกันระหว่างอาคารอิฐดิบกับอาคารเครื่องไม้ไผ่ถือเป็นลักษณะที่นิยมในศิลปะเอเชียอาคเนย์ จันธิเป็งกาลันบูจัง เป็นจันธิที่ตั้งเดิมตั้งอยู่ที่อื่น ภายหลังการขุดแต่งแล้วจึงถูกย้ายมาสร้างใหม่ในบริเวณพิพิธภัณฑ์บูจัง จันธิแห่งนี้มีลักษณะเป็นสถูปอิฐเพิ่มมุมไม้สิบสองภายในสถูปกลวงจากการขุดแต่งค้นพบพระพุทธรูปดินเผา พระโพธิสัตว์และภาพสัตว์อื่นๆสถูปแห่งนี้ถือเป็นหลักฐานการเข้ามาของพุทธศาสนาหายาน ได้เป็นอย่างดี จันธิปานเตียดเป็นจันธิที่ตั้งเดิมตั้งอยู่ริมแม่น้ำบูจัง ภายหลังการขุดค้นแล้วจึงถูกย้ายมาสร้างใหม่ในบริเวณพิพิธภัณฑ์ จันธิสร้างด้วยอิฐบนพื้นกรวดแม่น้ำ ด้านบนคงเคยมีอาคารเครื่องไม้มุงกระเบื้องซึ่งสูญหายไปหมดแล้ว แผนผังอาคารประกอบด้วยกรรมกฤหะและมณฑปซึ่งตั้งแยกออกมาจากกรรมกฤหะ สิ่งสำคัญค้นพบจากจันธิแห่งนี้ได้แก่พระพุทธรูปสำริดประทับยืนขนาดเล็ก และยังมีจารึกมหานาวิกพุทธคุปตะ (ของจำลอง) เป็นจารึกที่นักเดินเรือชื่อพุทธคุปตะสั่งให้จารขึ้นเพื่อขอบคุณที่เดินเรือได้อย่างปลอดภัย ภาษาสันสกฤตใช้อักษรปัลลวะแบบอินเดียได้ พบที่เขตเมืองเซเรบังไปตรงข้ามเกาะปีนัง ปัจจุบันอยู่ที่ Indian Museum Kilkata ส่วนของจำลองอยู่ที่ Bujang Valley Site Museum ที่สำคัญคือ จารึกนี้เป็นลายเส้นสถูปแบบคุปตะ-วากฏกะที่งดงามที่สุดชิ้นหนึ่ง ด้านล่างสถูปเป็นฐานที่ประดับด้วยเสาติดผนัง เชื่อว่าน่าจะอยู่ในผังกลมยี่สิบสองเป็นทรงกระบอกคล้ายคลึงกับสถูปที่ถ้ำอชันดา ถัดขึ้นมาเป็นบัวปากกระฆังแสดงให้เห็นว่าอชันทานั้นมีความหมาย เทียบเท่าพระพุทธเจ้า ถัดขึ้นไปได้แก่อชันทะทรงกลม และฉัตรวลียังคงแสดงความเป็นรสมซ้อนชั้นกันอย่างชัดเจน พระคเณศที่ค้นพบที่หุบเขาบูจังปัจจุบันเก็บรักษาอยู่ในพิพิธภัณฑ์บูจัง เป็นพระคเณศในศิลปะอียิปต์สมัยโจเฟที่ถูกลำเลียงมาอย่างมาเลเชีย ทางด้านประติมานวิทยา พระเศียรรูปช้างพระอุทรที่มีขนาดใหญ่ห้อยยานจากขาทั้งสองข้างไม่อาจนั่งขัดสมาธิให้

เท่านั้นได้ และการมีหนูเป็นพาหนะเป็นลักษณะสำคัญของพระองค์ พระพุทธรูปองค์สำคัญองค์หนึ่งที่ค้นพบจากที่นี่ คือ พระพุทธรูปประทับยืนประทานพร ซึ่ง Q.Wales ได้ค้นพบและส่งไปยังพิพิธภัณฑ์สิงคโปร์ ส่วนของจำลองในพิพิธภัณฑ์ขงมีขนาดเล็ก คล้ายคลึงศิลปะอินเดียสมัยกาสฏกะ เช่น จีวรเรียบไม่มีริ้วบางเหมือนผ้าเปียกน้ำ ห่มเฉียง แสดงปางประทานพร เป็นต้น ฐานโยนีซึ่งเคยประดิษฐานศิวลึงค์ ได้ค้นพบจำนวนมากที่หุบเขาบูจัง แสดงให้เห็นถึงความเจริญรุ่งเรืองของศาสนาฮินดูลัทธิไศวนิกายในแถบนี้ ซึ่งคงเจริญขึ้นควบคู่กับพุทธศาสนาหายาน ฐานโยนีมีลักษณะพิเศษ แสดงถึงการทรงศิวลึงค์ที่มีสี่หน้า หรือจักรมุขลึงค์ หรือศิวลึงค์ที่มีลึงค์เล็กๆ อีกสี่ด้านยื่นออกมา (ปัญจลึงค์) อนึ่ง จักรมุขลึงค์ หรือปัญจมุขลึงค์ ถือเป็นลักษณะพิเศษที่พบที่นี่เพียงแห่งเดียวในเอเชียอาคเนย์ ที่หุบเขาบูจังมีการค้นพบสลูจำลองขนาดเล็กที่มีขุมพุทธรูปอยู่ทั้งสี่ด้าน รูปแบบของสลูองค์นี้เป็นศิลปะปาละของอินเดียอย่างชัดเจน แสดงให้เห็นการนำเข้าสู่ศาสนวัตถุทางพุทธศาสนาจากรัฐพิหาร- เบงกอลของอินเดีย³¹

1.4.1.2 ความโดดเด่น

หุบเขาบูจัง มีการค้นพบโบราณวัตถุจำนวนมากในหุบเขาบูจัง บางส่วนเป็นเครื่องปั้นดินเผาสีลาตล เครื่องเคลือบ เครื่องปั้นดินเผา ดินเหนียว ชิ้นส่วนกระจก ลูกปัด และเครื่องกระเบื้องของเปอร์เซีย ซึ่งเป็นหลักฐานที่แสดงให้เห็นว่า ครั้งหนึ่งหุบเขาบูจังเคยเป็นศูนย์กลางการค้าระหว่างประเทศต่างๆ ในภูมิภาคเอเชีย รวมทั้งเป็นเมืองพักสินค้าที่นำมาซื้อขายแลกเปลี่ยนกันอีกด้วยนอกจากนี้ ยังมีการขุดพบวัดพุทธหรือวัดฮินดูโบราณอีกกว่า 50 วัด ที่นี่ยังกลายเป็นสถานที่ที่มีความสำคัญทางจิตวิญญาณ พื้นที่ในหุบเขาที่ได้รับการอนุรักษ์และมีสภาพดีที่สุดในที่เปงกาลัยบัยมอร์บอกซึ่งยังเป็นที่ตั้งของพิพิธภัณฑ์โบราณคดีหุบเขาบูจัง พิพิธภัณฑ์แห่งนี้เป็นพิพิธภัณฑ์โบราณคดีแห่งแรกของมาเลเซีย อยู่ภายใต้การดูแลของกระทรวงพิพิธภัณฑ์และประวัติศาสตร์

³¹ เชษฐ ติงสัญชิต. (2551). *ประวัติศาสตร์ในศิลปะอินเดียและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้*. กรุงเทพฯ: คณะโบราณคดี กรมศิลปากร. หน้า 1-5.

ที่มา : การท่องเที่ยวมาเลเซีย

1.4.2 อุทยานคินาบาลู ประเทศมาเลเซีย

1.4.2.1 ประวัติ

อุทยานคินาบาลู (Kinabalu Park) ตั้งอยู่ชายฝั่งด้านตะวันตกของรัฐซาบฮ์ ในตอนเหนือสุดของเกาะบอร์เนียว ทางทิศตะวันออกของประเทศมาเลเซีย ภูเขาคินาบาลูเป็นภูเขาศักดิ์สิทธิ์ของชนพื้นเมืองเผ่าดูซันกับเผ่ากาซันดา ชื่อภูเขาเพี้ยนมาจากภาษาพื้นเมืองของคำว่า Aki กับ Nabalu รวมกันแปลว่า “The revered palce of the dead” ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ทหารญี่ปุ่นบังคับให้เชลยศึกที่เป็นทหารอังกฤษและออสเตรเลีย จำนวน 2,400 คน เดินผ่านป่าดงดิบนี้ แต่มีคนรอดชีวิตมาเพียง 6 คนเท่านั้น ต่อมาภายหลัง ผู้รอดชีวิตคือ นายพันตรีคาร์เตอร์แห่งกองทัพอากาศอาณานิคม มาตั้งอนุสรณ์สถานคินาบาลู เป็นการจุดประกายให้ชาวอังกฤษเข้ามาสำรวจพื้นที่ โดยได้รับการสนับสนุนเงินทุนจากราชสมาคม เป็นที่มาของการตั้งอนุสรณ์สถานที่เป็นอุทยานคินาบาลูของมาเลเซีย อุทยานคินาบาลู มีความสูงอยู่เหนือระดับน้ำทะเล 1,585 เมตร อุทยานแห่งนี้มีพื้นที่ 754 ตารางกิโลเมตร ครอบคลุมพื้นที่ของภูเขาคินาบาลู ภูเขาทัมบายาคอน ภูเขาเทมเพลอ โดยมีภูเขาคินาบาลูซึ่งสูง 4,095.2 เมตร และเป็นภูเขาที่สูงที่สุดบนเกาะบอร์เนียว และสูงที่สุดระหว่างเทือกเขาหิมาลัยและนิวกินี จากหลักฐานทางธรณีวิทยาพบว่า ต้องใช้เวลาถึงหนึ่งล้านปี ภูเขาจึงมีรูปร่างอย่างที่เรเห็นอยู่ในปัจจุบัน ภูเขาคินาบาลูที่ตั้ง

ตระหง่านอยู่ในอุทยาน แท้จริงแล้วคือเทือกเขาหินแกรนิตขนาดใหญ่ที่ดันเปลือกโลกขึ้นมา เมื่อเวลาผ่านไป ทราย และหินหนาหลายพันฟุตสึกกร่อนลงเผยให้เห็นเทือกเขาแห่งนี้ ในยุคน้ำแข็ง ธารน้ำแข็งที่ไหลข้ามยอดเขาทำให้ ยอดเขาคินาบาลูราบเรียบ แต่ยอดส่วนที่ขรุขระเหนือระดับของธารน้ำแข็งไม่ได้ถูกกัดเซาะไปด้วย ดังนั้นจึงเป็น พื้นผิวขรุขระอย่างในปัจจุบัน ภายในอุทยานคินาบาลู แบ่งเขตแหล่งที่อยู่ออกตามสภาพทางภูมิศาสตร์ออกได้เป็น 4 เขต ได้แก่ ป่า lowland dipterocarp ป่าสนเขา พุ่มหญ้าบนที่สูง และพุ่มไม้บนยอดเขา จึงเป็นแหล่งที่มีความ หลากหลายทางธรรมชาติ ทั้งพันธุ์ไม้ดอกตระกูลต่างๆ กว่าครึ่งหนึ่งของพันธุ์ไม้ดอกที่มีอยู่ในโลก อีกทั้งยังเป็นที่อยู่ ของสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมของเกาะบอร์เนียว นกชนิดต่าง ๆ และสัตว์ไม่มีกระดูกสันหลังที่อ่อนแอและเสี่ยงที่จะสูญ พันธุ์จำนวนมาก อุทยานคินาบาลู ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นศูนย์กลางพันธุ์พืชในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เนื่องจาก พบพันธุ์ไม้ดอกสำคัญ ๆ ของเทือกเขาหิมาลัย จีน ออสเตรเลีย มาเลเซีย และพันธุ์ไม้เขตร้อนหลากหลายชนิด บริเวณภูเขาเป็นแหล่งที่พบกล้วยไม้และพืชกินแมลงหลายสายพันธุ์ ที่มีชื่อเสียง คือ สายพันธุ์ *Nepenthes rajah* และยังเป็นถิ่นอาศัยของสัตว์ประจำถิ่นอีกมากมาย เช่น ปลิงแดงยักษ์คินาบาลู ไส้เดือนยักษ์คินาบาลู นกเขียว ก้านทองปีกสีฟ้าคินาบาลู ฯลฯ ไม้ดอกที่เป็นเอกลักษณ์ของอุทยานคินาบาลู คือ ดอกบัวผุด หรือดอกแรฟเฟิลเซีย (*Rafflesia arnoldii*) เป็นดอกไม้ตระกูลกาฝาก ออกดอกในฤดูฝน มีดอกขนาดใหญ่และมีกลิ่นเหม็น ดอกบาน ภายในวันเดียวและบานทนอยู่ได้นาน 1 อาทิตย์ ดอกบัวผุดที่พบในอุทยานคินาบาลูมีอยู่ 16 สายพันธุ์³²

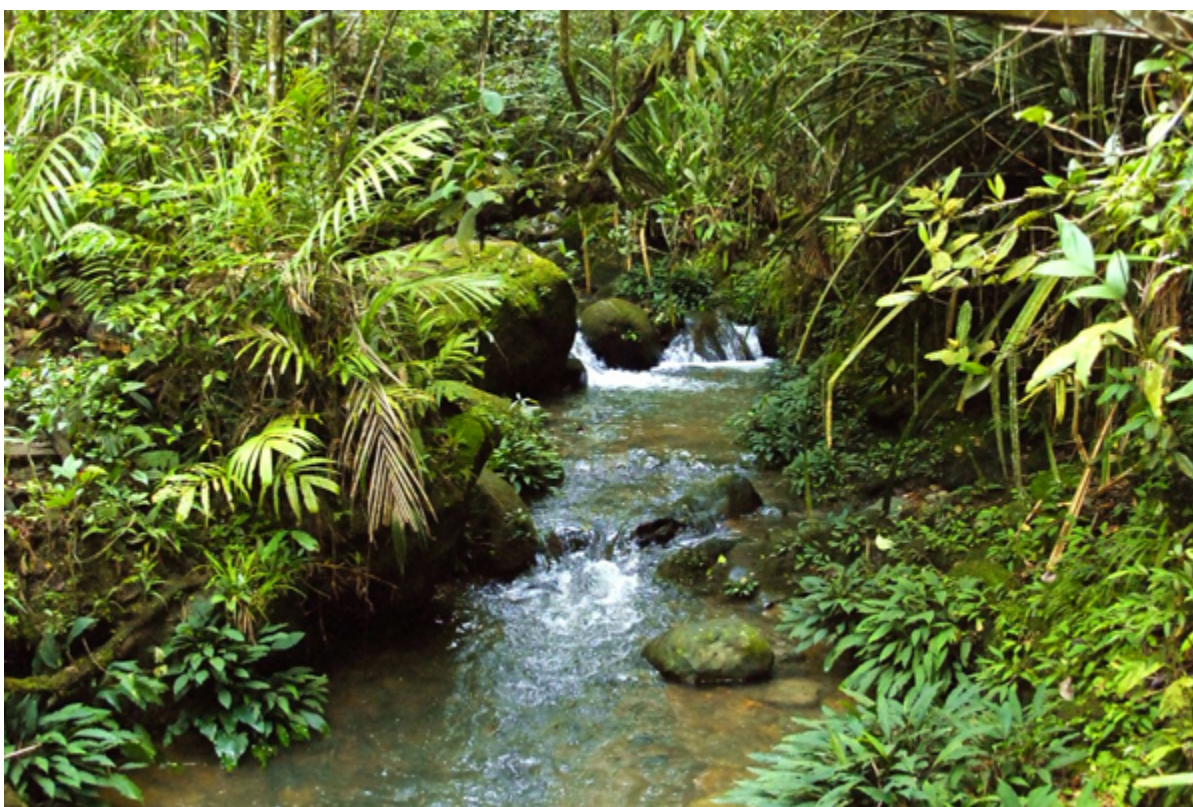
อุทยานคินาบาลูมีชื่อเรียกในภาษามาเลย์ว่า Taman Negara Kinabalu ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นอุทยาน ของมาเลเซียในปีค.ศ. 1964 องค์การยูเนสโกของสหประชาชาติ ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกทางธรรมชาติ โดยมีคุณสมบัติตรงตามข้อกำหนดและหลักเกณฑ์ในการพิจารณามรดกโลกด้านธรรมชาติ จำนวน 2 ข้อ คือ 1) เป็นแหล่งที่เกิดจากปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์หายากหรือสวยงามเป็นพิเศษ เช่น แม่น้ำ น้ำตก ภูเขา 2) เป็นถิ่นที่อยู่อาศัยของชนิดสัตว์และพันธุ์พืชที่หายากหรือที่ตกอยู่ในสภาวะอันตราย แต่ยังคงสามารถ ดำรงชีวิตอยู่ได้ ซึ่งรวมถึงระบบนิเวศอันเป็นแหล่งรวมความอุดมสมบูรณ์ของพืชและสัตว์ที่ทั่วโลกให้ความสนใจ ด้วย

1.4.2.2 ความโดดเด่น

เอกลักษณ์ของอุทยานคินาบาลู คือดอกไม้ยักษ์ชื่อดอกบัวผุด หรือดอกแรฟเฟิลเซีย ดอกไม้ใหญ่ที่สุดในโลก ดอกสีแดงสด มีเส้นผ่านศูนย์กลาง 3 ฟุต บางดอกมีน้ำหนัก 9-10 กิโลกรัม เป็นดอกไม้ประจำตระกูลกาฝาก ไม่มีราก ไม่มีใบ มันเติบโตตลอดปี แต่จะออกดอกในฤดูฝน ดอกจะบานเพียงคืนเดียวเท่านั้น โดยจะบานทนอยู่แค่

³² ศุภลักษณ์ สนธิชัย. (2556). 100 World Heritage. กรุงเทพฯ: อทิตตา พับลิเคชั่น. หน้า 38.

1 อาทิตย์ หลังจากนั้นก็จะเหี่ยวเฉาไป ผู้พบดอกบัวผุดเป็นคนแรกเป็นนักชีววิทยาชาวอังกฤษชื่อ โจเซฟ อาร์โนลด์ ส่วนชื่อดอกไม้ตั้งขึ้นเพื่อให้เกียรติเซอร์โทมัส สแตมฟอร์ด แรฟเฟิลส์ ผู้ตั้งเมืองสิงคโปร์ ปัจจุบัน ดอกบัวผุดที่พบในอุทยานคีนาบาลูมีอยู่ 16 สายพันธุ์ จัดว่าเป็นดอกไม้ท้องถิ่นของเกาะบอร์เนียว นอกจากนี้ยังเป็นดินแดนของต้นไม้กินแมลงมากกว่า 6,000 ชนิด

ที่มา : การท่องเที่ยวมาเลเซีย

1.4.3 จอร์จทาวน์ ปีนัง

1.4.3.1 ประวัติ

จอร์จทาวน์ ตั้งอยู่ทางตะวันออกเฉียงเหนือของเกาะปีนัง บริเวณแห่งนี้เต็มไปด้วยสีสัน ความวุ่นวายและยังคงเอกลักษณ์ความเป็นชุมชนชาวจีนไม่ว่าจะเป็นร้านค้าเก่าแก่ขายสินค้าโบราณ วัดจีนจำนวนมากร้านกาแฟหรือแม้แต่ตลาด จอร์จทาวน์เป็นเมืองที่เต็มไปด้วยเรื่องราวและส่วนมากสัมผัสได้ด้วยการเดินเล่นรอบๆ บริเวณหรือว่าจ้างสามล้อพื้นเมืองสักคันเพื่อชมบรรยากาศรอบเมือง ย่านโคโลเนียลเก่าแก่ของเมืองอยู่บริเวณที่ไม่ไกลนักกับป้อม คอร์นวอลล์ ในขณะที่ย่านศูนย์กลางทางการเงินอยู่ที่เลบูห์ ปันไต ซึ่งเป็นถนนสายหลัก ของเมืองมีอาคาร

ทรงโคโลเนียลเก่าแก่ขนาดใหญ่มากมาย รวมทั้งสำนักงานของธนาคาร และสำนักงานการค้าพาณิชย์ซึ่งเป็นเหมือนสัญลักษณ์เตือนความทรงจำเมื่อครั้งอดีตที่ว่า ปีนัง เคยเป็นอาณานิคมของอังกฤษที่เก่าแก่ที่สุดเมืองหนึ่งในเอเชีย ย่านช้อปปิ้งที่สำคัญที่สุดย่านหนึ่งคือ จาลัน ปีนัง ในขณะที่เลบูห์ ชูเลี่ยนั้น เต็มไปด้วยร้านอาหาร โรงแรมและที่พัก ขนาดเล็กมากมายสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญมากมายซึ่งสามารถเดินเที่ยวชมได้ รวมถึงวัด วิหาร และมัสยิดอีกมากมายในย่านไชน่าทาวน์ ซึ่งเป็นย่านเก่าแก่ตั้งอยู่ใจกลางจอร์จทาวน์ ซึ่งแสนจะวุ่นวายด้วยกิจกรรมรุ่มรวยแปด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงเทศกาล ร้านค้าจำนวนมากในย่านไชน่าทาวน์ยังคงดำเนินธุรกิจแบบดั้งเดิม มีวัดและวิหารของชาวจีนและฮินดู กระทั่งมัสยิดอีกเป็นจำนวนมาก ความสนุกของการเที่ยวไชน่าทาวน์อยู่ตรงที่ถ้าได้เช่ารถสามล้อสักคันเพื่อนั่งชมรอบๆ บริเวณ ตลอดช่วงเวลามักมีความน่าสนใจเกิดอยู่เนื่องนิตย์ ว่ากันตั้งแต่พิธีกรรมของวิหาร ไปจนกระทั่งตลาดขายผักยามเช้าหรือสี่สนของไนท์บาซาร์ยามค่ำคั่น ย่านช้อปปิ้งติดแอร์อยู่ที่จาลัน ปีนัง และจาลันแคมป์เบลล์ แต่หากสัมผัสร้านค้าเก่าแก่สไตล์จีนต้องตรงไปที่ เลบูร์ ชูเลี่ยน สินค้าพื้นเมืองหัตถกรรม และร้านของเก่ามากมายสามารถพบได้ที่เลบูห์ ฟาร์คูอาร์ อีกทั้งยังมีโบสถ์เซนต์จอร์จ ตั้งอยู่ในบริเวณ เลบูห์ ฟาร์คูอาร์ ซึ่งอยู่ทางทิศตะวันออกของป้อมคอร์นวอลล์ เป็นโบสถ์ของศาสนาคริสต์นิกายแองกลิคัน ที่อายุมากที่สุดในประเทศที่มีความโอ่อ่า มีการออกแบบจัดแบ่งอัตราส่วนที่ดี พื้นปูด้วยหินอ่อนและหอสองที่มียอดแหลม โบสถ์แห่งนี้สร้างขึ้นในปี 1818 บริเวณทางเข้าด้านหน้ามีซุ้มรูปปั้นเพื่อระลึกถึง กัปตันฟรานซิส โลท์ เมื่อครั้งแรกที่มาถึงเกาะปีนัง นอกจากนี้โบสถ์ยังมีวัดศรีมาเรียมมัน ตั้งอยู่ใกล้กับพิพิธภัณฑสถานป็นถนนควีน สตรีท วัดแห่งนี้สร้างขึ้นเมื่อปี 1883 ด้วยจำนวนเงินมหาศาล โอ่อ่า และเต็มไปด้วยรูปเคารพทางศาสนาฮินดู รวมทั้งรูปปั้นของพระ Subramaniam ซึ่งตกแต่งด้วยเงิน ทอง เพชร และมรกต รูปปั้นนี้จะถูกตกแต่งอย่างอลังการมากขึ้นอีกเพื่อที่จะนำไปร่วมขบวนแห่ในเทศกาล Thaipusam ซึ่งโดยมากจะตรงกับช่วงปลายของเดือนมกราคมในแต่ละปี การเข้าชมวิหารแห่งนี้ทำได้ตั้งแต่เข้าไปจนถึงเย็นโดยการขออนุญาตอย่างเป็นทางการจากเจ้าหน้าที่ของวิหาร ส่วนวัดคุงสี เป็นวัดที่มีความปราณีตของงานสร้าง จึงทำให้วัดคุงสี เป็นวัดประจำตระกูลที่ได้ชื่อว่าใหญ่ที่สุดบนเกาะปีนัง บรรพบุรุษของตระกูลคู ผู้อพยพมาจากทางตอนใต้ของประเทศจีนเป็นผู้ก่อสร้างวัดแห่งนี้ขึ้นมาเพื่อให้เป็นศูนย์กลางของตระกูลคู การก่อสร้างเริ่มขึ้นเมื่อปี 1853 และแล้วเสร็จในปี 1898 และกลายเป็นอาคารที่สวยงามและดึงดูดทุกสายตาเมื่อสร้างเสร็จ หลังคาของมันมีความคล้ายคลึงกับพระราชวังของจักรพรรดิแห่งเมืองจีน ห้องโถงด้านในงามวิจิตรด้วยลวดลายแกะสลักอ่อนช้อย โคมไฟและเครื่องประดับมากมายทำจากไม้ซึ่งแสดงถึงความมีฝีมือของช่างศิลป์จากเมืองจีน ในใจกลางจอร์จทาวน์ ในย่านเลบูห์ และมัสยิดกัปตันเคลลิง เป็นที่ตั้งของวัดยีน เต็ง หรือความหมายว่า เทพเจ้าแห่งความเมตตา วัดแห่งนี้สร้างขึ้นในสมัยศตวรรษที่ 19 โดยชาวจีนที่มาตั้งรกรากอยู่บนเกาะปีนัง และเป็นวัดที่เก่าแก่ที่สุดบนเกาะในปัจจุบัน และเต็มไปด้วยกลุ่มคนจำนวนมากที่พากันฉลองวันเกิด

ของเทพเจ้า ซึ่งมีการฉลองถึงสามครั้งในแต่ละปี คือวันที่ 19 ของเดือนสอง เดือนหก และเดือนเก้า ตามปฏิทินทางจันทรคติของคนจีนบรรดาผู้ศรัทธาจะพากันเดินทางมาเพื่อสักการะโดยการจุดธูปและเผา เงินกระดาษและบวงสรวงรูปปั้นเทพเจ้าอื่นๆ ที่อยู่ในบริเวณเดียวกัน ในช่วงเทศกาลมักมีการแสดงจ๊วและละครแบบจีนซึ่งจัดเป็นประจำในตอนค่ำของวัน นอกจากภายในจอร์จทาวน์จะมีวัดแล้วโบสถ์แล้วยังประกอบด้วยมัสยิดกับตันเคลลิง ได้รับการขนานนามหลังจากพ่อค้ามุสลิมชาวอินเดีย กับตันเคลลิง ชาฮูดีร์ มุฮุดดิน ผู้ก่อสร้างมัสยิดในช่วงต้นศตวรรษที่ 19 ตัวอาคารสี่เหลี่ยมอ่อนและมีเสาเป็นรูปโดมอันได้รับอิทธิพลมาจากศิลปะอิสลามแบบมัวร์ ผู้ที่ต้องการเข้าชมจะต้องแต่งกายเรียบร้อย มิดชิดห้ามสวมกางเกงขาสั้นและเสื้อเปลือยไหล่ และถอดรองเท้าก่อนเข้าอาคาร และยังมีมัสยิดมลายูอาติน รู้จักในนามมัสยิดมลายู เช่นกัน ตัวมัสยิดก่อสร้างขึ้นในปี 1820 โดยการบริจาคที่ดินโดยไซยิด เซรฟ เต็งกู ไซยิด ฮุสเซน ไอดิค ผู้อพยพมาจากอะเซ แห่งเกาะสุมาตรา จุดเด่นของมัสยิดแห่งนี้อยู่ตรงที่มีหน้าต่างอยู่บนหอคอยชานเรียงรายขึ้นไปกว่าครึ่งเสา ซึ่งว่ากันว่ามีที่มาจากการถูกยิงโดยปืนใหญ่ระหว่างการจลาจลในปี 1867 ผู้ที่ต้องการเข้าชมจะต้องแต่งกายเรียบร้อยมิดชิด ห้ามสวมกางเกงขาสั้นและเสื้อเปลือยไหล่ และถอดรองเท้าก่อนเข้าในอาคาร และมัสยิดกลางหรือมัสยิดประจำรัฐนี้มีลักษณะเด่นตรงที่สร้างด้วยสถาปัตยกรรมสมัยใหม่และใช้เวลาในการก่อสร้างยาวนานถึงสี่ปี สามารถจุผู้มาละหมาดได้เต็มที่ถึง 5,000 คน นอกจากจะมีวัดในป็นังแล้ว ยังมีวัดไชยมังคลารามตั้งอยู่ที่โลรง เบอร์มาร์ท มีการตกแต่งที่ดึงดูดใจด้วยสีสนสว้างไสวในรูปแบบสถาปัตยกรรมไทยโบราณ ภายในประดิษฐานพระพุทธรูปจำลองของพระพุทธเจ้าที่ใหญ่เป็นอันดับสามของโลก ด้วยความยาว 33 เมตร และวัดพม่าธรรมมิกราม ที่มีข้างสองเชือกที่ค้อยเฝ้าประตูทางเข้าของวัดซึ่งตั้งอยู่บริเวณ โลรงเบิร์มา ซึ่งสามารถมองเห็นวัดไชยมังคลารามได้อย่างชัดเจน ที่วัดแห่งนี้มีเจดีย์และต้นโพธิ์ที่ขึ้นอยู่ในบริเวณเดียวกันเชื่อกันว่าเป็นสัญลักษณ์ของความโชคดี นอกจากจะมีแหล่งวัฒนธรรมแล้วในจาร์จทาวน์ยังมีสถานที่เที่ยวอย่างป็นัง ฮิลล์ที่มีความสูง 830 เมตร เหนือระดับน้ำทะเล บนเนินเขาป็นังฮิลล์ หรือบูกิต เบन्दารา เป็นที่สามารถเพลิดเพลินกับทัศนียภาพแบบกว้างไกลสุดสายตาของป็นัง จิตสูงสุดของเกาะแห่งนี้เป็นมุมที่ดีที่สุดในการถ่ายภาพแสงวิบวับยามราตรีของจาร์จทาวน์ หรือมีความสุขง่ายๆ ด้วยการสูดอากาศเย็นแสนบริสุทธิ์ที่จุดสุดท้าย³³

มะละกาและจอร์จทาวน์ นครประวัติศาสตร์บนช่องแคบมะละกา (Melaka and George Town, Historic Cities of the Straits of Malacca) ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรมของมาเลเซีย ในการประชุมคณะกรรมการมรดกโลกสมัยสามัญครั้งที่ 32 เมื่อปี พ.ศ. 2551 ที่เมืองควิเบก ประเทศแคนาดา ด้วย

³³ สำนักงานการท่องเที่ยวมาเลเซีย. (2550). *คู่มือการท่องเที่ยว*. กรุงเทพฯ: สำนักงาน. หน้า 62.

ข้อกำหนดและหลักเกณฑ์ในการพิจารณา จำนวน 3 ข้อ ดังนี้ 1) เป็นสิ่งที่มีอิทธิพลยิ่ง ผลักดันให้เกิดการพัฒนาสืบต่อมาในด้านการออกแบบทางสถาปัตยกรรม อนุสรณ์สถาน ประติมากรรม สวน และภูมิทัศน์ ตลอดจนการพัฒนา ศิลปกรรมที่เกี่ยวข้อง หรือการพัฒนาการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ ซึ่งได้เกิดขึ้นในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง หรือบนพื้นที่ใด ๆ ของโลกซึ่งทรงไว้ซึ่งวัฒนธรรม 2) เป็นสิ่งที่ยืนยันถึงหลักฐานของวัฒนธรรมหรืออารยธรรมที่ปรากฏให้เห็นอยู่ใน ปัจจุบันหรือว่าที่สาบสูญไปแล้ว และ 3) เป็นตัวอย่างอันโดดเด่นของประเภทของสิ่งก่อสร้างอันเป็นตัวแทนของ การพัฒนา ทางด้านวัฒนธรรม สังคม ศิลปกรรม วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี อุตสาหกรรม ในประวัติศาสตร์ของ มนุษยชาติ

1.4.3.2 ความโดดเด่น

จอร์จทาวน์เกิดจากมรดกทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย อันจะเห็นได้จากอาคารบ้านเรือน โบสถ์ มัสยิด วัด ที่ทำการรัฐบาล จตุรัส ป้อมปราการ และมีภูมิทัศน์ทางสถาปัตยกรรมและวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์โดดเด่น ที่หา ไม่ได้ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ที่มา : การท่องเที่ยวมาเลเซีย

1.4.4 อ่าวฮาลอง ประเทศเวียดนาม

1.4.4.1 ประวัติ

เมืองฮาลองอยู่ในจังหวัดกว๋างบิ่งห์ ซึ่งเป็นที่ตั้งของอ่าวฮาลอง (Halong Bay) อยู่ในอ่าวตังเกี๋ยของทะเลจีนใต้ อ่าวฮาลองอยู่ทิศเหนือของฮานอย ระยะทางจากกรุงฮานอยไปเมืองฮาลองเป็นทางไกล 180 กิโลเมตร จังหวัดกว๋างบิ่งห์มีพรมแดนติดกับประเทศจีนทางทิศเหนือ จึงทำให้คนจีนเดินทางเข้ามาค้าขายและท่องเที่ยวมาก มีสินค้าจากจีนวางจำหน่ายอยู่มากมาย อ่าวฮาลองกินเนื้อที่ 4,000 กิโลเมตร มีเกาะเล็กเกาะน้อยรวม 1,600 เกาะ เกาะเหล่านี้เป็นเกาะหินปูน เกาะส่วนใหญ่เป็นแท่นหินและเป็นโขดหินสูงชันไปในอากาศ มีรูปร่างต่างๆ กันกระจายกันอยู่เต็มอ่าว มองดูคล้ายกับป่าหินผุดโผล่ขึ้นมาจากท้องทะเลที่เรียบใสเหมือนกระจกผิวน้ำทะเลสะท้อนภาพเกาะที่เป็นโขดหินโขดปูน สร้างภูมิทัศน์ที่แปลกตาน่าอัศจรรย์ เกาะต่างๆ ในอ่าวฮาลองเกือบทั้งหมดเป็นเกาะที่ไม่มีคนอาศัยอยู่ เพราะพื้นที่บนเกาะเป็นโขดหินและหน้าผาสูงชัน บางเกาะเป็นเขายอดแหลมตะปุ่มตะป่ำ หน้าผาหินปูนที่แตกกร้าวเป็นโพรง กลายเป็นถ้ำลึกลับคดเคี้ยว บางถ้ำน้ำทะเลท่วมถึง บางถ้ำอยู่ในซอกหินแตก บางถ้ำมีหินงอกหินย้อยสวยงาม เขาปูนหินที่สีกรรพรเพราะลมฟ้าอากาศและกระแสน้ำ กับหน้าผาที่ถูกลมและน้ำกัดกร่อน มักจะมีก้อนหินที่ผุพังหล่นมาเป็นประจำ ธรรมชาติที่สวยงามแปลกตากับระบบนิเวศที่สมบูรณ์ของชีวิตสัตว์น้ำในอ่าวฮาลองเป็นความมหัศจรรย์ของธรรมชาติที่เกิดขึ้นมาเป็นเวลานานกว่า 300 ล้านปีแล้ว ลักษณะทางธรรมชาติทั้งทางด้านกายภาพและชีวภาพของอ่าวฮาลอง มีคุณค่าและมีความสำคัญกับการเปลี่ยนแปลงทางภูมิศาสตร์ของโลกมาตั้งแต่ครั้งดึกดำบรรพ์ องค์การยูเนสโกของสหประชาชาติจึงประกาศขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกด้านธรรมชาติเมื่อปีค.ศ. 1994³⁴

ชาวเวียดนามเชื่อกันว่าอ่าวฮาลองเป็นที่อยู่ของมังกรศักดิ์สิทธิ์ สัตว์โบราณที่พวกเขาเคารพนับถือว่าเป็นสัตว์ที่เทพเจ้าส่งลงมาช่วยขับไล่ข้าศึกศัตรู ชื่ออ่าวฮาลองแปลว่า อ่าวที่มังกรร่อนลงมายังโลกมนุษย์ ชาวเวียดนามบางกลุ่มเชื่อว่ามังกรศักดิ์สิทธิ์อยู่ในอ่าวฮาลองคอยปกป้องคุ้มครองชาวเรือกับชาวประมงที่ทำมาหากินอยู่ในอ่าว ปัจจุบันมีชาวเวียดนามอาศัยอยู่บนเรือและเรือนแพในอ่าวฮาลอง ทำมาหากินด้วยการจับปลาและสัตว์น้ำประมาณ 300 ครอบครัว เรียกชุมชนของพวกเขาน่าหมู่บ้านชาวประมง เป็นหมู่บ้านลอยน้ำที่ไม่ต้องอาศัยถนนหนทาง หลายครอบครัวมีชีวิตอยู่กับน้ำใช้ชีวิตประจำวันอยู่ในเรือหาปลา เล่นเรือชกซอนไปตามเกาะมาหลายชั่วอายุคน เมื่อใดมีพายุในทะเลจีนใต้เกิดคลื่นลมแรงจัด พวกเขาจะพาเรือไปหลบลมพายุตามซอกเขา ตามถ้ำ ที่มีอยู่บนเกาะจำนวนมาก บางทีเล่นเรือเข้าอุโมงค์ใต้น้ำเพื่อไปหลบภัยธรรมชาติ ในถ้ำลอดและน่านน้ำที่ปลอดภัย สถานที่ลี้ภัยสำหรับคนนอก แต่ชาวฮาลองรู้จักดี หลังจากอ่าวฮาลองได้เป็นมรดกโลกด้านธรรมชาติเมื่อค.ศ. 1994 แล้ว ทางการเวียดนามได้ออกกฎหมายห้ามไม่ให้คนเข้าไปอาศัยอยู่ในอ่าวอีก ยกเว้นชาวประมงที่อาศัยอยู่ที่นี่มาก่อน ทั้งนี้เพื่อ

³⁴ ศุภลักษณ์ สนธิชัย. (2556). 100 World Heritage. กรุงเทพฯ: อทิตตา พับลิเคช. หน้า 34.

อนุรักษ์ระบบนิเวศในถ้ำฮาลองเอาไว้ให้คงความเป็นธรรมชาติต่อไป โดยชาวประมงที่อยู่บนเรือในถ้ำฮาลอง จะต้องทำหน้าที่ช่วยเก็บขยะที่นักท่องเที่ยวทิ้งไว้ในถ้ำ เพื่อรักษาสภาพแวดล้อมของถ้ำฮาลองให้สะอาดอยู่เสมอ ความอุดมสมบูรณ์ของสัตว์และพืชในถ้ำฮาลอง ทำให้เกาะต่างๆมีนกน้ำจำนวนมากเข้ามาหากิน เช่น นกกระสา เหยี่ยว นกแก้ว ฯลฯ เกาะบางเกาะมีนกบางชนิดเข้ามาอาศัยอยู่เต็มเกาะ เป็นสิ่งดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาชมธรรมชาติของถ้ำฮาลองกันมากขึ้นทุกที นอกจากนี้โลกใต้น้ำในถ้ำฮาลองยังเป็นโลกใต้ทะเลที่เป็นสวรรค์ของสัตว์น้ำจำพวกกุ้งหอยปูปลา และปะการัง มีปลาชนิดต่างๆ 1,000 ชนิด มีปะการัง 150 ชนิด ตามซอกเขาและโขดหิน ใต้น้ำเป็นที่อยู่ของปู กุ้ง กุ้งมังกร และล็อบสเตอร์ที่มีอยู่อย่างชุกชุม

ถ้ำฮาลองโด่งดังขึ้นมาในหมู่ชาวตะวันตกจากภาพยนตร์ฝรั่งเศสเรื่อง Indochine การท่องเที่ยวทางเรือจากโง่ไบ่นถ้ำสามารถแวะพักที่ถ้ำบางแห่งได้ เช่น ถ้ำโบ้เนา (Bo Nau-นกกระทุง), อุโมงค์ห่าง แฮงห์ (Hang Hanh) ความยาว 2 กิโลเมตร และถ้ำ ตริงห์ หนือ (Trinh Nu- พรหมจรรย์) ตำนานพื้นบ้านกล่าวอ้างว่าถ้ำตริงห์ หนือตั้งชื่อตามหญิงสาวคนหนึ่งซึ่งบิดามารดาเป็นชาวประมงยากจน พวกเขาไม่สามารถซื้อเรือเป็นของตนเองได้จึงต้องเช่าจากชายร่ำรวยคนหนึ่ง เมื่อพวกเขาไม่สามารถใช้หนี้ที่ติดค้างอยู่ได้ ชายร่ำรวยคนนั้นซึ่งต้องการลูกสาวคนสวยของชาวประมงแทนหนี้ จึงบังคับให้เธอแต่งงานกับเขา แต่หญิงสาวผู้ยากจนกลับปฏิเสธข้อเสนอทั้งหมด เขาจึงเกลียดเธอ แต่เธอก็ยังไม่ยินยอม จนในที่สุดชายผู้นี้จึงนำเธอไปขังไว้ในถ้ำแห่งหนึ่งจนอดอาหารตาย แต่เธอก็กลับเป็นอมตะด้วยการกลายเป็นก้อนหิน โดยมีก้อนหินหนึ่งรูปร่างเหมือนเธอโผล่ขึ้นมาจากหลุมฝังศพของเธอเอง ในบรรดาถ้ำทั้งหมดของถ้ำฮาลอง ถ้ำที่น่าชมที่สุดได้แก่ ถ้ำเต่าโก๋ อันงดงามตระการตาด้วยหินงอกหินย้อยรูปร่างคล้ายคน นก และปลา ถ้ำแห่งนี้ได้รับการขนานนามโดยนักเที่ยวฝรั่งเศส กลุ่มแรกที่มาเที่ยวที่นี่ในตอนปลายศตวรรษที่ 19 ว่า Grotte des Merveilles (ถ้ำมหัศจรรย์) นอกจากนี้ในถ้ำฮาลองมี เทือกเขาเยน ตือ ตั้งอยู่ท่ามกลางความงามทิวทัศน์ของถ้ำฮาลอง โดยมีชนกลุ่มน้อยหลายเผ่า เช่น ชาน จี ยาว ไต และฮวา อาศัยอยู่ในเขตนี้ บนยอดเขาที่ปกคลุมด้วยสายหมอกเป็นที่ตั้งของเจดีย์สมัยศตวรรษที่ 13 ที่สร้างโดยพระเจ้าตรัน เยิน ตง หลังจากทรงปราบปรามพวกมองโกลได้สำเร็จแล้ว พระองค์ทรงสละราชสมบัติให้พระโอรส หลังจากนั้นทรงปลีกพระองค์เพื่อไปแสวงหาความสันโดษบนเขาเยน คือ ณ ที่นี้เองพระองค์ได้ก่อตั้งนิกายเตียนตง หรือเซนแบบเวียดนาม แห่งตฤก ลาม ยาน อันเป็นแขนงหนึ่งของพุทธศาสนาขึ้น³⁵

1.4.4.2 ความโดดเด่น

³⁵ เดือนเพ็ญ ทองน่าน. (2543). เวียดนาม. กรุงเทพฯ: หน้าต่างสู่โลกกว้าง. หน้า 178.

อ่าวฮาลอง เป็นอ่าวที่มีความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติ เป็นอ่าวที่กว้าง และมีความสวยงาม สัมผัสได้ถึง ความสงบ ในการไปอ่าวฮาลองสามารถนั่งเรือล่องชมบรรยากาศรอบอ่าว เพื่อเข้าไปสัมผัสความงดงามของหินงอก หินย้อย ที่เกิดจากการผุกร่อนภายในถ้ำ นอกจากการนั่งเรือขนาดใหญ่ที่จะสามารถพาล่องดูบรรยากาศรอบอ่าว แล้ว ยังมีเรือแจว ที่ชาวเวียดนามเป็นคนพายเอง หรือเรียกอีกอย่างว่าฮาลองบก เป็นเรือขนาดเล็กนั่งได้ 2-3 คน การล่องเรือแบบฮาลองบกจะทำให้สัมผัสถึงบรรยากาศของอ่าวได้ชัดเจน รู้สึกถึงการโอบล้อมไปด้วยผืนน้ำขนาดใหญ่ ตรงหน้าเป็นเกาะเล็กเกาะน้อย ที่สูงตระหง่าน และสวยงาม หากได้ล่องเรือในอ่าวฮาลองเบย์ จะมีการ รับประทานอาหารทะเลบนเรือ ที่มีความสดใหม่ ควบคู่ไปกับบรรยากาศของอ่าวฮาลอง นอกจากการล่องเรือใน อ่าวฮาลองแล้ว ยังได้เห็นวิถีชีวิตของชาวประมงที่อาศัยอยู่บนแพในอ่าวฮาลองอีกด้วย การใช้ชีวิตอยู่กับผืนน้ำอัน กว้างใหญ่ การจับสัตว์น้ำ และยังทำหน้าที่ปกป้องมรดกโลกที่สำคัญของประเทศเวียดนามแห่งนี้ไว้ด้วย

